M. MARULI DELMATAE
DAVIDIAS

HRVATSKI LATINISTI

Knjiga 7.

Urednik

VELJKO GORTAN

MARKO MARULIĆ
DALMATINAC

DAVIDIJADA

TREĆE IZDANJE PRIREDIO I UVOD NAPISAO

VELJKO GORTAN

PREVEO I KOMENTAR SASTAVIO

BRANIMIR GLAVIČIĆ

ZAGREB 1974

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI

M. MARULI DELMATAE

DAVIDIAS

EDITIONEM TERTIAM CURAVIT ET PRAEFATIONEM CONSCRIPSIT

VELJKO GORTAN

CONVERTIT COMMENTARIISQUE INSTRUXIT

BRANIMIR GLAVIČIĆ

ZAGRABIAE MCMLXXIV

ACADEMIA SCIENTIARUM ET ARTIUM SLAVORUM MERIDIONALIUM

PREDGOVOR

RUKOPIS MARULIĆEVE DAVIDIJADE. Da je Marko Marulić, uz brojna prozna djela na latinskom jeziku, kojima se pročuo po čitavoj Evropi, spjevao i latinski ep *Dauidias*, sam spominje u prilogu svoje oporuke. To potvrđuje i njegov biograf Franjo Božičević Natalis, koji u popisu njegovih djela navodi i: *Dauidiados carmen, l. XIV*. O tom Marulićevu epu sastavio je on i pohvalni latinski epigram od tri elegijska distiha, u kojem upravo zbog Davidijade daje njezinu pjesniku časno mjesto između Vergilija i Stacija.[1] Vrlo rano zameo se trag rukopisu tog epa, jer već 1567. splitski kancelar Prokulijan u jednom govoru izriče ovu tvrdnju: Imali bismo kršćanskog i splitskog Vergilija da u vrijeme kuge nije nestao najveći dio Marulićevih latinskih pjesama.[2]

Međutim 1901. pronađen je u knjižnici stare splitske obitelji Alberti anonimni rukopis prvog pjevanja latinskog spjeva *Dauideis* s ukupno 1088 heksametara; izdao ga je Milivoj Šrepel.[3] Po općem tadašnjem sudu to je bilo prvo pjevanje Davidijade Marka Marulića koji je bio povezan s obitelju Alberti. No već 1924. u 28. svesku Inventara rukopisâ talijanskih biblioteka među ostalim rukopisima spomenuta je i Marulićeva Davidijada. To je kod nas ostalo neprimijećeno sve do 1952. kad je talijanski učenjak Carlo Dionisotti u članku *Marco Marulo traduttore di Dante* upozorio na rukopis G-VI/40 iz arhiva Nacionalne knjižnice u Torinu sa svih 14 knjiga Marulićeve Davidijade, proznim alegorijskim tumačenjem tog epa pod naslovom *Tropologica Dauidiadis expositio* i njegovim latinskim prijevodom prvog pjevanja Danteove Božanske komedije. Po naslovu članka vidi se da je Dionisottijevu pažnju u prvom redu privukao Marulićev prijevod iz Dantea.[4]

Taj je Marulićev rukopis dosta čitko napisani autograf, ali je teško oštećen od vode 1904. prigodom gašenja požara u Nacionalnoj knjižnici u Torinu

tako da je mjestimice vrlo teško čitljiv. To je glavni uzrok što je editio princeps Marulićeve Davidijade,[5] priređena već 1954. u žurbi iz želje da se taj dotada nepoznat Marulićev ep objavi što prije, ispala dosta nekritička. Veći dio grešaka uklonjen je doduše u naknadno tiskanom Dodatku: *Addenda et corrigenda*. Drugo izdanje objavio je tri godine kasnije u Meridi u Venezueli naš zemljak Miroslav Marković.[6] Ono je dobro priređeno, ali su i u njemu neke riječi netočno prenijete iz rukopisa.[7]

STRUKTURA DAVIDIJADE. Građu za svoj ep *Dauidias* (Davidijada, pjesan o Davidu) preuzeo je Marulić iz Biblije Staroga zavjeta, i to poglavlja 13. i 15—31. prve Knjige o kraljevima (prema današnjim nazivima: prve Knjige o Samuelu), čitavu drugu Knjigu o kraljevima (danas: drugu Knjigu o Samuelu) i poglavlja 1—2. treće Knjige o kraljevima (danas: prve Knjige o kraljevima). Legendarni biblijski prikaz Davidova života puna dramatskih zgoda i naglih obrta pružao je idealnu građu za epsku obradu. Scene u kojima su nosioci epske radnje Šaul i David; David i Mikala; David, Bat-Šeba i Urija; David, Nabal i Abigajila; Amnon i Tamara; David i Abšalom, da spomenem samo najizrazitije, i u novije su vrijeme zahvalne književne teme.

Kao osvjedočeni vjernik i kršćanski mislilac Marulić je silno poštovao tekst Biblije pa ga se strogo pridržavao ne samo u sadržaju nego i u rasporedu građe. To se najbolje vidi po tome što se pred svakom od 14 knjiga nalazi *Argumentum* (Sadržaj) u prozi uz točnu oznaku knjige i poglavlja Biblije koji su pjesnički izloženi u toj knjizi. Pjesnik točno prenosi u latinske heksametre poglavlje po poglavlje. Odabirući građu iz Biblije postigao je dvoje: Nije mu bilo potrebno izmišljati sadržaj niti truditi se oko njegova rasporeda. Ostalo mu je ipak ono što je najvažnije, a to je pjesničko oblikovanje preuzete građe. Kao nadaren pjesnik Marulić nije izradio pjesničku parafrazu biblijskog teksta nego je stvorio pjesničko djelo visoka umjetničkog dometa. Iako ne dira u bit sadržaja Biblije, on ipak negdje skraćuje, a negdje proširuje svoj predložak. Izlaganje je protkano sjajnim proširenim poredbama, koje nam nekako čine bližim drevni legendarni sadržaj Biblije, i religiozno-moralističkim refleksijama i opomenama, koje u mnogočemu podsjećaju na Marulića moralista iz proznih djela.

Već površna usporedba splitskog fragmenta Davideide s torinskim tekstom Davidijade jasno pokazuje da autor prvog pjevanja Davideide nije Marulić. To je vjerojatno neki pripadnik obitelji Alberti ili drugi koji član splitskoga književnog kruga koji se okupljao oko Marulića. Po pjesničkoj fakturi torinska Davidijada potpuno zasjenjuje fragment splitske Davideide.

Preuzeti sadržaj Marulić je obradio u 6.765 heksametara raspoređenih na 14 knjiga. Najkraća od njih, posljednja, obuhvaća 427 stihova, a najdulje knjige, druga, treća i deseta, po 530.

Davidijada se započinje svečanim proemijem u kojem pjesnik općenito karakterizira sadržaj svojeg epa nazivajući ga *caelo cognatum opus*. Po uzoru na mnoge antičke epove prva riječ prvog stiha ime je glavnog junaka:

Dauidis memorare pii gesta inclyta regis

koji i ovdje i na drugim mjestima u Davidijadi ima isti epitet kao Vergilijev Eneja, naime *pius*. Nastupajući kao izrazit kršćanski pjesnik, Marulić odbija

pomoć Muza i Apolona te se za inspiraciju obraća na kršćanskog boga. Iako je tema epa biblijska, pjesnik ne može u sebi zatomiti izrazitog humanista pa odmah na početku aludira na trojicu rimskih epičara: Vergilija, Stacija i Lukana, ma da im ne spominje imena. I na drugim mjestima, čak i u poredbama, antika nalazi svoje mjesto u tom biblijskom epu. Osim uvodnog proemija Davidijada ima još dva: na početku sedme knjige i na početku desete. Time je pjesnik podijelio cjelovit sadržaj na tri dijela. U prvih šest knjiga prikazao je Davidov život i djelovanje prije nego je stupio na prijestolje, knjige 7—9 opisuju njegovo sretno kraljevanje, a sadržaj knjiga 10—14 jesu uglavnom nevolje koje su ga snašle zbog grešne ljubavi prema udatoj ljepotici Bat-Šebi. Davidova je krivnja utoliko teža što je Bat-Šebina muža Uriju, iako mu je vjerno služio, na prijevaru poslao u smrt. U epilogu od 27 stihova pjesnik rezimira sadržaj svojeg epa uznoseći do neba glavnog junaka, zahvaljuje Duhu svetomu na inspiraciji i završava lijepom metaforom iz pomorskog života:

Littus ad optatum subducta puppe quiescam.

ISPRAVCI U RUKOPISU DAVIDIJADE. U Marulićev su tekst unijeti neki ispravci, i to tako da su riječi koje su se željele ispraviti ili zamijeniti drugima potcrtane, a ispravak je naveden in margine. Samo iznimno ispravljena su pojedina slova u samome tekstu. Kako se može prosuditi po rukopisu, većinu je ispravaka izvršio sam Marulić, ali neki ne potječu od njegove ruke. Ispravci su u većem opsegu provedeni u prvih deset knjiga. Kako te izmjene prvotnoga teksta mogu imati određenu vrijednost za proučavanje Marulićeva jezika i stila, navodim ih u cijelosti:

Liber I — Argum. r. 2 *eius* prije: *sua*, stih 84 *prius* prije: *modo*, 491 *tandem* prije: *fini*

Liber II — 49 *ingemit* prije: *ingemis*, 65 *fulgida* prije: *ardua*, 109 *palmas* prije: *dextras*, 161 *leuis labor est: age* prije: *labor paruus, vade*, 263 *Vni omnes toto pariter plausere* prije: *Turba fauens toto coepit plaudere*, 411 *santit* prije: *sanctit*, 460 *tecta laremque petit* prije: *ad sua tecta petit*, 464 *iugularent* prije: *trucidarent*, 490 *complere* prije: *implere*

Liber III — 17 *Dauidem iubet* prije: *Saul Dauidem iubet*, 47 *nefandae* prije: *cruentum*, 97 *reserabo* prije: *reuelabo*, 121 *manibus geminis* prije: *geminis manibus*, 347 *Talibus ille dolis* prije: *His ille argutiis*, 366 *experturam* prije: *subituram*, 397 *quid me, gens perfida, temnis* prije: *contemnis, perfida phalanx*, 499 *prostrasset* prije: *prostraret*

Liber IIII — 171 *turbari* prije: *populari*, 211 *Pressa* prije: *Praessa*, 291 *Edebant* prije: *Aedebant*, 298 *lana* prije: *tondi*, 356 *sua* prije: *suas*, 385 *ministris* prije: *legatis*, 386 *Illius* prije: *Acriter*, 480 *illius* prije: *ecce suo*, 486 *Cedo* prije: *Caedo*

Liber V — 180 *sarcire* prije: *sartire*, 234 *Me sua Cisides dum scit* prije: *Me Saul ipse sua dum Saul norit*, 272 *defendens* prije: *custodiens*, 282 *Lanigerosque* prije: *Lanigerasque*, 331 *ductores maximus* prije: *praestantes satrapas*, 409 *nixumque* prije: *innixus*, 476 *notae* prije: *salubris*

Liber VI — 20 *Quidnam* prije: *Quid sibi*, 78 *turma* prije: *turba*, 131 *Saulis simul* prije: *simul et suus*

Liber VII — 2 *Nunc subeunt* prije: *Occurrunt*, 2 *mihi* prije: *modo*, 38 *modo missi aduenimus istam* prije: *missi uenimus ad istam*, 40 *simul* prije: *suis*, 112 *hinc inde repente* prije: *a partibus ambis*, 130 *Asahel periit* prije: *periit Asahel*, 146 *penitus* prije: *animo*, 162 *resonantia* prije: *retonantia*, 206 *proles noua matris* prije: *matris noua proles*, 218 *Illius* prije: *Coniugii*, 218 *thori* prije: *sui*, 269 *latus illius comitante caterua* prije: *comitante latus fidissima turba*, 306 *recens* prije: *modo*, 409 *eius* prije: *suum*, 410 *uexare piumque* prije: *trucidare suumque*

Liber VIII — 262 *togaque* prije: *togisque*, 379 *Dauidis domui sincero* prije: *Dauidi domuique suae iam*, 407 *Adadeseri* prije: *Adadezeri*, 446, 453, 456 *Adadesero* prije: *Adadezero*

Liber VIIII — Arg. r. 7 *Illum penitet* prije: *Ille penitet*, 51 *labantum* prije: *suorum*, 93 *mento* prije: *ultu*, 94 *liquere* prije: *reliquere*, 112 *Tunc* prije: *Atque*, 158 *concessa* prije: *mox data*

Liber X — 26 *requiesse* prije: *quieuisse*, 71 *ne sumere differat* prije: *salubres ut sumeret*, 75 *Aestuat* prije: *Anxiat*, 117 *Mitis tamen* prije: *sed mitis*, 144 *exculti* prije: *excultis*, 248 *genitricis* prije: *mulieris*, 274 *sociaeque cohortis* prije: *comitumque suorum*, 307 *Thecuite* prije: *muliere*, 362 *fatigant* prije: *grauantur*, 415 *certos direxit* prije: *quosdam destinat*, 460 *quidem* prije: *modo*, 461 *satis* prije: *quidem*, 498 *Illum si nostri miseret iam* prije: *Si fuerit nostri misertus*

Liber XI — 160 *poterit* prije: *poteris*

Liber XII — 258 *ignem* prije: *ignes*

Liber XIII — 313 *Stagna* prije: *Stagnas*

Tropologica Dauidiadis expositio — II r. 7 *sancti* prije: *sanctus*, III r. 4 *ab* prije: *ad*, V r. 1 *idolorum* prije: *Iudeorum*, XII r. 12 od kraja *Sabochus* prije: *Sadochus*, XIIII r. 12 *nobis* prije: *hominibus*

U navedenim izmjenama uklonjene su neke omaške u pisanju i neke prozodijske greške, poboljšani su jezični izrazi i uzeti adekvatniji leksički izričaji.

EMENDACIJE MARULIĆEVA TEKSTA U OVOM IZDANJU. Iako je rukopis Davidijade čistopis, ostalo je u njemu nedosljednosti u pisanju istih riječi. Tako, na primjer, Marulić piše: *thorax* i *torax*, *lethum* i *laethum*, *fallax* i *falax*. Prilog *saepe* napisan je uvijek s diftongom, a jedanput (V 300) u obliku *sepe*, isto tako u IIII 134 nalazimo oblik *saede*, a dva stiha iza toga *sedes*. U takvim sam slučajevima uklonio tu neopravdanu raznolikost i zadržao pravilniji oblik, uvjeren da bi i Marulić bio tako postupio da je doživio tiskanje svoje Davidijade. Zbog toga takve emendacije posebno ne navodim.

Prema običaju nekih humanista Marulić piše diftong *ae* i ondje gdje mu nije mjesto da bi njime označio duljinu vokala *e*, npr. *aedere* mjesto *ēdere*, *caedere* mj. *cēdere*, *caelare* mj. *cēlare*, *caessisse* mj. *cēssisse*. Katkada diftongom *ae* zamjenjuje čak i kratko *e*, npr. *praessi* mj. *pressi*. Drugi je način za označavanje duljine vokala taj da se iza njega piše dvostruki konsonant i ondje gdje ga u klasičnom latinskom jeziku nema, npr. *erruet* (IIII 135) mj. *ēruet*,

nollentes (VI 115) mj. *nōlentes*, *siccis* (VII 101) mj. *sīcis* (*sīca* = bodež). U takve grafije, iako nisu konsekventno provedene (npr. I 227 *concaepit*, ali I 264 *Excepit*), nisam dirao jer ih smatram tipičnim za Marulićevu ortografiju. Jedino sam diftong *ae* zamijenio vokalom *e* kad se nalazi u slogu koji po metričkoj strukturi heksametra mora biti kratak, npr. *praemebat* (I 233) zamijenio sam grafijom *premebat*. Emendacije su potrebne i ondje gdje se vidi očit lapsus calami. Katkada Marulić piše isto ime različitim oblikom, npr. *Abiatharus* i *Abiatarus*, *Neptunus* i *Neptunnus*. Takve sam razlike uklonio zadržavajući pravilniji oblik.

Kod transkripcije grčkih riječi Marulić postupa vrlo slobodno, kako potvrduju slijedeći primjeri izabrani među mnogobrojnima:

Cyrrheae mjesto *Cirrhaeae* (I 3), *Herinis* mj. *Erinnys* (I 230 i V 111), *Peleus* mj. *Pellaeus* (I 314), *corithos* mj. *corytos* (II 24), *Calibum* mj. *Chalybum* (III 293), *clamidis* mj. *chlamydis* (IIII 227 i V 410), *Caribdis* mj. *Charybdis* (VII 74), *Etholae* mj. *Aetolae* (XII 198). Ni u to nisam dirao da ne bih mijenjao fizionomiju Marulićeva teksta.

Najvažnije emendacije:

I 272 *aurea* — rukopis *aureas*

II 226 *Conuentus* — rkp *Couentus*, II 411 *sancit* — rkp *santit*

III Arg. r. 8 *Doech* — rkp *Dohech*

IIII 117 *Zipheorum* — rkp *Zepheorum*

V 23 *hiatum* — rkp *hiacum*

VI 100 *Ille* — rkp *Illae*

VII Arg. r. 6 *restituit* — rkp *restituitur*, VII 272 *Offerret* — rkp *Offeret*, VII 296 *sancit* — rkp *sanctit*, VII 380 *Stragula* — rkp *Stagula* (isp. XI 225 *stragula*), VII 463 *Principibusque* — rkp *Pricipibusque*

VIII 23 *asarota* — rkp *assarota*, VIII 135 *Gazareae* — rkp *Gazazareae* (očita ditografija)

VIIII 205 *reuocari* — rkp *reuocare*

X 279 (in margine) *Balam* — rkp *Balan*, X 400 *mollissima* — rkp *molissima*, X 411 *Offerretque* — rkp *Offeretque*

XI Arg. r. 3 *Chusum* — rkp *Chusim*, XI 416 (in margine) *Absalonem* — rkp *Absalonenem* (ditografija)

XII 69 *Afferretque* — rkp *Afferetque*, XII 336 *trieteride* — rkp *triateride*

XIII 341 — Mogu se pročitati riječi:

Facta uirum . . . . morbi et numinis ira.

Dio stiha koji zahvaća otprilike 4 spacija potpuno je nečitljiv jer se crnilo razlilo i stvorilo neprozirnu mrlju. Po metričkoj strukturi i po tome što je nečitljiv samo mali dio stiha, u njemu očekujemo dva duga sloga. Nagađajući upotpunjujem zamrčeni dio oblikom *casu*. Ta imenica ima i značenje: nesreća, nevolja, koje bi ovdje odgovaralo. Stih ima dvije stanke: nakon treće i sedme polustope, a kod druge stanke i hijat. Nakon moje konjekture stih bi glasio:

Facta uirum casu morbi et numinis ira.

U članku »O tekstu prvoga izdanja Marulićeve Davidijade«,[8] govoreći o stihu II 448, koji i u prvom i u drugom izdanju glasi

Vicit Ammonitas, ut turmas fuderit acres,

kazao sam da je oblik *Vicit* očit lapsus calami, jer je gramatički koordiniran obliku *fuderit*, pa sam predložio emendaciju: *Vicerit*. Međutim, točnim ispitivanjem mikrofilmske snimke utvrdio sam da je prvotno doista bilo napisano *Ammonitas*, ali je naknadno jedno *m* poništeno okomitom crticom. Ime toga istog semitskog plemena javlja se dvaput i u devetoj knjizi. Stih 57 ima oblik *Amonitas*, a stih 96 *Amonitae*, oba puta s jednim *m*. Prva tri sloga tog imena imaju u jednom i drugom stihu prozodijsku vrijednost ⏑ — —. Prema tome stih II 448 ima ovaj oblik:

Vicit Amonitas, ut turmas fuderit omnes.

Što se tiče neobaziranja na koordiniranost glagolskih oblika, za to ima u Davidijadi i drugih potvrda, npr. I 85—9: *Quid ... Saulem ... gemis, improba cuius dextra ... d e s p e x e r i t ... legique meae qui ... nil t i m u i t?* Tu bismo prema *despexerit* očekivali koordinirani oblik *timuerit*. To se još jasnije vidi u slijedećem primjeru:

III 378—9 *Hic maneant oro, donec, quae fata s e q u a n t u r,*

Experiar uel quo c l a u d e n t u r fine labores.

Tu je opet neobičan futur *claudentur* u koordinaciji s konjunktivom *sequantur*.

Tropologica Dauidiadis expositio:

II r. 13 *praedicare* — rkp *praeditare*

XIIII r. 3 od kraja *Christus* — rkp *Chrystus*

O MARULIĆEVU LATINSKOM JEZIKU U DAVIDIJADI. Kao učeni humanist Marulić nastoji pisati klasičnim latinskim jezikom, ali mu ponekad promaknu oblici i konstrukcije koje nisu uobičajene u klasičnom latinitetu. Čudan je, na primjer, oblik *transageret* (III 206) mjesto *transigeret*, zatim iz poznog latiniteta particip *metitus* (VIII 345) od glagola *metiri* mjesto klasičnog *mensus*. Mjesto uobičajenih pridjeva *famularis* i *uulgaris* Marulić ima *famularius* (VIIII 41) i *uulgarius* (XIIII 143). Passim upotrebljava oblik *iocundus* mjesto *iucundus* i *cyphus* mjesto *scyphus*. Iz srednjovjekovnog je latiniteta imenica *archos* (XIII 389) grčkog podrijetla sa značenjem: vladar. U imenici *mulier*, koja u klasičnom latinitetu ima uvijek kratko *e*, Marulić, prema vulgarnom latinitetu, ima dugo *e*, npr. *mulīēri* (IIII 391), *mulīēribus* (XII 172); isp. još IIII 396, V 385, VI 288 i VIIII 185.

U Davidijadi susrećemo dosta hotimičnih arhaizama, pomoću kojih Marulić, po uzoru na Lukrecija i Vergilija, želi svom epu dati nešto arhajskog kolorita. Spomenut ću najočitije: *militiai* (III 245, VII 78 i XII 309) mjesto *militiae*, *uitai* (XII 418) mjesto *uitae*, *duello* (VIII 327, VIIII 149 i XII 274) mjesto *bello*, *induperatorem* (XI 366) mjesto *imperatorem*, *tris* (X 223) mjesto *tres* u izrazu *tris totos annos*, *olli* (III 405) mjesto *illi*, *agundis* (III 461) mjesto *agendis*. Među arhaizme možemo ubrojiti i dosta čestu upotrebu završetka *-ier* u infinitivu prezenta pasivnih i deponentnih glagola svih konjugacija, npr. *dominarier* ((VI 140 i XIII 186), *affarier* (IIII 109), *delerier* (II 181), *dicier* (V 83), *mittier* (VIIII 216), *uestirier* (I 442).

Najviše odstupanja od klasičnog latinskog jezika pokazuje Marulić u sintaksi. Često se ne obazire na *consecutio temporum*, a mjesto konjunktiva uzima indikativ. Evo primjera za napuštanje *consecutio temporum:*

VIII 187—8 . . . . . *exegit, ut arcam*
Inde ferat secum.

VIII 70—1 . . . . . *uacabat,*
Successor ne desit

I 359—62 *Nemo fuit ... qui uoluisset ... licet proponat*

Od vrlo brojnih primjera upotrebe indikativa mjesto konjunktiva u zavisnom pitanju navodim također tri:

I 266 *Unde, rogat, ueniant aut quid uenere petitum.*

U toj rečenici zavisno pitanje ima dva glagola. Prvi je, kako treba, u konjunktivu, a drugi, iako mu je koordiniran, nije u konjunktivu, nego u indikativu (*uenere* = *uenerunt*).

VI 463—4 *... Ionathas noster qua sede moratur,*
Inquiram

Indikativ *moratur* nije ovdje upotrijebljen zbog metričkih razloga, jer bi istu prozodijsku vrijednost imao i konjunktiv *moretur*.

VIIII 397—8 . . . . . *quaesiuit, an aeger*
Vita functus erat

Na nekoliko mjesta Marulić uzima rečenicu sa *quod* mjesto klasičnog akuzativa s infinitivom, npr.

V 260—1 *Vt Saul audiuit, quod Getham caessit ad urbem*
Iesseides Dauid ...

VIII 81—3 *Fama . . . . . penetrauit . . . . . .*
Israhelitani quod tandem insignia regni
Assumpsit Dauid

Neobično je za humanističkog latinskog pjesnika što se ne pridržava obaveznog pravila da u neupravnom govoru zavisna rečenica mora stajati u konjunktivu, npr.

III 259—60 *Affirmat mundos: ex quo sunt urbe profecti,*
Nil gessisse mali

Ni tu se to ne može opravdati metričkim razlozima, jer bi konjunktiv *sint* imao istu prozodijsku vrijednost kakvu ima indikativ *sunt*.

Prelazeći na Marulićev stil u Davidijadi, iznosim neke njegove sklonosti u oblikovanju teksta. U prvom redu rado se služi supinom na *-um* uz glagole kretanja, npr.

I 390—1 . . . . . *quid sit cum fratribus actum,*
Quaesitum missus

V 79—80 ..... *quosdam genialia iura petitum*
Emisit.
V 95—6 *Cumque uiris, illi qui se uenere uocatum*
Maturauit iter.
VII 246 *Ille autem misit pacem ab Dauide petitum*
X 327 *Nec uisum ueniat regem longeque facessat*

Nadalje, relativno je česta upotreba tzv. konstrukcije *ad sensum*, naime kad je subjekt zbirna imenica, predikat stoji u pluralu, npr. III 305-6 *Getheia turba ... dixerunt*, IIII 9-10 *iuuentus ... fremebant*, VI 83-4 *legio pilata ... perrumpunt*, XIIII 139-40 *omnis populi coetus ... aedunt et ... pulsant*, XIIII 143-4 *uulgaria turba ... tundunt*.

U Davidijadi su bogato zastupane i figure ponavljanja u raznim svojim vidovima, npr.

IIII 480 *Hanc, hanc illius foedassem sanguine dextram!*
III 169 ..... *Nescis, stupidissime, nescis*
I 361 *Magna licet praeses uincenti praemia, magnos*
I 352—3 *Ferrea terrifico crepitabat murmure lamma,*
Ferreus et clipeus leuo pendebat ab harmo.
VIII 61—2 *Plus fulgere sui tunc uisa est gloria regis,*
Regis, cui nemo ...
XIIII 398—9 ..... *sanctam translatus in urbem,*
Vrbem praecipuae longinqua per oppida famae

U Marulićevim stihovima ima podosta aliteracija, i to pretežno na kraju stiha, npr.

II 78 *Ille tamen telum (telum nam forte tenebat)*
IIII 191 *Mentis damnatos ad Tartara tristia trudens*
V 130 *In medio regem somno spirare sepultum*
XI 80 *Illic compositis curarunt corpora castris*
XI 86 *Quem deus elegit, quem plebs populusque probauit*
XIIII 133 *Sacrato Salomone cauae clangore canoro*

Od brojnih aliteracija u Davidijadi neke mogu biti i slučajne, ali se to ne može prihvatiti za sve. Kad je već Marulić želio svojem epu dati ponešto arhajski kolorit, shvatljivo je da se služio aliteracijom koja je tipičnija za starije rimsko pjesništvo.

PROZODIJA I METRIKA. U Marulićevoj Davidijadi nailazimo na brojne nedostatke i omaške u prozodiji, više nego bismo očekivali kod tako glasovitog humanista. Osim onih na koje sam upozorio u članku »O prozodiji u Marulićevoj Davidijadi«,[9] priređujući latinski tekst ovog izdanja našao sam još i slijedeće:

căricarum mjesto *cāricarum* (IIII 407 i VI 244)
Lĕuitarum mj. *Lēuitarum* (IIII 288 i XIII 273)
Pyrōus mj. *Pyrŏeis* (V 3)

crăpulam mj. *crāpulam* (V 39)
chĭliarchas mj. *chīliarchas* (VI 17)
Mŏabitarum mj. *Mōabitarum* (VIII 396)
canŏpea mj. *canōpea* (XI 116)

Ispustimo li iz vida prozodijske nedostatke, Marulićevi su heksametri dobro građeni. Hijat je rijedak, i to gotovo uvijek pred cezurom, npr.

VI 328 *Virtutem || animumque ducis. Tamen ipse suorum*
VII 378 *Intrarunt urbem || Isbosethique penates*
VIII 175 *Sic solet irasci || atque has exposcere poenas*
X 525 *Aggredere inde, tuo || ut turbes Achitophelis*

Ipak šepaju stihovi:

VII 48 *Saulis, odorifico per|fusus| unguine regnat*
VIII 385 *Effigies Cherubim pro|nis annu|isse feruntur*
X 452 *Cum Dauide simul domus |omnis,| omnia plebis*
XI 375 *Ab Dauide ue|litne| iam secedere miles*
XII 236 *Ad bellum turmae. Submotaque agmina | mŏrā*

Prvi i treći od navedenih stihova u četvrtoj stopi, a četvrti stih u trećoj stopi mjesto daktila ili spondeja imaju trohej, drugi ima palimbakhej (— — ⏑) u četvrtoj stopi, a peti stih ima jamb u šestoj. U stihu VI 73 koji glasi

Arua Palestinae subeunt regionis coronas

nije sigurna lekcija *coronas* jer je rukopis na tome mjestu jako zamrčen. U takvom obliku peta stopa ima metričku vrijednost — — ⏑. Stih bi se u takvu obliku mogao opravdati samo ako se prihvati mišljenje da se pjesnik tu poslužio licencijom iz starije rimske metrike, prema kojoj krajnje *-s* iza kratkog vokala ne pravi metričku poziciju. No to bi bilo jedino mjesto u čitavoj Davidijadi s tom metričkom licencijom. Zato smatram da taj stih u današnjem obliku šepa. Treba bolje riješiti problem zamrčenog kraja stiha, pa će i taj heksametar možda prestati šepati.

Na više mjesta Marulić se služi sinicezom, npr.

I 117 *Consilia. Ingentes pro tanto munere Iesseus*
VIII 274 *Praeesse suo populo Dauidem rebus egenum*
XI 274 *Concusso ueluti siquando soluitur alueo*
XIII 263 *Luna suum, nouies argentea lampade terras*
XIIII 59 *Nos tua proiectos longe de sede repellet*

Dvaput, koliko sam mogao utvrditi, poslužio se Marulić i hipermetrom; isp. VII 138—9

At post Abnerum properare Ioabus Abisasque
Exurgunt

i X 409-10:

Adae atque Abrahae simul Isachique Iacobique
Vxorumque

REMINISCENCIJE IZ RIMSKIH PJESNIKA U DAVIDIJADI. Pjesničko oblikovanje građe preuzete iz Biblije dovoljno jasno pokazuje da je Marulić dobro poznavao rimsku poeziju. On se suvereno služi rekvizitima latinskog poetskog izraza a da ne prelazi u obično oponašanje. To se najbolje može uočiti po tome što kod njega ima relativno malo sigurnih reminiscencija iz rimskih pjesnika. Navodim najuočljivije:

II 246	. . . . . *lituum stridor clangorque tubarum*
Lukan I 237	. . . . . *stridor lituum clangorque tubarum*
III 241	*Urbs antiqua fuit* . . . . .
Verg. Aen. I 12	*Urbs antiqua fuit* . . . . .
V 381	. . . . . *per amica silentia noctis*
Verg. Aen. II 255	. . . . . *per amica silentia lunae*
VI 241	*Quando* . . . . . *macie confecta suprema*
Verg. Aen. III 590	*Cum* . . . . . *macie confecta suprema*
VI 267	. . . . . *uina coronant*
Verg. Aen. I 724	. . . . . *uina coronant*
VI 285	. . . . . *redimitus tempora lauro*
Tibul III, 4, 23	. . . . . *redimitus tempora lauro*
VII 298	. . . . . *uitales* . . . . . *carperet auras*
Verg. Aen. I 387—8	. . . . . *auras*
	Vitalis carpis . . . . .
VII 334	. . . . . *aut bellicus hauriat ensis*
Horacije, Sat. I 9, 31	. . . . . *nec hosticus auferet ensis*
VIIII 410	. . . . . *oculis deus aspicit aequis*
Verg. Aen. IV 372	. . . . . *oculis pater aspicit aequis*
X 245	. . . . . *funera faxit*
Enije, Epigr. 9—10	. . . . . *funera fletu*
	Faxit . . . . .
X 323	*Exciderat languenti animo mentique repostum*
Verg. Aen. I 26	*Exciderant animo, manet alta mente repostum*
XIIII 410	. . . . . *poterit delere vetustas*
Ovidije, Met. XV 872	. . . . . *poterit* . . . . . *abolere vetustas*

Da je Maruliću glavni učitelj bio Vergilije, pokazuje i broj reminiscencija iz tog pjesnika koji je najviše utjecao na svu kasniju poeziju na latinskom jeziku.

TROPOLOGICA DAVIDIADIS EXPOSITIO. Iza Davidijade u torinskom rukopisu slijedi prozni tekst s prednjim naslovom. U njemu Marulić redom za sve knjige iznosi alegorijsko tumačenje biblijske građe pjesnički oblikovane u Davidijadi. Odmah u početku izjavljuje da David predstavlja Krista, a Šaul Židove koji su Krista progonili. Ima tu doista čudnovatih alegorija. Ljepotica Bat-Šeba, na primjer, Maruliću je simbol Svetog pisma, a Urija predstavlja prosvijećene ljude koji odišu ljubavlju i kojih je žena Bat-Šeba. No pjesnik i

sam uviđa kako mu je teško kazati da David simbolizira Krista i u epizodi s Bat-Šebom kad se pokazao velikim grešnikom pa se ograđuje riječima: Ne dao Bog da bih kazao kako David i kad griješi predstavlja Krista. U ljubavnoj epizodi, u kojoj su protagonisti Amnon i Tamara, Amnon predstavlja apostole, a Tamara židovsku sinagogu, itd. itd. Takvo Marulićevo alegorijsko tumačenje Biblije moglo je zaista izazvati kritiku u teološkim krugovima.

Jedan od prethodnika Marulićevih u alegorijskom tumačenju biblijskog teksta bio je kršćanski pjesnik Sedulije iz prve polovice petog stoljeća. U svojem religioznom epu *Paschale carmen* s prikazom života Isusova među ostalim daje ova tumačenja: Apostoli odgovaraju broju mjeseci u godini i broju sati u danu, tri sata muke Kristove simbol su triju dana koje je proveo u grobu, četiri evangelista simbol su za četiri godišnja doba, četiri kraka križa označuju četiri strane svijeta itd. Zbog toga što je odveć slobodno tumačio biblijsku građu morao je Sedulije prerađivati svoj *Paschale carmen*. I Marulićevo je alegorijsko tumačenje Biblije moglo naići na kritiku u crkvenim krugovima, no o tome ništa sigurno nije utvrđeno.

ZAŠTO JE DAVIDIJADA TAKO DUGO OSTALA U RUKOPISU? Ovaj Predgovor završavam pitanjem: Zbog čega je Marulićeva Davidijada ostala u rukopisu sve do god. 1954? Odgovor na to pitanje nije lak, da ne kažem da je vrlo težak.

Iz uvodne poslanice pred samim tekstom Davidijade doznajemo da je Marulić taj svoj ep posvetio akvilejskom patrijarhu Domeniku Grimani, prema kojem se odnosi kao prema svojem moćnom zaštitniku. Mišljenje da je alegorijsko tumačenje biblijskog sadržaja uzrokom što Davidijada nije mogla biti objavljena nije sasvim sigurno, jer se taj ep mogao tiskati bez svoga proznog dodatka, i sve bi bilo u redu. Vjerojatno bi i sam Marulić radije bio na to pristao nego da mu tolik trud ostane neobjavljen.

Postoji mogućnost da se rukopis Davidijade zagubio nakon Grimanijeve smrti u njegovoj ostavštini.

Kao treću mogućnost navodim nagađanje da je Davidijada ostala u rukopisu jer je uza svu svoju nedvojbenu pjesničku vrijednost pokazivala dosta slabosti u prozodiji i jezičnom izričaju koji se nerijetko udaljuje od klasičnoga. To djelomično potvrđuju i brojne korekture in margine rukopisa, koje se uglavnom završavaju s desetom knjigom.

Sve su to, dakako, nagađanja. Ostaje činjenica da se rukopis Davidijade rano zagubio. Tä splitski kancelar Prokulijan već 1567. govori o njoj kao o izgubljenom djelu. Možda će dalja istraživanja pouzdanije odgovoriti na pitanje o uzrocima neobjavljivanja Davidijade, vrijednog pjesničkog djela uglednog humanista koji je bio poznat daleko izvan granica svoje domovine.

VELJKO GORTAN

BILJEŠKE

[1] Pesme Franja Božićevića Natalisa, za štampu priredio M. Marković, Srpska akademija nauka, posebna izdanja knj. CCCII, Beograd 1958, carmen LXIII, str. 111.

[2] M. Šrepel, Prvo pjevanje Davideide, Građa za povijest književnosti hrvatske 4, Zagreb 1904, str. 186.

[3] Vidi bilj. 2.

[4] Isp. V. Gortan, La version latine du Ier chant de la Divine Comédie par M. Marulić, Studia Romanica et Anglica Zagrabiensia, Num. 9—10, Zagreb 1960, str. 9—18

[5] Marko Marulić, Davidias, priredio J. Badalić, Stari pisci hrvatski 31, Zagreb 1954.

[6] M. Maruli Davidiadis libri XIV, e codice Taurinensi in lucem protulit M. Marcovich, Merida 1957.

[7] Isp. V. Gortan, MIROSLAVVS MARCOVICH, M. Maruli Davidiadis libri XIV, Merida, Venezuela 1957 (ocjena), Živa Antika VIII 1, Skopje 1958, str. 169—172.

[8] Živa Antika V 1, Skopje 1955, str. 102.

[9] Ibidem, V 1, Skopje 1955, str. 104—110.

LITERATURA (osim navedene u Bilješkama):

[1] V. Gortan, Antička mitologija u Marulićevoj Davidijadi, Zbornik Filozofskog fakulteta u Zagrebu III, 1955, str. 113—119.

[2] Isti, Iz Marulićeve Davidijade, Živa Antika VI 2, Skopje 1956, str. 242—249.

[3] Isti, Za što tačniji tekst Marulićeve Davidijade, Živa Antika X 1—2, Skopje 1960, str. 263—267.

[4] Isti, Čitajući Marulićevu Davidijadu i Juditu, Čakavska rič 1, Split 1972, str. 35—44.

[5] M. Marcovich, On the Davidiad of Marko Marulić, Acta Conventus neo-latini Lovaniensis, München 1973, str. 371—380.

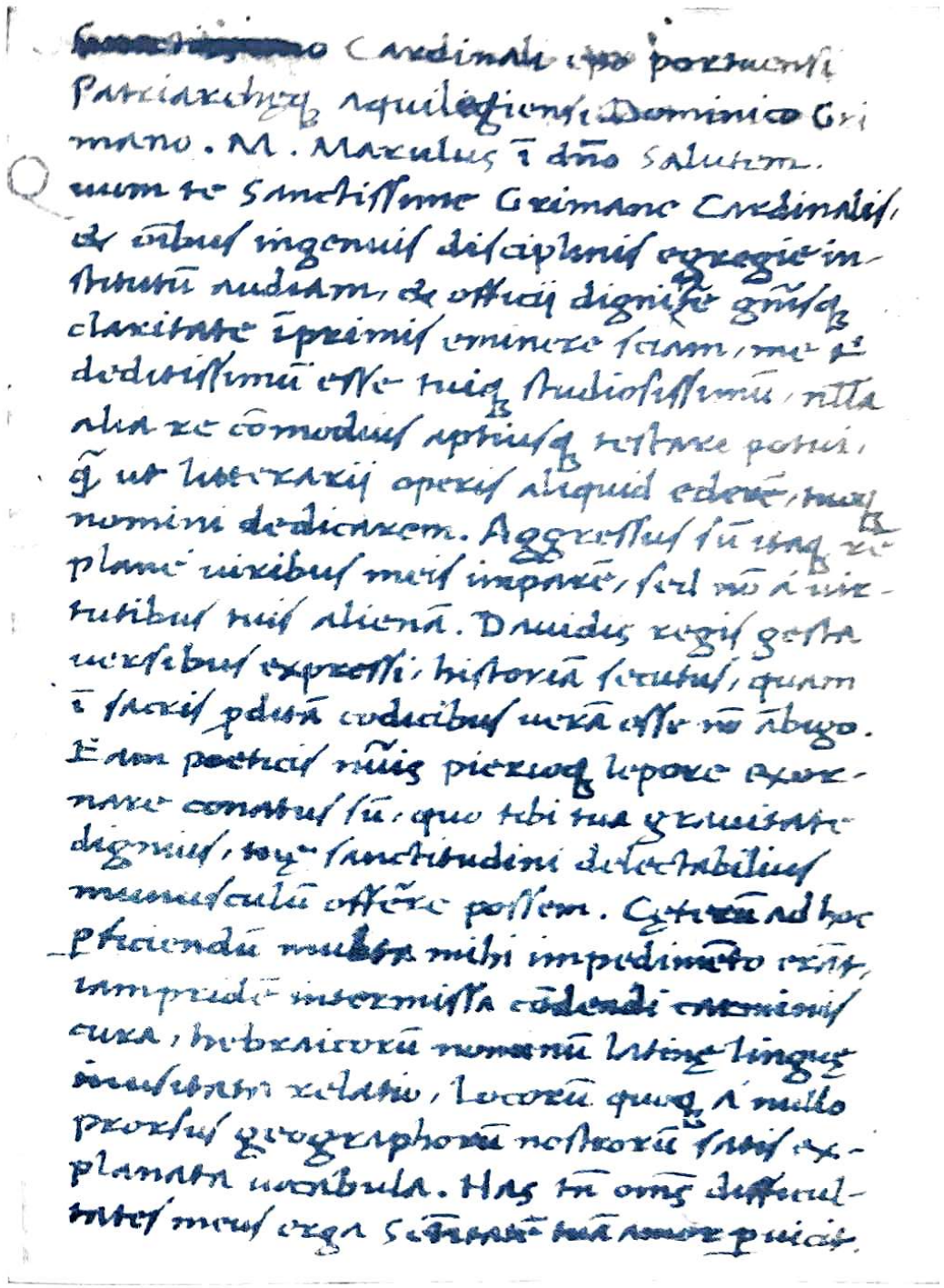

M. Marulus, Dauidiadis nuncupatio

M. MARVLI DELMATAE

DAVIDIAS LIB. I.

DAVIDIS memorare pii gesta inclyta regis
Instituo. quis putet dignas in carmina vires
Suppeditet? non Cyrrhaeae de vertice rupis
Descendens, lauroque caput praecinctus Apollo,
Non Nysae numen furiata mente Lyaeus,
Pieridumque chorus. Nam non ego dicere Troiae
Excidium, Thebasve paro, nec sparsa cruore
Thessala romano bellis civilibus arva.
Sed caelo cognatum opus, arcanisque sacratum
Mysteriis. quorum qui solus crederis auctor,
Solus magne deus in iam cantanda ministres.
Gens quondam iudaea potens opibusque virisque
Orbe sub eoo resides, non inscia verae
Religionis erat. ritus moresque sacrorum
Edidicit monstrante deo, referentibus ipsis
E caelo afflatis certissima quaeque prophetis.
Hinc unum celebrare deum, virtute creante
Cuius cuncta forent coepit, terrasque polumque
Qui regat, et sensus cunctis vitamque ministret.
Quos non gentes aliae populique colebant.
Hos non esse deos, sed prorsus daemonas ipsos.
Quorum honos capti iampridem fraudibus errant,
Vix numeranda suis venerantes numina votis.
Ergo iudaicae primus moderamina gentis

Dauidias, I 1—24

Infestae gentis Solymarum ad moenia captis
Secum victor agit. tum fama et laudibus omnes
Et virtute duces anteibat, sed tamen idem
Omnibus eximio semper dilectus amore
Invisus soli post tot benefacta tyranno.
Proh miseranda nimis regum non rite regentum
Conditio. dum sceptra timent amittere, nulli
Parcunt. suspectis tunc indignantur amicis
Affectos aliqua quos cernunt laude merentes.
Iam nox atra diem terris demoverat almum
Humentesque super terras diffuderat umbras,
Quando Cisides Ionathan reliquosque vocavit
Custodes lateris, vulgoque in parte remoto
Alloquitur satos. Quis tam temerarius inquit
Extat, ut ille meis penitus parere negabit
Imperiis? iubeo Davidem protinus ipsum
Interimi vestris armis. ne quaerite quare.
Ille meus fiet qui iussa refugerit hostis.
Experiare, furens ne magis saevire velitis
An domino: tales rabidus iactabat ore loquelas.
Discessit tectis Ionathas, maestusque periclo
Illius, magno fuerat cui iunctus amore.
Ergo solicitus Davidis tecta petivit.
Illi aperit secreta patris, metuendaque cordis
Consilia, his eum affatus pro tempore dictis.
Intensum vites David charissime regem

Dauidias, II 321—326

Suspenso sed adhuc aīo, meditāsq; periclū
Coniugis, & dirū patris īmanēq; furorē.

Argumentū.

Reg lib. I. Cap. XIX. Dauid fugiēs uenit ad
Samuelē. Satellites missi quū illuc uenissēt
prophetabāt. Venit Saul, sed ē ipe prophare
coepit, nihil ei inferēs mali. XX. Dauid fu-
git. Cū Jonatha collocutus latebras petit.
In cōuiuio q̄rit' regis. Jonathas absentiā
eius excusans á pre lancea impetit'. fugit.
dat signū Dauidi p̄rni odij. XXI. Dauid
fugit Nobē. Ab Achimelech sacerdote ac-
cipit panes & gladiū Goliæ. Profectus ad
Achim getheorū regē capitis p̄iculū insa-
niæ simulatione uitat. XXII. Venit ad spe-
luncā Odolā. Multi ibi ad eū conueniūt.
A' Gaddo p̄ha monitus uenit ī terrā Juda.
Dohech idumeus accusatū á se Achimelecū
cū reliquis Nobæ sacerdotib; iubēte Saule
interimit. Abiathar Achimelechi filius
fugit ad Dauidē, a quo amice suscipitur.

LIB. III.

Interea Saulē fugiens per deuia Dauid
Herbidaq; ingressus ramathei pascua ruris
Fida subit diui Samuelis tecta prophetæ.
Extēplo aduenīēs illū de more salutat.

Dauidias, II 529—30
III Argumentum, 1—4

DAVIDIJADA*

MARKA MARULIĆA
DALMATINCA

* Prijevod je načinjen u stihu originala — daktilskom heksametru, kakva je u Hrvata već stogodišnja praksa. S time u vezi napominjem da sam posebno nastojao da mi stih u ritmičkom pogledu bude što vjerniji odraz antičkoga latinskog heksametra, za koji je, kao i za Marulićev — u odnosu na antički grčki — karakterističan, pored ostaloga, veći broj spondeja; odatle u mojem prepjevu veći broj troheja i pirihija, koji su u našem heksametru ekvivalent antičkome spondeju. — Akcenat se ne prenosi na prijedlog, osim iz metričkih razloga. *B. Glavičić*

M. MARULI DELMATAE

DAVIDIAS

PRESVETOM KARDINALU, BISKUPU PORTA I PATRIJARHU AKVILEJE DOMINIKU GRIMANIJU MARKO MARULIĆ POZDRAV U GOSPODU

Budući da za Tebe, presveti kardinale Grimani, ne samo čujem da si izvrsno izobražen u svim plemenitim naukama nego i znam da se osobito ističeš ugledom svoje službe i slavom svojega roda, to nisam mogao ničim drugim prikladnije ni zgodnije dokazati svoju silnu odanost i naklonost Tebi nego da izdam kakvo književno djelo i da ga posvetim Tvome imenu. Stoga sam se prihvatio predmeta kojemu moje snage zaista nisu dorasle, ali koji nije stran Tvojim vrlinama: opjevao sam djela kralja Davida držeći se povijesti njihove kako je izložena u svetim knjigama, a za koju ne sumnjam da je istinita. Pokušao sam je ukrasiti pjesničkim ritmom i milinom Muza, a to stoga da bih Ti mogao pružiti darak što dostojniji Tvoga ugleda i što ugodniji Tvojoj svetosti.

No u tome poslu mnogo toga bilo mi je na smetnju: prvo, to što sam se već davno prestao baviti pisanjem pjesama, zatim prenošenje hebrejskih imena u latinski jezik — što nije uobičajeno te nazivi mjestā, koji nisu dovoljno objašnjeni baš ni u jednoga našeg zemljopisca. Pa ipak, sve je te teškoće nadvladala moja ljubav prema Tvojoj svetosti. Ona mi je vratila ono s čime sam već bio prekinuo, ona me je prinudila da sklanjam i imena koja se — kako znaš — donose u božjim knjigama ponajviše bez ikakve promjene padežā — što sam učinio zato da bi smisao mojih riječi bio jasniji; napokon, ona mi je omogućila da odgonetnem položaj mjestā koji nisam znao protumačiti potpuno ni točno.

Djelu sam dodao i dodatak u prozi — sadržaje pojedinih knjiga. Konačno, pokazao sam da je sadržaj Staroga zavjeta slika Novoga.

Pa bude li se to djelo svidjelo Tvojoj svetosti, lako ću prezreti zanovijetanja kritičarā i podrugivanja zavidnikā, štaviše, nipošto se neću bojati da im se izložim, jer je zaista Tvoj ugled kod svih tako velik da se nitko ne usuđuje ni drsko napasti ni javno pokuditi ono čemu si Ti, što se zna, priznao vrijednost.

SANCTISSIMO CARDINALI, EPISCOPO PORTVENSI PATRIARCHAEQVE AQVILEGIENSI DOMINICO GRIMANO M. MARVLVS IN DOMINO SALVTEM

Quum te, sanctissime Grimane Cardinalis, et omnibus ingenuis disciplinis egregie institutum audiam et officii dignitate generisque claritate imprimis eminere sciam, me tibi deditissimum esse tuique studiosissimum nulla alia re commodius aptiusque testari potui quam ut litterarii operis aliquid ederem tuoque nomini dedicarem. Aggressus sum itaque rem plane uiribus meis imparem, sed non a uirtutibus tuis alienam: Dauidis regis gesta uersibus expressi historiam secutus, quam in sacris proditam codicibus ueram esse non ambigo. Eam poeticis numeris Pierioque lepore exornare conatus sum, quo tibi tua grauitate dignius, tuae sanctitati delectabilius munusculum offerre possem.

Caeterum ad hoc perficiendum multa mihi impedimento erant: iampridem intermissa condendi carminis cura, Hebraicorum nominum Latinae linguae inusitata relatio, locorum quoque a nullo prorsus geographorum nostrorum satis explanata uocabula. Has tamen omnes difficultates meus erga sanctitatem tuam amor peruicit. Ille quod intermiseram reuocauit, ille etiam nomina, quae plerumque (ut nosti) absque ulla casuum declinatione in libris diuinis proferuntur, declinare me compulit, ut sermonis nostri sensus apertior fieret, ille denique locorum situs, quos plene diserteque exponere non poteram, diuinare me fecit.

Appendicem etiam operi adiunxi soluta utens oratione, singulorum uoluminum argumenta. Deinde historiae ueteris contextum ostendi nouae esse figuram.

Quod opus si sanctitati tuae placuerit, facile criticorum ronchos inuidorumque subsannationes contemnemus, uel potius in illas incidere minime uerebimur, quando quidem tanta est tua unius apud omnes autoritas, ut quicquid abs te probatum noscitur, id ipsum uel arroganter improbare uel palam carpere audeat nemo.

No netko će, na primjer, reći: »Što nosiš *sove u Atenu*« ili »*drva u šumu*? Čemu onome koji ima u izobilju najboljih djela sa svih područja znanosti, koji je bogat njima, šalješ na dar književno djelo?« Tome ću ja iskreno odgovoriti: Takvom čovjeku, tako obrazovanom, tako svetom, na svakom polju slave tako proslavljenom nisam mogao nikakvim drugim darom bolje ni doličnije izraziti svoje poštovanje nego upravo ovim za koji sam smatrao da mu pruža najveći užitak: takvim naime koji odiše našom vjerom, koji slavi Krista, koji miriše onim mirisom što krijepi duše vjernika. Osim toga, dobro sam znao da su učeni ljudi — ma kako sami bili u svakoj plemenitoj nauci izobraženi i usavršeni — po svojoj prirodi takvi da kadšto vrlo rado čitaju i djelca onih koji su od njih manje naobraženi.

Stoga ja ne šaljem to djelo da bih učio učenijega, da ne bude mjesta poslovici: *svinja Minervu*, nego zato da bih vrlo učenom čovjeku iskazao čast onako kako mogu. I naš je David imao u izobilju blaga kad je već postao kralj, ali se ipak udostojao primiti od svoga sluge Sibe male poklone vrlo skromne vrijednosti. Nadam se da ćeš i Ti, presveti kardinale i vrlo učeni mužu, koji si uljudan prema svakome, tako postupiti kad budeš primao moje djelo. A kad tako postupiš, dobro djelo nećeš primiti, nego ćeš ga učiniti. Jer neznatno je to što Ti šaljem, a mnogo tražim od Tebe: da se samo udostojiš primiti što Ti šaljem i smatrati me svojim poniznim štićenikom.

Zbogom!

Sed dicet aliquis: Ut quid *γλαυκας Αθηνας*, ut quid *ligna in siluam* portas? Quare huic, qui scientiarum omnium ornamentis affluit atque abundat, litterarium munus mittis? Cui ego ingenue respondebo: Talem uirum, tam eruditum, tam sanctum, tam in omni laudis genere celebrem nullo alio munere iustius conuenientiusque colere poteram quam hoc uno, quo ipsum plurimum delectari arbitratus sum, eo videlicet, quod nostram religionem sapiat, quod Christum sonet, quod odorem illum, quo animae fideles reficiuntur, fragret. Ad haec non me fugiebat eam esse litteratorum naturam, ut quanuis ipsi in omni liberali doctrina politissimi excultissimique sint, minus etiam eruditorum opuscula interdum non inuiti legant.

Nos itaque non ista mittimus, ut doctiorem instruamus, ne prouerbio locus detur: *Sus Mineruam*, sed ut doctissimum honore, quo possumus, prosequamur. Abundabat et Dauid noster, quum iam regnum accepisset, diuitiarum copia, nec tamen dedignatus est a Siba seruo modici admodum precii munuscula accipere. Ita spero te quoque, sanctissime Cardinalis uirque doctissime, pro tua in omnes humanitate in nostro opere suscipiendo facturum. Quod quum feceris, non accipies beneficium, sed dabis. Exiguum est enim quod tibi mittimus, multum autem quod abs te poscimus: ut tantum digneris quod mittitur accipere meque in clientulorum tuorum numero habere.

Vale!

DAVIDIJADA
MARKA MARULIĆA DALMATINCA

SADRŽAJ

Knjiga o Kraljevima I, gl. XIII. Prorok Samuel prekorava kralja Šaula zbog neposlušnosti prema bogu i proriče da će kraljevska vlast biti prenesena s njegove obitelji na drugoga. XV. Ponovno mu navješćuje da će biti zbačen s prijestolja jer je, kad mu je bilo zapovjeđeno da pobije Amalečane, poštedio njihova kralja Agaga. Kad je taj bio doveden preda nj, Samuel ga glavom sasiječe na komade. XVI. Samuel pomazuje Davida za budućega kralja. Šaula koga progoni nečisti duh ozdravljuje David udarajući u kitaru. David postaje Šaulov štitonoša. XVII. Ubija Golijata. Filistejci bježe.

KNJIGA I

Davida, pobožnog kralja, kazivati počinjem slavna
Djela. No tko će mi sada udijeliti dovoljno snage
Da ih opjevam? Neće ni onaj što silazi s vrha
Kirske hridi — Apòlōn, lovorika čelo mu kiti,
Neće ni mahniti Lijej, božanstvo Nísē, to moći,
Kao ni zbor Pijerídā. Jer ja se ne spremam pjevat'
Propast Troje, ni Tebu ni rimskom škropljena krvlju
Ona tesalska polja za građanskih ratova njinih,
Nego nebu blisko i tajnim otajstvima djelo
Posvećeno. A tî što jedini, jedini tvorac
Toga si, veliki bože, pomozi mi sada u pjesmi!

Židovi

Nekoć je židovski narod — junacima bogat i moćan
(Njegova postojbina na Istoku bijaše) — pravu
Ispovijedao vjeru. Od boga je obrede svete,
I prinositi žrtve, naučio: proroci njemu,
Nadahnuti s nebesa, tad javljahu istinu čistu.
Tako započe on veličati jednoga boga,
Čija je ruka sve učinila, boga, vladara
Neba i zemlje, što svima osjetila daje i život.
Koje pak druga plemena i narodi štovali bjehu,
Spozna, bogovi nisu, već zaista zlodusi samo.

M. MARVLI DELMATAE
DAVIDIAS

ARGVMENTVM

Regum lib. I, cap. XIII. Samuel propheta arguit Saulem regem inobedientiae in deum et regnum de familia eius transferendum praedicit. XV. Iterum denunciat eum de regno eiiciendum, quia iussus interficere Amalechitas regi eorum Agago pepercerit. Quem coram adductum Samuel ipse in frusta concidit. XVI. Samuel ungit Dauidem regem futurum. Saul agitatus immundo spiritu Dauide cytharam pulsante refocillatur. Dauid fit armiger Saulis. XVII. Goliam interimit. Palestini fugiunt.

Lib. I

DAVIDIS memorare pii gesta inclyta regis
Instituo. Quis nunc dignas in carmina uires
Suppeditet? Non Cyrrheae de uertice rupis
Descendens lauroque caput praecinctus Apollo,
Non Nysae numen, furiata mente Lyaeus,
Pieridumque chorus. Nam non ego dicere Troiae
Excidium Thebasue paro nec sparsa cruore
Thessala Romano bellis ciuilibus arua,
Sed caelo cognatum opus arcanisque sacratum
Mysteriis. Quorum qui solus crederis autor,
Solus, magne deus, mihi iam cantanda ministres.

Iudei

Gens quondam Iudea potens opibusque uirisque,
Orbe sub Eoo residens, non inscia uerae
Religionis erat; ritus moremque sacrorum
Edidicit monstrante deo, referentibus ipsis
E caelo afflatis certissima quaeque prophetis.
Hinc unum celebrare deum, uirtute creata
Cuius cuncta forent, coepit, terramque polumque
Qui regat et sensus cunctis uitamque ministret.
Quos uero gentes aliae populique colebant,
Hos non esse deos, sed prorsus demonas ipsos,

Njihovim lažima čovjek već odavna obmanut griješi
Nebrojena božanstva u molitvam' štujući svojim.
Nego, židovskom rodu na kormilu stajaše prvi
Kralj Saul Šaul, kog rodi Kiš, i kraljevsko držaše žezlo.
Ali valjáno on ni pravedno vladao nije.
Prorok Samuel Stoga se Samuel, prorok, zajedljivim okomi riječ'ma
Na nj, te razmišljajući o djelima nemilim bogu
Njegovim, reče mu ovo: »Budúći da, sudeć' po svemu,
Ne bje te uopće briga za istinsku zapovijest božju,
On te nedóstojnim smatra tê časti što ti je dade,
Pa je drugoga sebi potražio kome će uzde
Kraljevstva predat' i već je odredio tko će naslijedit'
Tebe u vladanju pukom — čovjèka zdušna i vjerna,
Mada iz prostoga puka. No svaku tamu podrijetla
Može rastjerat' krepost i svjetlost pohvalnih djela.«
Tako reče, i ode, a Šaula ostavi potom
Sjetna i tužna, kom srce uznemire velike brige.
Ali kako ga odmah za krivnju ne stiže kazna,
Kralj kom zapovjedi bog da amàlečko uništi pleme
Ponovno naloge božje ne izvrši, ponovno božje
Prezre zapovijedi, jer spasi kralja Agága
Koga pobijedio bje i zarobio pobiv se s njime.
Još mu tegleću marvu i sitnu stoku poštedje.
Tako učini sreća te on zaboravi boga.
Prorok ga prekori zbòg tog, a on se pravdô uzálud:
Šaul »Da mu oprostim«, reče, »navèla me samilost nà tō,
A što stoku ne pobih, već pustih, to svjetova meni
Vjera: uz svete oltare to više će klanica stajat'.«
Samuel »Varaš se«, Samuel viknu, »i želiš pobóžnošću lažnom
Neprava prikriti djela. No kralju bogóvā nijèdna
Žrtva milija nije na svetim oltarima što se
Prinosi negoli uvijek poštèno, zdušno i brižno
Zapovijed njegovu slušat'. A budući da si se drzn'o
Za nju ne marit', to on je odlučio s prijestolja tebe
Maknut' i rod Benjamínov zapostavit', Judin pak uzdić'
Te iz plemena toga izabrati novoga kralja.«
To je ljutito rekô i htio je ostavit' kralja;
Već mu okrenuo leđa. No Šaul ga spriječi i rukom
Zgrabi kad htjede otići. Al' prsti mu zapeše zà skūt
Haljine prorokove, i plašt se, dok jedan ga amo,

Quorum homines capti iam pridem fraudibus errant
Vix numeranda suis uenerantes numina uotis.
Ergo Iudaicae primus moderamina gentis
Saul rex Ciso natus Saul et regni sceptra tenebat,
Non recto officio nixus nec legibus aequis,
Samuel propheta Quum Samuel uates dictis mordacibus illum
Aggrediens et facta deo non grata reuoluens
Haec responsa dedit: »Quoniam tibi certa Tonantis
Iussa sequi nulli fuerit post talia curae,
Isto te indignum, quo te dignatus honore est,
Censuit atque alium, regni cui tradat habenas,
Iam sibi prospexit successoremque regendo
Constituit populo, notum pietate fideque,
⟹ Quanquam humili de plebe uirum. Sed sanguinis omnes
Exuperat tenebras cum laudum lumine uirtus.«
Haec effatus abit moestum tristemque relinquens
Iam Saulem et multa perculsum pectora cura.
At quia continuo tali pro crimine poena
Non inflicta fuit, iussus rex perdere gentem
Amalechitarum, rursum mandata reliquit,
Rursum iussa dei temnens seruauit Agagum,
Victor commisso captum certamine regem,
Illius armentis etiam pecorique pepercit.
Ergo dei immemorem res effecere secundae.
Sed frustra excusat facinus damnante propheta,
Saul »Ignouisse uiro pietas me compulit,« inquit
»Illaesas autem pecudes dimittere suasit
Religio, ut sacras stet plurima uictima ad aras.« —
Samuel »Falleris« exclamat Samuel »uanoque fauore
Facta iniusta tegis, quoniam non gratior ulla est
Caelicolum regi, sacris quae imponitur aris,
Hostia quam semper studio curaque fideli
Imperio parere suo. Quod spernere quum sis
Ausus, et ipse tuum de regno tollere nomen
Ac Beniaminam sobolem postponere Iudae
Decreuit, Iudae regem de stirpe creare.«
Haec ait indignans regemque relinquere uerso
Inde parat tergo. Vetat hoc et abire uolentem
Apprendit Saul apprensaeque lacinia uestis
Implicita est digitis et, dum conamine pannus

Drugi pak vukao tamo, na suprotne rastezan strane,
Podera. I odjednom u kidanju pòpucāv resko,
Proroku povoda dade vidovitom da se o tome
Samuel — Izrazi zgodno, jer kaza: »Ovako će kraljevstvo tebi
Otkinut' kralj bogóvā što nekoć sâm ti ga dade,
I na prijestolju tvom će ustoličen vladati drugi,
Bolji od tèbe, jer njega uzvisit će mnoge vrline.«
Kralj tad, držćuć' od straha, pred njime grijehe priznade,
Pa na koljeno kleče i višnjem se pokloni bogu,
Zatraži oprost zá se i zamoli njegovu milost.
Agag-Kralj ubijen — Sužnja, međutim, Agága izvèsti prèdā se dade
Samuel prorok, i snažnom božanskom pokrenut voljom,
Odmah izvuče mač i sasiječe ga njim na komade.
Žrtva se sruši na zèmlju i klonu oblivena krvlju,
Jadna, udova svih odsječènih sa svojega tijela,
Ljudski izgubi lik i bezòblična lešina posta.
Gilgal — Šaul se desio tada u Gìlgalu s velikim ljudstvom,
Gradu nadomak dviju planina: s jedne se strane
Vidio Ebal, a s druge šumovit i zelen Gerìzim.
Ondje je pobožni prorok izvršio zapovijed mačem,
Strašnu zapovijed božju, pa pošao kući u Ramu
Žaleći Šaulov udes. No s nèbeskih siđe visina
Sam bog, i hoteći ono što jednom rekao bješe
Bog Samuelu — Stvarno izvršiti, kaza: »Tà zašto mi Samuel vjerni
Suze za Šaulom lije i uzdiše, koji se kletom
Desnicom tòliko puta usudio opako prezret'
Zapovijed moju i mom se suprotstavit' zakonu nije
Žacao. Misliš li ti da pravo i red je da on još
Pobožnim narodom vlada? Tà prestani žalit' zbog toga,
Otac Davidov Jišaj — Već se hajde požuri da ovaj mi izvršiš nalog:
Ima Jišaj, potómak što slavne je Judine krvi.
Njegov je podignut dom unútar bètlēmskih zídā,
A na onoj je strani što svjetiljku gleda sunčànu
Sjajnu kada se göd sa istočnih krajeva diže.
Tamo ćeš poći i jednog od njegovih brojnih sinóvā,
Koji se svidio meni, upoznat': za kralja ga svetim
Pomaži uljem i slavno u rûke predaj mu žezlo.«
Samuel stajaše dugo na ove rìječi božje
Preplašen, držćućih usta. A kad mu se vratila svìjest,
Tada ove izrèče, u duši neòdlučan, riječi:

Diuerso trahitur, geminas distentus utrinque
Laxat se in partes. Subitum scissura fragorem
Increpuit causamque dedit magis apta loquendi
Samuel — Fatidico uati: »Sic, sic« ait »ipse deum rex,
Quem dederat quondam, sceptri tibi scindet honorem,
Impositusque tuo solio dominabitur alter
Te melior multaque super uirtute ferendus.«
Rex metuens commissa palam trepidusque fatetur
Submissoque genu diuinum numen adorat
Ignoscique sibi poscit ueniamque precatur.
Captiuum interea produci mandat Agagum
Agagus rex interficitur — Coram se Samuel fatisque potentibus actus
In frusta educto discidit protinus ense.
Corruit in terram fuso miseranda cruore
Victima deque suo disectis corpore membris
Ablataque uiri forma deforme cadauer.
Galgala — Galgala tunc Saulem multa cum plebe tenebat,
Vrbs geminis uicina iugis, hac parte Gebalum,
Illa prospiciens uiridantem fronde Garizim.
Illic caede pius uates ubi iussa peregit,
Iussa uerenda dei, Ramatae sua tecta petiuit
Saulis fata dolens. Sed caelo uenit ab alto
Ipse deus uerbisque prius quod dixerat, illud
Deus ad Samuelem — Re facturus ait: »Samuel fidissime, quid tu
Profusis Saulem lachrymis gemis, improba cuius
Dextra meum toties prauis despexerit ausis
Imperium legique meae qui tendere contra
Nil timuit? Populone pio dominarier illum
Ius tu fasque putas? Quin talem comprime luctum
Atque haec nostra modo mandata facessere perge!
Iesseus, Dauidis pater — Est Iesseus, magni genus alto a sanguine Iudae.
Intra Bethlemos domus ipsi condita muros
Illa parte manet, quae spectat lampada Solis
Fulgentem, quoties Eoo surgit ab orbe.
Illo te transfer natorumque agminis unum,
Quem placuisse mihi nosces, hunc chrismate regem
Vnge sacro sceptrumque manu da nobile ferre.«
Haec dicente deo Samuel stetit ore trementi
Expauidoque diu. Postquam sibi reddita mens est,
Aedidit has dubio promptas de pectore uoces:

Samuel odgovara

»Zašto mi, veliki oče, zapovijedaš neka se tako
Sigurnoj izlažem smrtnoj pogibelji? Ako li sazna
Šaul za naum taj i zadatak, razljućen silno
Odmah će oči mi — jao! — zaklopiti žalosnom smrću.«
»Ti pak junicu uzmi«, božanstvo reče, »i kaži:
Idem žrtvovat' bogu. A oholog tim ćeš obmanut'.
Kàd budeš žrtvovô june, na obred ćeš Jišaja pozvat',
Njega i sinove sve. I tada onoga odmah
Koga ti pokažem ja, ti žitkim uljem posveti!
Reć' ćeš mu narodu mojem i puku nek stane na čelo.«
Tada tek Samuel pođe obilazit' sitnu i krupnu
Stoku, pa junicu uze iz stada što njemu se òd svih
Činila pònājdebljom i, žureć' se, korakom hrlim
Stiže od bètlēmskih kuća te Jišaja pozva na žrtvu
Skupa sa sinovima, i tu mu otkrije tajne
Osnove. Radostan Jišaj za milost se tòliku stade
Zahvaljivati silno glavaru i bogu bogóvā
Te darodavcu se svom do zemlje pokloni čelom.
Prisutno bijaše sedam mladića: med svima se jedan
Isticô, vitki Elìjab, ramènima širokim, licem
Prijaznim, crnom kosom i uspravnim držanjem tijela.
Otac mu ispruži ruku i pokaže njome na sina
Pitajuć' da li to njega očekuju kraljevski znaci.
Ali će Samuel nà tō: »Na spoljašnjost ne gleda ljudsku
Zvjezdanog Olimpa kralj, a niti na pristalost lica.
Jer je prolazno sve što oči nam ispraznim pase
Pogledom, priprosti puk o čemu pohvalno zbori.
Naime, takva ljepota pod starost trpi gubitke
Te joj oduzima sjaj blizina neùmītnē smrti.
Bog nutrinu srca istražuje, duši u kutke
Zalazi bog te ljud'ma procjenjuje značaj i djela.
On ne ìzabra tog kog pokazuješ niti od ovih
Koje pred nama vidiš da stoje ijèdnoga hoće.
Osim ovih sinóvā zar nemaš nijèdnoga drugog?«
»Imam«, odgovori on, »a to je onaj što vodi
Brigu o paši i koji, kô najmlađi, stada nam hrani.«
Tada Samuel reče: »Ni okusit' nećemo jela
Taj dok ne dođe amo, štaviše, dok ne stupi prèd nās.«

David

Očevu nalogu sin se pokorio: ostavi pašu,
Pozvan, žurno krenu na pût te prèd njīh izáđe.

Samuel respondet

»Magne pater, quid me tam certa pericula uitae
Attentare iubes? Huius si forte negoci
Consilium scierit, multam Saul actus in iram
Protinus, heu, tristi claudet mea lumina letho.« —
»At tu« numen ait »uitulam cape 'pergoque', dices,
'Sacrum ferre deo', hac eludes arte superbum.
Quum facies vitula, Iesseum ad sacra uocabis
Ipsum progeniemque omnem. Tunc protinus illum,
Quem tibi monstraro, liquido sacrabis oliuo
Vtque meo praesit populo plebique, iubebis.«
Tunc demum Samuel pecus atque armenta reuisens
De grege, quae uisa est magis illi buccula pinguis,
Hanc tulit et rapido Bethlemi moenia gressu
Accessit celerans Iesseumque ad sacra vocavit
Cum natis illique simul secreta recludit
Consilia. Ingentes pro tanto munere Iesseus
Grates laetus agit superum dominoque deoque
Et doni autorem procliuo uertice adorat.
Septem aderant iuuenes; proceri corporis unus
Ante alios Heliab, grato praestabilis ore,
Recto habitu latisque humeris nigroque capillo.
Protensam genitor dextram direxit in illum
Et rogat, anne ipsum maneant insignia regni.
Respondit Samuel: »Stellati rector Olympi
Non habitus hominum pensat formaeue decorem.
Nanque bonum fragile est, oculos quod pascit inani
Obtutu uulgique rudis sermone probatur.
Talis enim species uenientis damna senectae
Sentit et indomitae dispendia proxima mortis.
Interiora deus rimatur corda sinusque
Ingressus mentis, mores metitur et actus.
Non hunc, quem monstras, deus eligit aut probat ullum
Ex istis, quos tu coram consistere cernis.
Nunquid non alius superest tibi filius isto
Ex numero?« — »Superest«, respondit »pascua curae
Cui sunt et gregibus iunior qui praesit alendis.«
Tunc Samuel »Non ante dapes gustabimus« inquit
»Quam puer huc ueniens se nobis offerat ultro.«

Dauid

Iussis ille patris parens et pascua linquens
Accitus properauit iter seque obtulit ultro,

Bješe to izuzetne vanjštine i obličja krasna
Mladić, izgleda ljupka, rumenilom oblita lica,
Ali i udarit' spreman: jer mlađahna dob mu je ipak
Naporu bila dorásla i snaga zrela za ratne
Pogibli i teškoće te oružje. Sposoban bješe
Nositi težak oklop, mač pripasat', ljevicom podić'
Štit, a povrh svega veòma bijaše krepak.
Uvidje prorok: to je od braće tòlike onaj
Kome je, eto, sudbina naredila prijestolje da se
Slavno izràēlsko dade, a s njime i kraljevsko žezlo.
Bez oklijevanja stoga božanskim napuni uljem
Rog te pomaza njega u krugu radosne braće;
Još je blaženijeg lica uz braću mu stajao otac.
Samuel pozdravi kralja, a potom se zaputi kući:
Vrati se korakom hrlim u Ramu, ognjištu svome.
Otad je stajao bog uz Davida te mu s nebesa
Slao povoljne znake i nàd njīm u pogibli bdio;
Duševnim dobrima još ga obdario, s tjelesne snage
Slavnim učinio njega i bogatim svakakvim blagom.

Šaula progoni zloduh

Šaula stade međùtīm progoniti bjesnilom ljutim
Strašan nekoji zloduh, po cijelom mu raširen tijelu.
Vidješe njega gdje sikćuć' na zemlji leži i nà sve
Strane se obrće, valja i mrkim pogledom straši
Svakoga oko sèbe te pjenu baca na usta

Poredba

Zubima škripajući. A tako moloski često
Pas bjesòmučnī reži na grdne medvjede pušten.
Svaki će dakle čovjek što drsko i bestidna srca
Prezire opomene i naloge nebeskog kralja
Isključen biti daleko iz kruga pravòvjernog puka,
Pa nek zna da otàdā u vlasti zlòdūhā jeste.
I dok gromovnog boga ne ublaži, ozdravit' neće.
Tek kad ublaži njega, dopustit će bog da iz grudi
Mahnitost divlju odagna i primi u sr̃ce spokojstvo
Te se prestane bojat' đavòljega konačno gnjeva.

Šaul, Kišev sin

Brižni se prijatelji na njegovu sažale muku,
Pa mu savjeta dadu da uzmogne opasnu bolest
Ili posvema uklonit' il' bar je ublažiti lijekom:
Smjesta pozvan bude te ù grād Jerùzalem stiže

David

David, Jišajev sin, sa harfom, koj' prebiruć' pò njōj
Rukom, ljupkom je svirkom ugađao svačijem uhu.

Insignis forma iuuenis facieque decorus,
Iocundo aspectu, suffusus et ora rubore
Atque manu promptus, uiridis tamen apta labori
Aetas et dubio uirtus matura periclo
Armorum ac belli, grauibus thoracibus artus
Subdendi gladioque latus clypeoque sinistra
Conueniens animique uigor super omnia celsus.
Agnouit uates hunc unum ex agmine tanto
Esse quidem, cui fata dari sublime tribunal
Israhelitarum regnique insigne iubebant.
Nec mora, repletum diuino chrismate cornu
Effudit Dauida super, plaudente corona
Fratrum. Iocundo genitor magis astitit ore.
Rege salutato Samuel sua tecta petiuit,
Ad Ramataeque lares passu properante recessit.
Ex illo adridere deus, dare sydera caelo
Dextera Dauidi, hunc ipsum seruare periclis,
Hunc animi donare bonis, hunc robore notum
Corporis et multa locupletem reddere gaza.

Saul a spiritu agitatus

At uero Saulem furiis agitabat amaris
Immanis demon, totos infusus in artus.
Ille solo stridens prostratus uoluere sese
Huc, illuc uisus, toruo quoque lumine circum
Terrebat stantes et spumas ore uomebat

Comparatio

Dentibus infrendens, rabidus ceu saepe Molossus,
In turpes quoties dimissus ringitur ursos.

==>

Quicunque ergo hominum nimis audax mente procaci
Despicit aetherii monitus mandataque regis,
Hic procul exclusus populi de sorte fidelis
Spirituum iuris sese sciat esse malorum
Nec nisi placato resipiscere posse Tonante.
Placatus dabit ille feros de pectore motus
Pellere tranquillamque admittere corde quietem
Et tandem nullas horrescere demonis iras.

Saul, Cisi filius

Hunc ubi amicorum pietas miserata laborem
Cisidae consulta dedit, quo prorsus iniquum
Seu tollat seu forte leuet medicamine morbum,
Protinus accitus Solymarum uenit ad urbem

Dauid

Iesseides Dauid psallens et nablia palma
Solicitans dulcique aures modulamine mulcens.

Donije on i dare što kralju ih otac mu Jišaj
Posla. Ti dari, doduše, kad gledaš ih, ne bjehu znatni,
Al' su o ljubavi ipak svjedočili znatnoj spram kralja.
Darovi iznijeti pred Saula
Odmah dotjeran bude na srijedu natovaren raznim
Vinom i kruhom magarčić, a s njime i potusto jare
Koje je, mlađahno, još vimena runjavoj majci
Sisalo gutajuć', srčuć' tekućinu bijelu kô snijeg.
Sve te darove Šaul dobrostivim izrazom lica
Primi zahvaliv se toplo za poklone, ali još više
Ocu za ljubaznost tu i dobrotu te spremnu poslúšnost,
Jer se pobrinuo da željena njemu svirača
Pošlje i jer je tim udovòljio njegovoj želji
Spremno. Davidu kralj izàtoga ovije ruke
Oko nježnoga vrata i dječačko ljubne mu lice
Saul Davidu
Te mu progovori ovo: »O tèbi, predragi, zbilja
Odavno mnogo mi toga i staro zbori i mlado.
Ali taj izgled tvoj i tvoja muževna krepkost,
Lice i spoljašnjost sva obećavaju, čini se, više
Nego što kazaše meni: ti glase o sèbi nadíđe.
Moj ćeš bit': među svoje uvrstit ću tebe vojnike.
Za mnom ćeš stupati prvi i moj ćeš štitonoša biti
Svagda kad nam se svidi započeti surovu bitku
Nemilòsrdnog Marsa i òkusit' ratnu opasnost.
A kad odložim mač i mirno nastupi doba,
Najniži, vjeruj mi, nećeš na dvoru mojemu biti.
Jedno te molim: ded nastoj da žicama kìtare moju
Ublažiš muku kad mene ta opaka spopadne bolest
Strašnom snagom da jadno na zĕmlju mi obori tijelo.
Jer me zlodusi neki potresaju: tol'ko me muče
Te sam oduzet posve. No ipak, barem na kratak
Čas predahnut' mi daju dopuštajuć' da mi se tijelo
Umorno odmori malo. U muci toj mi pomozi,
Možeš li. Jedino to je — sve ostalo može i ne bit'! —
Čim ćeš zadužiti mene i postići moju zahvalnost.«
Kraljevo dostojanstvo mladića preplaši prvo;
Stoga se David smete, zastídje i pocrvènje.
Ali se ohrabri brzo, pa pošto je došao k sebi,
David odgovara
Ovo odgovori on: »Izvršivat ću naloge tvoje!
Pristajem, slavni kralju, da postanem ono što gŏd ti
Hoćeš da budem, i sav se posvećujem tebi i dajem.

Attulit et regi, dederat quae munera Iesseus
Ipse pater, non magna quidem, si respicis illa,
Sin hominem, magnum testantia forsan amorem.
Munera oblata Sauli
Iam Bacchi et Cereris speciebus onustus asellus
Ducitur in medium, simul et pinguissimus haedus,
Villosae sed adhuc qui paruulus ubera matris
Lambebat, niueum suctu sorbente liquorem.
Haec oblata sibi placido Saul omnia uultu
Accipiens multas egit pro munere grates,
Sed pro mente magis facili simul atque benigna
Et prompto obsequio, optatum quod mittere psalten
Curarit uotisque suis nihil inde moratus
Annuerit. Post haec Dauidis lenia colla
Impubesque genas amplectens oscula libat
Saul ad Dauidem
Atque his affatur uerbis: »Charissime, de te
Multa quidem dudum iuuenesque senesque ferebant,
Aspectus tamen iste tuus, tua uiuida uirtus,
Os habitusque simul promittere plura uidentur
Quam quae dicta mihi: uicit praesentia famam.
Noster eris nostraeque uiris numeraberis unus
Militiae, nostrum primus comitabere tergum
Arma gerens, quoties duri fera praelia Martis
Miscere et belli tentare pericla libebit.
Ast etiam positis quum pax agitabitur armis,
Pars (mihi crede) aulae fies non infima nostrae.
Unum oro: cytharae fidibus lenire dolorem
Tende meum, quum me morbi uis dira maligni
Inuadens miseros affligere coeperit artus.
Nescio enim quae me praessum torpedine multa
Concutiunt laruae, modico tamen interuallo
Respirare sinunt lassisque redire quietem
Permittunt membris. Huic tu succurre labori,
Si potes. Hoc uno, caessent ut caetera, certe
Officio tibi me uinctum memoremque tenebis.«
Maiestate uiri iuuenilis territa uirtus
Obstupuit mentemque rubor turbauit et ora.
Haud multum mansere metus; sibi redditus ille
Dauid respondet
Haec demum responsa dedit: »Tua iussa capessam.
Quem me cunque uoles fieri, rex inclyte, talis
Esse uolo, tibi me totum do, dedico totum,

Zdrava ću slijediti tebe i bolna te jednako tebi
Služit', kolìko to tijelom i umom sposoban budem.
Dođe li čas da ti zatreba mač il' moja pak lira,
Bit ću tebi na službu, i nećeš me strašljiva vidjet'
Nikad i nigdje za te, ni lijena.« Tim riječ'ma još više
Pridobi Šaulovo srce, i ono osjećat' poče
Ljubav spram toga mladića, te kralj se otad sve većma
Uzdao u nj i bio mu sklon uz dobròhotan osmijeh.
Stoga, kad bi ga gȍd uznemirila nesretna Srda,
David bi hvatao liru i odmah se našao uza nj.
Ljevicom držeć' joj vrat i prstima prebiruć' hitrim,
Čas bi ove, čas one pri vrhu žice pritiskô;
Desnom bi pak, preko srednjih po redu prelazeć' struna
Trzaljkom, s mnogo umijeća izvodio različne zvuke.
Mahnitost morade odmah popustit', a s njome i bolest
Nestat' iz cijela mu tijela, od gadosti ružnija svake;
Bijaše prisiljena da kralja ostavi zdrava.
Toliko moćan bje zvuk što kralju je dušu smirivô!
Stoga nek zamuknu laži i hvastanja pjesnika davnih
Da su se Dirkini zidi sagradili sami uz zvuke
Lire, a hridi i šume za rodopskim pošle sviračem.
Izmišljòtine to su, i svatko je načistu s time.
Ako itko je pak tolìko odbacio stid svoj
S čela da suprotno tvrdi, to opet svakako više
Znači zloduha odgnat' i ljudskoj podijeliti duši
Spas, a nevolju ljutu ukrotiti zvucima slatkim.
Tko će mi dakle vjeru uskratit' kad lagat' nam brani
Zakon božanski, kad moja od poganskog smeća je prosta
Muza, te sve što nudi i lije iz svoga krčága
Crpe iz svete rijeke i čistih njezinih voda?

Braća Davidova

Šaulu se vratila svijest kad pred kraljevske stigoše dvore
Tri odrásla muškarca što iste bijahu krvi
I od jednoga oca od kojeg se rodio ì sām

Elijab

David kô najmlađi sin, što sretnije bijaše začet.
Pònājstariji brat, Elìjab, nošaše koplje,
Koplje kojim je on običavao loviti vepre.

Abinadab

Mlađi je pak, Abinàdab, o pasu nosio sablju,

Šama

Dok je najmlađi, Šama, na plećima imao tulac
Runjav, od kunine kože, pun puncat oštrih strijèlā;
Tàkōđer nošaše luk od tvrda tisova drva.

Insanum sanumque sequar pariterque iuuabo,
Quicquid deinde meae uires artesque ualebunt.
Seu res uisa lyram fuerit seu poscere ferrum,
Praesto adero, nec me segnem timidumue uidebis
Vlla in re quandoque tibi.« Post talia dicta
Mens illecta magis Saulis concaepit amoris
In iuuenem stimulos et iam fidentius illi
Credere se et uultu magis aspirare fauenti.
Ergo illum quoties tristis turbabat Herinis,
Arrepta toties aderat testudine Dauid.
Leua tenens capulum digitisque micantibus errans,
Fila suprema lyrae nunc haec, nunc illa premebat,
Dextera sed medios percurrens pectine neruos
Aedebat multa uariatos arte canores.
Continuo caessare furor, decaedere toto
Corpore pestilitas, monstro deformior omni,
Compellebatur sanumque relinquere regem.
Tanta erat in sonitu mentem mulcente potestas!
Cessent Dirceos cytharae modulamine muros
Iactare extructos uatum commenta priorum
Rupesque et siluas Rhodopeia plectra secutas.
Haec conficta quidem nemo est, qui nesciat, et si
Quisquam adeo tota soluit de fronte pudorem,
Facta esse ut dicat, tamen impendisse salutem
Humanae plus est depulso demone menti
Tamque feram domuisse soni dulcedine pestem.
Quis dubitat praestare fidem, quum fingere nobis
Lex diuina uetet, fecis quum Musa prophanae
Expers porrecto quicquid cratere refundit,
Hauriat e puris sacrati fluminis undis?
Reddita mens fuerat Saulo, quum regia tecta

Dauidis fratres

Tres adiere uiri, cognati sanguinis omnes
Atque uno genitore sati, quo natus et ipse est,
Sed mage felici postremus germine Dauid.

Heliab

Natu inter fratres Heliabus maximus hastam,
Hastam, qua solitus syagros agitare, ferebat.

Amminadab

Post hunc Amminadab lateri succinxerat harpen

Sammas

Hisque minor Sammas melis de pelle pharetram
Villosam iaculisque grauem gestabat acutis
Atque arcum dura taxi de stirpe dolatum,

Bio je sigurne ruke kad gòd i gdje gòd bi se htjelo.
Kad u oružju takvom u Šaulove stupiše dvore
Ti mladići, okò njih tad sletje se mnoštvo stražara
Čudeć' se njihovu ruhu neòbičnom, oružju čudnom.
Otkle su, stanu ih pitat', i što su došli da mole.
Pošto im kazaše to, u dvòranu uđoše sjajnu,
Kralj Šaul Blistavu, zlatnu. A tu, na tronu bjelòkosnom, vladar
Sjeđaše: bio je lijepo ebalijskim ogrnut plaštem,
S palicom zlatnom u ruci. Na sijedoj je kraljevoj glavi
Bila kruna od zlata zasljepljujuć' odsjajem oči.
Oko vrata je njemu draguljima ukrašen sjajnim
Visio zlatan lanac i časne mu resio grudi.
Dvorani okolo njega i plèmīći ù dugōm redu,
Odlični, skupljeni bjehu, te braća, kad bude im dano
Stupit' pred takav skup, kô jedan otkriše glavu
Svi i duboko se njima, do zemlje pokloniše čelom.
Braća Davidova Šaulu Rekoše: »Veliki kralju, mi pòdānīci smo tvoji,
Vjernog ti sluge, znaj, iz Bètlēma — Jišaja sinci;
Braća smo Davida onog kog tebi na zapovijed posla.
On se pokorio tebi, no nèmālū odbaci time
Utjehu svoga života. Ustupide ocu dječaka,
Nas pak umjesto njega zadrži. To molimo tebe
Svi mi, a otac mu Jišaj to jedino želi i traži.
Neka za stadima ide, dopusti mu, dok ne ojača
I ne odraste da bude za oružje valjan ti ì rat.«
Kralj neòdlučan bješe u sèbi i ne znaše bi li
Pustio jednog — dječaka, a ovu primio troj'cu
Za rat, koji je — strašan — u silnom već pokretu vrio,
Ili bi odbio njih, a ùzā se zadržô samo
Davida kojega već tolìko zavolio bješe.
Ipak prevagnu strah od prijeteće pogibli ratne,
Pa ga, zadržavši braću, napòsljetku pusti da ode.
Tako udòvolji ocu i braći, njihovoj molbi.
Još on iskúsio nije kolìko je David već bio
Duhom i tijelom jak za svoje godine mlade.
U međùvremenu do kraljevih doprije uši
Glas da dušmanska rulja na prostrana silazi polja
I da čete se već filìstējske šire posvùdā,
Cijelom zemljom Judejom. Stog bez oklijevanja Šaul kralj
Ì sām spremnu vojsku za bôj iz grada izvède:

Non incerti ictus, quum resque locusque petissent.
Talibus instructos armis ubi regia Saulis
Excepit iuuenes, custodum concita turba
Admirata nouos habitus, noua tela uirorum,
Vnde, rogat, ueniant aut quid uenere petitum.
Illi haec confessi subeunt penetrale superbum
Rex Saul Atque micans auro. Soliis hic praeses eburnis
Sederat, Oebalio pulchre uelatus amictu,
Aurea sceptra tenens. Canum caput aurea circum
Stabat perstringens oculos fulgore corona.
Aurea perspicuis torques distincta lapillis
A collo pendens pectus decorabat honestum.
Circa illum famuli et procerum longo ordine coetus
Nobilis astabat. Fratres, ubi tale tribunal
Accessisse datum, pariter ceruicibus omnes
In terram pronis et aperto uertice adorant.
Fratres Dauidis ad Saulem »O rex magne, tui sumus« aiunt »fida clientis
(Si nescis) Iessei nos pignora Bethlemitae,
Dauidis fratres, tibi quem dimittere iussus
Ille quidem non parua suae solatia uitae
Paruit aspernans. Puerum concede parenti
Nosque loco illius teneas. Hoc poscimus omnes,
Hoc genitor Iesseus uotis petit omnibus unum.
Permitte, ut gregibus praesit, robustior aetas
Illum bello habilem donec tibi reddat et armis.«
Suspensa rex mente stetit, dimitteret unum
Incertus puerum, tribus his ad bella receptis
(Bella autem magno feruebant horrida motu),
Anne recusatis solum retineret apud se
Dauidem. Tanto solum complexus amore est.
Sed tamen instantis uicit formido pericli
Proque istis ipsum iam tandem passus abire
Assensit uotis pariter fratrumque patrisque.
Nondum erat expertus, quantum iam corporis ille
Viribus atque animi teneros excesserat annos.
Nuncius interea regis perfertur ad aures
Hostilem turmam latis descendere campis
Iamque Palestinas acies pallare per omnem
Iudeae regionis humum. Mora nulla, paratam
Rex Saul ipse suam profudit ab urbe phalangem.

Saul odlazi u boj

Idu čete pješaka pod kopljima, momčad se mačem
Dvosjeklim ōpasala. I jedni strelice nose
I itùrējski luk, a drugi làgane praćke
Vrte što udarce lake uz fijuk zadati neće.
Odredi konjanički za ovima brzaju pravo:
Lupa kopito lako i podiže oblak prašinē.
Po sredini pak vojske, med svima, nastupa vladar
Te on odrede one što hite obuzdava glasno.
Kralj na bojnome konju, u sjajnom oružju svome,
Jaše visoko, a konj mu, strahovito ržući uvis,
Živo naprijed grabi, golijènima krugove čini
Jednom pa drugom i žvače kô divlji pjenave uzde.
Takav je bio Bukèfal što vođu pelskoga — kažu—
Nošaše ù rat strašan s Indijcem i Perzijancem.
Takav je bio Arīōn što Neptun ga darova veljem
— Ako je istinit glas — Adràstu, argivskom kralju.
Stigoše potom do mjêstā po imenu Soko, Azéka,
Među kojima se Terèbintska stere dolìna
Uzana; ona je niska, a leži med visokim gorjem.
Jedne uzvisine filìstējske uzeše čete,
Druge pak židovska vojska. Sagradivši tabore, manje
Zametnu bitke, no većma trčkàrahu oružje dražeć'
Nego što bijahu boj, dok napokon golemi onaj

GOLIJAT

Golijat gìgantskog roda, to kopile nečiste krvi,
U ravnicu ne síđe, na srijedu one doline,
I strahovitim glasom zagrmje: ako li smije
S njime pobit' se tko i mač ukŕstit', nek s brda
Silazi smjesta da nasred poljàne podijele megdan.
Ako židovski vojnik kô pobjednik ode odátle
Ubivši samo njega, nek pucima vlada objèma
Šaul kralj. Svlada li pak i obori Golijat njega,
Neka se Šaulova vojska filìstējskom plemenu preda!
Tako vikaše on i mišicom vitlaše snažnom
Koplje te očima mrkim i čelom se grožaše njima.
Što se tjelesne građe, vanjštine njegove tiče,
Čitavih šest lakátā i pedalj bijaše visok!
Al' su i udovi tom odgovarali divovskom stasu,
Pretjerana debljina bedárā i gojazan trbuh,
Jako natečen, pa sapi iskočile, golijeni duge,
Golema naduta prsa te šija kao u bika,

Saul processit ad pugnam

It peditum pilata manus gladioque iuuentus
Ancipiti succincta latus. Pars ferre sagittas
Ithyreosque arcus, pars molles uertere fundas,
Non molles ut agant saxis stridentibus ictus.
Inde ruunt equitum directis cursibus alae
Pulueream que ciet pulsu leuis ungula nubem.
Has inter medius graditur rex ipse cohortes
Et festinantes moderatur uoce maniplos.
Martius hunc sonipes tectum fulgentibus armis
Sublimemque uehit terrens hinnitibus auras
Atque citatorum sinuosa uolumina crurum
Alternans et frena ferox spumantia mandens.
Talis Peleum Persis fera bella mouentem
Bucephalas uexisse ducem memoratur et Indis.
Talem Neptunus donauit Ariona magno
Adrasto, Argiuum (si vera est fama) tyranno.
Aduenere locos, Socoth et Azetha uocabant,
Quos Terebintea paruo discrimine uallis
Diuidit atque humilis montes interiacet altos.
Illa Palestinae caepere cacumina turmae,
Haec Iudea phalanx. Positis certamina castris
Parua serunt cursuque leui magis arma lacessunt
Quam pugnam exercent, quum tandem maximus ille,

GOLIAS

Ille Gygantei generis, sed spuria, proles
In mediae uallis descendens plana Golias
Horrendo clamore tonat: qui cernere ferro
Et conferre manum secum audet, colle relicto
Deuolet, ut medio peragantur praelia campo.
Vnius iam caede uiri si uictor abibit
Iudeae miles, populo dominetur utrique
Rex Saul; oppresso si uicerit hoste Golias,
Turba Palestinae concaedat Saulica genti.
Talia uociferans, ualido correpta lacerto
Tela quatit toruisque oculis et fronte minatur.
Corporis huic habitus, cubitos qui mensus in altum
Bis ternos palmumque simul processerat unum,
Membraque tam magnae quadrabant caetera moli.
Improba crassities laterum, tumor altus obesi
Ventris, coxa patens, longa internodia crurum
Luxuriansque thoris pectus taurinaque colla,

Silna ramena, na njima kô grane ručetine silne,
Zatim velika glava, kô lopta, i natmuren izgled
Lica, pa užasne oči i jošte zvjerinja njuška.
Ukratko, cijelom vanjštinom grozovit bješe i svima
Stravično vidjet' ga bje, da i nije imô u ruci
Nikakva oružja bojnog i bèz njeg se boriti htio.
Kol'ko je dakle još više on mogao straha zadavat'
Šaulovoj vojsci pokriven i zaštićen oružjem mnogim!

Oružje Golijatovo

Golemo njegovo tijelo pokrivô je golemi oklop,
Mjedena kaciga glavu, a ruke i listove nogu
Željezne ljuske, a te su jezovito škripale nà njem.
Nadalje, željezni štit mu niz lijevo višaše rame,
Koji je, okrenut k suncu, trepetljivim odsjajem sjao.
Koplje kô gredu u šaci, u desnici prijetećoj držeć',
Vitlaše, široki šiljak od gvožđa okrenuvši spràm njīh.
Izraelce je sam, što bijahu lijeni za borbu,
Jednog po jednog zvao i glasno je njih izazivô.
Ali se nitko ne náđe iz cijeloga mnoštva tko voljan
Bio bi preda nj da stane i bori se s njime izblíza,
Mada je onome kralj tko pobijedi nudio sjajne
Nagrade, posjede silne i najviša odlikovanja.
Stoga, kad vidje ih Šaul gdje tromo i bezvoljno stoje,

Šaul svojima

Ovim ih napade riječ'ma: »O mladosti židovska, vi što
Prehrabra bijaste srca i božji nekada narod,
Vidite l' kakvom nas sada neprèstano izlaže ruglu,
Zovuć' nas, Gaćanin ovaj što odvažan borit' se jeste?
Nisu l' vas rodili oni što njihovim kraljima ovo
Oteše tlo? Zar vama pobijediti poganski narod
Ne dade usud? A bog, sam bog da živite ovdje
Hoće. I vâs je još strah oduprijet' se dušmanskom rodu
Koji je spreman vam sve, imutak i posjede otet'?
Ako li plaši vas goròstasnost njegova, ì ōn
Ranjivo tijelo imade ma kol'ko se isticô snagom.
Znade katkada žustri Getúlac oboriti slona
Snažna, jer ga probode u sr̂cu pješčare kopljem.
Neka je velik i jak taj Golijat, samo vi bud'te
Okretni, brze ruke i vješti kao do sada
Udarce izbjeć' i zadat'. Žustrinom se svladava snaga!
Samo nek bude srca, jer plašljivce izdaje sreća.
Onog od vas tko njemu na megdan ìzāđē te ga

Magni humeri magnaeque humerum ramalia chelae
Insignisque pilae caput instar, tetrica uultus
Effigies oculique truces rictusque ferinus.
Denique tota uiri facies metuenda grauisque
Omnibus aspectus, quanuis quoque nulla tulisset
Bellica tela manu certareque uellet inermis.
Quanto igitur potuit Saulis magis esse timori
Militibus multo armorum munimine fultus!

Arma Goliae

Ingentes artus ingens lorica tegebat,
Cassis ahena caput, suras et brachia circum
Ferrea terrifico crepitabat murmure lamma,
Ferreus et clypeus leuo pendebat ab harmo
Fulgorem spargens aduerso sole micantem.
Hastam dextra minax digitis complexa trabalem
Vibrabat lati conuersa cuspide ferri.
Israhelitarum dum singula corpora solus
Prouocat ad pugnam, segnes et uoce lacessit,
Nemo fuit numero ex omni, qui comminus armis
Certare et contra uoluisset stare Goliam,
Magna licet praeses uincenti praemia, magnos
Proponat census et summum laudis honorem.
Quippe suos animis postquam languescere uidit,

Saul ad suos

Talibus aggreditur dictis: »Fortissima quondam
Pectora diuinumque genus, Iudea iuuentus,
Cernitis en quali nos contra tendere probro
Non cessat uocitans audax in praelia Getheus?
Nonne estis geniti ex illis, qui regibus istud
Erripuere solum, quis gentes uincere iniquas
Fata dabant? Deus ipse, deus considere terris
His iubet, et timor est inimicae obsistere genti,
Res et opes uobis et cuncta auferre paratae?
Vasti hominis moles si terret, peruia ferro
Hic quoque membra gerit. Multo si robore praestat,
Robustum quandoque leuis prostrauit, arena
In media fixum telis, elephanta Gethulus.
Sit magnus sitque ille potens, dum uestra probatur
Dexteritas agilisque manus solersque cauere
Atque inferre ictus. Vires industria uincit,
Adsit tantum animus. Pauidos fortuna repellit.
Quicunque ex uobis processerit obuius illi

⟹

Svlada i pošlje u smr̀t, nagradit ću bogato, sjajno,
Uzet ću njega za zeta i slobodan zauvijek bit će
On, a i njegov rod, te nikada nikakav neće
Plaćat' mi danak.« Pa koga pokrenule ne bi te riječi
Il' obećanja ta, izvànredne nagrade takve?
Ipak mučahu mukom junaci jer želju za slavom
Strah pred opasnosti suzbi, i vjeru u zadanu riječ.
Ali se našao tu, izvršujuć' gorljivo ocu
David — Svome naloge, David što poslan bješe da pita
Kako su braća što tada pod kraljevom zastavom bjehu.
Pa kad ugleda on u oružju tog orijaša
— Nitko još nemaše srca da izađe njemu na megdan —
Kako se razmeće divlje i s onog ne odlazi mjesta
Gdje se boriti htio, tad uzrujan zbòg tog i ljutit
Stupi naprijed i kralju progovori odvažno ovo:
David Šaulu — »Prije ti bjeh kitaraš, a sada ti junačku nudim
Desnicu, slavni kralju, da ona se ne hvali lùda
Vičući kako je sve već nadvladô, a nikog još nije.
Želim se pobiti s njim, i moja će desnica srušit'
Golijata iz Gata uz pòmōć višnjega boga,
Ako dopustiš meni da svojom se poslužim srećom.«
Svi se začudiše da može u nježna mladića
Biti toliko srca. Kralj, ì sām se diveći njemu,
Uprije oči u nj. I sumnjaše nije l' to prije
Uzdanje jače od snage, nepromišljen nije l' to samo
Bezuman mladićki zalet u otvorenu pogíbelj.
Šaul Davidu — Reče mu: »Kamo te sada, o mlādīću najdraži meni,
Tjera tvog srca žar? Tä odveć za godine hoćeš:
Želiš se borit' — golòbrad — i kao mlađahan vojnik
Ti se usuđuješ stati pred oružje iskusnom borcu?
Zar ne pomišljaš nà tō kolìko je snažniji onaj,
Kako l' je näoružan i cijelim tijelom orijaš?
Prehrabro srce svoje uspregni i duh neustrašiv
Deder obuzdaj, pa bolje svoj mladi pričuvaj život
Te dopusti da drugi ovakvu prihvate borbu
Dok ti tjelesna snaga ne postane smjelosti ravna.«
Ali mladića tê ne preplaše riječi, već ù njem
Žudnja za bojem poraste, i žar, prigušivan dotle,
Planu da okusi stvarno i veće opasnosti ratne.
Poredba — Kao kad lovac psa zadržava moloskog, hrabrog,

Et uictum dederit letho, cumulabitur amplis
Diuitiis factusque gener mihi, liber in omne
Tempus erit, nullum pendens aliquando tributum
Ipse genusue suum.« Quem non uel talia uerba
Vel tam praecipuae mercedis pacta mouerent?
Muta tamen stant ora uirum laudisque fauorem
Promissique fidem uicit formido pericli.
Feruidus interea iussis parere paternis,
Dauid — Affuit hic Dauid, quid sit cum fratribus actum,
Quaesitum missus, tunc regia signa secutis.
Atque ubi conspexit cum telo stare Gygantem,
Dumque illum nemo praesumit tendere contra,
Exultare ferum nec adhuc decedere ab illo,
Quo uoluit certare, loco, turbatus in iram
Exit et ad regem prompto sermone profatur:
Dauid ad Saulem — »Psaltes ante tuus, pugilem nunc offero dextram,
Inclyte rex, ne se iactet temerarius ille
Iam uicisse omnes exclamans nemine uicto.
Est animus conferre manum, superumque fauente
Numine Getheum sternet mea dextra Goliam,
Ipse meis si me permittis sortibus uti.«
Obstupuere omnes iuuenili in corpore tantum
Esse animi. Rex ipse oculos defixit in illum
Admirans. Dubitat, ne sit fiducia maior
Viribus ista suis inconsultusque iuuentae
Et rationis egens in aperta pericula cursus,
Atque ait: »O iuuenum mihi iam charissime, quo te
Saul Dauidi — Nunc tuus ardor agit? Transcendis nisibus annos.
Ante pilos certare cupis, tyrunculus illa
Attentare audes ueterani militis arma,
Nec tibi succurrit, quam praestans uiribus ille est,
Quam ferro instructus, quam toto corpore magnus?
Immodico moderare animo mentemque ferocem
Refrenans melius florenti consule uitae
Et patere, ut subeant alii certamina tanta,
Dum tibi digna tuo crescet conamine uirtus.«
Nil iuuenem terrent haec talia dicta magisque
Gliscit amor pugnae, remoratus suscitat ardor
Tentandi penitus maiora incendia belli.
Comparatio — Ac uelut audacem uenator forte Molossum

A on, medvjeda spaziv, izdužuje vižlasto tijelo
Te navaljuje naprijed i kuša prekinut' lanac;
Dok ga ne pusti, laje, mahnita, cvili i sili,
Zemlju grize i živo čas amo se vrti, čas tamo.
Upravo takav je David: jer mrkim i prijetećim okom
On pogledava diva i trudi se molbama sklonit'
Kralja, a izraz mu lica o velikom svjedoči žaru,
Dok mu držanje hrabro pokazuje nadu u uspjeh.
Stade govorit': kad ljuta u šumi bi medvjeda sreo,
Da bi se, prisutna duha, odvažio stati pred njèga;
Da bi čvrsto stao na mjèstu, a kad bi mu prišô,
Smrt bi mu kijačom zadô i mozak mu prosuo njome.
Nadalje, kako je kadgod na žućkasta nàbasô lava
Iduć, a lav bi na nj razvalio, ričući, ralje
Kroz nepròhodnu guštu munjevitim prolazeć' trkom.
Al' mu je njegov kamen iz praćke polomio zube
Te se kroz otprte ralje u zubato zario ždrijelo.
Lav bi stenjao dugo, dok dah mu oslabljen više
Nije prolazit' mogô kroz zatvoren, začepljen dušnik:
Zatvoren životni dah na smŕt mu izmuči tijelo
Sve dok, bježeći, ne bi na zèmlju klonuo mrtav.
Tako će, ùz pomōć božju, kad ubije tog orijaša,
Slavan pred budućim bit' i pred sadašnjim već pokoljenjem.
»Te će sramote«, reče, »zbog ružna i pogrdna straha,
Kojoj je dušmanin vas izložio, nestat' tek onda
Kada stečete slavu nesumnjivu svladavši njega.«
Napokon popusti kralj, na uporne molbe, i dâ mu
Prikladno oružje: mač i željezni oklop te koplje,
K tome i kacigu sjajnu i štit od kovine čiste.
Ali Jišajev sin to nè uze, nego otíđe
Zgrabivši samo kolac od kvrgava hrastova drva;
Remene, konope jošte balèārske podesi praćke;
S hrpe kamenja on na obali obližnje rijeke
Uze pet kamenóvā što iste bjehu težine
Te ih stavi u njedra. I udari odmah na diva
Što ga je iščekivô, pa zamahnu praćkom i kamen
Izbaci. Kamen poletje uz fijuk se obrćuć' zrakom.
Onda udari snažno i, probivši kacigu, čelo
Razbije njemu po srijedi. Smrtonosnim udarcem ranjen
Golijat riknu kô bik kad uz žŕtvenīk kolju ga sveti.

David svladava Golijata

Quum tenet, ille alacer uiso se porrigit urso
Ulteriusque ruens retinacula rumpere tentat,
Necdum dimissus latrat, furit, ingemit, urget,
Carpit humum, nunc huc agilis, nunc uertitur illuc.
Haud aliter Dauid: toruo spectare Goliam
Lumine saepe minax, precibus quoque flectere regem
Moliri et magnum uultu praeferre uigorem
Spemque simul uincendi animoso prodere gestu
Dicereque, in siluis saeuo quum occurrerit urso,
Ausum se praesenti animo consistere contra
Atque pedem firmare loco, donec venienti
Attulit exitium discussis fuste cerebris.
Inde quod in fuluum gradiens quandoque leonem
Inciderit, rictus qui contra ferret hiantes
Infrendens rapidoque ruens per deuia cursu,
At se contortum difractis dentibus acri
Infixisse gulae per aperta foramina saxum.
Hinc illum gemuisse diu, dum spiritus aeger
Non potis obstruso est halitus agitare meatu,
Fessa sed inclusa cruciantur uiscera uita,
Donec humi exanimes fugiens dimitteret artus.
Sic praestante deo magni se caede Goliae
Iam fore praesenti notum saecloque futuro.
»Atque istud tam turpis« ait »foedique timoris
Dedecus effugiet, quod uobis obiicit hostis,
Quum demum uicto uos gloria certa sequetur.«
Talibus instanti rex tandem caessit et arma
Apta dedit: phrameam, ferratum tegmen et hastam
Et nitidam puro galeam clypeumque metallo.
His tamen abiectis abiit Iesseia proles
Arrepto tantum nodosae stipite quercus.
Funiceas etiam fundae Balearis habenas
Aptat et e scrupeo ripae propioris aceruo
Quinque capit lapides, aequati ponderis omnes,
Collegitque sinu praestolantemque Goliam
Protinus aggressus, fundae uertigine saxum
Coniicit idque uolans stridenti turbine fertur.
Tum ualide illisum perfracta casside frontem
Diffindit mediam. Lethali saucius ictu
Mugiit ut taurus sacras mactatus ad aras.

Dauid superat Goliam

Krv ga oblije jadna po licu i oružju svemu,
Koja je pòmiješana sa mozgom curkom potèkla.
Padajuć', on se uzálud o oblo upirô koplje
Želeć' na nogama ostat'. Uzálud! Jer cijelim se tijelom
Domalo sruši na tlò. Od tolike težine se zemlja
Strese i oružje nà njem uz lomnjavu silnu zazveči.
David prìtrča žustro i na nj se svaljena baci,
Pograbi umirućeg za kòsu i njegovim mačem
Odmah mu zvjerinji grkljan na golemom vratu presiječe.
Otkinuvši mu glavu, visòko je diže i vojsci
Pokaza pobjednički. Do zvijezda se diže visoko
Poklič Izràēlācā. Neòbrezānī pak narod
— Gomila prestravljena — po brdskom se bespuću rasu.
Židovska vojska krenu u potjeru sijekuć' ih s leđa
Prestrašene, daleko, do gradskih vrata Ekróna
I do domova gatskih, gdje siguran nađoše zaklon
Gonjeni neprijatelji što krvav preživješe pokolj.
Večer
Otle se vratiše tek kad sunce se nagnu na zapad
Žureć' se sjajna kola u vale ocèānske spremit',
Kada je dio neba na suprotnoj strani, spram noći,
Stala prekrivati već zemaljska tanana sjena.
Oni u opkope zađu i dušmanski isprazne tabor
Plijeneć' ga; svoje pak kuće i gradove napune plijenom.
Navrh Jerùzalema, na najviše objese zide
Jadnu, okrvavljenu — uz pljesak skupljena puka —
Filistejčevu glavu. A njegovo oružje David
Ù svētī šator odnèse i posveti višnjemu kralju
Te ga ostavi ondje. Za pobjedu koju mu dade
Zanosno klicaše bogu i radosni pjevaše pèān.
Eto ti, u što svrši ljutina ohola stvora!
Onaj se, uzdajuć' se u snagu golemog tijela
I u oružje vjerno, hvalisao da je nesvladiv.
Al' je napòsljetku svladan od nèoružāna pastira
Te je baš onome maču što sâm ga je ponio ù bōj
Predao, pružio šiju i obraz kad pobijeđen bješe.
Stoga, kao što dim u lagan nestaje uzduh,
Tako i nevrijedna slava preòhola propada srca.

Per uultus perque arma fluens miserabilis humor
Sanguinis admixto coepit manare cerebro.
Ille labans tereti iam frustra innititur hastae,
Frustra stare cupit. Mox praeceps corpore toto
Labitur in terram. Tremuit sub pondere tellus
Armaque labentis magno sonuere fragore.
Impiger hinc Dauid prostratos occupat artus
Accurrens praensaque coma morientis et ense
Continuo secat immanis fera guttura colli
Auulsumque caput tollit sublime suisque
Ostentat uictor. Ferit ardua sydera clamor
Israhelitarum. Trepidae fugere cateruae
Incircumcisae montana per auia plebis.
Insequitur Iudea phalanx pauitantia caedens
Terga uirum longe, portas Acharonis adusque
Getheasque domos, hosti loca tuta fugato,
Qui reliquus potuit caedi superesse cruentae.
Vesper
Inde reuertentes quum Sol procliuus in undis
Oceani nitidum properaret condere currum
Parsque aduersa poli, uenienti obnoxia nocti,
Inciperet terrae tenui uestirier umbra,
Inuadunt uallos, hostilia castra rapinis
Euacuant spoliisque domos atque oppida complent.
In summis Solymae suspendunt moenibus urbis
Triste Palestini populo plaudente Goliae
Sanguineumque caput. Sanctae sub tecta tabernae
Arma tulit Dauid regique dicata superno
Liquit et ingentes pro palmae munere grates
Exultans laetumque canens peana peregit.
En tibi, quo tandem perducta est ira superbi,
Qui sese inuictum iactarat, uiribus ampli
Corporis et fido armorum munimine fretus!
A pastore iacet tandem superatus inermi
Atque illi, pugnax quem secum gesserat, ensi
Praebuit oblatas ceruices uictus et ora.
==>
Ergo uelut tenues uanescit fumus in auras,
Sic nimis elatae perit improba gloria mentis.

SADRŽAJ

Knjiga o Kraljevima I, gl. XVIII. Prijateljstvo između Davida i Šaulova sina Jonatana. Šaul postavlja Davida za zapovjednika vojske. Ali budući da je čuo da ovoga puk cijeni u svojim pjesmama više nego njega, htjede ga ubiti. Hini ljubaznost. Obećaje mu kćer Mikalu. XIX. David se skriva bježeći pred Šaulom. Miri se s njime. Pobjeđuje Filistejce. Ponovno bježi. Opsjednut kod kuće, bježi kroz prozor. One koji ga opsjedoše Mikala nadmudri. Pred ocem se, optužena, opravdava za svoj čin.

KNJIGA II

Prijateljstvo između Davida i Jonatana

Davida dočeka kralj veòma srdačno te ga
Obasu darovima. I Jonatan, Šaulov sinak,
Prigrli Davida tada i zavoli njega kô brata:
Ljubazan bješe spram njèga, a iskrena srca nadàsve.
Jednakim oduševljenjem i David spram ovog usplamtje —
Da ga prijatelj dični ne nadvisi u dobročinstvu.
Da ih je jedna mati u utrobi nosila trudnoj
Te ih zajedno — plodna — porodila kao blizànce,
Ne bi mogli ni tada međùsobno pružati jače
Dokaze ljubavi bratske i svoga dobròhotnog srca.

Jonatanovi darovi Davidu

Jonatan bješe, kô prvo, poklonio Davidu ruho
Koje je žarki grimiz u tirskom obojio kotlu
Dok su ga ženske ruke raznòvrsnim nit'ma izvèzle
Asirskom iglom: tim darom dokáza mu odanost svoju,
Ali mu tàkōđer time za zasluge oda priznanje.
Tako je otmjeno sukno na pruge zamijenilo njegov
Mrki ogrtač, a smeđu kapuljaču skrletna toga —
Zato da odjeća prosta ne sakriva junačka djela
Niti gospodstvo mu duha. I mač svoj ustupi njemu,
Kojeg se balčak, od srebra i zlata izrađen, sjao
Dok je tisuću divnih rezbarija resilo njegov
Tok od slonove kosti, a remen se, kovinom žutom
Protkan, sjajio, blistô. I strelice jošte mu dade
Knoske, tobolac lak i luk veòma savitljiv.
Premda bi zà tō se sve na dražbi tražilo mnogo
Novca, ipak se on u svemu pokazô i većih

ARGVMENTVM

Regum lib. I, cap. XVIII. Amicicia inter Dauidem et Ionatham, Saulis filium. Saul Dauidem praeficit militibus. Sed quoniam plebis cantibus illum sibi praeferri audiuit, uoluit eum interficere. Gratiam simulat. Despondet ei filiam Michol. XIX. Dauid fugiens Saulem latet. Reconciliatur. Superat Palestinos. Rursum fugit. Domi obsessus per fenestram demittitur. Obsessores a Michola eluduntur. Coram patre coarguta factum excusat.

Lib. II

Inter Dauidem et Ionatham amicicia

Ingenti excepit rex Saul Dauida fauore
Accumulatque bonis. Ionathas quoque, regia proles,
Amplecti hunc unum fraterno coepit amore,
Officiis animoque colens super omnia fido.
Aequali Dauid studio flagrabat in illum,
Ne uictus summi meritis uideretur amici.
Ambos una parens grauido si uentre tulisset
Fudissetque simul partu foecunda gemellos,
Haud maiora quidem poterant ostendere amoris
Argumenta pii inter se mentisque benignae.

Ionathae dona Dauidi oblata

Iam primum Ionathas donauit uestibus illum,
Purpura quas Tyrio feruens infecit aheno
Quasque Semyramia diversis foemina filis
Pinxit acu, dono tali testatus amorem
Ipse suum meritumque uiri. Tunc splendida panni
Gratia uirgati rauos eiecit amictus
Et ferrugineas cocco toga tincta lacernas,
Tegmine sub uili ne fortia facta laterent
Nobilitasque animi. Gladium quoque caessit eidem,
Cuius et argento capulus caelatus et auro
Fulgebat, miris uaginam mille figuris
Exornabat ebur, flauenti lora metallo
Intertexta nitent. His Gnosia spicula iungit
Corithosque leues et saeuum flexibus arcum.
Haec cuncta ut fuerint multo licitanda triente,
Ille tamen sese maioribus undique donis

Darova vrijedan: jer svom pokoravao kralju se spremno,
Ništa mu ne bje teško što gòd bi naredio njemu
Nit' ga je preplašit' mogla opasnost ikakva strašna:
Neustrašiva srca i nèumōran u radu,
Svaki je svoj zadatak izvršiti odlično znao.
Zlobu je mogla nadvladat' ljepota njegove slave
Da je mahniti Šaul podnosio mirnijeg srca
Što ga zbog takvih djela pretpostavlja narod vladaru.
Ohol pak čovjek ne trpi nit' voli onog kog vidi
Da nadvisuje njega u časti, u boljemu glasu.
Naime, kada je David na koplju nosio ù grād
Golijatovu glavu i oružje koje mu skinu,
Tada se ìzraēlska odàsvudā skupila mladež
Te mu izàšla u súsret u napete bubnjiće tukuć',
Pjevajuć' vesele pjesme i bučne čegrtaljke vrteć'.
Svak se u tòlikom slavlju veselio kako je znao
Radost ispoljujuć' svoju, a mlade su žene i cure
Svečano povele kolo uz raskršća poznata svima
Te mu izàšla u súsret u napete bubnjiće tukuć',
»Ruka je Davidova oborila«, pjevahu one,
»Deset tisuća ljudi, a Šaulova tisuću jedva.«
Kao kad iznenada probode jelena koplje;
Jelen stenje i šume žalovitom ispunja rikom.
Tako je tada i Šaul, kad začu pjesme onakve,
Stao vrtjeti glavom od bijesa i srdžbe, pa reče:
»Eto, dokle je mene sudbìna dovela kruta!
Slava je Davidova već deseterostruko veća
— Koji je podređen meni i mojim ratuje novcem —
Negoli moja, a ja sam poglavar, i jedino meni
Pripada najviša čast. Tà zar će se sve preokrenut'
Te će služiti robu gospodar? I zar će na tronu
Kraljevskom sjedjeti on i časnog se domoći žezla?«
Planuvši takvom mržnjom, u duši razjaren stade
Radit' o glavi onom kog uvijek volio bješe,
Ne zbog njegova grijeha, već krivnjom sićušna puka,
Ako je uopće krivnja veličat' i pljeskati onom
Koji je svladô dušmáne, a njih od poraza spasô,
Onome čija je hrabrost spasénje donijela svima.
Već se pò drugī pût na brzim kolima Sunce
Žarko sa svjetiljkom sjajnom sredinom penjalo neba

»Šaul pobi tisuću, a David deset tisuća ljudi« — tu je bio početak Šaulove zavisti prema Davidu

Vrijeme

Praestabat dignum. Regi parere paratus,
Illorum, quae iussa sibi, nec mole grauari
Nec poterat diri terreri sorte pericli
Impauidusque animo simul inuictusque labore
Omne sibi iniunctum praeclare munus obibat.
Inuidiam poterat laudis superare decore,
Si sibi praelatum post talia facta tulisset
Non ita duro animo Saulis uecordia regis.
Sed nec ferre potest illos nec amare superbus,
Quos anteire uidet famae melioris honore.
Exuuias igitur quum Dauid et arma Goliae
Suffixumque caput pilo portaret ad urbem,
Israhelitarum tunc undique concita pubes
Obuia procurrens contentaque tympana pulsans
Multisonumque mouens aedebat cantica sistrum.
Omnia laetitiae de tanto signa triumpho
Pro se quisque dabat, nuptae innuptaeque puellae,
Dum festas agitant ad compita nota choreas
Et uario glomerant sinuosa uolumina saltu,
Cantantes dixere: »Manus Dauidica strauit
Millia bis quinque et Saulis uix dextera mille.«
Tunc ueluti subita confixus cuspide ceruus
Ingemit et siluas querulis mugitibus implet,
Sic, ubi iam tales cantus Saul auribus hausit,
Contorquere caput furiis accensus et ira
Coepit et »En,« inquit »quo me sors egit iniqua,
Vt decuplo maior Dauidi gloria surgat,
Nostris auspiciis, nostro qui militat aere,
Quam mihi, qui regno praesum, quem maximus unum
Spectat honos. Ergo conuerso cardine rerum
Mancipio dominus famulabitur? Ille sedebit
In regni solio et sceptri potietur honore?«
His ardens odiis, illi, quem semper amauit,
Insidiari animo iam tandem coepit acerbo,
Non culpa ipsius, sed uulgi errore pusilli,
Si tamen est error laudes plausumque dedisse
Illi, qui uictis uicto succurrerat hoste
Quique sua cunctis peperit uirtute salutem.
Altera flammiferi iam lampas fulgida Solis
Scandebat rapido summum super aethera curru

⟹

Percussit Saul mille et Dauid decem millia

Hic coepit Saulis invidia in Dauidem

Tempus

Znojne tjerajuć' konje, kad Šaulu iz dna se srca
Stade dizati bijes i po cijelom mu razli se tijelu.
Lice njemu poblijedje i vrat mu oticat' poče,
Kosa se näkostriješī i diže, zaškrguću zubi,
Oči se stadoše krijesit', a usta pjenava tresti,
Drhtati. Nämrštī se, i čelo mu prekriše bore:
Toliko čovjeku može nagrditi srdito srce
Cio izgled i ružnim išarati crtama lice!
Zabrinut, David pohitje u kìtaru udarat' zvonku:
Kušaše zvucima njenim kô obično njega izliječit'
Držeć' da nije riječ o njegovu bijesu, već vražjem.
Al' on zamahnu kopljem što slučajno bje mu u ruci
Davidu pravo u lice i usta dok sviraše prèd njīm.
Oprezni David, međùtīm, izmàče se njegovu hicu,
Odbaci liru iz ruke i napusti sumnjive dvore
Te se ukloni bijegom smrtònosnoj kraljevoj mržnji.
Kralj pak, videć' da prva bez uspjeha bješe mu varka,
Druga smišljaše potom lukávstva trudeć' se svoju
Zavist krvòžēdnu lažnom, tek prividnom pomirbom prikrit'.
Blago lice pokáza kad Davida prēdā se zovnu,
Rukom mu tače se ruke i ovo progovori njemu:
»Trajnog sam prijateljstva odlučio sklopiti s tobom
Savez, no ti odbaci, o predragi Davide, strah svoj!
Nemoj sumnjati ništa! Jer hoću da zaručim zá te
Najljepšu svoju kćer, a to je djeva Merába,
Koja će meni po tèbi poroditi unučad milu,
Tebi pak odličnu djecu što kraljevskog biti će roda!
Pođi samo i nastoj pokazat' se dostojnim toga,
Tako sjajnoga braka! Zapovijedaj odredom čelnim
I filìstējska polja pustòši jureć' prekò njīh!
Stoku, ni ljude, ne štedi! Jer dovoljno ne bje oborit'
Diva i odbit' dušmáne daleko od zidina naših —
Ako u tuđi kraj neustrašivo rat ne preneseš
Pustošeć' onima zemlju što nedavno bjehu tolìko
Drski da u ravnice provališe kraljevstva moga.«
Kao što lukavi ribič na svinutu udicu znade
Staviti slatku meku i onda je baca u more;
Hranom namamivši ribu, na mjedenu hvata je kuku
Te je izvlači van, nabodènu, na čvrstome koncu —
Ako se nè otmē ugor, pa udica ostane prazna.

Saulov gnjev

Saul Davidu

Poredba

Sudantesque agitabat equos, quum Saulis ab imo
Surgens corde furor totos perfuderat artus.
Palluit os illi, coeperunt colla tumere,
Horrere arrecti crines, infrendere dentes,
Scintillare oculi, spumantia labra tremore
Quassari, adductis fieri frons aspera rugis.
Vsque adeo formae mens indignata prophanat
Effigiem turpesque serit super ora figuras.
Solicitus Dauid cytharam pulsare canoram
Accelerat notasque sono tentare medellas,
Non hanc esse putans hominis, sed demonis iram.
Ille tamen telum (telum nam forte tenebat)
Torsit in aduersos uultus atque ora sonantis.
Sed declinato Dauid bene providus ictu
Proiectaque cheli suspectam deserit aulam
Et fugiens odium uitat capitale tyranni.
Sed rex cassa uidens primae molimina fraudis,
Inde dolos alios meditans, caelare cruentam
Nititur inuidiam mentitae nomine pacis.
Placatos praefert uultus Dauide uocato
Et dextram dextra tangens sic ore profatur:
»Foedus amiciciae tecum firmare perennis
Est animus. Dauid charissime, mitte timorem
Nec quicquam dubites. Tua sit uolo sponsa Merobe,
Virgo inter natas forma pulcherrima nostras,
Quum dulces de te nobis paritura nepotes,
Tum tibi praestantem regali stemmate prolem.
Perge modo et dignum tam praeclaris hymeneis
Te praestare stude. Primae dux esto cohortis
Atque Palestinos uastator curre per agros,
Nec pecori, nec parce uiris. Prostrasse Goliam
Et pepulisse procul nostris a moenibus hostem
Non satis est, nisi Marte ferox aliena lacessas
Illorum populans fines, inuadere regni
Ausi qui dudum fuerant campestria nostri.«
Callidus ut quondam curuo piscator in hamo
Componit dulces et in aequora porrigit escas
Blanditusque cibis unco comprendit aheno
Et trahit affixum per fila tenacia piscem,
Si non excusso frustretur linea congro,

Saul iratus

Saul ad Dauidem

Comparatio

Tako je riječ'ma i Šaul što ù srcu snovaše krio.
Želio je da David u takvom pogine ratu
Svoje da ne mora ruke omastiti njegovom krvlju.
David odgovara
Nato će David skromno: »Tä tko sam ja i u kakvoj
Rodih se kući i rodu unútar Bètlēma grada
Da bih, preslavni kralju, zaslužio zetom ti biti?
Moje sirómaštvo nije ni moje prosto podrijetlo
Dostojno toga — da stupim na tako visoki prag tvoj.
Hoćeš li dan da staviš uz nôć il' da prostrano more
Zbiješ u jezero tijesno? No rat ne odbijam niti
Borbu: koje mi gòd zapovjediš da izazovem
Narode, David će tvoj potegnuti najprvi nà njīh
Mač svoj. Međùtīm brak sa Merábom nek prihvati onaj
Tko je uglednijeg roda. A meni je dovoljna milost,
Pomirba koju mi jamčiš: od tõga mi milijeg nema.«
Tako mu reče David kog dotad još bocnula ne bje
Ostanom nestašna ljubav, i stoga je volio više
Borit' se: njegovo srce, za poslima žudeći ratnim,
Nije još moglo pomišljat' na nježne ljubavne igre.
Stoga ugovor primi o ženidbi s kraljevom kćeri
Najbogatiji plemić u gradu i moćan velikaš
Adr'jel, koj' zaruči se i svadbene zapali zublje,
Pa uživati poče u braku i ljubavi žene.
David zaljubljen u Mikalu
Ali i nèsvlādāna u ratu Davida svlada
Uskoro ista vatra te zavoli strasno Mikalu,
Tàkōđer kraljevu kćer: čas željno bi njoj namigivô,
Čas bi joj zborio slatko i prèd njōm zbijao šalu,
A u odsustvu njenu za njome bi, uzdišuć' mnogo,
Čeznuo nemirna srca, i nije imao mira
Dok se prenio ne bi u lîk svog ljubljenog bića.
Saul
Šaul radostan bude, kad zà tō sazna, držéći
Da je pronašô način da svoje ostvari želje:
Kćer mu obećat', a tim ga u teže opasnosti ratne
Prisilit' odmah da zađe i brzu smrt si dozove.
Poredba
Tako se, lovine željan, i lovac zna poveselit'
Kada medvjeda stjera med stȓmine uzana puta:
Medvjedu nè dajū stijene umàći, pa lovac se nada
Da će ubiti zvijer. No ona, škrgúćūći zub'ma,
Uto se okrene nazad i jurne u naletu silnom
Natrag u znane joj klance. A kada otjera lovca,

Sic Saul alloquio caelat quod corde uolutat.
Nanque cupit tali Dauidem Marte perire,
Polluat ipse suas eius ne sanguine palmas.
Respondet Dauid
Tunc humilis Dauid »Qui sim, uel qualibus« inquit
»Intra Bethlemam genitus natalibus urbem,
Vt merear gener esse tuus, clarissime regum?
Non mea paupertas, generis neque sordida nostri
Conditio digna est tam celsum scandere limen.
Vis nocti conferre diem? Vis aequora uasta
Angusto stipare lacu? Certamina belli
Non detrecto quidem; quascunque lacessere gentes
Iusseris, ipse tui Dauidis primus in illas
Stringetur gladius. Generosior ista Merobes
Connubia accipiat. Satis est mihi gratia pacis,
Quam praestas, o rex. Habeo nil charius illa.«
Sic fatur Dauid nec adhuc expertus amoris
Lasciui stimulos, pugnas tractare uoluptas
Illi maior erat. Studiis mens dedita belli
Non poterat molles Veneris admittere lusus.
Ergo regalis genialia pacta puellae
Hadrihel accepit, procerum ditissimus urbis,
Nobilitate potens. Celebrat sponsalia, tedas
Accendit, fruitur thalamis et amore maritae.
Dauid captus amore Micholae
Mox etiam Dauid bellis inuictus ab isto
Igne fuit uictus coepitque ardere Micholam,
Regis et hanc prolem. Cupidis modo nutibus illi,
Et modo blandiri uerbis, praesente iocari,
Absentem per crebra quidem suspiria cordis
Quaerere soliciti, nullam sentire quietem,
Donec ad aspectum sese transferret amatae.
Saul
Hoc ubi Cisides persensit, gaudet adeptum
Implendi se uota modos, quo protinus ipsum
Coniuge promissa grauiora pericula Martis
Cogat adire feri celeremque arcessere mortem.
Comparatio
Sic gaudet cupidus praedae uenator, adacto
Inter conualles angusti tramitis urso,
Effugium cui saxa negant obstantia, credens
Vsurum se caede ferae, sed dentibus illa
Infrendens conuersa retro ruit impete uasto
Et notas repetens fauces latrone repulso

Već je na sigurnom mjestu i otvorenome polju.
Misleći dakle, krivo, da sad mu se prilika dobra
Pruža da izvrši zločin, s upórnošću stao se odmah
Šaul iz potaje borit' lukávstvom i spletkama tajnim:
Ljude mu pošalje neke, vještake u sličnoj vještini,
Koji su Davidu htjeli, bezazlenom, podmetnut' nogu.
Ovi će: »Blago tebi, o junače, Davide hrabri:
Kralju si odveć drag! Jer zá te je udat' Mikálu,
Kćer odlučio svoju, što često je prosiše dosad
Slavni i bogati prosci, a tebi je jedinom daje.
I ne skanjuj se zbòg tog što nemaš još mnogo imutka!
Otac drugoga dara za djevicu ne traži svoju
Nego kožica prednjih tek stotinu plemena mrskog
Koje u velikom broju filìstējska nastava polja.
Trud je malen, a plaća golèma: ded pogane sijeci,
A kad kući se vratiš, tad grli žuđenu djevu!«
Premda se odvažni David veselio tòlikoj sreći
Što je predočiše njemu, odgovori ipak da nije
Dostojan toga braka, jer da bi ga vìsoka čast ta
Uzdigla više no tô zaslužuje njegova hrabrost.
Ipak im reče: »U ratnu opasnost i neizvjésnost
Zać' ću da vidim da l' bog na ponizne pravednim gleda
Okom. No kako se ù tō na onome uvjerih dobro
Koga hicem iz praćke oborih i svalih na zèmlju,
Neće me, nadam se, on ni u ovom pothvatu izdat'.«
David se dakle diže te čete skupljene zà rat
Smjelo u poretku bojnom povède i pòhrli tamo.
Tjeralo ga je ono što zna i čovjeka troma
Žustro na oružje dići — ljepota ljubljene djeve.
Široka pohara polja filìstējska, pa se sa vojskom
Požuri, spremnom za napad, u ekronsko polje gdje tabor
Ugleda neprijatèljskī. Tad malo zaustavi čete
I osòkoli ljudstvo: »Pobijedismo, drugovi«, reče,
»Vjerujte! One vam tamo što stoje vama nasùprot
Nalaže kralj bogóvā da satrete oružjem svojim:
Tko vam zapovijeda to, taj dat će da budete jači.
Samo treba junáštva, i što je suđeno bit će.«
David — pobjednik
Reče, i koplje zavitla na neprijatelje, a ljudi,
Pošto digoše viku, u napad mu jurnu te svakog
Vlastiti žar ponèse. I prvo su letjela koplja

Iam loca tuta tenet campoque potitur aperto.
Frustra igitur sceleris peragendi tempora nactum
Apta ratus iam se Cisides, protinus instat
Occultis certare dolis et fraude latenti.
Submittit quosdam simili satis arte peritos,
Dauida incautum qui supplantare uolentes
»Macte« aiunt »uirtute tua, fortissime Dauid,
Chare nimis regi! Tibi nubere nanque Micholam
Ipse suam statuit natam; quae saepe petita
Diuitibus clarisque procis, tibi traditur uni.
Nec dubita, multas quod nondum possideas res,
Non aliud pater ipse sua pro uirgine munus
Poscit quam centum inuisae praepucia gentis,
Arua Palestinosque colit quae plurima campos.
Merces magna, leuis labor est. Age, caede prophanos
Et rediens cupidis amplexibus utere nymphae!«
Quanquam Dauidis laeta est audacia sorte
Hac sibi proposita, non se tamen ille fatetur
Esse thoro dignum, quem celsius euehit alta
Maiestas quam quo poterit sua tendere uirtus,
Sed tamen »Experiar dubii discrimina belli«
Inquit »et anne humiles oculis deus aspicit aequis.
Porro quum fuerim satis hoc expertus in illo,
Qui nostrae iacuit prostratus uerbere fundae,
Idem, spero, deus nec in his me deseret ausis.«
Exurgens igitur cuneos ad bella coactos
Instructamque aciem trahit audax et ruit ultro.
Vrgebat, quae tarda solet quoque corpora pronis
Cogere ad arma animis, adamatae forma puellae.
Lata Palestinae uastat populatibus arua
Agmineque infesto properans Acharonis ad agrum
Castra inimica uidet. Tunc firmat signa parumper
Hortaturque suos: »Socii, confidite,« dixit
»Vicimus. Hos etenim, quos contra stare uidetis,
Iussit rex Superum uestris delerier armis.
Qui iubet, hic uobis dabit, ut praestare queatis.
Tantum animis opus est et iam rata fata sequentur.«
Dauid uictor
Dixit et aduersos telum contorsit in hostes.
Sublato clamore uiri curruntque ruuntque,
Quenque suus satis ardor agit. Missilia primum

Amo-tamo, no brzo od udaraca izblíza
Trgnuti mači zazveče: pomiješaše se u boju;
Diže se prašina crna i žalosnu zastrije bitku:
Okom se dalo razabrat' tek oružje kako svjetluca.
Dugo se bio boj bez odluke. Napokon ipak
Dušmanski bojni red posùsta i uzmicat' poče.
Židovski vojnik to žešće na rulju što ŏd strâ se rasu
Udari kao na takmu, i one što nagnuše ù bijeg
Sustiže te ih mnoge odàsla crnome Ditu.
Ležahu pŏ polju pala tjelesa, i samo se neki
Spasiše bijegom u grâd i uzmakom brzim u zaklon.
Vojska što pobijedi stade zbog bogata klicati plijena,
Plijena u oružju, stoci, u odjeći stranoj i novcu
David Te u svakòvrsnoj hrani. A David se klanjaše bogu
Svesrdno Gròmovniku zahvaljujući i samo
Njemu pripìsujūći taj uspjeh što svlada dušmáne.
Misleć' na ugovor s kraljem, on poginulima dade
Odsjeći sramna uda. I odniješe, kako se priča,
Mačem òdsjekavši do dvjesta mlitavih kita:
Toliko bijaše onih što padnuv omastiše travu
Rumenom krvlju. A mošnje u malu strpaše škrinju —
Davidov mirazni dar za brâk što obećan bje mu.
Odatle pobjednik David, u pratnji svojega ljudstva,
Krenu vozeći se u dvopregu, slaveći slavlje,
Ovjenčan zelenim lovor-vijèncem. A vojska pozadi
Pjevaše pobjednu pjesmu i bubnjevi bubnjahu glasno
Te se orila šuma i iste je vraćala zvuke
Što su ih preko čistine upijali dùboki doci.
Ušavši u Jerusàlīm, vladaru David odnèse
Dvjesta kožica prednjih te dvostrukim premaši darom
Ugovor onaj o braku. A kralj se divio djelu
Vojvode svog i s veseljem računô da dušmana pade
Kol'ko je odrezanih tad mogao mošanja vidjet'.
Žena Davidova Mikala Da ga pak nèzahvālnim i prijevarnim smatrali ne bi
Svi, on vjerenu kćer Mikalu i toga mladića
Odluči čvrstim brakom povezat'. U visoke dvore
Nagrnu svijet, pa gospe i supruzi dođoše s njima,
Nejaki dođu dječaci i mladež u naponu snage,
Tàkōđer izuzetne ljepote mlađahne djeve.
Bješe to miješan skup što jedva stade u trijem

Huc, illuc uolitant, stricti mox comminus enses
Ictibus increpitant. Miscentur praelia, puluis
Tollitur et tristes operit caligine pugnas
Spectantumque oculi tantum aera micantia cernunt.
Aequo Marte diu certatum, denique lassus
Hostilis cuneus iam retro caedere coepit.
Hoc magis expauidae sparsaeque insistere turbae
Iudeus certat miles: iam Marte fugatos
Opprimere et multos furuo demittere Diti.
Corpora strata iacent campo; seruauit ad urbem
Paucos uersa fuga et uelox ad tuta recursus.
Exultat uictrix legio ditata rapina
Armorum, pecudum, peregrinae uestis et aeris
Atque omnis generis uictus. Agit ipse Tonanti
Dauid Summas Iesseides grates et numen adorat
Illi uni acceptum referens quod uicerit hostes.
Regalisque memor pacti truncare peremptis
Membra pudenda iubet. Rapuerunt ense resectos
Bis centum (ut dicunt) cassos tentigine pennes.
Is numerus stratae per gramina rubra cruore
Gentis erat. Parua colei stipantur in arca,
Promissis thalamis donum dotale futuri.
Hinc uictor Dauid, turba comitante suorum,
Ibat ouans, uiridi redimitus tempora lauro
Et biiugo uectus curru. Peana canebat
Pone sequens miles pulsataque tympana bombos
Aedebant et silua sonum per inane uolutum
Atque cauis haustum rimis referebat eundem.
Ingressus Solymas Dauid praepucia regi
Bis centena tulit, geminato munere pactos
Exuperans thalamos. Miratur tanta tyrannus
Acta ducis laetusque sui tot computat hostis
Funera, quot sectos licuit sibi cernere testes.
Dauidis uxor Michola Ne uero ingratum cuncti fideique malignae
Censerent, sponsam iuueni sociare Micholam
Connubio statuit stabili. Properatur ad alta
Atria, conueniunt matres matrumque mariti,
Impubes pueri simul et robusta iuuentus
Et forma insignes uiridique aetate puellae,
Conuentus uarius, quem latae porticus aulae

Prostrana dvora: visoko na tronu od slonove kosti
Saul Sjeđaše Šaul. I, gle, iz samotne odaje svoje
Mèd njīh izáđe Mikala u krasno zaòdjeta ruho,
Lìjepo nakićena, no sama bješe još ljepša.
Okolo nje — dječaci: u jednoj držahu ruci
Zublju zapaljenu, a drugom vođahu mladu.
Tu je i svećenik bio, u ruhu posutu dragim
Kamenjem; časnu mu glavu pokrivala bìjelā mitra:
Davida upita prvo, a potom lijepu Mikalu
Hoće l' je on za ženu te hoće l' ga ona za muža.
Vidjevši da se oni u svojim željama slažu,
Reče im neka to isto i vjenčanim potvrde činom:
Ruka pruži se ruci, a s muževa skinu se prsta
Prsten što odsad će mladoj, kô kakva blistava omča,
Stezati prst, a čuvan će bit' kô vječiti zalog
Vjernosti koju valja poštòvat' do kraja života.
Molitve upraviv bogu izàtoga, blagoslov on im
Jednom i drugome dâ te požèlje im sreću u djeci.
Pošto svećenik govor izrèče, nasta tišina.
Rogovi nakon toga zaječe i trube zatrube:
Cio se uzdrma dvor od zvukova gromkih i zid se
Strese. I bili bi se užasnuli da će se srušit'
Da su trubili to kô nekoć sveti leviti
I da staròdrēvnog to Jerihóna zidi su bili.
Sùgovornīci od truba već ništa ne mògoše čuti:
Razgovor morade svaki zbog gromotna ùtihnut' tutnja.
Ali zamuknuše trube. A onda svirač u frulu
Duhne, lagàno prstom u cìmbale udari šuplje
Drugi, a treći na liri, na žicama zasvira zvonkim
Pjevajuć' frigijski napjev: čas glas svoj diže visoko,
Čas zagrmje duboko, čas opet smirujuć' glas svoj,
Što ga je divno i lako iz grla izvijao svoga,
Pjesmu je svoju on podešavao kìtarē zvuku.
Pažnju svačijeg uha privuče tolika milina:
Stajahu òčārāni, i nigdje se nè ču ni šapat,
Nigdje nikakav šum dok nije završila pjesma.
Tada pak cio skup, svi složno zapljeskaše njemu.
Ako nam dakle srcu blagòglasno tòliko godi
Pjev anđeoski Pjevanje ovozemaljsko i pjesme iz kaljuže naše,
Kol'ko je — vjerovat' valja — još slađa anđèoska pjesma,

Saul Vix capit. In solio Cisides celsus eburno
Sederat. Ecce autem, linquens secreta cubilis
Prodiit in medium pulchris ornata Michola
Vestibus et reliquo cultu, sed pulchrior ipsa.
Circa illam pueri, quorum manus altera sponsam,
Altera succensae retinebat lumina tedae.
Stabat et indutus gemmata ueste sacerdos
Intectusque caput niuea uenerabile mytra.
Hic Dauida prius, pulchram rogat inde Micholam,
Si sponsam uelit hic et si uelit illa maritum,
Vtque ambos uidit paribus concurrere uotis,
Praecipit haec eadem ritu firmare iugali:
Dextrae dextra datur, digitis detorta mariti
Gemma nouae digitos coepit constringere nuptae
Fulgenti laqueo, fidei per saecla colendae
Pignus perpetuum seruatus ut annulus esset.
Inde deo precibus porrectis prospera dixit
Ambobus uota et proli quoque fausta futurae.
Postquam perfecto siluit sermone sacerdos,
Insequitur lituum stridor clangorque tubarum.
Ingenti sonitu concussa est regia tota,
Contremuit paries. Poterant timuisse ruinam,
Ista sacri (ut quondam) si flarent aera Leuitae,
Si foret hic priscae Hiericuntis moenia murus.
Nil aliud poterant aures audire loquentum,
Verba magis magno strepitu superata quierant.
Conticuere tubae, calamos inflare choraules
Et digito pulsare leui caua cymbala psaltes
Coepit et argutis fidibus resonare lyristes
Ac Phrygios cantare modos. Nunc tinnit acuta,
Nunc tonat ille graui, media modo temperat istos
Voce sonos, agili pulchre quos gutture uibrat
Concordans cytharae linguae prolata canori.
Arrectae cunctorum aures dulcedine tanta
Et capti stabant animi. Nil murmuris usquam,
Nil strepitus, donec finitis cantibus uni,
Vni omnes toto pariter plausere theatro.
Et si sic animos demulcet musica cantus
Angelorum cantus Terreni nostraeque iuuant sic carmina fecis,
Angelicum quanto fas nobis credere melos

Koja blaženima razgaljuje pobožna srca
Ondje gdje beskrajno traje veselje i radost — pred božjim
Prijestoljem uzvišenim i slavnim mu sudačkim stolcem!
Ako želimo dakle uživat' u pjevanju takvom,
Tako divnom što vječit užitak pruža, tad valja
Prezreti nasladu tu neizvjesnu, nestalnu, laku,
Bezbožnu, lošu i lažnu. Jer nije vrijedan da primi
Besmrtno dobro onaj kom smrtne leže na sr̃cu
Stvari i koga po zlù zemaljska razbluda kalja.
Stoga, dok prosti je puk upijao isprazne zvuke
Odveć pozornim uhom i odveć predanim srcem,
Dok je obijesna mladež raznoliko skakala plešuć',
Veselo vodila kolo raznòvrsne krugove činеć',

Molitve Davidove

Dotle se, dižući srce ka zvijezdama, molio David
Usrdnim molitvama vladaru sviju bogóvā
Da im sačuvati vjernost u braku, sačuvat' čistoću
Postelje bračne i sveto odgojiti vlastitu djecu
Dade onaj što sad ih u jedno sjedini biće;
Da ih brani od svađe i svaku ukloni sumnju,
Da im podari život bez loša glasa obóma,
Život koji će svjetlom vrline istinske sjati —
Zato da uzmognu biti po vòlji gospodinu bogu
Sve dok životni put ne završe ì ōn i ona.

Šaul

Šaula stade, međùtīm, strahovita mučiti mržnja
Ì jāl što mu je cijelu nutrinu palio vatrom.
Noću bi ležao budan: zla briga mu nè dade mira;
Danju mario ne bi za društvo kod prostrta stola,
Jela ni kušao nije, a svečanu slaveći svadbu,
Neraspoložen bješe, i vidje se, kad bi se smijô,
Da se prekò voljē smije, da žalosnu prekriva dušu
Lažnim veseljem i neku da nosi tugu u sr̃cu.
Jer su mu — vidje — bile zalúdu zlohotne varke,
Zalud je mrskog mladića izlagao prijetnjama ratnim
I opasnostima. I poče se njega još više
Bojat' te smišljaše tiho, u sèbi, u opakoj duši
Pothvate zločinačke i odveć nedóstojne njega
Protiv nedužna zeta kog odluči da će uklonit'
Zamkama ljubavi lažne kad pogodan dođe trenutak
Ili čak javno — u boju, u otvorenome ratu.
Čas je ovaj, čas onaj bez prestanka put istraživô

Esse suaue magis, mulcens pia corda beatum,
Illo, ubi iam nullo clauduntur gaudia fine,
Ante dei sublime thronum clarumque tribunal?
Talibus ergo frui tam miris si libet odis,
Quae sunt perpetuae dulcedinis, ista uoluptas
Incerta, instabilis, leuis, impia, reproba, fallax
⟹ Spernenda est nobis. Non est apprendere dignus
Immortale bonum, cui sunt mortalia cordi,
Quem male terreni foedant contagia luxus.
Propterea uanos uulgaria turba canores
Dum nimis intentis animis atque auribus haurit,
Dum saltu uario ludit lasciua iuuentus
Multimodisque chorum gaudet deducere gyris,

Dauidis uota

Interea Dauid tollens ad sydera mentem
Caelicolum regem uotis precibusque petebat,
Coniugii seruare fidem, seruare pudici
Iura thori et sancte proprios educere foetus
Ipsis ille daret, quos nunc coniunxit in unum,
Arceret rixas, suspectum tolleret omnem,
Ambobus uitam uacuam rumore sinistro
Caederet et uerae uirtutis luce nitentem,
Scilicet ut possint dominoque deoque placere,
Donec uterque sui cursum perfecerit aeui.

Saul

At contra Saulem saeua torquere simultas
Coepit et exurens penitus praecordia liuor.
Nocte iacens uigilat, negat improba cura quietem,
Fastiditque die positae conuiuia mensae
Et renuit gustare dapes festosque hymeneos
Suspensus celebrat, ridens ridere uidetur
Inuitus tristemque animum uelamine laeto
Obtegere atque aliquem nutrire in corde dolorem.
Nam uidet in cassum fraudes caessisse malignas
Et frustra inuisum iuuenem obiectasse periclis
Bellorumque minis. Ipsum magis ergo timere
Incipit et tacitus secum meditatur iniqua
Atque indigna nimis pravae molimina mentis
Insontem contra generum, disperdere certus
Siue per insidias ficti pro tempore amoris,
Siue palam potius per aperti praelia Martis.
Nunc hos, nunc illos aditus sine fine requirit,

Kako bi desnicu svoju okaljao srodničkom krvlju.
Teško je stoga reći da l' bješe okrutan većma
Ili pak nèzahvālan spram onog tko izliječi njega
Pjesmom i obrani borbom. No ipak, uvijek mu svaki
Protiv sudbine trud i pokušaj bješe uzálud.
Jer je Davida sam upravljač Olimpa veljeg
Čuvao i spasavô iz svih opasnosti svagdje
Da bi se Pomazanje, što svojom ga obavi rukom
Davno već istinski prorok, na sigurnom putu i sretnom
Cilju svom rädovat' moglo — kad Šaul već uklonjen bude
I kad kraljevsko žezlo sin Jišajev primi u rûke.
Stoga, dok se je Šaul od crnih znojio briga,
David je rätovao i granice čuvô te mačem
Satirao dušmáne. I katkada cijele bi čete
Puka neznàbožačkog zarobio te ih pod zide
Salema, svladav ih, tjerô. I sve je već vojvode slavom,
Hrabrošću, glasom o sèbi nadvisio. Ali je ipak,
Premda bijaše svima izvànredno mio, vladaru
Jedinom mrzak bio, i nakon tòlikih djela.
Jao, kako su jadni, i prèjadni, kraljevi oni
Koji ne kraljuju pravo! Jer bojeć' se žezlo izgubit',
Nikog ne štede, već mrze i sumnjiče odane ljude
Vide li da im je kakva, po zasluzi, pripala slava.

Noć

Mrkla je noćca već sa zemlje uklonila blagi
Dan i vlažne je sjene raširila pò njōj odòzgō,
Kadno Jonatana i ostale Šaul pozove
Pobočnike te njima, uklonivši poslugu dijelom,

Saul protiv Davida

Reče dok stajahu ondje: »Zar póstoji itko tolìko
Bezuman da se ne bi pokorio nalogu mojem
Spremno? A jâ vam velim da upravo Davida smjesta
Smaknete oružjem svojim. I nemojte pitati zašto!
Moj će dušmanin biti tko ovaj ne posluša nalog.
Vidjet ću hoćete l' rad'je glavaru služiti svome
Ili pak robu.« A tê izgovori riječi u bijesu.
Jonatan žalostan ode i snužden zbog opasnih prijetnji
Onome s kim ga je tada vezivala velika ljubav.
Stoga se zaputi on uznemiren Davidu kući,
Gdje mu osnove tajne i strašne očeve otkri,

Jonatan Davidu

O ubojstvu, pa s time u vezi reče mu ovo:
»Davide, kloni se kralja što kivan je ná te i tebi,

Polluat ipse suam cognato ut sanguine dextram
Crudelis magis anne ingratae mentis in illum,
Cuius erat sanus cantu, certamine tutus,
Non satis est certum. Semper tamen irritus omnis
Contra fata labor fuit et conatus inanis.
Ipse igitur magni Dauidem rector Olympi
Omnibus ereptum seruabat ubique periclis,
Vt manibus ueri iampridem facta prophetae
Vnctio per tuta et rerum prosperrima posset
Euentu gaudere suo, quum Saule repulso
Susciperet regni sceptrum Iesseia proles.
Ergo dum curis Cisides aestuat atris,
Bella gerens Dauid fines tutatur et hostem
Proterit armatus. Totas quandoque phalanges
Infidae gentis Solymarum ad moenia captas
Secum uictor agit, iam fama et laudibus omnes
Et uirtute duces anteibat. Sed tamen idem,
Omnibus eximio semper dilectus amore,
Inuisus soli post tot benefacta tyranno.
Proh, miseranda nimis regum non rite regentum
Conditio! Dum sceptra timent amittere, nulli
Parcunt, suspectis tunc indignantur amicis,
Affectos aliqua quum cernunt laude merentes.

Nox

Iam Nox atra diem terris dimouerat almum
Humentesque super tendens diffuderat umbras,
Quando Cisides Ionatham reliquosque uocauit
Custodes lateris uulgoque in parte remoto

Saul in Dauidem

Alloquitur stantes: »Quis tam temerarius« inquit
»Extat, ut ille meis penitus parere negabit
Imperiis? Iubeo Dauidem protinus ipsum
Interimi uestris armis. Ne quaerite quare.
Ille meus fiet, qui iussa refugerit, hostis.
Experiar, seruone magis seruire velitis
An domino.« Tales rabidus dabat ore loquellas.
Discessit tristis Ionathas moestusque periclo
Illius, magno fuerat cui iunctus amore.
Ergo solicitus Dauidis tecta petiuit.
Illi aperit secreta patris metuendaque caedis
Consilia, his ipsum affatus pro tempore dictis:

Ionathas ad Dauidem

»Infensum uites, Dauid charissime, regem

Predragi, prijatelj nije! Jer svoje je sazvao sluge
Te im izdao nalog: kad sunce zemlju obàsja,
Neka ubiju tebe gdje göd te mognu pronáći.
Stoga se čuvaj sad da ne prelaziš kućnoga praga,
Nego cijelī dan pod svojim ostani krovom,
Ì tō ondje u kùći gdje misliš da će ti biti
Najsigurniji zaklon, dok okrutno kraljevo srce
Blagim zagovorom ne pokušam smekšat' i dök ti
Prvom prilikom njegov po redu ne izložim naum.
Dotle se, molim te, krij i ovo imaj na umu:
Moga života sigurnost u sŕcu svojemu čuvaš!
Budeš li — ne dao bog! — od kakva udarca ranjen,
Tad će iz tvoje rane i moja krvca istèći.
Naše su spojene duše i jedno imamo tijelo.«

David

David Jonatana na takve zagrli riječi;
Poljubi ga i zà tū dobrotu od svega mu srca
Radosno zahvali. Ipak, za svôj se ne bòjaše život
Tako kako se vjernom zahvalio drugu za ljubav.
Jonatan domalo uđe u kraljevsku palaču brzim
Korakom te u noćnoj tišini već umorno tijelo,
Òd strāha i od truda, na ugodan počinak preda.
Ležeći, stade razmišljat', kad sutrašnji osvane danak,
Kakvim bi riječima mogô ublažiti očevu srdžbu, —
Mišljaše te se snu kod budnih opirô òčī.

Jutro

Sunce — lutalica! — iz istočnih pomoli voda
Blistavu glavu, a zemlja ogrtač crni svoj skinu:
Svanu, i predmetima u prirodi vrati se boja.
Jonatan ù tom času pred kralja pođe i s njim se
Susrete ispred vrata od ložnice. Prignuvši glavu,
Kakav već običaj bje, on smjerno i milo se njemu

Jonatan Saulu

Pokloni te mu ovako progovori: »Naroda svoga
Najpouzdanija nado i spase, zdravo! Tà može l'
Itko, molim te, više od tvojeg ti djeteta, kralju,
Željeti čast i slavu? I stoga, dobrostivi oče,
Prisiljen sam ti reći što göd, pa bilo u čemu,
Smatram da šteti sjaju tvog imena: dijeleći s tobom
Slavu, dijelim i krivnju. Zbog tōga dolazim sada
Da te preklinjuć' molim: ded prestani željet' da smakneš
Davida, koji je nevin, il' grubom da umoriš smrću
Izvrsnog čovjeka tog i vjernog što bješe ti nà čāst

Infestumque tibi. Lictoribus ille uocatis
Dat mandata tui, quum Sol illuxerit orbi,
Quo te cunque loco poterunt reperire, necandi.
Quare efferre pedem caueas de limine portae
Ipse tuae totumque diem sub tecta sedeto
Illa parte domus, tutae quae uisa latebrae
Esse magis fuerit, donec modo pectora regis
Aspera per blandos tentem mollire precatus
Illiusque tibi mentem mox ordine pandam.
Interea lateas oro incolumemque memento
Conseruare tuo nostram sub pectore uitam.
Laesus eris si quo (deus hoc auertat) ab ictu,
Effluet ex illo noster quoque uulnere sanguis,
Commixtos animos communeque corpus habemus.«

Dauid

Talia dicentem Ionatham complectitur ille,
Oscula dat, summas tali pro munere grates
Laetus agit, non ipse suae discrimina uitae
Sic timet, ut fidi gratatur amore sodalis.
Mox festinatis regales passibus aedes
Ingressus Ionathas iam fessa labore metuque
Nocte silente dedit placidae sua membra quieti.
Atque iacens, quali, quum crastina fulserit hora,
Mulceat affatu genitoris, cogitat, iram,
Cogitat et somno cura uigilante repugnat.

Mane

Sol uagus Eoa nitidum caput extulit unda
Exutusque nigros apparuit orbis amictus
Atque suus rebus rediit color. Obuius illo
Excepit Ionathas uenientem tempore regem
Ante fores thalami. Tunc illum uertice prono,
Sicut moris erat, supplex et mitis adorat

Ionathas ad Saulem

Atque his alloquitur dictis: »Certissima, salue,
Spesque salusque tui populi! Quis, quaeso, tuarum
Esse potest laudum cupidus magis atque decoris,
O rex, prole tua? Quare tibi dicere cogor
Quicquid obesse rear splendori nominis usquam,
O pater alme, tui. Communis gloria tecum,
Communis tua culpa mihi. Nunc ergo rogatum
Te uenio obtestans: Dauidem perdere uelle
Desiste immeritum duroue extinguere fato
Egregium fidumque tibi. Fuit ille decori

Služeći tvome junáštvu i slavi kada posiječe
Golijata i razbi u ratu dušmanske čete.
S plijenom se vraćao ù grād kô pobjednik svagda kad gòd se
Oružan pobio s njima, a svi su mu pljeskali tada.
Za te je velika slava podupirat' hrabre i spremne
Uvijek ljude za bôj. Jer bog je, osjećaš, ùz nās
On dok ratuje zá te. I svak se u kraljevstvo tvoje
Boji provalit' te ratom i zamkama grade ti dražit'
Dok je on u životu. No dopustiš li da umre,
Sve će se — strah me — stubòkom promijeniti jer će se Udes
Nà nās naljutit', od nâs se okrenut', pa òd nās odstupit'.«
Tako Jonatan reče, i kralj se spram Davida smiri
Te se zakune da neće ubùdūće nikakve zamke
Postavljat' njemu ni štetit', i reče da razloga više
Nema da ga se boji. Stog neka se prestane plašit'
Kraljeva lica jer on ga med ljude odane broji.
Jonatan zahvali ocu na tòme toplo, a onda
Davidu osobno sve po redu s veseljem iznèse.

David

Nato David bez straha iz skrovišta svoga izáđe
Te se korakom hrlim do praga kraljeva pope
I do visokih stuba, jer dvor se do etera dizô,
Pa u dvòranu krenu, u Jonatanovoj pratnji,
Šaulovu sjajnu. A kralj ga čak prilično ljubazna lica
Primi, pruži mu ruku i òbećā da će ga odsad
Uvijek voljet', a tô što òbećā potkrijepi savez.
Ali ne bješe vjere u tòme: jer zavlada l' kime
Ludilo strašno i bijes posvèma podivljala duha,
Taj ti nikada neće pri odluci ostati čvrstoj,
Nego sad amo, sad tamo vrluda i svaki ga vjetar
Nosi, no najčešće jedra silovitom okreće jugu.

David

David, Jišajev sin, neustrašivo opet se diže
Ù rat i razbi dušmáne te slavodobitnom vojskom
Okružen dođe u slavlju, u Salem uđe uz pljesak
Puka te veseo stupi u palaču svojega kralja.
Dok je sjedio ondje odmarajuć' tijelo od borbe
Umorno, desnicu svoju, što okretno vođaše bitke
Marsove mašući mačem il' vitlajuć' kopljima, tada
K žicama kìtarē zvonke prenèse što skladno zabruje.

Pjesma Davidova

Nije svjetovnu pjesmu on pjevô, već kako se nekoć
Praotac Abraham diže i razbi u naletu prvom

Virtuti famaeque tuae, qui caede Goliam
Sustulit, aduersas qui fregit Marte phalanges.
Armatus quoties conflixit, uictor ad istam
Cum spoliis rediit, cunctis plaudentibus, urbem.
Gloria magna tibi est promptos fortesque fouere
Semper ad arma uiros. Praesentia numina sentis
Hoc bellante tibi. Metuunt inuadere regni,
Incolumi hoc, fines urbesque lacessere bello
Insidiisque tuas. Quem si patiare perire,
Mutatas uereor reuoluto cardine sortes
Et conuersa retro fata indignata referri.«
Sic fatur Ionathas, et rex placatus in ipsum
Dauidem iurat se nullas deinde nocendi
Illi intensurum fraudes, nihil amplius esse,
Quod sibi formidet: conspectum horrescere regis
Desistat, notos inter numerandus amicos.
Laetus ad haec Ionathas grates persoluit et ipsi
Talia Dauidi gaudens ex ordine pandit.

Dauid

Securus latebris Dauid post terga relictis
Regia festino gradiens pede limina scandit
Erectosque gradus surgentis ad aethera tecti.
Tum Ionatha comitante petit fulgentia Saulis
Atria. Rex illum placido satis accipit ore
Atque data dextra charum sibi tempore in omni
Iam fore promittit promissaque foedere sancit,
Instabili tamen ista fide. Nam dira phrenesis
Quem superat penitusque ferae uecordia mentis,
Proposito facit ille nihil laudabile certo.
Nunc huc, nunc illuc deflectitur actus ab omni
Vento, uela tamen rapidis dat saepius austris.
Rursus ad arma ferox excitus fuderat hostes

Dauid

Iesseides Dauid uictoreque milite cinctus
Venit ouans, Solymam turbis plaudentibus urbem
Ingreditur laetusque sui subit atria regis.
Illic forte sedens fessum certamine corpus
Dum releuat, dextram, qua Martia praelia promptus
Egerat aut uibrans ensem aut hastilia torquens,
Transtulit ad cytharae modulantia fila sonorae

Dauidis cantus

Nil uulgare canens, sed certe ut maximus olim
Exurgens Abram primo ferus impete gentes

Nevjernike žestoko te cio povrati plijen,
Koji iz Sodome uze, i Lota, svoga sinovca;
Kako se srušili bjehu od trubljenja rogova svetih
Židovi jěrihōnski, od povika ljudskih također,
Nekoć, uz pomoć božju i naklonost vjernome puku.
Nadalje, kako onaj što pobjednik bje u Judeji —
Jošua razbi dušmáne te naredi suncu da kola
Ustavi, produži dan; i dokle je sijekuć' obarô
One što nagna ih ù bijeg i kako ih baci u gvožđa;
Kako je isti taj, u ratu kraljeve svladav,
Cio judejski kraj zaposio, kako je zemlju
Izraelskima on plemenima dijelio cijelu.
Ali svetima ipak levitima nè dade dijela,
Zato da svećenik zna da njemu pripada nebo,
Nebeska kuća, a nè propadljivi svjetovni dvori.
Zatim je pjevao ò tom što učini Juda u ratu,
Što li Otnìjel, Ehud, Jaèla i Dèbora hrabra,
Što li Gidèōn snažni te, konačno, tjelesno òd svih
Jači što bješe — Samson. I samoga započe Šaula
Slavit' u pjesmi božanskoj u zvijezde kujući njega:
Kako je svladô Amónce što htjedoše Jábeš razorit',
Zatim kako je ljute amàlečke razbio čete,
Kojom je prilikom jošte zarobio kralja Agága.
Bio bi rekô i više, al' kralja Šaula tada
Saul protiv Davida
Raspali oganj zlobe jer vidje da njegovu slavu
Ime Davidovo potamnjuje. Stoga usplamtje
Gnjevom, uskipje, i onda, silovito pograbiv koplje,
Zamahnu njime pravo u grudi pjevaču. No David
Ù strānu sagnu se tijelom i tako se ukloni koplju.
Koplje, kom David umàče, zid dočeka — u nj se zabòde:
Ono se željeznim šiljkom zabòlo u rupu u zidu;
Kameni zid se potrese od koplja i popuca smjesta.
David se spasi bijegom i, neranjen, otle pohitje
Kući, ognjištu svome. A noć ga sjenovita, tamna
Obrani: crni je oblak posvèma prekrio zvijezde
Sjajnoj mjesečevoj ne dájūć' kugli da svijetli.
Poslani odredi vojske u oružju sjednu pred vrata
Da ga ujutro smaknu kad izađe. Ali mu žena
Začu pred vratima šapat i, zla se bojeći, mužu
Kaza, pa on umàče na stražnja, slobodna, vrata;

Fuderit infidas praedamque receperit omnem,
Quae fuerat Sodomis cum Lotho ablata nepote.
Vt Hiercunteus lituum clangore sacrorum
Conciderit murus simul et clamore uirorum,
Aspirante deo plebique fauente fideli.
Praeterea Iesus, Iudea uictor in ora,
Hostibus ut fusis Solis consistere currum
Et proferre diem iussit, uel quo usque fugatos
Prosternat caedens, oneret uel compede captos.
Vtque idem bello superatis regibus omnem
Iudeae regionis humum possederit utque
Israhelitarum tribubus diuiserit omnem,
Et tamen hac sanctos priuarit parte Leuitas,
Consortem caeli quo se sciat esse sacerdos
Aetheriaeque domus, non mundi labilis aulae.
Post Iesum Iudas quid bello gesserit et quid
Othoniel, quid Aioth, Delbora uirago Iahelque,
Quid fortis Gedeon, quid denique uiribus omnes
Exuperans Sanson. Saulem quoque coeperat ipsum
Diuino celebrans ad sydera tollere cantu:
Vt, qui conati fuerant euertere Iabin,
Vicit Amonitas, ut turmas fuderit acres
Amalechitarum, quum regem caepit Agagum.
Plura etiam dicturus erat, sed percitus igne
Saul in Dauidem
Rex Saul inuidiae, Dauidis nomine laudem
Ipse suam uinci cernens, exarsit in iras
Feruidus et raptum magno conamine pilum
Torsit in aduersum cantantis pectus, at ille
In latus accliuo uitauit corpore telum.
Vitatam paries confixus suscipit hastam
Hastaque fixa cauis ferrata cuspide rimis
Compulit extemplo concussa fatiscere saxa.
Ipse fuga elapsus non laeso corpore Dauid
Tecta laremque petit tenebris defensus opacae
Noctis, nam stellas nubes obduxerat atra
Splendentemque globum Lunae lucere uetabat.
Armati ante fores missi sedere manipli,
Vt mane egressum iugularent. Murmura sensit
Ante fores uxor metuensque pericla marito
Rettulit. Ille fugam postico fecit aperto

Uteče zdrav i čitav. A krvnike zavara žena
Da pohitjeli ne bi za onim što dao se ù bijeg:
Mikala nadmudrila zasjedače
Prvo složi ručnike, a potom ih uvi u platna
Lanena nastojeći da učini spòdobu ljudsku.
Ovivši vrpce, lice i dèbelu načini glavu.
Kosa što stršaše bje u stvari jarčija dlaka.
Ako bi veliko što sa malim se pòredit' smjelo, —
Takve su bile lutke što cure ih davale bjehu
Veneri kad su se puci božanstvima klanjali lažnim.
Onda položi lutku u postelju te pokrivače
Stavi prekò njē, a rulji na upit, izjutra, reče
Da je Davida bolest odjednom stisla te leži.
Ovi pak provale ù stān da odmah u postelji njega
Ubiju ili ga živa odvedu pravo ka kralju
Šaulu. No prevareni, izgrdiše ženu zbog laži
Te je napadoše zbog lukavih riječi i varki.
O tom izvijestiše kralja. A Šaul tad kćerku pozove
Šaul Mikali
Te je koreći reče: »Zar tî si mogla tolìko
Prkosna biti, Mikala — to ne bih mislio — te si
Pustila neprijatelja da umakne meni na ruglo?
Niti se kralja bojiš nit', bùdalo, poštuješ oca.«
Mikala odgovara
Nato oprezno ona odgovori lijući suze:
»Jao, kako je jadna i odveć tužna sudbina
Moja! Ako se trudim da izvršim očevu volju,
Past ću od muževa mača. A slušam li onog za kôg sam
Udata, tada me otac prekorava srdita lica.
Stoga kako mi dušu tjeskoba tišti, to ne znam
Kud ću. No zar mi tko zabranjuje istinu iznijet'?
Nikada neću porèći da pustih Davida pobjeć'.
Ako li, veliki kralju, moj čin ne zaslužuje oprost,
Ti se bar sažali ná me i žensko srce razumi!
Trgnuvši mač onòmad, zaprijetiv se reče mi ovo:
»Ako me ne pustiš van bez riječi i odaš li tajnu,
Ako ne zavaraš one što dođu me tražit', tad svojom
Desnicom tebe ću ubit' i mačem odaslat' u Tartar.«
Muževu maču umakoh jer njegov nalog izvrših.
Nego, misliš li možda da lažem? No ja ću ti svoju
Iskreno dušu otvorit', pa ili mene poštedi,
Koja ti istinu zborim, il' nemoj: svog muža se trudih
Spasit' ne ŏd strā, zbog prijetnji, koliko zbog savjesti svoje.

Incolumisque abiit. Lictores decipit uxor,
Ne subito cursu fugientis terga sequantur.
Michola elusit insidiatores
Compingens mappas et linea lintea circum
Inuoluens hominis studuit confingere formam.
Implicitae effigiant tumidum caput oraque uittae,
Hircina horrebant expressi pelle capilli.
Grandia si paruis liceat componere, tales
Oblatae Veneri fuerant a uirgine pupae,
Excolerent quondam quum reproba numina gentes.
Reclinat lecto simulachrum, stragula supra
Iniicit et turbae respondit mane roganti
Oppressum subito morbo Dauida iacere.
Illi intro irrumpunt, ut iam uel caede iacentem
Afficiant, recto uel uiuum tramite ducant
Ad Saulem regem. Elusi commenta lacessunt
Incusantque dolos et callida uerba Micholae.
Rem referunt regi. Natam Saul inde uocatam
Saul ad Micholam
Increpitans »Tantumne animi superesse, Michola,
(Quod nunquam rebar) potuit tibi,« dixit »ut hostem
Per mea securum ludibria siueris ire?
Nec regem metuis, nec honoras stulta parentem.«
Michola respondet
Illa sub haec lachrymis caute respondit obortis:
»Heu miseranda meae sortis lugendaque multum
Conditio! Si iussa patris complere laboro,
Ense uiri pereo. Sin, cui sum iuncta, marito
Obsequor, infenso pater infert iurgia uultu.
Quumque animum premat haec angustia, nescio quo me
Conuertam. Sed quis prohibet depromere uerum?
A me dimissum nunquam Dauida negabo.
Si mea non ueniam pietas, rex magne, meretur,
Foemineo saltem miserans ignosce fauori.
Ille minax stricto nuper mihi dixerat ense:
‚Si me non tacita emittas secretaque serues
Quaerentesque dolo fallas, mea dextera letho
Te dabit et nostro mittere ad Tartara telo.'
Arma uiri euasi, quoniam mandata peregi.
Sed falli te forte putas? Animi tibi pandam
Intima sensa mei, seu parcis uera fatenti
Seu minus ignoscis. Non tam terrore minarum
Quam pietate meum studui saluare maritum.

Ako ne oprostiš meni, tad volim od očeve ruke
Umrijet', no savjesna nek sam, a nè da zlicom me zovu,
Jer bih na prijevaru svog upropastila nedužnog muža.
Volìm umrijeti vjerna no nevjerna dovijeka živjet'
Sramotan život što svi ga osuđuju čestiti ljudi.
Tebi pripadah, znaj, dok sjeđah ù kući tvojoj
Kao djevica čedna. No budući da si me sada
Udao òd voljē svoje, to odsad se, zaista, tvojom
Zvati ne mògu, već onog s kim živim u istome braku,
S kime postelju dijelim, imutak cio i kuću.
Stoga, najveći kralju, kad više ne pripadam tebi,
Oslobođènici svojoj dopusti da svom gospodaru
Služi — želiš li ì sām da sluge budu ti vjerne.
Ako si pak zastálno odlučio Davida ubit',
Moju najprije, moju daj mačem izvadit' dušu.
Reć' ću da nije mi jadna posvèma bila sudbina
Ako li svojom smrću pretečem muževu sudbu.«
Riječi mu te ublažiše bijes i smiriše srce
Gnjevno dòmaloprije. Bez riječi ipak otíđe
Odande Šaul kralj i uđe ù drugū sobu
Da bi okrijepio snom od briga umorno srce.
Nato se žurno Mikala zaputila svojemu domu,
Zabrinuta još uvijek, na muževu misleć' pogíbelj
I na mahnitost strašnu i okrutnu svojega oca.

Si non das ueniam, genitoris malo perire,
Dum pia sim, manibus quam coniux impia dici,
Perdiderim quod fraude uirum nil tale merentem.
Opto fida mori potius quam perfida tetram
Damnatamque bonis per saecula ducere uitam.
Scito fuisse tuam tunc me, quum uirgo sedebam
In laribus uerecunda tuis. Nunc, tradita quum sim
Nuptum sponte tua, iam certe non tua dicor
Esse, sed illius, cuius consortia seruo,
Cum quo communis thalamus mihi resque domusque.
Ergo tui iuris quum non sim, maxime regum,
Libertam permitte suo seruire patrono,
Si tibi et ipse tuos seruos cupis esse fideles.
Aut si certa tibi Dauidem perdere mens est,
Hanc prius, hanc animam iubeas excludere ferro.
Haud penitus misera me fungi sorte putabo,
Si modo morte mea praecedam fata mariti.«
His dictis languere furor, mitescere mentis
Coeperat ira recens. Tacitus tamen inde recessit
Rex Saul alterius subiens penetrale cubilis,
Vt fessam curis mentem requiete foueret.
Ipsa suos repetit festina Michola penates,
Suspenso sed adhuc animo meditansque periclum
Coniugis et dirum patris immanemque furorem.

SADRŽAJ

Knjiga o Kraljevima I, gl. XIX. David na bijegu dolazi k Samuelu. Kad onamo stigoše oni što bijahu poslani za njim, padoše u proročki zanos. Dođe Šaul, ali i sam pade u proročki zanos ne nanoseći mu nikakva zla. XX. David bježi. Porazgovorivši se s Jonatanom, potraži skrovište. Na kraljevoj gozbi pita se za nj. Jonatana koji opravdava njegovu odsutnost otac napada kopljem. Jonatan bježi. Daje Davidu znak da ga njegov otac mrzi. XXI. David bježi u Nob. Od svećenika Ahimeleka prima hljebove i mač Golijatov. Otišavši gatskome kralju Akišu, ukloni se smrtnoj opasnosti hineći ludilo. XXII. Dolazi u spilju Adulam. Ondje mnogi nagrnu k njemu. Upozoren od proroka Gada, dolazi u zemlju Judinu. Edomac Doeg optuži Ahimeleka te ga s ostalim svećenicima u Nobu, na Šaulovu zapovijed, pogubi. Ebjatar, sin Ahimelekov, bježi k Davidu, koji ga prijateljski primi.

KNJIGA III

David

Dotle, kloneć' se puta, pred Šaulom bježeći, David
Stiže u polje ramsko, na pašnjake travne, te pòd krōv
Vjernome Samuelu uníde, proroku božjem.
Odmah pozdravi njega, pri dolasku, po običáju,
Te mu ispriča zločin i smrtnu mržnju na njèga
Nezahvalnoga kralja te varke skrivène i zamke,
Njegove nasrtaje i otvoren rat tog luđaka.
Pošto mu prorok reče nek zloćudnog klone se kralja,
Odoše s onoga mjesta. I potom u samotna polja
Dospješe nà svōm putu, u selo po imenu Najot,
Kojemu njive Jordan oplakuje valima svojim
Te mu plodne ravnice neprékidno napaja vlagom.
Samuel, David — Tu se nastaniše oba: i Samuel, prorok, i s njime
Skupa junačina David, hotéći se tako uklonit'
Ludoj Šaulovoj srdžbi i njegovu mahnitom bijesu.
Stigoše glasi o töme do kralja, koj' naredi smjesta
Neka Davida traže i svezana natrag dovedu
Te ga prĕdā nj izvedu da kopljem ga smakne il' mačem.
Ali kako se smrtnik zaludu boriti sprema
Protiv božije volje, to divlja gomila — ljudi
Poslani (čudno je reći) kad vidješe proroke svete,
Samuelovo lice i najviših dostojno časti, —
Svi se zapanjiše silno, odložiše oružje svoje

ARGVMENTVM

Regum lib. I, cap. XIX. Dauid fugiens uenit ad Samuelem. Satellites missi, quum illuc uenissent, prophetabant. Venit Saul, sed etiam ipse prophetare coepit nihil ei inferens mali. XX. Dauid fugit. Cum Ionatha collocutus latebras petit. In conuiuio quaeritur regis. Ionathas absentiam eius excusans a patre lancea impetitur. Fugit. Dat signum Dauidi paterni odii. XXI. Dauid fugit Nobem. Ab Achimelech sacerdote accipit panes et gladium Goliae. Profectus ad Achim, Getheorum regem, capitis periculum insaniae simulatione uitat. XXII. Venit ad speluncam Odolam. Multi ibi ad eum conueniunt. A Gaddo propheta monitus uenit in terram Iuda. Doech Idumeus accusatum a se Achimelecum cum reliquis Nobae sacerdotibus iubente Saule interimit. Abiathar, Achimelecki filius, fugit ad Dauidem, a quo amice suscipitur.

Lib. III

Dauid

Interea Saulem fugiens per deuia Dauid
Herbidaque ingressus Ramathei pascua ruris,
Fida subit diui Samuelis tecta prophetae.
Extemplo adueniens illum de more salutat,
Mox scelus ingrati capitalemque indicat iram
Erga se regis, tectas fraudesque dolosque,
Insultus etiam manifestaque bella furentis.
Caedere nequitiae tunc uate iubente tyranni,
Excessere loco. Ruralem deinde profecti
Secessum capiunt, ubi uicus nomine Naioth,
Cuius culta suis Iordanis perluit undis
Atque alit assidua laetos uligine campos.
Samuel — Hic sedem posuere sibi Samuelque propheta
Dauid — Bellatorque simul Dauid uitare uolentes
Insanamque iram Saulis rabiemque furentem.
Attulit id regi rumor. Tunc protinus ipsum
Dauidem iubet exquiri uinctumque referri
Adducique sibi, telis aut ense necandum.
Sed quia mortalis frustra certare potestas
Contra fata parat, missae fera turba cohortis,
Vt uidere pios uates (mirabile dictu)
Dignaque non modicis Samuelis honoribus ora,
Correpti magno deponunt arma stupore

I odbaciše koplja te, k zvijezdama digavši ruke,
Skladno tad zapjevaše i počeše pjevati psalme,
Stadoše hvaliti bogu, a Davida pustiše s mirom:
Iznenadna pobóžnost podivljala ukroti srca.
Poredba — Isto se dogodi kadšto kad bjesni sa studene strane
Nebeske strašna oluja što burni je digoše vjetri;
Mornar je tada u strahu u krhkoj brodeći lađi
Morem, a zabrinut težak računa da će mu propast'
Usjevi rodni, jer sad će ih grȁd potúći. No bijesni
Smire se vjetri, a morska tišina i nebo, već vedro,
Ljudima pridignu srca i slatki mir im donesu:
Priroda promijeni lice, i njihova nestade straha.
Šaul, međùtīm, kad vidje da njegovi s povratkom kasne,
Da se zadržaše odveć, pripošalje ovima odmah
Dopunu, dodatno ljudstvo, i tô po izbor vojnike,
Sumnjajúć' da su prvi za ızvršenje zadatka
Ili premalo hrabri il', štàviše, premalo vjerni.
Prisutnost prorokā ipak i ove smete, a ùz tō
Pogled na Samuela, tog sveca, i velik broj lica
Onih što pjevahu ondje veličajúć' višnjega kralja.
Stoga jednako ì njīh milina pjesme zanèse:
Počeše slaviti boga, vladara neba i zemlje,
Kao i znamenite s pobóžnosti ljude i s vjere,
I zaborave tako na Šaulove naloge klete:
Nevine ljude da smaknu što zla zaslužili nisu.
Kad se pročulo to, on ì trećī oružan odred
Pošlje, što sastavljen bje od žilavih zà bōj junaka.
Ovi pak prođoše isto kô ì pīvī stigav u Najot:
Surovost odbace svoju i stanu veličati boga.
Jer ih nadahnu sve duh sveti silazeć' s neba;
On im umiri dušu, on umiri njihovo tijelo.
Šaul — Šaula ozlòjedi to i plane gnjevom odjednom;
Nè časēći ni trena, pozove tjelesnu stražu
Te joj stane na čelo. I jednakim korakom vojska
Krenu za svojim vođom: pješaci i konjici jurnu
Te se porèmeti red, i svi se izmiješaše skupa
Poredba — Krećući se sve brže. Baš tako, kad sunce pripeče,
Oblak čvoraka zna preletjeti otjeran glasnim
Povicima težaka da plodove rodnoga polja
Njemu ne oštete, kljunom amìnējsko kljucajúć' grožđe.

Telaque proiiciunt tensisque ad sydera palmis
Coeperunt cantu modulato condere laudes
Atque deo grates misso Dauide referre
Et subita saeuos animos pietate domare.
Comparatio — Sic aliquando poli gelido quum saeuit ab axe
Horrida tempestas borealibus excita uentis,
Dum metuit fragili sulcans uada salsa carina
Nauita, dum trepidus cultor sata laeta perire
Grandine mox laedente putat, uiolenta quiescunt
Flamina tranquillumque salum caelumque serenum,
Mutata rerum facie pulsoque pauore,
Erectas hominum mulcent dulcedine mentes.
At Saul, ut reditum per tempora tarda suorum
Per longasque moras duci conspexit, eisdem
Supplementa recens delecto milite misit,
Dum dubitat primos ad talia facta patranda
Vel minus audaces uel iam minus esse fideles.
Sed tamen hos etiam uatum praesentia mouit
Conspectusque pii Samuelis et ora uirorum
Plurima cantantum supero praeconia regi.
Ergo ipsi pariter cantus dulcedine capti
Commendare deum caeli terraeque potentem
Incipiunt clarosque uiros pietate fideque,
Obliti Saulis mandatorumque nefandae
Caedis in indignos nec quicquam triste merentes.
Hoc ubi uulgatum, cuneus quoque tertius armis
Mittitur instructus ualidorum Marte uirorum.
Ventum erat in Naioth, tunc aeque contigit istis
Ac primis: Posita laudes feritate canebant.
Nam sacer e caelo ueniens afflauerat omnes
Spiritus. Hic animos illorum, hic temperat artus.
Saul — Indigne ista ferens, subitam simul actus in iram
Cisides, mora nulla, suam uocat ipse cohortem
Atque anteire parat. Paribus quoque passibus agmen
Terga ducis sequitur: pedites equitesque feruntur
Ordine turbato, cuncti miscentur in unum,
Comparatio — Dum celeratur iter, veluti quum sole calenti
Sturnorum nubes supereuolat acta sonoris
Vocibus agricolae, fructus ne fertilis agri
Laedat Amyneam rostris carpentibus uuam.

Pošto je, hrleći, Šaul u sveti stigao Ajot,
Prvi zaustavi konja i prvi skoči sa njèga,
Ostali pak za kraljem. I čudno! Taj nà sve što htjede
— Tako se činilo — srnut', odjednom se smiri i samog
Davida, prisutna ondje, već gledaše blago te odmah
Smjerno k proroku priđe i potom pjevati poče
Ì sām hvalospjev bogu te, plašt odbacivši, osta
Nag i bješe kô mahnit. I pođe od usta do usta
Narodna uzrečica: »Zar treba Kiševa sina
Tàkōđer odsad ubrajat' med svete ljude?« Jer svak se
Čudio ublaženu, a divljem dotle mu srcu.
David, međùtīm, znajuć' kolika je nepostojánost
U srce usađeno vladarevo, odande ode.
Stoga kad s Jonatanom na nekom nađe se mjestu,
David Jonatanu — Reče, okrenuv se k njemu, sa uzdahom: »Kakvom li krivnjom,
Kojim li, molim te, grijehom uvrijedih ti oca i kada,
Reci mi, prijane dragi? Zar neće, uznemiren brigom,
Prestati rijeke, planine i sve pretraživat', pregledat'
Da bi me izranio i lišio, jadna, života?
Zar ga tòlika želja za mojom obuze krvi?
A toliko sam puta porazio njemu dušmáne!
Takvom li nagradom on nagrađuje moje junáštvo?«
Jonatan odgovara — Njemu će Jonatan nà tō: »Što tebe, Davide dragi,
Muči, to obično isto i moje pritište srce.
Zaista, ničim se ti o kralja ogriješio nisi
Nikad, a svjedok sam ja da hrabrost zaslužuje tvoja
Najveće časti. Međùtīm, ma kakvo mu činio dobro,
Zavidno srce tuđu ne podnosi slavu, već uvijek
Želi uništit' onog kog vidi da prednjači prèd njīm.
Vjerujem ipak da nikad moj otac ne sprema ništa
— Bilo veliko što il' malo —, da ne bi mi odmah
Otkrio to. I stoga, ja svetom kunem se tebi
Voljom božanskom, što gȍd ubuduće počeo smišljat',
Da ću ti usrdno svaku razotkriti njegovu tajnu.«
David Jonatanu — Pošto je čuo to, odgovori David ovako:
»Vjerujem, Jonatane, opasnosti moga života
Muče i tèbe, i tî se ne boriš, prijane, samo
Za svoj život, već — vidim — svim silama težiš da mene
Jednako kao i sèbe od svìh pogíbelji čuvaš.
Ali kako i kralj za naše bratinstvo znade,

Rex Saul, ut sacrum celeri pede contigit Aioth,
Primus sistit equum, primus descendit ab illo,
Post regem reliqui. (Mirum!) ruiturus in omnes
Qui mox uisus erat, placatur protinus, ipsum
Praesentem mitis Dauidem spectat et ipsum
Iam reuerenter adit uatem, iam carmina condit
Laudis et ipse deo reiecto nudus amictu
Ac uelut insanus. Vulgi uox ire per ora
Illa frequens coepit: »Cisides nunquid et ipse
Intra Sanctorum coetum numerandus habetur?«
Quisque adeo fera corda uiri mollita stupebat.
At uero Dauid, quanta inconstantia menti
Insita regis erat, non inscius, inde recessit.
Quumque loco quodam Ionatham reperisset, ad illum
Dauid ad Ionatham — Cum gemitu conuersus ait: »Quo crimine, quaeso,
Qua demum culpa laesi quandoque parentem,
Dic mihi, chare, tuum? Non cessat flumina, montes,
Omnia solicita perlustrans quaerere cura,
Hac ut me miserum priuet per uulnera uita?
Sanguinis ergo mei tenet illum tanta cupido,
Cuius ego toties affeci cladibus hostes?
Haeccine uirtuti soluuntur praemia nostrae?«
Ionathas respondet — Respondit Ionathas: »Quicquid, charissime Dauid,
Te grauat, hoc ipsum nostram solet angere mentem.
Nulla tua in regem fuit unquam iniuria certe,
Sed me teste merens quam maxima praemia uirtus.
⟹ Inuidus ast animus, quanuis benefeceris illi,
Est tamen impatiens alienae laudis et ipsos,
Quos anteire uidet, semper contundere gestit.
Credo autem nostro nihil a genitore parari,
Seu magnum id fuerit seu paruum, protinus illud
Vt mihi non pandat. Quare tibi numina iuro
Sancta dei, quicquid moliri coeperit ille,
Omne tibi arcanum penitus reserabo paternum.«
Talibus auditis respondit talia Dauid:
Dauid ad Ionatham — »Credo equidem, Ionatha, nostrae discrimina uitae
Esse molesta tibi teque affectare salutem
Non mage, chare, tuam quam totis uiribus ut me
A cunctis pariter saluum tueare periclis.
Sed quia noster amor regi quoque notus habetur,

Možda će prèd tobōm htjeti da sakrije poduzme l' dalje
Štogod žalosno zá me. No, molim te, ti mi istraži
Namjere svoga oca. Jer blagdan je došao — Prvi,
Kada je, kao što znaš, na gozbi veseloj meni
Mjesto odmah do kralja. Pa bude li pitao zá me,
Reci da pođoh hitno u Betlehem svojemu domu;
Da si na moje molbe popustio kako bih mogô
Obavit' godišnju žrtvu i, prisutan, utješit' svoje.
Ja ću pak ležati dotle sakriven u skrovištu onom
Dok mi odgovor ti ne doneseš. Pa bude li smiren,
Mira će bit', no bude li pun trenùtačna gnjeva,
Valja se bojati smrti. A sada se čitavim tijelom
Tebi i vjernosti Tvojoj povjeravam. Nastojde samo
Nikad da ne budem predan vladaru što bjesni bez reda,
Koji je ogorčen ná me. Jer tko je gnjevan, taj neće
Pravo o istini sudit': ne umije vladati sobom;
Ostav bez razuma, ne zna ni odane štedjeti ljude.«

Jonatan odgovara

Digavši obje ruke k nebesima, Jonatan reče:
»Nek mi je kralj bogóvā svjedokom da vjerna ću srca
Tebe, Davide, ja izvijestiti odmah o svemu
Što istražujuć' pomno, uz budan oprez i brigu,
Zaista uzmognem saznat' o očevim mislima tajnim,
Bilo povoljno ono što saznam, a bilo i loše.
Budem li himbeno ù čem postupio, htjednem li varat',
Neka me ognjenom strijelom Svemògūći baci pod Tartar
Ili neka mi dâ da od Šaulove desnice umrem.
Predragi Davide, stoga, u mène nè sūmnjāj ništa,
A ni u Šaula nemoj: jer tako tajnovita srca
Nikakvu osnovu neće zasnovat' da ne bi je licem
Otkrio, tužnim il' vedrim. A kòristit' neće da riječ'ma
Suprotno hini kad čelo već odaje njegove misli.
Svog se pak Jonatana ti sjeti kad živjeti počneš
Slobodan i bez straha te kad se do najviše časti
Popneš uz pljesak puka i tebi naklone zvijezde.«

David

David se ohrabri nato, jer prijatelj razdraga njega
Vjernošću silnom i čvrstom, pa reče, ostavi l' sudba
Iole vremena njemu ubuduće boljeg života,
Da će mu dostojnom on uzvratiti nagradom tada
Za tolìku dobrotu. I svoj obnoviše savez —
Pobratimstvo, što nikad razriješit' se neće, dok göd im

Caelatum te forte uolet, tractauerit ultra
Siquid triste mihi. Sed tu scrutare parentis
Mentem, quaeso, tui. Festae uenere Calendae,
Quum mihi post regem laeta ad conuiuia sedes
(Vt scis) prima datur. Si me quaesiuerit ille,
Dic ad Bethlemos propere petiisse penates,
Te precibus caedente meis, solennia sacra
Vt peragam et soler tribulum consortia praesens.
Interea latebris recubabo tectus in illis,
Dum referas responsa mihi. Si mitia fient,
Pax erit, at contra subita si bile tumebunt,
Mors metuenda quidem. Nunc uni me tibi totum
Atque tuae fidei committo. Tu modo cures,
Nequando tradar regi sine more furenti
Infensoque mihi. Non aequo examine uerum
Iudicat iratus, nescit moderamina mentis
Et rationis egens nec amicis parcere nouit.«

Ionathas respondet

Tunc Ionathas manibus geminis ad sydera tensis
»Testor« ait »diuum regem, me mente fideli
Cuncta relaturum tibi, Dauid, protinus illa,
Quae bene uestigans cura studioque sagaci
Nosse quidem potero sensus arcana paterni,
Siue bonum fuerit quod norim siue sinistrum.
At siquid simulanter agam, si fallere nitar,
Ignifero tunc me trudat sub Tartara telo
Omnipotens Saulisue sinat decedere dextra.
Nil igitur dubites de me, charissime Dauid,
Nec de Saule quidem. Nullum tam corde latenti
Ducere consilium poterit, quin detegat ore
Aut moesto aut hilari. Nec prodest fingere uerbis
Diuersum, quando mentem frons indicat ipsa.
Tu memor esto tui Ionathae, quum uiuere liber
Coeperis absque metu, quum summum culmen honoris
Ascendes populo plaudente, fauentibus astris.«

Dauid

Iesseides animum erexit laetatus amici
Ingenti multaque fide et, si fata reseruant
Vlla sibi post haec melioris tempora sortis,
Digna relaturum se dixit praemia tali
Illius officio. Renouarunt foedus amoris
Inter se nullo soluendum tempore, donec

Bude obojici dano udisati životni uzduh.
Pöd oblāke, visoko, do samog se dizaše neba
Raspucan, pun šupljina, oštrljast od volaka greben,
Što su ga Židovi tada nazivali imenom Ezel:
David se sakrio bješe u njegovu skrovitu spilju
Čekajuć' odgovor ondje od svoga vjernoga druga.
Sutradan, ustajuć', Zora na grimiznom dovezla bješe
Četveròpregu svom taj najsvečaniji blagdan —
Mlađak, i sjajno danje rasprostirat' započe svjetlo
Zasjavši radosnim danom. I, evo, već spremaju sluge,
Prostrvši stolove, gozbu i stavljaju jestvine nà njīh,
Ûz tō i Bakhove dare. I cijelim odjekuje dvorom
Veseo žamor. No istom kad vladar sjede, gospodi
Bude rečeno nek sjednu po ustaljenome redu.
Svatko tad svoje mjesto zaposjede. Davidov stolac
Jedini osta prazan. A Jonatan, kralju na upit
Zašto Davida nema, odgovori da je u Bètlēm
Pošô na godišnju žrtvu što ondje će bit' prinesèna;
Da ga je molio dugo i uporno te mu je molbe
Uslišô on, a stoga na ovu svečanu gozbu
Nije ni mogao doći budúći da odsutan jeste.
Tada se gnjevno kralj na Jonatana obàzre
Mrkim okom i vikne: »Tà zašto me podmuklo hoćeš
Riječima svojim obmanut', ti kopile, nepravi sine?
Misliš li da mi je tajna kolìko onoga voliš,
Sina Jišajeva? A ne znaš, glupane, ne znaš
Kako će jednoga dana na propast strašnu ti biti
Tvoja ljubav spram njèga! Kolìku već čini sramotu
Meni kô kralju to što ne pade on još do danas!
Ali ima da umre! Jer dok je on u životu,
Često me, evo, mrzi i vlastiti život, a zá te
Nade baš nikakve nema u kraljevstvo pò smrti mojoj:
Živa slijedi ga puk, i živome žezlo će dati.
Ti ćeš pak nesretan život provodit' van kraljevskog dvora
Tada, ako te čak ne nestane nasilnom smrću.
Nosi se sad i, kako si lud, u njedrima skrivaj
Takva druga i brani, a ne misli ná me ni ná se!«
Reče, i grozeći se uskipje sav nadut od gnjeva.
Koga, pitam vas, ne bi tolìka navela sumnja
Odmah da oružje zgrabi i protiv ma kojih drugóvā

Pećina Ezel
Jutro
Saul Jonatanu
Jonatanova vjernost

Carpere uitales ipsis conceditur auras.
Nubibus aeriis et caelo proxima rupes,
Aspera muricibus, multa rimosa cauerna,
Stabat, ab Hebreis Ezel tunc nomine dicta.
Huius in occulto Dauid se condidit antro
Opperiens ibi fida sui responsa sodalis.
Crastina puniceis surgens Aurora quadrigis
Aduexit iam festa nouae celeberrima lunae
Et coepit nitidae diffundere lumina lucis
Atque hilari clarere die. Conuiuia mensis
Ecce parant positis, epulas et munera Bacchi
Apponunt famuli. Iocundo tecta tumultu
Tota strepunt. Ipso tunc demum rege sedente,
Ordine seruato proceres accumbere iussi,
Quisque suum tenuere locum. Dauidica sedes
Sola suo sessore uacat. Cur defuit ille,
Quaerenti regi Ionathas respondit abisse
Ad solenne sacrum Bethlemi forte futurum.
Hoc a se precibus multum obnixeque rogantem
Impetrasse suis atque haec conuiuia festa,
Absens quum fuerit, penitus seruare nequisse.
Tunc rex iratus respexit lumine toruo
In Ionatham clamans: »Quid me, mea spuria proles
Et non uera, tuis uafre uis ludere dictis?
Mene latere putas, quantum tu diligis ipsum
Iesseo natum? Nescis, stupidissime, nescis,
Quanto amor exitio tibi sit quandoque futurus
In Dauida tuus, quanta hinc infamia nostro
Confletur regno, quod adhuc non oppetat ille?
Certum est ut pereat, quo saluo saepe salutis
Me piget ecce meae. Sed nec, si uixerit, ulla
Spes tibi regnandi post funera nostra relicta est.
Viuum plebs sequitur, uiuenti sceptra dabuntur,
Et tunc priuatis tua uita sub aedibus aeuum
Exiget infelix, si non extincta recedet.
I nunc et talem mentis male compos amicum
Abde sinu oblitusque mei defende tuique!«
Sic fatur tumidaque minax exaestuat ira.
Quem, rogo, suspicio talis non protinus arma
Sumere et aduersum quosuis suaderet amicos

Rupes Ezel
Mane
Saul ad Ionatham
Ionathae fides

Javno pokrene rat il' tajne spletke da plete?
Apšalom iđaše zà tīm da s prijestolja otjera oca,
Šeba pak svog gospodara. A prokleta želja za vlašću
Mnoge je natjerala da svoju izrane braću
Ili da ubiju oca, a oce da usmrte djecu.
Ali je Jonatan više do ljubavi Davida svoga
Držao nego do trona i posluha ocu. Stog prezre
Svaku opasnost po život i položaj dok je kô pravi
Prijatelj nastojao zaštítiti dragoga druga.
Jer je volio vjeran i umrijet', no živjet' kô podlac,
Negoli postati kralj, a krenuti vjerom. Stog ljudi
Rijedak nek primjer taj i säd i ubuduće slijede!
Poredba Nije Oresta tako zavolio argolski Pilad
Niti Kastora Poluks: u pričama pjesnika davnih
Nema nijèdnoga takvog što s njim bi se mogao mjerit'.
Stoga iz ljubavi bratske spram svoga dobroga druga
Jonatan poniznim glasom odgovori ocu ovako:
Jonatan Šaulu »Nemoj se ljutiti, oče! Tà već se jednom umiri
I prosudi u duši pravednije nije li ipak
Da ga ostaviš živa no pogubiš.« Htjede i više
Šaulov gnjev Reći, no otac mu koplje tad zgrabi i zastraši njega:
Mahnito digavši ruku, svom sinu bio bi grudi
Naskroz probio kopljem i blagdansku gozbu okaljô
Krvlju što bi je sâm svom djetetu prolio bio.
Ali tad skočiše gosti u velikom broju što ùzā nj
Sjeđahu nastojeći da spriječe užasan zločin,
Udvornim povicima, molećivim ocu ne dájuć'.
Koplje kojim već bje zamahnuo zadrža Šaul kralj
Nerado. Jonatan pak u brzom napusti trku
Očevu kuću, od straha okréćūć' se, blijed u licu,
Nazad, a onda stiže, u pratnji tek jednoga roba,
Skrovištu Davidovu nadòmak i sigurne dâ mu
Znake da bježi što bješe već rekao da će ih dati
Daje Davidu znake da bježi Odredi l' tako sudbina. Jer odmah, zapevši luk svoj,
Izmetnu brzu strijelu, pri čemu tetíva zabruji.
Rob potrča da strijelu iz zemlje iščupa i natrag
Svom gospodaru donese, kad Jonatan ponovno savi
Luk i izmetnu drugu, no sada dalje, te onom
Momku viknu ovako: »Ded brzo podigni strijelu
Koja tebe preletje, pa skupi ih sve i donesi.

Bella mouere palam, tacitas uel texere fraudes?
Absalon expetiit genitorem pellere regno,
Seba suum dominum, multos ad uulnera fratrum
Interitumque patrum dominandi dira cupido
Impulit et patribus iussit disperdere natos.
At Ionathas regno antetulit Dauidis amorem
Obsequioque patris, contempsit quippe pericla
Cuncta status uitaeque suae, dum functus amici
Officio charum curat seruare sodalem
Mallebatque mori fidus quam uiuere fallax,
Quam fracta regnare fide. Documenta petantur
Ex hoc rara uiris praesentibus atque futuris.
Comparatio Non sic Argolicum Pylades dilexit Orestem,
Castora non Pollux. Priscorum fabula uatum
Tales nulla refert, Ionathae quos aequet amori.
Ergo idem pietate sui commotus amici
Mox ita submissa respondit uoce parenti:
Ionathas ad Saulem »Ne saeui, genitor! Iam tandem mitior esto
Atque animo perpende tuo, si iustius illum
Conseruare tibi est quam perdere.« Plura paratum
Dicere correpta genitor perterruit hasta
Saulis ira Elataque manu furibundus pectora nati
Transageret penitus telo festasque profuso
Pignoris ipse sui foedaret sanguine mensas,
Ni consessorum consurgens turba repente
Tam dirum prohibere nefas conata fuisset,
Supplicibus blandisque patri clamoribus obstans.
Inuitus tenuit, quem iam librauerat, ictum
Rex Saul. Ille lares cursu properante paternos
Linquens ora metu post se pallentia torsit
Atque uno tantum seruo comitatus adiuit
Proxima Dauidis latebris loca signaque monstrat
Certa fugae, quae se iam dixerat esse daturum,
Dat signa fugae Dauidi Si tulerit casus. Tenso nam protinus arcu
Emisit celerem neruo stridente sagittam.
Vtque hanc ad dominum referat tellure reuulsam,
Currebat seruus, quum rursum cornua curuans
Atque aliud iaciens telum, sed longius, ipsi
Clamauit Ionathas puero: »Cito tolle sagittam
Vltra te missam collectaque spicula defer.

Nemoj otezat', požuri!« A sluga, spreman na posluh,
Donije strijele. No tajnu tih riječi znalo je samo
Srce Davidovo i Jonatan koji ih reče.
Momak kog otpusti on sa lukom i strijelama ode
Bez zadržavanja ù grād. A David pričeka dotle
Te iz skrovišta skoči i triput se pokloni nice.
Nato se zagrliše, izljubiše plačući skupa.
Potom Jonatan reče: »O premili Davide, idi
Odatle, idi! Zbogom! I sjećaj se bratinstva našeg
Savezom učvršćena, a ono što — bog nam je svjedok —
Jedan obećasmo drugom nek òdsadā zauvijek vrijedi
Zà nās i unuke naše, prekršit' se nè moglo nikad!«
Onda se rastadoše. I David onamo krenu
Gdje mu se činilo tada sigurnije. Vrativ se ù grād,
Jonatan mišljaše često na pogibli svojega druga;
Što se pak bojao više, to više se svetome bogu
Molio, siguran spas za njèga odsutna moleć'.

Levitski grad Nob

Stajaše drevan grad, levitima svetima predan —
Nob: Ahimèlek u njèmu s pobóžnosti bješe na glasu,

Svećenik Ahimelek

Svećenik. Davida on, kad stiže onamo, primi.
Kad se čudio tome što tako, bez ikakve pratnje,
Znamenit vòjskovođa u njegovu dolazi kuću,
Koji je stekao slavu pobijedivši tòliko puta

David

Dušmane, David mu reče, krivicu prešutjevši Šaula
Surovog prema njemu, da stiže po nalogu kralja
Tajno da izvidi nešto u onim stranama zemlje;
Da mu pak nèdaleko odátle otpočiva pratnja.
Zamoli da bi im štogod za jelo gladnima dao,
Na što svećenik njemu ovako odgovori tada:
»Davide, ovog trenutka ja nemam drugoga kruha
Doli posvećena, a taj zabranjuje zakon
Jesti nečistima. No ako li tî si i tvoji
Čista tijela te amo i čista dođoste srca,
Ako se putenom niste okaljali nasladom ružnom, —
Smijete jesti i tâj«. A David potvrdi da su
Njegovi čisti i ôn. Jer otkad su pošli iz grada,
Ništa da zgriješili nisu, da nisu grlili žene,
Već su se ùzdržāli od postelje bračne posvema.
Stoga mu svećenik reče nek uzme sa svetih oltara
Pšenične hljebove one i neka ih sà sobōm nosi.

Pelle moras, celera!« Seruus parere paratus
Apportat iacula, arcanae sed conscia uocis
Mens tantum Dauidis erat Ionathaeque loquentis.
Cum iaculis arcuque puer dimissus in urbem
Nil remoratus abit. Seruato tempore Dauid
Prosilit e latebris et ter procliuus adorat.
Amplexi inter se lachrymas atque oscula miscent.
Insuper haec Ionathas »Vade hinc, dulcissime Dauid,
Vade« ait »atque uale! Firmati foedere amoris
Sis memor et quicquid promisimus ambo uicissim
Teste deo, nobis nostrisque nepotibus illud
Vsque ratum maneat, nullo uiolabile saeclo.«
Post haec digressi. Quo uisum tutius, illo
Dauid uertit iter Ionathasque reuersus ad urbem
Saepe pericla sui secum meditatur amici
Quoque magis metuit, magis hoc pia numina uotis
Solicitat certam absenti poscendo salutem.

Noba urbs Leuitarum

Vrbs antiqua fuit sanctis data Noba Leuitis.

Achimelech sacerdos

Achimelecus ibi multa pietate sacerdos
Notus erat, uenientem qui Dauida recepit.
Miranti, quare sic incomitatus adisset
Illas ipse domos tam magnus militiai
Ductor, deuicto toties tam nobilis hoste,

Dauid

Respondit Dauid, suppresso crimine duri
Erga se Saulis, se rege iubente uenire
Quaedam secreto speculatum partibus illis,
Nec procul inde suos comites residere fatetur.
Vtque aliquo uictu ieiunos adiuuet illos,
Orabat, quando ista dedit responsa sacerdos:
»Non alii, Dauid, mihi sunt hoc tempore panes
Praeter sacratos, quibus uti lege uetantur
Omnes immundi. Sed si modo tuque tuique
Corpore purgato puraque huc mente uenitis,
Si modo uos Veneris non turpat foeda uoluptas,
His quoque fas uesci.« Tunc Dauid seque suosque
Affirmat mundos: ex quo sunt urbe profecti,
Nil gessisse mali, nullis amplexibus usos
Foemineis lectumque procul fugisse iugalem.
Ergo sublatos sanctis altaribus orbes
Triticeos iussit Dauidem ferre sacerdos.

Hljeb trojstva

Učite, kršćani, otle: kad nečisti hljebove svete
Uzeti ne smjedoše, već čisti u sväkom poglédu,
Koliko vaše srce još čišće od svakoga grijeha
Treba da bude, a duša bez ikakve ljage i čedna
Svagda kad pristupate k oltarima svetima bliže
Da biste blägovāli otajstvenu gozbu? Jer tû se
Ne prima običan kruh ni čaša tiještena mošta,
Nego gospodin Krist, u jednom i drugome liku,
Krist kao bog i Krist kao čovjek, ta svjetlost i slava,
Riječ te ujedno snaga i slika nebeskog oca,
Koje jedinstveni duh objedinjuje, jedan u oba.
Od toga ništa veće ni jezik ne može izreć'
Niti pamet iznáći nad nebeske dižuć' se zvijezde.

David

Zatim nastavi David te još Ahimèleku reče:
»Imaš li slučajno mač il' koplje ìzviše, daj ga
Meni. Jer oružje svoje u žurbi ostavih visjet'
Kòd kućē: kraljev je nalog zahtijevao tòliku hitnju.«

Ahimelek

Njemu pak nà tō časni odgovori Jupitrov flamin:
»Ovdje ničega nema do Golijatova mača
— Koga si strašnim ti oborio hicem iz praćke
Kad je vas izazivô na bôj u Terèbintskom dolu —
Onoga naime mača što njime si ti, kako vele,
Snažnim udarcem divu, već srušenu, presjekô šiju.
Eno se nalazi ondje, još ì sad je vlažan od krvi,
Zamotan je u plâšt, a uz ono se nalazi ruho
Što ga oplećak zovu i služi za obrede svete.
Ako ti treba taj, tad ja ti ga, Davide, dajem.«

Mač Golijatov

David pak uze mač i onda se opasa njime;
Izvadi ga iz toka i zamahnu mačem u ruci:
Reče da takvo što ni iz hàlipskih nije izàšlo
Vignjeva onih, a niti iz kiklopskih peći na Etni.

Saulov mazgar Doeg

Tu se našao Doeg što bješe Šaulov mazgar,
Rodom iz edomskih ravni, iz kraja gdje štuju idole,
Divljega lica, u duši izopačen, prèvijan, lukav.
Šutke zapazi sve i zapilji sebi u pamet;
Zatim se požuri ù grād da svoga obavijesti kralja.
Dokle je krdo mazgi taj tjerao zelenom šibom
Vičuć' strahovito — grmeć', čas opet zviždeći prì tom,

Davidov bijeg

David se odluči nà bijeg i trkom ka Akišu pođe,
Onom što držaše žezlo u narodu gatskoga kraja,

Panis Trinitatis

Discite, christicolae! Si panes sumere sanctos
Non nisi mundatis licuit, nisi denique castis,
Quanto pura magis mens uobis crimine ab omni
Conuenit atque animus deposta labe pudicus,
Sacratis propius quoties acceditis aris
Mystica pransuri conuiuia? Sumitur istic
Non simplex panis, non praessi pocula musti,
Sed Christus dominus specie uelatus utraque,
Christus homo Christusque deus, lux, gloria, uerbum
Aetheriique simul uirtus et imago parentis,
Vnicus amborum quos spiritus efficit unum,
Vt nihil hoc maius possit uel lingua profari,
Vel reperire poli se mens super astra ferendo.

Dauid

Praeterea Dauid subiungens Achimeleco
Dixit: »Caede mihi telum, si forte supersit,
Aut gladium. Nanque arma domi suspensa reliqui
Festinans, urgebat enim me iussio regis.«

Achimelech

Respondit flamen uenerandus ad ista dialis:
»Non est hic aliud nisi magni mucro Goliae,
Quem tu terribili strauisti uerbere fundae,
In Terebintea dum praelia ualle lacessit.
Ille, inquam, mucro, quo tu secuisse Gygantis
Iam strati ualido ceruicem diceris ictu,
Illic nunc etiam madidus iacet ecce cruore,
Syndone contectus, uicinus uestibus illis,
Quas humerale uocant, ad sacra litanda dicatas.
Illo si sit opus, tibi, Dauid, caedimus illum.«

Ensis Goliae

Iesseides gladium tollens praecingitur ipso
Thecaque eductum dextrae libramine quassat
Et neque de Calibum talem uenisse caminis
Asserit, Aethnea nec de fornace Cyclopum.

Doech Saulis mulio

Affuit hic Doech, Cisidae mulio regis,
Aeditus in campis idola colentis Idumes,
Ore ferus prauusque animo, uersutus et astu.
Cuncta notat tacitus, memori quae mente reponens
Ad regem deferre suum maturat in urbem.
Donec agit uirga mularum armenta uirenti
Et clamore tonat terrens et sibilat ore,

Dauidis fuga

Ipse fugam Dauid meditatus currit ad Achim
Publica Getheae regionis sceptra tenentem,

Žezlo pobožnom puku iz Salema dušmansko posve.
Tada svjetina gatska, kad ugleda Davida, reče:
»Nije l' to onaj David o kojem se pjevalo često
Ù kolu veselome gdje cijelim se orilo skupom:
Oružan Šaul kralj u ratu tisuću ljudi
Pobi, a vojvoda David i više od tisuća deset.«
Kada David to ču, u duši zaprepašten osta:
Poredba — Obamre. Kao što zvijer, kad lakonski psi je odjednom
Opkole, ne zna kud će, a onda ugleda spilju,
Pa se naglo zaleti u pećinu šuplju, i tako
Ostane neranjena. A ona gomila pasa
Odlazi ìzigrāna prigušivši lavež, dok zvîjer
Izlazi van bez strâha i, sigurna, gorom već luta.
Isto se tako i David, zatečen od naroda onog,
Òd strāha latio bje i iz očaja ovog lukávstva:
David hini ludilo — Ludilo hiniti uze te iznenada pred kraljem
Znakove bijesa pokáza: jer pade i stade se grčit',
Udarat' tijelom o zèmlju, škrgutati zub'ma i pjenu
Bacat' na usta te amo, čas opet se prevrtat' tamo.
Digav se, sméteno uze govoriti; čas bi sa sèbe
Odjeću trgô, čas razne životinjske glasove puštô;
Rukama je objèma izvodio različne kretnje,
Nogama isto tako. I nà što već ludilo tjera
Čovjeka ùmobōlna, baš nà tō je Davida tjerô
Strah među Gaćanima pred očima Akiša kralja.
Kralj Akíš — Mrzeći prizore takve, on smrknuta reče im čela:
»Zašto mi opsjednuta dovedoste čovjeka toga
Ù kuću? Ovoga ne bi privèsti k razumu mogla
Čistilom svojim cijela Antìkirē fokidske šuma,
Kao ni glavom braća Melàmpod i Podalírij,
Kad bi i htjela na nj ljekovite staviti ruke!
Zar nedostaje nama za porugu sličnih rugoba?
Zar nam vlastita zemlja slabòūmnih ne rađa ljudi
Te ih morate tražit' izvana da mahnitost njina,
Koja je žaljenja vrijedna, u tugu baca mi dušu?
Dajte već jednom njega iz moje iznesite kuće!
Neka slobodan pođe kud hoće — može l' već biti
Slobodan kime je bijes ovladao, kojemu bolest
Sputava duh te ga vuče i pòd silu sebi u jaram!«
Tek što izrèče to, kad stadoše svi, kô na takmu,

Sceptra inimica piae Solymarum aduersaque genti.
Tunc uiso Dauide quidem Getheia turba
»Hiccine« dixerunt »est Dauid, saepe choreis
Cantatus laetis, quum tota theatra sonarent:
Rex Saul armatus bellando corpora letho
Mille dedit, plus ipse decem dux milia Dauid!«
His ille auditis animo suspensus et haerens
Comparatio — Extitit. Vt canibus subito fera cincta Lacenis,
Quae, quo se referat, non inuenit, inde cauernam
Conspicata cauum festinans irruit antrum
Atque illaesa manet, donec frustrata canum uis
Compressis abeat latratibus, illa timore
Prodeat abiecto et saltus iam tuta pererret.
Haud aliter Dauid, populo deprensus ab illo
Dum timet, ad cautas trepidus prolabitur artes.
Dauid simulat stultitiam — Stultitiam simulat praesenteque rege furoris
Signa repente dedit: Delapso corpore terram
Verberat intorquetque artus et dentibus oris
Stridet agens spumas, nunc huc, nunc uertitur illuc.
Erectus confusa loqui, modo scindere uestes
Ipse suas, pecudum uarias modo fingere uoces,
Ambabus manibus diuersos aedere gestus,
Diuersos pedibus. Quicquid dementia cogit
Desipere insanos, timor hoc Dauida coegit
Inter Getheos Achi spectante tyranno.
Achis rex — Talia qui tetrica temnens spectacula fronte
»Quid mihi laruatum hunc hominem penetralibus istis
Induxistis,« ait »quem non resipiscere tota
Phocidos Anticyrae faceret purgamine silua,
Non ipsi fratres Podalirius atque Melampus,
Si cuperent ambo medicas adiungere dextras?
Num desunt nobis similis ludibria monstri?
Num fatuos tellus homines non germinat ista,
Externos ut opus sit uobis quaerere, quorum
Contristet miseranda meam lymphatio mentem?
Tollite uos tandem nostris ex aedibus illum!
Liber eat quocunque uolet, si liber habetur,
Quem furor exuperat, cuius uesania mentem
Alligat inuitamque trahit sua sub iuga morbus.«
Vix ea fatus erat, cuncti depellere certant

Tjerati Davida s praga, pa dok se kô nećkô izáći,
Zgrabe ga, dignu ga uvis i tako iz trijema iznesu;
Vani ga bace u blato i s prijezirom ostave ondje.
Takvih se lativši varki da dušmansko zavara pleme,
Očitoj životnoj on pogibelji izbježe tada.

Spilja Adulam

Dizô se brijeg vrhuncem do oblaka visokim sežuć',
Teško prìstupačan, a poznat po Adulam spilji.
U nju se preplašen David na bijegu sklonio onda.
Kad se pročulo to, pogibelji bratovom brojna
Dirnuta vjerna mu braća, napustivši zavičaj — Bètlēm,

K Davidu dolaze prijatelji

Zgrnu se tamo te otac i mati i cijela mu kuća.
Svatko tko Jišajevoj obitelji prijatelj bješe
Ili pak dušmanin Šaulu te onaj kog pritisnu bijeda
Ili tko dugove steče i postade tako dužnikom, —
Svi se jednòdušno tî do spilje Adulam popnu
Rado, i vesela srca za vođu Davida uzmu.
Kopljima nàoružāna ta ratnička gomila ljudi
Okruži Davida ondje i stade zahtijevati borbu
Obećavajuć' njemu i pomoć i zaštitu svoju
I da spremni će bit' naređenja njegova slušat':
Neka im reče da srnu u srijedu Šaulove vojske
I da prodru u tabor što oružja pun je i ljudi,
Da će prezreti smrt i podnijeti svaku opasnost.
Ipak, ovih je svih tek četiri stotine moglo
Biti — tako se priča: stog ùzdanje nàdjača snagu,
Jer im je hrabrost porásla u prìsustvu velikog vođe.
David se, praćen od ovih, približio zidima Mispe
Te se moapskom kralju obratio s molbom ovako:
»Kralju, dođosmo amo od oružja dušmanskog tebi
Bježeć'. Jer ì nâs je Šaul — pustošitelj najveći zemlje
Tvoje — bez ikakve krivnje iz očinskog otjerô doma
Te nas progoni ratom i jošte prijeti nam smrću.
Sada povjeravam tebi i predajem, vjerujuć' ú te,
Oca svoga i majku što tuga ih srva i starost.
Ovo te sada molim: nek ostanu tu dok ne saznam
Kakva me sudba još čeka il' kad će se svršiti muke.«
Zatim, sklonivši onog vladara riječima tima,
Oboje zajedno, oca i majku, ostavi ondje.
Sam pak čuvaše stražu pred spiljom Adulam-hridi.

Prorok Gad

Odande ipak siđe, za riječi proroka Gâda

Limine Dauidem, sed eundem exire morantem
Correptum manibus sublimem extra atria portant
Coenosoque solo effusum spretumque relinquunt.
Talibus ille dolis inimicam fallere gentem
Aggressus uitae manifesta pericula fugit.

Odola spelunca

Mons fuit erecto contingens uertice nubes
Difficilisque aditu, spelunca notus Odola,
Quae tunc quum fugeret trepidum Dauida recepit.
Hoc ubi uulgatum, fraterno mota periclo

Dauidem amici adeunt

Fratrum fida manus Bethlema sede relicta
Accurrunt et uterque parens, simul et domus omnis.
Tum quicunque fuit Iesseae stirpis amicus
Aut Saulo infensus uel rebus pressus egenis
Siue alieno etiam contracto debitor aere,
Omnes uno animo rupem gratanter Odolam
Conscendunt laetique ducem Dauida sequuntur.
Bellatrix ea turba uirum munitaque telis
Illum circumstat nec non et praelia poscit,
Illi praesidio sese auxilioque futuram
Spondet et illius iussis parere paratam.
Imperet in medias Saulis licet ire phalanges
Et conferta uiris armisque irrumpere castra,
Omne experturam contempta morte periclum.
Et tamen hi numerum uixdum complere ualebant
Centenum (sic fama) quater. Fiducia uires
Vicerat atque animi tanto ductore uigebant.
His comitatus adit Masphatae moenia sedis
Et Moabitarum tali rogat ore tyrannum:
»Rex, inimica tibi fugientes uenimus arma.
Nam Saul ipse, tui uastator maximus agri,
Nos quoque de patriis insontes sedibus egit,
Actos insequitur bello mortemque minatur.
Nunc fidei committo tuae commendoque nostros
Confectos lachrymis et longa aetate parentes.
Hic maneant oro, donec, quae fata sequantur,
Experiar, uel quo claudentur fine labores.«
Hinc exorato per talia uerba tyranno
Ambos hic pariter, matremque patremque, reliquit.
Ipse in praesidio stetit antri rupis Odolae.

Gaddus propheta

Inde tamen, uatis seruans oracula Gaddi,

Mareć', i žurno krenu u zèmlju plemena Jude,
Kamo mu prorok kaza, u pratnji svojega mnoštva.
Heretska šuma — Pravo onamo krenu i zađe u Heretsku šumu.
Ali kad šatore svoje u onoj razape šumi,
Odmah izàtoga glasi do Šaulovih dopriješe uši
Da je David u njôj sa cijelim zasio ljudstvom.
Šaul se ù tō vrijeme u ramskom desio polju
Što ga živahan gaj zasjenjuje hladom sa grana,
Dok ga izvori bistri natapaju, prskaju vodom.
Saul — Njega pak nije mogla ni naslada koju je pitom
Pružao kraj ublažit' da, uzrujan, ne plane gnjevom
Smjesta i, nabravši čelo, ne prestraši odrede svoje,
Nego im, vrteći koplje u ruci, uz prijeteću kretnju,
Saul svojima — Reče: Tä zašto me, zašto, o himbeni prezireš puče,
Dok si Davidu sklon? Zar on će vama podijelit'
Polja il' vinograde i voćnjake vama podarit'?
Il' će vam žute zlatníke darivat', a nì sām ih nema?
On se usuđuje doć' i u mojoj zasjesti zemlji,
Moje gaziti tlo! A vi ste zatvorili usta,
Stojite skrštenih ruku bez riječi. Tä javi l' mi itko
Da mi se primiče dušman? I tko se sprema da pođe
Sa mnom, pod zastavom mojom, u súsret njemu? Pa ì mōj
Sin se ulaguje njemu i neće oca da sluša,
Već se pokorava robu. I što preostaje, kaž'te,
Osim da vam se svidi da svoga zgrabite kralja,
Da mi svežete ruke i predate dušmanskom rodu
Te me izdate posve na poticaj mojega sina?«
Edomac Doeg Šaulu — To je govorio, eto, a Doeg, onaj Edómac,
Stade ga jošte podbadat' i lijevati ulje na vatru:
»Svoju iskrenost svu i pomoć svukòliku svoju,
Najveći kralju«, reče, »tvoj Doeg duguje tebi:
Slučajno vidjeh u Nobu kad sveti mu bje Ahimèlek
— Pitajuć' višnjega boga za savjet o Davidu tome —
Povoljan odgovor dao, a kad ga je tražio hrane,
Dade mu obilno kruha i k tome pridade smoka
Te mu i oružje preda sa ubita skinuto diva.
Takve darove dakle on primi i odande ode.
Ja se pak, odlazeć' zà njīm, zaputih hitno u tabor
Da bih ti javio to, da budeš obaviješten ò svem.«
Kralj se razljuti silno te smjesta pozvati dade

Descendit properatque tribus succedere Iudae
Monstratos fines comitante cohorte suorum.
Saltus Areth — At postquam saltum directis passibus Areth
Ingrediens illa fixit tentoria silua,
Extemplo Saulis rumor peruenit ad aures
Illic cum tota Dauida sedere cohorte.
Ipsum autem Saulem campus Ramatheus habebat,
Quem nemus argutum ramalibus integit umbris
Perspicuique rigant scatebrarum aspergine fontes.
Saul — Ast illum nec amoena loci mulcere uoluptas
Eualuit, subitam ne flaret turbidus iram
Et contracta suos terreret fronte maniplos.
Praetentans hastile manu gestuque minaci
Saul ad suos — Vsus ait: »Quid me, quid me, gens perfida, temnis
Iesseidaeque faues? Num uobis partiet agros
Arboribusque dabit uel consita uitibus arua
Aut, quibus ipse caret, flauentia porriget aera?
Ille audet nostris ueniens considere terris
Et nostrum calcare solum, vos clauditis ora,
Ocia uos agitis muti. Quis nunciat hostem
Aduentare meum? Quis mecum signa secutus
Obuius ire parat? Noster quoque filius olli
Blanditur refugitque suo parere parenti,
Obsequitur seruo. Quid tandem, dicite, restat
Iam, nisi ut hunc uestrum libeat comprendere regem
Et manibus uinctis inimicae tradere genti
Atque autore meo me prorsus prodere nato?«
Doech Idumeus ad Saulem — Talia iactanti stimulos superaddere Doech
Coepit Idumeus flammisque adiungere flammas,
»Quicquid habet fidei tuus,« inquit »maxime regum,
Quicquid opis Doech, debet tibi. Cernere Nobae
Contigit ecce mihi, quando sacer Achimelecus,
Consulto aetherio super hunc Dauida Tonante,
Grata illi responsa dabat uictumque petenti
Panibus impense exibitis obsonia iunxit
Armaque porrexit caeso sublata Goliae.
Talibus ille igitur donatus rebus abiuit.
Inde ego discedens celeri pede castra petiui,
Vt tibi deferrem, ne rerum nescius esses.«
Rex nimis indignans accersere protinus ipsum

Vrhovnog svèćenika i sve što na nopskim oltar'ma
Služahu službu božju. I pozvani dođoše skupa.
Saul daje pobiti svećenike iz Noba
Odmah im reče kralj: »Zbog čèg, Ahimeleče, vi se,
Tvoji ljudi i tî, urotiste protivu mene
S Davidom skupa? Jer njemu i hrane i oružja daste.
Vi ste milosti za nj od svetoga molili boga
Pjevanom molitvom, žrtvom i ponizne zavjete čineć',
Premda me želi on sa prijestolja srušit' te meni
Zasjede sprema i još me izaziva zveckajuć' mačem!«
Kada je riječi tê izgovorio stravičnim glasom,
Ljutit òdmaloprije, kog ne bi spopao tada
Ledeni strah, tko ne bi problijedio odmah u licu?
Svećenik Ahimelek Šaulu
Ali mu svećenik ipak odgovori smirenim glasom;
Hrabrosti srcu mu dade bez grijeha život proveden,
Duša predana bogu i starost, bliska već kraju:
»Ti su nam Davidovi, o kralju, grijesi posvema,
Zaista, nepoznati. Čim göd pomogosmo njemu,
Smatrasmo svi da svoju spram tèbe vršimo dužnost.
Jer je poznato svima da tebi je zet i da često
Začetnik bješe tvog slavlja nad svladanim tvojim dušmánom.
Oružja dadosmo njemu i hrane, no ti si mu više,
Očito, dao. Pa ima l' već ù tom kakve krivice,
Prije treba da sâm priznadeš pogrešku svoju.
Naime, onoga kruhom pomogosmo kome si dao
Kćer, a koga si vrijednim i najviše smatrao časti,
Jer si ga vöjskovođom učinio, oružja tome
Ne dat' il' željet' mu zlo, to — držasmo — nije ni pravo.
Je li ti, kralju, on izàtoga zgriješio štogod,
Ne znamo: zgriješi li tko u neznanju, zaslužuje oprost.
Ti daj dakle oprosti kad vrijedi oprostiti komu.
Mišljasmo da ti je zet, što ujedno jest zapovjednik
Tvoje tjelesne straže, o kralju, potpuno vjeran,
Da ti je drag i po ćudi, da vrši naloge tvoje,
Da je dòrastô svakom što primi ga òd tebe poslu.
Ako si našu krivicu sa njegovom mjeriti voljan,
Vidjet ćeš, ne da se mjerit'. No ako nas ikakva kazna
Zà naš očekuje čin, ta pripada meni. Jer što su
Zgriješili ovi što samo za savjet me pitaju što će
Radit', dok uvijek svi izvršavaju naloge moje?
Priznajem, moja je krivnja, o kralju, smatra l' se krivnjom

Pontificem cunctosque iubet, qui sacra litabant
Saul sacerdotes Nobae perdere iubet
Ante aras Nobae. Pariter uenere uocati.
Et rex continuo »Quas ob res, Achimelece,
Coniurastis« ait »me contra tuque tuique
Cum Dauide simul, cui uictum atque arma dedistis,
Pro quo sancta dei placastis numina uotis
Supplicibus cantuque precum sacrisque litatis,
Quum tamen ille meum quaerat peruertere regnum
Insidiasque paret, sumptis et prouocet armis?«
Haec quum terribili fudisset uerba profatu
Ira recens regis, cuius non protinus ora
Inficeret pallor, gelidos metus angeret artus?
Achimelech sacerdos ad Saulem
At tamen intrepida respondit uoce sacerdos.
Praestabant audacem animum sine crimine mores
Mensque dicata deo finique propinqua senectus.
»O rex, ista quidem Dauidis crimina nobis
Ignorata latent. Quicquid subuenimus illi,
Officium praestare tibi reputauimus omnes,
Quum gener esse tuus cunctis sciretur et esset
Autor saepe tui superato ex hoste triumphi.
Arma cibosque illi dedimus, cui plura dedisse
Te patet. Erratum iam facto siquid in isto est,
Errorem prius ipse tuum fatearis oportet.
Nam cui tu natam dederas, nos panibus illum
Iuuimus et primo quem tu dignatus honore es,
Militiae statuens ductorem, huic arma negare
Duximus esse nefas aliquidue optare sinistrum.
Si quicquam posthac tibi, rex, deliquerit ille,
⟹ Nescimus. Venia est dignus, qui nescius errat.
Ignoscas igitur, quando est ignoscere dignum.
Credidimus generumque tuum turmaeque tuorum
Praefectum tibi, rex, ex omni parte fidelem,
Acceptum charumque tibi, tua iussa secutum
Officiisque parem, quae te praestante recepit.
Nostra quibus si forte uoles conferre, uidebis
Esse illis collata nihil. Sin poena parata est
Vlla operi nostro, me spectat mulcta. Quid isti
Peccarunt, qui me solum de rebus agundis
Consultant semperque omnes mea iussa facessunt?
Esse meum crimen fateor, si crimen habetur,

Prijateljima tvojim — jer tako sam mislio — pomoć'.«
Saul Ali Šaulovo srce, podivljalo, ne ganu ništa
Iole da se smiri, kad jednom se počelo gnjevit',
Ili da vjeruje riječ'ma. »Ne kòristi tebi što svoju
Nevjeru zamataš«, reče, »u odveć kićene riječi!
Sve vas krivima čini krivica ista: zar itko
Òd vās mogaše ne znat' za Davidov bijeg kad vidje
Da mu je potrebna pomoć, da treba mu oružja, kruha?
Nitko se òd vās ne náđe da tada mi dolazak njegov
Javi, nego mu čak pomogoste oružjem, hranom.
Stoga vam sada ja naređujem, tjelesna stražo
Moja, da smaknete ove, sve zajedno, oružjem svojim:
Ova po zasluzi kazna nek zločin nevjérnosti zbriše!«
Nitko se svèćenike ne usudi dirnuti svete,
Zlostavit' pobožne ljude, već, stisnuvši ruke na grudi,
Stajahu nèpomični te, prezrevši kraljevu onu
Zapovijest nepravednu, odlučiše umrijeti prije
Negoli njihovom krvlju okaljati desnice svoje.
Bezbožni Doeg Samo će onaj Doeg što osuđen bješe zbog grijeha
Barbarske bezbožnosti: »A što će ti oružje mnogih,
Kralju? Tä tvoj će Doeg ovakvim potvrditi činom
Kako je vjerna srca naučio služiti tebi.«
Nè časèć', poteže mač te, vrteć' ga, udarat' stade
Dok ih — sad ovog, sad onog, sve skupa ranjavajuć' smrtno —
Ne sruši nà tlo: poteku po livadi potoci krvi.
Svaljena leže tjelesa, i smrt posječène im zgrabi
Udove; bijelo im ruho uprljala krv prolivèna.
Poredba Kao što vuk kog dugòtrājna glad podjariti znade
Zine razjapivši ralje i cijelim šumarkom tumara;
A kad ugleda ovce gdje pasu, tad navali, bane
Bijesno, pa kolje stado što bleji i ždere ga krvav
Sve dok komadima mesa ne napuni utrobu gladnu.
Potom trbuha sita, već zamoren, odlazi natrag
Ù svōj planinski log. A tako ni užasni onaj
Edoma sin ne presta na svete grkljane bjesnjet'
Sve dok okrutnom smrću oborio ne bje na zèmlju
Osamdeset i pêt tih svetih, pobožnih ljudi.
Ali Šaulov gnjev ni tòliki ne smiri pokolj:
Naredi, bijesan još uvijek, da pobiju narod u Nobu
Ne vodeći računa o dobi, a niti o spolu;

Rex, iuuisse tuos (nam sic ego rebar) amicos.«
Saul Effera mens Saulis nulla ratione mouetur,
Vt quicquam coepta desistere uellet ab ira
Aut uerbis praestare fidem. »Nil proficis« inquit
»Perfidiam compto nimium sermone tegendo.
Vna omnes uos culpa reos declarat. An ullus
Esse fugae potuit Dauidis nescius ipsum
Auxilii armorumque uidens et panis egentem?
Nemo fuit uestrum, qui tunc uenisse referret
Illum, quin etiam uictu iuuistis et armis.
Vos igitur, lateris, iubeo, custodia nostri,
Hos omnes uestro pariter disperdere ferro
Perfidiaeque scelus meritis distringere poenis!«
Nemo sacerdotes fuit ausus tangere sanctos
Vimque inferre piis. Praessis ad pectora palmis
Immoti stabant, dum malunt regis iniquo
Contempto imperio certae succumbere morti
Quam maculare suas illorum sanguine dextras.
Doech impius Solus barbaricae damnatus crimine Doech
Impietatis ait: »Quid multorum arma requiris,
O rex? Ecce tuus quam fido pectore Doech
Scit seruire tibi, facto testabitur isto.«
Nec mora, districtum crebris rotat ictibus ensem,
Nunc hunc, nunc illum, lethali uulnere cunctos
Sternit humi. Riui currunt per prata cruoris.
Corpora fusa iacent, caesos mors occupat artus,
Candida sanguineo squalent tegumenta fluore.
Comparatio Ac ueluti, quem multa fames stimulauit, hiantes
Extendit rictus lupus et nemus omne pererrat
Pascentesque uidens pecudes furit, irruit, urget
Ballantumque gregem mactat manditque cruentus,
Donec ieiunam laceratis carnibus aluum
Compleat, hinc saturo montana cubilia uentre
Iam lassus repetit, sic dirus alumnus Idumes
In iugulos saeuire sacros non destitit, usque
Dum pia crudeli prostrasset corpora letho
Octogena uirum numero superaddita quinque.
Sed neque tot Saulis sedata est caedibus ira.
Iussit adhuc rabidus Nobae disperdere plebem
Non aetatis agens, nec agens discrimina sexus,

Ne poštedje ni stoku. Sve živo istoga dana
Pobi. I nitko tô ne preživje do jednoga sina
Prvosvèćenika što ondje bijaše zaklan.
Ahimelekov sin Ebjatar — On se spasio bijegom, a ime njegovo bješe
Ebjatar. Ovaj dođe i ucviljen, lijući suze,
Davidu stade kazivat' nečùveno krvoproliće,
Kao i onima svim što pod njegovom zastavom bjehu.
Nije Jišajev sin, junačina, očiju suhih
Slušao zločin taj, i tužnim odgovori glasom:
David Ebjataru — »Kada Doega vidjeh u Nobu gdje stoji pokràj nās
I gdje pobožne čine tvog oca promatra šutke,
Rekoh, ovaj će sve dojaviti Šaulu kralju.
Ali tko je neg' ja tolìkoj nesreći bio
Krivac, Ebjatare, i uzrok? Jer zločina toga
Ja sam pokretač. Stog premda opasnost po život me bješe,
Očita, prisilila da molim što nä dār tad primih,
Sve to u svojoj paméti pohranih, i zaborav neće
Nikakav izbrisat' to ni dugo prekriti vrijeme
Nečistom plijesni te nikad predbacit' mi neće se nehaj.
Ti pak ostani sa mnom i nemoj se ničega bojat'!
Nè sūmnjāj ništa! Jer moja zaštítiti tebe će ruka
Ili će, Ebjatare, taj isti što oduzme meni
Život uzet' i tvôj: obojicu čeka nas isto.«
Tako se poče bol otàdā smirivat' i tuga
Njegova, pa je već manje zbog sèbe on očajavô,
Prestô se smatrati jadnim posvema, no Davidov tabor
Nikada nije napuštô ni od njeg se dijelio nije.

Nec pecori parcens. Animantia sustulit uno
Cuncta die. Nemo de strage superfuit ista
Abiathar filius Achimelech — Praeter natorum iugulati antistitis unum
Effugio elapsum, proprio qui nomine dictus
Abiatharus erat. Venit hic clademque nefandam
Profusis moerens lachrymis exponere coepit
Dauidi et cunctis Dauidica signa secutis.
Haud siccis oculis scelus hoc Iesseius heros
Audiit et tristi respondit talia uoce:
Dauid ad Abiatharum — »Nobae ego Doechum coram quum stare uiderem
Et tacitum spectare tui pia facta parentis,
'Hic referet' dixi 'Cisidae cuncta tyranno.'
Sed quisnam tantae radix et causa ruinae,
Abiathare, fuit me praeter? Criminis huius
Autor ego. Quanquam manifesta pericula uitae
Poscere compulerint, quae tunc donata recepi
Quaeque reposta meae menti, non eximet ulla
Obliuio, nec longa situ squalente uetustas
Obducet meque immemorem nulla arguet aetas.
Tu maneas mecum! Longe timor omnis abesto,
Nil dubites! Aut nostra manus te proteget, aut hanc
Si quisquam uitam mihi tollet, tollet et idem,
Abiathare, tuam. Sors ambos una manebit.«
Ille igitur moestos ex hoc lenire dolores
Incipit atque suis melius confidere rebus
Nec penitus miserum se credere castraque nusquam
Linquere Dauidis uel se diuertere ab ipso.

SADRŽAJ

Knjiga o Kraljevima I, gl. XXIII. Filistejci opsjedaju Keilu. David je oslobađa. Šaul se sprema da ga progoni. On na bijegu stiže u Zif. Zifejci ga izdaju. Šaul ga opsjeda, ali kad začu da su mu Filistejci provalili u kraljevstvo, napusti ga i ode. XXIV. David dolazi u Engadi. Krije se u spilji. U nju svrati Šaul, a David mu krišom priđe i otkide rub plašta. Za njim, kad ode, izađe i povika. Spoznavši njegovu vjernost, Šaul umiren ode. XXV. Samuel umire. David dolazi u Paran. Htijaše kazniti nezahvalnoga Nabala, ali ga žena Nabalova Abigajila umiri te odusta od toga.

KNJIGA IV

Grad Keila

U međùvremenu filistējska podsjede rulja
Zidove, kule i kuće Keìlē, i stisnu ih ratom.
David se, čuvši, ne mòže pomirit' u duši da ovi
Koje je tòliko puta pobijedio oružjem svojim
Utvrde plemena Jude osvajati idu, od kojih
Jedna bijaše grad glasovit — ova Keìla.
Upita boga je l' voljan da on priteče u pòmōć
Umornima i puku da pomogne božjem. I začu
Povoljan odgovor njegov. No momčad mu bunit' se stade:
Da će već dovoljno biti ukloniti mognu l' se maču
Šaulovu, nekmoli tražit' da mogu druga plemena
Još izazivati borbom i ratom. No David će nà tō:

David svojima

»Što ste se preplašili te mrmljate?« reče. »Tà vama
Pobjedu jamči bog i obećava, onaj kog sluša
Nebo i zemlja. A on je razdvojio valove morske,
Suh je pokazao put i narod izveo vjerni
— Među valovima otvorivši strašnima stazu —
Te ga je, buduć' je moćan, u sigurnom smjestio kraju.
Neprijatèljska pak kola i vojsku što krenu za njime
Poklopi valovima, jer more pusti i razli.
To je ocima našim spasénje donio bog sam,
Nikakva ljudska sila ni mnoštvo naroda brojna.
Vi se zar nećkate još u riječi onog se uzdat'
Koji ne laže nikad i koji svèmogūć jeste?
Evo, još jednom ću njega upitat' da ovo što rekoh
Prihvatite bez dvojbe i što sigurniji da ste.

ARGVMENTVM

Regum lib. I, cap. XXIII. Ceilla a Palestinis obsidetur. A Dauide liberatur. Saul eum persequi parat. Ille fugiens uenit in Ziph. A Zipheis proditur. A Saule obsidetur, sed quum audisset Saul Palestinos irruisse in regnum, dimisso Dauide recessit. XXIIII. Dauid uenit in Engadi. Latet in spelunca. In quam Sauli diuertenti clam accedens oram clamidis obscidit. Post abeuntem egressus clamauit. Fide eius comperta, Saul placatus abiit. XXV. Samuel moritur. Dauid uenit in Pharan. In Nabalem ingratum animaduertere uolebat, ab uxore eius Abigaile placatus destitit.

Lib. IIII

Vrbs Ceilla

Interea muros, turres et tecta Ceillae
Turba Palestinae subsidens Marte premebat.
Audiit hoc Dauid nec mente quiescere quiuit,
Vt, quos ipse suis toties deuicerat armis,
Oppugnare tribus hi pergant oppida Iudae,
In quibus una fuit urbs nobilis ista Ceilla,
Consuluitque deum, nunquid succurrere fessis
Auxilioque iuuare pios se uellet. Amica
Persensit responsa dari. Tamen arma iuuentus
Sat fore si Saulis possint uitare fremebant,
Nedum bello alias pugnaque lacessere gentes
Vt satis esse queant. Sed contra talia Dauid

Dauid ad suos

»Quid timidi musatis?« ait »Victoria uobis
Promissis firmata dei est, cui terra polusque
Obsequium praestant, diuisis aequoris undis
Qui siccum monstrauit iter populumque fidelem
Inter terribiles adaperto tramite fluctus
Eduxit tutaque potens regione locauit.
Hostiles autem currus aciemque secutam
Obruit effusis laxati gurgitis undis.
Contulit hanc nostris patribus deus ipse salutem,
Non uis ulla uirum, non multae copia gentis.
Et dubitatis adhuc illius fidere uerbis,
Qui nunquam fallit, cuius ualet omnia uirtus?
En iterum responsa petam, quo certius istud,
Non mente ancipiti, quod diximus, accipiatis.

Deder, Ebjatare, obuci odjeću svetu:
Oplećak bijeli, da boga za savjet ponovno pitaš,
Da mu se pomoliš opet, nek našima srce i vjera
Bude što jača, pa onda nek ushtjednu napasti tabor
Plemena poganskoga i nek oslobodit' požele
Opsade teške Keilu te spast' je od pogibli tol'ke.
Jednom pitat' za savjet obojici nama je bilo
Dovoljno, Ebjatare. No narodu treba pomòći,
Koji još sumnja, da strah i neborbenost izgna iz srca,
Da mu se ödvāžnōst vrati kad opet se objavi sudba.«
Stoga uzeše opet za mišljenje velikog boga,
Neizmjernoga, pitat' o ovom pothvatu teškom.
Ponovno začu se glas što prvome bijaše sličan:
»Davide, pođi i spremno navali na Filistejce,
Zidove prestrašene Keilē obrani i nemoj
Sumnjati: ti ćeš pobijedit' jer moja će ruka te štitit'.«
David oslobađa Keilu od opsade
Ta obećanja im srca raspališe. Oružje stoga
Pograbiše i svi za Davidom krenuše skupa.
Doskoro napadnu čete filìstējske te ih u boju
Ametice potuku: na bijegu ih kopljima stanu
S leđa probadat' i sjeć' nemilòsrdno boduć' ih mačem.
Nà sve se strane lom te vika, uzdasi, strava
Metež — različni zvuci u jedan stopiše tada.
David, isprèd svih, mačem mnogòbrōjne zàdade rane
Gatskim, sad ovog sad onog obarajuć', desno i lijevo.
Dužnost je vršio on i vojnika i vođe: u snažnoj
Ruci oružje držeć', opasnosti kloneć' se mudro,
Oprezno, te sokoleć' nebòrbene, goneć' ih, sileć'.
Pošto je neprijatelje porazio, vrati se natrag,
Uđe kroz vrata Keilē, od spasena puka u gradu
Primljen uz zaglušan pljesak, i radostan počinu ondje.
Glas se — lutalica! — o tòlikoj proširi slavi
Prolazeć' uzduhom praznim i stiže do Šaula kralja.
Šaul protiv Davida
Misleći da će se sada dočepati Davida moći,
Reče kad doču to: »U onom ću kavezu zgrabit'
Neoprezna već vepra. U moje ćeš zaplest' se sada
Zamke, Davide zli. Jer u zidine zatvoren one,
Nećeš mi više izmàći. Tolìko će stajati tebe
Pobjeda ta da ćeš voljet' da mogô si, svladan u bici,
Otić' no zasjest' u mjestu iz kojeg si izgnô dušmáne.«

Indue sacrati niueum uelaminis ephot,
Vt rursum consulta petas rursumque preceris,
Abiathare, deum, quo nostris mensque fidesque
Confirmata magis iam gentis castra prophanae
Inuasisse uelit cupiantque leuare Ceillam
Obsidione graui et tanto seruare periclo.
Consuluisse semel nostrum fuit istud utrique,
Abiathare, satis, dubiae succurrere plebi
Est opus, ignauum pellant ut corda timorem
Vulgatisque iterum redeant audacia fatis.«
Quaeritur ergo iterum, quae sit sententia magni
Immensique dei super hoc molimine rerum,
Et primae similis uox est audita secunda:
»Vade, Palestinos prompto certamine, Dauid,
Aggredere et muros pauidae defende Ceillae!
Nil dubita: nostro protectus numine uinces.«
Dauid liberat Ceillam obsidione
Pollicitis animi succensi talibus, arma
Expediunt cunctique simul Dauida sequuntur.
Moxque Palestinas aggressi Marte cohortes
Fundunt atque fugant, fugientum terga uerutis
Transfigunt crebrisque secant simul ictibus ensis.
Et fragor et clamor, gemitus, formido, tumultus
Hic illic sonitu uario miscetur in unum.
Ante omnes Dauid Getheo uulnera ferro
Ingeminat: nunc hunc, nunc illum sternit oberrans.
Militis atque ducis peragebat munia, forti
Tractans arma manu uitansque pericla sagaci
Consilio segnesque suis hortatibus urgens.
Hostibus euersis rediit portasque Ceillae
Ingressus magno seruatae plebis et urbis
Excipitur plausu laetusque hac sede quieuit.
Tantae autem laudis uacuas uaga fama per auras
Spargitur et Saulem peruenit ad usque tyrannum.
Saul in Dauidem
Ex hoc ille ratus sibi iam Dauide potiri
Esse datum dixit: »Cauea capietur in illa
Iam male tutus aper. Laqueis nunc, improbe Dauid,
Impediere meis: inclusus moenibus istis
Iam nusquam effugies. Tanti uictoria stabit
Ista tibi, ut malles pugna superatus abisse
Quam sedisse loco, de quo proieceris hostem.«

Smjesta skupljati dade po cijelom kraljevstvu čete:
Nek bez oklijevanja svak tko može oružje nosit'
Slušajuć' zapovijed vođe, pohítī opkolit' Keìlu
Zidina dugih da David što ondje se sakrio nikud
Ne može pobjeć', i neka vojnike što zarobe ondje
Njegove bace u gvožđa: nek najteži oni ponesu
Jaram sramotnog ropstva kad silnog im ubiju vođu.
Takve i tòlike tê prijètnje te pripreme tol'ke
David osjeti jasno, pa kako se nije u snage
Vlastite pouzdat' smio, to zatraži nagovijest božju
S Ebjatarom se svetim ovako ponizno moleć':
David bogu »Previšnji bože, kog štujem u duši i kome se klanjam
Jedinom! Često ja slavih u svojim pjesmama tebe,
Često tebi na oltar živinče zaklano stavih.
Sluzi svom odgovor daj da l' da ostanem tu u Keìli
Ili da bježim? Jer sad svom snagom se sprema navalit'
Nà njū, razvalit' joj zide, a onda je posve razorit'
Razljućen Šaul kralj, zbog moga mi ugleda jalan.«
Nato se spusti s nebesa i stiže do ušiju ljudskih
Božje nagovještenje: »Iz ove, Davide, zemlje
Nemoj oklijevat' otići. Jer Šaul će, budeš li ostô,
Opsadom tada pritijesnit' Keìlu, a tebe će njemu,
Uhvaćena, izručit' bez milosti nevjerno mnoštvo.«
Stoga Jišajev sin, junačina, odande ode,
Al' ga je pratilo šeststo u ratu iskusnih ljudi.
Lutaše pustinjom tada, brežuljcima strmim i krajem
Što su ga zvijeri tek znale, bez boravka stalnog i svagdje
Držeć' se besputnih mjesta da ne bi, nedòrāstô snagom,
Nätrčô kada na jaku i gòlemu Šaulovu vojsku.
Kad se našao već daleko u guštari Zifa,
Dođe Jonatan k njemu i utješi druga ovako:
Jonatan Davidu »Davide, siguran budi! Jer bog će te štitit' i òd zla
Izbavit' te ćeš prebrodit' opasnosti životne svoje.
Tebe predivan čeka dijàdēm kraljevstva slavnog
Izraelskog. A tada do tèbe će prvi u časti
Biti Jonatan tvoj — požívi li.« Reče, a David
Odmah radosna lica te njegove potvrdi riječi,
David odgovara Pa ga zagrli nato: »Od kraljevstva bit ćeš mi«, reče,
»Uvijek draži. Na svijetu ne póstoji ništa što ja bih
Više cijeniti znao od ljubavi tvoje. Jer òd svih

Extemplo acciri toto iubet agmina regno,
Vt quisquis ferre arma potest, mora nulla, secutus
Iussa ducis, properet circumdare lata Ceillae
Moenia, Dauidi nullum praebere latenti
Effugium pariterque suis intendere captis
Vincula militibus, subeant durissima turpis
Vt iuga seruitii, tanto ductore perempto.
Has tantas talesque minas tantosque paratus
Persensit Dauid, propriis neque uiribus ausus
Fidere, diuinos monitus inquirere coepit
Supplex cum sacro sic orans Abiatharo:
Dauid ad deum »Summe deus, quem mente colo, cui blandior uni
Saepe tuum celebrans iterato carmine numen,
Saepe tuas onerans caesis animalibus aras,
Da seruo responsa tuo, maneamne Ceillae
An fugiam, totis quoniam modo uiribus illam
Oppugnare parat fractisque euertere muris
Rex Saul iratus nostroque infensus honori.«
Tunc delapsa polo mortales contigit aures
Vox diuina monens: »Terra decedere ab ista
Ne tardes, Dauid. Si manseris, ipse Ceillam
Obsidione premet Cisides, te simul illi
Offeret infidae captum uis impia gentis.«
Ergo discedens illinc Iesseius heros
Sexcentis comitatus abit belloque probatis
Militibus, loca sola uagus collesque supinos
Aruaque nota feris incerta sede peragrat
Auia quaeque petens, nequando uiribus impar
Ingenti occurrat Saulis ualidaeque cateruae.
Quumque illum dumeta procul Ziphea tenerent,
Ionathas ad Dauidem Aduenit Ionathas et sic solatur amicum:
»Ne dubita, Dauid! Diuino numine tectus
Eripiere malis uitaeque pericula uinces.
Te manet eximium regni diadema superbi
Israhelitarum. Ionathas tibi honore secundus
Tunc erit iste tuus, si uiuet.« Dixit, et ipse
Dicta hilari Dauid firmauit protinus ore
Dauid respondet Amplexusque illum »Regno mihi charior« inquit
»Semper eris. Nihil orbis habet, quod Dauid amori
Scit praeferre tuo, cunctis tu dulcior unus

Tì si mi slađi radòstī. Bez tebe bi, vjeruj mi, bilo
Gorko i živjet' i vladat'. Kad göd je očima mojim
Dano da gledaju tebe i ustima tebi da zbore,
Lakši mi biva taj stalni, mukòtrpni bijeg, pa i same
Ove opasnosti moju već prestaju plašiti dušu.«
Takve izmijenivši riječi, izljubiše se, a onda
Rastanak razdvoji njih i protiv njihove volje.
Jonatan uzdišuć' krenu, a David plačući osta
Ondje gdje sreli se bjehu. Jer sastanak jednom i drugom
Prìčīnjāše veselje, a odsutnost, rastanak žalost.

Zifejci

Uto neznàbožno pleme — Zifejci ìzdade Šaulu
Skrovište Davidovo: »O kralju«, rekoše, »slavni,
David je, eno, sa pratnjom u našem zasio kraju.
Eno, najviše kose šumovite drže Hakìlē.
Ako se onamo ti sa cijelom okreneš vojskom,
Tad ti obećajemo u ruke predati onaj
Tabor da počinut' možeš kad napokon Davida ščepaš.«
Čuvši ta obećanja što željama bjehu mu ravna,

Šaul

Radosna lica im kralj odgovori Šaul ovako:
»Znam za zahvalnost, Zifejci, te vama za uslugu vašu
Od sveg zahvaljujem srca i zahvalan bit ću što s tol'ko
Brige i ljubavi vi se za moje starate želje.
Idite samo i dajte, gdje göd on zasio bude,
Motrite! Da bih, kad saznam zastálno, pohitio odmah
Tamo i cio prostor opkolio vojskom da oni
Nemadnu, opkoljeni, kud pobjeć'. A budu l' se tada
Htjeli i pöd zemlju sakrit', pretražit ću utrobu zemlje:
Makar se zabili dublje od samih stigijskih dvora,
Odande njih će iskopat' domišljatost mojega duha.«
Oni se stoga žurno na očinska ognjišta vrate,
Gdje su radili ono što kralj im okrutni reče.
Tada su vojvoda David i vjerna njegova pratnja

Pustinja Maon

Bili za Jèšimonom, u pustinji Maon, što bješe
S visokih šùmārākā glasovita neka planina.
Mnoga pretraživši mjesta u svome plodnome kraju,
Dođoše opet Zifejci i kralja izvijestiše ò tom.
Kralj pak sakupi hitno vojnike svoje i prijeđe
Preko ravnica te stiže čak tamo do Maon planine,
Pa se u bojnome redu uz onaj stade brežuljak
Penjat' na kojem se tada s drugòvima desio David.

Deliciis. Sine te (mihi crede) et uiuere acerbum
Et regnare foret. Quoties te cernere nostris
Concessum est oculis, quoties affarier ori,
Perpetuae labor iste fugae releuatur et ipsa,
Ipsa meam cessant terrere pericula mentem.«
Talibus alloquiis inter se mutua iungunt
Oscula et inuitos digressus separat. Ibat
Suspirans Ionathas, flens Dauid mansit in illo,
Quo sese iunxere, loco, praesentia quippe
Ambos reddebat laetos, absentia moestos.

Ziphei

Prodidit interea gens impia Zipheorum
Dauidis latebras Sauli, »Rex inclyte,« dicunt
»En nostris sedere locis Dauidque cohorsque,
En iuga summa tenent nemorosae rupis Achilae.
Illo si totum pariter conuerteris agmen,
In manibus tunc illa tuis tibi tradere castra
Spondemus, capto quo iam Dauide quiescas.«
Haec postquam promissa, suis aequalia uotis,

Saul

Rex Saul audisset, laeto sic rettulit ore:
»Summas, Ziphei, uestro pro munere grates
Non ingratus ago uobis, habeo quoque summas,
Quod tam solicito mea uota fauore iuuatis.
Ite modo, quocunque solo consederit ille,
Inspicite, ut certum quum norim, protinus illo
Accelerem et totum circumdem milite campum,
Nequa fugae clausis pateat uia. Condere si se
Sub tellure uolent, scrutabor uiscera terrae.
Inferius trusi Stygia si sede latebunt,
Erruet inde illos animi solertia nostri.«
Illi ergo patrias repetito tramite sedes
Contendunt regisque feri mandata facessunt.
Tunc autem Dauida ducem fidamque cohortem

Maonis deserta

Post Iesimutheos fines deserta Maonis,
Altorum nemorum generosi montis, habebant.
Id referunt regi post explorata reuersi
Ziphei loca multa quidem regionis opimae.
Rex uero subito collecto milite campos
Transgressus, montem peruenit ad usque Maonem
Instructaque acie coepit conscendere collem,
Ipsum cum sociis qui tunc Dauida tenebat.

Nemajuć' kamo već pobjeć', izgubivši svaku već nadu
Da će se spasit' i samo u božju se uzdajuć' pomoć,
David obadv'je ruke spram zvijezda podiže stoga
Te se pomoli bogu i ove izgovori riječi:
David bogu »Najveći kralju zemlje i neba visokog, čuj me!
K tebi se utječem ja i ponizno moleć' te zovem.
Molim te, nedužna brani! Tä znaš da često me ratom
Nemilo progoni Šaul. I sad se približava, evo,
Te će mene i moje zarobit' i okrutno pobit'.
Ti nas očuvaj stoga od prijeteće pogibli ove!
Ruka što tvoga je slugu zaštítila tòliko puta
Nek nas pogotovu sad, bez odlaganja, izbavi òd tog
Domaćeg zla. Jer pasti od oružja srodnika svojih
Mnogo je tužnije još no pasti u boju s tuđincem.«
Tek što izrèče to, a Šaulovo zastade krilo;
Bojne pak vrste, napustiv brežuljak, odstupiše natrag:
Poredba Kao i lađe što ploveć' uz vjètar povoljan punim
Jedrima okreću pramac i brzo se vraćaju morem
Kuda su brazdile već kad duhne oluja sa pramca.
Šaul Dok se naime Šaul u žurbi penjao k vrhu
Brijega, ovakva vijest iznèbuha rani mu uši:
Da filistējska vojska po cijelom mu kraljevstvu polja
Pustoši, zaselke pali, sa sela tjera seljake
Te da stada ovaca i krupnu, tegleću marvu
Plijeni, a svagdje da metež zbog silnih grabeža vlada.
Zbòg tīh uznemiren vijesti, otíđe i pusti na miru
Sina Jišajeva i njegovu pratnju, što sve ih
Spasila nenadano božanska ljubav tom zgodom.
David se zahvali bogu za njegovu milost te rado
Izvrši zavjete svoje. A mjesto spasa po tòme
Stijena nazvana »razdvajačica« Sretno dobije ime »Stijèna što dijeli«, jer kralj je
Iz sažaljenja višnji razdvojio jedne od drugih:
Da ne izginu — jedne, a druge da krvlju zemljaka
Ne okaljaju ruke i zbòg tog ne propadnu grijeha.
Stoga da nèpravednīk ne uzmogne naškodit' tebi
Nikad, na pravičnost pazi, ne silazi s puta poštenja,
Nadu samo u boga polaži, pa budeš li čvrsto
Toga se držî načela, tad silnu ćeš osjetit' radost
Jednoga dana i bit ćeš veòma sretan što zle si
Krist Trpio ljude — kad ona s nebesa siđe Stijèna

Cui iam nulla fugae fuerat uia, nulla salutis
Spes nisi quam solam diuino fretus habebat
Auxilio. Quare geminas ad sydera palmas
Sustulit et tali numen cum uoce precatur:
Dauid ad deum »Maxime terrarum rector caelique profundi,
Ad te confugio, te uoto supplice posco.
Insontem defende, precor. Quam Saulis iniquo
Saepe premar bello, nosti. Nunc ecce propinquat,
Enecet ut captos crudelis meque meosque.
A tam praesenti tu nos tueare periclo!
Illa tuum toties quae texit dextera seruum,
Nunc potius cunctata nihil nos liberet isto
Ciuili exitio. Nam multo est durius armis
Cognatae gentis quam externo Marte perire.«
Vix haec aediderat, quum Saulica substitit ala
Colleque dimisso retro caessere phalanges
Comparatio Haud secus ac puppes, quae uentis uela secundis
Plena dabant, uersis repetunt mox aequora proris
Iam sulcata suis aduersa flante procella.
Saul Cisides etenim montanum scandere culmen
Dum properat, subitus perculsit nuncius aures:
Arua Palestino uastari milite regni
Tota sui, uillas incendi, rura colonis
Priuari pecudumque greges armentaque uerti
In praedam, magnis turbari cuncta rapinis.
Vocibus his excitus abit tutumque reliquit
Iesseiden comitesque simul, diuina repente
Quos omnes tali seruauit gratia casu.
Ipse deo grates egit pro munere Dauid
Petra diuidens dicta Et soluit sua uota libens. Locus inde salutis
Disiungentis habet felicia nomina Petrae,
Rex Superum miserans quoniam disiunxit utrosque:
Istos, ne pereant, illos, ne sanguine fratrum
Inficiant dextras atque hoc se crimine damnent.
⟹ Ergo nocere tibi nequando possit iniquus,
Iustitiam serua, recti ne desere callem,
In solo spem pone deo. Si firmus in isto
Stabis proposito, summa repleberis olim
Laetitia multumque malos tolerasse iuuabit,
Christus Quum Petra e caelo tandem descenderit illa

Koja jaganjce blage od napasnih jaraca dijeli:
Jedne će pozvati gore da odsad na nebeskim pasu
Pašnjacima i slasti da okuse vječnog života,
Druge pak, poznate kao zločínce i s bezbožne duše
Osuđene na propast, u tužni će gurnuti Tartar
Stroge kazne da trpe za počinjene grijèhe.
Potom Jišajev sin otíđe iz pustinje Maon
Hrleći preko ravnica i pašnjaka s druzima svojim
Engadi Tamo u engadski kraj, u sigurnost, gdje miriše balzam
Mirisom divnim, a pomast iz zàsječenih stabala
Šiljkom zaoštrenim — božanska tekućina — kaplje.
Pošto je Šaul Filistejce iz cijele istjerô zemlje,
Pošto je neprijatelju odbìjenom oteo plìjen,
Vrati se Davida tražit' Izràēlācā vodéći
Sa sobom tisuće tri što zà rat ne bjehu lijeni.
Prodre u engadski kraj pretražujuć' plàninu svaku,
Svako besputno mjesto, doline prostrane, klance
Duboke, visoke hridi. I tada slučajno zađe
Sam u prostranu spilju, jer pun ga pritisnu trbuh,
Hoteć' otèretit' se od probavljena već ručka.
David je, bježeći prèd njīm, u istu ušao spilju
Te je, mučeći, ondje sa svojim sjedio pukom.
Šaula zamotriše oni iz mraka što najbliže njemu
Bjehu te Davidu odmah na pozorne šapnuše uši
Zboreć' mu tihim glasom i šapatom slabim ovako:
»Evo, došô je dan što proroci nama ga bjehu
Ì bōg òbećāli. Stog, Davide, mi ćemo smjesta,
Želiš li, usmrtit' ovog kog jedino muči tolìka
Žeđa za našom krvi, a nikad mu skrivili nismo
Ništa. Pa sad nam dopusti da, smaknuvši toga dušmána,
Svih se riješimo zala i suđeno damo ti žezlo.«
Kad su već bodeže trgli i htjeli nasrnut' na kralja,
David ne dopušta da njegov neprijatelj Šaul bude povrijeđen
David ih spriječi i reče: »Daleko bio od mojih
Pomisli zločin taj — da na božjega pomazaníka
Rečem da dignete ruku. Odložite oružje svoje
I obuzdajte ruke! I dajte da moja sudbina
Ide suđenim putem. A ove će pogibli prestat'
Bog kad ushtjedne to. Jer ì jā ću dobiti žezlo.«
Tako reče, pa tiho, na prstima, pođe ka kralju;
Začas se nađe njemu za leđima dok je još čučô

Discernens mites agnos hedosque petulcos
Hosque uocans sursum, quo iam caelestia carpant
Pabula et aeternae degustent gaudia uitae,
Ast illos sceleris conuictos atque prophanae
Mentis damnatos ad Tartara tristia trudens,
Acribus ut pensent commissa piacula poenis.
Post haec Iesseides liquit deserta Maonis,
Cum sociis rapidum per plana et pascua gressum
Engadi Ad loca tuta ferens Engadi, balsama raro
Hic ubi odore fragrant et acuta cuspide lignis
Incisis manant diuini unguenta liquoris.
Iamque Palestinis tota regione fugatis
Rex Saul et praeda depulso ex hoste redempta
Quaesitum Dauida redit tria milia secum
Israhelitarum bello non segnia ducens.
Engadi penetrat, montana atque auia quaeque
Scrutatur uallesque cauas saltusque profundos
Aeriasque simul rupes. Tunc forte grauatus
Pleno uentre, cauum solus diuertit in antrum
Exonerare uolens digestae pondera coenae.
Ante illum fugiens speluncam Dauid eandem
Intrarat tacitusque sua cum plebe sedebat.
De tenebris speculata uirum magis intima turba,
Protinus ad patulas Dauidis murmurat aures,
Pressa illi sed uoce loquens humilique susurro:
»Ecce dies uenit uatum promissa relatu
Responsisque dei. Vis, Dauid, protinus istum
Tradamus letho, quem solum sanguinis urget
Tanta sitis nostri nullo unquam crimine laesum?
Nunc, nunc nos omni solui permitte periclo
Hosteque sublato tibi debita sceptra rependi.«
Irruere in regem stricto mucrone paratos
Dauid non permisit laedi Saulem sibi infensum
Iesseides uetuit dicens: »Scelus istud abesto
Hac a mente procul, diuino chrismate inunctum
Vt iubeam uiolare uirum. Vos ponite tela
Et cohibete manus! Sortem concedite nostram
Fatis ire suis. Cessabunt ista pericla,
Quum uolet ipse deus. Nobis quoque sceptra dabuntur.«
Sic ait et tacitus suspensis passibus ibat
Ad regem iam iamque manens post terga sedentis

Te ga uhvati rukom za plâšt i rub mu odsiječe.
Šaul ne primijeti to, i mračnu napusti spilju.
Priđe k svojemu ljudstvu i htjede poći uz strmac,
Kojim već krenuo bješe, na vojvodu Davida plamteć'
Bijesom i podbadan gnjevom: još uvijek je jednako bio
Ogorčen na nj i ljut. Za kraljem i David izâđe
Hitro iz skrovišta svog sjenovitog s druzima svojim;
Brzo se vrletnu brijegu na stȓmenit obronak pope
Ne bi li odande mogô, s visine promatrajuć' vojsku
Neprijateljsku, ublažit' rijèč'ma i poniznim glasom
Nemilosrdno srce i oholo gnjevnoga kralja.
Stoga, koračajuć naprijed, zazove ga viknuvši glasno.
Kralj se obazre na nj, a on mu se pokloni ničke

David Šaulu

Te mu prozbori milo: »Tä zašto, veliki kralju,
Lažima doušnikā dobròhotno priklanjaš uho?
Zašto me progoniš ti i tako lakòvjerno smatraš
Da sam dušmanin tvoj? I stoga neprèkidno — jao! —
Zamke postavljaš mome životu i želiš u ratu
Očitom nevoljna mene da smakneš. A odavno ja sam,
Zaista, mogao tebe pogubit'. No desnicu svoju
Tvojom okaljati krvlju i tolik počiniti zločin
Neću niti sam htio. No dosta je znati da mogah.
Vidi je l' ovaj porub odsječen s odječe tvoje
Što ga u dignutoj ruci pokazujem tebi i pružam?
Ujedno deder prosudi da l' poslije toga tvoj sluga
Snuje ti ikakvo zlo il' čini opačinu kakvu.
Kol'ko je pravedno pak što uporno želiš me smaknut',
Onaj što vidi sve — kralj bògōvā ò tom će sudit',
Koji pošteno štiti, a zlohotno kažnjava srce.«

Saul

Šaul se zapanji vidjev bez poruba odjeću svoju
Te se diviti stade tolìko vjernome srcu
Čovjeka koji je kadar poštedjeti onog što njemu
Radio bješe o glavi, iàko je mogao s pravom
Ljutoga neprijatelja pogubit' i riješit' se zala.
Ljubav ga njegova slomi jer David se kreposnim činom
Borio protiv sile, štaviše, ničiju nikad
Uvredu pamtio nije, već bio je spreman čak činit'
Svako dobro i onom tko bijaše zao spram njèga.

Šaul Davidu

Stoga mu odvrati Šaul: »O preblagi Davide, ja sam,
Priznajem, ogorčen ná te bez prava. Jer često si bio

Illius apprensam clamidis disecuit oram.
Et Saul ignarus facti tenebrosa relinquens
Antra suos adiit coeptamque per ardua tendit
Ire uiam furiis ardens stimulatus et ira
In Dauida ducem nec adhuc infensus in illum
Infestusque minus. Post regem Dauid et ipse
Cum sociis latebras exit properanter opacas
Et cito praerupti superat latera ardua montis,
Vnde inimica queat sublimior ipse tueri
Agmina et irati regis lenire ferocem
Elatumque animum submissae uoce loquellae.
Ergo illum intento gradiens clamore uocauit
Atque ex aduerso spectantem pronus adorans

Dauid ad Saulem

Blandius affatur: »Quid me, rex magne, benignam
Dans delatorum uerbis mendacibus aurem,
Persequeris censesque tuum tam credulus hostem?
Proptereaque meae laqueos intendere uitae,
Heu, nunquam cessas et aperto quaerere bello,
Me miserum ut perimas, cui dudum certa potestas
Te data perdendi fuerat, sed sanguine dextram
Hanc scelerare tuo et tantum committere crimen
Nec uolo nec uolui, satis est potuisse uideri.
Aspice, sitne tuae decisa haec fimbria uestis,
Quam mea nunc elata manus tibi monstrat et offert,
Ac perpende simul, siquid molitur iniquum,
Siquid agit prauum tuus hic post talia seruus.
Quem tu quam iustis disperdere niteris armis,
Is qui cuncta uidet, Superum rex, ipse uidebit,
Ipse bonae mentis tutor uindexque malignae.«

Saul

Obstupuit mutilata uidens sua tegmina limbo
Cisides animumque pium miratur in illo,
Insidiatori potuit qui parcere uitae
Ipse suae, iustam tanto quum posset ab hoste
Expetiisse necem seque excussisse periclo.
Hinc uictus pietate uiri certantis honestis
Contra arma officiis, postremo nullius unquam
Offensae memoris, sed et indulgere parati
Illis omne bonum, per quos non digna recaepit,

Saul ad Dauidem

Haec responsa dabat: »Fateor, mitissime Dauid,
Immerito tibi me commotum. Tu autor honoris

Tvorac ugleda mog i dika si kraljevstva našeg.
Ja sam dušmanin tvoj. I, priznajem, odveć sam tebi
Zavidan bio na slavi u bestidnom, neharnom srcu.
Ako sam strepio nekoć od prijevara tvojih, to sad si
Dao mi siguran znak svog stalnog i vjernoga srca.
Tko li poželio ne bi kadikad da umre već jednom
Onaj tko vojuje s njim nemilòsrdno, nego da živi?
Tebi za vjernost toliku nek dostojnu nagradu bog da,
Neka ti molitve čuje i tvoje ispuni želje!
Ali buduć' ti kani i uzde kraljevstva dati,
S njima i vrhovnu vlast — to govori narod i mnoštvo,
Proroci proriču to — ovako mir ćemo sklopit':
Hoću da mi se svetim zakuneš bogom da nećeš
Zatrt' mi rod, već da ćeš sačuvat mi koljeno navijek.«

David

David pristade nà tō, pa odmah, po sklopljenu miru,
On i njegova pratnja napustiše engadsku ravan
Vesela srca, i pođu u prirodno branjene humke.
Šaul se zaputi pak sa svojim ljudstvom u Salem.

Samuel umire

Sin Elkánin međùtīm, oboljeli Samuel prorok,
Krhki bijaše plašt odložio — tijelo smrtníka.
Njegovo mrtvo tijelo u očinsku spustiše raku
Brojni tužni leviti i s njima narod u Rami.
Stajahu tu, a gòlema bol probòla im srce;
Oči im obliše suze i jecahu glasno te ùz tō
Pjevahu jadikovke zbog smrti proroka veljeg.
Da bi tadašnje pak i buduća još pokoljenja
Znala na kojemu mjestu po sahrani leže mu kosti,
Versima ùklesānim ukrasiše mramornu žaru:

Nadgrobni natpis

»Ovdje Samuel leži: budućnost su njegova usta
Predskazivati znala; bje svetac, čista života.«

David

Tada pak David dozna — kad desio bje se u kraju
Blizu utvrde Paran — da Nabalove u toru
Ostaše ovce bez vune, jer sluge ih strigle u tvojim,

Planina Karmel

Karmele, oborima, a ti se odmah kraj grada
Dižeš Hebróna i sežeš do etera sljemenom veljim
Te palmònosni vrh svoj u oblake nèbeske skrivaš.

Bogati Nabal

Najbogatiji bje taj Nabal u Màonu gradu.
Osim drugoga blaga on imaše tisuću koza,
Tàkōđer stado ovaca, još trostruko veće, a nì brōj
Kobila ne bje mu malen ni goveda. Ali je bio

Saepe mei nostrique simul tu gloria regni.
Hostis ego ipse tuus. Fateor me mente proterua
Ingrataque tuo nimis invidisse decori.
Et siquando dolos timui, nunc certa fidelis
Constantisque animi nos erga signa dedisti.
Ecquisnam quandoque sibi fera bella mouentem
Non periisse semel mauult quam uiuere semper?
Pro tanta pietate deus tibi praemia digna
Conferat accipiatque preces et uota secundet.
Sed quum etiam regni tibi sit caessurus habenas
Imperiique uices, ut plebs populusque loquuntur
Vtque canunt uates, haec pacis foedera sunto:
Numina sancta uolo iures mihi, germina nostrae
Gentis ne tollas et stirpem in saecula serues.«

Dauid

Annuit huic pacto Dauid. Mox pace peracta
Ipse cohorsque hilares Engadi plana relinquunt
Munitosque adeunt naturae munere colles.
Cumque sua Solymas Cisides gente petiuit.

Samuel moritur

Interea Samuel uates Helcanius aeger
Deposuit fragilem carnis mortalis amictum.
Exanimes artus patrio clausere sepulchro
Turba Levitarum tristis Ramatheaque plebes.
Stabant ingenti confixi corda dolore
Et lachrymis perfusi oculos, lamenta sonoro
Edebant gemitu pro tanti morte prophetae.
Vtque etiam praesens et postera nosceret aetas,
In quibus ossa locis illius tecta iacerent,
Marmoream scalptis ornarunt uersibus urnam:

Epitaphium

»Hic situs est Samuel, uenturae conscia sortis
Cuius lingua fuit, sacer ordo, candida uita.«

Dauid

Tunc autem Dauid castro uicina Pharano
Arua tenens didicit Nabalis ouilia lana
Expoliata sua seruis tondentibus illa

Mons Carmelus

In caulis, Carmele, tuis, qui proximus urbi
Chebronae insurgens magno petis aethera dorso
Palmiferumque caput sub caeli nubila condis.

Nabal dives

Iste Maonis erat Nabal ditissimus urbis,
Praeter opes alias fuerant cui mille capellae,
Grex ouium triplo maior, nec paruus equarum
Atque boum numerus. Sed tantum mentis egenus

Tol'ko siromašan umom koliko je prèbogat bio.
Bijaše surove ćudi te osoran, gadan i ćaknut,
Ùz tō i neotesan, a škrt u sväkom poglédu.
Taborovô je nekoć kraj njegovih pašnjaka bujnih
David i čuvô mu stoku. I stoga, pod njegovom paskom,
Nisu mu kradljivci marve ni takli i nijednē ovce
Vuk mu ne proždrije Marsov, već kòliko blaga bi pastir
Tjerô po izlasku sunca u trnjak, na povratku tol'ko
Smještô bi, sunce kad zađe, unútar ograde kućne.
Nabala zamoli stoga — jer bješe mu obvezan zbòg tē
David Usluge — Jišajev sin za neznatnu pomoć u hrani.
Oni što poslani bjehu izložiše vjerno što njima
Davidovi glasnici David naredio bješe te rekoše: »Nabale vrli,
Nabalu Tebe i tvoju kuću glasoviti pozdravlja ratnik
David, vojvoda naš, a s ovom šalje nas molbom:
Sada kad strižeš ovce i radostan jesi te slaviš
Svečanost svečanom gozbom i biranim jelima raznim,
Deder se štogod udostoj od tòlikog svoga bogàtstva,
Što ga podari tebi dobrostivo milost božanska,
Prijanu svome udijelit'. Jer njemu koj' pustinjom luta
Sada počeše već ponestajat' zalihe hrane.
Dok je pak tâborovô u kraju ovome nekoć,
On ti je štitio stoku. A tada ti nije ni jare
Nestalo niti ovca iz stada. Jer ne smjede nitko
Upljačkat' tebi marvinče ni kradom ga odvest'. A vojska,
Kojoj zapovjedi on da tebi ne nanosi štete,
Sačuva čiste ruke, jer tvoje, ne tàknuvši, pusti.
Priznaš li da te je nešto zadužio uslugom takvom,
Sada je čas da posvjèdočiš to — da mu pokloniš štogod.
Tko je zaslužio tom ne odužit' se znaš da je grijeh.
On ti je koristan bio i spreman je kòristit' jošte.
Što bi te mrzilo dakle da njemu udijeliš štogod?
Da mu pošlješ i mnogo, još više će tebi uzvratit'
Onaj kog sjajno žezlo očekuje židovskog carstva —
Ako li isprazno nije što proriču proroci sveti.«
Tako zborahu oni, no Nabal, ne govoreć' ništa,
Prijekim ih gledaše okom. Jer škrtac nije ti kadar,
Ako ga moliš što, da ostane miran u duši.
Nabal odgovara Stoga im uzrujana progovori srca ovako:
»Kakva ja imam posla sa Jišaja sinom? Pa dobro,

Ipse fuit, quantum fortunae rebus abundans.
Ingenio durus, teter, cerebrosus et asper,
Moribus incultis et in omni sordidus actu.
Huius laeta sedens olim prope pascua Dauid
Quadrupedes tutatus erat. Custode sub ipso
Non armenta latro tetigit, non Martius ullas
Carpsit oues lupus, et pecudes quot pastor agebat
In dumos iubare exorto, tot deinde reuertens
Intra septa domus iam Sole cadente locabat.
Dauid Iesseides ideo tali sibi munere uinctum
Nabalem petiit modici subsidia uictus.
Qui missi fuerant, illi mandata fideli
Dauidis nuncii ad Nabalem Ore recensentes dixerunt: »Optime Nabal,
Teque tuamque domum notus certamine Dauid
Dux noster saluere iubet mittitque rogatum,
Dum praestas operam tonsurae laetus ouili
Festaque concelebras epulis conuiuia raris,
De tantis opibus, tibi quas diuina fauendo
Indulsit pietas, aliquid digneris amico
Impartire tuo, cui per deserta uaganti
Deficere humanae iam coepit copia frugis.
Ille tuas defendit oues, dum castra teneret
Istis fixa locis quondam. Non defuit hedus
De gregibus, non agna tuis; pecuaria nemo
Diripere est ausus nec furto abducere. Miles
Innocuas tenuit, te non offendere iussus,
Ipse manus et quae tua sunt intacta reliquit.
His illum obsequiis siquid meruisse fateris,
⟹ Nunc quocunque libet dono testare. Merenti
Nam scis esse nefas si gratia nulla repensa est.
Profuit ille tuis et adhuc prodesse paratus
Est rebus. Tali quid te tribuisse pigebit?
Mittas magna licet, maius referetur ab ipso,
Hebrei quem sceptra manent insignia regni,
Si non uana sacri pandunt responsa prophetae.«
Talia dicentes transuerso lumine Nabal
⟹ Spectabat tacitus. Neque enim cum mente quieta,
Siquid eum poscas, potis est consistere auarus.
Nabal respondet Has igitur fudit turbato pectore uoces:
»Quid mihi cum nato Iessei? Scilicet illo

Kad je dobjèžao amo, van pogibli bješe mi stoka.
Lupeži dakle strepe pred slugom što pustinjom luta
Želeć' se uplašen sakrit' jer napusti svog gospodara.
Zato da uzmem hranu strigačima svojim i njega
Hranim? Zar ljude za koje ni ne znam kako se zovu,
Tko su nit' odakle su, da ovim nasitim mesom
Koje sam momcima svojim i slugama spremiti dao?
David će biti kralj, što kažu. No recite da mu
Nabal, slavni — znaj! — potómak Kàleba veljeg,
Želi da sretnije vlada i prestane, kada je gladan,
Hlepit' za njegovim blagom«. I tîm ih prisili riječ'ma,
Nezahvalnik, da odu, a nikakva nè da im dara.
Ali kad David vidje da ovaj ga prezre, da òd njeg
Grdnje i psovke doživje, od njegova jezika oštrog,
Dok ga je on potpomagô i štitio s mačem u ruci,
Odmah ga obuze gnjev i odluči kaznit' ga strogo,
Ali možda i s pravom, zbog njegove tol'ke krivice.
Stoga, kipteći gnjevom, pošutje. No domalo ústa
Otvori te će ovako okrenuv se druzima svojim:
David protiv nezahvalnoga Nabala
»Vjerni i snažni moji vojnici, svi vidite sada
Čime vam neharni Nabal za vaše usluge plaća.
Eto, naše je molbe lakòūmnīk prezreo onaj,
Bestidnim ustima vas je i vašeg pogrdio vođu,
Jednako tako drsko kô najprezreniji da smo
Robovi svi mi skupa il' štogod prezrenije jošte,
A nè znani junaci i strašni jer tol'ko već puta
Svladasmo svoje dušmáne. No znat će tko smo kad njega
Kaznimo zà tāj lopovluk. Tà naš će te, Nabale, satrt'
Mač jer prezireš nas! I obijesti jezika kleta
Nestat će tvog te cio će dom nastradati s tobom
Tvoj i cjelòkupna stoka«. I nato se opasa oštrim
Mačem, a drugima reče nek odmah oružje uzmu,
Zà njīm nek pođu da zločin tog nezahvalnika kazni.
Mnoštvo od čet'r'sto ljudi za Davidom krenu, a svi su
Näoružāni bili za bitku i spremni za borbu.
Dvjesta ih ostavi pak da onaj čuvaju tabor.
U međùvremenu govedar je Nabalov neki
Slučajno njegovoj ženi ispričao kako je Nabal
Davida vòjskovođu pogrdio vrijeđajuć' ljude
Njegove, kako je njih, kad malo ga moljahu hrane,

Huc fugiente pecus tutum fuit. Ergo uerentur
Praedones seruum, qui nunc deserta peragrat
Et pauidus domino quaerit latitare relicto.
Ergo alimenta meis tollam tonsoribus, illum
Vt pascam, atque homines, quorum nec nomina norim,
Nec genus aut patriam, saturem modo carnibus istis,
Quas nostris iussi pueris famulisque parari?
Regnabit, dicunt, Dauid. Sed dicite: Nabal,
Progenies magni (si nescis) clara Calephi,
Vt regnes optat felicius et sua cesses
Appetere esuriens.« Haec fatus compulit illos
Nullo donatos ingratus munere abire.
Ast ubi se uidit despectum probraque passum
Mordacisque gulae conuitia Dauid ab illo,
Cui bona contulerat, quem sumptis texerat armis,
Extemplo iratus decreuit sumere tristes,
Sed forsan meritas pro tanto crimine poenas.
Feruidus ira igitur tacuit. Mox ore soluto
Ad socios conuersus ait: »Fidissima nostrae
Dauid in Nabalem ingratum
Robora militiae, quo munere uestra rependit
Obsequia ingratus Nabal, iam cernitis omnes.
Ecce preces nostras despexit et ore procaci
Vos uestrumque ducem carpsit temerarius ille
Haud minus audenter quam si uilissima cuncti
Mancipia essemus seu quicquam uilius illis:
Non noti uirtute uiri, non hoste timendi
Iam toties uicto. Qui simus, nouerit ille
Per sceleris poenas. Nostro delebere, Nabal,
Quos temnis, ferro. Dirae petulantia linguae
Et tua tota domus tecum subuersa peribit
Et pecus omne simul.« Post haec accingit acuto
Ense latus reliquosque iubet iam tela parare
Seque sequi, scelus ingrati ut castiget, euntem.
Turba quater centena virum sua terga secuta est,
Omnes instructi ad pugnam et certare parati,
Bis quoque centenis ad castra tuenda relictis.
Interea quidam Nabalis forte bubulcus
Vxori ipsius rem defert, qualiter ille
In Dauida ducem iactarit probra, ministris
Illius insultans paucasque petentibus escas

Odbio napržito te osorno vikao prì tom.
Ne bude l' ona stog bez oklijevanja, promisliv dobro,
Davidu pošla u súsret, to nek se, zbog muževe krivnje,
Boji velikog zla za kùću, za muža i sve njih.
Nabalova žena Abigajila
Žena se zvala ta Abigàjila. Njezine drúge
Bijahu: dobar glas te krepost i smirena čednost
Blagog joj srca, a k tome, ljepoti lica joj bješe
Ravna rječitost njena što najvećom sjaše milinom.
Stoga je očita ludost što muž je počini njezin
Ženi razumnoj toj pritiskivati počela grudi.
Ona se spremi da pođe, ne pitajuć' muža, u súsret
Davidu s mnogo daróvā. I slugama reče nek idu
Naprijed, a ona će straga, magarčiću sjedeć' na leđ'ma.
Dare nà brzū ruku za ovu priliku uze:
Hljebova dvjesta, a s hljebom od pšenice mješine dvije:
Bjehu od jarčije kože i pune Bakhova dara;
Zatim ovnova pet na hrastovim ražnjima — tustih,
Koji su upravo bili pečèni na ognjištu vrućem;
Posuda ječmenog brašna, valjáno mjerena, isto
Tol'ko, pa sušena grožđa, kog stotinu grozdova bješe,
Gruda smokava najzad — dv'je stotine. Sve je to skupa
Bilo natovareno na arkadsku kljusad što prèd njōm
Hitro je tjerahu sluge — kad, prolazeć' obližnjim brdom,
Iza zavoja spaze gdje blagim se obronkom spušta
Nàoružāna četa momaka pod hrabrenim vođom:
Ti su se kretali brzo i hrlili kô da će ù bōj.
Abigajila umiruje Davida
Davida vòjskovođu prepoznaše. Tad Abigaj'la
Smjesta s magarčića sjaha, na kojem je jahala dotle,
Te mu se pokloni smjerno na pozdrav kad pristupi k njojzi
Prèd noge baci se njemu uz nevoljnu kretnju, i plačno
— Namjerno učini to — tad uze ga molit' ovako:
»Davide, vojvodo slavni, što s milošću kralja bogóvā
Ratove vodiš i narod koj' štuje kipove krotiš!
Molim te, prèd tobōm klečeć', da razmisliš kako bi bilo
Nepravedno da mnogi zbog krivnje jednog luđaka
Nevini kažnjeni budu i trpe ni ne znajuć' zašto.
Ja sam supruga, evo, jadovita Nabala onog,
Čovjeka bezumnog, glupog, što tebe u svojoj ludòsti
— Koji si nas veòma zadužio — drznu se vrijeđat'
Riječima nèdostōjnim. Tà na što se neće odvažit'

Vt dederit celerem tumido clamore repulsam.
Inde, nisi ipsa nihil prorsus cunctata sagaci
Consilio occurrat, speret domuique uiroque
Et magnam cunctis unius crimine cladem.
Abigail Nabalis uxor
Abigail fuerat mulieri nomen. Honestas
Et pudor et placidae tranquilla modestia mentis
Eius erant comites, oris quoque iuncta decori
Plurima facundae fulgebat gratia linguae.
Ergo maritalis manifesta insania facti
Angere cordatae mulieris pectora coepit.
Illo inconsulto cum multis obuia donis
Dauidi ire parat. Pueros praecedere iussit,
Ipsa sedens dorso post illos ibat aselli.
Dona fuere quidem raptim pro tempore sumpta:
Bis centena Ceres, Cereris cum panibus utres
Hyrcini gemini Baccheo munere pleni,
Cum uerubus quernis ueruecum corpora quinque
Pinguia, iamdudum calidis assata caminis
Et totidem satis demensae uasa polentae
Vuaque passa simul, centum distincta maniplis,
Bis centum massae caricarum. Talia cuncta
Ante illam serui Archadicis imposta caballis
Festini urgebant, quum montis plana propinqui
Iungentes molli cernunt descendere cliuo
Armatam iuuenum turmam ductore feroci,
Tendentum celeri uelut in certamina cursu.
Agnoscunt Dauida ducem. Tunc protinus ipsa
Abigail placat Dauidem
Desilit Abigail, quo iam ferebatur, asello
Et uenerata uirum uenientem prona salutat.
Sternitur ante pedes miserando prouida gestu
Flebilibusque modis atque illum talibus orat:
»Inclyte dux Dauid, Superum qui rege fauente
Bella geris gentemque domas idola colentem,
Te prostrata rogo, perpendas quam sit iniquum,
Vt multi insontes unius crimine stulti
Plectantur culpamque luat gens inscia culpae.
Illius en ego sum Nabalis flebilis uxor,
Dementis stupidique uiri, uecordia cuius
Te bene de nobis meritum proscindere uerbis
Ausa est indignis. Quid enim non improbus audet

Mahnitost čùvena, kleta? No da si mu poslao sluge,
Prije znati ne mògoh, za drskost neharnog srca
Nisam, zaista, znala. Tek kasnije sàznadoh zà tō.
Tada sam odsutna bila, i žalih što odsutna bijah.
Naime, takvo se što dogodilo ne bi onòmad.
Ja bih ti sama sve po tvojoj učinila želji:
Usluge tvoje to traže. Da premnogo dugujem tebi,
Uvijek sam priznati voljna, ma kàko ti vratila mnogo.
Naime, naše je sve što imamo, ali je tvoj to,
Veliki vojvodo, dar. Pa ipak, za milost tolìku
Mi uvrijedismo tebe. Uvrijedismo! Neće to moći
Više izmijeniti nitko. Počinitelj ne bje pri zdravoj
Pameti. Ja se pak sada pred tvojim nogama valjam
Moleć' i preklinjuć' tebe. A ti taj grìjeh ded svojoj
Službenici oprosti i dare se ove udostoj
Primiti što ti ih nudim. Bez sumnje su, priznajem, manji,
Predobri vođo, od onog što tî si učinio zà nās.
Ipak ih ne treba prezret' jer mi i sve što je naše,
Zajedno s njima, odsàdā na uslugu stojimo tebi.
Ideš li pak pogubit' tolìko ti obvezne ljude,
Tvoja će dobra djela također propasti s nama.
Ako si skloniji pak i krivca otpustit' u miru
Negol' ga kaznit', tad možda o blagosti tvojega srca
Prema čovjeku grešnu govorit će jednom se više
Nego o usluzi tvojoj nepòročnom prijanu nekoć.
Ovo je svojstveno tebi i mnogima, ono je rjeđe:
Da se uvrijeđen tko od pravedna gnjeva suzdrži
I da dobrostivo dâ oproštenje onom tko moli.
Svoja stog okruni time tolìka pohvalna djela,
Neka im ništa ne manjka! Pa tko ti je zavidan sada
Stid će ga, vjerujem, biti napòsljetku da ti je dušman,
Pa će se pòkajati i počet će dobro ti željet'
Kada vidio bude da svačija slave te usta,
Da si jednako slavan zbog blagosti i zbog junáštva.«
Odmah Davidov bijes i ljutinu ublažile bjehu
Njene uljudne riječi. Jer zadivi njega i smiri
Smisao onog što reče i kićenost, a i ljepota
Njena. Stog oprosti njojzi i njezine usliša molbe,
Pa joj obèća sigurnost i radosnim izrazom lica
Primi poklone sve: nè zato što nemaše toga

Insignisque furor? Famulos quod miseris illi,
Nosse ante haud potui atque ingratae audacia mentis
Me certe latuit, post factum talia noui.
Tunc absens etenim fueram doluique fuisse
Absentem, nam tale nihil contingeret olim.
Ipsa ego cuncta tuis curassem congrua uotis,
Officio poscente tuo. Nam plurima semper,
Quum multa exoluam, tibi me debere fatebor.
Quicquid habemus enim, nostra est possessio, munus
Sed, dux magne, tuum. Tamen est pro munere tanto
Facta offensa tibi. Facta est, iam uertere nemo,
Ne sit facta, potest. Qui fecit, non bene sanae
Mentis erat. Nunc ipsa tuis oransque precansque
Aduoluor pedibus. Veniam mihi criminis huius
Ancillae concede tuae dignareque dona
Accipere haec oblata tibi, quae nempe fatemur
Inferiora tuis in nos, dux optime, factis,
Non spernenda tamen, quum nos atque omnia nostra
His adiuncta tuos tibi iam seruentur in usus.
Quos ita deuinctos retines si perdere pergas,
Ipsi cumque ipsis tua iam benefacta peribunt.
Sin quoque peccantem intactum dimittere malis
Quam punire, magis placidae claementia mentis
Addita peccanti forsan memorabitur olim
Quam prius insonti collatum munus amico.
Hoc tibi cum multis commune est, rarius illud,
Vt quisquam laesus iusta se temperet ira
Et facile exhibeat ueniam poscentibus. Ergo
Adde tuis cumulum tam multis laudibus istum,
Vt nihil his desit. Quisquis nunc inuidet, illum
Esse tibi infestum iam tandem, credo, pudebit
Incipietque tibi mutata mente fauere,
Quum per cunctorum te ferri uiderit ora,
Non pietate minus quam forti pectore clarum.«
Protinus ira furens blanda lenita loquella
In Dauide fuit. Verborum sensibus ille
Ornatuque simul captus formaeque decore
Placatur. Precibus uenia est concessa petentis
Et promissa fides, et laeto munera uultu
Cuncta accepta quidem Dauidi, non quia rebus

Dok je pustinjom lutô sa mnoštvom svojega ljudstva,
Već da izgledalo ne bi da jošte odložio nije
Onu početnu krutost, kad njene bi odbio dare.
Stog odgovarajuć' on Abigaj'li što stajaše prèd njīm,
David Abigajili
Reče razveseljen ovo: »Zahvalnost najveću, prvo,
Dugujem nebeskom kralju što upravlja svime, a potom
Jednaku dugujem tebi. Jer on te je poslao danas
Nama u súsret kad amo pohitjesmo s mačem u ruci.
Ti si pak govorom slatkim i riječ'ma uvjerljivim svojim
Uspjela žestoku srdžbu ublažit' u srcima našim.
Ja sam, raspaljen njom, pohitio odmah da kaznim
Nabala tvog za zlù zaboravljivost njegova srca
Previše nèzahvālnog, i grijehe jezika drskog.
Svoju bih desnicu bio okaljao njegovom krvlju!
Ne bih se bio tek zadovòljio njegovom smrću,
Već bih na cio mu rod nasrnuo te bi od ljuta
Mača opustjeli dom oplakivao svog gospodara,
Djecu njegovu, sluge i blago nijemo. Ni paščad,
Vjeruj mi, nè mišljāh njemu poštedjet'. No sada ti sve to
Praštam i sve ti to dajem. Šta vīše, pod uvjetom ovim
Primam poklone tvoje da jednom ti dam još i vīše —
Ako se ispuni ono što meni suđeno jeste.
Pođi sada u miru jer tvoja rijetka je mudrost,
Izvrsna rječitost tvoja te krotkost tebe i tvoje
Vratila natrag sa praga tolìko već bliske vam smrti.«
David, rekavši to, velikòdušni, òkrēnu vojsku:
Vrati se ù svōj tabor, i veseo bje što se vraća
Ne upotrijebivši mač, bez krvi i nedužnih ruku.
I Abigaj'la se vrati na pašnjake Karmel-planine
Radosna jer joj se bjehu ostvarile velike želje.

Talibus indiguit, dum per loca sola vagatur
Cum tot plebe uirum, sed ne delata refutans
Credatur coeptum nondum posuisse rigorem.
Atque his astanti respondens Abigaili
Dauid ad Abigailem
Exhilaratus ait: »Summas ego debeo grates
Aetherio primum, qui temperat omnia, regi,
Summas deinde tibi. Dedit ille repente profectis
Hic hodie ut fieres armatis obuia nobis.
Tu dulci eloquio uerbisque potentibus oris
Placasti ingentem nostris in cordibus iram,
Qua succensus ego petulantis crimina linguae
Et nimis ingratae scelerata obliuia mentis
In Nabale tuo properabam protinus ultum.
Hanc, hanc illius foedassem sanguine dextram!
Sed neque solius contentus caede ruissem
In genus omne suum pariter grassanteque ferro
Orba domus dominum lugeret, pignora, seruos
Et mutas pecudes, catulis, mihi crede, nec ipsis
Parcere mentis erat. Tibi nunc ea cuncta remitto,
Cedo cuncta tibi. Tali tua munera lege
Insuper accipio, si me mea fata sequentur,
Vt quandoque tibi sim multo plura daturus.
Nunc secura uale, cuius sapientia rara,
Praestans eloquium, mens mitis teque tuosque
A tam uicinae reuocauit limine mortis.«
Haec ubi dicta, pius conuerso milite Dauid
Ad sua castra redit gaudens, quod sanguinis expers
Innocuasque manus pacataque tela referret.
Ipsa quoque Abigail Carmeli pascua montis
Magnorum compos uotorum laeta reuisit.

SADRŽAJ

Knjiga o Kraljevima I, gl. XXV. Vrativši se kući, Abigajila nalazi Nabala pijana. Kad taj umrije, David se njome oženi. I drugu ženu dovede — Ahinoamu. Šaul predaje Mikalu Paltiju. XXVI. Zifejci izdaju Davida, pa ga Šaul opsjeda na brežuljku Hakili. Ušavši noću u njegov šator, David mu odnese čašu i koplje. Zbog toga se Šaul smiri i ode. XXVII. David bježi u Filisteju kralju Akišu. Boravi u Siklagu. Pljačka pogane, a pretvara se da pljačka Izraelce. XXVIII. Filistejci skupljaju vojsku protiv Šaula. U njihovoj blizini Šaul okolči tabor, ali se prestraši. Ostavi tabor i ode da pita vračaru za ishod rata. Samuel mu se javi te mu proreče poraz. Od boli, jedva se dade namoliti da štogod pojede, a onda se za noći vrati u tabor.

KNJIGA V

Podne

Zlatno se sunce već do sredine nèbeskog svoda
Diglo, i vrelu je vatru sve jače na nozdrve puštô
Piroj te brzi Flegont i Eoj, što blista od svjetla
Danjeg, pa Etont jošte, od vlastita usijan žara, —
Kada je Nabalova, pod krôv svoj ulazeć', žena
Marljiva vidjela goste na gozbi obìlatoj kako
Buče i kako se vino u vrčima punim talasa
Te se na stolove nosi što stajahu ù dugōm redu.
Cijela odjekuje kuća, jer jedni služe, a drugi
Čas zahtijevaju ovo čas ono. I cijelo je ono
Tratilo mnoštvo za stolom u ćaskanju svakakvu vrijeme.
Ori se smijeh i pjesma, ne prestaje razgovor, žagor
Te od glasova gromkih sve pucaju pregraci stropni.

Poredba

Kako se često može u stadu velikom čuti
Rika i mukanje stoke što s blejanjem još se ovaca
Smiješa i roktanjem svinja: tad smiješani glasovi zvukom
Neskladnim otvorene zaglušuju ljudima uši;
Tako se ì tū duž svìh razlijegala ležaljki graja
Te je raznolik žamor ispunjao prostranu kuću.

Pijani Nabal

Muža Nabala uto med ùzvanīcima ona
Ugleda: rukama on je, obuhvativ ga objèma,
Dizao pehar pun i primicô ustima te ga,
Požudno usnama srčuć', nadušak iskapio cijela.
Ona bar zamijeti tada da Nabal se òd drugih sviju

ARGVMENTVM

Regum lib. I, cap. XXV. Abigail domum reuersa Nabalem ebrium offendit. Quo mortuo Dauid eam sibi copulat. Alteram etiam duxit Achinoem. Saul Micholam tradit Phalto. XXVI. Zipheis prodentibus Dauidem obsidet in colle Achilae. Dauid noctu ingressus eius tentorium, tulit cyphum et hastam. Quam ob rem Saul placatus abiit. XXVII. Dauid fugit in Palestinam ad Achim regem. Habitat in Sicelech. Praedatur gentiles et fingit se praedari Israhelitas. XXVIII. Palestini cogunt exercitum in Saulem. Saul propius castrametatus timuit. Dimissis castris abiit consultum phitonissam de euentu belli. Samuel apparens praedixit aduersa. Ille prae dolore vix exoratus, ut cibum caperet. nocte reuersus est in castra.

Lib. V

Meridies

Scandebat medium caeli Sol aureus orbem
Feruentemque magis spirabant naribus ignem
Pyrous rapidusque Phlegon et lucis Eous
Foecundus plenusque suis ardoribus Aethon,
Quando tecta domus Nabalis sedula coniux
Succedens uidit dapibus conuiuia largis
Feruere et impletis undantia uina lagenis
Afferri pariter positis longo ordine mensis.
Atria tota strepunt istis famulantibus, illis
Nunc hoc, nunc illud poscentibus, omnis et ipsa
Plebs recubans uario tempus sermone trahebat.
Risusque et cantus creberque per ora susurrus
Fertur et elatae rumpunt laquearia uoces.

Comparatio

Qualiter in magno pecudum grege saepe ruditus
Mugitusque sonat ballatu mixtus ouili
Grunituque suum, tum uox confusa canore
Diuerso patulas hominum circumtonat aures,
Talis ibi per tota ruens triclinia clamor
Murmure multiplici latas repleuerat aedis.

Nabal ebrius

Inter conuiuas Nabalem forte maritum
Cernit, qui manibus plenum cratera duabus
Sustulit amplexus labrisque admouit et ore
Exhaustum cupido totum consumpsit hiatum.
Et tunc illa quidem deprendit tam magis ipsum

Tol'ko zažario više koliko se više od sluge,
I slobodnije, zna gospodar poslužiti vinom.
Nabal bijaše p'jan. Izgovarô je napola riječi,
Jer mu je smetalo nepce. No krivnja do jezika ne bje:
Vino je bilo krivo što prepune žile mu nadu.
Ne znaše više govorit' ni šutjet', već ustima samo
Mrmljaše, mahaše rukom i žmirkaše očima sitnim.
Zatim se, napit onako, naslonio, spustivši grudi,
Nä stōl i sjedio, ležô: na nogama uspravno stajat'
Nikako ne bi mogô. Pa kada ga brižljiva žena
Vidje takva, zanijemi. Jer što li svjetovat' može
Riječju čovjeku tko u besvjesnom stanju il' reći
A da nestalne to ne odnesu oluje il' vjetar?
Ali kad duboka noćna tišina Nabalu odgna
Poslije vesele gozbe pijanstvo i s osvitom dana
Poče mu vraćat' se svijest, Abigàjila napade riječ'ma
Muža i ispriča što je učinio. On, za opasnost
Čuvši, protrne i jedva na nogama osta od straha.
Osupnut, prestraši se da nije mogao jošte
Poredba Izbjeći pravednoj kazni. A tako se osjeća čovjek
Kog su na pùčini jednoć u krhkoj bacali lađi
Valovi, pa ih se sjeti, a još ih se boji jer jedva
Njima umàče, pa mirno govoriti ne može ò tom.
David milòstivo bje oslobodio Nabala kazne,
Ali ga kaznio bog za grijehe, za rìječi lude
I za pogrde ružne što reče ih svom dobročincu:
Poslije desetak dana pod Tartar smrt ga odvuče
Iznenada. I odmah do ušiju Davidu dopru
Glasi kako je Nabal opačinu platio smrću.
Tad on podiže oči i ruke obje spram neba
David bogu Te progovori glasno: »O vrhovni vlädāru svijeta,
Ja se zahvaljujem tebi: ti bičem pravedne kazne
Djela nèzahvālna i drska čovjeka šibaš;
Tàkōđer ne možeš trpjet' da nepravda nanijeta tvojim
Slugama bude bez kazne. Ti htjede da prođem se gnjeva
Koji me obuzeo — da, uvrijeđen, ne vrijeđam ì sām,
Nego da radije praštam. Jer ti si, sjećam se, rekô:
'Osvetu meni samom prepustite! Moje je pravo
Zle kažnjavat', a one što nepravde trpe obasut'
Dobrima dostojnim njih.' Ti, osvetniče i oče,

Incaluisse aliis quanto maiore bibendi
Libertate solet dominus quam seruulus uti.
Potus Nabal erat, perplexo uerba palato
Dimidiata refert non blesae crimine linguae,
Sed uini uitio uenas inflante madentes.
Ipse idem nescitque loqui nescitque tacere.
Murmurat ore, manu gestit, conniuet ocellis.
Et nisi quod mensis innixus pectore prono
Ebrius accumbat, pedibus consistere rectis
Non bene sufficeret. Talem quum prouida coniux
===> Vidisset, siluit. Quid enim suadere loquendo
Capto mente potest aliquis uel dicere, quod non
Ventus et instabiles properent auferre procellae?
Ast ubi iam noctis conuiuia laeta secutae
Alta quies crapulam digessit mensque nitere
Coepta nitente die est, uerbis aggressa maritum
Abigail narrat quae gesserat. Ille periclo
Territus audito trepidos uix sustinet artus.
Inde stupens nec adhuc meritas euadere poenas
Comparatio Posse timet. Veluti mediis qui fluctibus olim
Iactatum fragili meminit se forte carina,
Quos uix effugit fluctus, exhorret eosdem
Nec potis est illos animo memorare quieto.
Liber erat poena Dauidis munere Nabal,
Sed mulctante deo stultae commissa loquellae
Et benefactori mala probra relata, repenti
Post bis quinque dies rapitur sub Tartara letho.
Morte luisse scelus Nabalem nuncius aures
Protinus impleuit Dauidis. Sustulit ille
Ad caelum geminas gemino cum lumine palmas
Dauid ad deum Et uoce intenta »Tibi, mundi maxime rector,
Grates« inquit »ago. Tu iusto facta proterui
Ingratique uiri poenarum uerbere pulsas
Nec potes ipse pati, collata iniuria seruis
Vt sit inulta tuis. Tu me decaedere ab ira
Curasti incoepta, ne laesus laedere pergam,
Sed magis ignoscam. Nunc te dixisse recordor:
‚Caedite uindictam mihimet, punire malignos
Iuris quippe mei est dignisque indigna ferentes
Accumulare bonis.' Tu uindex, tu pater idem

Koji uzvisuješ smjerne i koji ponizuješ gorde,
Daj da milostiv budem i neprijateljima ljutim.
Daj da, tvojom snagom potpomognut, uzmognem uvijek
Nè samo izbjeći njima već ujedno sebe učinit'
Dostojnim tvog obećanja — da prijesto ću dobit' i žezlo.«
David, rekavši to, na počinak pođe, a uto
S obzorja oblaka nesta, i nebo zvjezdanim sjajem
Zasja — povoljne znake božanske dajući volje.
Onda mu pristali lik Abigajilin dođe pred ŏči:
Njezina ponizna srca i pametnih sjeti se riječi,
Njezine rječitosti. Tä kako je brižno i zdušno
Molila oproštenje i svom ga izmolila mužu,
Zlom i nedóstojnom toga zbog svojih opakih djela!
Stoga odluku stvori u sèbi da je za ženu
Uzme, pa pošalje ljude sa bračnom ponudom njojzi.
Ovima pak Abigaj'la iz sr̃ca odgovori ovo,
Ali se pokloni prije iskazujuć' štovanje time
Imenu Davidovu: »Toliku, priznajem, milost
Ja zaslužila nisam. Jer Davidovom se ženom,
Jišajevom pak snahom nazivati odveć je zà mōj
Položaj. Ali sam spremna da služim, ponavljam, služim
Svom gospodaru: što gŏd mi zapovjedi, ja ću izvršit'.
Makar naredio meni da golijeni, stopala perem
Slugama njegovima, taj prost ću obavljat posô
Ovim rukama samo da zaslužim primljena biti
Čovjeku takvu u kùću i — kad me med služavke svoje
Primi — nazvana biti il' postati jednom od ovih.«
Stoga, preminula muža sahraniv po obredu, ona
Ustade te na leđa magarčića uzjaha svoga.
Zatim krenu na pût u pratnji petero svojih
Dvorkinja žureć' se s ljud'ma što dođoše da je pozovu.
Večer
Febova svjetiljka jošte u vale ocèänske nije
Zapadne spuštajuć' se uronila kada je k mužu
Davidu nevjesta mlada pristupila, koja je tako
Njemu postala žena i ušla u sretniji sada
Brak od prijašnjega. No kako je zakon dopuštô
Dovesti više žena iz plemena svoga, to David
Poradi kasnije nà tom da s' oženi Ahinoámom,
Rodom iz Jizreela. I tako stade u braku
S ovim dvjema uživat'. Jer prvu mu ženu — Mikálu

Abigajila Davidovim izaslanicima

Abigajila postaje žena Davidova

Ahinoama, druga žena njegova

Attollens humiles semper subdensque superbos,
Da quoque in infestos ut sim placabilis hostes,
Vt semper uirtute tua stabilitus et illos
Euitare queam, simul et me reddere dignum
Promissis in regna tuis sceptroque potiri.«
Discessere polo nubes aethraque relucens
Syderea caelum diuini prospera nutus
Signa dedit, facto quum Dauid fine quieuit.
Inde subit mentem formae decor Abigailis
Submissusque animus prudensque loquentia linguae
Nec facunda minus, quanta curaque fideque
Quaesierit ueniam, sed et impetrarit iniquo
Et uenia indigno post impia facta marito.
Ergo suis illam thalamis admittere secum
Decernens quosdam genialia iura petitum
Emisit. Quibus ipsa trahens a pectore uocem
Haec responsa dedit, sed prono uertice nomen
Dauidis uenerata prius: »Me munere tanto
Immeritam fateor. Dauidis dicier uxor
Iesseique nurus plus est quam nostra requirit
Conditio. Seruire meo, seruire parata
Sum domino, quicquid mihi iusserit ille, facessam.
Quanuis ipsa suis me crura lauare pedesque
Praecipiat seruis, manibus complebitur istis
Vile ministerium, merear modo talis in aedes
Esse recepta uiri numeroque admissa suarum
Vel fieri uel dici pars aliqua ancillarum.«
Ergo ubi defuncto persoluit iusta marito,
Exurgit dorsumque sui conscendit aselli
Ingrediturque uiam quinis comitata puellis
Cumque uiris, illi qui se uenere uocatum,
Maturauit iter. Nondum Phoebeia lampas
Oceani Hesperia praeceps se merserat unda,
Quando ad Dauidem uenit noua nupta maritum
Atque ipsi coniuncta uiro est melioribus usa
Quam prius auspiciis. Post haec (quia lege licebat
De tribubus propriis plures adducere sponsas)
Iezrahelitanam thalamo sibi iungere Dauid
Achinoen studuit. Demum gaudere duarum
Harum coniugio coepit, nam prima Michola

Abigail ad Dauidis legatos

Vesper

Abigail fit Dauidis uxor

Achinoe altera eius uxor

Protiv odluke božje — no Šaul zapovjedi tako —
Dadoše Paltiju nekom. Tä zakona ne zna se držat'
Onaj kom bijes i ljutina prevrtljivo smućuje srce.
Kako je bio Šaul na Davida ogorčen tada,
Razvrže zakonit brak i pogazi zakon, pa dade
Vezom nedopuštenom i grešnom povezat' to dvoje.

Saul protiv Davida

Nego, kada je opet Erìnija opake zlobe
Protiv Davida stala podbadati žučljivo Šaula,
Evo mu dođoše neki Zifejci (a Šaul je bio
u Gibeónu) i jave da David boravi s ljud'ma
Svojima zastrašenim na kosama brda Hakìlē.
Šaul se dakle diže, pa trknu na zifejska polja
Sä trī tisuće ljudi te opkoli humak Hakilu.
Zasjede ondje, i vojsku u stalan sakupi tabor.

Noć

Zemlju je mrkla noć već prekrila sjenama svojim
Širеć' po opuštenim tjelesima mrtvilo blago.
Srčani David u pratnji neòbično hrabra junaka —
Sama Abišaja do tabora siđe u dolu
Šaulova hoteći saznat' što ù njem zbiva se tada,
Kako vojnici, čuvari i straža izvršava noću
Svoj zadatak. No sve ih zatèče gdje usnuvši tvrdo
Leže: san se ušuljô u umorna njihova tijela;
Spavahu dubokim snom, kô mrtvi, a bijahu živi.

David ponovno poštedje Šaula koji je neprijateljski raspoložen prema njemu

Prešavši dakle nasip, oboj'ca se korakom lakim
Čadorju Šaulovu ondje primakoše. Najposlije spaze
Kralja u dubokom snu gdje diše, utonuvši ù san,
Vojvodu Abnera jošte i skupinu manju stražara.
Širom otvorenu tad Davidovu se uhu
Naže Abišaj smjeli i prozbori njemu ovako:
»Bog ti je, bog ti je, evo, izručio tvoga dušmána!
Ovu iskòristi zgodu! Bi l' htio da ubijem Šaula
Jednim udarcem koplja?« Tä tko bi zabranio bio
Mrskom dušmánu to učiniti svome, kog blage
Riječi ne mògoše smirit' ni usluge vjernoga srca
Što ih je ùpoznao? No junak David to nè da.

David svome Abišaju

Abišaju on svome odgovori nato ovako:
»Prođi se takvih misli! Jer nipošto ne može biti
Prost od grijèha onaj tko s' usudi čovjeka svetim
Uljem pomazana povrijedit' il' raniti mačem.
Ne dogodilo se da ikada desnicu svoju

Tradita erat Phalto cuidam sic Saule iubente
Contra scita dei. Nam nescit legibus uti
Cuiuscunque leuem turbat furor iraque mentem.
Hinc quia Dauidi infensus tunc extitit ille,
Soluit legitimos peruerso more hymeneos,
Illicitos iussit uinclo uincire prophano.

Saul in Dauidem

Cumque iterum Saulem praui liuoris Herinis
Aduersum Dauida modis urgeret amaris,
Ecce hunc Ziphei quidam ad Gabaona sedentem
Conueniunt referuntque super iuga montis Achilae
Ipsum Iesseiden timida cum gente morari.
Exurgens igitur Zipheia currit in arua
Cum ter mille uiris collemque obsedit Achilae,
Stabat ibi fixis collecto milite castris.

Nox

Et iam caeca suis terram nox texerat umbris
Diffundens blandum per mollia membra soporem,
Magnanimus Dauid solo comitatus Abisa,
Praestanti uirtute uiro, descendit ad ima
Saulis castra uolens, quid tunc ageretur in illis,
Noscere, quid miles, quid custos procubitorque
Sub noctem curent operis. Sopita iacere
Corpora deprendit. Fessos irrepserat artus
Somnus et alta quies uiuos in morte tenebat.
Ambo igitur uallum transgressi, Saulica lento
Successere gradu tentoria. Denique cernunt

Iterum Dauid pepercit Sauli sibi infesto

In medio regem somno spirare sepultum
Militiaeque ducem Abnerum turbamque minorem
Custodum. Patulam tunc se Dauidis ad aurem
Inclinans audax animi sic fatur Abisas:
»Ecce deus, deus ecce tuum tibi tradidit hostem!
Vtere sorte data! Vis uno cuspidis ictu
Conficiam Saulem?« Quotus hoc uetuisset in hoste
Tam sibi suspecto, quem iam nec mitia uerba
Reddere placatum poterant, nec cognita fidi
Pectoris officia? At uetuit Iesseius heros,
Qui tunc tale suo responsum fudit Abisae:

Dauid ad suum Abisam

»Mitte animum talem! Nequaquam criminis expers
Esse potest, quisquis perfusum chrismate sacro
Ausus erit uiolare uirum seu laedere ferro.
Absit ut hanc unquam Cisidae sanguine dextram

Šaulovom okaljam krvlju! Pa neka u okrutnom srcu
Sprema mi propast životu! No ja ću ga ipak podnosit'
Dokle ga božji bič ne ošine. Tada će biti
Bijesu njegovu kraj i ljute će proći se mržnje.
Nego, ded koplje ono što njemu je, eno, do glave,
Vidimo, zabodèno sad tiho uzmi i čašu
Koja visi o koplju. Pod okriljem mrkle se noći
Vratimo s ovim tek plijenom na one iste brežuljke.«
Odu neprimijećeni, jer još se probudili nisu
Šaulovi dotle vojnici. No kada se nä vīh planine
Popeo, ökrēnu se spram kraljeva čadorja licem
David i silnim glasom zagrmje: »O, vi što na Šaula
David Šaulovim stražarima
Pazite — to vam je dužnost — ded diž'te se, diž'te i sada
Nipošto nemojte se na moje oglušiti riječi!«
Abnera Davidov glas i buka vlastitih ljudi
Probudi te će ovako: »Tä tko si ti što si došô
Svojom zaglušnom vikom da ometaš počinak kralju?«
David odgovori njemu: »Zar nije, Abnere, tebi
Kralj iz dobrostivosti podario počast onakvu
Prvi do njèga da budeš? Pa takvom li uzvraćaš plaćom
Njemu za položaj svoj? Tä zar se opasnosti smrtnoj,
Tako sigurnoj on ne izlaže spavajuć', eto,
Kada ga čuvaš ti? Jer netko ödnese njemu
Koplje i s njime čašu, što bjehu kraj kraljeve glave
Dok je spavao tvrdo. A koga veseli da tako
Čuva svog gospodara, taj smrtnu zaslužuje kaznu.«
Šaul se smiruje
Odmah Davidov glas prepòznade Šaul, kog dirnu
Čestitost toga junaka što voljaše život poštedjet'
Onom što tol'ko već puta o glavi je radio njemu,
Negol' ga ubit', pa reče ovako: »Ej, jesi li sin ti
David Šaulu
Jišajev, à mōj David?« A on mu odvrati odmah:
»Jesam, i sluga tvoj, vrlina čija i vjernost
Svakom je znana do tebi. Tä koji je, zaboga, razlog
Tvojoj nepojmljivoj mržnji? Obećavaš mir, a ne mène
Oružje nemilo dižeš. I kršiš zadanu riječ
Da bi je himbeno potom obnovio. Javno se praviš
Prijateljem, no smrtni u srcu si dušmanin meni.
Kakav je bijes to, kralju? Oprosti, ali me sili
Bol da govorim tako. Jer uvijek tebi sam bio
Nä čäst i desnicom svojom obarao tvoje dušmäne.

Foedarim! Licet ille meae dispendia uitae
Dira mente paret, semper tolerabimus illum,
Donec diuino mulctatus uerbere finem
Imponat furiis odiumque relinquat iniquum.
Nunc hastile illud, quod fixum stare uidemus
Ad caput ecce suum, taciturnus tolle cyphumque
Hastili haerentem. Cumque hac tantummodo praeda,
Dum nox atra fauet, colles repetamus eosdem.«
Indeprensi abeunt nondum uigilantibus ipsis
Saulis militibus. Superato uertice montis
Dauid, conuerso ad regis tentoria uultu,
Ingenti clamore tonat: »Custodia curae
Dauid ad Saulis custodes
O quibus est Saulis, iam surgite, surgite et aure
Nequaquam surda nunc nostra admittite dicta!«
Abnerus uocis sonitu uulgique tumultu
Experrectus ait: »Quis tu, qui ueneris isto
Verborum tonitru regis turbare quietem?«
Respondit Dauid: »Num non, Abnere, potestas
Illa tui donata manet tibi munere regis,
Post ipsum ut fieres primus? Taline rependis
Officium mercede suum, quum dormiat ille
Sub te custode, ut uitae tam certa pericla
Ille suae subeat? Nam quidam sustulit illi
Tela cyphumque simul, capiti quae proxima regis
Sopiti steterant. Domini custodia quem sic
Delectet, mortis poenas est pendere dignus.«
Saul placatur
Agnouit uocem iam rex Dauidis et idem
Commotus pietate uiri, qui parcere uitae
Insidiatoris toties quam caede nocere
Maluit, »Heus« inquit »nunquid Iesseia proles
Et meus es Dauid?« Cui statim reddidit ille:
Dauid ad Saulem
»Dauid ego seruusque tuus, uirtute fideque
Nulli non notus te praeter. Causa nefandi
Quae sit, quaeso, odii? Pacem promittis, et arma
Importuna moues. Data nobis foedera frangis,
Fracta dolo sarcire paras. Ostendis amicum
Fronte palam, saeuum seruas in cordibus hostem.
Quis furor hic, o rex? Ignoscas, talia fari
Compellit me quippe dolor, tibi semper honori
Quum fuerim, quum nostra tuos euerterit hostes

Mojih se junačkih djela filìstējske spominju čete;
Priznaju preda mnom da su uzmàkle kad göd im se svidje
Borbu započinjat' s nama. No, sigurni, sad se vesele
Jer se već nadaju da će, zahvaljujuć' osveti tvojoj,
Zla što od mène i mojih pretrpješe ljudi, po tvojoj
Odluci, propašću mojom i mojih nadoknadit' ljudi.
Ne možeš, Kišev sine, na mène oružje strašno
Dić' a da time sâm ne potpomogneš svoje dušmáne.
Prestani meni već jednom smrt željeti koji te štujem,
I ugađati tima što tužnu priželjkuju nama
Obadváma sudbìnu i sveđ nam dosađuju ratom.
Evo, opet je mogla probòsti te desnica moja,
Ali se sùzdržāla. I prìje te uvjeri ù tō
Odjeća koju ti skratih, a sad će te koplje i čaša —
Plijen što ga s ležaja tvog odnesoh na kojem si spavô
Ruke i noge raširiv i ù snu disô duboko;
Nikoga ne bje kraj tèbe tko nije spavao tvrdo.«
Kralj se smete u duši jer vidje da ništa mu nije
Ostalo čime bi mogô krivicu opravdat' svoju,
Saul odgovara
Pa će: »Priznajem, zgriješih. Oprosti mi, molim te, stoga!
Mene je, Davide, moja lakòumnōst navela silna
Te sam ti napravde takve nanosio. Svjestan sam svoga
Grijeha i žalim zbog tōga. Bez bojazni vrati se ù grād
Ili, voliš li više, otiđi očinskoj kući
Ili kamo već hoćeš. A zla se nikakva više
Ne boj nit' nasilja kakva! Jer ja ću ti, vjeruj mi, uvijek
Prijatelj biti, kad vidim da radije želiš da živim
Negoli da sam mrtav. To nikada, priznajem, ne bi
Srce mi vjerovat' moglo da nisi predočio meni
Dokaze upravo takve od kojih sigurnijih nema.«
Ali mu David ni sada posvèma vjerovô nije,
Nego će, vrăćajūći što ote mu: »Kao što često
Život poštedjeh tvoj, nek tako za sretnu budućnost
Sudba sačuva mene i riješi me nevolje svake!«
Tada i Kišev sin poželje radosnim riječ'ma
Davidu svako dobro bez trunka neprijateljstva.
Potom, digavši tabor, na dobra gibèōnska ode.
Pobožni David se pak u pratnji svojega mnoštva
S teškom u grudima brigom u znane mu krajeve vrati.
Jer je odlučio već da u kraljeve riječi se uzdat'

Dextra. Palestinae memorant mea gesta phalanges
Nec mihi se caessisse negant, certamen inire
His quoties placuit. Nunc tuti gaudia carpunt,
Quod mala, quae passi te sunt autore, meorum
Viribus atque meis, te nunc ultore ruina
Compensare mea iam sperent atque meorum.
Ergo infesta mihi, Cisides, arma mouere
Non potes, ipse tuos nisi contra iuueris hostes.
Desine me tandem, qui te colo, uelle perire
Atque fauere illis, optant qui tristia fata
Ambobus nobis et semper Marte lacessunt.
Ecce iterum potuit mea te configere dextra,
Et se continuit. Facti mutilatio uestis
Fecerat ante fidem, faciat nunc hasta cyphusque,
Praeda thoro sublata tuo, distenta sopore
In quo membra tenens proflabas pectore somnum,
Quum nemo, qui non altum dormiret, adesset.«
Confusus rex mente fuit, quo crimina posset
Expurgare, nihil sibi cernens esse relictum.
Saul respondet
Mox »Peccaui.« inquit »Veniam da, quaeso, fatenti.
Multa mei leuitas animi me traxit, inique
Talia ut inferrem tibi, Dauid. Conscius ergo
Erroris doleo. Redeas securus in urbem
Aut, mage si libeat, patrios concede penates,
Vel quocunque uelis, et nil iam denique triste,
Vim nullam metuas. Meme tibi semper amicum
Crede fore, ipse meam quando superesse salutem
Quam periisse magis cupias. Quod credere nunquam
Induci posset mea mens, nisi talibus esset
Edocta indiciis, fateor nil certius istis.«
Sed nec adhuc Dauid se prorsus credidit illi
Raptaque restituens »Velut« inquit »saepe peperci
Ipse tuae uitae, sic rebus fata secundis
Me seruent sortemque uelint auferre sinistram.«
Tunc et Cisides illi ipsi prospera laetis
Optauit uotis et nil hostile relinquens
Sublatis petiit Gabaonia praedia castris.
Ad loca nota pius Dauid cum plebe suorum
Cumque graui rediit circa praecordia cura.
Certus enim fuerat regis non fidere uerbis,

Neće ni onom se dati u rûke u koga je strašna
Moć, a nestalna vjera i volja nikada čvrsta,
Poredba — Koji je prijevaran k tom i prevrtljiv te pučini morskoj
Sličan, koja je često u jednom istome danu
Mirna, glatka i tiha, a onda se nadme, nabuja;
Njezina nestane mira kad nevrijeme dođe, pa lađe
Što ih je dòmaloprije na leđima nosila ravnim
Uskoro valovljem teškim i bijesnim pritisne tada.
David u sebi — Stoga je David u sèbi govorio ovo: »Dok znade
Šaul da po kraljevstvu njemu tumaram, nikad me neće
Prestati hvatat' u zamke il' tražit' u očitom ratu.
Stog će se jednoga dana dogodit' da uhvaćen budem
Jer ću uletjet' u rûke iz kojih često do sada
Krijuć' se, bježeć' umakoh po milosti nèbeskog kralja.
Nije li bolje za mene otići daleko odávde,
Međama kraljevstva drugog i mjestima dàlekim prići?
Zato da kralj, kad sazna da odoh iz judejske zemlje
I da granicu prijeđoh, napòsljetku prestane tada
Ratovat' protiv mene i tragove moje uhodit'.«
Rano jutro — Danica lica rumèna i sjajnih, zlaćanih kosa
Ispred Sunčevih konja na istoku trčati poče
Izlazak crvenih luči najavljujuć'. Ù tom se času
Diže vojvoda David i krenu sa četama svojim,
Sä šēst stotina ljudi. U nutarnja pohrli pravo
David dolazi kralju Akišu — Kraljevstva Filisteje, pa ù grād ušavši — ù Gat,
Stupi pred Akiša kralja i zamoli smještaj za sèbe.
Ponuđen prihvati krov i svojoj naredi pratnji
Neka stanuje s njim, a svojim ženama dvjema
Zasebne sobe pokáza i prida im jednake dobi
Dvorkinje, zato da gospe i služavke budu u jednom
Dijelu kuće, a drugi da ugosti samo muškarce.
Jer je za čestite žene med muškima živjeti ružno
Kao i zazirat' slabo od društva suprotna spola.
Ne valja ni da vojnici, što ljute ratove vode,
Nemuški pòmiješāni sa ženskinjem stanuju skupa.
Stoga, kad Šaul ču da sin se Jišajev — David
Sklonio ù grād Gat, tad prestane njega na bijegu
Oružjem slijedit' i zà njīm u potragu odrede slati.
Ali čim uvidje David da ne može ništa učinit'
Dostojno hrabra svog srca ni desnice iskusne, snažne

Non dare sese illi, cuius metuenda potestas
Instabilisque fides et nunquam firma uoluntas,
Comparatio — Qui uarius fallaxque foret similisque marinis
Aequoribus, quae saepe die tranquilla sub uno
Et constrata silent, rursumque inflata tumescunt
Commutantque suam cum tempestate quietem
Quasque modo aequali dorso uexere carinas,
Illas mox rabidis undarum molibus urgent.
Dauid secum — Haec igitur secum Dauid: »Per regna uagari
Me sua Cisides dum scit, non desinet unquam
Impetere insidiis uel aperto quaerere bello.
Atque ideo quandoque capi continget et illas
Incurrisse manus, fugiens quas saepe latensque
Hactenus euasi caelestis munere regis.
Nonne mihi melius procul hinc discedere et oras
Alterius regni sedesque subire remotas,
Vt, quum Iudeos extremi limitis agros
Excessisse sciet me rex, mihi bella mouere
Et mea scrutari tandem uestigia cesset?«
Summum mane — Phosphorus Eoo praecurrere coeperat orbe
Solis equos rutilasque faces prodire monebat
Ore rubescenti flauique nitore capilli,
Quum ductor Dauid surgens mouet agmina secum,
Dauid uenit ad regem Achim — Sex centena uirum. Recto petit intima cursu
Regna Palestinae Gethamque ingressus in urbem
Achi sese offert regi sedemque precatus,
Tecta oblata capit secumque manere cohortem
Iussit et ambabus secreta cubilia monstrat
Coniugibus sociatque pares aetate ministras,
Vt dominas famulasque domus pars altera haberet,
Altera pars marium tantum foret hospita turbae.
Nanque uiros inter turpe est residere pudicis
Diuersique cauere parum consortia sexus.
Nec decet armatos atque aspera bella gerentes
Foemineis blande mixtos habitare cateruis.
Vt Saul audiuit, quod Getham caessit ad urbem
Iesseides Dauid, fugientis destitit armis
Terga sequi missisque uirum perquirere turmis.
Ast ubi se media Dauid regione manendo
Externi regni uidit nihil aedere posse

Bude li boravio u središtu kraljevstva tuđeg,
Stupi pred Akiša kralja i prijazno reče mu ovo:
David Akišu »Zdravo, ti od Maóka što veći si, velikog oca,
Kojino zlatno žezlo filistējskog naroda nosiš!
Sluga osjeća tvoj da drugo zaista ništa
Ne radi ovdje zá te, već provodi ututanj život.
Stog mi naredi da pazim na granice kraljevstva krajnje
Te da, braneći tvoje, izazivam oružjem druge.
Saul Nek zna koga je on iz očinske istjerô zemlje —
Šaul što poznat je već kô dušmanin meni i tebi.«
Grad Siklag dan Davidu Njegovoj molbi kralj udòvolji. Tvrđavu Siklag
Onda prepusti njemu na krajnjim međama zemlje.
Tako se David kralj sa svojima premjesti tamo.
Otle bi sirijska pljačkô mjestanca Gešur i Girzu,
Bogatu raslinjem raznim, i nerodan voćem Amàlek
— Što su poznata mjesta neznàbožnog naroda bila —
Odvodeć' goveđa krda i onoga blaga što reve,
Stada vunònosnih k tome ovaca i ugnutih leđa
Deve te odoru s ljudi. Međùtīm, da ne mogne nitko
Kralju dojaviti to ni njegove pozorne uši
Napunit' žalbama svojim, u običaj bješe im ušlo
Stanovništvo ubijat': dječaka, mladića ni starca,
Čak ni staricu majku ni neudatu još djevu
Nisu puštali žive. I nikoga nije tad mogla
Spasit' od smrti ni dob ni spol ni položaj njihov.
Stoga, kad ù grād bi Gat sin Jišajev nosio plijen,
Predmete upljačkane, pred kraljem bi hvalit' se znao
Kako je narodu on izràēlskom oteo sve to.
Mali je bio već prijestup pretvarat' se tako, no ipak
Nije nikakav grijeh spram ljudi neznàbožna roda
Okrutan biti, jer bog zapovijeda pobit' sve one
Čije je njive on obèćao židovskom puku
Kao i cio imutak što ljudi ga duguju zemlji.
Akiš, sin Maokov Stoga je sin Maókov — držeći da David mu uvijek
Govori istinu samo i misleć' da odvodi često
Plijen iz naroda svoga, da Šaulovo kraljevstvo hara,
Židovsku pustoši zemlju — već vjerovô da će mu David
Dovijeka prijatelj biti i vjeran u svakom trenutku.
Akiš Davidu Nego, kad je već čete u silnom pokretu skupljô,
Kada se spremao bijesno zavojštit' na Šaula kralja,

Forti animo dignum et expertae robore dextrae,
Dauid ad Achim Stans Achi coram uerbis ita fatur amicis:
»Salue, magne magis magno genitore Maocho,
Sceptra Palestinae qui gestas aurea gentis!
Seruus ego tuus hic aliud nil sentio certe
Me praestare tibi praeter leuis ocia uitae.
Dic extrema igitur tuear confinia regni,
Vt tua defendens armis aliena lacessam
Saul Et discat patriis Cisides quem expulit oris,
Cisides tuus atque meus iam cognitus hostis.«
Sicelechus urbs data Dauidi Annuit oranti rex illi. Tunc Sichelecum
Extremis positam concessit finibus arcem.
Transtulit ergo illo rex Dauid seque suosque.
Hinc Syriae uicos Gethsurum et germine Gezram
Foecundam multo et sterilem pomis Amalechum
Praedari solitus, gentis loca nota prophanae,
Auertens armenta boum pecudumque rudentum
Lanigerosque greges et ruptos terga camellos
Exuuiasque uirum. Sed nequis nuncius ista
Deferre ad regem patulasque onerare querelis
Aures illius posset, trucidare colonos
Moris erat. Superesse puer iuuenisue senexue,
Vel iam mater anus, uel adhuc innupta puella
Permissi haud fuerant. Aetas, conditio, sexus
Exitii expertem poterant tunc reddere nullum.
Et quum res raptas Getheam ferret ad urbem
Iesseides, coram iactabat talia sese
Israhelitarum genti sublata referre.
Id simulare leuis fuit error, nec tamen ullum
Desaeuire nefas aduersus corpora gentis
Infidae, mandante deo disperdere cunctos,
Quorum Iudeae promissa noualia plebi
Essent atque omnis possessio debita terrae.
Achis Maochi filius Inde Maochides Dauidem dicere semper
Vera ratus populoque putans abducere praedas
Illum saepe suo uastareque Saulica regna
Iudeumque solum, iam ipsum sibi semper amicum,
Ipsum per cunctos fidum fore credidit annos.
Achis ad Dauidem Ast ubi iam magno compelleret agmina motu
Inferretque uolens Sauli fera praelia regi,

Davidu prozbori ovo: »Sad moja te poziva borba,
Hoće da pokažeš nama koliko hrabrošću smjelom
Vrijediš, koliko li umom. Odlučih te postavit' sebi
Uz bok: jer sigurnim ti ćeš čuvarem moga života
Biti i moje glave braničem. Ded odredu svojem
Reci nek se oruža i neka se naoštri dobro
Da bi progonstvo tvoje već jednom osvetio mačem
Ili poželio pak za lijepu umrijeti slavu.«

David odgovara

David »Veselim se«, reče, »o najveći kralju, veselim
Što mi se željena sada mogućnost pruža da tebi
Pokažem kòliko vrijedi u ratu desnica moja,
Kol'ko sam obvezan tebi na vjernost i na junáštvo.
Dapače, štovani kralju, računam, i ljepše je da se
Dostojno odužim tebi za milost i ljubaznost tvoju
Nego da mislim na slavu u tako odlučnoj borbi.
Tebi dugujem sve: ti primaš u kraljevstvo mene
Prognana, grade nam daješ, a gotovo ničim to dosad
Mi zaslužili nismo, i čast mi iskazuješ da ti
Služim u vojsci. Stog neće nijèdna me teška opasnost
Spriječiti moći, ni napor — jer tim si zadužio mene —
Tvoj da ne branim tabor dok gòd me ne ostavi snaga,
Izranjen i izboden dok ne klonem mrtav na zèmlju.«

Ponovno Akiš

Davida zagrli Akiš objèručkē čuvši mu riječi
Dostojne čovjeka hrabra, pa poljubi njega i reče:
»Davide, živio dugo! Požívim li, još sam i vìše
Darova voljan ti dati. Jer meni ćeš prijatelj biti
Jedan od prvih i jedan od uglednih knezova dvorskih.
Pođide sad, no na vrijeme sa svojima ùz nās se nađi.«

Akiš protiv kralja Šaula

Kad se već bila sva na oružje skupila vojska
— Junački vòjskovođe i čete što sjahu od mjedi,
Mnogo tisuća ljudi na široka navrije polja:
Svikoliki pješaci, u dugome redu, i brojna
Skupina konjanika — ne krećuć' se previše sporo.
Onda do međa Sebàstē i šunemskih dođoše ravni.
Tu im se napokon svidje u taboru zasjesti stalnom.

Šaul

Tàkōđer Šaul se kralj, kad skupi izràēlske čete,
S vojskom svojom pokrénu. Od gomile oružaníkā
Cijela zemlja uzàvre. I čas bi se vrste razvúkle
Življe nastupajući, a čas bi se zbile u hrpu.

Poredba

Kao i oblaci vlažni što sà svih strana ih vjetri

Dixit Dauidi: »Nunc te mea bella reposcunt
Ostendasque iubent, quantum uirtute feroci
Consilioque uales. Lateri te adiungere nostro
Decreui: tu certa meae custodia uitae,
Tu capitis tutamen eris. Dic turma tuorum
Se telis animisque paret praestantibus ultro
Exiliumque tuum tandem seu uindicet armis,
Seu cupiat lethum pulchra pro laude pacisci.« —

Dauid respondet

»Laetor,« Dauid ait, »rex regum maxime, laetor,
Quod mihi, quam cupii, sit nunc oblata potestas
Monstrandi, quantum possit mea dextera bello,
Debeat et quantum tibi uirtus nostra fidesque.
Immo referre reor grates magis esse decorum
Officiis, uenerande, tuis et munere dignas
Quam studuisse meae tanto certamine famae.
Debeo cuncta tibi: tu pulsum in regna receptas,
Tu fere adhuc nobis meritis nihil oppida donas
Militiaeque tuae tu me dignaris honore.
Talibus obstrictum non me uis ulla pericli,
Non arcere labor poterit tua castra tuentem,
Donec uulneribus confosso corpore uires
Destituent lapsosque solum susceperit artus.«
Forti digna uiro Dauidem uerba loquentem

Rursum Achis

Achis utraque manu constrinxit ad oscula dicens:
»Viue diu, Dauid! Si uixero, plura daturus
Sum quoque dona tibi. Primos eris inter amicos
Atque Palestinae ductores maximus aulae.
I nunc cumque tuis nobis in tempore adesto!«

Achis aduersus Saulem regem

Post, ubi ad arma omnes iam conuenere manipli
Magnanimique duces fulgentesque aere cateruae,
Milia multa uirum, peditum longo ordine coetus
Atque equitum numerosa cohors, effusa patentes
Per campos, lentis non multum passibus ibant.
Peruentum est ad plana Sunae finesque Sebastae.
Hic tandem fixis libuit considere castris.

Saul

Rex Saul ipse etiam secum mouet arma, coactis
Israhelitarum legionibus. Omnia feruent
Armatis hominum turbis. Nunc spargitur agmen
Promptius incedens et nunc glomeratur in unum,

Comparatio

Humentes ueluti nubes, quas undique uenti

Praznim bacaju zrakom i svojim ih duhanjem gone:
Ovdje se rijetka svijetle, a ondje se zgusnuta crne
Runca, i različne se raznòvrsno miješaju hrpe.
Planina Gilboa Prvo planina Gilbòa na svoja široka leđa
Šaulove šatore primi. Filistējske redove bojne
Gledajuć' s njezina vrha i strijelama načičkan tabor,
Okrugle štitove njine te kacige, oklope mjedne,
Zatim golema koplja i lukove krivih rogóvā,
Mačeve srpaste jošte — od strâha ga ledeni žmarci
Prođoše: stajaše ondje kô ukopan misleći ò tom
Kako im dòrāstô nije, da dušmanska vojska je jača
Brojem, a ùz tō je bolje zaštićuje željezo tvrdo.
Nesretnik, stade se znojit' i, bolan od nesnosnih briga,
Upita boga za savjet, kog uvrijedi — nèbeskog kralja.
Ali kad vidje da on mu ne odvraća uopće nit' mu
Daje snove što mogu svršetak rata predskazat'
— A uputstva je zalud od proroka tražio svetih —,
Onda se, bezbožnik, odmah čarobnjačkoj preda vještini:
Saul pita vračaru za ishod bitke Stade za vračare pitat'. I sazna da starica takva
Ima u gradu En-Doru, gdje živi u màlenoj kući.
Ako je istinit glas, ta može seljakovu muku
Prenijet' — učinit' da ono što posije ponikne drugdje;
Može oblake stvorit' i vedro zamračiti nebo,
Al' i učinit' da opet pred sjajnim se suncem povuku.
Može ona i mrtve probudit' i dignut' iz groba,
Nagnat' ih ljude da čuju i ljudskim da govore glasom.
Ipak, kasnije oni kô dim u lagani uzduh
Odlaze, da ne računaš da stalna osjetila jesu
Ona što ùz pomōć vrački u mrtvo se vraćaju tijelo.
Kišev se dakle sin preobuče u haljine druge
Te se preruši posve u želji da sakrije tko je,
Pa se, brigama moren, tek s dvojicom slugu u En-Dor
Noć Zaputi, ù kuću onu. Već mrkim krilima noć je
Vlažna prekrila zemlju, i sve je što bijaše živo
Spavalo ugodnim snom u blagom počivajuć' miru —
Kad su ta trojica stigla do vračare, tesalske što je
Micala vračke u ljupkoj tišini već duboke noći.
Saul Kišev je zamoli sin da poznatu sjenu mu ona
Proroka Samuela iz podzemnih dvora dozove,
Hoteć' iz proročkih usta da sazna što će se zbiti.

Aera per uacuum iactantes flatibus urgent,
Atque hic rara nitent, illic densata nigrescunt
Vellera, dissimiles uarie miscentur acerui.
Gelboa mons Gelboa mons primum Saulis tentoria lato
Excaepit dorso. Cuius de uertice spectans
Ille Palestinas acies atque horrida telis
Castra suis, clypeos, galeas, thoracas ahenos,
Ingentes hastas, sinuatis cornibus arcus
Falcatosque enses, timuit gelidoque pauore
Constitit affectus, dum se non crederet ipsis
Esse parem, numero sed enim praestare uirorum
Hostilem turmam et duri munimine ferri.
Aestuat infelix curisque urentibus aeger
Consulit aetherii, quae laesit, numina regis.
Vt sibi nulla dari uidit responsa, nec ulla
Somnia, quae belli possent praedicere finem,
Nec monita, a sacris frustra quaesita prophetis,
Protinus ad magicas se transtulit impius artes,
Saul de euentu pugnae consulit magam Quaesiuit sagas. Endora discit in urbe
Huius sortis anum paruos habitare penates,
Quae transferre queat (si uera est fama) labores
Agricolae faciatque alio sata surgere campo,
Nubibus exortis caelum fuscare serenum
Et rursum nubes fulgenti caedere Soli.
Quaeque etiam excitos manes exire sepulchris
Cogat et humanas audire et reddere uoces.
Post tamen hi tenues abeunt ceu fumus in auras,
Ne stabili uirtute putes remeare priores
Cantibus admotis resoluto in corpore sensus.
Cisides igitur mutatis uestibus atque
Sese alium simulans cupiensque latere, quis esset,
Non nisi cum seruis Endorae tecta duobus
Nox Solicitus petiit. Iam pullis texerat alis
Humida nox terras, animantum corpora blandos
Carpebant somnos, placida perfusa quiete,
Quando adiere magam tres isti sacra cientem
Thessala, iam multae per amica silentia noctis.
Saul Cisides rogat hanc, Samuelis ut ipsa prophetae
Sedibus ex imis notam sibi suscitet umbram,
Ore uolens uatis doctus iam nosse futura.

Žena se bojala možda započeti nedjelo takvo
Tada u prìsustvu ljudi, pred očima mnogih, da ne bi,
Odana, podnijela kaznu što zakon je, svetiji òd svih,
Odredi — zločine grešne zabranjujuć' vračarskog zvrka.
Stoga joj Šaul se zakle da zaista nema se bojat'
Nikakva zla: nek mirno vještinu obavlja svoju.
Zabranjenima dakle izàtoga basmama ona
Proroka Samuela dozove sjenu iz groba.
Od njeg dòznade tajne — ubuduće što će se zbiti
I to da Šaul je taj što dođe proroštvo molit'.

Vračara Saulu

Stoga se pokloni prvo, a onda mu reče: »Tà zašto
Mene si htio obmanut' ogrnuv se priprostim plaštem
Da bi — kad zabranjene izrečem zakonom basme,
Dirnuta molbama tvojim — zbog mojeg me kaznio grijeha
Smrću i uhvaćenu na prijevaru poslô pod Tartar?
Naime, sada ja znam da onaj si kome je dana
Zacijelo najviša vlast da židovskim upravlja pukom.«

Saul odgovara

»Ne boj se, hajde govori«, junačina Šaul će nato,
»Deder slobodno reci što vidje, pa bilo da zá me
Povoljno to je il' ne. « Tad ona demónovim bijesom
Zadahnuta zavíka: »Iz zemnih humaka grobnih,
Vidim, dižu se sjene božanske i blaženih moći.
Samuel je med njima.« I uto se, brže neg' reče,

Samuel se pojavljuje

Pojavi prorokov lik — od starosti drhtava tijela,
Zanoseć' se u hodu, poštapajući se štapom.
Jedan mu dio plašta niz lijevo višaše rame,
Dok mu je drugi bio pod desnim pazuhom nabran:
Jedna mu ruka bje otkrivèna, a pokrita druga.
Dostojanstveno lice i sijedu je imao kosu,
Dok mu je časne grudi pokrivala bijelā brada.
Njegova spoljašnjost sva božanskom je sjala ljepotom
Te je blistala već zemaljski odloživši izgled.
Takav je Samuel bio na pogled kad posljednji put je
Šaulu govorio kralju ovako prozborivši njemu:

Samuel Saulu

»Zašto mi, Kišev sine, iz groba mramornog dižeš
Kosti usuđujuć' se ometati pokoj mi duši?
Mene, međùtīm, amo ne dozva čarolija grešna
Niti nedopušten obred, već dođoh po nalogu boga
Nebeskoga.« A on mu odgovori prestrašen time:
»Svećeniče božanski i proroče tajne što znadeš,

Tale autem facinus mulieri forte timenti
Ordiri praesente uirum spectanteque turba,
Ne delata luat, quas lex sanctissima poenas
Constituit magici prohibens mala crimina rhombi,
Cisides iurat nihil ipsi triste timendum
Esse quidem, secura suas exerceat artes.
Illa igitur uetitos peragens post talia cantus,
Fatidicam tumulo Samuelis deuocat umbram.
Ex illo euentus discit secreta futuri,
Esse etiam Saulem, qui uenit fata rogatum.

Maga ad Saulem

Hunc ergo mulier primum uenerata »Quid« inquit
»Ludere me uili uoluisti uestis amictu,
Vt, precibus commota tuis, quum carmina lege
Interdicta canam, sumas de crimine nostro
Supplicium captamque dolis sub Tartara mittas?
Nam scio te esse uirum, cui certe summa regendi est
Israhelitanam plebem donata potestas.« —

Saul respondet

»Fare, age, ne timeas« respondit Cisius heros:
»Aede palam quicquid uidisti, siue secunda,
Siue aduersa mihi.« Tunc illa afflata furore
Demonis exclamat: »Video pia numina diuum
Surgere de terrae tumulis umbrasque deorum.
Quos inter Samuel.« Dicto mox ocyus ipsa

Samuel apparens

Affuit effigies uatis, tremebunda senecta
Membra gerens corpusque labans nixumque bacillo.
Cui clamidis leuo pars haec pendebat ab armo,
Pars haec sub dextra sese sinuauerat ala;
Altera erat deprompta manus, manus altera tecta.
Maiestas inerat uultu canique capilli
Canaque quae pectus uenerabile barba tegebat.
Tota uiri facies diuino clara decore
Et iam mortali deposta fulgida forma.
Talis imago fuit Samuelis, quando locutus
Postremum regi Sauli sic ore profatur:

Samuel ad Saulem

»Quid mea marmoreo, Cisides, ossa sepulchro
Ellicis et manes audes uexare quietos?
Quanquam non adsum cantu reuocatus iniquo
Illicitisque sacris: caelestis numinis actus
Imperio ueni.« Verbis perterritus istis
Ille refert: »Veniam mihi da, diuine sacerdos

Saul odgovara
Molim te, daj mi oprosti! Jer, evo, pogibli ratne
Mene zaista tište: žezlonoša grada je Gata
Glavom skupio svu Filisteju pod oružje te je
Bijesan vodi na mène. A zalud od gromovnog boga
Odgovor tražih: jer svetih on nè da mi proroka čuti,
Ne da mi nikakvih sanja. I moradoh pokušat' ovo:
Da te amo dozovem na sväki mogući način
I proročanstvima tvojim da poučen napokon saznam
Što li treba učinit' u tako presudnom času.«
Samuel
Prorok namršti čelo i, mrkim ga gledajuć' okom,
Reče mu ovo: »A zašto od mène odgovor tražiš
Kad ti je poznato već da bog se razgnjevio ná te?
Zar si se, glupane, nadô da itko bez njegove volje
Može znati budućnost i kazati što će se zbiti?
Dakle, znaj da od tèbe božanska naklonost ode;
To ti objavljuje on. A na strani se nalazi puka
Koji je dušmanin tvoj. Sudbonosni došô je sada
Kraj kraljèvanju tvom. Jer to će dobiti pravo
Onaj kog često si ti progonio bezbožnom mržnjom —
David, a Šaulov će dom tugovat' kad bude bez kralja.
To ti je odavno, kralju, predskazao, nadahnut bogom,
Duh moj, no tî si se drzn'o ne pòštovat' zapovijed božju:
Blag si nedòpušteno spram naroda poganskog bio,
Spram Amalečana blag. No neće filistējsko tebe,
Nipošto, oružje kleto poštedjet' pred kojim već bježiš:
Pobijeđen ti ćeš podlèći i s tobom cijela će vojska
Neprijateljima odmah, po porazu, pasti u rûke.
Bit ćeš sa sinovima med sjene stigijske bačen,
Pa ćeš vidjet' Plutóna što duše žalosne straši.
To ćeš doživjeti prije no prođe sutrašnji danak,
Prije nego ga večer zaključa na Olimp i smiri.«
Reče, i nestajući u lagan se ispari uzduh
Te se, kao što dim, u maglicu razli i ode.
Šaul, međùtīm, protŕnu i drhtati poče jer silan
Strah mu potrese kosti, i krv mu se sledi u drobu,
Ruke i noge mu klonu, a onda se sruši na zèmlju.
Ležaše kao mrtav. A kad mu se vratila duša,
Kad mu je životna k tome toplina probudila srce
Te je prijašnju snagu oćutjelo da mu se vraća,
Vračara
Ona mu pristupi žena, pa njega što ležaše nà tlu

Saul respondit
Arcanique sciens uates! Ego nempe periclis
Ecce premor belli. Getheae sceptrifer urbis
Ipse Palestinam totam sub Marte coactam
In me saeuus agit. Frustra responsa Tonantis
Appetii: renuit sacros audire prophetas,
Somnia nulla dedit. Fuit hoc tentare necesse,
Vt, quocunque modo te possem, huc usque uocarem
Atque tuis monitis imbutus denique scirem,
Quid facto sit opus tanto in discrimine rerum.«
Samuel
Contraxit frontem uates et lumine toruo
Respectans inquit: »Quid me responsa petebas,
Nosses iratum quando tibi numen? An illo
Inuito quenquam sperasti scire futura,
Stulte, uel euentus uenturos dicere posse?
Ipso igitur pandente scias fugisse fauorem
A te diuinum, contra cum gente manere
Aduersante tibi. Venit fatale tuarum
Excidium rerum. Regnandi iura dabuntur
Illi, quem tu odiis agitasti saepe nefandis,
Dauidi Saulisque domus priuata dolebit.
Hoc mea uenturum tibi, rex, predixerat olim
Mens afflata deo, cuius tu spernere iussa
Ausus es, indulgens genti inconcessa prophanae
Amalechitarum. Sed nequaquam tibi parcent
Arma Palestinae, quae iam fugis, impia gentis.
Succumbes uictus tecumque exercitus omnis
Hostis in arbitrium superatus protinus ibit.
Tu quoque cum natis Stygias demissus ad umbras,
Terrentem tristes animas Plutona uidebis.
Id patiere, prius quam crastina transeat hora
Atque diem clauso componat uesper Olympo.«
Hoc dicto in tenues disparens soluitur auras
Atque instar fumi in nebulas effusus abiuit.
At uero Saulis magno concussa pauore
Occupat ossa tremor gelidusque in uiscera sanguis
Cogitur ad terramque ruunt languentia membra.
Exanimi similis iacuit. Quum deinde redisset
Spiritus et pariter uitali corda calore
Excita sentirent solitum remeasse uigorem,
Maga
Accessit mulier, multum miserata iacentem,

Žaleć' veoma, reče: »Tä vidiš, preslavni kralju,
Kako sam poslušno svaku izvršila zapovijed tvoju,
Sve što gŏd si mi rekô da želiš da bude što prije.
Stoga, molim te, ì tī dobrostivo saslušaj sada
Moje molbe, jer to iz ljubavi činim spram tèbe.
Uzmi hranu što ja ti priredih je — sluškinja tvoja —
Da bi okrijepio tijelo i spasio klonulu dušu.
Gladan, na nogama slabim teturaš i, kako se treseš,
Ne možeš uspravno stajat'. Stog neka ti jestvine ove
Povrate snagu da zdrav u svôj se zaputiš tabor.«
Kralja pak teška tuga obìrva, pa odbi od usta
Zalogaj inače drag mu i slastan što ona ga njemu
Ponudi: odluči umrijet'. I jedva mu ganuše srce
Molbe njegovih ljudi. Na moljenje promijeni njino
Odluku svoju o smrti, i jela što pružiše njemu
Napokon okusi, uze. Pa kad su ih ukusna jela,
K tome i slatko vino okrijepili, Šaul i oni
Dignu se tada i odu te stol im za leđima osta.
Noć
Velik je dio noći već prošao te se odàsvud
Kukurijekanje začu pijètlōvā — ptica sa krestom,
Kad se zaputiše oni po mjesečini se krećuć'
Koja je noćnu tminu osvijetlila. Korakom iduć',
Prijeđu vìsoke humke i ravna, prostrana polja
Te napòsljetku stignu — kad planinski bjehu vrhunci
Jutro
Stali na istoku već od Febove svjetiljke rudjet' —
Natrag u tabor svoj i trudni na počinak legnu.

Atque ait: »Ecce uides, regum celeberrime, quanto
Obsequio tua iussa sequens tibi cuncta peregi,
Quae te cunque quidem quam primum uelle ferebas.
Tu quoque, quaeso, meos facili nunc aure precatus
Admittas: pietate tui commota precabor.
Sume cibos, tua quos tibi nunc ancilla paraui,
Deficientem animam reparato ut corpore serues.
Infirmis titubas pedibus ieiunus et horrens
Stare nequis rectus. Reuocent obsonia uires
Ista tuas tandem, ut sanus tua castra reuisas.«
Rex autem, moerore graui confectus, ab ore
Reppulit oblatas notae dulcedinis offas
Decreuitque mori. Precibus uix deinde suorum
Mens est mota uiri. Mutauit quippe rogatus
Propositum lethi porrectaque prandia tandem
Delibans hausit. Tunc ipse illique, refecti
Iocundis epulis pariter dulcique Lyeo,
Surgentes abeunt mensis post terga relictis.
Nox
Iam multum noctis processerat atque uolucrum
Coeperat audiri uox undique cristatarum,
Quando iter ingressi, lunari luce tenebras
Sublustres reddente, meant et passibus altos
Transmittunt colles effusique aequora campi
Seque suis demum, quum iam suprema ruberet
Mane
Eoae regionis humus sub lampade Phoebi,
Restituunt castris et fessi corpora curant.

SADRŽAJ

Knjiga o Kraljevima I, gl. XXIX. Prije bitke sa Šaulom, Filistejci prisiljavaju Davida, koji im je sumnjiv, da se vrati te se uspinju na Jizreel. XXX. Vrativši se u Siklag, David nalazi grad opustošen od Amalečana, koji mu odvedoše žene. Potrča za njima sa šest stotina ljudi, od kojih dvije stotine ostavi kod prtljage, a s ostalima pođe za neprijateljima; povrati plijen i vrati se u Siklag. XXXI. Izraelci pobijeđeni na Gilboi. Šaul pogibe sa sinovima. Gradovi zauzeti od Filistejaca. Jabešani sahraniše Šaula s djecom. Knjiga o Kraljevima II, gl. I. David u Siklagu prima vijest o porazu. Tuguje za Šaulom, Jonatanom i ostalima. Glasnike dade pogubiti. Proklinje gilbojsko gorje.

KNJIGA VI

Saul

Nedugo poslije toga upravljač židovskog puka
Vojsci zapovjedi svojoj da krene i opkope sruši.
Silazeć' dakle s Gilbòē, na izvore prebaci vojsku
I na tekućice vode u Jizreelu, da ne bi
Žeđ što otežava dah izmorila prije vojnike
Negoli dođe čas za bitku i vitlanje kopljem.

Akiš

Četama naredi svojim i smioni Akiš da krenu.
Tako ostave svi za leđima šunemske ravni
Te se u velikoj hitnji, u četvoròuglom redu,
Kretahu živo u bôj. A Davida s njegovim ljudstvom
Dopade mjesto pozadi te štićahu oni na maršu
Oba kraljeva krila na čelo i začelje ùz tō
Njegovo pazeć' i sve ih zakriljujuć' smiona srca.
Počeše bitku već svi zahtijevati kopljima mašuć'
I neustrašiva lica otkrivati mišice svoje
Hrabro dovikujući i pokličem strašeć' dušmáne.
Ali filìstējske uto vojskòvođe stade podbadat'
Zavisti ostan jer nisu podnositi smireno mogli
Da im je nadređen stranac, da cijenjen je više no oni.

Akiševi vojvode zavide Davidu

»Što će ti, slavni kralju, ta gomila židovskog puka«,
Rekoše, »što će ti tî toliki obrezaníci?«
»Davida«, nà tō će Akiš, »zar ne znate, ratnika vrsna,
Šaulova vòjskovođu, što prijeđe odavno k nama,
Koji je vjeran meni, a ogorčen silno na kralja

ARGVMENTVM

Regum lib. I, cap. XXIX. Palestini cum Saule conflicturi Dauidem, sibi suspectum, redire cogunt ascenduntque in Iezrahel. XXX. Dauid, reuersus in Sicelech, offendit ciuitatem uastatam ab Amalechitis uxoresque suas abductas. Cucurrit post eos cum sexcentis, quorum ducentis ad sarcinas relictis cum reliquis assecutus inimicos, recuperat praedam et reuertitur in Sicelech. XXXI. Israhelitae in Gelboe uicti. Saul cum filiis periit. Ciuitates a Palestinis occupatae. Iabitae sepelierunt Saulem cum liberis. Regum lib. II, cap. I. Dauid in Sicelech accipit nuncium cladis. Luget Saulem et Ionatham et reliquos. Nuncios interimi iussit. Maledixit montibus Gelboae.

Lib. VI

Saul

Post haec non multo iussit sua signa moueri
Iudeae rector gentis uallosque reuelli.
Descendens igitur Gelboa, transtulit agmen
Iezrahelitanae ad fontes et flumina terrae,
Ne foret ante siti miles superatus anhella,
Quam tempus pugnam torquendaque tela uocaret.

Achis

Achis et ipse suas audax iubet ire phalanges.
Ergo Sunae campis omnes post terga relictis
Festini properant alacresque in praelia tendunt
Agmine quadrato. Dauidica turba cohorsque,
Postremum sortita locum, munibat eundo
Regis utrumque latus, frontem quoque tergaque regis
Protegere atque animis audacibus illa tueri.
Poscere iam pugnam cuncti uibrareque tela,
Exertare manus uultumque efferre ferocem,
Succlamare etiam terrereque uocibus hostem.
Inde Palestinos chiliarchas pungere coepit
Inuidiae stimulus. Non aequa mente ferebant
Praeponi externos et quam se pluris haberi.

Achis duces inuident Dauidi

»Quidnam« aiunt »uelit ista cohors, rex inclyte, tecum
Hebreae plebis, recutiti et copia uulgi?« —
»Nunquid nescitis bello Dauida probatum«
Achis ait »Saulisque ducem, mox nostra secutum
Signa diu fidumque mihi multumque superbo

Šaula ohologa?« No razjareni u sr̃cu
Stadoše vikati svi: »Nek natrag se vrati i drži
Mjesta vojskòvođa taj što tî mu ih obilno dade!
Neka se okani samo u bojeve zalazit' s nama,
Borit' se nà našõj strani! Tä tko će bez pogibli moći
Vjerovat' Židovima kad ratove vodimo s njima?
Sumnja dakle postòji, kad dođe do bitke izblíza
I kad stanemo čvrsto spram tvojih neprijatéljā,
Da će te prvoga taj, o kralju, oružjem ranit',
Pa će zà nama krenut' i nož nam zabit' u leđa.
Manje se, nà svaki način, mi bojimo neprijatéljā
Znanih no saveznika u kojega nemamo vjere.
Najviše prijatelj lažan tad šteti kad mislimo da će
Koristit' mnogo jer himba u pogibli pokaže lice.
Kako će drukčije on ublažiti moći ljutinu
Silnu svome vladaru, već ako ne prolije našu
Krv i ne ubije tebe? A valja se bojat' obóga.
Nà što se drznuti neće kad ò njem pjevahu pjesme:
'Desnicom svojom Šaul do tisuću pobije ljudi,
David pak sjajnim junáštvom i deset tisuća ubi.'
Jer što više je slavan, to više je pogibli òd njeg.«
Teško kralju to pade jer nije vjerovat' mogô
Da mu ikakvo zlo od Davida prijeti, no ipak
Popusti, posluša njih, da ne bi se bunili možda
I, ozlòvoljeni, uskratili stupit' u bitku
Što im predstoji, il' čak odstupili te se povúkli.
Pozva Davida bliže te ovo progovori njemu:
Akiš Davidu
»Nikakva razloga nema, o predragi Davide, da bih
Sumnjao ú te: upoznah junáštvo tvoje i vjernost.
To si mi tòliko puta dokazao donoseć' plijen
Neprijatèljskī i zdušno zaštićujuć' kraljevstvo moje.
Nije ni najmanji grijeh okaljao postupke tvoje
Sve do današnjeg dana, već uvijek si služio meni
Lijepo i savjesno ti, i stog sam zavolio tebe.
Ali prvaci u vojsci zahtijevaju, evo, da ipak
Odeš iz tabora ovog. A njima se valja pokorit'.
Stoga sa svojima pođi i idi ili u Siklag
Ili se, želiš li, vrati u bedeme mojega Gata,
Samo nek prestane već u vojsci mi zloslutan žamor.«
Ì tū je Davidu bog pripòmogô: jer mu rečeno

Infensum Sauli?« Turbati corda furore
Exclamant omnes: »Redeat dux iste locosque
Possideat, quibus est abs te donatus abunde!
Praelia nobiscum tantum desistat adire
Et certare simul. Quis enim confidere tuto
Iudeis poterit, Iudeis bella mouendo?
Suspicio est igitur, ne, dum miscebimus arma
Atque tuum contra connixi stabimus hostem,
Iste suis, o rex, te primum sauciet armis
Atque hinc nostra sequens discindat uulnere terga.
Quicquid erit, notum minus ecce pauescimus hostem
⟹ Quam fidei socium suspectae. Fictus amicus
Tunc magis offendit, quum multum profore nobis
Speratur uirtusque patet male cauta periclo.
Et quanam ratione alia placare furorem
Iste sui poterit regis, nisi sanguine nostro
Et nisi caede tua? Simul est utrumque timendum.
Quid non audebit, de quo cantare solebant:
‚Saulis mille uirum percussit corpora dextra,
Mille autem decies Dauidis splendida uirtus?'
Quo plus laudis habet, plus est exinde pericli.«
Sermo molestus erat regi, neque credere quicquam
De Dauide mali poterat. Tamen ipse suorum
Vocibus impensus caessit, ne forte reclament
Auersisque animis detrectent praelia belli
Praesentis, uel stare negent ultroque recedant.
Excitum propius tunc demum talibus illum
Achis ad Dauidem
Alloquitur dictis: »Nihil est, charissime Dauid,
Quod de te dubitem. Nota est uirtusque fidesque,
Quas mihi testantur toties ex hoste relatae
Exuuiae et regni protectio sedula nostri.
Interea nec culpa leuis tua facta notauit,
Sed de me semper belle sancteque fuisti
Promeritus factusque mihi es per talia charus.
Militiae proceres istis decaedere castris
Te tamen ecce uolunt: illis parere necesse est.
Ergo tuos tecum tollens, seu uis Sicelechum,
Seu uis ipsa meae retro pete moenia Gethae,
Vt tandem cessent nostrae mala murmura turmae.«
Hic quoque Dauidi deus affuit. Inde reuerti

Bje da odánde se vrati da ne bi sagriješio bogu —
Òd voljē zastave slijedeć' krivòvjernog puka i protiv
Sunarodnjaka se boreć' — pravòvjernog naroda svoga.
David se povuče — On se podiže dakle kad noć već na izmaku bješe;
Probudi svoje ljude i reče im neka ga slijede,
Pa se u svitanje samo — još zora zabijeljela ne bje —
Stadoše oni žurit' da odu iz tabora onog —
Vojvoda David i četa momaka, pa krenuvši nazad
U filìstējska polja, pod njihove stigoše kule.
Vojska pak Akiša kralja za neprijateljima krenu
Hrleći pravo naprijed i stiže u jìzrēlska polja.
Saul pobijeđen — Šaulovi tada pred njome uzmakoše redovi bojni;
Rasuše se na bijegu, a gora ih primi Gilbòa,
Njezini najbliži vrsi. No pobjedna stiže ih vojska
Te ih žestòko stisnu i kopljima uze obarat'
Jedne, a strijelama druge i mačevima ranjavat':
Padaju na sve strane, odzvanjaju čuke od vike
I od oružja zveke; svud teče potokom krvca.
Šaulovo sabito mnoštvo u žestokom naletu probi
Kopljima dušmanski odred. A Jonatan, hrabri se borac,
Jonatan pogìba — Davidov k tome ljubimac, tu opre: okrenuv se spràm njìh,
Pokri se golemim štitom i ujedno mačem zavitla.
Ipak, uskoro potom, od dùšmānā opkoljen ondje,
Pade zadòbivši rane — kroz trbuh kopljem proboden.
Umiruć', nesretni mladić dozivô je Davida svoga,
Davida kojeg mu ne bje. I ne bi žao mu bilo
Što je imao mrijeti da mogaše prijana svoga
Spasena vidjeti prije no pogine žalosnom smrću.
Ūzā nj i njegova braća, i stariji tad Abinàdab
I Malki-Šùa, mladi, u mrâk sasječèni odlete.
Saul — Ì sām otac im Šaul, smrtònosnim pogotkom ranjen,
Bježeći zamoli svoga štitonošu neka mu ì ōn
Ranu oružjem zada da živa ne uhvati njega
Dušmanin te ga, bijesan, u okove sramotne baci.
Rob kom zapovjedi to iz straha ne učini toga.
Dalje ne hòtēći čekat', on odmah okrene koplje
Te se nabode. I dok je prekò njeg visio jadno,
Drugi mu priđe bježéći i dušu mu što je u tijelu
Ostajuć' krzmala još ponovivši udarac izgna,
Poslušav kraljeve molbe. A potom štitonoša onaj

Iussus quippe fuit, ne gentis signa prophanae
Sponte sequens populumque sacris rituque fidelem
Cognatumque sibi contra stans impius esset.
Dauid recessit — Exurgens igitur supremae tempore noctis,
Excitat ipse suam et secum iubet ire cohortem,
Atque ubi adhuc dubiae clarere crepuscula lucis
Coepissent, properant illis excedere castris
Dux Dauid iuuenumque manus retroque petentes
Arua Palestinae, subeunt regionis coronas.
Ast Achis regis directis cursibus agmen
Iezrahelitanos, hostilia terga secutum,
Accessit campos. Saulis caessere phalanges
Saul uictus — Dilapsosque fuga Gelboae proxima montis
Culmina suscipiunt. Sed uictrix turma secuta
Ardenterque premens, illos euertere contis
Coeperat, hos gladiis aliosque ferire sagittis.
Sternuntur passim, colles clamore resultant
Armorumque sono, cruor effluit undique riuis.
Inde globum Saulis legio pilata feroci
Impete perrumpunt. Contra stetit acer in armis
Ionathas occiditur — Et Dauidis amor Ionathas: conuersus in hostem
Se tegit ingenti clypeo simul et rotat ensem.
Mox tamen hostili circumdatus ille corona,
Corruit accepto transfixa per ilia ferro.
Infelix iuuenis moriens Dauida uocabat,
Absentem Dauida suum. De morte doloris
Nil habiturus erat, saluum si posset amicum
Ante uidere oculis quam tristi caedere fato.
Iuxta illum fratres, genitus prius Aminadabus,
Posterius Melchis caesi fugere sub umbras.
Saul — Et Saul ipse pater, lethali saucius ictu,
Dum fugit, armigerum rogat ipsum, uulnere uulnus
Accumulet ferro, ne uiuum colligat hostis
Coniiciatque ferox in turpia uincula captum.
Id tamen et iussus timuit committere seruus.
Ille morae impatiens, conuersae protinus hastae
Incubuit. Sed dum misere superincubat, alter
Accessit fugiens et adhuc in carne morantem
Cunctantemque animam repetito propulit ictu,
Obstrictus regis precibus. Mox armiger ille,

Ljubav robova prema gospodarima

Želeć' da bude drug u smrti svom gospodaru,
Ì sām se oštricom koplja, na stražnjem kraju, probòde
Te kô pratilac njegov u Ork sjenoviti sađe.
Takav je bio i Grakhov Filòkrat (ako nam rimska
Povijest istinu veli) i dostojan imena toga.
Takav je tàkōđer bio i onaj Pandar kog — vele —
Pobijeđen Kasije dozva pred Augustom strepeć' i lancem.
Gospodarima oba na molbe uzeše život
Da ih dušmanin živе u svojoj okrutnoj moći
Ne vodi ljutit u ropstvo. A onda u utrobi sebi
Zabiše mač ne želeć' nadživjeti njih ubijène.
Velika bijaše ljubav tih robova, ali još veći
Primjer štitonoša dade: da ne bi okaljao ruku
Kraljevom krvlju, on ne htje izvršiti njegovu volju,
Ali, po kraljevoj smrti ni živjeť, nadživjeti njega.
Bude li kakva nam kob dodijelila takvo skončanje,
Tada će osjećaj taj sa valjanim razlogom trebat'
Svladat' i ruke svoje odvratit' od bezbožna čina
Koji nam sveti zakon zabranjuje: nikome nije
Dopušteno da sam na silu si prekrati život.
Nije li hrabrije čak, junačkije nije li ovo:
Voljet' da uzmogneš sve, i najteže, strpljivo snosit'
Negoli, bojeć' se čega, nejùnačkī život dokončat'?
Onaj je dakle dan izràēlska vidio tijela
Posječèna gdje jadno po šumama leže i pò tlu,
Po ravnicama onim, po besputnom kršu — posvùdā.
Gdjeno je pao Šaul, na istom pao je mjestu
S njim i štitonoša njegov. A nà drugom ležahu polju
Leševi njeg'vih sinóvā. Na samrti ne bje mu dano
Gledati podmlatka svog, već umrije praćen od roba.
Kad se pronio glas da Šaul nastradao bješe,
Narodom zavlada strah: stanovnici one doline
Bježahu, tàkōđer svi iz gradóvā uz obale rijeke
Jordana: napuste ih iz paničnog straha od smrti
Te uteku daleko. U prazne gradove uđe
Vojska pobjèdilācā i poče vladati njima.
Tako pokoren bude i potpade pod Filistejce
Velik dio Judeje: i tvrđavice po kršnim
Brdima podignute i zidine koje su jarci
Široki öpasāli te plodne doline i polja.

Seruorum amor in dominos

Mortis heri consors fieri quum uellet, et ipse,
Ipse suum aduersa transegit cuspide corpus
Atque comes illi nigrum descendit ad Orcum.
Talis erat Gracchi Philocrates (uera Latini
Si referunt fasti), tanto quoque nomine dignus.
Pandarus ille etiam talis, quo Cassius usus
Dicitur, Augusti quum uictus uincla timeret.
Ambo isti dominis uitam rapuere rogati,
Ne raperet uiuos inimici saeua potestas
Atque infensa manus. Sua mox in uiscera ferrum
Condunt nollentes illis superesse peremptis.
Magna haec seruorum pietas, sed maius amoris
Armigeri specimen: ne regis sanguine dextram
Polluat, illius tunc iussa facessere cauit,
Nec tamen extincto uoluit uixisse superstes.
Siqua autem talem nobis contingere casum
Fors dabit, affectus iusta ratione regendus
Tunc erit arcendaeque manus a caede nefanda,
Quam lex sancta uetat. Sed nec permittitur ulli
In sua fata suis uiolenter uiribus uti.
Nonne etiam maior uirtus et fortior illa est,
Vincere quae mauult durissima quaeque ferendo,
Quam quicquam metuens ignauam arcessere mortem?
Illa dies igitur caesorum corpora uidit
Israhelitarum misereque iacentia passim
Per siluas, per plana soli perque inuia saxa.
Quo Saul ipse loco, Saulis simul armiger illo
Conciderant. Alio iacuere cadauera campo
Natorum, moriensque suam spectare nequiuit
Prolem Cisides, seruo comitatus obiuit.
Deuictum Saulem quum nuncia fama referret,
Incessit populos terror: fugit accola uallis
Et qui Iordanis seruabant proxima ripis
Oppida desertis subita formidine mortis
Effugere procul. Vacuas ingreditur urbes
Victrix turba uirum et coepit dominarier illis.
Ergo Palestinae concessit subdita genti
Iudei pars magna soli: castella fragosis
Collibus imposita et latis circumdata fossis
Moenia, frugiferae ualles et pascua rura

Vrtovi s vrelom pogdjègdje iz kojega pòtočić teče,
Vrtovi što nam se smiješe raznòbojnim cvijećem i biljem:
Poredba — Atalskim zavjesama il' sagovima su slični;
Takve nam vezove šalje sa Nila, iz Egipta, Kanop.
Mnogo je toga strah u dušmanske predao ruke:
Nitko se ne smjede oprijet', a niti se branit' ni štitit'
Oružjem ubojitim jer znali su da je toliko
Hrabrih palo junaka u ratu na gori Gilbòi.
Jutro — Sutradan noćne sjene sunčàna rastjera svjetlost
Te se iz ptičjih grla ćurlikanje moglo već čuti
Dok se planinski vrh u daljini počeo ljeskat',
Kadli se vojska sva filistējska podiže ondje
Ostaviv posadu samo u osvojenim gradòv'ma,
Pa se na znane joj vrati vrhunce stjenjáka Gilbòē
Da bi skupila blago i oružje Židova palih.
Ondje vidješe prvo tjelesa triju sinóvā
Jonatan — Šaula, Kiševa sina. I Jònatana tad spaze
Kako nāuznāk leži: u rukama, nesretnik, jošte
Držaše štit i mač, a na licu mu, blijedu već, bješe
Prkos; ležeći on je raširio udove hladne.
Abinadab — Abinàbadovo u prahu ležaše tijelo —
Malki-Šua — Krvlju poprskan leš, a krv se već zgrušala bješe,
Truplo kom skinuše glavu. A Malki-Šùino grlo
Šiljak od koplja je probô: med koljena skrio je lice
Te se, ležeć' na zemlji, u nevelik savio kolut.
Tada se požure prvo da krvavo oružje s ovih
Skinu i košulje njine, i gola ih ostave tijela.
Zatim obađu sve, i svatko od dùšmānā stade
Skidati odoru s njih. A divlja gomila nađe
Saul — Domalo Šaulov leš i blijedu mu odrubi glavu
Te mu grimizan plašt, jadníku palome, uze,
Zlatom protkan oklop od kože i pojas od zlata
Sjajan, k tome i mač sa odore otpasan zlatne.
Gô trup bijaše sad, a još nedavno narode on je
— Ohol i kralj nadalèko — i gradove strašio migom.
Kako je luda u ljudi i isprazna želja za vlašću!
Snagama, sredstvima svim i po cijenu života za onim
Žude što Šaulu sve za tili propade časak.
Sintopol, nekoć Bet San — Nä zīd u gradu Bet Šanu, što sada se zove Sintòpol,
Kraljevo objese tijelo i njegovih ùzā nj sinóvā,

Quique fluunt sparsis riuatim fontibus horti
Et uario rident florum herbarumque colore,
Comparatio — Attalicis similes auleis, siue tapetis,
Niliacus nobis quae mittit picta Canopus.
Talia multa timor uenienti caesserat hosti,
Nullo obstare auso, nec se defendere telis
Tutarique armis, quando tot fortia bello
Corpora Gelboo cecidisse in monte sciebant.
Mane — Postera lux radiis nocturnas dispulit umbras,
Coeperat et uolucrum uibratus gutture cantus
Audiri montisque procul splendescere culmen,
Quando Palestinus surgens exercitus omnis,
Praesidio tantum super oppida capta relicto,
Nota retro petiit Gelboae culmina rupis
Iudeas lecturus opes atque arma iacentum.
Illic uisa trium natorum corpora primum
Ionathas — Cisidae Saulis. Ionatham recubare supino
Corpore conspiciunt. Clypeum gladiumque tenebat
Tunc etiam infelix ineratque ferocia uultu
Exangui gelidosque iacens disiecerat artus.
Aminadab — Aminadabus erat proiectum in puluere corpus,
Sanguine concreto sparsumque cruore cadauer
Et capite exciso truncum. Sed cuspide guttur
Melchis — Fixum Melchis habens genibus contexerat ora
Atque iacens modicum sese sinuarat in orbem.
Hos armis tunicisque simul spoliare cruentis
Primum festinant et corpora nuda relinquunt.
Inde alios aliosque petunt tolluntque uiritim
Saul — Cunctorum exuuias. Saulis mox nacta cadauer
Turma ferox, exangue caput diuulsit ab illo
Purpureosque tulit misere recubantis amictus
Loricamque auro contextam cingulaque auro
Fulgida et aurati discinctum tegminis ensem.
Truncus nudus erat, modo qui tam lata superbus
Regna tenens populos nutu terrebat et urbes.
⟹ O quam stulta hominum dominandi et uana cupido!
Viribus hoc opibusque petunt uitaeque periclo,
Vna simul totum Sauli quod sustulit hora.
Sintopolis antea Bethsana — Bethsanae murus, cui nunc Sintopolis urbi
Est nomen, tenuit suspensa cadauera regis

Leševe njine. A potom pod srednjim svodom u hramu
Boginje što su je ona plemena Aštarot zvala
Pribiju plijen sa kralja i događaj proslave pjesmom.
Te je pobjednik Akiš posvetio bozima dare
Kad je vanredno slavlje nad svladanim slavio Šaulom.
Tijela im Jábešani ukradu noću, a zatim
K sebi odnesu u Jábeš (u kraju gilèādskom bješe
Jabeš, stȋmenit grad i visok, na vrhu brežuljka,
Preko rijeke Jordána). Naslagaše lišća i granja
Čempresova svrh njîh i spale ih oganj potpaliv.
Zatim, lomača kad se ugasila, skupe im kosti,
Koje iz pepela vrućeg i us'jana povade žara,
Te ih na poglednu mjestu sahraniše, koje je šuma
Lisnata krasila bila, neprèsušan izvor i zemlja
Radosna ondje i sretna zbog vječno zelene trave,
Blizu zidova gradskih. A pošto ih staviše ù grob
Sedam ih plakahu dana. I njihovo žalobno ruho,
Oči vlažne od suza i tužna pogrebna pjesma
Pružahu nemale tad i nedvòjbene dokaze boli.
David se bješe međùtīm, napòsljetku, trećega dana
Zajedno s ljudima svojim u siklaško vratio polje.
Vide opustošen grad, bez građana (ti odvedèni
Bjehu) i poharan ognjem. Jer malo prije je ušlo
U nj amalečko pleme, a hrabri to ratnici bjehu,
Ali također pljačkaši i navikli plijenit' daleko.
Bijegom se spasiše samo muškarci, no sinove, kćeri,
Njihove žene i majke u okove baciše oni;
Vidješe da su sada u vlasti neprijatéljā.
Djecu napuštajuć' svoju i muževe, očeve svoje,
Jadne se udarahu u grûdi rukama bolno
Kose ne prestajuć' čupat' i grepsti noktima lice
Krvlju iznàkaženo. A oči od silnoga plača
Bjehu im pune suza, i njedra, te uzdišuć' tužno
Jecahu, cviljahu one raznoliko tužeć' i dugo.
Ti su se isti zvuci od hridi obližnjeg brijega
Vraćali jer ih je stijenje odbijalo visokog vrha.
Teško je stoga izrèći kolìko je žalosna bila
Tužnjava što je odátle do ljudskoga stizala uha.
Koji ostali bjehu, u sȓce ranjeni bolju
Plakahu. Jišajev sin, junačina, ì sām je svoje

Boginja Aštarot

Pobjednik Akiš

Jabešani

David, vrativši se u Siklag

Natorumque eius. Media testudine templi
Ante deum, quem gentes Astharota uocabant,
Regia suffigunt spolia et rem carmine signant.
Duceret eximium quum uicto Saule triumphum,
Ista suis Achis uictor diis dona dicauit.
Corpora Iabitae furati nocte tulerunt
Ad patriam Iabim (Galada stabat in ora
Vrbs Iabis summo sublimis et ardua colle
Trans Iordanis aquas). Frondes ramosque cupressi
Congessere super suppostoque igne cremarunt.
Deinde, pyra extincta, legerunt ossa calenti
De cinere atque eadem candentibus erruta prunis
Conspicuo posuere loco, quem frondea silua,
Quem fons irriguus, quem tellus nobilitabat,
Herbarum assiduo gaudens et laeta uirore,
Non procul a Iabis muris. Ibi tecta sepulchro
Septenos luxere dies: funebris amictus
Humentesque oculi, querulo quoque nenia cantu
Indubitata dabant non parui signa doloris.
Dauidem interea Dauidiademque cohortem
Tertia lux tandem Sicelechi reddidit agro.
Abductis uastam uiderunt ciuibus urbem
Incensamque igni. Paulo ante inuaserat illam
Amalechitarum sumptis gens fortis in armis
Praedatrixque simul longisque assueta rapinis.
Seruarat fuga sola uiros. Pueri atque puellae,
Vxores matresque uirum sub uincla coactae
Hostis in arbitrium sese caessisse uidebant.
Heu miserae natos linquentes atque maritos
Atque patres, manibus plangebant pectora duris,
Nec cessant laniare comas, nec carpere uultus
Sanguine foedatos, undanti lumina fletu
Et lachrymis implere sinus et spargere tristes
Cum gemitu uoces longi uariique ululatus.
Quumque sonos rupes uicini montis eosdem
Redderet obiectu saxorum culminis alti,
Difficile est dictu, quantum miserabile carmen
Exinde humanas surgens ueniebat ad aures.
Qui reliqui fuerant, compuncti corda dolore
Flebant. Ipse suas fleuit Ieseius heros

Deus Astharoth

Achis uictor

Iabitae

Dauid reuersus Sicelechum

Plakao žene dv'je odvedène — Ahinoámu
I Abigaj'lu. A puk, pomahnitavši tada od tuge,
Stade napadat' vođu i njega za nesreću krivit'
Govoreć' kako je mogô, da ostade, spasiti svoje,
Dok ih je sada kô plijen — nenazočan — pustio, predô
Dušmaninu. I skoro u bijesu digoše ruke
Na nj. No prostaci se smire jer njega štićaše usud.
David
Zbòg toga David odmah, obúkāvši oplećak sveti,
Pođe pitati boga bi l' smio potrčati smjesta,
Poć' za pljačkašima onim i plijen oduzeti njima.
I kad spozna da bog mu s nebesa sigurne znake
Daje da pristaje nà tō, on spremno podiže vojsku,
Svih šest stotina ljudi. No trećina jedna posùsta
— Jedva polovicu puta prevališe — te kod Besóra
Potoka zastadoše, a ostali slijediše vođu.
Pošto prijeđoše rijeku, u široka zađoše polja
Neki Egipćanin dolazi u susret Davidu
Kadli priliku ljudsku, strahovito mršavu, spaze
Kako im ide u súsret, a jadnom ih molila kretnjom
Hrane nè mogūć' zborit' jer usta joj preslaba bjehu.
Grudu joj smokava tada udijeliše, suhoga grožđa
Šaku te svježega kruha i čašu joj dadoše vode.
Time povrati snagu, a onda, na Davidov upit,
Reče: »Egípćanin sam podrijetlom, a dòmaloprije
Bio sam rob glavara amàlečkog velikog nekog.
Sada je s brojnim ljudstvom krstario poljima tuđim
I odvodio plijen, a Siklag je spalio ognjem,
Pa je, opùstošivši filìstējsku zemlju, otišô.
Mene namjerno ovdje u žurbi ostavi bolna.
Òd glādi umirah već, a nè zbog smalàksala tijela,
Bolesna, nesretnik ja! No vi sad pomògoste meni
Te mi se vratila duša, i živ sam zahvaljujuć' vama.
Jer mi već treći dan u ovom prolazi kraju
Kako uzalud tražim za sèbe piće i hranu.
Tko sam, znadete već. Pa stoji dò voljē vaše
Hoćete l' mene poštedjet' il' sigurnoj predati smrti.«
»Budi siguran odsad«, odgovori David, »i samo
K onoj nas družbi pljačkaša odvedi. Jer slobodan bit ćeš,
Spasen, i moći ćeš ići bez straha kamo već hoćeš,
Siguran zà svōj život. To višnjim ti kunem se bogom.«
Krenuše zà tīm vodičem i prijeđoše preko bregóvā;

Vxores, captiuas ambas, Abigailem
Achinoenque simul. Tristi plebs acta furore
Insultare duci causamque hunc esse malorum
Dicere, quod poterat qui praesens esse saluti,
Absens absentes praedam dimiserit hosti
Tradideritque simul. Manibus uix temperat amens
Cocio, sed fato Dauida tegente quieuit.
Dauid
Ille ergo indutus sacratum protinus ephot,
Aggreditur rogitare deum, possetne repenti
Cursu castra sequi latronum ipsosque rapinis
Exuere. Vtque sibi caelestia numina certis
Annuere agnouit signis, citat agmina promptus
Sexcentena uirum. Quorum pars tertia lassi
Vixque iter emensi medium ad Besora fluenta
Subsistunt reliquique ducem Dauida sequuntur.
Flumine transmisso campos adiere patentes,
Quidam Aegyptius occurrit Dauidi
Quando uisa uiri, macie confecta suprema,
Obuiaque effigies. Miserando pabula gestu
Postulat, ore loqui nimium languente nequibat.
Tunc data sunt illi caricarum massa, maniplus
Passae uuae panisque recens et pocula lymphae.
His reuocat uires. Dauidi deinde roganti
»Aegypto genitus sum« dixit »mancipiumque
Cuiusdam magni modo principis Amalechitae.
Qui nunc cum multis per rura aliena uagatus,
Abduxit praedas, Sicelechum uertit in ignes
Atque Palestinos fines populatus abiuit
Meque hic aegrotum properando sponte reliquit.
Iamque fame infelix, et non langore peribam
Corporis aegroti. Vestro nunc spiritus omnis
Stat meus auxilio, uestro nunc munere uiuo.
Tertia nanque dies teritur mihi sedibus istis
Quaerenti frustra pariter potumque cibumque.
Qui sim, iam nostis. Seu me seruare uelitis,
Arbitrii uestri est, seu certae tradere morti.« —
»Nil dubites iam« Dauid ait »modo ducito ad istam
Tu nos praedonum turmam. Seruabere liber
Iamque ibis quocunque uoles formidinis expers
Securusque tui, tibi caeli numina iuro.«
Hoc duce pergentes superatis collibus ultra

Onkraj filìstējskih polja zamotriše družbu gdje sjedi
Ili je rȁzasūta po zelenoj polegla travi.
Misleći sigurni da su, ovjènčaše vrčeve lišćem
Te se podaše gozbi. I svečano počnu se častit'
Plijenu se radujuć' svome. No Davidov odred odjednom
David pobjednik — Kao silovit vihor iznèbuha banu među njìh.
Trgnuvši mačeve bitku zametnuše. Širok se prostor
Ispuni nenadnim klanjem: počivaljke, stolove krvca
Poprska okolo svud. I ondje gdje zasjeli bjehu
Padahu jedan do drügog, a vika ljudska i fijuk
Strijela što lećahu odsvud te udarci zadani zbliza
Bjehu sve češći i češći. I eter je grmio ozgor
I odjekivali dolci, a brijeg se prolamô i čuke.
Klicaše pobjedna vojska pobijedivši one pljačkaše;
Pokupi oteto blago te skupi tàkōđer ljude
Preotete i stoku. I David oslobodi obje
Žene, a tisuće mnoge, iznebuha, ȍdaslā ù smrt.
Čet'r' se stotine samo momaka, na visoka leđa
Popev se devama svojim, u bezglavom trku i bijegu
Spasi od sigurne smrti u tako strahovitom boju.
David krene u slavlju na krasnom jašući konju,
Čela övjenčāna lovorikom; okolo njega —
Svi, pod teretom plijena i oružja dušmanskog — vojska.
S njima i sinovi bjehu te njihove žene i kćeri —
Gomila zarobljena odnèdāvna. Slobodni sada,
Natrag na očinsko tlo bez čekanja krenu. I hitrim
Svatko se žurio krokom da uđe u vlastitu kuću
I da utješi svoje; to stoga da one što bje ih
Crna rastužila sudba razvèsele odmah zbog ove
Radosne promjene kobi i prinude ih da plješču
Te da preuzete spram boga zavjete vrše.
Pošto su bili već do potoka stigli Besóra,
Mnoštvo od dvjesta ljudi, što umorno osta na onoj
Obali, Davida vidjev, pòusta i pozdravi njega
Te mu se priključi sasvim. No ostala gomila — nè svi,
Oni tek koje je ljubav spram novca mučiti stala,
Poče se bunit': »Od blaga što vozimo«, rekoše, »ništa
Nećemo ovima dati. Jer koji ne bjehu s nama,
Koji se borili nisu, ti nemaju nipošto prava
Nä plijen. Tä nije ni pravo! Stog nek se zadovolje time

Arua Palestinae turmam uidere sedentem
Lateque effusam uirides recubare per herbas.
Illic esse rati se tutos, uina coronant
Indulgentque epulis, conuiuia festa facessunt,
Ob praedam laeti. Dauidis turbine magno
Dauid uictor — Improuisa phalanx medios irrumpit in illos.
Strictis res geritur mucronibus. Ampla repenti
Caede repletur humus mensaeque thorique cruore
Sparguntur passim. Sessorum corpora iuxta
Caesa cadunt, clamorque uirum strepitusque uolantum
Vndique telorum, inflicti quoque comminus ictus
Crebrescunt magis atque magis, superintonat aether
Et reboant ualles et mons collesque resultant.
Exultat uictrix acies latroneque uicto
Raptas cogit opes, hominum pecudumque receptos
Colligit usque greges. Dauidi est utraque coniux
Reddita, multa uirum subito data milia letho.
Sola quater centum iuuenum manus ardua scandens
Dorsa camellorum, fugeret dum praepete cursu,
Euasit tanti manifesta pericula belli.
Ibat Dauid ouans, redimitus tempora lauro,
Insigni quoque uectus equo, tota agmina circum,
Omnes et spoliis et telis hostis onusti.
Cumque illis pueri, mulieres atque puellae,
Iamdudum captiua manus, nunc libera, tendunt
Ad patrium remeare solum (mora nulla), citato
Quisque gradu properat propriosque subire penates
Solarique suos, ut quos tristauerat atrae
Sortis conditio, mutatae gaudia laetos
Continuo reddant et palmis plaudere cogant
Et suscepta deo iubeant persoluere uota.
Atque ubi peruentum est propius Besora fluenta,
Bis centena cohors, illis quae fessa resedit
In ripis, uisum surgens Dauida salutat
Seque illi penitus coniungit. Caetera turba,
Non omnis, sed uexat amor quos aeris habendi,
Reclamant. »Dabimus nihil his« dixere »bonorum,
Quae uehimus! Quoniam quos nunc absentia pugnae
Fecerat exortes, nostrae quoque iura rapinae
Nequaquam caedi decet his. Vxoribus ergo

Što su dobili žene i djecu, a ostalo nama,
Koji smo stekli to izloživši glavu, nek puste.«
Davidov sud — Jišajevu se pak to ne svidje sinu jer on se
Brinuo bratsku ljubav da sačuva. »Ovu je«, reče,
»Pobjedu nama sada udijelila milost božanska.
Naime, jednako bog je i ùz vās, čini se, bio
Koji se boraste hrabro s dušmánima kô i uz one
Što ih prisili ostat' il' slučaj il' zapovijed vođe,
Protiv njihove volje. Pa kada se dogodi tako,
Hoću da jednak dio u plijenu imadu i oni
Koje zaustavi slučaj il' čuvaju tovar i oni
Što se opasnostima smrtònosne izlažu bitke.«
Òd tog je vrijedio dana taj zakon i za vojnike
— Trajno — i drugove njine kad zajedno oružje nose.
Slijedećeg dana se svi u gradu Sìklagu nađu
Noseći lovor-vijence i zelene palmine grane.
Vođi zahvàljīvāše građánstvo i slavljaše njega;
Pohvala Davida — Ime Davidovo tad pjevaše staro i mlado
Pò svim trgovima, po kućama, raskršću svakom:
Samo je on nepobjediv; ne boje se, dok im je živ on,
Ničijeg mača ni zamki, već sve će im, vjeruju, odsad
Biti kao što žele i uvijek će radosni biti.
Svi su riječima tim, i drùgim, veličali odsvud
Hrabrost i srčanost vođe. No on bi slavu zbog svojih
Junačkih djela uvijek pripisao radije bogu,
Moćnom vladaru neba i zemlje, hvaleći njemu.
Kad je darove slao u razna mjesta, on reče:
»Ovo nam darova bog, a nikako moje junáštvo.
To sam, doduše, ja naredio da vam se pošlje
Da biste tamjanom svetim i krvlju svojih ovaca
Njemu izrazili hvalu za dobar uspjeh u ratu.«
Evo onih gradóvā za koje se veli da on im
Gradovi kojima je David poslao darove — Posla darove svoje: božanska kuća, glasovit
Betul i visoki Ramot te čvrstih zidina Jatir,
Aroer koji Arnon neprèsušnim vodama plače,
Sifmot što prezire smrt i često dìonīk teške
Žalosti Eštemòa te vječni trgovac Rakal,
Bogobojazni zatim Jeràhmēl i novčani Keni,
Ašan, po jezeru poznat, i Horma na vrhu planine,
Atak, tužan što zgriješi, i k tome prijestolni Hebron,

Contenti et natis acceptis, caetera nobis,
Nostrorum capitum discrimine parta, relinquant.«
Dauidis iudicium — Haud ita Iesseidae uisum, cui cura tuendae
Fraternae pietatis erat. »Victoria« dixit
»Haec modo diuino nobis collata fauore est,
Nec magis ipse deus uobis fauisse uidetur,
Qui magnis animis nixi pugnastis in hostem,
Quam quos inuitos casus residere coegit
Imperiumue ducis. Quum sic euenerit, ergo
Aeque participes praedae debere tuentes
Impedimenta uiros iubeo casuque relictos,
Vt qui mortiferae subeunt discrimina pugnae.«
Ex hac ista die lex est seruata perennis
Militibus sociisque simul tractantibus arma.
Altera lux omnes Sicelecha sistit in urbe
Et uirides palmas et laurea serta gerentes.
Dauidis laus — Dauidi laudes gratesque a ciuibus actae,
Dauidis nomen iuuenesque senesque canebant
Per fora perque domos, per compita cuncta uiarum:
Solum hunc inuictum, quo sospite nullius arma,
Nullius insidias metuant, sed iam omnia sperent
Ad uotum fluxura sibi iocundaque semper.
His aliisque simul celebrabant undique uerbis
Virtutem animumque ducis. Tamen ipse suorum
Gestorum laudem caeli terraeque potenti
Attribuit domino semper gratesque peregit.
Diuersisque locis quum munera mitteret, inquit:
»Ista deus nobis indulsit, non mea uirtus,
Quae uobis mittenda quidem curauimus ipsi,
Vt uos thure sacro pecudumque cruore litantes
Pro bene re gesta grates referatis eidem.«
Porro urbes, quas ipse suis donasse refertur
Vrbes quibus Dauid misit dona — Muneribus, sunt hae: diuum domus inclyta Bethel,
Sublimis Ramoth, muris firmissima Gether,
Aroer, assiduis Arnon quam circuit undis,
Contemptrix lethi Sephamot consorsque doloris
Esthama saepe grauis, mercatrix improba Rachal,
Inde dei metuens Hierameli, aeraria Ceni,
Nobilis Asa lacu, sita montis uertice Rama,
Se peccasse dolens Athac Hebronque iugalis

S gatanja nà zlu glasu, i napokon sva ona mjesta
S kojima David bje održavao gostinske veze,
Koja su podložna već jerusàlīmskom kraljevstvu svetom
Bila i pognute šije podnosila jaram života
Te su prezirala idole lažnih bogóvā,
Jer su primila bila i obrede svete i način
Štovanja istinskog boga.
Već treći bijaše danak
Svanuo krugu zemaljskom što David se vratio natrag

Glasnik izraelskog poraza

Amaléčane poklav, kad žalostan stiže mu glasnik
— Kako li žalost može odjednom pomutiti radost! —
Te mu o propasti uze govorit' u gìlbōjskom ratu
I o nebrojenim umorstvima njegova puka
Nedavno pobijeđena u velikoj bici, o gorkoj
Smrti Šaula kralja i Jònatanovoj strašnoj,
Kako izranjen pade. A potanje pitan za udes
Ove dvojice, reče: »Po besputnom bježeći stijenju
Vrletna brijega, naíđoh na kralja slučajno tada
Koji je ležô proboden kroz grudi vlastitim kopljem.
Bijaše jošte živ. Iz dubine tužeći srca,
Pošto me ugleda, reče: »Sudbina u ovome času
Neka te, tko si da si, iz pogibli izbavi smrtne,
Nek ti dobrostivi bog drugačije dade skončanje,
Ali mi svojim mačem iz tijela istjeraj smjesta
Život koji se bori, da moje samrtne muke
Prestanu smrću što brže. Na izdisāju mi dušu
— Smiluj se! — okova riješi i umornoj pokoja daj joj!«
Priznajem, ranih ga ù vrāt. A tada njegova duša
Odlazeć' napusti odmah na zemlji mrtvo mu tijelo.
Divlja se gomila već približavala goneći one
Koji bjegahu: uzeh sa kralja krasan dijàdēm
K tome i narukvicu, i dadoh se ù trk munjevit
Ne bih li ùmakao. Umàkoh! Pohítjeh u Siklag
Da bih te, vojvodo slavni, o svome izvijestio činu.
Ali, da vjeruješ meni, ded vidi je l' Šaul na ruci
Nosio ukras ovaj i je li na štovanoj glavi
Svojoj nosio ovo.« I nà tē izvadi riječi

David oplakuje pogibiju Šaulovu

Zlatnu narukvicu i òd dragōg kamenja krunu.
David se, vidjevši to, prenèrāzī. Bolju potresen,
Poče po običáju svog naroda rukama kidat'

Et magico infamis cantu, loca denique cuncta,
Cum quibus hospitii Dauidi iura fuere
Et quae iam sancto Solymarum subdita regno,
Submissa uitale iugum ceruice ferebant,
Falsorum contemnendo simulachra deorum,
Suscepto ueri uenerandi numinis usu
Moreque sacrorum.
Iam tertia coeperat orbem
Illustrare dies Dauide a caede reuerso

Nuncius cladis Israhelitanae

Amalechitarum, quum tristis nuncius illi
(O quam festino turbantur gaudia luctu!)
Aduenit memorans Gelboi funera belli
Innumerasque neces magno certamine plebis
Iam dudum uictae, Saulis quoque regis acerbam
Et Ionathae saeuam per plurima uulnera mortem.
Horum de casu quaesitus plura duorum
»Ecce fugam capiens« inquit »per deuia saxa
Montanae rupis, regem tunc forte iacentem
Offendi proprio transfixum pectora ferro.
Viuus adhuc altosque ciens sub corde dolores,
Vt me uidit, ait: ‚Sic te sors temporis huius,
Quisquis es, eripiat capitis uitaeque periclo
Dissimilemque meae praestent pia fata quietem,
Hanc mihi luctantem pellas de corpore uitam
Protinus ense tuo, quo mortis morte dolores
Ocyus excedant. Animam miseratus anhellam
Solue suis uinclis, da iam requiescere lassae'.
Percussi iugulum, fateor. Tunc protinus ipse
Liquit humi exanimes discedens spiritus artus.
Iamque propinquabat fugientum terga sequendo
Turma ferox, rapui regis diadema decorum
Armillamque simul rapidoque euadere cursu
Contendi, euasi, Sicelechi tecta petiui,
Tale tibi ut referam facinus, dux inclyte Dauid.
Vtque fidem praestes, uideas si dextera Saulis
Hoc insigne tulit, uel si capitis uenerandi
Hoc gestamen erat.« Deprompsit talia dicens

Dauid Saulis necem dolens

Armillam auro contextam gemmisque coronam.
His uisis stupuit Dauid motusque dolore,
More suae gentis manibus discindere coepit

Odjeću svoju sa sèbe. To isto, povèdāv se zà njīm,
Ostali učine tada te nabrana derahu njedra
I žalovitim glasom narícati uzeše, teško
Uzdišući iz sr̃ca, i suzama kvasiše lice.
Postiše cijeli dan naizmjènce žaleći udes
Jonatanov i Šaulov te onaj nečùveni poraz
Izraelski i propast svog naroda, svojega puka.
David obrisa suze i, digavši malčice lice,
Pogleda čovjeka onog te upita otkle je rodom
On što njemu ovako grozovite donosi vijesti.
»Ja sam«, odgovori on, »podrijetlom stranac — od oca
Amalečanina, no bijah pod zastavom vašom.«
David će: »Kako si smio na božjeg pomazanika
Ispružit' ruku svoju, oskvrnut' ga, udarit' mačem,
O lakòumniče neshvatljivi? Kako te nije,
Zlikovče, kraljevska svetost spriječila, imena toga
Sjaj opominjuć' te da ruke drske obuzdaš?
Zar se ovakva čast od davnine duguje našim
Kraljevima da rob usmrćuje, zadav im ranu,
One što puku na čelo i narodu stavlja ih bog sam?«
Tako reče, a onda na njegovu zapovijed vojnik
Udarcem željeznog šiljka kopljànog probòde mu rebra.
Pogođen, sruši se nà tlo, i krvca iz rane potèče;
S krvlju u isti mu mah i životne nestade snage.
Stojeć' nad mrtvim tijelom, nad lešom što se po zemlji
Pružio, Jišajev sin progovori: »Zločini, evo,
Tvoji padoše sada na tvoju glavu, jer sam si
Zborio protiv sebe kad javno si priznao nama
Strašan, čudòvīšnī zločin, da pade od desnice tvoje,
Najgori robe, tijelo što sveto ga pomaza ulje.«
Zatim se òd njeg okrénu te krvav žaleći udes
Jonatanov i Šaulov, ovako narícati poče:
»Jao, kako je jadna sudbina mojega roda!
Žestoki, snažni muškarci, ti hrabri židovski borci,
Padoše, gilbojska goro, u jednom jedinom srazu
Svi na brežuljcima tvojim. A što ćete, plašljivci, sada,
Što li ćeš, kukavni puče, što kralja i vođe nadžívje?
Tko li će tvoju stoku od dūšmānā branit' odsàdā?
Nadalje, tko li će moći zaštítit' oranice tvoje
Da ih dušmanska ruka ne pohara? Napokon, tko će

David glasniku o porazu

Vestes ipse suas. Hoc ipsum caetera turba
Tunc imitata, sinus pariter lacerare fluentes,
Flebilibus lamenta modis componere, corde
Suspirare graui, lachrymis perfundere uultus,
Nil toto gustare die Ionathaeque dolendo
Cisidaeque uicem, casus clademque nefandam
Israhelitarum, populi plebisque ruinas.
Deterso fletu Dauid sublata parumper
Ora hominem uersus flexit cuiasque rogauit
Ille foret, tam dira sibi qui nunciat acta.
»Externi generis sum,« rettulit »Amalechita
De genitore satus, uestratia castra secutus.«
Dauid ait: »Quare diuino chrismate sacrum
Extenta uiolare manu ferroque ferire
Ausus es, o nimium, nimium temerarie? Non te
Regia maiestas, non nominis, impie, splendor
Retraxit monuitque manus frenare proteruas?
Hiccine honos nostris debetur regibus olim,
Vt quos ipse deus plebi populisque regendis
Praeficit, inflicto premat illos uulnere seruus?«
His dictis miles ferratae cuspidis ictu
Perforat illius costas Dauide iubente.
Corruit ictus humi, fluxit de uulnere sanguis
Vitalisque uigor pariter cum sanguine fugit.
Iesseides super extentum tellure cadauer
Exanimesque artus astans »Tua crimina« dixit
»Ecce caput pressere tuum, quum tu ipse locutus
Te contra fueris, coram confessus iniquum
Atque immane scelus, sacro perfusa liquore
Membra perisse tua, seruorum pessime, dextra.«
Mox inde auersus, Ionathae Saulisque cruenta
Secum fata dolens tales dabat ore querelas:
»Heu generis miseranda mei fortuna! Feroces
Robustique uiri, Iudeae fortia bello
Corpora, conflictu perierunt cuncta sub uno
In cliuis, Gelboa, tuis. Quid agetis inertes,
Quid turba imbellis regi ducibusque superstes?
Quis tua, ne rapiant hostes, pecuaria post haec
Defendet? Quis deinde tuos tibi proteget agros,
Hos inimica manus ne uastet? Denique muros

Dauid ad cladis nuncium

Davidove tužaljke

Dauidis lamenta

Uzdajući se ú se, obraniti zide kad sve si
Hrabre izgubìo svoje — u pokolju padoše strašnom.
Nà njih je grozni Akiš nasrnuo te nam je krvlju
Napunio brežuljke, a kostima visoke šume.
Zlotvorna Gilboo, jao! Plodònosna kiša ni rosa
Ne padala po tèbi, osušila tvoja se zelen
Ljupka, sasušile trave i nemala ničeg što jednom
Seljak bi mogao ubrat', a stado pognuto brstit'!
Šaulovo ponosno tijelo na nèuglēdnom i prostom
Mjestu svaljeno leži u tèbi — kao da bješe
Î ōn iz obična puka, a nošaše dugo u ruci
Kraljevske znake — žezlo i sveto ga posveti ulje.
Ù tebi pogibe sada i Jonatan, kraljevski sinak,
Pobjednik mnogih junaka. O mileni, kakvim ću riječ'ma
Ja se od tèbe oprostit'? I kako ću, jadan, započet'
Tužnjavu, s kol'kim ću plačem o tvojoj govoriti smrti?
Nestade zajedno s tobom za mène utjehe svake:
Ti si mi odmor bio u nesreći, milje u sreći,
Nada u dvojbama mojim te često u velikim zlima
Zaštita mojeg života i uzrok mojega spasa.
Sad mi, bez tèbe, nema veselja, već ispunjen tugom
Bit ću kud gòd da krenem. Pa kad mi je sama već tvoja
Smrt — to slobodno znaj! — vjekòvite donijela boli,
Kol'ko će trebat' još više zbog propasti plakat', zbog smrti
Tolikih tvojih, zbog zle sudbine ti oca i puka?
Ò tome, glase, šuti! O porazu nikakve vijesti
Ne stigle ù grād Gat, da zà tāj ne sazna gubitak
Cijela filìstējska zemlja, pa nì sām Àškelon — nì ōn
Ne čuo zà tū strahotu, da dušmanin koji je uvijek
Naoštren protiv nas zbog naših ne lìkuje zala!
Ali, tko će to sakrit'? Tà nema kutka na zemlji
Koji brujati neće o tako grozovitom ratu,
Tako teškome jadu. Čak stranim će pucima biti
Žalosno slušat' o tòme i bolno, i plemenu divljem.
Ako li ikada taj zaboravim događaj strašan,
Jonatanovo ime zaboravit' nikada neću,
Ni u mladosti snažnoj i krepkoj ni starosti slaboj.
Stoga, kad ushtjedne smrt razglobiti zglobove moje
I kad zapovjedi meni da pohodim krajeve donje,
Ja ću se prvo ondje raspitati gdje li mi živi

Quis fidens animi tutabitur, omnibus una
Fortibus amissis et dira caede peremptis?
In quos Achis atrox grassatus, sanguine nostros
Impleuit colles et siluas ossibus altas.
Proh, Gelboa nocens, nec ros, nec fertilis imber
In tua dorsa pluant, siccentur amoena uireta,
Arescant herbae, desit quod rusticus olim
Colligat et prono quod grex detondeat ore!
In te strata iacent Saulis sublimia membra
Vili humilique loco, ueluti de plebe prophana
Vnus et ipse foret, qui dudum insignia regni,
Sceptra manu gessit, sancto sacratus oliuo.
In te procubuit Ionathas quoque, regia proles,
Victor et ipse uirum. Ionatha charissime, quo te
Prosequar affatu? Quali lamenta mouebo
Ore miser? Quanto referam tua funera fletu?
Cuncta simul periere mihi solatia tecum.
Tu mihi in aduersis requies, dulcedo secundis,
Spes dubiis fueras, in magnis saepe periclis
Tu uitae tutella meae, tu causa salutis.
Nunc sine te nil dulce mihi: moerore replebor,
Quo me cunque feram. Sed si tua scilicet una
Mors mihi perpetuos fuit allatura dolores,
Quanto flenda magis tantis comitata tuorum
Funeribus fatoque patris populique ruina?
Talia, fama, sile! Getheam nullus ad urbem
Cladis rumor eat, dispendia nesciat ista
Ora Palestinae terrae, non Ascalon istud
Audiat ipse nefas, nostrorum sorte malorum
Infensus semper nobis ne gaudeat hostis!
Quis tamen ista teget? Nullus patet angulus orbis,
Qui non plenus erit tam diri murmure belli,
Tam grauis erumnae tristi moestoque relatu
Barbaricis etiam populis gentique ferinae.
Me si tantarum capient obliuia rerum,
Nulla tamen Ionathae nomen mihi subtrahet aetas,
Non robur iuuenile uigens, non aegra senectus.
Quumque uolet nexus mors soluere corporis huius
Infernosque uidere locos me iusserit, illic
Tunc primum, Ionathas noster qua sede moratur,

Jonatan moj, a tad ću poljubit' i zagrlit' njega —
Bude li uopće to bestjèlesnim sjenama dano.
Ja ću pratiti njega kud göd se okrenuo — svuda
Te se nikada više odvajati neću od njèga,
Već ćemo zajedno mi u međùsobnom ćaskanju slatkom,
Prisnom uživati ondje dok ljubav nèbeskog oca
Potom ne dadne nama provoditi sretniji vîjek
Gore, na nebeskom dvoru, u koji će jednom nas prenijet', —
Ondje gdje ljudski će rod u društvu anđèoskog zbora
Zauvijek sretan biti i blažen gledajuć' boga,
Ondje gdje dovijeka neće veselje njegovo prestat'.«
To izušćujući — iz òčī mu kapahu suze —
Čas je spuštao k zemlji, čas dizô spram visokih zvijezda
Poredba Pogled, čas kružio njime — kô čovjek koji je smrtno
Ranjen, pa želi svome životu koji se gasi
Pružiti lijekove sve odjednom i liječnike traži,
Òd svakog pomoći ište. I David se òkretô tako
Ne moguć' nikakvim lijekom izliječit' oboljelu dušu.

Inquiram daboque amplexus atque oscula, siquid
Tale dari poterit iam carne carentibus umbris.
Illi me comitem, quoquo se uerterit idem,
Praestabo laterique latus sociabitur omni
Tempore, collatis ultro citroque fruemur
Dulcibus alloquiis, donec felicius aeuum
Aetherii pietate patris traducere nobis
Translatis supera caeli continget in aula,
Angelicis ubi iuncta choris humana propago
Diuino felix uisu semperque beata
Fiet et in nullo claudet sua gaudia saeclo.«
Talia iactando, manantia lumina fletu
Nunc demittit humi, nunc alta ad sydera tollit,
Comparatio Nunc uertit circum. Veluti qui uulnere laesus
Lethali dubiae cupit omnia pharmaca uitae
Impendisse simul, medicos perquirit et omnes
Poscit opem, sic se uoluendo Dauid agebat,
Nullo aegram curare ualens medicamine mentem.

SADRŽAJ

Knjiga o Kraljevima II, gl. II. David se uspinje na Hebron. Bude pomazan za kralja. Blagoslovi Jabešane, koji su sahranili Šaula. Po Abnerovoj zamisli, preživjeli sin Šaulov — Ižbaal kraljevao je nad Izraelom dvije godine. David je pak kraljevao u Hebronu nad Judom sedam godina i šest mjeseci. Abner i Joab međusobno se bore. Tom prilikom Abner ubije Joabova brata Asahela. Ubijeni bude sahranjen u Betlehemu. Joab se vraća sa svojim ljudima u Hebron. III. Davidu se rodiše sinovi u Hebronu. Ižbaal, razilazeći se s Abnerom, vrati Davidu Mikalu. Na Abnerov nagovor Izrael prihvati Davida za kralja. David prijateljski primi Abnera. Potom stiže Joab, koji na prijevaru ubije Abnera. IV. Sinovi Rimonovi ubiju Ižbaala na spavanju. Glavu njegovu donesu Davidu u Hebron, koji ih dade ubiti, a glavu sahraniti. V. Sva se plemena skupiše u Hebronu i pozdraviše Davida kao kralja. On s njima dođe u Jeruzalem. Istjera Jebusejce. Utvrdi tvrđavu Sion.

KNJIGA VII

Dosad kàzīvāh samo što učini David kô vođa.
Sada mi pjevati valja o onom što uradi isti
Zaziv Držeći kraljevsko žezlo. I stoga mi, boginje, pjesmu
Dostojnu bolje lire podarite! Ali božanstva
Parnas-planine ne zovem ni sestre helikōnske što se
Kupaju ù njem, već vas, božanske Hàrite, koje
Siđoste s nebeskog svoda u mjesta kraj jordanskih voda
Pobožnim ljudima znana.
Po smrti Šaula kralja
Jišajev junački sin od bŏga odgovor primi,
Kojim mu dade upútstva, te on se preseli ù grād
Judin — u Hebron, što nekoć ponàpūčen bješe i bogat,
Adam, Abraham, Izak i Jakov Ali i slavan po tòme što ù njem grobovi bjehu
Četiríjū otaca izràēlskog roda i puka.
Ovamo prijeđe David sa ženama svojim objèma.
Odatle drugove svoje u razna mjestanca odàsla,
Onom tad podložna gradu što maločas ja ga spomenuh.
Onamo Judino pleme pohitje k Jišaja sinu:
David kralj Dobrovoljno ga prizna za kralja, po običáju,
Posadi ga na prijesto i svetim pomaza uljem
Te ga, u grimizno ruho zaòdjeta, okruni potom.
Već mu se zlato na glavi sa visokog prijestolja sjalo,

ARGVMENTVM

Regum lib. II, cap. II. Dauid ascendit in Hebron. Vngitur in regem. Benedixit Iabitis, qui sepelierunt Saulem. Abnero autore Isbosethus, Saulis filius superstes, regnauit annos duos super Israel. Dauid autem regnauit in Hebron super Iudam annos VII, menses VI. Abner et Ioab inter se pugnant. Ibi Asahel, Ioabi frater, ab Abnero interficitur. Interfectus in Bethleem sepelitur. Ioab cum suis redit in Hebron. III. Dauidi in Hebron nati sunt filii. Isbosethus dissidens cum Abnero Micholam Dauidi restituit. Abneri persuasu Israel recaepit Dauidem regem. Dauid ipsum amice suscepit. Ioab superueniens Abnerum per dolum interimit. IIII. Isbosethum filii Renon dormientem interficiunt. Caput afferunt Dauidi in Hebron, qui eos iussit interfici et caput sepeliri. V. Vniuersae tribus conuenientes in Hebron salutauerunt Dauidem regem. Ille cum ipsis uenit Hierosolymam. Expulit Iebuseos. Arcem Syon muniuit.

Lib. VII

Hactenus ipsa ducis Dauidis diximus acta,
Nunc subeunt cantanda mihi quae gesserit idem
Inuocatio Sceptra tenens regni. Meliori carmina nobis
Digna lyra donate, deae! Non numina celsi
Inuoco Parnasi lotasue Helicone sorores,
Sed uos, diuinas Charites, quae culmine lapsae
Aetherio colitis Iordanis fluminis undas
Et loca nota piis.
Saulis post fata tyranni
Accepit responsa dei Iesseius heros
Atque his admonitus ludae migrauit in urbem
Hebronem, quondam populis opibusque potentem,
Adam, Abraham, Isaac et Iacob Quattuor et celebrem positis ibi forte sepulchris
Primorum Hebrei generis gentisque parentum.
Huc cum coniugibus se contulit ille duabus.
Inde suos socios diuersa per oppida misit,
Subdita tunc illi, modo quam memorauimus, urbi.
Illuc Iuda tribus properans conuenit ad ipsum
Dauid rex Iesseiden regemque uolens de more salutat
In solioque locat sacroque perungit odore
Purpureaque super contectum ueste coronat.
Iamque auro radiare caput sublime sedentis

Vitko je njegovo tijelo omatala odjeća zlatna,
Već mu je zlatan lanac sa obla visio vrata
I neopisiv se sjaj dostojanstva kraljevskog njemu
Pò svem širio tijelu, — kad dođe do njegovih uši
Glas o bogùmilu djelu: da tijelo su Šaula kralja
Ukrali Jábešani, i njegovih triju sinóvā,
Te ih sa zidina tvojih, Bet Šáne, u Jabeš dovèzli,
Da su ih cimetom, mìrom i mirisnim prelili nardom
Te ih položili skupa u raku u rodnome kraju.
David odàberē ljude i odmah zapovjedi njima
Neka pođu u Jabeš i grančice masline, uvijek
Zelene, neka ponesu u desnici — znakove mira.
Ovi prođoše brzo kroz zemlju gilèādsku pješke;
Stigoše potom u Jabeš i stupiše bodro pred vijeće.
Pred starješinama što stajahu ondje u krugu
Počnu iz muževnih grudi govoriti njima ovako:

Davidovi poslanici Jabešanima

»David nas, Jábešani, odskòra odàsla i, evo,
Stižemo ù vaš grad. Pa kako ste kralju i djeci
Prilikom njihove smrti iskazali dostojnu počast,
On vas veoma cijeni i hvali u zvijezde vas kujuć'.
Stoga se bogu moli da svako vam uzvrati dobro
Za toliku vam ljubav i vjernost spram gospodárā.
K tome izjavljuje on da dužnu vam duguje hvalu
Te će se vama za svè odužit' u pogodnom času.
Vama pak veli da dotle iz duše odložite tugu
I da budete hrabri jer on na Šaulovu sada
Prijestolju sjedi i vlada mirisavom pomazan mašću.
Zà tō se Judino pleme sad pobrinu. Udes je tome
Sklon, a ì bōg to hoće. Pa koji ste Judina roda
Priliči radosni da ste. Jer vama je dana mogućnost
Stalno da vladate odsad dok ne dođe òd vašē krvi
Spasitelj koji će skinut' prokletstvo istočnog grijeha;
Njim će se stoljeća nova započeti — vječnoga spasa.«

Davida hvale

Pošto su čuli to, stanovníci Jabeša njima
Odvrate radosno plješčuć': da kormilo kraljevstva moćnog
Nikom ne priliči većma koliko Davidu samom.
Jer da smatraju svi da pravo i dolično jeste
Onaj da upravlja pukom što sve ih nadmašuje snagom
I pobóžnošću svojom, a k tome i velikog ubi
Golijata te često kô pobjednik dušmanske čete

Coeperat et molles aurum circumdare lumbos,
Aurea de tereti pendere monilia collo
Et splendere simul, totos diffusa per artus,
Maiestas immensa uiri, quum uenit ad aures
Facti fama pii, quod Saulis corpora regis
Natorumque trium Iabitae rapta tulissent
A pinnis, Bethsana, tuis ad praedia Iabis,
Quod myrrha et casiis et odora perlita nardo
Clausissent patrio pariter collata sepulchro.
Continuo Dauid delectos tendere Iabim
Imperat ipse uiros pacisque insignia dextra
Ferre manu: ramos semper uiridantis oliuae.
Qui mox emensi Galaadas passibus oras,
Perueniunt Iabim. Suscepit curia laetos.
Illi autem coram seniorum stante corona
Talia maturo fuderunt pectore dicta:

Dauidis legati ad Iabitas

»Ab Dauide quidem modo missi aduenimus istam
Vrbem, Iabitae. Quod uestro funera regi
Pignoribusque simul digno curastis honore,
Commendat multum laudansque ad sydera tollit.
Inde deum poscit, uobis bona cuncta rependat
Pro tanta in dominos uestra pietate fideque
Seque simul meritas grates debere fatetur,
Soluendas quum tempus erit pro talibus aptum.
Vos iubet interea moestam deponere mentem
Atque bono esse animo, quando ipse in sede locatus
Saulis, odorifico perfusus unguine regnat,
Sic Iuda curante tribu fatoque fauente
Responsisque dei. Qui Iudae nominis estis,
Vos gaudere decet. Regnandi facta potestas
Perpetua est uobis, donec de sanguine uestro
Saluator ueniens prisci maledicta reatus
Tollat et aeternae condat noua saecla salutis.«

Dauid laudatur

Talibus auditis Iabitae gaudia plausu
Testati referunt: tanti moderamina regni
Apta magis nulli praeter Dauida fuisse.
Conueniens etenim cunctis iustumque uideri,
Vt praesit populo, qui uincit uiribus omnes
Et pietate uiros, qui magnum caede Goliam
Sustulit, hostilem qui uictor saepe phalangem

Ili odàsla u smŕt il' nagna ih pleći okrenut' —
Onaj što dragovoljno pred kivnim bježaše kraljem,
Poštujuć' kraljevsko žezlo i svetu kraljevu glavu,
Premda ga mogaše ubit'. Pa pošto izjaviše sve to,
Izaslanícima dadu da novome kralju odnesu
Nipošto neznatne dare. A ovi se radosni vrate
Te ispripovjede kralju, i sve mu po redu iznesu,
Što se zbivalo ondje, pa izvade dare na srijedu
Koje im daše. A kralj ih poràzdijeli druzima svima,
Govoreć' òd sveg blaga da njemu ne pripada ništa
Niti kraljevskom dobru, da zá se jedino traži
Jedan da upravlja svima, a ostalo prepušta puku.

Kralјeva velikodušnost

Lakomost

Kako su neslični njemu nezásitna Hàribda kojih
Javno potrošivši dobro i osobno proždrijeti želi
Pravednih zakona se ne držeć', već krivoga suda!

Ižbaal

Šaulov preslavni sin — Ižbàal bijaše živ još:
Hoteć' da kraljuje taj, zapovjednik vojske ga — Abner
Okruži kraljevskom pratnjom domišljato radeć' i revno
Nà tom da ostala njega plemena prihvatit' htjednu.
Ovaj je već četrdeset navršio godin' života
Kad je uzeo uzde u rûke kraljevstva slavnog,
Kad je počeo vladat' Gilèādom, gešurskim krajem,
Nadalje Jìzreelom te Benjaminovim pukom
I svim Izraelom. Uz Davida pristala bješe
Samo Judina kuća. I tako na velikom dvoru
Hebronskom David provède izàtoga, vladajuć', sedam
Godina i šēst mjeseci, uz povoljan dašak sudbine.

Bitka između vojvode Joaba i Abnera

U međùvremenu povede odvažni Abner
Čete gibèōnskim krajem. A Davidov pokrene tabor
Joab na protivnika — do samih gibèōnskih bara.
Neveliko ih polje i malen razdvajao razmak:
Protivničke je strane tijèsan dijelio prostor.
Tu se utâboriše. No Abner je tražio bitku,
Pa su redovi bojni, istrkujuć', počeli prvo
Bojeve lake zametat'. I jedna vojska tad posla
Dvanaest ljudi, a isto toliko izàsla i drùga.
Jednaki snagom i brojem, silovito izbace koplja
Jedni na drùge, i začas o oružje oružje tresnu
Zbliza, pa pritisnu, upru i, saplevši štitove, stanu
Kratkim se bodežima ranjavat': jer nè dade tjesnac

Siue dedit letho seu uertere terga coegit
Quique sibi infestum uoluit uitare tyrannum,
Perdere quum posset, ueneratus regia sceptra
Sacratumque caput. Post talia plurima dicta
Legatis portanda nouo dant munera regi
Haud temnenda quidem. Laeti rediere suoque
Legati referunt, fuerant quae gesta, tyranno
Ordine quaeque suo largitaque munera promunt

Regis liberalitas

In medium. Socios ea rex partitur in omnes,
Ex opibus nihil esse suum regnique bonorum,
Hoc unum dicens, ut cunctis imperet unus,
Velle sibi proprium, se caetera caedere plebi.

Auaritia

O quam dissimiles, quorum insaturata Caribdis
Publica ubi exhausit, quaerit priuata uorare,
Iudicio iniusto nitens, non legibus aequis!

Isbosethus

Isbosethus erat Saulis clarissima proles.
Hunc regnare uolens praefectus militiai
Abnerus, reliquis tribubus suadere solerti
Conatus studio, pompis regalibus ornat.
Ille quater denos uiuens impleuerat annos,
Quum talis regni moderari coepit habenas
Et regere imperio Galaadas Gessuriosque
Et Beniaminas gentes et Iezrahelitas
Israhelemque omnem. Domus unica Iuda fauebat
Dauidi, magna qui tunc Hebronis in aula
Sex menses septemque sui moderaminis annos
Exegit, placidam fatis sibi flantibus auram.

Pugna inter Ioabum et Abnerum duces

Audax interea cuneos Abnerus agebat
Per Gabaonis humum. Dauidis castra Ioabus
Mouit in aduersum Gabaonis ad usque lacunas.
Ambos exiguus paruo discrimine campus
Separat et spacio diuersos diuidit arcto.
Consedere loco. Leuibus procurrere primum
Inter se pugnis, Abnero ad bella uocante,
Incipiunt acies. Bis senos altera misit
Turma uiros totidemque effuderat altera contra.
Vi numeroque pares congressi tela feroces
Vtrinque intorquent, mox iunctis comminus armis
Vrgent obnixi, consertis uulnera scutis
Iam breuibus siccis agitant, angustia longos

Mačeva dugih potegnut'. U jedno se zamrse klupko
Zajedno pobjednici i svladani te u sredini
Ne bje za ubite mjesta da padnu dok göd je u onih
Koji su uprli odsvud čvrstine bilo i snage.
Onda padoše svi sa ranama sprijeda na tijelu:
Tako su čvrsto svi, do jednog, odlučili prije
Poginut' nego uzmaknut'. Da slava pokolja tol'kog,
Vremenom ùmanjena, ne propadne, nazvaše tada
Polje gdje zbila se borba poljànom snažnih momaka,
Koja i danas spomen na bitku staròdāvnu čuva.
Tako se satrše ti. A nato planu odjednom
Bojevi: redovi bojni, za leđima ostaviv tabor,
Sudariše se svi. I Davidov nadvlada odred:
Razbije protivnike te zà njima bacaše koplja,
Kamenje kupeć' ga rukom il' vitlajući ga praćkom.
Dio ih, pogođen, pade, a drugi odjure prijeko
Spasiv se hitrim bijegom, jer strah i trome ubĭza.
Tada Àsahel, brat vojskòvođe Joaba, bješe
Vojvodu Abnera baš u stôpu slijedio. Taj se
Òbazrē na nj i vikne: »Okrenide drugamo trk svoj,
Asahele, i gledaj da koga drugoga zgrabiš
Koga ćeš začas oplijenit' — da moja te desnica tvojim
Oružjem razdražena odaslati ne mora ù smrt,
Da ti Joaba brata ne ojadim ubivši tebe!«
Asahel ušima gluhim to sasluša Abnera goneć',
Trčeć' mu pravo za leđ'ma. No taj ga, okrenuv se naglo,
Obratnom stranom koplja munjevito rani kad priđe,
Pa mu se prosuše crijeva jer šiljak mu raspori trbuh.
Tako Asahel pade, i gonitelje pométē
Njegova pogibija: zastàjkīvāhu u trku
Srvani silnom bolju zbog smrti, tužni, junaka,
Znana po izuzetnoj vrlini, koji je znao
Loveći trčati brzo kô same srne u gori,
Dapače prestizat' pse. No jädnīku naudi, eto,
To što bješe hitrònog. Jer da je sporiji bio,
Možda bi čuvô se koplja što smrt mu zàdade groznu.
Ali se podigoše da hitro za Abnerom pođu
Joab i Abišaj s njime, i bili bi bratovu oni
Krv osvetili ljuto da noć ne prekinu borbu.
Pošto se popeo Abner na humke — na sigurno mjesto,

Polje snažnih

Asahel pada

Asahelova brzina

Non patitur gladios. Pariter miscentur in unum
Victores uictique globum spaciumque cadendi
Defuit in medio caesis, subsistere firmae
Dum poterant uires circumnitentibus ultra.
Inde fere aduersis ceciderunt ictibus omnes.
Vsque adeo interimi potius quam cedere cunctis
Mens simul una fuit. Tantae ne gloria caedis
Aeuo fracta cadat, campum certaminis huius
Campum dixerunt tunc nomine robustorum,
Nunc quoque seruantem pugnae monumenta uetustae.
His ita confractis surgunt hinc inde repente
Praelia: totae acies, castris post terga relictis,
Concurrunt pariter. Superat Dauidica turma
Aduersosque fugat, fugientibus ingerit hastas
Saxaque prensa manu aut fundae uertigine torta.
Pars percussa cadit, celeri pars euolat ultra
Lapsa fuga atque ipsos etiam metus urget inertes.
Abnerum tunc forte ducem ducis ipse Ioabi
Frater pone sequens, Asahel, premit, ille retorta
Post tergum facie clamat: »Diuerte uolatum
Hunc alio atque alios, Asahel, comprendere cura,
Quos modo despolies, ne te mea dextera telis
Irritata tuis cogatur tradere letho
Offendamque tua germanum caede Ioabum!«
Surdis hoc Asahel concludens auribus urget
Cursu terga uiri. Conuersus protinus ille,
Aduersa rapide uenientem perculit hasta
Visceraque inguinibus fluxerunt cuspide apertis.
Sic Asahel periit, cuius quoque caede sequentes
Turbati cursum sistebant atque dolore
Affecti nimio lugebant funera noti
Eximia uirtute uiri, qui cursibus ipsas
Siluestres capreas uenando aequare solebat
Atque anteire canes. Nocuit tamen ecce misello
Pernices habuisse pedes. Fortasse caueret
Dirae tela necis, si corpore tardior esset.
At post Abnerum properare Ioabus Abisasque
Exurgunt pariter, fraternae caedis acerbi
Vltores, nisi nox finisset bella, futuri.
Tunc iuga tuta superscandens Abnerus, et illos,

Campus robustorum

Asahel cadit

Asahelis pernicitas

Pošto je prikupio preostale ljude, odánde
Joabu pobjedniku progovori zboreći blago:
Abner Joabu »Dokle će nastavit' još mahnitati, Joabe, taj tvoj
Što si ga trgnuo mač? Zar uopće nikoga živa
Ne misliš ostavit' više? No oni što su bez nade
Htjet će se borit' na šäke i umrijeti zajedno s vama.
Budeš li pobjednik ti, uz velike bit ćeš gubitke;
Budeš li pobijeđen pak, zar nećeš se stidjeti da te
Svladaše pobijeđeni? Odustani dakle i čete
Natrag pozovi! Nek svoju već prestanu mučiti braću
Borbom, nek ùzmakle već i nagnane ù bijeg poštede!«
Joab odgovara Nà tē mu blage riječi odgovori umiren Joab:
»Da si me, Abnere, to na početku molio bitke,
Nitko tad ne bi bio okaljao rođačkom krvlju
Ruke, jer ne bih to ni dopustio. Tko li je bio
Krivac tome neg' ti što riječju si drzn'o se naše
Dražit' i građanski rat pokrenut', započet' ga prvi?
Ako te mrzi sada ovakve voditi bitke,
Ì mene, Abnere, mrzi.« To reče, i četama svojim
Naredi neka se vrate u tabor i prekinu borbu,
Nadutim obrazima u zvučne rogove trubeć'.
Vöjskovođa se Abner u moapske zaputi ravni:
Putujuć' poljima podnoć, do rijeke stiže Jordána,
Čije duboke vode na gazu pregazi lako.
Žurno koračajući, kroz predio bijahu prošli
Koji se zvao Bìtrōn, i svi su, Ižbàale, ušli
Tužni pod šatore svoje pokrìvene platnima tvojim,
Jer su trista šezdeset izgubili ljudi, a samo
Dvadeset nä brōj ih bješe iz vojske što pobijedi palo,
Ako valja med ove i Âsahela ubrojit'
Koga vojvoda Abner na bijegu desnicom ubi:
Bio je brži od drügih, a bratska njega je krvca
Vezala s Àbišajem i Joabom, znanim junakom.
Uzdišuć' preniješe njega što pade u onome ratu
S pomnjom na rodno mu tlo — u Bètlēm i ondje ga ù grob
Njegova polože oca i lijepo mu okite raku.
Pošto je cijelu noć vojskòvođa, pobjednik Joab
Putovô, pošto je uto pomaljati počela svoje
Jutro Lice zlaćana zora i noćnu uklonila tminu,
Pošto je počela već najavljivati grimiznom bojom

Qui reliqui fuerant, ad se collegit et inde
Victorem alloquitur blando sermone Ioabum:
Abnerus ad Ioabum »Quonam hic usque tuus perget saeuire, Ioabe,
Districtus gladius? Nullumne relinquere uiuum
Decernis penitus? Sed desperantibus una
Velle mori fiet collato Marte uoluntas.
Si uinces, uinces magna cum strage tuorum,
Si uictus fueris, uictum te nonne pudebit
A uictis? Desiste igitur reuocaque phalanges!
Iam cessent urgere suos certamine fratres
Et tandem parcant cedentibus atque fugatis!«
Ioabus respondet His placide auditis sedata mente Ioabus
Respondit: »Si me rem talem, Abnere, petisses
Principio pugnae, cognato nemo cruore,
Me prohibente, manus foedasset. Criminis autor
Quis fuerat nisi tu, qui uoce lacessere nostros
Ausus es et primus ciuilia bella mouere?
Nunc si forte piget te tales aedere pugnas,
Et me, Abnere, piget.« Dixit iussitque maniplos
Ad sua dimisso certamine castra redire,
Inspirans tumidis resonantia cornua buccis.
Dux Abnerus iter Moabitica uertit in arua,
Per campos sub nocte means peruenit ad amnem
Iordanis facilique uado caua flumina transit.
Omnes lustrato properatis passibus agro,
Cui nomen Bethoron erat, tentoria uelis,
Isbosethe, tuis subierunt tecta dolentes,
Sexaginta uiris amissis atque trecentis.
Ex acie uictrice tamen bis corpora dena
Caesa modo, ipse Asahel si sit numerandus in istis,
Quem ducis Abneri fugientis dextra peremit,
Ante alios celerem et fraterno sanguine Abisae
Coniunctum notoque simul uirtute Ioabo.
Hunc illo extinctum bello studuere gementes
Ad natale solum Bethlemaque tecta referre
Et positum patrio digne decorare sepulchro.
Nocte autem tota uictor ductorque Ioabus
Quum fecisset iter, coepisset et aurea uultus
Mane Ostentare suos tenebris Aurora fugatis
Eoa de parte poli lucemque propinquam

Blisku svjetlost sunčànu sa istočne nèbeske strane, —
On i njegovo ljudstvo pod krovove sjajnog Hebróna
Stigoše hvaleći bogu i pjevajuć' pjesme u slavu
Davida, nàd kīm je svoje već pružila Pobjeda sveta
Ruke te ga visòko na vìsokī — posjela prijesto.
Ljuta se vodila borba s nenáklonom Šaulovom kućom
Dugo, ali je bog odredio sretnu sudbinu
Jišajevu potómstvu, i David je, uspjehe nižuć',
Moćnijim postajao te ìz dāna ù dān sve brže
Širio kraljevstvo svoje i slavu imena svoga.

Poredba

Kô što se rodno drvo na megarskim poljima vidi,
S dolaskom pramaljeća, gdje pomalja plodove svoje;
Cvjetovi jedan po jedan sa ocvala padaju stabla
Dok ne napuste svi neìzbježno, klizeći k zemlji,
Vrh i ne pokriju tlo pokrivačem, pokrovom bijelim.
Ali se stablo veseli da rastu mu zameci voća.
Tako je Davidu snaga, sa slabljenjem Šaulove kuće,
Jačala, rasla sve više i dizala se nad zvijezde.

Davidove žene s djecom

Osim toga se kralju za stvaranje podmlatka svoga
Pružala dobra mogućnost jer sve su mu služile zvijezde.
Ahinoáma mu bješe porodila Àmnona sina,
Kileba pak Abigaj'la, a Talmaju kćerka Maáka
Rodi mu Àpšaloma dugòkosog, ljepušna lica.
Četvrtog mu po redu — Adoniju Hàgita rodi.
Šefatja, mlađahno dijete u majke Abìtale, peti
Bješe mu, Jìtream šesti, kog mati porodi Egla.
Davidu sinove tol'ke tolìko dâ u Hebrónu
Žena kojima porod oslobodi utrobu trudnu.
Kad je olimpski velji nakanio kralj da privede
Kraljevstvu Davidovu bogùmilu druga plemena,

Abner

Desi se da je Abner, kog ostan ljubavi bocnu,
Pošô u zagrljaj Rispi što Šaulu bijaše nekoć
Najdražom ženom. I stoga Ižbàal, smatrajuć' čin taj

Ižbaal Abneru

Vrlo nedóstojnim, reče: »Tà zar si se mislio tako,
Abnere, mojemu ocu zahvalit', odužit' se njemu
Za dobročinstva tolìka spram tèbe i usluge brojne
Da si ljubakanjem ružnim i gadnom pohotom svojom
Pravo postelje bračne povrijedio namjerno njemu?«
Ali na takve se riječi razgnjevilo Abneru srce.
Uopće mario nije da predbačen opravda zločin.

Solis puniceo iam praemonstrare colore,
Ipse cohorsque simul subierunt tecta superbae
Hebronis gratesque deo laudesque canendo
Dauidi, cui sacra suas Victoria palmas
Porrigit et solio sublimem collocat alto.
Acre autem certamen erat cum Saulis iniqua
Stirpe diu, sed fata deo statuente secunda
Iesseo generi, Dauid successibus usus
Proficit inque dies magis amplum reddere regnum
Festinat lateque suum diffundere nomen.

Comparatio

Ac ueluti Megaris in campis promere fructus
Vere nouo foecunda suos cum cernitur arbor,
Paulatim fluido descendunt corpore flores,
Donec humi cuncti labendo linquere culmen
Cogantur canoque tegant uelamine terram,
Gaudet at illa suos pomorum crescere foetus,
Sic Saulis labente domo Dauidica uirtus
Altius exurgens se supra sydera tollit.

Dauidis uxores cum liberis

Praeterea sobolis generandae copia regi
Larga datur, cunctis uni famulantibus astris.
Achinoeque illi pariens Ammona profudit,
Abigail Chelebum, Tholomai filia Macha
Absalona comis insignem atque ore decorum.
Ex Agita genitus quartus post hos Adonias,
Saphacias quintus, proles noua matris Abithae,
Sextus Hietramus, genitrix quem protulit Egla.
Tot natos totidem Dauidi Hebrone dedere
Vxores grauidam soluentes partubus aluum.
Quumque alias transferre tribus rex magnus Olympi
Ad pia Iesseidae Dauidis regna pararet,

Abnerus

Contigit, ut Veneris stimulis Abnerus adactus
Iret in amplexum Resphae, charissima quondam
Quae fuerat Sauli coniux. Indignius istud

Isbosethus ad Abnerum

Isbosethus habens inquit: »Talesne referre
Curasti grates meritis ingentibus in te
Officiisque mei multis, Abnere, parentis,
Illius qui iura thori confuderis ultro
Turpi concubitu foedaeque libidinis usu?«
Talibus Abneri irritantur pectora dictis.
Obiectum purgare scelus nil curat et alte

Digavši glavu visòko, potrésô je njome i ljuto
Očima prèkrećūć, kažu, on uzrujan reče mu ovo:
Abner odgovara »Odveć malo me cijeniš, Ižbàale, kad bi me zà tō
Kao za štogod krupno — računaš — trebalo kaznit'.
Naravno, pristojno nije da onaj što vodi za kralja
Rat od tolikih mu žena uzá se priveže jednu?!
Kad mi već očeve dare napominješ, zašto o mojim
Šutiš pogíbeljima kô nijem. Jer ako me vođom
Vojske učinio on, zar nije vladao stoga
Tako da ga je hrabrost i oružje štitilo moje?
Jer sam prezirô smrt, a ùz tō se kinjio stalno
Dokle sam rätovao i međe mu kraljevstva čuvô.
Poslije očeve smrti na visoki tron te posadih
Da bi baštinik bio i nasljednik očeva carstva.
Ali je usluga svaka uzálud što čini se onom
Koji zaboravlja ono što primi te zahvalan nije.
Budući da si takav po značaju, ostaj mi zdravo!
Drugog si vojvodu traži, a mene prestani držat'!
Štaviše, dàbōgdā umro, ne pòduprēm li sudbinu
Dušom i silama svim što sklona je Davidu kralju,
Pa nek kraljuje on kom kraljèvati naredi bog sam!«
Pošto je čuo to, Ižbàal problijedje u licu,
Obori pogled k zemlji, zašutje te se povuče
Ne smijući ni zinut' od strâha zbog njegova gnjeva.
Ovaj pak pošalje ljude da mir od Davida mole
I sigurnost kad dođe na razgovor. David im reče
Da će mu prijatelj biti do smrti dovede li kako
Sà sobōm i Mikálu kad dođe, s kojom ga prvo
Svadbena svezala luč, a koju stekao bješe
Stotinom òbrezākā uz silnu opasnost po život.
Abner prelazi k Davidu Abner je òtadā rod napustio Šaulov cio
S ljubavlju prijateljskom okrenuv se k Davidu blagom.
Stoga je, naklonjen njemu, umiljatim riječima svojim
Stao plemena sva salijetat' i milo ih molit',
Benjaminovo pak, još većma se trseć', na strânu
Judina roda pozivat', što volja ga bješe božanska
Izabrala da nosi izràēlskog kraljevstva krunu.
Sada je prvi pūt jedan iz njèga izabran bio —
David, a bog je rekô ovako: »Pod njegovim žezlom
Ja sam izràēlski voljan pravòvjernī narod spasavat'.

Erectum quassat caput indignataque uoluens
Abnerus respondit Lumina turbato fertur sic ore locutus:
»Isbosethe, nimis parui me pendis, ob istud
Qui me damnandum facinus, quasi grande, putasti.
Scilicet indignum est bellum pro rege gerenti
De tot pellicibus regis si iungitur una?
In me dona patris quum pensas, cur mea muto
Ore pericla siles? Ductorem fecerat ille
Si me militiae, nunquid non rexerit idem
Imperium uirtute mea protectus et armis
Contemptuque meae uitae assiduoque labore
Bellandi regnumque suum finesque tuendi?
Te post fata patris super alta sede locaui
Haeredem regni successoremque paterni.
Officium tamen omne perit, quod fertur in illos,
Quos acceptarum reddunt obliuia rerum
Ingratos. Valeas tandem cum moribus istis
Iamque alium tibi quaere ducem, me desine habere!
Immo ego dispeream, nisi fata fauentia regi
Dauidi totis animis opibusque iuuabo,
Vt regnet, regnare deus quem iusserit ipse!«
Isbosethus humi perceptis talibus ora
Pallida deiecit linguaque silente recessit,
Hiscere non audens Abneri territus ira.
Ille autem misit pacem ab Dauide petitum
Colloquiique fidem. Respondit Dauid amicum
Se fore perpetuum, si secum forte Micholam
Adducat ueniens, quae theda iuncta iugali
Prima sibi fuerat, centum licitata resectis
Inguinibus magnoque suae discrimine uitae.
Abnerus transit ad Dauidem Exin Abnerus Saulis genus omne reliquit,
Ad Dauida pium studiis conuersus amicis.
Ergo fauens illi blandis affatibus omnes
Solicitare tribus coepit mollique precatu,
Sed Beniaminam cura maiore uocare
Ad Iudae partes, diuino numine lectae,
Israhelitani ut gestet diademata regni.
Ex qua nunc primum Dauid decernitur unus,
Sic dicente deo: »Sceptrum Dauide tenente
Israhelitarum populum saluabo fidelem.

Neće oružje njega filistējskog naroda moći
Ranit' nit' sila ljudska ijèdna, već milošću mojom
Štićen uvijek će on pobjeđivat' i pomicat' dalje
Granice kraljevstva svoga — strahovit s mačem u ruci.«
Pristaše nà tō plemena i zadaše Abneru vjeru
Da će Davida slijedit' na njegovu životnom putu.
Svršivši poslove te i ù grād prešavši Hebron,
Abner k Davidu pođe, a ùz bok ga pratilo mnoštvo —
Dva'est momaka. Kad stiže, ne prozbori ni o čem prije
Mikala bude vraćena Davidu
Negol' izvède pred kralja Mikalu — najdraži poklon,
Paltiju ōduzētu. A Palti je cijelo vrijeme
Koje je provela s njim poštenje čuvao njeno
Pomno, znajuć' da grijeh je dotàći tuđe se žene
Težak dok muž joj je živ. I stoga je supruga ova
Davidu bila draga veòma: obujmiv je, ruke
Saviv joj oko vrata, priljubljujuć' usta o usta,
Kušaše cjelove njene za kojima čežnjaše dugo.
Gozba
Potom Abnera s pratnjom u trijemu prostranu primi:
Sjeđahu veseli ondje, i stolovi krcati bjehu
Čaša punih vina i punih zdjela, a hljeb se
K stolu donosio stalno. I svi su se gostili masno,
Kol'ko je mogao tko, i za kralja ispijali čaše
Te su mu, takmičeć' se, izrícali najbolje želje:
Mnogo godina neka u zdravlju narodom vlada,
Puku dovijeka drag, a strašan svome dušmánu.
Mnoštvo se ùzvanīkā već pòdugo gostilo tako.
Abner Davidu
Najzad stolove maknu, i ustanu gosti te Abner
— David sjeđaše još — ovako poče: »O kralju,
Tko ti se dostojno može zahvalit'? No kadar sam ovo:
Sebe i svoj imutak podvrgavam tebi te poć' ću
Da ti pod žezlo privedem pravòvjērnīčka plemena,
Dà budēš svima na čelu jer snagom duha i tijela
Ti nadvisuješ sve, a nebo i zvijezde su tebi
Povoljne, sklone i još te ispunjuje milošću bog sam.«
Reče, i desnicu pruži te s kraljem sklopivši savez
— Bog mu je bio svjedokom — na vječnu se vjernost bez varke
Zakle, dok živio bude i životni disao uzduh.
David pak isprati njega na rastanku vršeći dužnost
Koju već prijatelj vrši: jer oni iđahu skupa
Tamo do vratnih krila, do praga izlaznih vrata.

Arma Palestinae non illum laedere gentis
Nec uis ulla uirum poterit tectusque fauore
Ille meo semper uincet, confinia regni
Proferet ulterius, sumptis metuendus in armis.«
Consensere tribus, Dauidis fata sequendi
Abnero dedidere fidem. Rebusque peractis
Abnerus Dauida petit, translatus ad urbem
Hebronem, latus illius comitante caterua
Quinque quater iuuenum. Veniens nihil ante locutus
Michola redditur Dauidi
Quam Phalto ablatam, gratissima dona, Micholam
Offerret regi. Phaltus seruare pudice
Hanc studuit totos, quos secum exegerat, annos,
Atrox esse sciens alienam tangere crimen
Vxorem uiuente uiro. Quare ipsa marito
Multum chara fuit Dauidi, amplectitur illam
Iniectis collo manibus labrisque labella
Insertans, optata diu sibi basia libat.
Conuiuium
Cumque suo Abnerum comitatu suscipit amplis
Porticibus. Sedere hilares. Triclinia plenis
Lancibus et pateris Baccho stipantur onustis
Aggeriturque Ceres. Rebus pascuntur opimis
Pro se quisque uiri, propinant pocula regi
Certatimque illi dicunt felicia uota,
Imperet ut populo saluis per saecula rebus
Et plebi semper charus, metuendus et hosti.
Sic epulata diu sessorum turba, remotis
Abnerus ad Dauidem
Exurgunt mensis, sed adhuc Dauide sedente
Incipit Abnerus: »Grates tibi soluere dignas
Quis potis est, o rex? Porro, quod possumus, hoc est:
Nos et nostra modo tibi subdimus. Insuper ibo
Inducamque tribus tua iam sub sceptra fideles,
Omnibus ut praesis, superas qui uiribus omnes
Corporis atque animi, cui caelum sydere dextro
Aspirat praesensque deus quem numine complet.«
His dictis regi dat dextram et foedera sancit
Teste deo iuratque fidem sine fraude perennem,
Donec uitales uiuendo carperet auras.
Iam discedentem Dauid deducit amici
Officio fungens, pariter gradiuntur ad usque
Valuarum spacium et extremae limina portae.

Abner mu reče »Zbogom« i ode u pratnji svog mnoštva.
No, gle, Joab se uto, kô pobjednik, pobiv hajduke,
Vraćaše, nošen, u grâd sa plijenom i svime što ote.
Čuvši pak da je Abner govorio ljubazno s kraljem,
Da je uprav otišô, povíka nemirom ljutim
Joab kralju Raspaljen: »S kakva si to učinio ùzdanja, kralju,
Te si dao dušmánu da živ ti ode iz kùće?
Nećeš li ipak htjeti da odgovor dobiješ nà tō
Zašto je ušao Abner u ovaj grad? Tà, da sazna
Sve što radiš i kol'ke poduzeti pripreme smjeraš.
Pošto razvidje to, na sigurno vrati se mjesto.«
Rekavši kralju to, tajnovite započe Joab
Prevrtat' misli, pa ljude odàsla da Abnera natrag
Zovnu u ime kralja, jer — reče — još bi mu nešto
Želio nasamo kralj da kaže. Za njegovu Abner
Prijevaru nije znao, i stoga se vratio ù grād.
Joab ubija Abnera Ali ga dočeka Joab i prilično radosna lica
Pozdravi, hineć' da želi govorit' o tajnama nekim,
Pa ga odvuče u strânu i zbode. I Abner se sruši
Ondje, zadobivši mač u slabine onako bezazlen.
Ne svlada njega Joab junáštvom, već prijevarom kletom
Svoje nevjerne duše i silno pakosna srca.
Pošto je čuo kralj za tâj strahoviti zločin,
Nije ravnodušan bio, već uzdišuć' teško iz sŕca
David proklinje Joaba Žalosno reče: »Nek otac bogóvā i ljudi mi bude
Svjedok da nismo ni jâ ni kraljevstvo moje za zločin
Koji je počinjen krivi, da nikada nije mi srce
Znalo za podlo ubojstvo. Stog neka nevjernog stigne
Joaba kazna, nek gleda tjelesa unuka svojih
Bolešću okužena gdje iz njīh bolesna teče
Krv i u sukrvici od pogane gube gdje gnjiju!
Ne ponestalo onih što bèshljebica ih tare,
Njemu, i ubija glad il' mač usmrćuje ratni!«
Kada pak vidje da mnogi pristupiše k Abneru mrtvom,
»Derite haljine«, kaza, »oblačite žalobne vreće,
Druzi, i Abnerovu oplakujte tužaljkom tužnom
Smrt te jecanjem svojim počastite hrabroga muža
Sprovod i dostojnu bol iskažite mrtvome tijelu.«
Reče, i spuštene glave za mrtvačkom nosiljkom pođe
Crnim se pokrivši plaštom po glavi i uzdišuć' prì tom,

Ille »Vale« dicto, turba comitante, recessit.
Ecce autem uictor caeso latrone Ioabus
Cum spoliis praedaque redit, delatus in urbem.
Audiit Abnerum blande cum rege locutum
Excessisse recens curaque accensus acerba
Ioabus ad regem Exclamat: »Quaenam te, rex, fiducia fecit
Incolumem sinere ire tuis ex aedibus hostem?
Hanc Abnerus enim quare penetrauerat urbem?
Nonne uolens dare uerba tibi? Tum discere, quicquid
Ipse agites rerum, quantos concire paratus
Moliris. Quibus inspectis ad tuta recessit.«
Haec fatus regi, coepit secreta Ioabus
Voluere consilia. Emisit, qui nomine regis
Abnerum reuocet dicens superesse, quod illi
Dicere secreto rex uellet. Nescius ergo
Ille Ioabinae fraudis, regressus in urbem
Abnerum perimit Ioabus Venit. At exceptum laeto satis ore salutat
Seque arcana loqui simulauit uelle Ioabus
Indeque semotum confodit. Corruit illic
Accepto incautus transfixa per ilia ferro.
Non uictus uirtute uiri, sed fraude nefanda
Infidae mentis cordisque ad iniqua maligni.
Hoc immane scelus quum rex audisset, iniqua
Mente tulit gemituque graui de corde uoluto,
Dauid maledicit Ioabum Moestus ait: »Testor diuumque hominumque parentem
Me regnumque meum commissi criminis huius
Non esse autorem, nec iniquae conscia caedis
Corda tulisse unquam. Veniat uindicta Ioabum
Infidum supra morbisque infecta nepotum
Corpora conspiciat, corrupti sanguinis aegra
Profluuio et sanie squalentis putida leprae!
Non desint illi, quos panis inopia uexet
Consummatque fames aut bellicus hauriat ensis!«
Vt uero Abneri celebrari funera uidit,
»Scindite« ait »uestes, lugubres sumite saccos,
Tristibus Abneri mortem lugete querelis,
O socii, fortisque uiri decorate gementes
Funus et exequiis dignos praestate dolores!«
Sic dicens sequitur prona ceruice feretrum,
Pulla ueste caput tectus, suspiria ducit

Vlažne otiruć' oči. I ostali narod je s istim
Držanjem, izrazom lica za kraljem išao svojim.
Pošto sahraniše njega položivši leš mu u raku,
Ponovno zaplaka puk, a kralj će prolivši suze:
»Sada, Abnere, ležiš jer prijazno lice i vjera
Nevjerna zävede tebe. No neka ti utjeha bude
Da ti konopci ruke ne stegnuše, gvozdeni da ti
Lanci ne tàknuše noge, već kao izvrstan vojnik
Slobodan umrije tî smrtònosnim udarcem ranjen.
Varkama obmanuto junáštvo slave ne gubi,
Već nejunaka će otkrit' što prijevarom htio se služit'!«
Pošto ga oplakaše i natrag se vratiše, David
— Takav je običaj bio kad smrt velikaša se kojeg
Žalila — naredi ovo: da nitko hranu u usta
Ne stavi prije no vidi da Sunčevi konji u vale
Rone ocèānske već i u podzemnoj nestaju staji.
Naredba ta dokáza da nije po kraljevoj volji
Abner nastradao tada od mača Joaba ljutog.
On mu je brata, doduše, pogubio, al' ga u ratu
Ubi kad ga je taj progonio — braneć' se òd njeg.
Stoga, u onome času kad mir je bio već sklopljen
S kraljem, nedòlično bješe da Joab onako mahnita
I da osvetu traži lukávstvom i prijevarom gadnom.
Ò tom su događaju do tvojih, Ižbàale, uši
Doprli glasi. I tî si veselit' se mogao tome
Nenadanom ubojstvu: jer strah te njegova gnjeva
Bješe i teških prijetnji. No knjige staròdāvne kažu
Da si ožalošćen bio. A možda si, sretan u srcu,
Hinio žalost i bol jer narod je žalio zà njīm.
Ali ti nije pomòglo pretvaranje: cio se narod
Izraelski već spremô da učini Davida kraljem.
Njega izàbraše svi, pa Ižbálove tjelesne straže
Glavni zapovjednici — Baána i Rekab, što bjehu
Sinovi Rimonovi, utèkoše tad u Gitàjim.
Ondje se, misleći da će ovako ugoditi moći
Davidu, Jišaja sinu, u strano ruho obuku,
Potajno uđu u grâd i dom Ižbàalov usred
Podnevne žege te njega — na visokoj postelji on je
Ležao — umore tada, u trbuh mu zabivši bodež,
Pa mu odrube glavu i sà sobōm je odnesu

Baana i Rekab ubijaju Ižbaala

Humentes tergens oculos. Hoc caetera plebes
Ore habituque simul regem comitatur euntem.
Atque ubi depositum tumulo texere cadauer,
Plebs iterat fletum, lachrymis rex infit obortis:
»Nunc, Abnere, iaces uultu seductus amico
Infidaque fide. Tamen hoc solamen habeto:
Non tibi uincla manus strinxerunt, ferrea suras
Non tetigit compes. Praestantis militis instar
Occumbis liber, lethali saucius ictu.
Capta dolis uirtus laudem non perdit et illum
Indicat imbellem, libuit cui fraudibus uti.«
Quum conclamato remeassent corpore, Dauid,
Sic uelut in procerum magnorum morte dolenda
Mos erat, indixit, nequis sua pabula gustet
Ore prius, quam Solis equos demergier undis
Viderit Oceani et stabulis se condere in imis.
Talibus indiciis patuit non rege uolente
Abnerum gladio saeui periisse Ioabi.
Et licet ipsius germanum sustulit ille,
Sustulit in bello urgentem urgentique resistens.
Ergo non ideo compostae tempore pacis
Iam cum rege simul decuit saeuisse Ioabum
Vindictamque dolis et turpi fraude petisse.
Nuncius hunc rumor casum portauit ad aures,
Isbosethe, tuas. Poteras gaudere repenti
Caede uiri, cuius metuebas territus iram
Supremasque minas. At te doluisse uetusti
Annales memorant. Sed forsan plebe dolente
Tu tristem laeto fingebas corde dolorem.
Nil iuuit finxisse tamen. Dauida parabat
Israhelitarum gens omnis condere regem.
Vnum omnes legere sibi primique cohortis
Isbosethanae ductores, Rhemmone nati,
Fugerunt Gethaim, Bannaas atque Rechabus.
Inde rati gratam Dauidi Iesseidae rem
Sese facturos, peregrina ueste latentes
Intrarunt urbem Isbosethique penates
Iam medio feruente die, super alta iacentem
Stragula defixo perimunt intra inguina ferro
Sublatumque caput secum sub ueste tulere

Bannaas et Rechab perimunt Isbosethum

Davidu kralju u Hebron, pod odjećom. Stupivši preda nj,
Krvavim rukama odmah pred ŏči mu turiše glavu
Što su je odsjekli onom: »Ižbàalovu ti, evo,«
Rekoše, »nosimo glavu što sad mu je skinusmo mačem.
On ti je dušmanin bio, i suparnik, veliki kralju,
Kraljevstvu tvojem u duši, a kušô te otjerat' otle
Čas izazivajuć' rat, čas prijevarama se služeć',
Da bi se, tebe ukloniv, i žezla suplemenikā
Tvojih domogô sam. No bog ti je, koji je spreman
Cijelo ti kraljevstvo predat', već maknuo Šaula s puta,
Kao i cio mu rod: bez opasnosti vladat ćeš zemljom.«
Isprazne nade li onih što kleta im vjeruje duša
Da će nevjérstvom steć' povjerenje i drugim se moći
Gospodarima svidjet' kad himbeno, lupeški svoje
Izdaše! Nitko ih voljet' ni cijenit' ubùdūće neće!
Stoga Davida taj veòma uzruja zločin
Te im ovako on odgovori, dostojno kralja,
Dostojno pravična suda: »Zar ne znate kako je bila
Pogubna Šaulova smrt po onoga koji se prvi
S visokih gilbojskih šuma požurio doći u Siklag?
Naime, čim me je on o jadnom izvijestio kraju
Njegovu, misleć' da javlja o veselu čemu i dobru
Donoseć' svježe vijesti o žalosnoj njegovoj smrti, —
Nadajući se dakle za takve dobiti riječi
Nagradu, smrtnu on po zasluzi kaznu pretrpje.
Nisu l' još većma takvu zaslužili podnijeti kaznu
Koji se latiše toga da nevina čovjeka smaknu
Upadnuvši mu ù stān te koji se drznuli bjehu
Da ga u dubokom snu, u postelji napadnu samoj,
Svetu mu odrube glavu i poganom svojom je rukom
Dotiču, pa mi je sada pred ŏči iznose da je
Gledam? Kao da može promatranje zločina toga
Moju veseliti dušu; i kao da čovjeku gode
Pobožnu bezbožna djela! Nek umru koji se nisu
Žacali ubit' si kralja! Nek smrću se kazne za zločin!«
Smjesta ih oba posijeku, obojicu liše života,
Pa im, jednom i drugom, odsijeku ruke i noge
Te ih objese potom uz hebronsku lokvu na stablo
Koje je širilo grane kô ruke daleko od sèbe
Lisnatim izdancima zasjenjujuć' obale travne.

David ubojicama Ižbaalovim

Ubojice kažnjeni

Hebronem regi Dauidi. Protinus illo
Conuento promunt manibus disecta cruentis
Ora palam. Simul »Ecce« aiunt »caput Isbosethi
Afferimus, nostro dudum mucrone recisum,
Qui tuus hostis erat, cuius mens emula regni,
O rex magne, tui te pellere sedibus istis
Tentabat, nunc bella ciens, nunc fraudibus utens,
Vt te sublato tribulum quoque sceptra tuorum
Arriperet solus. Sed qui tibi regna parauit
Tradere tota deus, Saulem iam sustulit ille
Progeniemque omnem: tutus dominabere terris.«
O spes uana hominum, quorum mens impia credit
Perfidia reperire fidem dominisque placere
Posse aliis, quum fraude suos factisque malignis
Prodiderint, nulli chari gratiue futuri!
Isto igitur multum turbatus crimine Dauid
Haec responsa dedit, regali examine digna,
Aequo digna foro: »Nescitis, Saulica caedes
Quanto illi exitio fuerit, qui primus ab altis
Gelboae siluis properans uenit Sicelechum
Ac simul ipsius miserandum rettulit ultro
Ille mihi casum, se laeta et prospera credens
Enarrare nouo tristi de morte relatu?
Hic igitur sperans ex his se praemia uerbis
Laturum, meritae subiit supplicia mortis.
Nonne magis talem mulctam persolvere digni,
Innocuum qui caede uirum sunt tollere adorti
Hospitiumque eius penetrantes, forte cubantem
Atque graui pressum somno uexare piumque
Sunt ausi truncare caput truncumque prophana
Contrectare manu atque oculis proponere nostris
Spectandum? Veluti sceleris spectacula mentem
Oblectare meam possint hominemque iuuare
Impia facta pium! Pereant, qui perdere regem
Non timuere suum, mortem pro crimine pendant!«
Extemplo caesus uita priuatur uterque
Amborumque simul palmas plantasque recisas
Arbore suspendunt. Hebronis iuncta lacunae
Quae fuit et late ramorum brachia pandens
Vmbrabat uirides frondoso germine ripas.

Dauid ad paricidas Isbosethi

Poena affecti paricidae

A da Ižbàalu ne bi uskratili posljednju počast,
Spuste u Abnerov grob i zakopaju njegovu glavu.
Nato se svako pleme potrudilo k Davidu poslat'
Svoje po izbor prvake. I ù grād Hebron ih dođe
Čitavo mnoštvo te prèd njīm što sjedaše prozbore ovo:
Plemenski prvaci Davidu
»Judina plemena sine i radosti njegova sada,
Zdravo, ponose njegov s junáštva! No nismo li ì mī,
Ostali narod, kô ì tī potómci Jakova veljeg,
Nismo li naraštaj njegov? A braću po rodu i krvi
Valja jednakom smatrat'. Stog ravnopravno i složno
Tebe želimo svi i molimo svima da jedan
Upravlja — ti i uzde da preuzme kraljevstva cijelog.
Tebi je zaista kralj bogóvā dosudio sada
Žezlo izràēlsko veleć': »Nek David što se u gradu
Rodio Betlehemu nad mojim narodom bdije
I nek zapovijeda svima, a moja će štitit' ga ruka.
Zbòg toga sada svi jednòdušno sklapamo s tobom
Savez pošten i trajan te, napokon, svetim te uljem
Mažemo dà budēš kralj uz povoljne znake sudbine.«
Pošto rekoše to, iznesoše pomast i njega
Pomažu javno za kralja uz pljesak svih promatrača.
Nato zatrubiše muklo u trube leviti, a onda
Cimbale, kìtare, frule, čegrtāljke — zajedno sve se
Oglase zvucima brojnim i svete zanosne pjesme
Svećenici tad skladnim u zboru zapojaše glasom.
Drugi po raskršćima povedoše prostranim kolo
Skakućuć', trčeći amo ovako, a nazad onako.
Vidi se — svaki puteljak od šale i vesele igre
Vrije, i same se zvijezde sa vedra smiješiše neba.
Blago se tada Neptun iz mirnih smiješio vala,
Zemlja se oslikana raznolikim smiješila cvijećem
Hraneći živo sve izdašnije raslinjem svojim.
Tri je čitava dana u velikoj dvòrani kralja
Davida, velikog već, izàtoga trajala gozba
Te su se stalno silna pripremala jela i pića.
Kad bi ih htio tko nabrojit' napóse, tad zbilja
Gotovo cio bi dan potrošiti morao nà to:
Tolika razna su jela, izvànredna teka i rijetka,
Kraljeve, kako se priča, pretrpala stolove tada.
Pošto je uzeo David dijàdēm kraljevstva cijelog,

Isbosethi autem, ne mortis honore careret,
Depositum tumulo condunt caput Abnerino.
Post haec quaeque tribus primates mittere lectos
Ad Dauida studet. Veniens Hebronis in urbem
Tota cohors, coram Dauide sedente locuta est:
Principes tribuum ad Dauidem
»Salue, Iuda tribus quo nunc laetatur alumno,
Cuius se uirtute effert! Nos caetera plebes
Nonne simul tecum magni proles Iacobi
Progeniesque sumus, cognato sanguine fratres
Censendi pariter? Quare consensibus omnes
Te paribus petimus poscentes, omnibus unus
Vt praesis regnique regas totius habenas.
Israhelitarum tibi certe sceptra deum rex
Decernit dicens: »Bethlema natus in urbe,
Ipse meum populum Dauid tueatur et ipse
Praesideat cunctis, ipsi mea dextra fauebit.«
Hinc tecum fidei stabilis modo foedus inimus
Omnes uno animo, te tandem chrismate sacro
Vngimus, ut dextro fatorum numine regnes.«
His dictis illum prompto diapasmate regem
Exunxere palam, todo plaudente theatro.
Insonuere tubis rauco clangore Leuitae,
Cymbala cum cytharis, cum systris tibia cantus
Multimodos fudere simul cecinitque sacratos
Turba sacerdotum modulatis uocibus hymnos.
Deduxere alii per compita lata choreas
Saltibus et uario cursu uarioque recursu.
Semita quaeque iocis et lusu feruere laeto
Cernitur, ipsa polo ridebant astra sereno.
Ridebat placidis mitis Neptunus in undis,
Risit humus uario florum depicta colore
Vberiusque suo pascens animantia foetu.
Inde tribus totis conuiuia facta diebus
Dauidis magna magni iam regis in aula
Ingenti semper potusque cibique paratu.
Quae siquis narrare uolet per singula, certe
Totum pene diem fando consumat oportet.
Tot res tam uariae lauti rarique saporis
Tunc illas regis mensas onerasse feruntur.
Dauid totius sumpto diademate regni,

David se penje iz Hebrona u Jeruzalem

Napusti Hebron u pratnji starješina sviju plemena
Ì drugih odličnika te hodeći stiže u Salem.
Al' mu se tu Jebusejci usudiše vrata zatvorit'
Jebusejci Gradska veleć: »U ove ne dádū ti ulazit' kuće
Istinske riječi bogóvā što kipove slijepima ti im,
Ohol, i hromima zoveš. No smatraj da si ih svladô
Samo svladaš li nas.« A David se ökrēnu k tvrđi
Koja se diže nad gradom i stoji na bîlu brežuljka
Te je svlada i uze u prvome već pokušáju.
Tvrđava Sion Prije se zvala Siōn, a tada se počela zvati
Tvrđavom Davidovom. Izàtoga, ušavši ù grād
Jebusejci budu protjerani iz grada Sveti, on Jebusejce što svlada ih istjera otle;
Kipove božje im sruši i ukloni. Odatle nasta
Uzrečica: nek ù hrām ne ulaze hromi ni slijepi.
Grad se nazvao nato po imenu naroda toga
»Jebus-Salem«, a potom, kad te su se spojile riječi,
Jeruzalem se tumači kao vizija mira Dadoše zajedno sveti Jerùzalem. Ta je imena
Mira dobio stoga što Krist je imao doći
U nj, iz razloga toga da božju ublaži srdžbu
I da smrtnícima sam vjekòvječnī život donese.
Tvrđavu Jišajev sin odàsvudā opasa tvrdim
Zidinama, no dijelom gromáde kamenja toga
Dade podići više da strmiji prilaz imadu
S ove strane dušmáni, a lakši s one braniči.
Ovdje stolovat' poče, i ratnoj zahvaljujuć' sreći
Bješe sve moćniji, jači. A bog mu je nà pomōć bio,
Bog sam, Davida svoga i njegovu štiteći kulu,
A nadbijèna plemena pod njegov tjerajuć' jaram.

Dauid de Hebrone ascendit Hierosolimam

Cunctarum tribuum lectis comitantibus illum
Principibusque uiris, gradiens Hebrone relicta
Peruenit Solymas. Iebusei claudere portas
Iebusei Ausi aiunt: »Te certa uetant responsa deorum
Has intrare domos, quorum simulachra superbus
Caeca et clauda uocas. Si nos modo uincis, et illa
Te uicisse puta.« Dauid conuersus ad arcem,
Quae collis prouecta iugo supereminet urbi,
Hanc superat primoque capit conamine. Dicta
Arx Syon Ante Syon fuerat, tunc arx est coepta uocari
Dauidis. Sanctam post haec ingressus in urbem,
Victos eiecit Iebuseos, signa deorum
Iebusei pelluntur ab urbe Sustulit euertens. Atque inde paroemia nata:
Non intret claudus templum nec lumine captus.
Vrbs fuerat tunc dicta Iebus de nomine plebis
Ante Salem, demum coniuncta uocabula sanctam
Hierusalem interpretatur Pacis uisio Hierusalem fecere simul. Quae nomina pacis
Propterea sortita fuit, quia Christus in illam
Sic uenturus erat, diuinam ut mitiget iram,
Conferat et uitam mortalibus ipse perennem.
Iesseides arcem muralibus undique septis
Muniuit, sed parte magis consurgere fecit
Saxorum molem, qua pronior hostibus esset
Accessus facilisque magis subeuntibus illa.
Hic posuit sedem, belli successibus usus,
Auxit opes uiresque. Fouens deus affuit illi,
Ipse deus Dauida suum tutatus et arcem,
Cogebat uictas illius sub iuga gentes.

SADRŽAJ

Knjiga o Kraljevima II, gl. V. Tirski kralj Hiram posla Davidu građu za gradnju kraljevskoga dvora. David se ženi i s drugim ženama. Pobjeđuje Filistejce u Refajimu. Kad ponovno dođoše, porazi ih na istome mjestu. VI. Natrag donese kovčeg koji su vratili Filistejci. Uza se dotače kovčega koji je padao, i umrije. David dade odnijeti kovčeg u kuću Obed-Edomovu. Kasnije ga vrati u grad. Budući da je predbacivala kralju zato što je plesao pred kovčegom, Mikala bude kažnjena neplodnošću. VII. Kad se David spremao da sagradi hram, Gospodin mu preko proroka Natana reče da neće mu on, već njegov sin podići hram. VIII. David potuče Filistejce. Od Moabaca utjera danak. Razbije sopskoga kralja Hadadezera. Njegovim konjima presiječe žile na nogama. Razbije Sirijce te mu plaćahu danak. S plijenom Hadadezerovim vrati se u Jeruzalem. Kralj hamatski Tou čestita mu na pobjedi protiv Hadadezera. David opljačka Edomce. Joab bijaše zapovjednik vojske.

KNJIGA VIII

Bio je známenit kralj na dvoru tirskome — Hiram,
Bogat i oružjem jak. Junáštvo njemu i ugled
Davidov bijaše poznat. Stog žureć' se s čovjekom takvim
Sklopiti trajan savez i time se s njim sprijateljit',
Posla mu, kad se već spremô u Salemu kraljevske dvore
Graditi, cedrova drva, kom vrijeme naudit neće
Nikada, trajnih greda, skupòcjena mramora k tome,
Čime napuni lađe, te gradnji i tesanju vještih
Ljudi. Shvaćajuć' to za veliku uslugu, David
Radostan bješe još više što prijatelja je stekô:
Srdačno zahvali njemu i zàuzvrāt posla mu dare.

Gradi se Davidov dvor

Poče se graditi dvor vladara dostojan toga:
Temelje udaraju, i golem se građevni prostor
Otvara, opsegom širok, te, evo, već dovlače kamen,
Žbuka se miješa, i zid se u brzom podiže poslu.
Spajaju grede i strop pod krovove stavljaju teške,
Žljebnjake pòstavljaju na kràju reda crepóvā
Da bi, strmo se rušeć', kroz implūvij padajuć', vode,
Rijeke nebeske mogle bunare prostrane punit'.
Široka predvorja potom okružiše mramorni stupi
Koje su, stavljeni ozgor, pritijesnili lukovi svodni.
Ispod sjenasta svoda, dubòko, trījem se prostro:

ARGVMENTVM

Regum lib. II, cap. V. Hiramus, rex Tyri, misit Dauidi materiam ad regiam aedificandam. Dauid accipit adhuc alias uxores. Palestinos superat in Raphidin. Iterum uenientes eos ibidem cecidit. VI. Reduxit arcam a Palestinis redditam. Oza labentem arcam tetigit et mortuus est. Deduci iussit eam Dauid in domum Obededom. Postea reduxit in urbem. Michol ludenti regi ante arcam exprobrans damnatur sterilitate. VII. Paranti Dauidi templum construere dominus per Nathan prophetam dixit, quod non ipse, sed filius eius posturus sibi esset templum. VIII. Dauid concidit Palestinos. A Moabitis exegit tributum. Fregit Adadeserum, Sobae regem. Equos eius subneruauit. Fregit Syros fecitque tributarios. Cum spoliis Adadeseri rediit Hierosolymam. Thou, rex Emath, gratulatur ei de uictoria aduersus Adadeserum. Vastauit Idumeos. Ioab erat dux militum.

Lib. VIII

Rex fuit Hiramus Tyriae memorabilis aulae,
Diuitiis armisque potens. Virtusque decusque
Huic notum Dauidis erat. Talemque fideli
Conciliare sibi properabat foedere amicum
Atque illi Solymis iam regia tecta paranti
Condere sensuras nulla aeui incommoda cedros
Aeternasque trabes preciosaque marmora misit
Nauibus impletis et ad illa dolanda sagaces
Atque struenda uiros. Pro magno munere Dauid
Haec capiens parto magis est gauisus amico.
Laetus agit grates et mutua dona remittit.

Regia Dauidis aedificatur

Interea struitur domus ipsi congrua regi.
Fundamenta locant, patet ingens area largo
Complexu, iam saxa trahunt cementaque malta
Miscentur, surgit propero molimine murus.
Tigna ligant, grauibus subdunt laquearia tectis,
Imbricibus positis tegularum finditur ordo,
Prona per impluuium caelestis flumina lymphae
Vt possint puteos labendo implere capaces.
Atria marmoreae circumdant lata columnae,
Quas superiniecti praesserunt fornicis arcus.
Stat testudinea subter caua porticus umbra,

Tu se mozaici sjaje, a razni ih likovi krase,
Dok se po zidu vide slikarije: zid je ofitom
Frigijskim obložen bio i bijelim mramorom parskim.
Već si širini se vrata, na čvrstim pilonima što su
Stajala, mogao divit' da učeni umjetnik nije
Golemo kamenje djelom natkrilio, koji je cio
Judin urezô rod u kamen, čak tamo do doba
Poroda Djevičina i djètīnjstva našega Krista.
Moglo se vidjeti živa u neživu mramoru lica,
Tijela kako se meko u tvrdoj kovini giblju
Svako u pokretu svom i, nijema, kao da zbore.
Kamen da može govorit', za ovaj bi držô da može!
Napokon novi dvor i ostale dijelove dobi:
Sobe za muške, za žene, za vijeće te ogradne zide,
Odaje, visoke stube i ložnice, svaku napóse,
Široke zatim i duge dvoràne te prozore brojne,
Neke sa rešetkama od željeza, neke pak bèz njīh,
Ali s balkonom. No sve je nabrojati teško, a kàmol'
Izreć' ljepotu i oblik izložit' pojèdinih stvari.
Tko li bi bio kadar da riječima opiše vjerno
Kipove one i slike? Jer ovdje si zelene mogô
Livade vidjet', a ondje iz vrêlā gdje istječe bistra
Voda te zvjerad gdje ide šumarkom, a pašnjakom stoka
Nijema. Mogô si tu uočiti ptice gdje jedne
Lete uzduhom čistim, a druge na granama stabla
Sjede odmarajuć' se na najvišem šumskom vrhuncu.
Tu se gradovi vide i sela, kolibe, more,
Vide se rijeke i brda te čudesne — kao da dišu —
Velike prilike ljudske, u nevelik stavljene prostor.
Kô da je Praksitel sam il' Lisija vlastitom sve to
Vajao rukom, a Zeuksid il' Agatarh slikô, čak — regbi —
Apelovim se to umijećem proslavi tvorac.
Ali ta djela nisu mekòputnu slikala ljubav
Niti raskošnost zlu: ta smotra staròdrēvnih ljudi
Pružaše primjere brojne vrline što treba je gajit',
Koji na istinsku hvalu i vječitu potiču slavu.
Pošto je kraljevski dvor u cijelosti dovršen bio
— Bilo ljepotu mu tko il' vrijednost ocijenio pravo —,
Pohvala Davida
Čini se, slava je kralja od dvora sjajnija bila,
Kralja s kim nije se mogô od Izraelićana nitko

Hic asarota nitent uariis distincta figuris
Picturasque suas paries crustatus ophite
Et Phrygio et Parii monstrat candore lapilli.
Portarum spacium solidis consistere pilis
Mirari poteras, nisi saxa ingentia docti
Artificis superasset opus, qui scalpserat omnem
Progeniem Iudae, deductam tempus adusque
Virginei partus nostrique crepundia Christi.
Cernere erat uiuos non uiuo in marmore uultus
Molliaque in duro consurgere membra metallo
Motu quaeque suo et mutas expromere uoces.
Quod si saxa loqui possent, ea posse putares.
Accepit reliquas tandem noua regia partes:
Andron et exedras, gynecia, septa, dietas
Erectosque gradus, diuersa cubicula, longe
Lateque effusas aulas crebrasque fenestras,
Clatratas ferro quasdam, quasdanque patentes
Cum podiis. Numerare graue est illa omnia, nedum
Enarrare decus rerumque exponere formas.
Quis fictas pictasque ualet comprendere dignis
Effigies uerbis? Hic prata uirere uideres,
Illic perspicuis fontes decurrere lymphis,
Per nemus ire feras, pecudes per pascua mutas.
Hic uolitare alias liquidumque per aera ferri
Conspiceres uolucres, alias insidere ramis
Arboris et summae requiescere uertice siluae.
Hic urbes, hic rura, casas, mare, flumina, montes
Atque hominum simulachra modis spirantia miris,
Grandia non grandi spacio comprensa uidentur.
Praxitelis Lysiaeque putes sculptilia tota
Esse manum, Zeuzis tabulas opus, aut Agatharchi,
Aut, ars ista magis quem commendauit, Appellis.
Hae tamen effigies fuerant non mollis amoris
Aut luxus exempla mali, sed multa colendae
Virtutis species ueterum collecta uirorum
Et stimuli ad ueram laudem famamque perennem.
Quumque forent cunctis exactae in partibus aedes,
Seu formam, seu quis precium bene computet, illis
Dauidis laus
Plus fulgere sui tunc uisa est gloria regis,
Regis, cui nemo bello conferre gerendo

Mjerit' u vođenju rata ni štovanju višnjega boga:
Jer je ù tome on od sviju odličniji bio.
Stoga je palača ona u koju je ušao David
Poredba Veću još dobila vrijednost. Jer kao kad kovina žuta
Primi u sèbe dragulj što blista velikim sjajem:
Zlato ne daje vrijednost dragulju, već naprotiv dragulj
Zlato još sjajnijim čini i podiže njegovu cijenu.
Kad je učvrstio vlast, povećanju potómstva se preda
Da od koljena tog ne ponestane kraljevskom žezlu
Nasljednika, već dom da Jišajev dovijeka rađa
Kraljeve. Stoga, željan potómstva, David i drùge
Žene dovede. I više u Salemu izrodi djece
Sinovi koji se Davidu rodiše u Jeruzalemu Nego ih prije, plodan, u gradu rodi Hebrónu.
Prvi se Šämua zvao, a drugome ime je bilo
Šobab, a zà njima — Natan i ljubitelj mira Salàmōn,
Jibhar te Elišùa i slobodni Jafija, Nefeg,
Pa Elišáma, božji promatrač, i Ēljada ljuti;
Nevjerni Elifèlet od ovih se posljednjim smatra.
Leteći, dopriješe uto do međa filìstējskih glasi
Ò tome kako je znake izràēlskog kraljevstva, eto,
Napokon primio David, iz grada Bètlēma rodom.
Mišljahu — lako će moći u boju pobijediti novog
Kralja i, pošto ga maknu iz njegove zemlje, zauzet'
Gradove zastrašene.
O, kako suprotno onom
Čemu se nâdā zna doživjeti prĕčēsto hrabrost
Kojoj nedostaje uma i luda samosvijest srca!
Stoga, skupivši snage što brže, u judejska polja
Krenuše näoružāni. I Davida tutnjava rata,
Tako nenadna, diže: na oružje skoči i svoje
Ljude za obranu zemlje rasporedi tražeć' s oltara
Savjet, i odgovor željen o budućoj pobjedi primi.
Uzdajući se u nj, pohitje u borbu, pa tabor
Ugledav neprijateljski gdje ùz dōl refàjimski leži,
Upravi onamo vojsku i čete sjajne od mjedi.
David pobjednik Banuvši, rasturi ih, u prvom ih naletu razbi
Te ih goneć' na bijegu veòma mnoge odàsla
Ù smrt, a nemali broj ih bez ìjednē pohvata rane,
Ali ih prinudi opet da jaram ropstva ponesu.
Vrativ se pobjednički i ponovno ušav u tabor,

Israhelitarum neque cultu numinis alti
Se poterat, rebus praestabat talibus omnes.
Taliaque ingresso pallatia maius habebant
Comparatio Ipsa sibi pondus. Veluti quum fulua micantem
Accipiunt multo splendore metalla lapillum,
Non aurum gemmae precium facit, illa sed auro
Multo plus lucis confert, plus addit honoris.
Firmato imperio genus ipsum augere uacabat,
Successor sceptro ne desit stemmatis huius
Atque domus semper generet Iesseia reges.
Ergo uolens Dauid prolem proferre, maritas
Ducit adhuc alias. Solymis quoque pignora plura
Dauidi nati Hierosolymis Quam prius Hebrona genuit foecundus in urbe.
Samua nomen erat primo Sobabque secundo,
Nathan post illos, Salomon quoque pacis amator,
Iabir et Helisua et Nepheg liberque Iophias
Helisamasque, dei speculator, et Heldas acutus,
Perfidus Heliphelech horum postremus habetur.
Fama Palestinas uolitans penetrauit ad oras,
Israhelitani quod tandem insignia regni
Assumpsit Dauid, Bethlema natus in urbe.
Posse nouum facile uinci certamine regem
Spes erat atque suis submoto finibus urbes
Inde capi pauidas.
O quam contraria rebus
Speratis persaepe pati fiducia mentis
Inconsulta solet rationisque indiga uirtus!
Ergo quam primum contractis uiribus arua
Armati Iudea petunt, bellique tumultus
Tam subiti Dauida mouet: parat arma suosque
Tutari fines disponens consulit aras
Atque optata capit palmae responsa futurae.
His fretus conferre manum festinat et hostis
Castra sedere uidens Raphaimae proxima ualli,
Dirigit illo aciem fulgentesque aere maniplos.
Dauid uictor Irrumpens primo disiectos impete fudit
Insequiturque fuga elapsos, dat plurima letho
Corpora, nec paucos comprendit uulnere ab omni
Illesos, quos ipse tamen iuga ferre subegit
Seruitii. Victor rediens et castra reuisens,

David zahvaljuje bogu

Radostan kaza: »Tebi, o tvorče i vlädāru svijeta,
Hvalim koj' podlažeš meni plemena što kipove štuju
Ljudskom pravljene rukom. Uz tvoju zaista pomoć
Neznabòžačke čete raspršismo zametnuv bitku
Poredba
Kô što se zapjenjena rastváraju bistrome moru
Leđa za brazdom broda što povoljan tjera ga vjetar
— Ujedno valovi tada, kad brod ih razbija, šume —,
Dok ne prevali bezdan i dok ga ugnuta luka
Ne primi da bi ga potom u siguran smjestila pristan.«
Reče, a onda to mjesto zbog pobjede dobi stečène
Baal Perasim
Ime Bàal Peràsim. A to na židovskom znači
»Razdvojeni dušmáni«, i tako se prozvalo nekoć.
Tada pobožni David, iz zemlje prognav dušmáne,
Oplijeni njihov tabor, pa kipove vidjev bogóvā
Napuštene u njemu, na hrpu ih skupi i sve ih
Dade istopit' u ognju da ne bi koji se Hebrej
Klanjao bozima mjèdnim praznòvjērjem zaluđen pustim.
Potom obuze stid Filistejce što bjehu u boju
Svladani i razbijèni, pa stoga se spremiše opet
Ratnu okušat' sreću. I ponovno preplave vojskom
Ona refàjimska polja čim bjehu obnovili snage.
Ali David, odlučiv da neće poduzimat' ništa
Prima odgovor božji
Pouzdan naputak božji dok ne primi, ču gdje ga puti,
Želi li napokon ščepat' dušmáne te ih potúći,
Neka ne ide nà njīh sa čela, već neka u rodne
Zađe krušíke, a potom nek pođe ih napasti s leđa;
Ali nek ipak svoje ne izvodi prije u bitku
Negoli začuje šušanj iz planinskih šuma, jer — reče —
Taj će mu dati znak da svoje će svladat' dušmáne.
Kako upućen bje, on učini tako: na krila
David ponovno pobjednik
Nasrnu neprijatèljska i božjom ih pomoću razbi.
Goneć' ih, truplima onih što bježahu napuni polja
Po gibèōnskoj zemlji, čak tamo daleko do međa
Noć
Gezera, gezerskog kraja. Na krilima tamnim doletje
Noć, i ne dopusti ona da pobjednik dalje ih goni,
Nego ubijanju kraj sa krajem učini dana.
Dvostruke pobjede te nadalèko se proširi slava,
Pa su se susjedna dugo plemena bojala ratom
Davida izazivat' iàko su ratnička bila.
Riješiv se ratova tako, u njemu se plamen razbùktje

Dauid gratias agit deo

Laetus ait: »Grates tibi, mundi rector et autor,
Qui gentes mihi subdis, ago, simulachra colentes
Humana fabricata manu, te quippe fauente
Impia commissa dispersimus agmina pugna,
Comparatio
Dispergi spumosa solent ut terga liquentis
Aequoris, acta suo quum pinus nautica uento
Sulcat iter scissique simul dant murmura fluctus,
Donec eam curuus permenso gurgite portus
Excipiat tutaque locet statione receptam.«
Haec ille. Inde loco posuit uictoria nomen
Baalpharasim
Parta Baalpharasim: diuisos sonat hostes
Vox ea Iudaicis olim sic aedita uerbis.
Tum pius expulso Dauid de finibus hoste
Direptisque simul castris, simulachra deorum
In medio dimissa uidens collegit et igni
Omnia conflauit, nequis deceptus inani
Religione deos Hebreus adoret ahenos.
Praeterea puduit pulsos uictosque fuisse
Marte Palestinos, rursum tentare parabant
Fortunam belli. Reparatis uiribus ergo
Implerunt iterum Raphaimos milite campos.
At uero Dauid, dum nil decernit agendum,
Responsum a deo accipit
Donec certa dei discat praecepta, monentem
Audit, si uicto tandem cupit hoste potiri,
Non eat aduersus contra, sed laeta pirorum
Ingressus nemora, a tergis inuadere pergat,
Nec tamen ante suos pugnae committat, ab altis
Quam rumpant sonitus siluis. Ea signa daturum
Illi se dixit capiendi ex hoste trophei.
Ipse ita, ut admonitus fuerat, perfecit et alas
Dauid iterum uictor
Irruit hostiles fatoque fauente fugauit.
Terga sequens, campos fugientum caede repleuit
Per Gabaonis humum, fines regionis adusque
Nox
Gazareae longe. Fuscis nox aduolat alis
Victoresque sequi uictos non pertulit ultra
Et statuit caedis finem cum fine diei.
Latius haec geminae uulgatur adorea palmae
Dauidemque diu timuere lacessere bello
Quanuis audaces uicinae in praelia gentes.
A bellis igitur uacuus, flagrauit amore

Ljubavi prema bogu te odluči stoga da kovčeg
Saveza — znämenit dar što hebrejskom narodu bješe —
Iz Gibeóna donese pod krovove svetog Sióna
Da bi ga potom ondje pod lijep smjestio šator.

Kovčeg zavjeta

Kovčeg bijaše taj — Besaléla učenog djelo —
Vanredno složen od drva setíma, umijećem Atene
Nē, već i bolje — kô dar po upútstvima višnjega boga.
Lijepo izrađen kovčeg u cijelosti obložen bješe
Blistavim pločama zlatnim — kô žutim plaštem pokriven.
Svaki je ugao njegov od zlata načinjen kolut
Imao s donje strane, iz kojeg su slijeva i zdesna
Virile stavljene motke da pòd njīh, kad ustreba kovčeg
Premjestit', postave rame levíti i mognu ga nosit'.
Ù njem se glineni sud pun svete čuvao mānē,
Nadalje božjim prstom u mramor zakoni oni
Uklesani te štap procvjetali Árona veljeg.
Pokrov mu zavojci bjehu od kovine prekrili iste
Ùokrūg, kojom je bio i s ostalih obložen strana.
Krilata dva Kerubína na jednom i drugome boku
Stajahu izvajāna i bacahu obilno sjenu,
Krila raširiv, na mjesto sa kojeg su grmjele božje
Istinske riječi kad gòd bi za savjet ga svećenik pitô.
Nekoć je kovčeg taj, pobijediv u boju Hebrejce,

Dagonov se kip srušio

Ljuto otelo pleme i odvezlo u Filisteju,
Kućama Âždoda grada. No kada ga ù hrām Dagónov
Smjestiše — nè mogāvši uz sveto nesveto stajat' —
Jadni se bio kip tog poganskog srušio boga
Te je slomljenih ruku i skrhane šije na zemlji
Ostô osakaćen ležat' kô kremen i bezvrijedan kamen.
Gnojni su čirevi k tom stanovníke Aždoda stali
Mučiti straga po tijelu i nà tom se mjestu otvarat';
Miševi cvjetna polja u golemom napadnu mnoštvu
Plodove nà njima gloñuć' i rašće, pohlepno grizuć'.
Tako se zna razgnjevit' i takvu zahtijevati kaznu
Uvrijeđen bog. A tô krivòvjerno prinudi pleme
Kovčeg pravòvjērnīčkī na kolima sada u jedan
Iznijet' sad ù drugī grad. No sve ih što ù kuću svoju
Primiše, pustiše kovčeg, ta ista nevolja bješe
Pritisla svom težinom dok gòd tu svetinju nisu
Dali Bet Šèmešu — prvo, a onda Gibèonu gradu,

Diuini cultus animumque induxit, ut arcam
Foederis, Hebreae donum memorabile genti,
A Gabaone ferens ad sanctae tecta Syonis
Perducat, pulchro sub papilione locandam.

Arca foederis

Arca erat haec ligno mire compacta setimo,
Beseleelis opus, docti non Palladis arte,
Sed dono meliore dei monitisque supernis.
Quam pulchre factam per totum lamina fuluo
Aurea resplendens circumuelabat amictu.
Quilibet ex auro formatos angulus orbes
Pendentes habuit, quibus hinc illincque palangae
Insertae extabant, ut quum foret arca mouenda,
Suppositis humeris hanc possent ferre Leuitae.
Intra illam plenum sanctae uas fictile mannae
Atque dei digito caelatae in marmore leges
Conseruabantur, magni quoque palmes Aronis.
Culmina erant spiris eiusdem cincta metalli,
Quod reliquas omnes partes crustauerat arcae.
Calcabant utrumque latus simulachra duorum
Pennigerum Cherubin: alis umbracula sparsis
Larga dabant spacio, de quo responsa tonabant
Certa dei, quoties peteret responsa sacerdos.
Hanc arcam quondam Hebreis certamine uictis
Saeua Palestinas gens raptam uexit ad oras

Dagonis simulachrum corruit

Azothique domos. Quumque illam templa Dagonis
Exciperent, quoniam cum sanctis stare prophana
Non poterant, miseranda dei gentilis imago
Corruit et fractis manibus ceruiceque trunca
Mansit humi mutilata silex et inutile saxum.
Azothios etiam tumidae torquere mariscae
Coeperunt circum stillantia podicis ora
Visque ingens murum florentes occupat agros,
Erodens auido fructus arbustaque morsu.
Sic solet irasci atque has exposcere poenas
Offensum numen. Quibus est compulsa fidelem
Perfida gens arcam plaustris efferre per urbes,
Nunc has, nunc illas. Sed enim quicunque receptam
Admisere domi, haec ipsos eademque malorum
Oppressit moles, donec data sacra fuere
Bethsamae primum, Gabaonis ciuibus inde,

Gdje ju je svećenik tad Abinàdab, kom su se uvijek
Pobožno klanjali svi, pod krov svoj unio bio.
Stoga, dolazeć' tamo u pratnji velikog mnoštva,
Uniđe David kralj u njegovu čestitu kuću,
Gdje se, prignuvši šiju, poklonio nebeskom kralju.
Otpjevav psalme bogu, zatražio bješe da kovčeg
Sā sobōm otle odnese: na visoka dignu ga kola
Koja su bikovi vukli pod jarmom poljima cvjetnim
Dok su ih braća Ahjo i Uza vodila skupa,
Velikog svećenika Ab'nàdaba pobožni sinci.
Ispred kovčega svi, i krâlj i kraljeva pratnja,
Pjevahu zajedno tad gospodaru bogóvā i ljudi
Svečane pjesme u bàrbit štapićem, u cìmbale rukom
Napete udarajuć' i nadutih obraza dušuć'
Ù rōg, u dvojnice k tom i trubèljike tanana zvuka.
Brojna glazbala divna istòdobno svirahu tada,
Kako to učena Muza podučava — skladno, po taktu,
Razlikujuć' se ritmom i zvukom raznolikim svako.
Dođoše uto do mjesta što zove s' Nakónovo gumno.
Tu zamukaše voli, pa zapeše svaki na svoju
Stranu zabacivši njuške i, poplašiv se odjednom,
Počeše, gubeći korak, teturat' i klecati oba
Uza pogibe
Te na koljena padat'. A tada siroti Uza
Pokuša desnicom svojom pridržati kovčeg što bješe
Stao se njihat', no umre. I cijela se zapanji pratnja
Kako li mrtav pade. No bog se razgnjevio zbòg tog
Čina nedopuštena: jer taknuti svetinju nitko
Nemaše prava nit' smjede, već svećenik Jupitrov samo.
David se prepade tada strogoće božjega suda
Te se bojaše to u svoju položiti kulu —
Prekrasno djelo božje i štovani dar Kerubínā.
Obed-Edom
Gaćanin Òbed-Èdom s pobóžnosti bje i poštenja
Poznat više no drügi. I krâlj je odlučio njemu
Povjerit', ako li ikom, toliko znämenit zalog.
Primivši ù kuću on božanskoga saveza kovčeg,
Dušom ga štovaše svom te osjećat' blagoslov božji
Poče i radovat' se spokojstvu svoga života
Te, zahvaljujuć' sreći, imućnijim bivat' sve većma —
Sve dok nije se glas o tòlikom već blagostanju
Pronio zemljom Judejom i stigao gore u dvore

Aminadabus ubi sua iam sub tecta sacerdos
Intulit illa, pio semper ueneratus honore.
Huc igitur ueniens multa comitante caterua
Rex Dauid penitusque lares ingressus honestos,
Submissa regem caeli ceruice salutat
Cantatisque deo psalmis exegit, ut arcam
Inde ferat secum. Sublatam curribus altis
Quum traherent tauri per florea rura iugales
Et regerent illos Haio simul Ozaque fratres,
Pontificis magni pia proles Aminadabi,
Ante arcam rex ipse simul, simul agmina regis
Aedebant omnes solemnia cantica diuum
Atque hominum domino, pulsando barbita plectris,
Cymbala tenta manu, sufflatis cornua buccis.
Tum bifores calamos tenuique canore cicutas,
Instrumenta simul multa et praeclara sonabant
Illo ipso quod docta docet modulamine Musa,
Per rithmos distincta notis uariosque sonores.
Aduenere locum, qui dicitur Area Nachor.
Hic mugire boues atque in diuersa retortis
Rictibus obniti, subita formidine pelli
Et pedibus titubare uagis, subsidere flexis
Oza interiit
Poplitibus coepere simul. Tunc Oza misellus
Sustentare sua nutantia scrinia dextra
Conatus moritur totaque stupente cohorte
Concidit exanimis, commoto numine supra
Illicitum facinus, quia nulli tangere sancta
Praeter sacrato fuerat ius fasque Diali.
Expauit Dauid diuini scita seuera
Iudicii timuitque sua deponere in arce
Hoc insigne dei et donum uenerabile Cherub.
Obededon
Obededon Getheus erat pietate fideque
Nobilis ante alios, illi committere tale
Tamque ingens pignus uisum super omnia regi.
Ille domi acceptam diuini foederis arcam
Religione colens multa sentire fauorem
Numinis incoepit, uitae gaudere quiete
Et magis atque magis rebus florere secundis.
Donec peruolitans tantorum fama bonorum
Iudeae regionis humum conscendit in aedes

Kralja, Jišaju sina, te srce mu zanio žudnjom
Svetinju tu da već smjesti unútar ograda svojih.
Stoga, pošto su tri otàdā mjeseca prošla,
K Òbed-Èdomu pođe: leviti podignu kovčeg
Nä rame te ga ponesu uz pljesak puka, a kralj je
David pleše pred kovčegom
Plesao ìz svē snage, u bijelo ruho odjeven,
Udarajuć' u liru i ìz sveg istòdobno glasa
Pjevajući pred bögom. I kad bi se pomakli naprijed
S kovčegom šest korákā, naredio bi im da stanu
Te bi za svetu žrtvu po vola, ovna i ovcu
Zaklati dao. A taj se, dok göd se nosilo sveto
Blago, držao red. No kada je prispjelo ù grād
Kralja, Jišaju sina, sa visokih gledajuć' kula
Mikala biva kažnjena
Udalj, lijepa Mikala tad ugleda muža gdje pleše,
Koji je kraljevsko žezlo odložio, koji je plašt svoj
Grimizni skinuo bio, a samo se oplećkom prostim
Odjenuo. I stoga u svome se oholom srcu
Uzohòlila tada i nije se bojala prezret'
Kreposne kretnje srca prepònizna, njegovu želju
Za pobóžnošću zdušnom. Tà, kao da bi za kralja
Ikojeg bila sramota ponizit' se kada se počast
Odaje nebeskom bogu i ocu bogóvā i ljudi!
Pošto na sveto mjesto u šatoru spustiše kovčeg
Kojem se klanjati valja, potpališe kupove kâda,
Koji zasvijetliše tad na oltarima žrtvenim, svetim.
Kada je sveta krv iz zaklane stoke istèkla,
Žrtve je paljenice zapalio svećenik bogu
Moleći mir za narod i puk pravòvjerni njegov.
Davidova pobožnost
Tada pobožni David sa povišeg započe mjesta
Zboriti riječi što slute na dobro i, zavjete čineć',
Željeti svima spasenje i moliti blagoslov božji.
Svršivši molitve svoje, po hljeb poràzdijelī svakom,
Komad mesa pečèna i kolač od najboljeg brašna,
Pržen na vrućem ulju. A te je podijelio dare,
Dao ih svakom napóse. Izàtog u svoje se dvore
Odnijeti dade, i tû se na prostranom pragu, kod vrata
Ulaznih vesela čela sa suprugom srete Mikalom.
Ali ga dočeka ona na dolasku prilično hladno
Mikala kara kralja
Te ga napade, luda, zajedljivim riječ'ma ovako:
»Zar ti je služilo nà čāst, o kralju, da cio si ovaj

Iesseidae regis mentemque illius amore
Illexit sacri iam intra sua septa locandi.
Ergo transacto rex temporis orbe trimestri
Obededona petit. Sustollitur arca Leuitis
Portaturque humeris populo plaudente simulque
Dauid ludit ante arcam
Vestibus in niueis aedente tripudia rege
Et pulsante lyram cantusque mouente sonoris
Vocibus ante deum. Quoties processerat arca
Bis ternos passus, toties subsistere iussis
Bos, aries et ouis mactati sacra dabatur
Victima. Seruatus talis fuit ordo gerendi
Thesauri sancti. Qui quum penetrasset in urbem
Michol punitur
Iesseidae regis, prospectans pulchra Michola
Turribus ex altis saltantem forte maritum
Et sceptri positis insignibus atque remoto
Purpureae uestis uelamine, uiliter ephot
Tegmine contectum uidit mentisque superbae
Vsa supercilio, submissi cordis honestos
Gestus et multae studium pietatis in illo
Spernere non timuit. Tanquam se regibus esset
Subiecisse nefas, quoties redduntur honores
Aetherio regi diuumque hominumque parenti!
Postquam deposita est intra tentoria sacro
Arca uerenda loco, succensi thuris acerui
Illuxere supra sancti libaminis aras.
Mactatae pecudes sacrum fudere cruorem
Incendensque deo ex illis holocausta sacerdos,
Orauit pacem populo plebique fideli.
Dauidis pietas
Tum bona uerba pius cunctos diffundere supra
Occepit Dauid uotisque optare salutem
Omnibus atque deum res implorare secundas.
Finitis precibus panem partiuit in omnes
Atque bolos assae carnis, similaginis offas
Feruenti frixas oleo: diuisa uiritim
Talia dona dedit. Post haec delatus in aedis
Ipse suas, primae spacioso in limine portae
Obuiat uxori cum laeta fronte Micholae.
Illa aduentantem moesto satis excipit ore
Michol arguit regem
Atque his aggreditur petulantibus improba dictis:
»Anne tibi laudi fuit, o rex, saltibus istum

Dan potrošio skačuć' kô kakav baš lakrdijaš,
Da si u služinskom ruhu trčkàrao te se učinit'
Moglo da samo si jedan iz mnoštva robova prostih
Ti što narodom vladaš i upravljaš, kraljevstva moćnog
Žezlo jedini držiš i najviše uživaš časti?«
David odgovara
Njoj odgovori David: »O srcima predanim bogu
Ne rasuđuješ mudro. Tä postoji l' itko na svijetu
Tako velik da sebe — kad razmišlja o upravljaču
Neba i zemlje — drži za nešto? Stog, mrzi li koga
Da se ponizi njemu, to mene podložit' se bogu
Nipošto nije stid. Jer on ti je prezreo oca,
Što mu se bezočno često protivio, pozvavši mene,
Davida sirotōga, no ponizna srca, da stanem
Njegovu puku na čelo. Pa ako veliki dakle
Bog običava male uzvisiti, zar ću se stidjet'
Služiti jedinom njemu svim žarom svojega srca?
Dapače, kamo li sreće da zavrijedim da se nazovem
Robom il' zaista slugom vladara što obrće zvijezde —
Ja kom veliku moć izràēlsko pribavi žezlo!
Stečem li ime tô sa ovima koje si sà mnōm
Zajedno vidjela plesat', tad trajniju imat ću slavu
Negoli otac tvoj sa cijelim svojim potómstvom.«
Pošto je čula to, Mikala se smete i ne smje
Niti otvoriti usta, već stajaše nijemo. A onaj
Mikala kažnjena neplodnošću
Kazni je koji s pravom običava kaznit' drzníke:
Nikada poslije toga ne ìmade ploda nit' vidje
Radosti utrobe svoje, a željaše. Zalud je često
Grlio muž, jer život bez djece moraše provest'.
David, međùtīm, bje — ni od jèdnoga tada dušmána
Smetan, već časove sretne blagòdatna provodeć' mira —
Stao u pobožnom srcu razmišljat' da počasti boga,
David htjede sagraditi hram
Da mu sagradi hram. Uzdahnuvši, konačno ovo
Natanu reče: »Ja evo, o presveti proroče, vidiš,
Živim u velikom dvoru što blista od mramora, zlata,
Novo sàgrāđenu od rijetka cedra, a sveti
Kovčeg pod kožama, gle, pod räzapētima stoji!«
Prorok Natan
On mu odgovori odmah: »O Davide, preslavni kralju,
Nastoj izvršiti djelo o kojem u pobožnom srcu
Svome razmišljaš sada. U tvoju je ušao dušu
Duh božanski duboko i upravlja činima tvojim,

Expendisse diem scurrarum more togaque
Seruili tectum discurrere teque uideri
Esse unum uili de coetu mancipiorum,
Qui populum regis imperio, qui sceptra potentis
Regni solus habes primoque potiris honore?«
Dauid respondet
Respondit Dauid: »Non sana mente repensas
Dedita corda deo. Quis enim tam magnus ubique est,
Vt, contemplatus caelum terrasque regentem,
Se putet esse aliquid? Quare submittere si quem
Sese illi pigeat, me certe subdere nullus
Est rubor. Ille tuum genitorem saepe proteruo
Ore renitentem contempsit, iussit et idem
Praeesse suo populo Dauidem rebus egenum
Atque animis humilem. Paruos extollere magnus
Si solet ergo deus, nunquid seruire pudebit
Ipsi me cordis totis affectibus uni?
Atque utinam merear, qui multum polleo sceptro
Israhelitano, regis, qui sydera torquet,
Mancipium dici, uero uel nomine seruus!
Hoc si nactus ero cum istis, quos ludere mecum
Vna uidisti, solidae plus laudis habebo
Quam pater ipse tuus tota cum prole suorum.«
His tunc auditis animo confusa Michola
Hiscere non ausa est, muto stetit ore. Sed ipsam
Michol sterilitate damnatur
Mulctauit, mulctare solet qui iure procaces.
Nunquam foeta fuit posthac optataque uentris
Gaudia non uidit. Frustra complexibus usa
Saepe uiri sterilem iussa est consumere uitam.
At uero Dauid, dum nullo laeditur hoste
Et placidae peragit felicia tempora pacis,
Mente agitare pia diuinum coepit honorem
Dauid uoluit aedificare templum
Aedis condendae. Nathano denique, postquam
Suspirasset, ait: »Cernis, sanctissime uates,
Me magnas habitare domos, et marmore et auro
Fulgentes raraeque noua compagine cedri,
Et stare extentis sacram sub pellibus arcam?«
Nathan propheta
Protinus ille refert: »Dauid, celeberrime regum,
Hoc, quodcunque pio facinus sub pectore uersas,
Perfecisse stude. Illabens penetralia mentis,
Spiritus ipse tuos diuinus dirigit actus

Pa te nebesko uči božanstvo što valja ti činit'
Jer ti je sklono posvèma.« I već je uronilo sunce
Večer — Blistavim licem u vale, na vedrom nebu su zvijezde
Sjale i mrak se prostro po tlù, a u snenoj su noći
Spavali ljudi i stoka — kad glas se začu s visine;
Proroku zboraše bog: »Ded, proroče Natane, idi
Proročanstvo — Davidu mojem reci, zar hoće hram da mi dade,
Ljudskom sagrađen rukom? Od vremena Memfisu kad je
Bilo zapovjeđeno da puk izràēlski pusti,
Otad me svojim krovom nijèdna nè pokri kuća
Dok sam hodio s vama i put vam kazívô, a puk me
Slijedio: znacima puta naredih da idu isprèd vās.
Nego u koja se gòd zaputismo mjesta i polja,
Kretah se naprijed sjenom pokrivala kožnog pokriven,
Zakriljen šatorom kožnim. I svè do današnjeg dana
Nikad zahtijevao nisam da hram mi se podigne sveti
Niti da mi se kuća od mramora gradi il' cedra.
Hoću da Davidu kažeš i ovo kad sutradan blago
Svjetlo donese dan: 'Pastirom si dronjavim bio
Ovčjega stada kad tebe odlučih stavit' na čelo
Kraljevstva ìzraēlskog i sjajnim te žezlom obdarit'.
Bijah ùzā te uvijek i tvojoj podvrgoh moći
Tvoje dušmáne te slavu proširih imena tvoga
Među narode sve. Pod tvojim ću vodstvom za pûk sad
Židovski saveze sklopit', za vjekove, blagoga mira,
Da se ne usudi nitko pritijesniti gradove njemu
Nemilim ratom ni sela iznèbuha pljačkat' i harat'.
Salamonu je suđeno da sagradi hram — Konačno, poslije tebe potómka ću sjemena tvoga
Prigrliti i čuvat' i kraljevstvo njemu utvrdit'
Trajno te ga uzvisit' od svakoga kraljevstva više.
Taj će mi sinak tvoj sagraditi hram i oltare,
Trajan uživajuć' mir. A jâ ću vršit' spram njèga
Dužnost i obveze oca dok gòd budē čuvao moju
Ljubav te sveto i vjerno božanstvo štovao moje.
Dapače, bude li kakvo počinio nepravo djelo,
Sam će pretrpjeti kaznu, a s kućom će ugovor ostat'
Dalje na snazi i neću, kô nekoć Šaulu, vama
Uzeti kraljevsku vlast: jer sudba je htjela i htjet će
Da se Judino pleme neprèstano žezlu veseli'.«
Prorok Natan iz svojih u kraljeve uši prenese

Et facienda docet numen caeleste fauendo
Omni ex parte tibi.« Iam Phoebus merserat undis
Vesper — Os nitidum, puro radiabant sydera caelo,
Texerat umbra solum, pecudes hominesque sopora
Nocte quiescebant, quando uox uenit ab alto,
Ad uatem dicente deo: »Nathane propheta,
Oraculum — Vade, meo dicas Dauidi, num dabit ille
Templa mihi fabricata manu. Quo tempore Memphis
Israhelitanam iussa est dimittere plebem,
Ex illo me nulla suo domus imbrice texit
Vobiscum gradientem monstrantemque sequente
Plebe uias, anteire uiae quum signa iuberem,
Sed quoscunque locos, quaecunque petiuimus arua,
Tectus pellicei processi tegminis umbra
Tergoreoque sinu. Praesentis adusque diei
Tempus ego nunquam sacram mihi condier aedem
Quaesiui, cedroue domum uel marmore structam.
Hoc quoque Dauidi referas, uolo, crastina quum lux
Aduehet alma diem: 'Pecudis pannosus ouilis
Pastor eras, quum te uolui praeponere regno
Israhelitano et sceptri donare decore.
Tecum semper eram, subieci uiribus hostes
Ipse tuis nomenque tuum memorabile in omnes
Effudi populos. Placidae nunc foedera pacis
Te duce Iudeae ponam per saecula genti,
Vrbes ut nemo duro uexare duello
Audeat aut subitis uillas populare rapinis.
Salomoni destinatum templum condere — Tum demum post te germen seruabo receptum
Seminis ipse tui, regnum firmabitur illi
Perpetuum regnoque simul sublimius omni.
Hic de te genitus templum mihi condet et aras,
Semper pace fruens. Erga hunc ego munere fungar
Officioque patris, donec seruabit amorem
Ipse mihi fidisque colet mea numina sacris.
Quin etiam si quid facti patrarit iniqui,
Poenas ipse feret, domui rata pacta manebunt
Nec, uelut ablata est regnandi a Saule potestas,
Sic erit a uobis: sceptro gaudere perenni
Fata tribum Iudam tandem uoluere uolentque'.«
Haec infusa suis ad regis transtulit aures

Poruku tu kad sunce već bješe raspršilo sjene,
Jutro Kad se dizalo svjetlo sa istočnih međa zemaljskih
Šireći dan po zemlji. A David se, odmjeriv ljubav
Višnjega boga spram sebe, poklèčkē pokloni tada
Ispred kovčega njemu i poniznim prozbori glasom:
David bogu »Tko li sam ja il' što je moj dom, o preslavni kralju,
Oče darežljivi, bože, da meni koji sam prosta
Roda daješ da sjam u svjetlosti kraljevstva veljeg?
Nì tō ti dovoljno nije da meni si dao tolìko,
Nego mi ovo žezlo za unuke čuvaš i cio
Rod moj te što bih se ja u molitvam' bojao svojim
Molit' obećavaš sam i izvolijevaš ta obećanja
Svojim mi riječ'ma objavit'. Pa tko bi dare tolìke
Znao ocijenit' il' mogô zahvalit' se dostojno tebi?
Tvoja dobrota i milost nadilaze čovječje snage:
Što god da učinim, manje od onog je što sam ti dužan.
Ti si izvolio, kralju svemògūći, stavit' nas prèd sve
Narode, prèd sva plemena. I stoga se zovemo tvojim
Pukom i narodom tvojim. A nekoć snažna je tvoja
Smlavila pest faraóna podìvljalog: žureć' se mahnit
Da nas pobije mačem, on pogibe potopljen valom
Golemim, koji pred tvojim uzmàče narodom ìz dna
Te nam jošte na bijegu, raspolovljen, puteve suhe
Dade na zapovijed tvoju. Kad lutasmo pustinjom, ti sì
Slatkim nas hranio daždom s nebesa — mednim; iz tvrda
Mramora vodu potèklu izgorjelima od žeđi
Ustima dao si piti i često si òlakšô bolnim
Jarmom pritisnut vrat. Tolìko ti puta se svidje
Brojem i oružjem jače dušmáne podložiti nama:
Tako ih svladasmo lako, sve boječ' se, kako ih bješe
Teško savladat' da tvoja ne pomaže desnica nama.
Ti si nam zakone svete i obrede dao te s njima
Pravilo službe božje. Ti srca nadahnjuješ svetih
Proroka da nam prekò njīh otajstvene otkrivaš misli
I proročanstva stvarna o onom što će se zbiti.
Ti sad, veliki oče, što Davidu, tvojemu sluzi,
Moć je izvoljela tvoja obećati — darove silne,
Njemu i njegovoj kući, potvrdi ih savezom svojim
Istinskim trajno, i tvoje učini ime da bude
Navijeke štovano ù nās, a narodu budi i puku

Nathanus uates, tenebris iam Sole fugatis
Mane Et iubare Eoi surgente a finibus orbis
Ac terris spargente diem. Tunc Dauid amorem
Erga se superi regis metitus adorat
Ante arcam supplex submissoque ore profatur:
Dauid ad deum »Qui sim quaeue domus mea sit, clarissime rerum
Largitor genitorque deus, qui sanguine cretum
Obscuro magni das luce nitescere regni?
Nec satis est tribuisse mihi tam magna, nepotes
Et genus omne meum simul haec in sceptra reponis
Atque, meis ego quae timuissem poscere uotis,
Tu spondes ultro promissaque pandere uerbis
Ipse mihi dignare tuis. Quis munera tanta
Aestimet aut possit dignas tibi reddere grates?
Humanas meritis superat tua gratia uires:
Quicquid agam, minus est illo, quod debeo. Tu nos
Ante omnes populos, ante omnes ponere gentes,
O rex omnipotens, uoluisti. Dicimur inde
Plebs populusque tuus. Tua quondam dextera fortis
Oppressit Pharaona ferum. Dum perdere ferro
Nos properat saeuus, uasta perit obrutus unda,
Vnda, tuo populo quae fundo cessit ab imo
Et siccas diuisa uias fugientibus ultro
Te mandante dedit. Tu per deserta uagantes
E caelo dulci pauisti melle pluente,
Potasti duro ductis de marmore lymphis
Ora perusta siti, releuasti saepe grauata
Tristi colla iugo. Toties metuentibus hostem,
Praestantem numero atque armis, submittere nobis
Tam facile uictum placuit tibi, quam fuit ille
Difficilis uinci, nisi nos tua dextra iuuaret.
Tu sanctas nobis leges ritusque dedisti
Sacrorumque modum. Tu uatum corda piorum
Inspiras, per quos nobis arcana reueles
Consilia et casus certissima fata futuri.
Tu nunc, magne pater, tua quae promittere uirtus
Est dignata tuo Dauidi ingentia seruo,
Dauidis domui sincero foedere firma
Perpetuo nomenque tuum uenerabile nobis
Effice sit semper, populo gentique benignus

Milostiv i dobròstiv te daj mu blagoslov vječni.«
Takve je molitve kralj pred kovčegom tad izgovarô
Digavši ruke spram neba, a narod je pljeskô, i kažu
Da su likovi čak Kerubínā, prignuvši lice,
Kimnuli, da su malko i mahnuli kril'ma te time
Povoljna znämenja dali. A sveti zaređeníci,
Čudeć' se tome, pjesme zapojaše nèbeskog kralja
Slaveć' i, digavši glas, odgovori svjetina »amen«.

Četiri Davidove pobjede

Potom uz Davida bog, kad ratove vođaše, bješe:
Dâ mu da proslavi se u četiri velika slavlja;
Uvijek pobjednik bje, nijednom svladan u boju.
Prvo svlada u borbi i prinudi on Filistejce,
Kojima velik danak Judeja plaćaše prije,
Godišnje da mu isto toliko izbroje novca.
Zatim moapsko pleme, što ne bje mlitavo zà bōj,
Pokori, sruši im kule i naredi sve da sa zemljom
Zidine sravne da ne bi, ohrabriv se, buntovna srca
Oružje pograbili i, svladani, opet se bili.

Rijeka Eufrat

Odande krene sa vojskom u pravcu Eufrata rijeke
Koja otječe brzo u šumnome tijeku Armence
Od Kapadóčana dijeleć' dok ne počne teći na zapad.
Napokon, jer joj se ondje ispriječio visokim stijenjem
Taur, zaokreće vode, okrenuv se k toplome jugu,
Da bi u sirijske šume i arapske močvare zašla.
Skupivši dakle vojsku i udariv onamo, David
Bješe se s četama jakim sukobio Hadadezéra,
Sopskoga kralja, i odmah, bez čekanja zametne bitku:
Udari smjelo posrèd njīh i ametom kralja potuče:
Osim što cijelo ih mnoštvo sasiječe i osim što ljudstvo
Nà sve mu razjuri strane, još tisuću sedamsto ondje
Zarobi konjanika i dvadeset tisuća ljudi
— Možeš vjerovat' tome — iz pješačke vojske, pješaka.
Nikakva druga pak žalost do ropstva ne zàdesi ove.
Ali konjima svima iz četveròpregā — kažu —
Dade presjeći žile u stegnu, poštedjev ih samo
Toliko kol'ko ih bješe za stotinu dovoljno kola.
Tako osàkatī konje, pobijedivši kraljeve nekoć,
Jošua koji je tada izràēlske vodio čete.
No da ne smatraš to lakòumnim, osobit čujde
Smisao toga, sakriven u čudnom ruhu te riječi!

Propiciusque faue rebus sine fine secundis.«
Sic fundente preces ante arcam rege, leuatis
In caelum manibus populus plaudebat et ipsae
Effigies Cherubim pronis annuisse feruntur
Vultibus et leuiter commotis omina pennis
Laeta dedisse. Sacri mirantes talia mystae
Aetherio laudum cecinerunt carmina regi
Turbaque sublatis respondit uocibus »Amen.«
Affuit inde deus Dauidi bella gerenti.

Quattuor Dauidis uictoriae

Quattuor insignem magnis dedit esse triumphis
Victorem semper, nullo certamine uictum.
Marte Palestinos primum superauit, et illos,
Ante quibus magnum soluit Iudea tributum,
Compulit aera sibi totidem numerare quotannis.
Hinc Moabitarum non segnem in proelia gentem
Edomuit sternens arces et moenia tota
Praecipiens aequare solo, ne mente rebelli
Arma animumque simul capiant uictique repugnent.

Euphrates fluuius

Inde mouens acies Euphratis flumina uersus,
Qui cursu stridente celer ruit Armeniosque
Capadocasque secat, donec se fundat ad oras
Occiduas, tandem, praeclusus rupibus altis
Tauri, flectit aquas, tepidum conuersus ad Austrum,
Ingrediturque Syrum siluas Arabumque paludes.
Illo igitur Dauid collecto milite tendens
Occurrit ualidis legionibus Adadeseri,
Sobarum regis, nec pugnam distulit ultra.
Irruit in medios audax rerumque potitus,
Praeter caesorum turbam praeterque fugatos
Huc illucque uiros, captiuos mille recaepit
Et septingentos equites hominumque pedestris
Militiae (nec uana fides) bis milia dena,
Et nisi seruitium nihil isti triste tulere.
Sed quadrigarum cunctos (ut fama) iugales
Suppernare iubens, numerum seruauit equorum,
Sufficiens tantum qui centum curribus esset.
Sic afflixit equos deuictis regibus olim,
Israhelitarum quum duceret agmina Iesus.
Hoc ab re factum ne credas, accipe sensus
Eximios, miro uerbi uelamine tectos.

Zašto su konjima bile prerezane žile na nogama ili na stegnima

Vidiš kolìko se konj uzohòlio uspraviv šiju
I kolìki li badlji podbadaju ljubavni njega
Koji je nagao nä blūd. I stoga presijeca žile
Konju u stegnu svak tko prije prekò mjerē bješe
Ohol, no ponizan postav, već tiše se počinje vladat',
K tome i onaj kog strast je žarkòvitim palila ognjem
Te je odlučio čistom očuvat' ubùdūće bračnu
Postelju, sramne strasti na präv obuzdavajuć' način.
Vrijedi i tada dopustit' da sto četveròprega bude,
Otetih neprijatelju, na služenje predano kralju
Kad zbog zasluga tî u životu sa zemlje na nëbo
Pozvani budu i prime na poklon kraljevstvo vječno.
Ali budúći da lijeva običava katkada ruka
Manji pokazati broj, to uvijek kažnjavanje takvo
Pripada člancima desne. Jer sve je nä nebu desno —
Sretno, i nikakva zla ne osjeća ù svōm životu
Onaj kog prìsutnost sjajna usrećuje nebeskog kralja.
Onaj se smije dakle tolìkim darima nadat'
Koji doticaj zao izbjegava razblude ružne,
Putem kreposti koji korača duboko u duši
Misleć' o bogu i uvijek želéći se spojiti s njime.
David i četvrti put zabòde pobjedne znake,
Spomena vrijedne, nadvladav Asirce što ù pomōć kralju
Posla ih Hadadezéru, već jednom svladanu, Damask,
Bogato kraljevstvo (strijèle i lukove nošahu lake).
Kad se zametnu boj, do dvadeset tisuća pokri
Sirana vlastito tlo. A ostala, svladana momčad
Prizna se poraženom. I uskoro veliki Damask
Poče plaćati danak, a nà tō ga natjera silan
Strah od onog kom sretna sudbina je navikla davat'
Povoljan uspjeh u svemu, u svakom bez razlike ratu.
Golemu David kralj količinu mjedi i srebra
Odnije Hadadezéru oplijenivši gradove njemu.
Òd tīh se jedan Betah, a drugi Bèrotaj zvao.

Kralj Tou čestita Davidu

Tou, hamatski kralj glasoviti, Hadadezéru
Dušmanin bješe, pa čuvši da njega izràēlsko svlada
Oružje, pobrinu se da sina svog Hadoráma
Pošlje k Davidu kralju da radostan dare odnese
Pobjedniku i njemu po zasluzi čestita nà tom.
Došavši, iznije preda nj od različne kovine suđe:

Quare equi subneruati uel suppernati

Cernis equum, quantum erecta ceruice superbit
Et quantis idem stimulis agitatur amoris
In Venerem praeceps. Igitur suppernat equinum
Ille animal, quisquis fastu prius usus iniquo
Ad mites humilis morum conuertitur actus
Et quem flammifero succenderat igne libido,
Proponit castum iam conseruare cubile
Affectus frenans recta ratione pudendos.
Tunc quoque centenas raptas ex hoste quadrigas
Seruitio regis decerni caedere dignum est,
Quum uitae meritis de terra scandere caelum
Hi iussi aeterno donantur munere regni.
Leua manus quondam numeros proferre minores
Quum soleat, semper centesima censio dextrae
Transit ad articulos. Sunt autem dextera caelo
Omnia, nec quicquam sentit sua uita sinistrum,
Quem beat aetherii praesentia splendida regis.
Illi ergo sperare licet tam grandia dona,
Qui mala declinans turpis contagia luxus
Ingressusque uiam uirtutis computat alta
Mente deum semperque cupit coniungier illi.
Quarta etiam Dauid fixit memoranda trophea
Assyriis domitis, quos emisere Damasci
Ditia regna, leues arcus et tela ferentes,
Subsidium regi uicto semel Adadesero.
Marteque commisso bis milia dena Syrorum
Strata solo iacuere suo. Tum caetera pubes
Herbam uicta dedit. Vectigal magna Damascus
Pendere mox coepit, nimio compulsa timore
Illius, euentus cui prospera fata secundos
Omnibus in bellis pariter praestare solebant.
Rex uero ingentem numerum tulit Adadesero
Aeris et argenti, spoliatis urbibus eius,
Vna Beroth quarum uocitata est, altera Bethe.

Thous rex gratulatur Dauidi

Nobilis Emathi Thous rex Adadesero
Hostis erat. Postquam uictum resciuit ab armis
Israhelitanis, Ioramum mittere natum
Curauit regi Dauidi, laetus ut ipsi
Victori laudes meritas et munera ferret.
Obtulit aduenies diuersi uasa metalli:

Blistave, zlatne krčáge, pa jošte kotliće mjedne,
Zatim i srebrne zdjele. I ne zna se je li se većma
Divio izradi krasnoj il' ukupnoj vrijednosti toga
Onaj skup promatrača. Za ljùbaznost tu mu se David
Zahvali mnogo: jer to će o njegovoj ljubavi njemu,
Kad se darova sjeti, svjedočit'. Na povratku otle
David pobjednik — Dvaput srete i razbi pod oružjem edomske čete:
Prvo u dolu solana i opet u gebelskom kraju.
Kažu da je na jednom i drugom pobito mjestu
Pogana četrdeset i jedna tisuća tada.
Njihov pokoren grad još i kraljevu posadu primi.
Neprijatelje poraziv, u domovinu odvède
David redove bojne što klicahu, pjevahu pean.
One posude sve i kovine k tome od plijena
Dade posvetiti bogu za budući hram i oltare.
Zatim, određujući kormane za upravu carstva,
Državne razluči službe za pònājvažnije posle:
Joab — Vođa ratnika bje, zapovjednik vrhovni njihov,
Joab, Sarvijin sin, neustrašiv i junački borac.
Jošafat — Jòšafat je, međùtīm, kog rodi Ahìlūd u kraju
Salemskom, jedini imô da sastavlja kronike brigu.
Koji su vodili skrb o svetinjama i službi
Sadok i Ahimelek — Božjoj bijahu: sin Ahitúba blagoga — Sadok
I Ahimèlek, slavan s vrlina svojih, što ocu
Bijaše svom — Ebjatáru veòma zbòg toga mio.
Onima koji su raspre i presude pisali sudske,
Različnim zapisima ispunjujuć' brojne savitke,
Seraja — Bješe na čelu Serája što nekoć je najbolji bio
Benaja — Tumač zakona starih. Benája, kom otac je bio
Jòjada, izabran bje da istražuje zločine tada,
Optuženike da može odriješit' il' nà smrt osudit'.
Kraljevi sinovi — Iza kralja su prvi u časti i štovanju bili
Kraljevi sinci — kô oni što kraljevstvo, kako i valja,
Svoga nasljeđuju oca i drže vladarske uzde.

Crateres auro fulgentes, aere lebetes,
Argento lances. Incertum operisne decorem
An precii summam spectantum coetus in illis
Plus miratus erat. Dauid pro munere grates
Persoluit multas, testes habiturus amoris,
Quae donata sibi meminisset. At inde reuertens,
Obuius armatae bis agmina fudit Idumes,
Dauid uictor — Valle Salinarum primo rursumque Gebellae
Finibus. Atque loco referuntur utroque perempta
Mille quaterque decem gentilis milia turmae.
Vrbs quoque praesidium regis subiecta recaepit.
Hostibus afflictis Dauid perduxit ouantes
Ad patriam cuneos simul et peana canentes.
Omnia uasa deo, spoliorum cuncta metalla
Consecranda dedit temploque arisque futuris.
Inde gubernandi statuens moderamina regni,
Publica summarum distinxit munia rerum:
Ioab — Dux bellatorum fuerat princepsque Ioabus
Saruiades, animo praesens et fortis in armis.
Gestorum sed cura fuit conscribere fastos
Iosaphat — Sola Iosaphato, Solymis Achiludus in oris
Quem genuit. Qui sacra dei ritusque colendi
Sadoch — Curarent, fuerant Sadochus, filius almi
Achimelech — Achitobi, et clarus uirtutibus Achimelecus
Proptereaque patri charissimus Abiatharo.
Illorum, qui iura fori litesque notabant
Implendo uariis numerosa uolumina scriptis,
Saraias — Praeses erat ueterum Saraias maximus olim
Banaias — Interpres legum. Banaias, de patre natus
Ioiada, electus, scelerum qui cognitor esset,
Vt capitis damnare reos et soluere posset.
Filii regis — Post regem regis natis reuerentia prima,
Primus honos habitus, ueluti succedere regno
Quos deceat patrio frenosque tenere regendi.

SADRŽAJ

Knjiga o Kraljevima II, gl. IX. David prepusti Jonatanovu sinu Meribaalu djedova polja i učini ga dionikom svoga stola. Njegovu sluzi Sibi naredi da zajedno sa svojim sinovima obrađuje njegovu zemlju. X. Amonski kralj Hanun loše primi Davidove izaslanike. Joab potuče njegove plaćenike Sirijce. I David razbi Sirijce — Hadadezerove. Ubi im vojvodu Šobaka. XI. Joab pustoši zemlju amonsku. Opsjeda Rabu. David zavodi Urijinu ženu Bat-Šebu. Učini da Urija bude ubijen. Uze udovicu Bat-Šebu i od nje dobi sina. XII. Natan kori Davida zbog grijeha. On se kaje, i Gospod mu oprašta. David tuguje nad dječakom dok je bolestan, ali se utješi kad taj umre. Poslije njega Bat-Šeba mu rodi Salamona. Kad je namjeravao osvojiti Rabu, Joab pozva Davida, i on na dolasku osvaja Rabu. Odnosi kraljevu krunu, ubija narod, vraća se u Jeruzalem.

KNJIGA IX

Šaulov bijaše sluga tad ondje po imenu Siba.
Ovoga pozva kralj i stade ga pitat' je l' itko
Uopće ostao još u životu od Šaulova roda
Kome bi mogao kakvu učiniti ljubav da ne bi
Ispao nèzahvālan, jer prijatelj njegov ga bješe
— Jonatan — štitio budno. I premda Šaulova ne bje
Nepravda nipošto mala, al' opet David je bio
Voljan zaboravit' zlo, a primljenu uslugu pamtit'.
Sin Jonatanov Meribaal — Jonatanov je čuo da živi sin Meribàal,
Ali, kako se nekoć povrijedio bio u kuku, —
Hrom i na nogama slab; da sad u Lo-Dèbaru gradu
Prebiva, a da živi u kući slavnog Makíra.
David onamo neke odàsla ljude da odmah
Gledaju da ga odvedu sa onoga praga i ù grād
Salem smjeste, a onda dovedu ga njemu u dvore.
Kad je stigao tamo, u prìsustvu moćnoga kralja
Obamrije od strâha i ničice pade na zèmlju
Te se, ostavši klečat', sav drščući klanjao njemu.
Nato mu naredi kralj nek ustane, pa će ovako:
David njemu — »Ne boj se! Ja sam te, gle, Meribàale, dao dovèsti
Prědā se dirnut poštenjem i ljubavlju tvojega oca
Jonatana. Jer ja sam veòma obvezan njemu.
Žalim što njega izgubih, i pravo je, drugarski — smatram —

ARGVMENTVM

Regum (lib.) II, cap. IX. Dauid Ionathae filio Miphiboseto agros auitos concessit et ipsum mensae suae participem fecit. Sibam seruum cum filiis terram illius colere iussit. X. Anon, Amonitarum rex, male accepit legatos Dauidis. Ioab fudit illius conductícios Syros. Dauid quoque Syros Adadeseri fregit. Sobabum militiae principem interfecit. XI. Ioabus uastat fines Amonitarum. Obsidet Rabbam. Dauid Bersaba, Vriae coniuge, abutitur. Vriam interimi fecit. Bersaben uiduam accepit et ex ea suscepit filium. XII. Nathan arguit Dauidem de peccato. Illum penitet et dominus ignoscit. Dauid puero egrotante dolet, mortuo consolatur. Post quem Bersabe genuit ei Salomonem. Ioab expugnaturus Rabbam uocauit Dauidem, et ille ueniens capit Rabbam. Regis diadema tollit, populum trucidat, Hierosolymam redit.

Lib. VIIII

Saulis erat seruus tunc illic nomine Siba.
Hunc accersitum rex percunctatus, an ullus
Esset adhuc ipsa Saulis de gente superstes,
Cui conferre aliquid posset modo muneris ipse,
Ingratus ne quippe foret, protectus amici
Excubiis Ionathae. Quanuis iniuria Saulis
Non minor extiterat, Dauid tamen esse uolebat
Accepti memor officii oblitusque malorum.
Miphiboseth Ionathae filius — E Ionatha genitum percepit Miphibosetum
Viuere, sed laeso quondam coxendice claudum
Infirmumque pedes, Lodobari moenia qui nunc
Incoleret clarique simul penetrale Machiri.
Misit eo Dauid quosdam, qui limine ab illo
Protinus eductum Solymarum sistere in urbem
Curarentque suas pariter perducere in aedis.
Huc ubi uenisset, tanti praesentia regis
Terruit expauidum: prono prolabitur ore
Atque pedum plantis haerens tremebundus adorat.
Surgere mox iusso rex inquit: »Miphibosete,
Dauid ad illum — Ne timeas! En ipse tui probitate parentis
Et meritis motus Ionathae, te sistere iussi
Me coram. Multum nanque ipse obnoxius illi,
Quem doleo amissum, tibi saltem soluere grates

Barem se tebi zahvalit'. Zbog tòga, hoću da, dragi,
Uživaš očeva dobra, a silno bògatstvo tvoga
Djeda naređujem tvoje da bude. Za mojim ćeš stolom
Biti zastálno gost i u mojoj ćeš kući stanovat'.«

Odgovara Meribaal

On mu, zboreći čedno, odgovori nà tō ovako:
»Dovijeka bio nam zdrav i čio, presilni kralju!
Tako veliku ja ne zaslužujem — priznajem — milost,
Ali priliči tebi darivati velike dare,
Tvojem što pristaju žezlu, jer velik si. Slika tolìke
Ljubavi tvoje, dok živim, u moju će usjeć' se pamet
Te ću se cijelog života tolìke milosti sjećat'.«
Nato se svidje kralju da slugu privoli Sibu,
Koji je služio Šaula, da tako isto odsàdā
I Meribàala služi — obrađujuć' zemlju i polja.
Siba se primi s veseljem da čini što bje mu rečeno
Te je služio dugo poštèno, zdušno i revno
Svoju prikrivajuć' ćud, jer na kràju se lakom pokáza.
Petnaest imaše on sinóvā, a služinčad bješe
Njegova isti broj za pêt prebacila ljudi.
S tom je družinom Siba prekapao prostranog polja
Jutra, sad motikom teškom, sad opet svinutim plugom,
Puneći podrume svom gospodaru bezmjernim vinom
I obilatim darom plavòkosē Cèrerê ambar.
Jer Meribàal se bješe, uz koga se nejaki sin mu
Stiskao, pripio — Mika — u dražesnoj djetinjoj igri,
U Jerusàlimu tada nastanio, vrlo se često
Gosteći tu u veselju za stolom Davida kralja.
Time je mogao manu preboljeti — šepave noge
Zli da nije mu Siba umanjio kraljeve dare
I da znao je sam Meribàal oprezniji biti
Te se kloniti spletki i prijevara svojega sluge.
Bilo je nešto nadàsve u Davida spomena vrijedno —
Njegovo zahvalno srce: od Šaulovih bježeći strijela,
Stiže k Amoncima trkom i kralj mu Nahaš na bijegu
Gostoprimstvo iskáza učiniv mu uslugu koju
Nemali prijatelj čini. A sada, po njegovoj smrti,
Bješe ga njegov sin na tronu naslijedio — Hànūn.
Stoga se pobrinu David da s ljubavlju ovom i harno
Pošlje izaslaníke da samo smrt i sudbìnu
Izgubljena mu oca u njegovu prìsustvu žale

Fasque piumque puto. Quare gaudere paternis
Te uolo, chare, bonis et auitae copia gazae
Vt tua sit, iubeo. Mensae conuiua perennis
Ipse meae fies laribusque morabere nostris.«

Respondet Miphiboseth

Ille uerecundo contra sic rettulit ore:
»Aeternum salue atque uale, fortissime regum!
Haud ego me fateor tam multa ac magna mereri,
Sed te magna decet largiri munera magnum,
Sceptris apta tuis. Tantae pietatis imago
Fixa meae menti per saecula cuncta manebit,
Gratia tam grandis toto memorabitur aeuo.«
Hinc libuit regi seruum compellere Sibam,
Quo Saul usus erat, seruilem Miphiboseto
Ipse operam praestet fundos atque arua colendo.
Siba libens sese facturum iussa recaepit
Seruiuitque diu studio curaque fideli,
Dissimulans animum, quem tandem ostendit auarum.
Quinque decemque illi nati, famularia turba
Quinque hominum numero numerum superabat eundem.
Cum grege Siba isto spaciosi iugera campi
Nunc grauibus rastris, nunc curuo scindit aratro,
Ingenti cumulans domini caellaria Baccho
Et flauae Cereris largo granaria dono.
Miphibosetus enim, cui Michas filius infans
Haerebat, blando exercens puerilia ludo,
Tunc Solymis posuit sedem, conuiuia laetus
Dauidis libans per tempora plurima regis.
Ista pedum damnum poterant sarcire labantum,
Si non Siba malus minuisset munera regis
Atque magis cautus si scisset Miphibosetus
Ipse sui serui fraudes uitare dolosque.
Contigit ante aliud gratae memorabile mentis
In Dauide genus. Saulis cum tela caueret,
Praepes Amonitas adiit Naasque tyrannus
Hospitio excepit fugientem, functus amici
Munere non parui. Nunc illo morte perempto
In regnum soboles eius successerat Hannon.
Huic igitur studio legatos mittere grato
Curauit Dauid, qui tantum fata uicemque
Amissi genitoris eo praesente dolerent

I da izraze radost zbog njegova stupanja nä vläst
Te mu dokaze jošte o velikoj ljubavi pruže.
No velikaši u carstvu, nepromišljen slijedeći naum,
Ispune mladog Hanúna podozrivošću i sumnjom.
Davidovi poslanici sumnjivi Hanunu
Rekoše, nije ih on dobronamjerno poslô, već prije
Da bi obmanuo druge; ne zato da utješe tužnog
Prilikom očeve smrti, već da bi motrili što se
Zbiva na njegovu dvoru i radi te, napokon, kako
Tuđinsko kraljevstvo stoji, je l' jako, jer oni su spremni
Slabije napast' i uvijek pokoriti željni su svakog
Tko je nèratobōran — ni prijatelje ne štede.
Takve pak riječi srce razgnjeviše mladome kralju;
Povrijedi opće pravo u ljudi: i usred dušmána
Sigurno jeste poslanstvo, a on je pograbit' dao
Prijateljeve ljude te, pošto im obrija bradu,
K Davidu svojemu smjesta nek odlaze naredi njima,
Pa im do iznad srama i stražnjice haljine skrati.
Jao, nepromišljeno u mnogih je srce kad valja
Misliti! Ima li smisla kažnjavati sumnjive kaznom
Kojom i znane krivce i stvarne te vjeru naprèčac
Sigurnu nečem poklonit' nepròvjerenom? No čujte
Kako je bezumnost ta po Hanúna završila loše,
Kako ga kaznio bog i kako je nepravda ružna
Strogu zaslužila kaznu! Jer zločin dođe do uši
Kralja, Jišaju sina. A kralj poslanicima tada,
Kad su se vraćali, kaza nek ostanu u Jerihónu
Dok ne poraste im brada i dok ne obraste im lice,
Da ih ne bude stid još većma izáći pred znance —
Takve i da se još više ne rastuže vidjevši drage.
Ukratko, kako su prije napustili salemske zide
Podbratka dlakom obrásla, nek takvi se tamo i vrate.
Oni što skriviše to i nevaljali Hanun, međùtīm,
Amonskog puka upravljač, bojéći se ratova ljutih,
Prijetnji Davida kralja, pozovu za veliku plaću
Sirce i unajme ih: iz sopskog i rehopskog kraja
Dvadeset tisuć' pješaka, iz Màakē tisuću ljudi,
Deset tisuća k tome iz Toba, a oružjem strašnim
Bijahu svi snabdjevèni i srcem spremni za borbu.
Judejskim vrstama bojnim i oružanícima David
Naredi protiv ovih da pođu pod Joabom vođom.

Atque illi in regnum suffecto signa referrent
Laetitiae et magnum iam testarentur amorem.
Hannonem regni proceres, male cauta secuti
Consilia, ambiguis iuuenem suspectibus implent.
Legati Dauidis Hannoni suspecti
Haud illos animo missos, dixere, benigno,
Sed fallente magis: non ut de morte parentis
Solentur moestum, sed spectent, curia rerum
Ipsius quid agat, quid tractet, denique regni
Quis status externi, quae uis, inferre parantes
Arma minus ualidis, sibi quenque subdere semper
Imbellem cupidi, nec amicis parcere sueti.
Ergo noui regis mens talibus effera dictis
Ius uiolat commune hominum. Legatio tuta
Hostibus in mediis quum sit, comprendere amici
Legatos mandat, detonsis imperat illos
Ad Dauida suum statim discedere barbis
Succisisque togis supra pubemque natesque.
⟹ Proh male multorum censendis prouida rebus
Pectora! Quae ratio est suspectos plectere poena,
Qua notos uerosque reos certamque repente
Incertis praestare fidem? Sed discite tandem,
Quam praue Hannoni talis uecordia cessit,
Quam meruit magnas indigna iniuria poenas
Vlciscente Deo! Facinus peruenit ad aures
Iesseidae regis. Tunc rex redeuntibus ipsis
Mandat legatis, maneant Hiericuntis in urbe,
Donec barba genas excrescens uestiat ambas,
Ne deformato notis occurrere uultu
Plus pudeat uisisque magis tristentur amicis.
Denique uilloso Solymarum moenia mento
Vt liquere prius, demum sic illa reuisent.
Criminis interea autores atque improbus Hannon,
Gentis Amonitae rector, fera bella timentes
Dauidisque minas, magna mercede uocatos
Conduxere Syros, peditum bis milia dena
Roobi Sobique soli, sed mille Maachi,
Mille etiam decies Bistobi, horrentibus armis
Omnes instructos animisque ad bella paratis.
Hos contra Dauid Iudeas ire phalanges
Armatosque uiros iussit ductore Ioabo.

Joab pobjeđuje Amonce i Sirijce

Ovaj u brzome maršu u dušmanska prodiruć' polja,
Ugleda kako se prèd njīm ispriječio sirijski tabor,
Dok Hanúnove čete za njegovim leđima sjede.
Tako prisutna ipak ne preplaši njega opasnost,
Već u prilici toj baš pametnu osnovu zače:
Smjesta se òkrēnu pravac na Sirijce; jednu pak vrstu
Predade Àbišaju da, natrag okrenuv se, drži
Na odstojanju dušmáne što divlje za leđ'ma im viču
Joab hrabri svoje
Prijeteć' se. »Bijmo se«, reče, »za zidine svetoga grada
I za narod božji! Svemògūćī sâm će nam dati
— Malome puku — snage za bôj protiv tisuća tol'kih.«
Reče, i uđe u borbu. A sirijske pobjegnu čete
Te se rasuše širom po poljima. Krvavom rukom
Udari Joab na one što bježahu. Ì sām Hanúnov
Zbijeni bojni klin, kad vidje da òkrēnu leđa
Vojska u koju se on pouzdavao više no ú se,
Preko travnatih polja u trk strelovit se dade.
Abišaj
Zà njima udari pješke uz tutnjavu Abišaj hrabri,
Ali, u obližnje zide kad vidje da uđoše, stade.
Ondje je pobjedni stup zabòla židovska vojska
Te je, iduć' u slavlju i znakove pobjede noseć',
Najzad u sveti grad, uz pljesak građana, ušla.
Ali jer su Asirci sramotu zbog sramotna svoga
Bijega oprati htjeli, obnoviše snage i ù rat
Ponovno krenuše svi. I kralja Hadadezéra
Pleme — premnoge čete pod Šòbakom, vojvodom veljim,
Prijeđoše Eufrat rijeku i dođoše da bi se bìle
Te se utâboriše nadòmak židovske zemlje.
David ponovno pobjednik
Nato i David svoje na oružje sakupi čete
Te, na plićacima prešav munjevito preko Jordána,
Stiže u helamska polja. A Sirijci smiona srca
Oružje zgrabe, no čete vladareve jednako živo
Stadoše njima nasùprot: potuku se, zgrabe se zbliza,
Jedni na druge srnu. Od pòvīkā odzvanja nebo,
Strijele lete i mači zamahuju, štiti od stalnih
Pucaju udaraca. I umorni redovi sirski
Počeše uzmicat' već. Tolìko pak žešće Hebrejci
Pritisnuše, pa jedne ubijati stadoše mačem,
Druge pak, nagnane ù bijeg, sa onoga tjerati polja.
David
Vojvodu Šòbaka David posiječe nemilim mačem;

Ioab superat Amonitas et Syros

Qui celeri penetrans hostiles agmine campos,
Stare aduersa sibi prospexit castra Syrorum,
Hannonis uero cuneos post terga sedere.
In tam praesenti nil territus ille periclo,
Consilium penitus prudens pro tempore caepit
Extemploque Syros contra direxit et unam
Tradit Abisae aciem, retro conuersus ut hostem
Distineat clamore fero post terga minantem.
Ioab hortatur suos
Tunc »Pugnemus« ait »pro sanctae moenibus urbis,
Pro populoque dei! Dabit ipse in praelia uires
Omnipotens paruae contra tot milia plebi.«
Haec dicens certamen init. Fugere Syrorum
Agmina per campos late diffusa. Ioabi
Sanguinolenta manus fugientibus ingruit. Ipse
Densior Hannonis cuneus, quum terga cohortem,
Qua mage fretus erat, statim uertisse uideret,
Se quoque proripuit rapido per gramina cursu.
Abisas
Hos pedibus strepituque sequens animosus Abisas
Substitit, ingressos ut proxima moenia uidit.
Illic defixo legio Iudea tropheo
Ibat ouans et signa ferens uictricia, tandem
Ciuibus intrauit sanctam plaudentibus urbem.
Sed probrum delere fugae quum forte pudendae
Assyrii uellent, reparatis uiribus omnes
Rursum bella petunt. Regis gens Adadeseri
Ad pugnam Euphratis transmisso flumine uenit,
Agmina multa nimis magno ductore Sobacho,
Castraque Iudeis posuerunt proxima terris.
Iterum uictor Dauid
Inde suas Dauid contraxit ad arma cohortes
Et uada Iordanis raptim transgressus Helemos
Aduenit campos. Animis audacibus arma
Expediere Syri, nec segnius agmina regis
Stant illos contra. Certant et praelia miscent
Atque utrinque ruunt. Resonat clamoribus aether,
Tela uolant, gladii uibrantur, scuta fatiscunt
Ictibus assiduis. Acies iam fessa Syrorum
Caedere retrorsum, tanto feruentius ipsi
Vrgere Hebrei atque alios disperdere ferro
Inque fugam uersos alios depellere campo.
Dauid
Ductorem Dauid duro ferit ense Sobachum,

Ovaj, uboden jedàrēd, u uzduh ispusti dušu
Poredba Padajuć' odmah na zèmlju. A tako se srušiti znade
Lisnati hrast il' cer kad oganj ga gromovne strijele,
Koji ga zgodi u deblo, uz silan prasak iščupa
Te ga obara nà tlo i povali s granama svima.
Najzad, ovima bješe u onom propalo ratu
Sedam stotina kola i gotovo još četrdeset
Tisuća ljudi im pade što rat izazvaše tužan
Hrleć' na konjima svojim, sa štitom i kopljem u ruci.
Uništivši dušmáne, poštèno izvršiše čete
Zavjete svete spram boga zahvaliv mu, slaveći njega.
Tada sirijski kralji — jer svi se prepali bjehu
Jakosti Davidove — već prestadoše pomagat'
Hadadezérove čete i pomoć im slati, od kralja
Mirovni ugovor moleć'. A pošto im podijeljen mir bje,
Počeše godišnje plaćat' po skorašnjoj nagodbi danak.
Mudro odlučiše to. Jer, mislim, poželjnije jeste
Biti podanik čiji, a svoj sačuvat' imetak
No ga u ratu izgubit' i kukavan život provodit'.
Već je curio znoj sa lica klèōnskog lava,
Ljeto Koje je odveć bliska toplina sunca užègla,
Već se dozrelo žito u suhu žutjelo klasju,
Već ga je zupčastim srpom ljepotica seoska žela
Zanosno ljubavne pjesme vragolaste mladeži pojuć', —
Kad je Joaba David, na njegovo traženje, ù rat
Joab protiv Amonaca: opsjeda Rabu Poslao. Odlazeć' tada u pratnji odreda svoga,
Ovaj u vatrenu trku na dušmanske pohrli njive
Plemena amonskoga i ljuto im pohara polja,
Kolibe zapali ognjem, opustoši sela, pa Rȁbu
Podsjede, kraljevstva njina prijèstolnicu. A ù njū
Sva se zgrnula sila i ljudi, a i sredstávā,
Što bi ma kojem gradu za obranu makar od kojeg
Plemena dovoljno bilo. No dok je bojeve mučne
Joab vodio, kralj se u Salemu lagodnom predô
Neradu, koji snage vrline radišne lomi
Zlo dokolice Buduć' je grijehu sklon i odveć. Pa Davida kad je
Nepobjedivog nerad pobijedio, tko će se ù njem
Sigurnim smatrat'? Jer, evo, po srijedi se penjala neba
Podne Febova svjetiljka stojeć' u kolima nebom što kruže
Kad je Jišajev sin, probudiv se — David — izà sna,

Ictus et ille semel uitam dispergit in auras,
Comparatio Protinus ad terram delabens. Qualiter ilex
Aut quercus frondosa ruit, quum fulminis ignis,
Illisus trunco, magno stridore reuulsam
Sternit humi et totis cogit procumbere ramis.
Et tandem ex illis isto cecidere duello
Septingenteni currus et milia ferme
Quadraginta uirum, qui tristia bella ciebant
Currentes in equis hastasque et scuta gerentes.
Hostibus absumptis fide pia uota cohortes
Persoluere deo, grates laudemque dedere.
Tunc Syriae reges, Dauidis uiribus omnes
Expauidi, auxilio legiones Adadeseri
Sustentare suo cessarunt, foedera pacis
Ab Dauide rogant, concessa pace tributum
Pendere coeperunt iuxta noua pacta quotannis
Consilio prudente satis, quia nempe putamus
Seruire esse magis saluis optabile rebus
Quam bello amissis inopem traducere uitam.
Iamque Cleonei sudabant ora leonis,
Aestas Solis uicino nimium succensa calore,
Iam spicis matura Ceres pallebat adustis
Iamque metens segetem serrata uillica falce,
Ebria lasciuos iuuenum cantabat amores,
Quando suum Dauid poscentem bella Ioabum
Ioab in Amonitas Emisit. Tunc ille uirum comitante cohorte
Discedens, alacri petit arua hostilia cursu
Rabbam obsedit Gentis Amonitae, populatur feruidus agros,
Vastat rura, casas igni succendit et urbem
Obsedit Rabbam, regni caput. Omnis in illa
Vis fuerat congesta simul rerumque uirumque,
Quod cuiuis urbi quauis ab gente tuendae
Esse satis poterat. Sed donec bella Ioabus
Dura gerit, Solymis agit ocia mollia Dauid,
Ocia uirtutis gnauae frangentia uires,
Ocii malum In uitium propensa nimis. Si uictus in illis
Inuictus fuerit Dauid, quis tuta putabit
Illa sibi? Medios igitur quum scanderet axes
Meridies Caeliuago nitens lampas Phoebeia curru,
Excitus a somno caenacula tota pererrat

David se zaljubi u Bat-Šebu

Šetati stao po cijeloj terasi. Pa hodajuć' gore
Dolje, vidje nasùprot, kroz slučajno otvoren prozor,
Ženu kako se pere odloživši haljinu svoju —
Izuzetne ljepote i puti bijele kô snijeg.

Akteon

Ako je pričama pak staròdrēvnih vjerovat' ljudi,

Dijana

Takvu je vidio nekoć u vodi gargàfijskog vrela
Titanku sin Aristéjev, a vele da božice takve,
Što su se natjecale u izgledu i u ljepoti,

Paris

Vidje i trojanski onaj razvàđāč što ne znaše dugo
Koju bi, nëodlučan, proglasio najljepšom òd njīh.
Kad ju je Jišajev sin zamotrio dakle, usplamtje
Cijelim srcem za njome te, uspaljen ljubavnim plamom,
Upita tko je ta žena. I sazna da je Bat-Šéba,
Supruga Urijina, što tada pod Joabom bješe
Teret vojničke službe podnosio. Kralja, međùtīm,
Ne spriječi to, jer lud ga nadvladao ljubavni zanos.
Naredi da mu pozovu Bat-Šebu te čestitu ženu
Okalja preljubom gadnim. A kada se vratila kući
Podnoć, osràmoćena, oćutje ona da s njime
Ostade trudna, da dijete od njegova sjemena zače.
Dojavi kralju to. A kralj, u brizi da skrije

Muž Bat-Šebin Urija

Čin bogùmrskī svoj, zapovjedi da mu što prije
S bedema Joabova i tabora Uriju zovnu,
Pa mu, kad stiže, reče: »Ded reci mi, vojniče vrli

David njemu

Urijo, kako je naš, je l' dobro vojskòvođa Joab?
Kako je narod moj? Sa saveznicima što je?
Čemu se možemo nadat'? I, napokon, hoće l' se kako
Svršiti vaša borba pod visokim zidima Räbe?«
No dok oni se tu razgòvārāhu o tōme,
Uto se večer već sa Olimpa spustila strmog.
Kralj tad Uriji reče nek umorno okrijepi tijelo
I nek pođe do svojih, međù njima nek se rastrese.
Naredi jošte da zà njīm božanstvene jestvine pošlju
Da bi se mogao opet, kad bijesnu želju za hranom
Zasiti, smijat' i šalit' sa suprugom dragom, a onda
Prekinuto već pravo obnoviti postelje bračne, —
Zato da ne bi mu ženu za nevjernu držali ljudi
Kàd budē nosila trudan, zbog bliska poroda, trbuh.
Ali mu osnove te osùjetī slučaj i dašak
Vjetra lukávstva mu sva, da prikrije zločin, raznèse.

Dauid captus amore Bersabes

Iesseides Dauid, dumque iret dumque rediret,
Ecce uidet posita mulierem ueste lauantem
Sese, ex aduerso reclusis forte fenestris,
Egregiam forma niueoque colore nitentem.

Acteon

Talem (si ueterum figmentis credimus) olim

Diana

Nudam Gargaphii Titanida fontis in undis
Vidit Aristeides, tales et Troius ille

Paris

Arbiter ob speciem certantes atque decorem
Spectauisse deas perhibetur, tempore longo
Incertus, cui prima daret praeconia formae.
Hanc ergo ut uidit, totis ardere medullis
Iesseides coepit flammaque accensus amoris,
Quae foret illa, rogat. Bersaben discit, Vriae
Connubio iunctam, qui tunc ductore Ioabo
Militiae tolerabat onus. Nil talia regem
Compescunt: superat Veneris uesana cupido.
Bersaben iubet acciri turpique pudicam
Foedat adulterio. Quae quum sub nocte redisset
Ad talamum stuprata suum, se sensit ab illo
Concepisse nouum commixto semine foetum.

Vrias Bersabes maritus

Rettulit hoc regi. Tunc rex, caelare prophanum
Solicitus facinus, reuocari mandat Vriam
Ad se quam primum a castris ualloque Ioabi.

Dauid ad eum

Huic, postquam uenisset, ait: »Bone miles Vria,
Dic mihi, quam recte noster dux ipse Ioabus
Sese habeat populusque meus sociique meorum
Et quo sit spes nostra loco. Quis denique finis
Pugnandi uobis Rabbae sub moenibus altis?«
Ast illi inter se dum talia uerba uicissim
Euoluunt, prono successit uesper Olympo.
Tunc rex, ut fessum corpus iam curet Vrias
Inuisatque suos et se soletur in illis,
Iussit et ambrosias post ipsum mittier escas
Mandat, ut his rabidam postquam satiarit orexim,
Dimissos repetat chara cum coniuge risus,
Inde iocos atque inde thori genialia iura
Interrupta nouet, mulier ne mecha putetur,
Quum grauidam partu uicino praeferet aluum.
Haec commenta tamen casus dissoluit et aurae
Euertunt omnes caelandi criminis astus.

Naime, Urija nije u svoju ušao kuću,
Već je ostao ondje pred vratima kraljevskog dvora
Te je odjeven legô na golu zemlju i sebi
Stavio, namjestio pod glâvu pupčasti štit svoj;
To mu je bio jastuk. Jer ne traži prostirke meke
Junak koji je već očeličen naporom ratnim.
Tako se ispruži on poleđùškē i spavaše tvrdim
Snom pod nebeskim svodom, a nĕ pod vlastitim krovom.
David doznade to, i onda ga ujutro pozva
Te ga napade riječ'ma: »Što nisi pošao kući?
Mogao si se odmorit' od duga i dosadna puta
Bolje, u postelji boljoj, a ženu i cijelu obitelj,
Prisutan, i razveselit' veòma dok možeš čavrljat'
Ugodno s njima te slušat' i uzvraćat' ljubazne riječi.«
Tako mu reče, no nà tō odgovori Urija ovo:

Urija odgovara Davidu

»Kožnata zaklanjaju pokrivala posvećen onaj
Kovčeg milosti božje, a mali šatori vojsku
Puka izràēlskōga, na tvrdoj ispružen zemlji
Leži Joab, a dio, čak najveći, našega roda
Spava pod vedrim nebom, o najpravedniji kralju,
À tī hoćeš da jâ pod krôv svoj uniđem sada,
Da se, zaštićen njim, na gozbe svečane dadem,
Sit da legnem na perje i onda se grliti počnem
Nježno sa suprugom svojom? No tobom i tvojim se kunem
Zdravljem, veliki kralju, — a cijenim ga više od svoga —
To učiniti neću dok vojska plemena našeg
Rabu ne svlada borbom i dok je ne podvrgne tebi
Te se ne vrati kući — da tada se, budem li živ još,
Tako velikom tom veseliti uzmognem slavlju.«
Pošto je vidio kralj da s te su mu strane zaludu
Sva uvjeravanja bila, nagovori Uriju neka
Ostane još taj dan i neka ga s njime provede,
Misleć' ga opit', jer bude l' obilnije Urija pio,
To će ga više omamit', a onda će više poželjet'
Suprugu svoju ne mareć' za vođu i obveze svete.
Bio je postavljen stol — čak prĕbogat vinom i jelom.
Mnogi sjeđahu zà njīm, no sin je Jišajev samo
Uriji nàzdravljao pehárom cijeloga vina,
Taj je za vrijeme gozbe u više mahova pio.
Ali kad David mu reče, pri smiraju dana, nek ode,

Quippe suas non est aedis ingressus Vrias
Ipse, sed ante fores augustae substitit aulae
Et nuda uestitus humo prosternitur, aptans
Suppositum capiti tumida testudine scutum,
Idque uiro ceruical erat. Non mollia quaerit
Stragula belligero uirtus durata labore.
Sic ille extento resupinus corpore lentum
Captauit somnum caelo, non fornice tectus.
Resciit hoc Dauid. Tunc illum mane uocatum
Aggreditur dictis: »Cur non tua tecta petisti?
Tedia longa uiae stratu meliore leuasses,
Vxorem totamque domum solamine praesens
Donasses multo, dulces miscere loquellas
Dum licet ac gratas audire et reddere uoces.«
Sic Dauid, sic ipse sequens respondit Vrias:

Vrias respondit Dauidi

»Scortea sacratam diuini muneris arcam
Velamenta tegunt, tentoria parua cohortem
Israhelitanam, dura in tellure Ioabus
Distentus recubat, generis pars maxima nostri
Sub diuo carpit somnos, iustissime regum,
Et tu me nostris uis nunc succedere tectis,
His ut susceptus conuiuia festa frequentem
Et satur in plumis iaceam et complexibus utar
Molliter uxoris? Per te, tibi iuro, tuamque,
Quam praeferre meae soleo, rex magne, salutem,
Hoc me facturum nunquam, nisi copia nostrae
Quum ueniet gentis, uicta certamine Rabba
Et tibi subiecta, si tunc mihi uita superstes
Fiet, ut hoc tanto possim gaudere triumpho.«
Postquam rex uidit cunctos hac parte suasus
In cassum caessisse suos, compellit Vriam
Illo etiam perstare die secumque morari,
Hunc uino superare ratus, quo largius ille
Hausto, mente magis captus, magis appetat ipsam
Vxorem, ducis oblitus rerumque sacrarum.
Mensa reposta fuit uinique cibique paratu
Luxuriosa nimis multisque sedentibus uni
Iesseides cratere mero propinat Vriae.
Inter coenandum repetitis potibus ille,
Quanuis mente minus constaret, iussus abire

Iako ne bje sasvim pri svijesti, u kraljevu ipak
Ostade dvoru. Jer zađe med robove, pođe u donje
Dijelove kuće te ondje u najdonjim izbama zaspa.
Svladan vinom i snom, odátle nije se prije
Jutro — Maknuo nego je sunce sa istočnih meda zemaljskih
Granulo iberske gore obàsjävši zrakama svojim.
Žaleć' što pokušaji toliki mu bjehu uzálud,
Kralj se na okrutan zločin odlučio: Uriju pusti
Da već pođe u tabor i Joabu pismo, u kojem
David zapovijeda da Urija bude izložen pogibiji — Stajahu ove riječi, odnese: »Na zidine Rabe
Juriš naredi, a onda zapovjedi neka se hrabri
Urija ondje bori gdje vidiš opasnije da je.
Ali mu drugove daj upozori prije, kad počnu
Udarat' mači o mače izblíza i zvečat', nek njega
Ostave sama dušmánu da sâm i pogine ondje.«
Potom, za bojeva ljutih pobješnjelog Marsa, izáđe
Klinasti bojni red, veòma snažan, iz grâda
Rabe i napade odred što Hetit ga Urija tada
Vodio: stanu se borit' vojnici, no napuste njega:
Stisnu ga sila junaka, i život mu, oružje uze.
Ali pobjeći svi ne mògoše: opkoljen pade
Nemali dio drugóvā uz Uriju kada se bìo,
Zato da ne siđe sam u Ereb k sjenama tužnim
Koje su, živeći nekoć u udima svojega tijela,
Vlastitom rukom također polučile slavu junáštva.
O tom što zbilo se ondje vojskòvođē Joaba glasnik
Davidu donije glase: »Pod zidinama je Rabe«,
Reče, »nemalo palo junaka: od strijela sa zida
Bačenih — jedni, a druge izblíza je oružje onih
Posjeklo koje se Raba kroz svoja usudila vrata
Poslati van u bôj i opasnosti dvojbenog rata.
Protiv ovih se tada i Hetit Urija bìo
Te je pao odlučiv u oružju umrijeti prije
Negoli sramotnim bijegom sačuvati prijekoran život.
A o žalosti toj i nemilom tom događáju
Joab mi, slavni kralju, zapovjedi tebi da javim.
Î sām je zaista tužan zbog ovoga poraza svojih,
Pa te pita da l' želiš da prestane Rabu opsjedat'
Ili da nada se još da kob će ti sklonija biti?«
Nato uzdahnu kralj nad gubitkom svojega puka,

Decedente die, tamen intra regia mansit
Limina. Mancipiis nam mixtus claustra petiuit
Inferiora domus caellisque quieuit in imis.
Nec prius inde pedem somno uinoque sepultus
Mane — Extulit, exortus quam Sol de finibus orbis
Eoi montes radiis percussit Iberos.
Conatus rex ipse dolens uanescere tantos,
Aggreditur crudele nefas: dimisit Vriam,
Vt iam castra petat, ferat et diploma Ioabo
Dauid Vriam caedi exponi iubet — His intus uerbis conscriptum: »Moenia Rabbae
Oppugnare iube; tum qua plus esse pericli
Parte scies, illa fortis dic pugnet Vrias.
Ante sed hoc comites moneas, quum comminus enses
Ensibus illisi coeptent crepitare, relinquant
Hostibus hunc solum, solus perimatur ut ipse.«
Porro dum fierent saeui fera praelia Martis,
E Rabba egreditur cuneus fortissimus urbe
Inuaditque globum, cui tunc Aetheus Vrias
Dux erat, armati certant, sed linquitur ipse
Vique uirum praessus uita spoliatur et armis.
Nec cunctis fugisse datum, circumdata nanque
Pars non parua cadit comitum certantis Vriae,
Ne solus tristes Herebi descendat ad umbras,
Quae quandoque suos habitantes corporis artus
Ipsae etiam peperere manu uirtutis honorem.
Nuncius inde ducis portans ea gesta Ioabi
Ad Dauida tulit. »Rabbae sub moenibus« inquit
»Non pauci cecidere uiri, missilibus illi
E muro iactis, hi caesi comminus armis
Illorum, quos Rabba suis effundere portis
Ausa est ad pugnam dubiique pericula Martis.
Hos quoque tunc contra certans Aetheus Vrias
Oppetiit potiusque mori decreuit in armis
Quam per probra fugae turpem seruare salutem.
Atque haec laeta parum fatisque peracta sinistris,
Inclyte rex, tibi me iussit narrare Ioabus,
Moestus et ipse quidem tali se strage suorum,
Et rogat, an iubeas Rabbam obsidione leuare
An sperare tuae mage fata fauentia sorti.«
Ingemuit rex ipse suae dispendia gentis,

Ali radostan ipak zbog smrti Urije jadnog,
David Joabu — Koju je želio, reče: »Ded pođi i Joabu moje,
Vođi, riječi prenesi: To ne daj da slomi ti srce,
Joabe! Ratna je sreća promjenljiva, pa naizmjèncē
Tko je pobijeđen bio pobjeđuje, dobiva bitku.
I osokòli svoje da davni ne napuste pothvat
Niti se odreknu cilja: tko ustraje, nagradu prima;
Pobjeda ruke svoje od onog tko popusti diže.
Bijte se hrabro, junaci! Jer izmučena već Raba
Sagiba oholu glavu. Još malo ustrajte, pa će
Uskoro, pokorena, pod naše zakone doći.«
Glas se, međùtīm, po cijelom raširio gradu da neki
Nedavno padoše ljudi u taboru Joaba vođe.
Bat-Šeba žali muževu pogibiju — Čuvši za muževu smrt, Bat-Šéba od žalosti bješe
Čupala kose i tužna u crnom sjedjela ruhu
Suzama mijući lice, u pŕsa se rukama tukuć',
Jadnica, muža uzálud zazivajuć'. Napokon, poslije
Onih nekoliko od svečanog pogreba dana,
Bude u šjajan dvor prenesèna Davida kralja.
Uskoro, zalazeć' javno u ložnicu slavnome mužu,
Rodi dječaka od koga veòma mnogo se moglo,
Premnogo čak očekivat', da sudba je dala. No brak se
Postignut zločinom kletim vladaru neba i zemlje
Ne svidje — vječnome bogu.
I proroku Nanatu stoga
Reče nek prekori kralja. U visoke prorok se dvore
Zaputi onda i uđe u kraljevu odaju sjajnu
Prorok Natan Davidu — Te se obrati njemu ovakvim riječima: »Kralju,
Tražim da presudiš pravo. Bogataš bio je jedan:
Imaše više no ini ovaca i krupnoga blaga;
Drugi pak bješe siromah, bez ijednē pare u škrinji.
Nemaše stoke u pölju, do jedne ovčice krotke,
Koju je volio silno. No putnika ugosti nekog
Škrti bogataš, pa hoteć' pogostit' ga, baci na ovcu
Oko te je ukráde i priredi prijanu svome.
Čak joj vlasnika ubi da ne bi je mogao tražit'
Natrag, i tako još jedan taj bezbožnik počini zločin,
Samo da nijedno janje iz svoga ne zakolje stada.«
David povíka: »Tog treba grozovitom kazniti smrću
Jer ga je pohlepa zla, što svjetuje nà zlo, i žudnja,

At tamen optata miseri nece laetus Vriae
Dauid ad Ioabum — »Vade« ait »atque duci referas mea dicta Ioabo:
Ista, Ioabe, tuum frangat committere noli
Res animum. Varia est belli fortuna: uicissim
Qui uictus fuerat, uincit rerumque potitur.
Exhortare tuos, ne dudum coepta relinquant
⟹ Propositoue cadant. Duranti praemia dantur,
A cessante suas retrahit Victoria palmas.
Magno animo pugnate, uiri! Vexata superbum
Inclinat iam Rabba caput. Perstate parumper,
Illaque sub nostras mox ibit subdita leges.«
Interea totam uulgatur fama per urbem
In castris quosdam nuper periisse Ioabi.
Bersabe luget caedem mariti — Caede uiri audita, Bersabe moesta capillos
Carpsit et in nigro consedit tristis amictu,
Ora lauans lachrymis et plangens pectora palmis,
Frustra illum miseranda uocans. Tandemque peractis
Funebris pompae paucis de more diebus,
Traducta est claram regis Dauidis in aulam.
Iamque palam thalamis magni magis usa mariti,
Enixa est puerum summae, si fata tulissent,
Immensaeque spei. Sed crimine parta nefando
Coniugia aeterno caelum terramque regenti
Displicuere deo.
Nathano proinde prophetae,
Arguat ut regem, mandat. Petit ille penates
Sydereos et regis adit penetrale superbum
Nathan propheta ad Dauidem — Hisque illum aggreditur dictis: »Inquiro probatum,
O rex, iudicium: Gregis unus diues ouilis
Extitit ante alios armentorumque redundans.
Alter erat pauper, cui nummus nullus in arca,
Nulla pecus ruri, nisi mitis ouicula tantum,
Ipsi chara nimis. Peregrinum diues auarus
Suscipit hospitio coenamque daturus ad istam
Lumina uertit ouem raptamque apponit amico.
Quin etiam repeti ne posset, mactat et ipsum,
Cuius erat, scelerique scelus superaddit iniquus,
Vna suo tantum ne de grege decidat agna.«
Exclamat Dauid: »Morte est mulctandus acerba
Hic, quem crudelem fecit malesuada cupido

Glad za pljačkanjem tuđeg imetka učinila krutim.«
Nato mu prorok Natan odgovori: »Ispravno, kralju,
Sudiš, no ipak znaj da taj kog osuđuješ — ti si!
Osim toga mi bog, sam bog kog bezbožnost tvoja
Razgnjevi, naredi, evo, da kažem ti: Nisam li tebe
Ja izvolio žezlom izràēlskog roda počastit'?
Nisam li tebe uvijek od Šaulova štitio gnjeva?
Nisam li Izrael svojim i Judu privolio migom
Da ti dovijeka služe? Zar nije ù svakoj borbi
Pobjeda ùzā te bila, jer ja sam naklon ti bio?
Htjedoh ti dati i više. Pa zašto si drzn'o se prezret'
Zakone što sam ih svojom već davno potvrdio voljom,
Jer si okaljao brak i bračnu postelju drugom
Te si dušmanskim mačem nasrnuo bijesno na onog
Čiju si prethodno ženu obljubio? On je na tvoju
Zapovijed izvrgnut bio dušmánima: obasut kišom
Strijela, oboren bje; iskrvarivši, ispusti dušu.
Nećeš, Davide, ostat' za tako velike grijehe
Nekažnjen! Rat će te mučit' sa dušmanskim plemenom — težak!
Nadalje, kako si tuđu obljubio ženu, i drùgi
Tako će tvoje sve osramotiti žene u ovom
Gradu, no tajno nè, već pred očima cijeloga puka.«
Srce svjesno svog grijeha zastrepje pred pravednom kaznom.

Davidovo pokajanje

David, žaleć' što zgriješi, uzdahnuvši reče mu ovo:
»Zgriješih ti, veliki bože, no tî mi, jer priznajem, prosti!«
Učite kako je dobro na grijeh upozorit' i kako
Brzo se oprost krivcu podjeljuje koji se kaje!
Nato će Natan ovako: »Od propasti vječite smrti
Ti ćeš oslobođen biti. No kako si uzročnik bio
Mrmljanju svoga puka — što nebeskog uvrijedi boga —
To ćeš izgubiti dijete, nezákonita potómka,
Što ti se nedavno rodi: jer mlađahno ono će umrijet'.«
Prorok, rekavši to, otíđe i ostavi kralja,

Dječak rođen u preljubu umire

Dječak se tada razbòlje i beznadno pade u krevet.
David se zavjetima i molitvam', posteći, uze
Usrdno obraćat' bogu za zdravlje toga dječaka
Jecajuć', ležeć' na zemlji, naríčuć', narícaljke budeć'.
Dvorani okolo njega i žene te cijela mu kuća
Stajahu potičuć' ga da ustane barem sa zemlje
I da već jednom priđe k plemićima zà stōl i braći.

Predandique aliena fames.« Tunc intulit ipse
Nathanus uates: »Recta est sententia regis.
Te tamen hunc ipsum, quem damnas, esse memento!
Praeterea deus ipse, deus tibi dicere iussit
Impietate tua commotus: ‚Nonne ego sceptri
Israhelitani te sum dignatus honore?
Nonne ego te Saulis protexi semper ab ira?
Nonne meum numen semper seruire coegit
Israhelem Iudamque tibi? Victoria tecum
Nonne fauore meo certamine stabat in omni?
Addere et his uolui. Quare ergo numine nostro
Sancitas ausus dudum contemnere leges
Laesisti externi genialia foedera lecti
Et, cuius fueras uxore potitus, in illum
Hostili gladio saeuisti? Te ille iubente
Hostibus obiectus, telorum turbine multo
Prostratus uitam pariter cum sanguine fudit.
Non impune feres haec tanta piacula, Dauid!
Aduersae gentis duro uexabere Marte
Atque, ut mechus eras alienae coniugis, omnes
Vxores hac urbe tuas sic polluet alter,
Nec tamen hoc tacite, turba spectante sed omni'.«
Pertimuit meritas culpae mens conscia poenas.

Dauidis penitentia

Hinc Dauid peccasse dolens suspirat et inquit:
»Peccaui tibi, magne deus. Tu parce fatenti!«
⟹ Discite quam felix sceleris correctio, uel quam
Festinata reo uenia est indulta dolenti!
Continuo Nathanus ait: »Secernitur a te
Aeternae exitium mortis, sed murmuris autor
Quum fueris plebi, quo sunt caelestia laesa
Numina, quae nata est nuper tibi spuria proles,
Hac orbatus eris: teneris decaedet ab annis.«
Hoc dicto abscessit uates regemque reliquit.

Puer de adulterio natus moritur

Aegrotare puer desperatusque iacere
Coepit. Pro pueri uotis precibusque salute
Solicitare deum Dauid ieiunus et idem
Cum gemitu profusus humi lamenta ciere.
Circa illum famuli atque uxores et domus omnis,
Hortantes, saltem de terra surgat et adsit
Iam tandem mensae fratrum procerumque suorum.

Ali ostade on nepòmičan ì glūh na svaku
Utjehu klonulom duhu i boli svojega srca.
Sedmi izàtoga dan dječaku i posljednji bješe
Otkako njegovo tijelo smrtònosna spopade bolest.
David prisutan ne bje: od njèga on je daleko,
Ispruživši se pò tlu, počivao. Dvorani pak se
Zaista bojali bjehu da izvijeste tada o smrti
Djeteta njegova oca. Jer kad je klonuo duhom
Žaleći bolesna njega, to smatrahu da će još mnogo
Teže žalit' odsàdā kad zà smrt dječakovu čuje.
Svatko je vjerovat' mogô da tako će ì bit', no ipak
Drukčije neg' su se svi i kleli i nadali zbi se.
Jer kad primijeti kralj da žamor se širi i nemir,
Da od šapata čestih odjekuju prostrani dvori,
Uzbuđen glasovima neòbičnim upita tada
Je li bolesnik umro. I, uzdišuć', dvorani njemu
Rekoše da je umro. A on se podiže nato
— Ležaše dotle na zemlji —, pa očisti nečist sa sèbe,
Čistom se poprska vodom, opere se, pomasti uze,
Kraljevsko ruho obuče i višnjem se pokloni bogu.
Onda se zaputi k stolu i ruča; na licu mu ne bje
Prijašnje tuge, već oči na suhu mu blistahu licu.
Tome se čuđahu svi, i stanu ga pitat' za uzrok,
Zašto ne žali sada za umrlim zà kīm je živim,
Ali od groznice bolnim, poòdāvno plakao gorko.
David im odvrati: »Sveto božanstvo ganuti znaju
Suze i plač, a onaj tko posti dobiva često
Milost, jer očima bog na ponizne pravednim gleda.
Stoga sam ì jā tako postupao plačuć' i žaleć',
Bog će se sažalit' na nj, i dječak će ozdravit' — držeć'.
Sad pak višnjemu kralju kad svidje se drukčije — vidim,
Zašto da plačem? Tä zar je mogúće ikakvim plačem
Mrtvoga vratit' u život? Pa kada nesumnjivu volju
Znamo vječnoga kralja, protivit' se uporno njemu
Nije li mahnitost onda i ludost isprazna uma?
Stoga ću uvijek tebi, o vlädāru olimpskih vrha,
Hvalit' i uvijek ću priznat' da manje podnosim zala
Nego što grijesima svojim zaslužih to i da više
Primih od tèbe dobara na poklon no što bi se moglo
Kome učiniti kād da zavrijedih vrlinama svojim.«

Ille sed immotus perstat, solamina nulla
Admittens languenti animo mentisque dolori.
Septimus inde dies puero fuit ultimus aeui,
Postquam lethiferum suscepit corpore morbum.
Non erat hic Dauid, longe diuersus ab illo
Distentusque solo recubabat, et aulica turba
Infantis tunc fata suo deferre parenti
Pertimuere quidem. Nam qui languente dolebat
Demissis animis, multo funestius illum
Iam pueri audita doliturum morte putabant.
Nemo ita uenturum non crederet, et tamen haec res
Euenit praeter cunctorum spemque fidemque.
Nam quum musantem rex cerneret ire tumultum
Et crebris uacuas aedis resonare susurris,
Vocibus insolitis motus quaesiuit, an aeger
Vita functus erat. Vita dixere gementes
Defunctum famuli. Tunc ille afflicta leuauit
Membra solo, tersit sordes erectus et artus
Abluit aspersos lymphis et odoribus unxit.
Assumit trabeam caelesteque numen adorat.
Inde petit mensam, coenat, non pristinus ori
Moeror inest, sicco stant lubrica lumina uultu.
Mirari hoc omnes atque illum poscere causas,
Cur non extinctum doleat, quem corpore uiuum,
Sed febri affectum iamdudum flerat acerbe,
⟹ Respondit Dauid: »Lachrymis fletuque moueri
Numina sancta solent, ieiunis gratia facta est
Saepe uiris, humiles oculis deus aspicit aequis.
Hinc ego me talem praestabam flensque dolensque,
Dum spero pueri domino miserante salutem.
Nunc aliter placitum regi qui nosco superno,
Cur lachrymer? Nunquid fletu reuocarier ullo
Mortuus ad uitam poterit? Quum certa uoluntas
Aeterni pateat regis, contendere contra
Nonne animi furor est uanaeque insania mentis?
Ergo tibi grates, summi moderator Olympi,
Semper agam semperque mali minus esse fatebor,
Quod patior, quam quod mea iam delicta merentur
Et plus esse boni, quod te donante recaepi,
Quam mea quo uirtus potuisset digna uideri.«

Dok se trudio dakle da nà tāj ublaži način
Svoju tugu, i sama Bat-Šéba primi u sȓce
Utjehu: sretnije potom sa suprugom novim poživje,
Rođenje Salamonovo — Jer Salamóna njemu u porodu uspješnom rodi —
Vrlog i bogu milog. A David zarana njega
Natanu dade na nauk — da pravilno odgojen bude
I da jednoga dana, valjáno naobražen, bude
Sposoban stupit' na prijesto. Veòma smatraše važnim
Nè samo plèmenitim da ovlada znanjima onaj
Kakvom učitelju valja povjeriti dječake — Kom se povjerava skrb da mlađahna uči dječaka
Nego još više da poznat kô čist od svakoga grijeha
Jeste i krepostan k tome. Jer nà mlāda utječe ljeta
Više što oči vide, no uho što prima u sèbe:
Kakve primjere vidi i pouke upije ú se
Izmala čovjek mlad, kad odraste takav će ì bit'.
U međùvremenu, dugòtrajnim srvanu ratom,
Joab se spremao već osvojiti Rābu te posla
Zauzeće Rabe — Ljude da kralja pozovu iz Salema: »Dođide«, reče,
Pucaju zidine Rabe jer sprave ih tuku i ruše.
Dio se srušio zida i ulaz je otvoren ù grād.
Slavu uzeća Rabe, međùtīm, čuvamo zá te:
Neka se radije kaže da tvoje junáštvo je svlada
Nego u bici ja kô vojskòvođa.« S velikom vojskom
Stiže pod oružjem kralj i u prvom je naletu uze.
Opljačkan bude grad, a kipovi bògōvā bjehu
Zbačeni s postolja svog. Izàtoga sužnjeve — mladež
Sputaše lancima teškim. Odàsvudā čula se silna
Tužnjava žena, a majke na pȓsa stiskahu djecu.
Davidu dadoše krunu što — rekoše — jedan je zlatni
Talenat bila teška. A krunu je mnogo dragulja
Resilo te nadalèko svjetlùcāše divotnim sjajem.
Nju su nosili nekoć neznàbožački vladari.
Sad pak kad pripade kralju pravòvjernom, pristajuć' bolje
Njegovoj glavi, još ljepše na njèmu je — čini se — sjala.
Kako je božji pak zakon nalagao napokon neka
Kazna za nepravdu nanesenu poslanicima — Amonska satre plemena, to David zarobljenike
Pilama dade prepilit' il' mačem ih dâ raskomadat'
Ili ih zgnječiti — bacit' pod teška teretna kola,
Da bi, i koji su gnjevni, naučili ruke suspregnut',
Pa da ne ushtjednu zla poslanstvu kraljevskom činit'.

Hac igitur ratione suum lenire dolorem
Dum studet, ipsa etiam solamen corde recaepit
Bersabe. Inde nouo felicius usa marito,
Salomon nascitur — Egregium partu fudit Salomona secundo
Dilectumque deo. Tempestiuumque magistro
Nathano Dauid dedit illum, moribus aequis
Doctrinisque bonis quondam percultus ut esset
Atque habilis regno. Multum referre putabat,
Quali magistro pueri committendi — Non modo ut ingenuis sit praeditus artibus ille,
Sed magis ut uitio purus noscatur ab omni
Et uirtute probus, puerum cui cura docendi
Est commissa rudem. Teneros magis influit annos
Quod cernunt oculi quam quod caua percipit auris.
⟹ Qualibus exemplis monitisque imbuta iuuentus
Paruula adhuc fuerit, tales dabit aucta colores.
Interea longo labefactam Marte Ioabus
Iam capturus erat Rabbam misitque uocatum
Rabba expugnatur — A Solymis regem. »Veni,« inquit »moenia Rabbae
Tormentis concussa ruunt rimisque fatiscunt.
Pars cecidit muri, patet hac ingressus in urbem,
Sed tibi seruatur capiendae gloria Rabbae,
Vt uirtute tua potius superata feratur
Quam pugna ductuque meo.« Rex milite multo
Armatus uenit, primo capit impete Rabbam.
Vrbs opibus uiduata suis, simulachra deorum
Deturbata solo. Post haec captiua iuuentus
Vinclo praessa graui. Sonat ingens undique planctus
Foemineus, matres strinxere ad pectora natos.
Dauidi diadema datum, quod habere talentum
Pondo auri dictum fuerat multisque lapillis
Baccatum miro longe splendore micabat.
Ista corona fuit dominis gestata prophanis,
Nunc regem sortita pium, lucere decore
Visa magis grato est, magis isto uertice digna.
Iussus Amonitas tandem disperdere gentes
Lege dei Dauid, captiuae corpora turbae
Poena pro iniuria legatis illata — Aut secuit serris, aut ferro in frusta redegit,
Aut subiecta graui carrorum pondere praessit,
Vt discant irati etiam compescere dextras
Legatisque mali nil uelle infligere regum.

Potom se pobjednik vrati u dòmovinu u pratnji
Gomile svojih ljudi što radostan dizahu poklič
Dõ neba. Teško je reći je l' većma opterećen bio
Oružjem ili pak plijenom. A on za tòliko slavlje
Ispuni zavjete bogu uz hvalospjeve i hvale.

Victor deinde uirum coetu comitante suorum
Et laetas tollente simul super aethera uoces
In patriam rediit, praeda magis an grauis armis,
Incertum. Sed enim pro tantis ille triumphis
Soluit uota deo, laudes gratesque peregit.

SADRŽAJ

Knjiga o Kraljevima II, gl. XIII. Davidov sin Amnon obeščašćuje Apšalomovu sestru Tamaru. Kralju to teško pada. Apšalom pozva Amnona, i na gozbi ga ubija. Bježi i dolazi u Gešur. XIV. Joab preko neke Tekoaćanke umilostivi kralja i dovede Apšaloma natrag u Jeruzalem, gdje taj pune dvije godine nije dolazio kralju na oči. Apšalom zapali Joabovu ljetinu. Kralja ublaže molbe te ljubi Apšaloma kad taj dolazi preda nj. XV. Apšalom teži za kraljevskom čašću. David bježi. Plačući se uspinje na Maslinov brežuljak. Posla Hušaja da priđe Apšalomu i da se suprotstavlja Ahitofelovim savjetima.

KNJIGA X

Kome nebeska pravda po ćudi nije, taj treba
Vječne unàpredak kazne da snosi za svoju krivicu.
Tako je, drukčije nije! I drugim još mukama mora
Okajat' prijestupe svoje: ni jedan jedini grijeh

David podnio nevolje zbog svoje krivice

Ne može nekažnjen ostat'! I stoga ću sada izložit'
Kakva li David zla po dječakovoj smrti pretrpje,
Da se smatralo ne bi da išta je isprazno riječju
Prorok objavio Natan. A tî mi, duše božanski,

Zaziv

Sišavši dolje sa kule — sa nèbeskih vedrih visina,
Pjesmu željenom stazom uputi po knjigama starim,
Što su ih Muze u pero kazivale ili Apòlōn
Pucima poganskim — nè, već po onima što su ih bolje,
I istinitije k tome, objavili proroci nama.

Amnon zavoli Tamaru

Tamara, koju je mati porodila mila Maáka,
Bijaše pònājljepša vanjštinom kraljeva kćerka,
Lijepome Àpšalomu također rođena sestra.
Ù njū se preko glave zaljubio Amnon, kog druga
Žena je rodila kralju, a bješe mu prvorođénac.
Jadnik se zagleda ù njū, no stade prikrivat' u sèbi
Plamen koji je grudi i utrobu proždirô njemu.
Naime, nè dade stid da ružnu pokaže ljubav,
A i nevinost sama nepòročnē djevice čiste
Željama bje mu na putu i nè dāvāše mu nade.
Al' ga je požuda luda podbadala badljima divlje
Rastuć' sve većma i većma, i nije mu davala mira

ARGVMENTVM

Regum lib. II, cap. XIII. Ammon, Dauidis filius, uitiat Thamar, Absalonis sororem. Rex moleste fert. Absalon uocatum Ammonem in conuiuio interimit. Fugiens uenit in Gessur. XIIII. Ioab per mulierem Thecuitem placato rege reduxit eum in Hierusalem, ubi ille per biennium uitauit conspectum regis. Ioabi messem incendit. Rex exoratus Absalonem ad se uenientem osculatur. XV. Absalon affectat regnum. Dauid fugit. Cliuum oliuarum flens ascendit. Chusum misit, ut iungatur Absaloni et Achitophelis consiliis obstet.

Lib. X

Iustitiae caelestis opus quem paenitet, illi
Protinus aeternas pro crimine tollere poenas.
Ast ita, non alias. Aliis delicta piare
Suppliciis penitusque nihil dimittere inultum,

Mala passus Dauid pro crimine

Quicquid peccatur. Nunc ergo, qualia Dauid
Sit mala perpessus pueri post fata, docebo,
Ne quicquam uacuum fando docuisse putetur

Inuocatio

Nathanus uates. Tu me, diuine, canentem,
Spiritus, aetheria caeli delapsus ab arce
Dirige per ueteres optato tramite fastos,
Non quos Pierides, nec quos dictauit Apollo
Gentibus infidis, sed quos meliore relatu
Veridicique magis nobis cecinere prophetae.

Thamarim adamauit Ammon

Thamaris una fuit forma pulcherrima regis
Natarum, mater quam quondam chara Maacha
Germanam pulchro generauerat Absaloni.
Hanc ardere coepit totis affectibus Ammon,
Ante omnes alia regi de coniuge natus.
Hanc solam spectare miser, caelare sed ipsam
Intima carpentem coepit praecordia flammam.
Nam proferre pudor turpem prohibebat amorem
Ipsaque uirginitas integrae intacta puellae
Obstabat uotis et desperare iubebat.
Sed stimulis urgere feris insana cupido
Iam magis atque magis pergens, non nocte sinebat,

Noću, a niti danju. Pa kako već ne može podnijet'
Vatru bolesnog srca, to tiho uzdiše, stoji,
Sjedi, il' amo-tamo korača i sä sobōm samim
Šapće kô bezumnik kakav. Jer što je ljubav bez mjere
Negoli život luđaka? No imaše rođaka nekog —
Jonadab — Jònadaba, što bješe po prirodi dosta domišljat
(David mu bijaše stric). Kad ovaj Amnona srete
Koji je zaljubljen bio — promijenio se u licu —,
Začudi se i reče: »Tä kako si, predragi? Dobro?
Jesi li posve zdrav? Bljedoća i mršavost tebi
Lijepo nagrdi lice, a izgled ti veli da ljutu
Nosiš u grudima brigu. Tä što ti je? Reci mi: možda
Dat ću ti valjan lijek da uzmogneš otjerat' bolest.«
Amnon — Amnon, uzdišuć', reče: »O Jònadabe, tä nema
Lijeka mojemu zlu. No čemu se skanjujem tebi
Svoju da otkrijem tajnu? Za Tamarom gori mi srce:
Ljubim je! Tijelo mi vene od žive želje za njome.
Ali, imaš li što, u teškoj mi muci pomozi!
Jer sam odlučio ovo: il' umrijet' ili se domoć'
Ljubljene djeve, uzàsve što Apšalom njojzi je bratac
Jednako kao i meni.« A Jònadab, žaleć' mladića
Koji se tako zdušno i tako zaljubio strasno,
Jonadabov poguban savjet — Ovo odgovori njemu: »O sine Ahinoámin,
Nadaj se onom što želiš! Jer onu kojuno ljubiš
Predajem tebi u rûke. No pripazi, reć' ću ti kako
To bi se moglo dogodit': pričini se bolesnim teže,
Hini kako si bolan veòma i lezi u krevet,
Uzdišuć', tešku bol pokaži da nosiš pod sr̃cem.
Doć' će te otac obáći, a tî mu, otéžūći glasom,
Reci: Molim te, oče, nek dođe Tamara sama
I nek njeguje brata kô sestra. Neka me sama
Dvori i jestvine sprema i neka mi rukama svojim
Pruža vina i jela. Jer često nestati znade
Tromost i slabost iz tijela uz vještu podvorbu, njegu.«
Protiv Jonadaba koji loše savjetuje — Zar si se, Jonadabe, domišljatim smatrô i mudrim
Dajući savjete te? No onaj što svjetuje nà zlo
Ne čuva prijatelja. Jer pamet gleda na konac:
Tada odobrava pothvat kad, važući, zrelo u sèbi
Prosudi kako li može završit' se to i ne želi
Prijateljima svojim što laska im svjetovat' nego

Non requiesse die. Iam ferre incendia cordis
Non ualet aegroti: tacitus suspiria ducit,
Stat, sedet, huc illuc errat secumque susurrat
Amenti similis. Quid enim nisi uita furentis
Immoderatus amor? Fuit illi sanguine iunctus
Ionadab — Ingenio prudente satis praestans Ionadabus,
Dauidis de fratre nepos. Qui factus amato
Obuius Ammoni, faciem miratus et ora
Demutata »Satin ualeas, charissime,« dixit
»Sisne satis sanus? Macies pallorque decorem
Deformat uultus tristemque in pectore curam
Indicat aspectus. Quid habes? Mihi dicito, forsan
Opportuna dabo pellendi pharmaca morbi.«
Ammon — Suspirans Ammon: »Non est medicabile nostrum,
O Ionadabe, malum. Sed quid tibi demoror« inquit
»Secretum proferre meum? Me Thamaris intus
Vrit amor tenuatque iugi membra extima cura.
At tu siquid habes, tanto succurre labori.
Nam mihi siue mori est decretum siue potiri
Virgine dilecta, frater licet Absalon illi
Sit simul atque mihi.« Miserans Ionadabus amantem
Tam propenso animo iuuenem, tam mente procaci,
Ionadabi consilium perniciosum — Haec responsa dedit: »Iubeo sperare quod optas
Te, nate Achinoa. Quoniam, quam diligis, ipsam
In manibus tibi trado tuis. Aduerte, docebo
Qui fieri id possit. Tetrius te finge ualere,
Te simula aegrotum multum lectoque recumbe
Et gemitu testare grauem sub corde dolorem.
Te uisum ueniet genitor. Diducito uocem
Et dic: ‚Oro, pater, ueniat fac Thamaris ipsa
Et fratri obsequium praestet soror, ipsa ministret
Et pulmenta paret, manibus quoque porrigat ultro
Vina cibosque mihi. Solet euanescere docto
Saepe ministerio lentus de corpore langor'.«
In Ionadabum male consulentem — Hos monitus, Ionadabe, dabas prudensque uaferque
Iam tibi uisus eras? At non seruatur amicus
Consultore mali. Finem prudentia rerum
Metitur. Tunc coepta probat, quum mente sagaci
Perpendens discit, qualis manet exitus illa,
Nec suadere suis quod palpet curat amicis,

Ono što milo poštenje preporuča dobrima činit',
Pravim što, slobodnim smatra, što, ukratko, korisnim drži.
Tamara dakle pođe, na zapovijed svojega oca,
Ù kuću Àmnonovu, i spremi mu kašu i jela.
Pristupi k bolesniku te stavi ih prēdā nj i pruži,
Ponudi moleć' ga brižno da hranu ne odgađa uzet',
Laganu za bolesnika, za njèga, a ujedno zdravu.
On — pokvarenjak — reče da ne može podnijeti čeljad
Što mu dodijava stojeć' uz krevet, i ōkrēnu lice.
Stade se prevrtat', jecat'. I stoga narediše svima
Ostalima nek odu, a oni ostaše sami.
On je primi za rûku i tada joj izjavi ljubav —
Bezbožnik te je držéći i već je nà silu grleć',
Vruće moliti uze da legne s njime u krevet.

Amnon oskvrnjuje Tamaru

Jadna se djevojka zgrozi nad tako velikim grijehom,
Pa će povlačeć' se natrag: »Tä što si me stisnuo tako?
Kakvo li nedjelo snuješ za krvno ne hajuć' srodstvo
Niti za zakon božji, za pravo čestita braka,
Amnone?« Vikaše pri tom: »Tä pusti me, pusti!« No on se
Upeo ìz sve snage da njezin savlada otpor,
Pa je napokon svlada. I jadnu silova sestru —
Zlikovac, bludnik, i sâm od klete požude svladan.
Tek što je mladić strast zadovòljio zlotvornu svoju,
Ù njem se raspali mržnja, a ugasi ljubavni plamen:
Istjera onu iz kùće što tako je strasno zavolje,
Srdit — tako bar mislim — na sèbe samoga tada
Kad ga je počela gristi zbog sramotnog nedjela savjest.
Ona otíđe suzna, u tihoj oplakujuć' tuzi
Svoje izgubljeno poštenje i djevičanstvo.
Ipak se, pošto je već u svoje odaje ušla,
Nije suzdržati mogla da — posuvši pepelom glavu,
Razdrijevši haljinu s grudi i oči od stida oboriv,
Ne počne ridati gorko u žalosti svojoj i bratu
Svojemu — Apšalomu da ne kaže Amnonov zločin.
Ovaj se zgrozi nad time i strašnim gnjevom usplamtje
Te razmišljajući u sèbi na koji bi način
Nevinost svoje sestre osvetio, koju joj Amnon
Uze na prijevaru, silom, i svakakve prevrćuć' misli,

Apšalom tješi sestru

Reče: »Prestani kukat'! Za sìlovānje poštèna
Djevojka nije kriva. No oskvrnuće se može

Sed quod grata bonis factum commendet honestas,
Quod ius fasque putat, quod denique profore credit.
Thamaris ergo patris iussis compulsa penates
Ammonis petiit pultemque cibosque parauit.
Accedens aegro proponit, porrigit, offert
Solicitansque rogat, ne sumere differat escas,
Languenti faciles illi pariterque salubres.
Ille suos uultus auertens, tedia turbae
Astantis tolerare negat se posse malignus.
Aestuat atque gemit. Quare discedere iussis
Omnibus hi tantum soli mansere relicti.
Ille manu ipsius praensa testatur amorem
Improbus et, lecto secum concumbat in illo,
Eflagitat retinens et iam uiolentus inhaerens.

Ammon uitiat Thamarim

Obstupuit miseranda nefas tam grande puella
Seque trahens retro »Quid me sic opprimis?« inquit
»Quod molire scelus, cognati sanguinis, Ammon,
Oblitus legisque dei iurisque pudici
Connubii? Sine me, sine me!« clamabat. At ille
Luctantem toto contendit uincere nixu
Et tandem uincit. Miseram sceleratus amator
Germanam uiolat, ui uictus et ipse nefanda.
Iamque expleta semel iuuenis damnata libido
Exardens odio flammas extinxit amoris
Et, quam tam cupide dilexerat, aedibus illam
Exturbat, sibimet tunc indignatus, opinor,
Ipsum flagitii quum conscia cura momordit.
Illa abiit lachrymans et uirginitatis ademptae
Deplorans tacito secum moerore pudorem.
Nec tamen ipsa, suas postquam penetrauit in aedis,
Se potuit retinere, graues quin moesta querelas
Promeret et fratri fratris scelus Absaloni,
Puluere sparsa caput tunicisque a pectore scissis
Atque solo fixis oculis pudibunda, referret.
Obstupuit factum tristemque exarsit in iram
Absalon et tacitus, quanam ratione sororis
Vindicet ablatum per uim uitiumque pudorem,
Cogitat et nunc hoc, nunc illud mente uolutans

Absalon consolatur sororem

»Mitte queri,« dixit »culpa est aliena puellae
Vis illata probae. Stupratae damna rependi

Naknadit' samo tako da dostojno kaznimo krivca.
Neka ti utjeha bude da nisi pristala nä grijeh,
Već si se borila dugo. Stog oskvrnuto je tijelo,
Ti si pak ostala čista. Jer djevojka čedna i onda
Kad je obèščašćena zadržava čast djevičanstva.
Ali šuti o tõme i vladaj se kao i prije.«
Nà tẽ se riječi smiri, zašutje i obuzda bol svoj,
Premda joj lice obli rumenilo. Učini tako:
Zataji rodoskvrnuće. I Apšalom, trudeć' se sakrit'
Namjere ù srcu zle, pokazivô je smireno lice
Mada je žuč u njemu uskipjela, dok mu se srce
Podizalo od mržnje. No ipak je njegovo lice
Poredba
Bilo na ìzglēd blago, dobròćudno. Kao što kad se
Skriva zàpretan žar po srijedi ognjišta: sva se,
Mislimo, snaga vatre posvèma ugasila te je
Ostao pepeo sam, dok drva se, stavljena povrh,
Ne počnu dimit' visòko kad ú se prime toplinu,
Pa se, pritajen dugo, napòsljetku oganj rasplamsa.
Tako se isto i brät pretvarô ozlòjēđen njezin
Da bi, uvrebavši čas, ispoljio žestoki gnjev svoj.
Ali se razglasi zločin i glasovi stignu do kralja
Koga rastuži to i ispuni velikim jadom.
Ipak Amnona kralj ni riječ'ma ne prekori oštrim
Kamol' za toliki grijeh da dostojnom kazni ga kaznom.
Eto, tolìko je on, tolìkom ljubavlju uvijek
Volio Amnona svog što bješe mu prvorođenac!
Ali bolje bi bilo da mrzak bio je njemu:
Jer bi se čuvao možda, od strâha pred ocem, da zgriješi
Teško. A da se uzrok uklonio, ne bi se zbilo
Toliko zlo.
I na kràju, što ò tom treba da kažem?
Odveć popustljiva ljubav i prènjēžna skrb roditéljā
Sinove raspuštene prekò mjerē šalje u zločin,
A i ne drže do njîh. Stog obijest trpjeti onih
Što su ti dragi i ničim ne stezat' ih — luda je ljubav.
Ljubav zbog koje se nećkaš da kazniš ljubljeno dijete
Učini l' štogod što šibu zavređuje — ravna je mržnji.
Onaj pak razumno voli tko prutom kažnjava djecu,
Kad ih odvraća òd zla, i odgaja svjetujuć' lijepo
Da bi, oplèmenjeni, ćudòrednost prigrlit' htjeli.

Non nisi raptoris possunt pro crimine poena.
Solamen tibi sit non consensisse scelesto
Et luctasse diu. Caro est uitiata, sed ipsa,
Ipsa integra manes. Seruatur quippe pudicis
Virginitatis honos, etiam ludibria passis.
Rem tacitam teneas et dissimulare memento.«
His dictis sedata silet frenatque dolorem.
Quanuis ora rubor suffundat, iussa facessit
Incestumque tegit. Sed et Absalon, impia cordis
Condere consilia adnixus, placabilis oris
Monstrabat speciem succensaque felle tumebat
Intus mens odii. Mitis tamen extima uultus
Comparatio
Signa benigna dabat. Veluti quum pruna caminis
In mediis obducta latet, restincta putatur
Ignea uis omnis penitus solique iacere
Creduntur cineres, donec superaddita ligna
Concepto incipiant alte fumare calore
Et caelata diu mittant incendia flammas.
Sic indignati fratris grauis ira latebat,
Donec seruato se promere tempore coepit.
Venit et ad regem uulgato crimine rumor
Atque illum multo tristem moerore repleuit.
Rex tamen Ammonem nec uerbis carpsit amaris,
Nedum supplicio post tanta piacula digno.
Vsque adeo magno semper dilexit amore
Ille Ammona suum, sibi primo germine natum.
Ast odisse fuit satius. Fortasse paterno
Ipse metu praessus grauiter peccare caueret
Sublataque mali causa, mala tanta secuta
Non essent.
Dicenda mihi quae denique restant?
⟹ Blanda nimis pietas et mollis cura parentum
Plus aequo audaces natos in crimina mittit
Contemptumque sui. Stulta est dilectio charos
Lasciuire pati et nullo compescere freno.
Par amor inuidiae est, quem propter plectere uitas
Dilectos pueros, faciunt quum digna flagello.
Hic sapienter amat, qui uerbere uindice natos
Auocat a uitio monitisque informat honestis,
Moribus exculti ut sint uirtutemque capessant.

Dakle, u takav su grijeh strovalila Àmnona tada
Tepanja njegova oca, a ôn, ne kažnjavajuć' strogo
Nikada njegove grijehe, za svoju veliku žalost
Svećenik Eli — Kriv si je bio sam. I veliki svećenik Eli
Bje u davnini blag kažnjavač sinóvā, pa stoga
Kad mu je božji sud odredio kaznu, u ratu
Izgubi cijelo potómstvo, a sam s bjelòkosna stolca
Pade i ostade mrtav. A s njega na drügoga prijeđe
Čast prvosvèćeničkā. To, eto, Eli doživje —
Slabi kažnjavač sinóvā. Pa ako je, kako se priča,
Čak prvosvećenik sveti zbog blaga karanja samo
Loših sinóvā onakvu pretrpio kaznu, kolìko
Težu zaslužuju tî što loš su svojima primjer?
Potom se vidjelo sunce, nepréglednī Olimp obàšāv,
Dvaput ljeto — Kako već drügi pût na kolima stiže do braće
Ebalske — sà sobōm vozeć' već dvaput lijepa vremena
Proljeća mladog i njive oplođujuć' svojom toplinom.
Apšalom pristupi tada ka kralju s poniznom molbom:
Njega ı brojnu je braću na gozbu svečanu zvao
Hoteć' vunònosne ovce u Bàal Hàsoru strići.
Tu su uz obale vode što tečaše brzom bujicom
Prostrana polja bila u cvatu — zeleneć' se travom,
Koja su bujne trnjake takóđer davala stadu.
Ali državne brige zadržaše Davida tada:
Nikako ne može otić', odgovori. Ovaj to žešće
Navaljivati stade nek barem braću mu pusti,
Amnona pak napóse. I svi što pozva ih dođu.
Apšalomova gozba — On im je spremio tada izvànredna jela i vina
Svakakvim jestvinama pretŕpāvši stolove poljske.
Posjedaše za stôl. Uz veselu zabavu počnu
Gostit' se kao na takmu, i Amnonu, p'janu dobráno,
Jezik se zaplitô već: izgovarô je napola riječi;
Mamuran, jedva je oči otvarao teške od vina;
Sjeđaše spuštena lica kô onaj kome se drijema
Te je nakrivio vrat i tresao, klimao glavom.
Apšalom opazi to, pa domalo onima što ih
Uputi dade znak odlučivši krvlju osvetit',
Smrću kazniti krivca što njemu sestru oskvŕnu.
Vidjevši dakle znak, potegnuše mače i goste
Smetu. Dok su se ti, svi zajedno, tresli od strâha,

Ergo in tale nefas Ammonem praecipitarunt
Blandimenta patris, qui dum delicta rigore
Persequitur nullo, magni sibi causa doloris
Ipse fuit. Mollis natorum censor et ipse
Helius sacerdos — Helius antistes fuit olim et pendere poenas
Iudicio iussus diuino perdidit omnem
In bello sobolem solioque excussus eburno
Exanimis cecidit. Translatum caessit ab illo
Pontificale decus. Tulit haec punitor ineptus
Helius in natos. Quanto grauiora merentur
Hi, quicunque suis sunt ipsi exempla malorum,
Pontificis sancti si sic punita refertur
Sola leuis contra prauam correptio prolem?
Inde per immensum Sol circumductus Olympum
Bis aestas — Iam bis Oebalios curru contingere fratres
Visus erat, iocunda noui bis tempora ueris
Aduexisse suo foecundans arua calore.
Absalon accedens tunc regem supplice uoto
Et fratrum turbam ad conuiuia festa uocauit,
Lanigeras tonsurus oues Balasoris in agro,
Hic ubi diffusi uiridanti gramine campi
Propter aquae ripas rapido torrente fluentis
Florebant et laeta gregi dumeta ferebant.
At curis regni Dauid remoratus abire
Nequaquam se posse refert. Feruentius ille
Instare, ut fratres saltem dimittat et ipsum
Praecipue Ammonem. Cuncti uenere rogati.
Conuiuium Absalonis — Egregias tunc ille dapes et uina pararat,
Ille penu tota mensas cumularat agrestes.
Discubuere uiri. Lusu conuiuia laeto
Certatim exercent et iam magis ebrius Ammon
Coeperat implicito uoces truncare palato,
Vix aperire graues temulentae frontis ocellos
Ac ueluti somno praessus deflectere colla
Nutantis capitis pronoque accumbere uultu.
Absalon ista notat. Mox signum protulit illis,
Quos ante instruxit, decernens caede piare
Atque cruore rei uiolatae stupra sororis.
Viso igitur signo, gladiis conuiuia strictis
Perturbant. Cunctis pariter pauitantibus unum

Amnon bude ubijen

Amnona samo posijeku i stolove nagrde krvlju.
Padajuć' Amnon se jadno u jarak ondje skotrlja.
Tako je pravednu kaznu za počinjen platio zločin.
Ostali svoje mazge u bezglavom uzjašu strahu,
Pa se u brzom trku pod zidine Salema vrate.
Ali još hitrije glas poleti te ih pretèče
Neistinitom viješću povrijedivši kraljeve uši:
Njemu su sinovi — javi — do jednoga svi pobijèni,
Nijedan nije ocu preostao. Užasna tuga
Roditelja im slomi te, razdrijevši haljine svoje,
Obnaži prsa, od boli na zèmlju se sruši. To isto
Učine i velikaši, svi zajedno, koji su tada
Sjedjeli okolo njega. No Jonadab, digav se, reče:

Jonadab tješi kralja

»Nije istina tô što zli nam dojaviše glasi.
Doći će čitavi svi izùzēvši Amnona kome
Apšalom postavi zamku i tad ga na prijevaru ubi.
Stalno je držao on na paméti da mu je Amnon
Sestru obèščastio, pa ne htjede pustiti živa
Krivca za zločin, već sita i napita pogubi njega.
Svoj pak za drugima bol suspregni, veliki kralju!«
Tek što izrèče to, kad s vrha tvrđave stražar
Viknu da neki ljudi nailaze, korakom hrlim
Idući gorskom stazom, a kad su se primakli bliže,
Utvrde da su oni za koje je Jonadab rekô
Da su živi i zdravi, predskazav vidovito ono
Što još vidio ne bje. A pošto stigoše, počnu
Žalit' za ubitim bratom, i žalobnom ispune vikom
Dvore. I velik plač u cijelome nastade dvoru:
Predvorja òdzvānjāhu od tužnjave. Kralj je, međùtīm,
Kušao svladati bol te stajaše očiju suhih.
Ali domalo ì sâm od suza svladan prosuzi
Kvaseći lice te poče nad sinovom kukati smrti.
Kakav je običaj već, kad pogreb obavljen bješe,
Nemalo žaljaše dana. Pred roditeljevim gnjevom

Apšalom bježi

Apšalom pobježe tada: iz otadžbine otíđe
Čak na sirijsko tlo i skloni se ù kuću kralja
Talmaja (koji je nekoć u gešurskom vladao kraju),
Amihúdova sina. U onim je stranama — kažu —
Proveo on, u tuđini, tri cijele godine dana.
Mnogo je dana već prošlo, i gnjev se Davidov smekša.

Ammon interimitur

Ammonem feriunt et mensas sanguine foedant.
Ille solo lapsus misere deuoluitur imo
Persoluens meritis commissa piacula poenis.
Conscendunt mulos reliqui trepidante tumultu
Et celeri repetunt Solymarum moenia cursu.
Sed mage praecipiti praecurrit fama uolatu,
Sauciat et falsis regis rumoribus aures:
Illius occisos natos narrauit ad unum,
Nec quenquam superesse patri. Perculsus atroci
Erumna genitor nudauit pectora scissis
Vestibus et moerens in terram corruit. Omnes
Hoc ipsum fecere simul, qui forte sedebant
Circa illum proceres. Ionadabus surgit et inquit:

Ionadab regem consolatur

»Haud uerum trepidus narrauit talia rumor.
Salui aderunt omnes Ammonem praeter, ademptum
Germani insidiis et fraudibus Absalonis.
Ille quidem, memori uiolatae probra sororis
Mente tenens, non est uiuum discedere passus
Criminis autorem, pransum potumque peremit.
In reliquis moderare tuo, rex magne, dolori.«
Vix ea fatus erat, summa speculator ab arce
Aduentare uiros exclamat, peruia montis
Ingressos properare gradum factisque propinquis
Constitit esse ipsos, Ionadabus dixerat ante
Quos esse incolumes, praesagae lumine mentis
Nondum uisa sciens. Postquam uenere, peremptum
Lugentes fratrem moestis clamoribus aedes
Implerunt. Magnos agit omnis curia fletus,
Atria lamentis resonant. Rex ipse dolorem
Vincere conatus siccis perstabat ocellis.
Mox uictus lachrymis profusis ora rigauit
Ipse etiam natique dedit pro morte querelas.
Funereque exacto luctum de more diebus
Non paucis tenuit. Genitoris fugerat iram

Absalon fugit

Absalon, a patriis translatus sedibus usque
Ad Syriae regionis humum regisque penates
Tholomai, Gessura olim dominantis in ora,
Amiuiro genitore sati. Regionibus illis
Exegisse procul tris totos dicitur annos.
Dauidis iam longa dies molliuerat iram,

Već se sve više i više na blagom njegovu licu
Mogla pomirljivost vidjet' — kad žena iz grada Tekòē,
Kojoj je junački Joab upútstva usmeno dao,
Žalobno ruho obuče i, tugu hineći, stupi
Preda nj te poniznim glasom ovako mu zboriti poče:

Žena iz Tekoe Davidu

»Ima li, najveći kralju, u tèbe srca za jadne,
Jadnoj meni pomozi! Jer tvoja je služavka našla
Radost u dvoj'ci sinóvā po smrti ljubljenog muža.
Bratskom se ljubavlju oni međùsobno ljubljahu uvijek
Prije, do onoga časa kad, boraveći na selu,
Dođe — ne znam ni sama — do prepirke neke između njih:
Pòrječkaše se nešto, a onda bjesneć' sve jače,
Počeše tuć' se, te jedan pretučen od drùgoga pade.
Nesretna, ostav bez njèga, u staračkim brigama svojim
Utjehu nađoh u onom kom život spasi sudbina.
Ali — jadne li mene! — sad, evo, cio se rod naš
Digao, rođaci svi, i ljutim planuše gnjevom
Želeći njega pogubit' zbog smrti njegova brata.
Tako ću — jadna mati — bez ikakve utjehe ostat':
Nitko preostati neće da mene po smrti nadživi,
Da mi zatvori oči na samrti te me pokopa,
A na roditelje da podsjeća glasom i licem.
Il' me od tòlikog zla oslobodi te se na hudu
Sažali moju sudbinu, na nesretnu majku u svemu,
Ili me vlastitim mačem pogubi da ne moram gledat'
Kako mi jedino dijete od ruku rođaka gine.«
Reče, i praveći se da vlažne otire oči,
Podiže ruku nad lice. A kralj se sažali nà njū
Te se njojzi zakune božanstvom previšnjeg kralja
Da će poraditi odmah na tòme i dati si truda
Da joj na jedinog sina od roda njezina nitko
Ne digne ruku, da nitko ubùdūće ne prijeti njemu
Nikakvim zlom, te majci i njezinu sinu obèća,
Što joj preòsta, sigurnost i život bez strâha od tòga.
Stoga joj nà tē riječi poraste odvážnost da kaže
Ono što htjela je reći te, glas povisivši, kaza:

Ponovno žena

»Zar ćeš — spram mène blag — o Davide, pravedni kralju,
Biti spram sèbe grub? Jer dok oplakuješ jednog —
Smrt ubìjenog sina, ti dopuštaš, evo, da drugi
Živi već tako dugo u dalekim zemljama stranim

Iam magis atque magis miti placabilis ore
Esse uidebatur, Thecuites foemina quando,
Magnanimi monitis uerbisque instructa Ioabi,
Lugubres induta togas simulansque dolorem,
Accessit supplexque illi sic ore locuta est:

Mulier Thecuites ad Dauidem

»Affer opem miserae, si qua est tibi, maxime regum,
In miseros pietas! Tua nanque ancilla duobus
Gaudebam natis chari post fata mariti.
Hi dum rurantur (fraterno semper amore
Inter se coluere prius, nisi tempore in isto),
Nescio quid litis discordi uoce uicissim
Versantes conferre manum coepere furendo:
Ictibus alterius contusus concidit alter.
Orba illo infelix curas solabar aniles
Huius, quem uiuum seruarunt fata, salute.
At tamen ecce omnis generis cognatio nostri
(Me miseram!) insurgens, tristes nunc suscitat iras
Atque hunc ad mortem pro fratris morte reposcit,
Nequa mihi restent miserae solatia matri,
Nequis sit reliquus, mea qui post fata supersit,
Qui morienti oculos claudat, qui funera faxit
Quique suos referat uerbis atque ore parentes.
Aut tanto me tolle malo, miseratus iniquam
Infortunatae genitricis in omnia sortem,
Aut gladio me perde tuo, ne cernere cogar
Vnica cognatis laniari pignora dextris.«
Dixit et humentes se tergere finxit ocellos
Elata super ora manu. Miseratio regem
Mouit et huic ipsi per summi numina regis
Iurat facturum se mox operamque daturum,
Istum, qui superest, nequis de stirpe suorum
Laedat, nequis ei iam quicquam triste minetur,
Seque autore ipsam cum prole superstite matrem
Iam fore securamque metu expertemque pericli.
Ex his ergo illi dictis audacia creuit
Fandi quod uellet uocemque leuauit et inquit:

Rursum mulier

»In me igitur, Dauid, regum iustissime, mitis,
In te saeuus eris? Nati dum fata perempti
Vnius defles, pateris tam tempore longo
Alterius uitam diuersas quaerere terras

Te, izgubivši jednog, zar hoćeš bit' bez obájū?
Ali kad ne može nitko ubijenom vratiti život,
Ti se, molim te, onom što živ je smiluj i deder
Misli na svoju sreću. Iz dalekih nek se zemalja
Prognanik povrati već i neka po očevoj volji
Zamijeni mrtvoga brata. Jer taj u pravòvjernom pade
Puku i narodu svom. A vječnoj je propasti ravna,
Gotovo, ona smrt što zadesi koga u zemlji
Koja štuje idole. Od takve izbavi smrti
Sada pravòvjernu dušu i sina i njegove pratnje!
I ne poreci suda pod zakletvom što si ga dao,
Čemu je narod svjedokom. A mene natjera jadna
Apšalomova kob da sličan izmislim slučaj.«
Davida zadivi tada bistrina ženina uma:
Poredba
Jednako zapanjen osta kô gatar onaj Bilèam,
Gatar Bileam
Kojemu nè dade bog da izràēlski narod prokune,
Čuvši gdje magarica, na kojoj jahaše, njemu
Ljudske progovara riječi izmijenivši glas magarèćī.
Vodu pretvorenu u vino
Ili kô oni u Kani Galìlējskoj kojima dužnost
Stolove bje posluživat' na svečanoj svadbenoj gozbi:
Glinene napuniše, po nalogu božjem, krčáge
Čistom vodom, a kad im zapovjedi nato da toče,
Domalo vidješe cijelo gdje ìz njīh istječe vino.
David zadivljen dakle domišljatom besjedom ženskog
Spola, a smatrajući da zbori po tuđem upútstvu,
Upita nije l' joj to prišapnuo možebit' Joab
Hoteći Apšaloma, pravòvjērnika, iz puka
Poganskog poslije duga progonstva u zavičaj vratit'.
»Pravo, Davide, veliš«, odgovori ona, »jer Joab,
Kako je zabrinut odveć za lijepoga Apšaloma,
Meni zapovjedi to da kažem ti. Ali se, eto,
Duh tvoj zaista zna dovinuti izvrsno svemu.
Tu ti je, vjerujem, pamet podarila božija mudrost
Tajne da znaš i da možeš predosjetit' točno, rasudit'
Ono što želi objavit'. I stoga ispunit' nastoj
Sve što ikada budeš presudio. Božja je bila
Volja, nesumnjivo, to, pa protivit' se bilo bi ludo.
Stoga izvrši što već si na božja obèćao usta
I ne zamjeri meni, ni Joabu zamjerit' nemoj!
Ako te besjeda moja uvrijedila iole, — njega

Atque uno amisso te uelle carere duobus.
Sed quum nemo queat uitam reparare perempto,
Huius qui superest, oro, miserere tuaeque
Consule fortunae. Longinquis exul ab oris
Iam redeat fratrisque locum genitore iubente
Impleat amissi. Gentem populumque fidelem
Ille inter periit. Propior mors ista periclo est
Aeterni interitus, in terra idola colente
Quae cui contingit. Tali de morte fideles
Errue nunc animas nati sociaeque cohortis
Iudiciumque tuum, populo quod teste dedisti,
Iuratus serua. Similem confingere casum
Sors miseranda tui me compulit Absalonis.«
Dauid foemineae tunc mentis acumine captus
Comparatio
Non minus obstupuit quam uates ille Balamus,
Israhelitanae uetitus maledicere plebi,
Balam diuinus
Quando asinam, qua uectus erat, proferre loquellas
Audiit humanas, mutata uoce rudentum,
Aquam in uinum uersam
Aut hi, quis intra Galileae moenia Channae
Cura fuit mensis festi seruire iugalis,
Quum puris mandante deo fictilia uasa
Implessent lymphis et iussi haurire, meracum
Effluere aspicerent Bacchi mox inde liquorem.
Ergo admiratus muliebris callida sexus
Elloquia, haec alio prolata autore putauit
Et rogat, an illi suggesserit ista Ioabus
Absalona uolens fidum de gente prophana
Transferri ad patrias post longa exilia sedes.
»Verum ais, o Dauid,« respondit illa »Ioabus,
Pro pulchro quoniam nimis anxius Absalone,
Talia me iussit tibi dicere. Spiritus iste
Diuinare tuus certe satis omnia nouit.
Hanc tibi, credo, dei confert sapientia mentem,
Vt secreta scias atque ut manifesta probato
Discernas sensu. Quicquid decreueris ergo
Iudicio, complere stude. Quum certa uoluntas
Ista dei fuerit, non est obsistere tutum.
Perfice, diuino quod iam promiseris ore,
Atque ignosce mihi, simul ipsi ignosce Ioabo.
Si meus offendit te quicquam sermo, coegit

Odanost primora nà tō, a mene obziri da se
Pokorim naredbi onog tko taborom upravlja tvojim.«
Pobožni otpusti kralj Tekoaćanku. Potom pozove
Joaba zapovjednika i ovaj izda mu nalog:
David Joabu da pozove natrag Apšaloma »Predragi Joabe, ja — da udovoljim željama tvojim —
Gnjev svoj suspregnuh i, evo, odljutih se: dopuštam da se
Apšalom natrag pozove.« A Joab radosna lica,
Uzbuđen kleče na zèmlju i tû zahvaljivat' mu poče:
»Mnogo ti dugujem«, reče, »o Davide junački kralju
— Slavni s blagosti svoje i držanja zadane riječi —
Što me dostojnim smatraš i najviše časti u vojsci.
Ali ti, najveći kralju, zbog povratka tvojega sina
Dugujem jednako tako. A sad mi se ispuni želja
Te ću uraditi za nj što dopuštaš.« Diže se živo,
Zađe u gešurski kraj, a onda pođe u dvore
Talmaja kralja. I tada, tek tada se Apšalom dragi
S njime u zavičaj svoj i grad blagoslòvenī vrati.
Ali nije još posve iz kraljeva nestalo srca,
Premda se jedio manje, krivice zbog bratoubistva:
Zločin mu, ostav u svijesti, izgrizao drob, i zbog tôga
Naredi da se u kûću u kojoj je Apšalom prije
Živio ù njū i vrati, da kralj ga ne mora gledat'
I da ne dolazi kralja da vidi, već podalje da se
Drži od očeva lica i pogleda — premda je bio
Apšalomova ljepota Apšalom tjelesno ljepši od drûgih: lijepo razvijen
Bijaše — skladnih ruku i nogu i prekrasna lica,
Obraza k tome rumènih, a puti bijele kô snìjeg;
Kosa mu bila kô zlato, a oči kô dvije zvijèzde.
Partenopej Nirej Ljepši je Davidov sin od vojskòvođe Partenopéja,
Onog pod Tebom, bio i Nìreja, onog pod Trojom.
Premda su sada oboj'ca u istom već živjela gradu,
Dvije godine ôn u tuzi bez oca proživje.
Ali kako su njemu zabranili stupit' pred oca,
On je svoje progonstvo podnosio ovdje još teže
Nego dok se na bijegu u gešurskom skrivao kraju.
Čekajuć' pomilovánje, dojadila bješe mu sporost:
Želeći vidjeti oca, a držeć' da Joab će svojim
Molbama to mu izradit', zapovjedi da ga pozovu.
Taj se skanjivao opet, a ne htje ni drûgi pût doći.
Konačno posla ljutit na posjed Joabov sluge

Suggerere hunc pietas, me dicere cura sequendi
Ipsius imperium, per quem tua castra reguntur.«
Dimissa Thecuite pius rex ipse uocato
Haec mandata dabat ductori forte Ioabo:
Dauid ad Ioabum, ut Absalonem reuocet »Ecce, Ioabe, tuis caedens, charissime, uotis,
Compressi posuique animos, reuocetur ut ipse
Absalon, admitto.« Vultu laetante Ioabus
Atque solo fixis genibus persoluere grates
Solicitus fatur: »Multum tibi debeo, Dauid,
Rex uirtute potens, clarus pietate fideque,
Quod me militiae primo dignaris honore,
Nec minus in reduci tibi debeo, maxime, nato,
Absalone tuo. Voti nunc compos in illo
Quod permittis agam.« Surgens penetrauit ad oras
Gessuras alacer, regis dein tecta petiuit
Tholomai et charum secum Absalona reduxit
Ad patrias tandem sedes urbemque beatam.
Nondum tota necis fraternae iniuria regi
Exciderat languenti animo mentique repostum
Viscera carpebat facinus iussitque redire
Absalona suum, quas ante habitabat, ad aedes,
Vt neque spectandum se regi praebeat ille,
Nec uisum ueniat regem longeque facessat
A facie uultuque patris, licet ipse decore
Absalonis forma Corporis ante alios iret: mensura per artus
Exaequata suos fuit illi, splendida forma
Oris purpurei, niuibus certantia colla,
Caesaries auro, geminis duo lumina stellis.
Parthenopeus Nireus Pulchior ad Thebas misso duce Parthenopeo,
Ad Troiam Nireo fuerat Dauidis alumnus.
Quum tamen ambo una iam uersarentur in urbe,
A genitore duos declinans luxerat annos.
Interdicta sibi praesentia quippe parentis
Quum foret, exilium grauius tolerabat ibidem
Quam quum Gessuris fugiens latitauit in oris.
Pertesus ueniae molimina tarda futurae
Conspectumque patris cupiens precibusque Ioabi
Venturum hoc sperans, accersere iusserat illum,
Cunctantemque iterum rursumque uenire negantem.
Postremo iratus seruos in praedia mittit,

Apšalom zapali Joabovu ljetinu

Kojima prethodno bje zapòvjedio da žito
Zapale njemu, već zrelo. I oni baciše baklju:
Pljeva se zapali, planu, i plamen zahvati slamke
Brzo, a onda oganj, pucketajuć', proždrije klasje.
Odande lagana iskra poletje nošena zrakom:

Poredba

Bila je mušici slična, a takve su, kako se priča,
Živjele nekoć u peći kad göd bi kovine tempske
Kiterki posvećen Cipar u silnom talio žaru.
Sluge, izbèzumljene zbog štete, k Joabu dođu:
Razdrijevši ruho, gospáru o zločinu zboriti počnu,
Kako je gorući plam opustòšio njegovo polje.
Nato Joab, pohitjev u Apšalomovu kuću,

Joab Apšalomu

Napade ovim riječ'ma mladića: »Da budem ti vjeran,
Moja me natjera ljubav spram tèbe. Ublažih ti gnjevno
Očevo srce i sâm te iz tuđinske zemlje dovedoh
Te se rodnome tlu sad veseliš. Pa čime zaslužih,
Apšalome, što skrivih da moje si usjeve dao
Pòharat' ognjem? No taj me gubitak ne boli toliko
Koliko mahnitost tvoja.« A Apšalom, smiješeć' se, reče:

Apšalom odgovara

»To ne učinih iz srdžbe, već moje srce i duša,
Joabe, željahu tebe. I jâ te pòzīvāh često,
No kad vidjeh da tî ne dóđe, ovo učinih
Promisliv dobro o svemu. Jer sad ću uživat' u tvome
Prisustvu te sam ti voljan mnogòstruko naknadit' štetu,
Ako se ikad sudbina na moje osmjehne želje.
Pođide stoga i ovo poruči mi milome ocu:
Čemu se — prognanik ja — iz gešurskog kraja povratih
Ako mi valja još teže u očinskom trpjeti gradu?
Molim da mi se već omogući vidjeti onog
Koga odavno želim. I nek se udóstoji meni
Blago pokazati lice. No ako smatra da moju
Krivnju nikakvo vrijeme baš nikada izbrisat' neće,
Nek me već pogubi jadna. Jer nije mi tòliko teško
Umrijeti kòliko dragog i živog ne gledat' oca.«
Takve mu naloge izda. I prvom prilikom Joab,
Smjesta ih kralju prenèse te blagim molbama svojim
Gane kraljevo srce, i njemu ishodi oprost
I blagodati mira za kojim je žudio silno.

Apšalom dolazi ocu pred oči

Apšalom bude pozvan, te hitno pođe do kralja.
Pokloni se čim dođe i pade ničice prēdā nj.

Messem Ioabi incendit Absalon

Qui iam maturam flammis incendere messem
Illius iussi, torrem iecere: Perustae
Collucent paleae, culmos comprendere flamma
Festinat, crepitantem ignis consummit aristam.
Inde leuis scintilla uolat perque aera fertur

Comparatio

Muscarum in morem, quales fornacibus olim
Viuere fama fuit, quoties Cithereia Cypros
Conflaret multo Themesea calore metalla.
Exciti damno famuli uenere Ioabi
Et scissis tunicis domino coepere referre
Vastati facinus flammis torrentibus agri.
Tunc Absalonis subiens cito tecta Ioabus

Ioabus ad Absalonem

Aggreditur iuuenem dictis: »Tibi fidus ut essem,
Me meus egit amor. Placaui irata parentis
Corda tibi, externis duce me translatus ab oris,
Natali gaudes terra. Quo crimine tandem,
Absalon, hoc merui, segetes ut iusseris igni
Deuastare meas? Nec me mea damna fatigant,
Sed furor iste tuus.« Subridens Absalon inquit:

Absalon respondet

»Haud hoc iratus feci, sed nostra, Ioabe,
Mens animusque tui cupiens, quum saepe uocatum
Non uenisse quidem cognouit, talia secum
Commentans egit. Te nunc praesente fruetur
Et tibi multiplici damnum mercede rependet,
Si uotis fortuna meis arriserit unquam.
Ergo age, uade, pio defer mea dicta parenti:
Vt quid ego redii Gessuris exul ab oris,
Si grauiora pati patria contingit in urbe?
Tempore tam multo conspectus, oro, cupiti
Copia iam fiat, placidos ostendere uultus
Iam mihi dignetur. Vel si delebile crimen
Esse meum nullo saeclorum iudicat aeuo,
Iam perimat miserum. Non tam graue luce carere
Est mihi quam facie uiui charique parentis.«
Haec mandata dedit. Mox continuoque Ioabus
Haec eadem defert regi mollique precatu
Illius inflexit mentem ueniamque petenti

Absalon uenit in conspectum patris

Impetrat et uotis optatae munera pacis.
Absalon hinc regem maturat adire uocatus,
Venit et ad terram uestigia pronus adorat.

Otac ga prihvati, diže i, desnicom držeć' ga jošte,
Blago opomene sina. A potom mu savije ruke
Oko bijeloga vrata te plakaše ljubeći sina;
Njegov zaboravi grijeh i budućnost mu sretnu požèli.
Takve se želje, međùtīm, u lagan rasplinjuju uzduh
Obično — ako im stoje na putu prègrešni čini:
Pošto je dobio oprost za zločin — za bratoubistvo,
Apšalom podiže glavu, uzòholī se i poče
Hlepit' za visokom časti — za prijestoljem svojega oca.
K tome se silama svim okò toga trudio samo
Kako bi prognao oca daleko i dobio krunu
Sam te prisvojio žezlo kad jednom ga oduzme njemu.
Nabavi dakle sebi izàtoga kola i, s pomnjom,
Oružje prikladno zà rat. I konjicu bješe mu drago
Vodit' — pedeset momaka. A podatna srca bi puka,
Koji bi stizao ù grād, osvajao ljubaznim riječ'ma
Te bi se uslužnim još pokazivao svojem građánstvu,
Miteći darima jedne, a druge obèćāv im štogod,
Nà svakī način sve, ne propuštajuć', ukratko, ništa
Čime bi mogao samo — računaše — òmiljet' svima.
Pošto je naklonost puka i naroda napokon stekô,
Htio je, tobože, zavjet zbog povratka svoga iz grada
Gešurskoga izvršit' uz grobnice prvih otaca,
U Hebrónu gdje leže u rakama sveta tjelesa:
Tijelo Adamovo te Abraham, Izak i Jakov
Skupa sa ženama svojim. I kralj ga pusti nek ide
Eda bi òbećānu i dužnu prinio žrtvu
Bogu, govoreć' grijeh je što sveto obećasmo njemu
Ne htjeti to izvršit'. I Apšalom pođe u Hebron,
Kamo prispije s dvjesta vojnika. Smjestiv se ondje,
Po izràēlskima gradòvima ljude razàsla,
Koji mu odani bjehu, sa slijedećom porukom puku:
Kada truba zatrubi, uz gromki poklič nek tada
Proglase njega za kralja, kom sveta priliči kruna;
Visokim zidinama Hebróna on okružen sada
Vlada i, stolujuć' ondje, već sudi poslušnom puku.
Bijaše znàmenit muž — Ahitòfel — iz grada Gilóna,
Ratnim lukávstvima vješt. I Apšalom odmah ga pozva,
Uzvisi najvišom čašću i učini prvim do sèbe
Da bi ga uvijek taj u svemu svjetovat' znao

Apšalom hlepi za kraljevstvom

Ahitofel

Erigit apprensum genitor dextraque retento
Dat dulces monitus. Post haec amplexus utraque
Candida colla manu lachrymis dabat oscula fusis
Oblitusque mali nato felicia fata
Optauit. Sed uota leues uanescere in auras
Consueuere, quibus nimis impia facta repugnant.
Post donata sibi fraternae crimina caedis
Absalon elata coepit ceruice superbus
Appetere excelsum patriae sibi sedis honorem.
Hoc unum totis moliri uiribus ultro,
Vt pulso genitore procul diademata solus
Occupet atque illi sceptro potiatur adempto.
Hinc igitur currus sibi praeparat armaque bello
Opportuna fouens, equitatum laetus agebat
Quinquaginta uirum. Plebis uenientis ad urbem
Allicere affatu coepit mollissima corda
Et facilem praestare suis se ciuibus ultro,
Hos donis, illos promissis, omnibus omnes
Solicitare modis et nil dimittere prorsus,
Quo cunctis charum fieri se posse putaret.
Iam tandem parto populi uulgique fauore,
Votum pro reditu Gessura fingit ab urbe
Iuxta primorum soluendum marmora patrum,
Hebronae tumulata iacent ubi corpora sancta
Adae atque Abrahae simul Isachique Iacobique
Vxorumque una. Rex illi caessit, ut iret
Offerretque deo promissa et debita sacra,
Esse nefas dicens, quod recte uouimus, illud
Reddere nolle deo. Tunc Hebronam ille profectus
Cum bis centeno peruenit milite. Postquam
Illic consedit, certos direxit ad urbes
Israhelitanas, populis haec iussa ferentes,
Vt clangente tuba magno clamore salutent
Absalona sacro dignum diademate regem,
Moenibus Hebronae qui nunc circumdatus altis
Imperat atque sedens populo dat iura uolenti.
Achitophel Gilone fuit uir nobilis urbe,
Artibus instructus belli. Mox Absalon illum
Accitum primo post se sublimat honore,
Vt regat ille suo semper quaecunque regenda

Absalon appetit regnum

Achitophel

Zà što se traži više iskústva, u ratu i miru.
Potom Apšalom mladi, onako smion i drzak,
Smjesta zaklati dade po izbor ovce za žrtvu;
Junce što još im vrat ne izlíza i ne skuči jaram
Žrtvova, te se svi što pod njegovom zastavom bjehu
Otprije, urote, riječ mu zadádū proglasiv ga kraljem.
Îz dāna ù dān je narod iz svoga rodnoga kraja
Grnuo k njemu i čete umnažao: skupine ljudi,
Koji su dolazili pod zidine veljeg Hebróna,
Stršahu oružjem raznim. I stoga se Apšalom mladi
Uzdao sve to više da skoro će domoć' se krune.
Glasnik uzbuđen dođe da izvijesti kralja o tako
Zamašnim pripremama. A kralj se uplaši nato
Te se prisjeti riječi što prorok Natan ih reče
Kad mu je ono davno zaprijetio da će ga mnoga
Zla od vlastita roda zadésit'. I odluči stoga
Da se ne laća mača, već gradskom naredi puku
Davidov bijeg
Neka se s njime povuče: »Uklonimo se odávde,
Vjerna čeljadi moja, dok Apšalomove snage
Ne stignu, jer ćemo tad iskrvarit' i poginut'«, reče.
»Nikada strepio nisam pred borbom u ratu s tuđincem,
Ali sam prisiljen, evo, da sada drhtim pred sinom.
Ná me dušmanski kreće moj Apšalom! Ne bje mu dosta
Što je bratovom krvlju omastio desnicu svoju:
Preko utrobe moje zadobiti kraljevstvo hrli.
Tol'kom se zločinu dajmo uklonimo, tòlikom bijesu,
Dok još vremena ima za uzmak.« I s Davidom skupa
Dobrovoljno otíđe i cio dvor mu te cijele
Povorke puka: odu i keretske, peletske čete,
Tàkōđer šeststo ljudi iz Gata, dalekog grada,
Koji se vraćahu sada da Davida prate i da mu
Drugovi budu u ratu. A ove je vodio Itaj,
Snažni i hrabriji òd svih. No David, okrenuv se k njemu,
David Itaju
Reče: »Meni je tvoja, o Itaju, poznata vjernost
Kao i pöstojānōst. No razloga nema da slijediš
Zastave naše: kô došljak, u našem Salemu možeš
Dovoljno siguran biti. Sa svojim se ljudstvom ded vrati,
Molim te, ostani mirno u gradu i ničeg se ne boj!
Ovaj se ne diže rat na Sirijce niti se žele
Zidine vašega Gata osvojiti: ovaj je razdor

Consilio meliore forent castrisque domique.
Inde animi audacis iuuenis frontisque proteruae
Extemplo caedit lectas in sacra bidentes,
Necdum panda iugo detritos colla iuuencos
Immolat atque omnes dudum sua signa secuti
Coniurant spondentque fidem regemque salutant.
Inque dies populus patriae de finibus orae
Concurrens turmas augebat; agmina telis
Horrebant uariis uenientum ad moenia magnae
Hebronae. Iuueni tanto magis Absaloni
Iam conquirendi creuit fiducia regni.
Nuncius ad regem tantos deferre paratus
Solicitus uenit. Verbis rex territus eius
Et secum recolens Nathani dicta prophetae,
Cum quibus ille fuit dudum mala multa minatus
Cognata de gente sibi, decreuit ab armis
Abstinere modo iussitque recedere secum
Dauidis fuga
Vrbanum populum. »Caedamus sedibus istis,
O mihi fida manus, ne uiribus Absalonis
Oppressi effuso pereamus sanguine!« dixit.
»Externi nunquam timui certamina belli,
Et natum nunc ecce meum exhorrescere cogor.
Me petit infestus meus Absalon. Haud satis illi
Inquinasse fuit fraterno sanguine dextram,
Per mea festinat comprendere uiscera regnum.
Caedamus tanto sceleri tantoque furori,
Caedendi dum tempus adest.« Abiere uolentes
Cum Dauide simul domus omnis, omnia plebis
Agmina: Celethi legiones atque Philethi
Sexcentique uiri Getha procul urbe profecti,
Inde reuertentes, comites Dauidis ut essent
Et bello socii. Dux horum fortis Etheus
Atque animo praestans fuerat. Conuersus ad illum
Dauid ad Etheum
Dauid »Ethee,« inquit »mentis mihi note fidelis
Constantisque animi, non est, ut nostra sequaris
Signa quidem! Solymis tutus potes aduena nostris
Esse satis. Redeas, oro, tecumque tuorum
Agmen agens media securus in urbe quiesce.
Non haec bella Syros spectant, nec moenia uestrae
Poscuntur Gethae. Vexat discordia solam

Samo izràēlski narod pogodio. Apšalom mene
Želi s prijestolja prognat' i očeva žezla se domoć'
Pošto me progna. Stog idi i pusti da trpim sudbinu
Koju sam svojim grijehom zavrijedio.« Reče, i nato
Suze mu obliju lice. No Itaj mu odvrati ovo:

Itaj odgovara

»Nekoć sam, veliki kralju, napustio očinsku kuću
Poradi tebe. Pa zašto da sada, kad s tobom sam dosad
Svaku uživao sreću, u nesreći napustim tebe?
Neka sudbìna sprovede što hoće, no mi ćemo tebe
Svi, kamo gòd se tî okrenuo, pratit' u stopu.
Bilo da kreneš u smr̀t il' u život, kunem se bogom,
Nikad te ostavit' neću, već tvoj će umrijeti vojnik —
Itaj, vidi li tebe da gineš, zajedno s tobom.
Uvijek ću s mačem u svàku, ma kako strašnu opasnost,
Predragi Davide, zá te i tvoje kraljevstvo srnut'.
Stoga mi svjetuješ zalud da vratim se zato što bježiš.
Pusti da pripazim ná te.« To rekav, u povorci osta.
Uvidjevši da Itaj pri odluci ostaje čvrsto,
David, Jišajev sin, zapovjedi četama svojim
Da se prebace preko brzácā na rijeci Kidrónu.
Iđahu spuštene glave, no nisu koračali tromo,
Žalosni lijahu suze i òkrētahū se natrag
Licem te nàrīcāhu što rodnu napuštaju grudu,
S njome i slatku djecu, a s djecom i supruge drage.
Kad su krenuli putem uz obronke Maslinske gore
Prema pustinji iduć', gle, svećenici naìšli

Sadok Ebjatar

Sadok i Ebjatar s njime te ostali jošte leviti
Kovčeg saveza božjeg na svojim ramènima noseć'.
David pak, smatrajuć' se nedóstojnim milosti takve,
Reče: »Natrag u grâd taj sveti odnesite zalog!
Ondje molite svi proročanstvo sigurno zá me,
Tàkōđer pitajte ondje, po obredu prinijevši žrtvu
Višnjemu, nebeskom kralju, ubùdūće što mi još sprema.
Ako se sažali ná me odsàdā, on će me ovih
Izbavit' muka, a svoje pod krovove vratit će sluge
Drevnoga, očinskog tla. No ako me ikakva kazna
Čeka, pretrpjet ću sve što gòd se Gospodinu svidi.
Odgovor, bio ma kàkav, vi nastojte javiti meni.
U međùvremenu u pustinji mislim potražit'
Sklonište dokle ne saznam što volja previšnjeg kralja

Israhelitarum gentem. Me pellere regno
Expetit et pulso sceptris genitore potiri
Absalon. Ergo abeas et me sine fata subire
Crimine digna meo.« Sic fatus protinus ora
Perfudit lachrymis. Cui sic respondit Etheus:

Etheus respondet

»Dimisi patrios quondam, rex magne, penates
Te propter. Nunquid qui tecum prospera caepi
Hactenus, aduersa nunc pressum sorte relinquam?
Sed, peragat quodcunque uelit fortuna, sequemur
Te tergumque tuum, quoquo te uerteris, omnes.
Siue petes mortem seu uitam, numina iuro,
Nusquam abero milesque tuus morietur Etheus
Tecum una, si forte mori te uiderit, arma
Semper in omne feret maiusque pauore periclum
Pro te proque tuo, Dauid charissime, regno.
Frustra igitur suades, ut te fugiente reuertar,
Me sine te seruem.« Sic fatus in agmine mansit.
Hinc ubi iam fixam mentem cognouit Ethei
Iesseides Dauid, iussit transire cohortes
Vltra Cedronis torrentes fluminis undas.
Ibant demisso non lentis passibus ore,
Profusis moesti lachrymis et lumina retro
Flectentes, natale solum dum linquere lugent
Et dulces pariter chara cum coniuge natos.
His iter ingressis iuxta iuga consita oliuis

Sadoch Abiathar

Desertum uersus, Sadochus et Abiatharus
Ecce sacerdotes ueniunt reliquique Leuitae,
Portantes humeris diuini foederis arcam.
Censuit indignum tali se munere Dauid
Atque ait: »Hoc sacrum pignus referatur ad urbem.
Illic de nobis oracula certa petantur,
Illic quaeratur, sacris modo rite litatis
Aetherio regi, quid iam parat ipse futurum.
Illum si nostri miseret iam, subtrahet istis
Suppliciis seruosque suos ad tecta reducet
Antiqui patriique soli. Sin mulcta paratur
Vlla mihi, patiar domino quodcunque libebit.
Quicquid erit, curate mihi responsa referri.
Interea latebras desertae quaerere terrae
Est animus, donec noscam, quid numina summi

Nalaže meni.« I kovčeg tek tada odnije natrag
Sveto pleme. A dalje, u pratnji cijeloga mnoštva,
Davidova bol David se penjati poče uz obronak Maslinske gore
Gazeći nogama bosim, koračajući po pijesku,
Suzama kvaseći lice, u crni se plašt zaogrnūv.
Isto je činila to i cijela njegova vojska
Iduć' za kraljem tužna i uzdišuć'. Nedugo zatim
David dobije vijest da u taboru okrutnog vođe
Boravi i Ahitòfel, veòma umni svjetòvāč.
Podiže ruke visoko, a onda, pomoliv se, reče:
»Bože, molim te, daj Ahitofelu benastu pamet
I obezúmi mu savjet!« A uto s vrha planine
Hušaj Hušaja spazi u čije junáštvo, sposóbnost i vjernost
Često se uvjerio u raznim teškoćama svojim.
Stoga zapovjedi njemu da pođe natrag u Salem
Te se prijetvorno vlada. »Izjavi da pripadaš stranci
Apšalomovoj«, reče, »a njemu, kad prispije, reci:
Nekoć sam, Apšalome, ja, evo, prijatelj vjeran
Davidov bio, no tvoj sam odsàdā. Pa sad mi dopusti
Samo da živim zá te.« I počne l' se kòristit' tobom,
À tī onda prioni da svojim lukávstvom ometeš
Ahitofelov savjet. I sve što Apšalom reče
Sadok Ebjatar Ili poduzeti htjedne prišapnide Sadoku odmah
Nä uho, Ebjataru takóđer, njegovu drugu.
Ti će se pobrinut' već da sve mi dojave uvijek
Ahimaas Jonatan Preko sinóvā — Ahìmās i Jonatan oni se zovu.«

Me iubeant regis.« Tunc demum rettulit arcam
Sacra tribus. Porro turba comitatus ab omni,
Dauidis dolor Montis oliueti cliuum quum scandere Dauid
Coepisset, nudis pedibus calcabat arenas,
Ora rigans lachrymis, nigro uelamine tectus.
Hoc imitata phalanx omnis tristique gemensque
Terga sequebatur regis. Mox forte relatum
Accepit Dauid, uafrum nimis Achitophelem
In castris residere feri ducis Absalonis
Sublatisque alte palmis orauit et inquit:
»Da, quaeso, fatuam mentem, deus, Achitopheli
Consiliumque minus prudens!« Hinc montis ab ipso
Chusus Culmine conspexit Chusum, sibi saepe probatum
In dubiis uirtute, fide, moderamine rebus.
Hunc igitur iussit simulata mente redire
In Solymas. Inquit: »Tum te de parte fatere
Esse Absalonis. Dic, postquam uenerit, illi:
'En ego, qui fueram Dauidis fidus amicus,
Absalon, ipse tuus modo sum. Tu uiuere tantum
Me permitte tibi.' Quod si te coeperit uti,
Aggredere inde, tuo ut turbes Achitophelis
Astu consilium. Mox quicquid dixerit ipse
Sadoch Abiathar Absalon et quicquid tractauerit, auribus abde
Sadochi sociique eius simul Abiathari.
Hi mihi cuncta quidem per natos reddere semper
Achimas Ionathas Curabunt, Achimas qui sunt Ionathasque uocati.«

SADRŽAJ

Knjiga o Kraljevima II, gl. XVI. Sluga Siba donije Davidu darove. Okrivljuje svoga gospodara Meribaala za otpadništvo. Bježeći pred Apšalomom, David dolazi u Bahurim. Trpi Simejeva proklinjanja. Apšalom prima Hušaja po njegovu dolasku u Jeruzalem. Na Ahitofelov poticaj javno obeščašćuje očeve priležnice. XVII. Ahitofel zatraži od njega da pođe za Davidom. Hušaj se usprotivi. Apšalom prihvaća Hušajev prijedlog. Hušaj preko glasnikā obavještava Davida. Oni što bjehu poslani k Davidu vidješe da za njima idu Apšalomovi vojnici, pa se sakriše u bunar. Kad se ovi stadoše vraćati, izidoše iz bunara, dođu kralju i savjetuju mu da bježi. Od jada što mu je prijedlog bio odbijen, Ahitofel oduze sebi život konopcem. David ulazi u grad Tabor. Apšalom prelazi preko Jordana. Postavlja Amasu na čelo vojske. Podiže tabor u Gileadu. David prima pomoć od amonskih kraljeva. XVIII. Postavlja za zapovjednike Joaba, Abišaja i Itaja. Ovi upraviše bojni red protiv Apšaloma. Kralj ostade u gradu. Pošto se zametnuo boj, Apšalomove pristaše budu potučene. Apšalomu se na bijegu zaplela kosa, i bude proboden. Čuvši za pobjedu, kralj poče žaliti Apšalomovu pogibiju. XIX. Oprosti svima koji bijahu s Apšalomom. Njegova vojvodu Amasu učini drugom po dužnosti Joabu.

KNJIGA XI

Tek što je ušao Hušaj u bedeme Salema grada,
Eto i Apšalom već u pratnji velikog mnoštva
Stiže, a njemu uz bök Ahitofel se pribio tješnje
Òd drugih svih. I dok se u gradu događalo sve to,
David već prešao bje strmenitije planinske kose.
Uto mu sluga Siba u súsret s darima dođe —
Siba što nevjeran bje gospodaru svom Meribálu.
Sluga Siba optužuje Meribaala za nevjerstvo kralju
Došavši, pokloni se i, padnuv pred Davida nice,
Dva natovarena magarčića prědā nj izvède.
Tovar se sastojao od dviju mješina punih
Vina (od kože su bile sa kinifskog odrte stada),
Te od hljebova dvjesta rumènih i stotinu jošte
Grozdova sušena grožđa te vijenaca smokava suhih,
Nanizanih na sítu, do stotinu, okusa slatka.
Donoseć' poklone te, progovori: »Štovani kralju,
Ove ti darove pruža tvoj sluga — siromašni Siba.
Bio bih dao i više da sudba je više mi dala:
Skučene prilike kućne darežljivom smetaju srcu.
Htijah — nek ì tō je dosta!« A kralj će, ljubaznim licem

ARGVMENTVM

Regum lib. II, cap. XVI. Siba seruus munera obtulit Dauidi. Miphibosetum dominum suum defectionis insimulat. Dauid fugiens Absalonem uenit in Baurim. Semei maledicta patitur. Absalon Chusum Hierosolymas ingressum recipit. Achitophelis impulsu patris concubinis palam abutitur. XVII. Achitophel petiit, ut persequatur Dauidem. Chusus intercessit. Absalon sequitur sententiam Chusi. Chusus per internuncios certiorem facit Dauidem. Qui missi fuerant, uiderunt post se uenire Absalonis milites, et latuerunt in puteo. Recedentibus egressi ueniunt ad regem et suadent fugam. Achitophel repudiatae suae sententiae dolore laqueo sibi mortem consciuit. Dauid ingreditur oppidum Castra. Absalon transit Iordanem. Amasam praeficit exercitui. Castrametatur in Galad. Dauid auxilia accipit a regibus Amonitarum. XVIII. Constituit tribunos Ioabum, Abisam et Etheum. Hi direxerunt aciem aduersus Absalonem. Rex in oppido remansit. Commisso proelio Absaloniani caeduntur. Ipse Absalon fugiens per capillos implicatur et confoditur. Rex audita uictoria lugere coepit Absalonis necem. XIX. Omnibus qui cum Absalone fuerant pepercit. Amasam eius ducem Ioabi collegam fecit.

Lib. XI

Iam uix ingresso Solymarum moenia Chuso
Absalon ecce etiam magna comitante caterua
Aduenit laterique latus magis omnibus haerens
Achitophelis erat. Sed talia dum urbe geruntur,
Iam iuga transierat montis magis ardua Dauid,
Quando illi occurrit seruus cum munere Siba,
Siba seruus Miphibosetum insimulat perfidiae in regem
Siba suo domino malefidus Miphiboseto.
Adueniens prono Dauidem uertice adorat
Atque offert geminos pressos sub pondere asellos.
Pondus erat totidem Baccheo plena liquore
Tergora Cyniphio direptae de grege pellis,
Bis centum rubidi panes uuaeque manipli
Centeni passae, centeni denique scirpi,
Inserti siccis dulcique sapore mariscis.
Talia dona ferens »Haec« inquit »munera seruus,
Rex uenerande, tuus tibi pauper porrigo Siba.
Plura daturus eram, si fors mihi plura dedisset.
Res angusta domi largis affectibus obstat,
Sit uoluisse satis.« Postquam rex omnia uultu

Primivši darove sve, ovako: »Ti si mi, Siba,
Draži od svojih darovā kad ò tvōm razmišljam srcu,
Vjernom i zá me brižnom. No reci mi Jonatin gdje je,
Moga prijana, sin — Meribàal, čiji si sluga?«
Kao po dogovòru — jer odgovor ranije smisli —
Siba protiv svoga gospodara
On, uvrebavši zgodu, veòma lopovski reče:
»Ne dao bog da taj što tebi ne služi vjerno
Bude gospodar moj! Jer zà kog me pitaš, u gradu
Osta od isprazne nade pocikujući i zboreć':
‚Djedovskog kraljevstva žezlo sad napokon dobit ću natrag:
Apšalom ratuje sada za mène!' A nà tē ga riječi
Ostavih pobjegavši daleko i pođoh za tōbōm.
Volim umrijeti s tobom no živjet' ugađajuć' srcu
Što se od kraljevstva tvoga otuđilo« — zborahu usta
Himbena, puna lukávstva. A kralj će, usplamtjevši gnjevom,
Vjerujuć' njegovim riječ'ma: »Što göd Meribálovo bješe,
Nalažem tvoje nek bude!« O jao, kako li razum
Svagda rasuđuje krivo! Za prijavljen zločin osudit'
Nekoga, vjerujuć' jednom, a ne htjeti optuženíku
Ama baš nikakvu dati mogućnost da može se branit'!
Nedužni, eto, gospodar sa očinskih morade otić'
Posjeda da bi ih sluzi prepustio. Nà žalōst, takvu
Plaću zaslužiše laži i spletke te nečuvène
Jednoga lažljivog sluge. I tako se veselo Siba
Vrati u sveti grad za lopovsko nagrađen djelo!
David trpi Šimejeva proklinjanja
Odande odlazeć', kralj do pred Bàhurim stiže. A Šaulov
Oholi sùplemenīk iz Bàhurima izáđe —
Šimej, Gerin sin, i s obližnje litice gorske
Stade se mahnito, bijesno na Davida kamenjem bacat'
Ondje te ga ovako iz svega grditi glasa:
»Nosi se, nevjerni robe i vlädāru okrutna srca,
Koji nasilno držiš poòdāvno otetu krunu
Šaulovu nasljedniku! No božja pravedna kazna
Stiže sada zločínca: jer sin te oružjem goni,
Kako si nepravo ti progonio ranije druge.
Sada za takav zločin po zasluzi ispaštaš kaznu.«
Trčeći sljemenom brijega, na Davida vikaše tako,
Koji je išô ravnicom i odsvud okružen bio
Abišaj kralju
Prehrabrim ljudima svojim. A junački Abišaj tada
Reče okrenuv se kralju: »Tà dokle će, predobri kralju,

Accepit placido, »Donis iocundior« inquit
»Es mihi, Siba, tuis, animum dum penso fidelem
Solicitumque mei. Sed dic, ubi natus amici
Est nostri Ionathae, cui seruis, Miphibosetus?«
Ille ex composito meditatas ante loquellas
Siba in dominum suum
Tempore captato multa cum fraude ferebat:
»Absit, ut hic dominus mihi sit, qui mente fideli
Non tibi deseruit! Quem quaeris, mansit in urbe
Spe uana exultans ac dicens: 'Tempore in isto
Sceptra mihi regni tandem reddentur auiti.
Pro me bella gerit nunc Absalon'. Ista loquentem
Deserui fugique procul tua signa secutus.
Malo mori tecum quam uiuens corda fouere
A regnis aliena tuis.« Sic lingua locuta est
Perfida, plena dolis. Dictis quoque credulus istis,
Exardens odio rex dixit: »Miphiboseti
⟹ Quae fuerant, iubeo tua sint!« Proh semper iniquum
Mentis iudicium! Delato crimine quenquam
Vnius damnare fide nullamque tuendi
Sese uelle reo penitus concedere partem.
Ecce insons dominus fundis exire paternis
Cogitur, ut seruo tradantur. Scilicet istam
Mercedem meruere doli fraudesque nefandae
Fallacis famuli. Scelerati praemia facti
Siba ferens, laetus sanctam remeauit ad urbem.
Dauid patitur maledicta Semei
Rex inde abscedens Baurinum uenit in agrum.
A Bauri egressus Saulina stirpe superbus
Geriades Semeus, de montis rupe propinqua
Contra Dauidem lapides torquere furendo
Coepit et hunc ipsum contenta carpere uoce:
»I nunc, crudelis regnator, perfide serue,
Haeredi regnum qui quondam Saulis ademptum
Vi retines! Sed iusta dei uindicta scelestos
Insequitur mores. Nati propelleris armis,
Qui non iure tuis alios oppresseris ante.
Nunc tali meritas pendis pro crimine poenas.«
Sic iuga percurrens montis clamabat in illum
Plana incedentem, medium cingentibus alis
Abisas ad regem
Praestantum uirtute uirum. Tunc fortis Abisas
Ad regem conuersus ait: »Quonam usque procaci

Bestidnim jezikom pasjim taj prokletnik lajati ná te?
Nego, deder dopusti da smjesta mu besramna usta
Ovim mačem posiječem!« I nà tē riječi se maši
Desnicom drška mača, a mrkim pogleda okom
Šimeja. Ali mu kralj progovori kušajuć' blagom
Kralj odgovara
Besjedom njegove prijetnje obuzdati: »Prođi se toga,
Nemoj čovjeka onog kažnjavati! Možda me sada
Drsko proklinje on jer bog to hoće, a tko bi
Božjem se nalogu smio protiviti? Odveć je, evo,
Okrutno rođeni sin zavojštio ná me, a tî bi
Htio da taj što nije mi rod ne žalosti me riječju?
Pusti ga, ako je bog odredio tako, nek ná me
Sasipa pogrde svoje! No možda će strpljivost moja
Srdžbu ozlòjeđena božanstva ublažiti meni,
Pa će mi nabolje bog izmijeniti sadanji udes.«
Stoga su šuteći išli, a Šimej je s litice one
Vikao pogrdne riječi i kamenje zajedno s prahom
Sasipao na kralja rad poruge čineći sve to —
Dok ga ne ostaviše daleko za leđima svojim:
Stigoše već u nenaseljen kraj i u zelenu šumu.
Tu se utâboriše i, trudni, odahnuše potom.
Uto je Apšalom već u središtu stajao grada —
Hušaj Apšalomu — Apšalom njemu
Ohol, a njemu će Hušaj: »Zdrav bio, slavni nam kralju!«
Ali se začudi on: »Što ne póđe za Davidom svojim,
Hušaju, kojem si uvijek tolìko privržen bio?«
»Meni je, Apšalome«, odgovori Hušaj, »tek onaj
Kralj kog izabra bog i koga izràēlski jošte
Prìznade narod i puk. I Hušaj će služiti njemu.
Prije sam slušao kralja, a sada ću kraljeva sina
Slušat'. No ì pravo jest da gospodar i nasljednik krune
Kraljeve pouzdaníke upòtrijebi napokon zá se.«
Poredba
Kao kad slučajno putnik isprèd sebe ugleda zlato
Te od veselja kliče i žuri se, ispruživ ruku,
Uzet' ga, ogleda ga, a onda u kutiju sprema
Da ga upotrijebi tada kad potreba dođe i vrijeme:
Tako s veseljem na licu i Apšalom Hušaja primi
Jer ga medene riječi omamiše. Nè časēć' potom,
Ahitofela pozva i zatraži savjet od njèga
Što bi već trebalo prvo u ovom učiniti času.
Ali videći taj da puk se u sŕcu koleba

In te latrabit lingua canis ille nefandus,
Optime rex? Sine me, petulantia protinus ora
Hoc caedam gladio!« Sic dicens porrigit ensis
Ad capulum dextram, Semeum quoque lumine toruo
Suspexit. Sed enim miti sermone minacem
Rex respondit
Rex cohibere uirum conatus »Desine« dixit
»Velle illum punire hominem. Fortasse iubente
Haec maledicta deo nobis nunc ingerit audax,
Et quis iussa dei reprenderit? Ecce parauit
In me bella meus nimium crudelia natus,
Et non uis uerbo me gens aliena lacessat?
Mitte illum, si sic statuit deus, et mihi probra
Ingerat ille idem. Forsan patientia nostra
Placabit nobis commoti numinis iram
Et deus haec fatis mutabit fata secundis.«
Ergo ibant taciti, Semeo de rupe tonante
Vocibus indignis et scrupos puluere mixtos
Spargente in regem, probri simul omnia causa,
Donec eo post terga procul longeque relicto
Desertos adiere locos siluamque uirentem:
Illic compositis curarunt corpora castris.
Absalon interea media stetit urbe superbus.
Chusus ad Absalonem Absalon ad illum
Ad quem Chusus ait: »Salue, rex inclyte, salue!«
Ast ille admirans: »Cur non Dauida secutus,
Chuse, tuum fueris, tam semper deditus illi?«
Respondit Chusus: »Meus est rex, Absalon, ille,
Quem deus elegit, quem plebs populusque probauit
Israhelitanus. Chusus quoque seruiet ipsi.
Obsequiosus eram regi, nunc regis alumno
Obsequiosus ero. Fas est, ut regis amicis
Successor regni tandem dominusque fruatur.«
Comparatio
Hinc ueluti exultat comperto forte uiator
Ante pedes auro, prolata prendere dextra
Illud festinat, spectat loculisque reponit,
Tunc usurus eo, quum res tempusque requiret,
Sic laeto excaepit Chusum tunc Absalon ore
Mellitis captus sermonibus. Impiger inde
Consilium accito sibi postulat Achitophele,
Quid facto sit opus iam primum tempore in illo.
At uero ille uidens plebis nutantia corda,

Bojeć' se da će se David i Apšalom smirit', izmirit',
Da će mržnju odbacit', a tada će kralj pokažnjavat'
Snage uz Apšaloma što bijahu — svoje takmâce, —
Reče da nepravda ta, nanesèna nedavno ocu,
Ukloni svačiju dvojbu: »Ti znadeš da su u gradu

Ahitofelov zločinački savjet

Ostale kraljeve žene: učinide tako da mogu
Saznati svi da njih si oskvrnuo dodirom svojim,
Pa će nestati sumnje i nade u pomirbu — lude
Kada poznato bude da David je ponižen tako.«
Što, Ahitofele, činiš, što činiš, najgori òd svih
Svjetnika, svjetujuć' to? Tà vlast dugòtrājna nije
Na opačini strašnoj što počiva! Ne vrijeđa samo
Čovjeka sramotan čin: još većma će to ozlojedit'
Svetost previšnjeg boga. A on običava — gnjevan —
Kraljevstva uništavat' te gradove rušit' i sela.
Apšalom, svjetovan tako, na krôv se otvoren pope
Te na vidljivu mjestu u hitnji rāzape šator:
Onamo dotjerat' dade i òskvīnu maćehe — kažu.
Strašan se zločin zbio na òčiglēd sviju, a njim je
Bezbožnik onaj jasno pokazao da je spram oca
Davida neprijatèljskī raspoložen, da mu je dušman.
Ahitofel izàtog u duši zlotvornoj poče
Mislit' o ishodu rata i bici što im predstòji.

Ahitofel Apšalomu

Pođe do Apšaloma i reče mu: »Ako li meni,
Recimo, dopustiš ti i vidim odlučnost tvoju,
Dva'est ću tisuća uzet' po izbor momaka i noćas
Napasti kraljev tabor. I cio njegov će narod,
Preplašen, pobjeć', a samo zaglavit će stàrina onaj,
Opkoljen oružjem našim, na putu čiji ti život
Stoji da ne uzmeš žezlo. Kad pogine, svi će se vratit'
Živi i zdravi, i svak će pod tvoje zastave stupit'
Te ćeš, van pogibli već, zavladati židovskim svijetom.«
Ovaj sasluša to, doduše, s veseljem na licu,
A i prisutne sve starješine slože se s time.
Ali Apšalom ipak pozove Hušaja te mu
Ponovi riječi što tû Ahitòfel ih maločas reče,
Pa ga upita tad što ò tom prijedlogu misli.

Hušaj osuđuje Ahitofelovu osnovu

»Meni se — òvāj pût — Ahitofelov ne mili savjet«,
Hušaj odgovori njemu, »jer snagu i žilavost ljudi
Koji Davida štite već poznaješ: tjelesno to su

Ne sublato odio composta pace quiescant
Absalon et Dauid, tum quae manus arma secuta
Absalonis erat, regi daret emula poenas,
Vt dubiam tollat cunctis iniuria mentem
Mox illata patri, »Nosti« inquit »in urbe relictas

Achitophelis sceleratum consilium

Vxores regis. Fac harum corpora cuncti
Compressu stuprata tuo cognoscere possint,
Et componendae caessabit credula pacis
Suspicio, laesum quum sic Dauida fuisse
Constabit.« Quid agis, consultor pessime rerum?
Achitophel, quid agis? Non est diuturna potestas
Per dirum quaesita nefas! Non laeditur actu
Turpi solus homo, magis hoc stimulatur in iram
Ipsa dei summi maiestas. Perdere regna,
Erruere et uicos solet hic iratus et urbes.
Absalon admonitus pauimentum scandit apertum
Conspicuoque loco canopea repente tetendit.
Illic compulsas fertur stuprasse nouercas.
Et patuit cunctis ingens scelus, improbus ille
Quo testatus erat contra Dauida parentem
Se gerere hostiles animos infensaque corda.
Achitophel post haec animo uersare scelesto

Achitophel ad Absalonem

Euentum coepit belli pugnamque futuram.
Absalona petens inquit: »Bis milia dena
Lectorum iuuenum sumens, tua certa uoluntas
Affuerit si forte mihi, regalia castra
Hac nocte inuadam. Populus conterritus omnis
Terga dabit, solus nostris circumdatus armis
Corruet ille senex, cuius, ne sceptra capessas,
Obstat uita tibi. Sublato salua redibit
Turba uirum. Cuncti pariter tua signa sequentur
Et iam Iudeo tutus dominaberis orbi.«
Dicta quidem laeto susceperat Absalon ore
Quique aderant natu maiores illa probabant.
Absalon ipse tamen Chuso quum uerba uocato
Achitophelis ibi dudum prolata referret
Et, quidnam super his sentiret, forte rogaret,

Chusus euertit Achitophelis consilium

»Achitophelis« ait Chusus »mihi displicet istud
Hac uice consilium. Vires roburque uirorum,
Qui Dauida tegunt, nosti: praestantia bello

Izvrsni ratnici mahom i junačkih desnica zȁ bōj.
Nadalje, ima li koga tko ne zna kako je otac
Tvoj u opasnosti svakoj pronicljiv i ùz tō dovitljiv,
Kako je udarit' spreman? A sada se, možebit', skriva
Te se opasnosti kloni vojskòvođama prepustiv
Upravu tabora onog. Pa zametne l' sad Ahitofel
Ondje bitku te jedan od tvojih, slučajno, ljudi
Padne, to će se glas proširit' da pade ih trista
Te će i ostale strah obuzeti, pa će i sami
Davidu postati skloni. I stoga prihvati ovaj
Savjet, sigurniji zá te: sva odmah skupi plemena,
Počevši tamo od Dana do krajnjih granica grada
Bèēr Šebe, i svi će na zapovijed doći, a polje
Jedva će primit' ih sve. Pa bilo kamo da pođeš,
Odmah će tòliko mnoštvo pod oružjem krenuti s tobom.

Poredba

Kao kad Nil nabuja te širom poplavi polja
Prostrana razlivši se, tolìkom silom ćeš ljudi
Ì tī Davidovu poklopiti gomilu cijelu
Te ga u prvome srazu oboriti: legija tvojih
Sili nitko neće umàći. A ako ih koji
Prihvati grad, tolìka množina ljudi će moći
Užima opasat' grad i usred ga rijeke odvúći
Te ga potopit' da òd njeg ne ostane čak ni kamenčić.
Kad se pak tòliki pothvat pod tvojim izvrši vodstvom,
Svi će se bojati tebe, a glas će se ò tebi odmah
Pò svim gradòvima pronijet'. Za ugled kraljima služeć',
Tvoje će ime se dići do zvijezda, a tvoja će slava
Neuništiva ostat' izàtog za vijeke vjekóvā.«
Takav se Hušajev prijedlog cjelòkupnom svidio skupu.
S njim se i Apšalom složi iz goruće želje za slavom
Te ne prihvati ono što njemu Gilonjanin bješe
Kušao svjetovat' tada oštròumnim savjetom svojim,
Premda je bio taj — Ahitofel — pronicljiv i lukav.
Tako se božjom voljom dogodilo ispravan da se
Ahitofelov savjet u lagan raspršio uzduh,

Apšalom

Pa je Maákin sin po zasluzi platio glavom.
Nato potajno Hušaj do svèćenikā otíđe,
Koje je ì sām poznavô, do Sàdoka i Ebjatára,
Te im otkrije sve o čemu su vijećali netom
I što rješeno bje, upozoriv ih neka se trude

Corpora sunt illis fortesque in proelia dextrae.
Inde tuus genitor discrimine quam sit in omni
Prospiciens, quam mente sagax, quam promptus in armis,
Nemo est quem fugiat. Sed nunc fortasse periclum
Vitans ipse latet, ducibus moderanda relinquens
Illo castra loco. Quo si certamen inibit
Achitophel casuque unus de plebe tuorum
Occidet, exibit rumor cecidisse trecentos
Inuadetque metus reliquos ipsique fauere
Dauidi incipient. Ergo tibi tutius istud
Accipe consilium: Totas modo collige gentes,
A Dani incipiens ad fines usque supremos
Vrbis Bersabae. Venient, si iusseris, omnes.
Vix illos capiet campus. Iam copia tanta
Arma gerens tecum, quoquo te uerteris, ibit.

Comparatio

Atque hac mole uirum, ueluti quum Nilus inundans
Contegit effusis late arua patentia lymphis,
Sic omnem operies turmam Dauidis et uno
Illum congressu prosternes uimque tuarum
Effugiet nemo legionum. Siqua tenebit
Vrbs illos, poterit circumdare funibus ipsam
Copia tanta uirum medioque in flumine tractam
Mergere, ne ex illa restet uel calculus unus.
Et quum tanta tuo fuerit res aedita ductu,
Te metuent omnes, cunctas tua fama per urbes
Procurret uolitans. Praelatum regibus ibit
Nomen in astra tuum. Tua denique gloria nullo
Post haec saeclorum spacio delenda manebit.«
Talis tunc Chusi placuit sententia cunctis.
Absalon ipse suae succensus laudis amore,
Assensit renuens quicquid suadere sagaci
Consilio conatus erat Gilone creatus
Achitophel, quanuis arguto prouidus astu.
Ergo dei nutu sic contigit, Achitophelis
Vt recte consulta leues spargantur in auras

Absalon

Dignaque Maacha lueret supplicia natus.
Inde sacerdotes Sadochum atque Abiatharum
Ipse sibi notos secreto Chusus adiuit
Atque aperit quaecunque modo tractata fuere
Et decreta simul, monuit quoque cuncta referri

Kralju da dojave sve, a kralj nek s onog se mjesta
Gdje je podigô tabor povuče da ne bi ga snage
Jedva izbrojiva ljudstva, navalivši, ubile noćas.
Oni pak Jonatanu i Ahimàasu pošlju
Sluškinju vjernu da to im prenese, a ovi su tada
Čekali vijesti daleko od grâda, kraj rogelskog vrela.
Primivši òd njē upútstva, obojica domalo krenu,
Ali kad vidješe sluge gdje Apšalomove trče
Zà njima, odoše žurno, i čim su u Bàhurim stigli,
Spuste se, uđu u bunar u kojem ne bješe vode.
Shvativši čega se boje, tad neka pokrije žena
Tkaninom tankom, bijelim pokrivalom otvor bunara,
Sušeći — tobože — ondje stučèno ječmeno zrnje.
Uto dotrčaše sluge, a žena na upit im kaza
Da su u bezglavom trku po bespuću preko otišli.
Njezinim zavarana lukávstvima, ona se rulja
Vratila odlazeći put salemskih zidina natrag.
Ovi iziđoše tad iz bunara te krenuše smjesta
Zajedno kamo su bili već pošli, i stigav u tabor,
Što su im povjerili izložiše Davidu redom
Svjetujuć' mu da bježi. Pa kada se spuštao suton,
Kralj zapovjedi pokret, i odmah se prebaci ondje
Preko rijeke Jordána te hiteći prispije ù grād.
Bedemom utvrđen grad Mahanàjim — »Tabor« se zvao.
Kralj se u njemu glavom sa cijelom smjestio vojskom.
Vidjevši pak Ahitofel da njegov savjet je prezren
I da do Hušaja drže već više nego do njèga,
Strašan ga spopade bijes, pa nè mogāv podnijeti boli,
Odande smjesta otíđe i pođe kući u Gilon:
Počini samoubistvo, jer omču si zàmače zà vrāt
Te se zadavi njome. A tako završava, eto,
Gnjev i pretjeran bijes: kad ne može oduška naći,
Gnjevan će čovjek tād sam ná se podići ruku.
Apšalom, vodeć' u rāt neizbrojivu gomilu ljudi,
Prijeđe preko Jordána, onako silovit, i stiže
Na gilèādska polja u brzom hrleći maršu.
Tu se utâbori trudan i postavi vojsci na čelo,
Koja je tražila bitku, Amásu, iskusna borca,
Sina Jītrē i Náhē, sa sijelom u Jizrēlu gradu.
David u Taboru bješe, i dok je prebivao ondje,

Grad »Tabor«

Ahitofel se vješa

Gnjev

Vojskovođa Amasa

Curarent regi rexque ut transiret ab illo,
Quo posuit sua castra, loco, ne uiribus idem
Vix numerandorum uicina nocte uirorum
Oppressus pereat. Tunc hi misere fidelem
Ancillam, ferat hoc Ionathaeque Achimaeque, manebant
Qui tunc urbe procul, Rogelis adusque fluenta.
Ancillae instructi uerbis mox ambo profecti
Absalonis ubi post se decurrere seruos
Viderunt, abiere citi ingressique Baurim
Intrant in puteum lympharum humore carentem.
Consciaque illorum mulier formidinis, albo
Contegit os putei tenuis uelamine telae,
Se ptisanae fingens illic siccare liquorem.
Accurrunt lixae mulierque rogata fatetur
Illos praecipiti transisse per auia cursu.
Foemineis illusa dolis, ea turba retrorsum
Caedendo redeunt Solymarum moenia uersus,
Hi quoque de puteo surgentes iam modo coeptam
Tendunt ire uiam pariter castrisque recepti
Rem sibi commissam Dauidi ex ordine pandunt
Persuadentque fugam. Iussit rex signa mouere
Sub noctis tenebris, Iordanis protinus amne
Transmisso sese festinans sistit in urbe.
Castra fuit nomen munitae moenibus urbi,
Illic cum tota sedit rex ipse cohorte.
Achitophel uero, postquam sua spreta uideret
Consilia et Chusum quam se iam pluris haberi,
Immani affectus rabie impatiensque doloris,
Discedens subito Gilonis tecta subiuit
Consciuitque necem sibimet, circumdata colla
Confringens laqueo. Tales habet exitus ira
Immodicusque furor. Si, quo se effundere possit,
Non est, autorem contra crudescere sueuit.
Absalon innumeram ducens ad bella cateruam
Transmisso Iordane ferox Gallada citato
Contigit arua gradu properans fessusque resedit
Praefecitque ducem poscenti praelia turmae
Expertum bellis Amasam, genitore creatum
Iethra, matre Naa, Iezrelae sedibus urbis.
Dauid erat Castris et ad hunc in sedibus illis

Vrbs Castra

Achitophel se suspendit

Ira ⟹

Oni koji dođoše Davidu u pomoć

Dođoše k njemu ljudi što rāpska obrađuju polja,
S bogatih posjeda svojih lodèbarskih žitelji dođu
Kao i brojno pučánstvo iz kuća Rogèlima grada
U gilèādskom kraju, jer nisu smetnuli s uma
Što su mu jednoć priségli. I svi mu donesoše dare
Drage u onom trenutku: za tvrdi vojnički život
Prostirki zgodnih i ruha te šarenih sagova jošte
Vunenih, posuđa zatim od gline saguntske mnogo,
Mnogo mjerova žita i mnogo mjerova brašna,
Ječma, boba i leće te graška, na vrućemu ulju
Pržena, slatka meda i masna kravljega sira,
Stada ovaca što bleje i junaca mladih — da ne bi
Narod što se daleko od očinskog potuca kraja
Stradao prije od gladi i nejela no od dušmánā.
Sada se napokon David u božju pòuzda pomoć
Videći božji mig u darima tima i ù tom
Što su mu sposobni ljudi — nedòmaći došli u pòmōć.
Stoga je spremao čete za bitku u koju je njemu
Valjalo uskoro zaći. I prvi preuze odred
Joab, Abišaj drugi, a Itaja dopade treći:
Ovaj je nekoć u Salem iz gatskoga došao kraja.
Kad je odredio vođe i vidio vojsku gdje kreće,
Ì sām se spremao već da izađe s prvom kolonom.
Ali se bojahu za nj glavari ne želeći njega
Pogibli teškoj izložit'. »Ne želimo«, rekoše tada
Svi, »da ideš u rāt. U ovu bitku pošalji
Nas, a u zaklonu ti, u gradu Taboru ostaj —
Da si nam utočište u porazu; budemo l' jači,
Da si nam nagrada sjajna za hrabrost. Jer dok si nam živ ti,
Uvijek ćemo se čvrsto i nepokolebivo nadat',
Nikada, Davide, neće ni narod klonuti duhom
Dok si nam ti u životu. A dušmanin nek nas i svlada,
Borit ćemo se opet i òdsvuda skupiti ljude.
Nepobjediv ćeš biti dok živiš!« I, napokon, kralj se
Složi s riječima tima i osta u onome gradu.
Stade kod vrata tad, na bjelòkosni naslonjen prijesto,
Dok su odredi svi kroz gradska grnuli vrata:
Iđahu četimice sa štitom i kopljem u ruci,
Jednakim korakom svi, ne izlazeći iz reda,
Srca spremna za bôj. A David izričit nalog

Vojskovođe Davidu

Davidova vojska

Qui uenerunt auxilio Dauidi

Versantem uenere uiri, qui Rabbata quondam
Arua colunt, et quos Lodobarae ditia terrae
Regna tenent, et qui Rogelae tecta frequentant,
Gallada regione sitae, memoresque recepti
Quandoque obsequii, grata illi in tempore dona
Congessere simul: uestes et stragula durae
Commoda militiae pictisque tapetia uillis,
Vasa Saguntino complurima conlita luto,
Frumenti multos modios multosque farinae,
Polentam, fabam lentemque cicerque calenti
Pallade perfrictum, mel dulce et pingue butirum
Ballantumque greges ouium tenerosque iuuencos,
Ne procul a patria populos ieiuna uagantes
Ante fames superet, quam tela hostilia uincant.
Subsidio fidens diuino denique Dauid,
Quando dei nutu sibi talia missa putabat
Munera et externae solertia corpora gentis
Auxilio uenisse suis, ad bella cohortes
Iam subeunda parat. Legio data prima Ioabo,
Altera Abisae, sed reliquam sortitur Etheus,
Olim Gethea Solymas qui uenit ab ora.
Praepositis ducibus quum tandem signa moueri
Cerneret, ipse etiam cum primo exire parabat
Agmine, sed proceres illum timuere periclo
Obiectare graui. Tunc omnes »Nolumus« aiunt
»Ad bellum uenias. Nos haec in praelia mitte,
Tu uero maneas Castrorum tutus in urbe,
Confugium uictis ut sis, uictoribus ampla
Virtutis merces. Donec tua uita manebit,
Stabunt incolumes spes omni tempore nostrae,
Nunquam lapsa cadet populi fiducia, Dauid,
Te saluo. Quanuis modo nos superauerit hostis,
Rursum collecta pugnabimus undique gente,
Inuictus dum uiuis eris.« Rex talibus ergo
Assensit tandem dictis atque urbe resedit.
Tunc solio ad portas innixus stabat eburno,
Quando per has totae sese effudere phalanges:
Ibant turmatim clypeos et tela ferentes,
Passibus aequatis seruatoque ordine cuncti
Ac promptis animis. Dauid mandata tribunis

Duces ad Dauidem

Dauidis exercitus

Zapovjednicima izda da junački zametnu bitku
I da bore se tada u božju se uzdajuć' pomoć,
David zabrinut za Apšaloma — Ali da Apšaloma ne povrijede. Svačije uši
Htjede nek čuju to da budu mu voljni poštedjet'
Život: tòlika bješe spram sina njegova ljubav
Premda je smrću čak zaprijetio Apšalom njemu.
Obje se bojne vrste za bitku razviše ondje
U Efràjimskoj šumi. I stavši, zavitlaju koplja;
Bitka — Poviču te se zatrče, na udarac mačeve trgnu;
Pobiju se izblíza pomiješavši se u boju.
Bitka je bila prvo bez odluke. Onda pak odred
Davidov udari žešće i dušmanske prisili vrste,
S Apšalomovom pratnjom, da odstupe, da se povuku.
Oni što bježahu tada po cijelom se rasuše polju.
Poredba — Kao kad duplje se strese, pa roj se rasturi pčela:
Pčele navru na otvor u hitnji, koja će brže,
Nà sve se strane razlete raspršujuć' se daleko,
Bježe sve brže i brže ispunjujuć' zujanjem uzduh.
Apšalomove čete, kad počeše leđa okretat',
Tako su po kamenjáru i preko trnjákā u ravni
Grnule nà vrāt nà nōs. Pobjèdiočeva vojska
Mnoge odàsla u smr̂t. A mnogi koje na bijegu
Prihvati jeziva šuma zaglaviše jer ih je bijesan
Zubima rastrgô lav il' vepar što škrguće ljuto.
Tako je onoga dana do dvadeset tisuća palo
Onih koji su ondje nasùprot svojemu kralju
Apšalom — Stajali buntovnički. I Apšalom dade se ù bijeg
Ostrugama u bȍk podbadajuć' brza mazgòva.
Mazgov se u hrastíku iznèbuha ìzmače pòd njīm:
Pođe dalje, a svog gospodara ostavi ondje,
Kojem se zaplela kosa u granje te ostade visjet'.
Neki ga opazi vojnik gdje visi, pa k Joabu trknu
Da ga izvijesti ò tom. A Joab, nabravši čelo,
»Nespretni vojniče«, reče, »tà što si se bojao ubit'
Onog koj' zavrijedi to? Jer da si mu probio kopljem
Grudi, tome divljaku, za nagradu dao bih tebi
Deset šèkelā srebra. I još si mogao sebi
Srebrni prìpasat' pas.« »Ne vrijede«, odgovori ovaj,
»Joabe, darovi tî toliko da pogine kraljev
Sin od desnice moje. Zar nije kralj nam ovakve

Certa dabat, forti committant praelia dextra
Auxilioque dei freti certamina faxint,
Dauid de Absalone solicitus — Absalona tamen ne laedant. Omnibus istud
Auribus ingestum cupiebat, parcere uitae
Illius ut uellent, tanto ferebatur amore
In natum quanuis ipsi postrema minantem.
Explicuere tribus in saltibus Ephraimae
Sese utraeque acies. Instant torquentque sagittas,
Pugna — Clamant, concurrunt, gladios in uulnera stringunt,
Comminus inter se pugnant et praelia miscent.
Mars dubius primum, sed mox Dauidica turma
Acrius insistens retro sibi caedere cogit
Aduersas acies Absalonisque cohortem.
Sparguntur toto fugientum corpora campo.
Comparatio — Concusso ueluti siquando soluitur alueo
Agmen apum, sese portis effundere certant
Diuerseque uolant, longe lateque feruntur
Vrgentesque fugam stridoribus aera complent,
Sic Absalonis quum uertere terga phalanges
Coepissent, per saxa ruunt perque aspera dumis
Aequora praecipites. Letho dat corpora uictrix
Multa uirum legio. Multi, quos tetra fugatos
Excaepit silua, rabidi periere leonis,
Vel graue frendentis laniati dentibus apri.
Ex illis igitur, qui regem mente rebelli
Aduersum stabant, bis illo milia dena
Absalon — Oppetiere die. Fugiebat et Absalon ipse,
Velocis muli fodiens calcaribus armos.
Quadrupes elapsus subter querceta repente
Pendentem ramis dominum implicitumque capillis
Vltra praeteriens nodatum uertice liquit.
Suspensum quidam uidit currensque Ioabum
Effecit certum. Contracta fronte Ioabus
»Miles iners,« inquit »cur illum caede merentem
Afficere es veritus? Cuius fera pectora ferro
Si transfixisses, siclis donatus abires
Bis quinque argenti. Lumbos argentea zona
Cingeret inde tuos.« — »Haud tanti dona, Ioabe,«
Respondit »sunt haec, ut nostra regia proles
Occumbat dextra. Nunquid non talia nobis

Izdao zapovijedi kad gledaše nas gdje iz grâda
Odlučna srca svi u Marsove krećemo bitke:
Apšaloma mi moga — naređujem — nemojte ničim,
Nikakvim oružjem ranit' ne želite li da ì jā
Poginem jednakom smrću!« No Joab će: »Proði se sada
Razloga koji ne stoje! Već reci mi gdje je to tako
Apšalom ostao visjet'?« Tad ovaj ispruži ruku
Te mu ga prstom pokáza. A Joab pograbi koplja
Apšalomova pogibija
Tri i pristupi k onom: zamahnuv, na njèga ih baci
Te mu šiljcima trima, dok višaše, grudi probòde.
Kad je već umirao i mlatio nogama zrakom,
Trzajuć' jednom, pa drugom, štitonoše Joaba složno
Mačeve svoje izvuku, ranjavajuć' ga i sijekuć'
Dok se izdužio nije i duša iz njega izàšla.
Nepravda nanijeta ocu pretrpje takovu kaznu!
Pošto je Apšalom tada, napòsljetku, pogubljen bio,
Joab, ne želeć' tamanit' ostatke vojske na bijegu,
Dade zatrubit' u rôg, i čete se vrate na mukli
Zvuk te prestaše već potučène oružjem gonit'.
Mrtvoga Apšaloma sa stabla skinu i vrate
Zemlji zatrpavši ga bezòbličnom kamenja hrpom.
Umrijevši takvom smrću, bez mramorna ostade groba
Onaj što hlepeć' za krunom u svojoj se drznu ludòsti
Zaratiti na oca. Pa idi sad, oholi stvore,
Pribavljaj kraljevstvo sebi nepràvično, päkosti ocu,
Kad je Apšalom čak za zločin platio glavom!
Apšalomov kolos
Ovaj bijaše sebi kraj samih zidina gradskih
Velik podigô kip od mramora — želeć' da steče
Spomen, glasovitost, slavu. No tko se, gledajuć' kip taj,
Nije sjetio prì tom il' njegova zločina drskog
Ili pak pravedne kazne za zločin i božjega biča?
Kada se znalo već da ostaci su puka, u borbi
Svladana, natrag stigli na očinsko tlo, Ahimàas
Zamoli, Sadokov sin, da hrlim korakom pođe
Kralju Davidu s viješću o uništenju dušmánā.
»Predragi Ăhimāse«, odgovori Joab, »ja neću,
Neću da javljaš kralju o smrti i žalosnoj sudbi,
Jer je Davidov sin, nemilòsrdnih dopavši rana
— Apšalom — poginuo. No ipak, nek Arčanin Hušaj
Sve ispripovjedi kralju.« To reče, i posluša njega

Rex mandata dabat, quum nos spectaret ab urbe
Propensis animis ad praelia Martis euntes:
'Absalona meum nullis ego laedier armis
Praecipio, parili si non succumbere fato
Me quoque percupitis'?« — »Mitte« inquit »uana« Ioabus
»Argumenta modo! Dic: quo manet ipse locorum
Sic pendens?« Tunc ille manum porrexit et ipsum
Ostendit digito. Rapiens tria pila Ioabus
Absalon occiditur
Accessit propius, quae uibrans torsit in illum,
Perforat et trina pendentis cuspide pectus.
Atque ubi iam moriens agitaret in aere crura
Motibus alternis, eductis ensibus illum
Armigeri pariter feriunt caeduntque Ioabi,
Donec distento dilapsa est corpore uita.
Hanc illata patri passa est iniuria poenam!
Denique sublato tunc Absalone Ioabus,
Nolens reliquias fugientis perdere turbae,
Insonuit cornu raucoque reducta canore
Agmina caessarunt armis urgere fugatos.
Absalon exanimis depostus ab arbore, terrae
Redditur et lapidum deformi tectus aceruo
Marmoreo caruit post talia fata sepulchro,
Qui cupidus regni genitori bella mouere
⟹ Ausus erat demens. I nunc et regna, superbe,
Non iuste quaesita para, grauis esto parenti,
Tale impune scelus si pertulit Absalon ipse!
Absalonis colossus
Quanuis ille sibi non longe a moenibus urbis
Nomen marmoreo, laudem famamque colosso
Quaesierit posito. Quis non simulachra uidendo
Rettulit ad mentem uel tanti criminis ausum,
Vel plectente deo tam dignam crimine poenam?
Quum iam reliquias uictae certamine gentis
Ad patrium rediisse solum constaret, Achimas
Sadochides petiit, domitos ut nunciet hostes,
Passibus ad regem gradiens Dauida citatis.
»Nolo,« Ioabus ait »nolo, charissime Achima,
Nuncius ut fias casus sortisque dolendae,
Dauidis quoniam crudeli uulnere natus
Absalon interiit. Regi tamen omnia narret
Chusus Arachites.« Dixit dictumque recepit

Hušaj, pa podiže se i preko polja potrča
K Davidu se zaputiv. No zà njīm trknu Ahìmās
Dobivši dopuštenje, i hrleć' prečàcem za koji
Znaše korakom punim dotìča onamo prije.
Stigavši tako prvi, kod gradskih izvijesti vrata
Kralja što sjedaše ondje o porazu neprijatéljā.
Kralj, međùtīm, u brizi za život svojega sina,
Pohrli njemu u súsret: »A Apšalom, što mi je s njime?«
Ahimaas
Reče, »je l' živ i spašen?« No bojeć' se javit' mu zlu vijest,
Ovaj će: »Kako još ne bje zamúknuo oružja zveket,
Nè mogāh saznati ništa. I dođoh amo da saznaš
Samo za pobjedu našu.« A dok je još bio u riječi,
Hušaj
Evo, stiže i Hušaj. No premoren, dišući teško,
Jedva smagaše riječi, a ì ōn javljaše da je
Dušmanin milošću onog što upravlja svijetom potučen.
»Je li mi spašen sin?«, priupita David, a ovaj,
Krzmajuć' malo, reče: »Nek isto se dogodi svakom,
Slavni kralju, tko ná te u dušmanskoj namjeri krene!
David žali Apšalomovu pogibiju
Apšalom pogibe, znaj!« A David osjeti ljutu
Bol u svojemu srcu, i drùgu zaboravi sreću.
Zatim u odaje gornje, nad visokim vratima, ode
Gdjeno je Apšaloma zazivao žalobnim glasom,
Zalud ga, vičući »Sine, o sine!« — zvao te zvao
Želeći umrijeti za nj i umrlom vratiti sinu
Život — da mogaše samo! — iàko ga uvrijedi onaj.
Glas se o njegovoj tuzi proširio stigavši prvo
Do glasovitoga vojskòvođē, Joaba hrabrog.
Malo kasnije pak već cijelu zapljusnu vojsku
Radosna srca vojnika, zbog pobjede, nemirom puneć'.
Stigoše pokunjeni i mučeći mukom, kô oni
Koji se razbijèni u tvrdom, surovom ratu
Vraćaju očinskom domu izgubivši svojega vođu.
Vojska, ozlòjēđena zbog töga, već nemaše volje
Kročit' u bedeme gradske, i mrmljanje čulo se ù njōj
Onih što kuđahu kralja. A Joab se zabrinu nato
Da se od Davida ne bi vojnici udaljili sada,
Pa potražili sebi, u srdžbi, drugoga kralja.
Uđe na gradska vrata i Davidu, koji još uvijek
Joab Davidu
Jecaše, ove riječi izgovori grdeć' ga k tome:
»Kamo ti pamet otišla, o kralju, da sad se tolìko

Chusus et exurgens cursu transmittere campos
Incepit Dauida petens. Permissus Achimas
Currere post illum, compendia nota uiarum
Corripit et plenis praecurrit passibus ultra
Ac prior adueniens ad limina prima sedenti
Iesseidae regi superatos nunciat hostes.
At rex solicitus de nati nosse periclo,
Narranti occurrens »Hem, quid meus Absalon,« inquit
Achimas
»Anne satis sanus?« Cauit mala dicere Achimas
Atque ait: »Armorum nondum reticente tumultu
Nosse nihil potui. Veni, uictoria tantum
Vt tibi nota foret.« Dum talia fatur Achimas,
Chusus
Applicuit Chusus. Sed pectore fessus anhello,
Vix uerba euoluens referebat et ipse phalanges
Aduersas mundi rectore fauente fugatas.
Sitne puer sanus, Dauid rogat. Ille parumper
Cunctatus dixit: »Patiatur talia quisquis
Hostiles animos in te, rex inclyte, gestat!
Dauid dolet Absalonis necem
Absalon interiit.« Dauidis corda dolorem
Concaepere grauem, fortunae oblita secundae.
Hinc abiens summae supra coenacula portae
Absalona suum moesto clamore uocabat
Et frustra ingeminans iterumque iterumque uocabat,
Morte sua cupiens defuncto reddere uitam
Si posset nato, quanuis offensus ab illo.
Huius tristitiae diffusus rumor ad ipsum
Induperatorem clarum uirtute Ioabum
Peruenit primum, mox agmina tota repleuit
Laetaque turbabat uictricis corda cateruae.
Demissis uenere animis atque ore silenti
Illorum in morem, qui duro Marte fugati
Amisso ad patrios redeunt ductore penates.
Iamque indignati nolebant moenibus urbis
Introferre pedem sparsusque per agmina murmur
Ibat damnantum regem dubitansque Ioabus,
Ab Dauide uelitne iam secedere miles
Iratusque alium sibi tandem quaerere regem,
Ingreditur portas et adhuc Dauida gementem
Talibus affatur dictis atque increpat ultro:
Ioabus ad Dauidem
»Quo tibi mens abiit tantum indulgere dolori,

Predaješ boli te nećeš da radosnih očiju primiš
Radosne pobjednike? Tä izraz tvojega lica
Unosi nemir u čete: ojađuješ odane ljude!
To li su darovi tvoji za one što svojom ti krvlju
Život spasiše, kralju, i krunu ti koju si skoro
Već izgubio daše? No da je pobijedio onaj
Čiju sudbinu žališ, domògāv se, Davide, žezla,
Bio bi cio narod što pođe zä tobōm zatro.
Stoga izađi i pođi prijaznijeg lica u súsret,
Vedriji, narodu svome! A budeš li s time odgađô
Krzmajuć', odmah će svi pomišljati da si ih prezr'o,
Pa će se zbòg tog uvrijedit' i, vjeruj mi, tebe napustit'
Te će ustoličit' drugog i njegove naredbe slušat'.«
Čuvši njegove riječi, tugovati prestade David
Dalje, pa siđe dolje i sjede kraj pragova vrata,
Radosno ruho obuče — ogrnuv se grimiznim plaštem.
Svi ga mogahu vidjet': na glavi je imao krunu,
Zlatno žezlo u ruci pokazujuć' radost na licu
Nerado, jer je bol u svome zatomio srcu.
Nagrnu k njemu vojnici, u rukama pobjedne znake
Noseć', i ratnički vođe, te pošto se skupiše ondje
Prèd njīm, pozdrave kralja, svi zajedno, radosno kličuć'.
Jedan je dio puka izràēlskog bio u strahu,
Drugi se pomilovánju pak nadao, pa će ovako:
»Što smo se prestrašili uz Apšaloma što bjesmo?
Apšalom pogibe, eto, u ratu, a zgriješismo ovom
Koji je imao srca za sina što spremô se njemu
Kraljevstvo uzet' i život. Pa zar se sažalit' neće
Takav na nâs? I samo zamolimo poniznim glasom
Oprost za grìjeh, a on će oprostiti, ublažen time,
Svojem narodu sve, za koji je tòlike bitke
Bìo, tolìko ga puta u znoju svojega lica,
Život izloživši svoj, od filìstējskog branio mača.«
Dok su govorili to i u nēizvjesnosti bili
— Bojeć' se, nadajuć' se, a nisu još molili oprost,

David pomilova sve koji bijahu slijedili Apšaloma

Dođoše k njima Sadok i Ebjatar s viješću od kralja.
»Ničeg se nemojte bojat'«, progovore zajedno oni,
»David oprašta svima krivicu i dodaje ovo:
Braća smo, evo, svi, jer iste smo krvi, i sve vas
Bratskom ljubavlju grlim i volim. A nek se Amasa,

O rex, ut nolis laetos admittere laeto
Victores uultu? Turbat nanque ista maniplos,
Quam praefers, facies. Tibi fidos uertis in iram.
Haeccine dona uiris reddis, qui sanguine uitam
Seruauere suo tibi, rex, regnumque dedere
Iam pene amissum? Quod si modo uictor abisset,
Cuius fata doles, sceptro potiretur et omnem
Delesset populum tua, Dauid, signa secutum.
Exi igitur gentique tuae magis ore fauenti
Atque hilari occurras. Quod si cunctatus id ipsum
Distuleris, sperni se credent protinus omnes
Indigneque ferent et te (mihi crede) relicto
Constituent alium, cuius mox iussa sequantur.«
Talibus auditis, iam facto fine querelae,
Descendit Dauid portaeque ad limina sedit
Purpureae uestis iocundo tectus amictu,
Conspicuus cunctis, diademate tempora cinctus,
Aurea sceptra tenens, inuito gaudia uultu
Ostentans caelansque suo sub corde dolorem.
Conuenere uiri uictricia signa ferentes
Belligerique duces et coram rege coacti
Vna omnes illum laeto clamore salutant.
Israhelitanae timuit pars altera plebis,
Altera spe ueniae sese sustentat et inquit:
»Quid sumus expauidi, quod fauimus Absaloni?
Absalon in bello periit, peccauimus isti,
Quem tetigit pietas nati sibi regna parati
Eripere et uitam, cur non miserebitur idem
Nostri etiam? Tantum submissa uoce precemur
Errori ueniam. Placatus cuncta remittet
Ille suo populo, pro quo tot praelia gessit
Quemque Palestinis toties tutatus ab armis
Cum uultus sudore sui est capitisque periclo.«
Talia dum iactant suspensi speque metuque
Et nec adhuc parci sibi poscunt, nuncius illis

Dauid omnibus pepercit, qui Absalonem secuti fuerant

Aduenit regis Sadochus et Abiatharus.
Hi dixere simul: »Vobis timor omnis abesto!
Omnibus offensam Dauid dimittit et addit:
'Omnes ecce sumus coniuncto sanguine fratres
Fraternoque libens omnes amplector amore.

Amasa
Koji je vršio dužnost vojskòvodē protivu mene,
Ne plaši: hoću da on zapovjednik vojske nam bude
Zajedno s Joabom mojim, po hrabrosti poznatim svojoj.
Stoga nek dođu bez strâha i kralja kući odvedu.
Prvo Judino pleme nek priđe, a ostala zà njīm,
Zajedno pobjednici i pobijedeni. Kad jedan
Svima je kralj, nek svi u bedeme Salema grada
Nose i prate njega i dužnu mu odaju počast.«
Čuvši kraljeve riječi, u sviju nestade straha
Jer je njihove molbe pretèkla kraljeva milost,
Koji je njima prije oprostio negoli što su
Uopće molili oprost. Zahvaljujuć' milosti tol'koj,
Dođoše svi bez strâha u zvijezde kujući ime
Davida, blagoga kralja, i kličući »Živio!« onom
Koga ničije — znamo — ne pöbijedī oružje nikad,
Ali ga svladalo, eto, milòsrđe, s kojim se rodi.

Amasas
Non Amasas metuat ductoris munere functus
Me contra, nostrae uolo sit dux ille cohortis
Et collega meo noto uirtute Ioabo.
Ergo securi ueniant regemque reducant.
Prima tribus Iuda accedat reliquaeque sequantur,
Victores uictique simul. Rex omnibus unus
Quum sit, cuncti unum comitantes moenibus urbis
Illatum Solymae iusto uenerentur honore.'«
His dictis pulsi uerterunt terga timores
Praeuenitque preces cunctorum gratia regis
Et concessa prius uenia est, quam uocibus ullis
Implorata foret. Tanto spirante fauore
Securi uenere omnes nomenque tulere
Dauidis super astra pii clamore secundo,
Quem nullis solitum superari scilicet armis
Ingenerata suo cordi clementia uicit.

SADRŽAJ

Knjiga o Kraljevima II, gl. XIX. Kad se vraćao u Jeruzalem, Davidu pohrli u susret prvo Judino pleme. Šimej izmoli oprost za svoje kletve. Pohrli preda nj i Siba sa sinovima. Dođe Meribaal u žalobnom ruhu. Potuži se pred kraljem na slugu Sibu. Kralj naredi da podijele dobra između sebe. Gileađanin Barzilaj, pozvan da zajedno s kraljem živi u Jeruzalemu, ne prihvati poziv navodeći kao razlog svoju odmaklu dob, no kralju ostavi sina svoga Kimhama. Ostala se plemena svade s Judinim što je bez njih pošlo u susret kralju. XX. Šeba diže bunu. Kralj ulazi u grad. Priležnice što ih je Apšalom obeščastio odalečuje od sebe. Vojvodama nalaže da gone Šebu. Joab ubija druga po dužnosti Amasu hineći prijateljstvo te s bratom Abišajem ode i opsjede Abel kamo se sklonio Šeba. Na nagovor neke žene građani ubiju Šebu, a Joab se povuče i vrati u Jeruzalem. XXI. Glad je trajala tri godine zato što Šaul nije održao zakletvu koju je Jošua dao Gibeoncima. David njima preda sedmoricu ljudi iz kuće Šaulove, koje oni objesiše. Mati im je Rispa sjedjela ondje i čuvala njihova tjelesa. David prenese Šaulove i Jonatanove kosti iz Jabeša u zemlju Benjaminovu, i glad prestade. U bici s Filistejcima Abišaj dočeka kopljem Išibenoba, koji je htio udariti kralja, i Išibenob pada. Davidu ne dopustiše da ubuduće izlazi u boj. U drugoj bici Sipkaj ubije Sipaja; u trećoj Elhanan Golijata; u četvrtoj Šimejin sin Jonatan čovjeka s dvadeset i četiri prsta.

KNJIGA XII

Jutro

Sunce se podiglo već i noćnu raspršilo tminu,
Al' je na mekanoj travi još ostala blistava rosa;
Nije još nestalo vlage jer nisu je zrake sunčane
Upile još kad David za leđima ostavi Tabor
Iduć' u slavlju u Salem, a cijelo ga pratilo mnoštvo.

Judino pleme

Prvo Judino pleme pohitje na vode Jordána
Žureć' se onamo, trčeć' i zagazi živo u svete
Struje te odmah kralja na drùgu stranu prevèze.
Kad je već stajao kralj na suprotnoj obali rijeke,

Šimej

Stiže onamo Šimej u pratnji ljudi iz grâda
Bahurima, a ove — njih tisuću — pridruži njemu
Benjaminovo pleme. I svjestan svoje krivice,

Šimej moli oprost

Šimej se baci pred kralja te reče poniznim glasom:
»Zgriješih ti«, priznajem, »kralju, izrekav ti užasne riječi.
Zato te ponizno molim za oprost. A tvoja će slava
Tada biti to veća što većom se besramnost moja
Smatra. I neka stoga milòsrdnost tvoja nadjàčā

ARGVMENTVM

Regum lib. II, cap. XIX. Dauidi Hierosolymam reuertenti prima occurrit tribus Iuda Semeus pro maledictis impetrat ueniam. Occurrit et Siba cum filiis. Venit Miphiboseth habitu lugubri. De Siba seruo questus est coram rege. Rex iussit, ut diuidant inter se bona. Berzelaus Galadites, inuitatus ut Hierosolymis habitaret cum rege, excusauit aetatem et regi filium Chamaam reliquit. Reliquae tribus altercantur cum Iuda, quod sine se occurrerit regi. XX. Seba mouit seditionem. Rex ingreditur urbem. Concubinas ab Absalone pollutas a se separat. Ducibus iniungit, ut persequantur Sebam. Ioab Amasam collegam per amiciciae simulationem interimit et cum Abisa fratre profectus obsedit Abellam, quo Seba confugerat. Seba mulieris persuasu a ciuibus interempto recessit et reuersus est Hierosolymam. XXI. Fames triennis fuit, eo quod Saul non seruauerat iusiurandum a Iosuo Gabaonitis datum. Dauid tradidit eis septem uiros de domo Saulis, quos illi suspenderunt. Respha mater ibi sedit custodiens eorum corpora. Dauid transtulit ossa Saulis et Ionathae a Iabitis ad terram Beniamin, et cessauit fames. Pugna inita cum Palestinis Iesbenodob percussurus regem excipitur telo Abisae et cadit. Dauid ultra non est permissus exire ad praelium. Secunda pugna Saboch interimit Zaphum. Tertia Adeodatus Goliam. Quarta Ionathas, Samae filius, hominem XXIIII digitos habentem.

Lib. XII

Mane

Iam noctis tenebris Phoebo surgente fugatis,
Quum tamen in tenera staret ros lucidus herba
Et nec adhuc radiis haustus solaribus humor
Deficeret, Dauid Castris post terga relictis
Ibat ouans Solymas, cunctis comitantibus ipsum.

Tribus Iuda

Primaque Iuda tribus properauit praepete cursu
Ad Iordanis aquas et sacra repente fluenta
Irrumpens, regem transuexit protinus ultra.
Dum rex aduersae iam staret in aggere ripae,

Semeus

Aduenit Semeus, comitatus gentibus urbis
Baurinae, quos mille uiros adiunxerat illi
Beniamina tribus. Tum culpae conscius idem,
Prostratus coram submissa uoce profatur:

Semeus poscit ueniam

»Peccaui, fateor tibi, rex, infanda locutus
Te contra, ueniam supplex peto. Parcere tanto
Laus tibi maior erit, mea quanto maior habetur
Improbitas. Igitur superet clementia crimen

Moju krivicu spram tèbe. Jer, Davide — držim — nijèdna
Nepravda nipošto nije tolika da zbòg njē se ne bi
Sjetio blagosti svoje. A tî si navikô praštat'
Uvrede, nē ih kažnjavat' kad gòd se kajao krivac
Priznavši grijehe svoje i uvredu, kad te je smjerno
Molio za oproštenje. I svačiju uvijek si znao
Takvu uslišat' molbu. U nadi takovoj ì jā
Predajem život svoj u tvoje ruke posvèma
Držeć' da nije manja krivica izdati tako
Blagoga svog gospodara no tako velikog kralja
Ružnom uvrijediti riječju.« I Šimej se, rekavši tako,
Nadao da će mu kralj odgovoriti blago kad vidje
Da mu je prijazno lice pokazao. Uzrujan zbòg tog
Abišaj vičući reče: »Tä zar će, posluživ se milim
Riječima, ovaj Šimej umaknuti pravednoj kazni?
Zar ćeš narediti to? A tòliko drske je ćudi
Da se žacao nije pred svima nama sramotit'
Izraelskoga kralja kog sveto pomaza ulje?«
Nato će David ovako: »Zar itko od hebrejskog roda
Može osuđen biti il' pogubljen onoga dana
Kad nam je dano u slavlju u dòmovinu se vratit'?«
Zatim, upraviv pogled u Šimeja, reče mu ovo:
»Ne boj se, Gerin sine! Jer sve ti opraštam grijehe
Buduć' da zà njīh se kaješ. No pazi da ne griješiš odsad:
Onaj tko ponovno zgriješi još težu zaslužuje kaznu.«
Siba također dođe i kralju Davidu jošte
Ljubazno lice pokáza. A krasno je òbūkô ruho —
Grimizno. Dvadeset slugu i petnaest s njima sinóvā
Njegovih stajaše njemu, kô zaštita, zdesna i slijeva:
Htio se moćnim pokazat'. U prirodi slugu i leži
Da se vladaju tako kad gòd im se pruži mogućnost
Da se iz bijede izvuku, te hodaju naduto, važno,
Svojim se razmeću blagom, a pljesak im svjetine proste
Godi i šaptanje puka što svemu se ispraznom divi.
Stanu se svi ulagivat' i jasnim vikati glasom:
»Živio David kralj i sretan dovijeka bio —
Krotitelj kraljeva mnogih i pobjednik mnogih junaka!«
Tu se i Šaulov potómak pojavio tad — Meribàal,
Koji je bolestan bio na nogama. Bijaše prljav,
Lica neumivèna, nepòčešljan, s bradom do grudi;

Abišaj
Davidova blagost
Oholost slugu
Meribaal

In te commissum. Nequaquam iniuria, Dauid,
Vlla, reor, tanti est, ut non pietatis ob illam
Recordere tuae. Quando dimittere laesus,
Non punire soles, quoties sua crimina fassus,
Te quibus offendit, doluit reus et sibi supplex
Ignosci petiit, nunquam non compos abiuit
Ipse sui uoti. Spes me quoque talis adegit
Sub tua iura meam penitus committere uitam,
Non minus esse ratus crimen diffidere de te
Tam miti domino, quam uerbo laedere regem
Tam magnum indigno.« Sic fatus lenia regis
Sperabat responsa dari, dum laeta uideret
Ora oblata sibi, quando turbatus Abisas
Exclamans dixit: »Nunquid modo mitibus usus
Verbis hic Semeus meritas euadere poenas
Iussus erit? Cuius tanta est audacia mentis,
Vt non sit ueritus probris discindere coram
Israhelitarum sacratum chrismate regem?«
Ergo Dauid ait: »Quo nos euenit ouantes
In patriam remeare die, damnabitur illo
Hebrei generis quisquam mortemue subibit?«
Et mox ad Semeum conuertens lumina »Pone,
Gerra nate, metum« dixit. »Mala cuncta remitto,
Quae commissa doles. Post haec peccare caueto:
Supplicium grauius delicta iterata merentur.«
Siba etiam regi iocundos obtulit ultro
Dauidi uultus, Tyrio quem palla colore
Ornabat, cui turba latus munibat utrumque,
Viginti famuli, nati ter quinque, uideri
Dum uellet magnus. Seruorum scilicet iste
Naturae mos est, quoties emergere uili
Conditione datur, pompato incedere fastu,
Diuitias iactare suas, gaudere popelli
Plausibus et uulgi mirantis uana susurro.
Assentari omnes et claram spargere uocem
Coeperunt: »Viuat per plurima saecula felix
Rex Dauid, domitor regum uictorque uirorum!«
Affuit et pedibus malesanus Miphibosetus,
Saulica progenies, inculto squalidus ore,
Crinibus impexis, demissa in pectore barba,

Abisas
Dauidis clementia
Superbia seruilis
Miphibosetus

Nije ni odjeće prao. »Tä što, Meribàale, nisi«,
David će, »pošao zä mnōm kad bijah prisiljen bježat'?«
Meribaal Davidu
Ovaj pak jadnik njemu, dubòko uzdahnuvši, reče:
»Moj mi se sluga — Siba narugao, predobri kralju,
Podlo te nè mogāh krenut', iz Salema nè mogāh izać'
Premda sam htio to. Jer što bi mi milije bilo
Ikad no zä tobōm poći, pa bilo da bojeve ljute
Vodiš il' pomišljaš nä bijeg? Tä htio bih živjet' dok živiš
Ti, a umrijet' kad umreš. No kako sam hrom, pa ne mògoh
Nikako pješke putovat' ni zajedno s tobom otíći,
To sam ovome Sibi naredio da mi osedla
Osla i da mi ga dogna, da mogu jahat' na njèmu.
Al' on otjera blašče i pobježe izdavši mene
Te me okleveće još i za izmišljen prijavi zločin:
Takvom me prijevarom, evo, dobárā očinskih liši.
Smatraš li to mogúćim i pravednim, Siba nek bude
Cijelog imanja gospodar, no samo u odanost moju
Sumnjati nemoj i vjernost. Jer uvijek sam volio tebe,
Uvijek sam tebe poštivô. I nikada neće mi biti
Mrsko da služim tebi dok živim i noge me nose.
Cio je Šaulov rod, zbog nečòvječnē njegove mržnje
Ná te, zaslužio smrt. No milòsrdnost tebi je, kralju,
Toliko prirođena da nisi prešao samo
Preko uvreda svih, već Šaulova unuka — mene
Još i potpomoć' si htio: imanja djedovska meni
Ostavljaš, dopuštaš, kralju, da budem u ugodnom društvu
Tvojem, za tvojim stolom i stalno mi utrobu krijepiš
Raskošnom, kraljevskom hranom i daješ mi obilno jesti.
Priznajem, dolično tebi zahvalit' za tâ dobročinstva
Nije u mojoj moći. No zato će tvoj Meribàal,
Štovani kralju, održat' bez povrede obveze svete,
Svoju zadanu riječ, dok bude udisao uzduh,
Izvor života, i pò tlu koračao nogama ovim.«
David odgovori
»Priznajem da su i mene obmanule Sibine riječi«,
David odgovori njemu, »i žalim što sam mu odveć
Olako povjerovô. No mrzi me poništit' ono
Što već jednom potvrdih. Ugodimo jednom i drugom:
Sve što jednom prepustih podijelite između sèbe!«
I Barzìlāj se tu, Gileáđanin, našô što dóđe
Iz Rogèlima grada. A kralju je donio dare

Vestibus illotis. Cui Dauid: »Miphibosete,
Cur mea non fueris fugientis terga secutus?«
Miphibosetus ad Dauidem
Ille imo de corde miser suspiria ducens
»Fraudibus illusus serui, rex optime, Sibae,
Extra ferre pedem Solymasque exire nequiui,«
Inquit »quum uellem. Quid enim mihi gratius unquam
Quam tua terga sequi, seu praelia saeua facessas
Seu meditere fugam? Te uiuo uiuere uellem,
Te moriente mori. Sed enim quia corpore claudo
Carpere iter plantis tecumque exire pedester
Nequaquam poteram, Sibae isti mando, pararet
Afferretque mihi, qui me peruectet, asellum.
Ast hic iumento fugit malefidus abacto
Et falsi factus delator criminis, idem
Exuit ecce bonis me tali fraude paternis.
Hoc si fas iustumque putas, sit Siba peculi
Totius dominus, tantum mea mensque fidesque
Ne fiat suspecta tibi. Te semper amaui,
Te colui semper. Tibi me, dum uita superstes
Sustinet hos artus, nunquam seruire pigebit.
Deleri meruit Saulis genus omne nefandis
Illius in te odiis, at te miseratio menti,
Rex, innata tuae sic flexit, non modo ut esses
Offensae oblitus, sed me de Saule nepotem
Adiutum uelles: fundos mihi caedis auitos
Concaedisque tuae conuiuia dulcia mensae
Perpetuoque foues, o rex, mea uiscera uictu,
Victu regalis luxus et frugis opimae.
His meritis fateor dignas persoluere grates
Non opis esse meae. Fidei sanctissima iura
Inuiolata tamen seruabit Miphibosetus,
Rex uenerande, tuus, donec uitalibus auris
Vsus erit pedibusque solum calcauerit istud.«
Dauid respondit
Respondit Dauid: »Deceptum me quoque uerbis
Confiteor Sibae. Nimium quod credulus illis
Extiterim, doleo; piget et decreta mouere
Iam firmata semel. Parti medeamur utrique:
Diuidite inter uos quicquid concessimus uni!«
Illic Rogela Galadites urbe profectus
Berzelaus erat, qui munera contulit ipsi

Kad je u Taboru bio pred svojim bježeći sinom:
Bijaše bogat stokom i imaše žitka naprètek.
David Barzilaju — Njemu progovori kralj: »Kad nije bilo ti teško,
Predragi Bärzilāju, da prelaziš zajedno sà mnōm
Maločas preko Jordána, udostoj se — molim te — poći
Sa mnom u sveti Salem. Jer htio bih s ljudstvom da svojim
Ù mōm otpočineš domu. Na mojem dvoru ćeš biti
⟨Barzilaj⟩ odgovara — Uvijek prvi do mène.« »Zahvaljujem, najveći kralju«,
Reče njemu Barzilāj, »što cijeniš mene tolìko.
Ali mi duboka starost ne dopušta — zaista — primit'
Milost koju mi nudiš, ma kàko poželjna bila.
Osamdeseto meni već teče ljeto života:
Oči mi napušta vid, a nepce okus za jelo.
Uši mi slabo već čuju i sav se od bolesti tresem;
Nestade krvi iz mène, i tijelo mi počinje zepsti
Cijelo, što prstom — jasno na smr̀t mi ukazuje blisku.
Stoga te molim, dopusti da svojem se ognjištu vratim:
Bolje da udove svoje u očinsku položim raku
Nego da uskoro tebi i tvojima budem na teret.
Što li sam drugo već no lešina živa što stoji?
Kimham — Ali ti Kìmhama svog, o kralju, ostavljam, slavni,
Da se činilo ne bi da cio se dijelim od tèbe.
S tobom nek pođe on: u cvijetu je mladosti prve,
Al' mu je tjelesna snaga već naporu dosta dorásla,
K tome je hrabar dobráno. I neka ti dovijeka služi,
Uvijek nek bude tvoj jer ì sām izjavljujem zá se,
Davide, da sam tvoj.« A David, koji ga nato
David njemu — Primi za desnicu, reče: »S veseljem ti Kìmhama primam,
Prijatelju, da mognem odužit' se tebi za tvoja
Otprije dobročinstva što bolje kad opet me sada
Obaspeš brojnima novim. A Kìmhama želim pridružit'
Svojim sinòvima odsad. Kad gòd ga vidio budem,
On će me podsjetiti na svoga vjernoga oca.«
Ujedno desnicu diže i tače se očiju svojih
Govoreć': »Bärzilāju, obećajem da ću mu biti
Takav kakav i tî svim srcem želiš da budem.
Budeš li ì sām me štogod zamolio, neću te odbit'.
Nek ti je desnica moja svjedokom velikih riječi.«
Nato poljubi njega i ostavi te se Barzìlāj
Vrati sa slugama svojim pod zidine rodnoga kraja.

Regi, quum fugeret natum Castrisque sederet,
Diuies enim pecudum fuerat frugumque redundans.
Dauid ad Berzelaum — Ad quem rex inquit: »Charissime Berzelae,
Quum modo tu mecum non sis transire grauatus
Iordanem, mecum Solymas accedere sanctas
Vt dignere, rogo, laribus requiescere nostris
Teque tuosque uelim. Tu nostra semper in aula
Respondet — Post me primus eris.« — »Grates ago, maxime regum,«
Berzelaus ait »quod tanti me facis unum,
Sed me tale quidem prohibet mea grandior aetas
Accipere oblatum, quanuis optabile, munus.
Octuagena meae uitae iam uoluitur aestas
Iamque oculos uisus linquit gustusque palatum.
Surdescunt aures, aegros tremor occupat artus
Sanguineque exhausto totum frigescere corpus
Incipit et mortem digito monstrare propinquam.
Ergo meos sine me, quaeso, remeare penates,
Vt potius patrio ponam mea membra sepulchro
Quam tibi mox oneri fiam turbaeque tuorum.
Nanque aliud quid sim nisi stans uiuumque cadauer?
Chamaas — Hic tamen, hic nostrum Chamaam, rex inclyte, natum
(A te ne totus uidear decedere) linquo.
Ipse abeat tecum, qui primae flore iuuentae
Perfruitur, cuius iam uis satis apta labori
Satque audax animus. Totos tibi seruiat annos
Sitque tuus semper, quando memet quoque, Dauid,
Esse tuum fateor.« Correpta protinus ille
Dauid ad illum — Ipsius dextra »Chamaam mihi« dixit »amice
Accipio gaudens, ut, dum tua munera nobis
Ante oblata nouo nunc accumulantur aceruo,
Plura referre parem. Chamaam uolo iungere natis
Ex hoc ecce meis. Fidei monumenta paternae
Afferet, ante oculos quoties uersabitur istos.
(Et simul elata tetigit sua lumina dextra
Atque ait:) Huic talem me, Berzelae, futurum
Spondeo, tu qualem fore uotis omnibus optas.
Siquid et ipse petes, nullam patiere repulsam.
Promissi ingentis tibi sit mea dextera testis.«
His dictis illum, postquam dedit oscula, linquens
Cum famulis patriae repetentem moenia terrae,

David pak preko póljā galilējskih krene u Salem
Okružen gomilom ljudi i vojskom čitavom svojom.
Izraelov mu narod u súsret dođe i stade
Judino pleme pred njime zajedljivim koriti riječ'ma
Zato što se je prvo usudilo prevesti kralja.
Judino pleme
Al' im odvratiše ti: »Kralj David je našega roda,
A i plemena našeg, jer on se kao što ì mī
Vodi pod imenom Jude. Pa kome bi pristalo bolje
Takav izvršit' zadatak? Na njegovu molbu ga nismo
Prevezli niti za plaću, na zapovijed nismo ni silom,
Već iz pokórnosti same i želje da činimo dobro.
Stoga razloga nema da itko bi trebao nà nās
Zbòg tog se mrštit' i ljutit' il' ičim nam žalosnim prijetit'.«
Izrael
Izraelovo mnoštvo, ne smiriv se jošte, povíka
Oholim glasom još jače: »Za deset kòrākā naše
Pleme je ispred svìh, pa trebaše stoga uz kralja
Prije da stanemo mi. No vi ste se drznuli, eto,
Ulogu našu preuzet'. A zašto nam oteste tu čast?«
Tako se pravdahu oni i jedni karahu druge
Ondje u prìsustvu kralja, a kralj je kušao zalud
Blagim riječima svojim utišati zloslutnu graju.
Al' im se gnjev još pojàča i još se raspališe više.
Seba, začetnik pobune protiv kralja
Šeba pak — bijaše to Benjamínovac prilično poznat,
Ali poznatiji još po ćudi zločinu sklonoj,
Tada zatrubi u rôg i, svi kad zamuknuše, reče:
»Davida njegovima prepustimo! Pođite čete
Izraelova roda: nek ostanu kojima prednost
Dade Jišajev sin, a mî otiđimo kući!«
Nato se odvoje sva plemena i napuste kralja
Te u povorci dugoj za Šebinim leđima krenu.
Pònājvjernije samo — a to je Judino pleme —
Osta uz kralja svoga, i kralja je pratilo dalje,
Te ga u kraljevski dvor u Salemu gradu unèse,
Pa ga posadi ondje na njegov bjelòkosni prijesto.
David udaljuje od sebe žene koje je oskvrnuo Apšalom
David izàtoga smjesta zapovjedi ženama onim
Koje je Apšalom bio okaljao preljubom groznim
Da mu odu iz kùće. U dàleku neku ih zgradu
Smjesti, daleko od sèbe i dade ih ondje zatvorit',
Kao u zatvor. Nijèdna odánde ne smjede izać'
Nit' im se smjelo doći. Kroz željezom okovan prozor

Ad Solymas tendit Galileaque transmeat arua
Agminibus septus totaque cohorte suorum.
Israhelitarum ueniens gens obuiat illi
Atque tribum Iudam, quoniam traducere regem
Prima sit ausa, palam uerbis obiurgat amaris.
Tribus Iuda
Ast illi contra »Generis« dixere »tribusque
Rex Dauid nostrae est, censemur nomine Iudae
Nos atque ipse simul. Fungi ergo munere tali
Cui mage conueniens fuerat? Traduximus illum
Non prece, non precio flexi iussuue coacti,
Sed solo obsequio studiisque ad honesta paratis.
Non est, quod nobis irasci mente proterua
Debeat hinc quisquam uel quicquam triste minari.«
Israel
Israhelita cohors, nec adhuc sedata, superba
Voce magis clamat: »Gradibus quum excesserit omnes
Nostra tribus denis, nos ante assistere regi
Fas erat, et nostras uos ecce assumere partes
Ausi estis; nostrum cur surripuistis honorem?«
Talia iactabant alterna iurgia lite
Rege quidem coram, frustra conante malignos
Rixantum strepitus miti cohibere loquella.
Altius exurgens mentes accenderat ira,
Seba secessionis a rege autor
Quando Seba satis Gemineo sanguine notus,
Notior ingenio patranda ad crimina prono,
Intonuit cornu cunctisque tacentibus inquit:
»Linquamus Dauida suis! Abscedite, turmae
Israhelitanae, maneant, quos praetulit ipse
Iesseides nobis, nos nostra ad tecta petamus!«
Secessere tribus omnes et rege relicto
Sebae terga sequi coeperunt agmine longo.
Sed tantum gens sola quidem fidissima Iuda
Permansit cum rege suo regemque secuta est
Atque ipsum Solymae regalibus aedibus urbis
Intulit et solio considere fecit eburno.
Separat Dauid a se mulieres ab Absalone stupratas
Continuo Dauid mulieribus imperat illis,
Quas Absalonis foedarant stupra nefanda,
De laribus transire suis longeque remoto
Hospitio positis iussit quoque limina claudi,
Carceris in morem. Nulli inde exire dabatur,
Nulli aditus patuit. Ferro clatrata fenestra

Mogle su gledati van i primati hranu za život.
Dugo su ostale tu unútra živeć' bez muža
I bez nježnosti bračnih, dok David navršio nije
Godine svoga života i hladno napustio tijelo.
Potom pozva Amásu, jer zabrinut bješe da ne bi
Pobuna onoga Šebe na međama kraljevstva nemir
Stvorila, te mu reče: »Vojskòvodo najdraži meni,

Kralj zapovijeda Amasi da s Joabom krene u potjeru za Šebom

Ne vidiš li, Amása, kolìka je postao meni
Oholi Šeba sramota? Jer on je napustio mene,
Odveo meni plemena. I strah me da kraljevstva naša
Više no Apšalom sam ne pritisne vihorom ratnim.
Stoga pođi i mudro ded sakupi Judino pleme!
Dö trī dana kad zora zarudi grimiznim svjetlom,
Neka ovamo svi što Judina imena jesu
Näoružāni dođu i koplja neka ponesu.«
Kada je trećega dana, u ružičnom dvopregu, s neba
Zemlju zlaćana zora obàsjala grimiznim sjajem,
Stigoše Judine čete, pod vodstvom Amásē, već nà prag
Dvorima Davidovim. A nošahu likijske strijele
Te itùrējski luk, balèārske praćke i jošte
Koplja sa etolskim šiljkom te mačeve sjajne što Norik
Šalje ih nama i hladna, sa sjevera, halipska zemlja.
Näoružānima tako zapovjedi kralj da za vojskom
Abišajevom pođu i Joabom, koje već prije
Posla, da združivši snage što lakše mognu u boju
Šebine pothvate slomit': na otprta nagrnu vrata
Čete u oružju hrleć' pod zapovjedništvom Amase.
Preko širokih njiva u brzome prešavši maršu,

Gibeon

Stigoše u Gibèōn, gdje nasred póljā se uvis
Kamena diže gromáda i vrhom tuče u zvijezde.
Ondje pohitje u súsret Amasi suzapovjednik
Joab, opasan mačem, i reče mu: »Predragi, zdravo!«
Stavi mu ruku na bradu hotéći ga milo poljubit' —

Joab ubija na prijevaru Amasu

Tobože, ali ga mačem, koj' ù drugoj držaše ruci,
Udari pravo u trbuh. Iz otvorene se rane
Ovome utroba prosu, a ranjenik, posrćuć', blijeda
Lica pade na zèmlju i stade se, krvlju obliven,
Prevrtat' pò tlu, no smrt ga odjednom stisnu i smiri.
Kakva li zločina, jao! No može li dostojno itko

Zavist

Ljudsku osuditi zavist? Jer tko je zadojen njome,

Prospectum tribuit uitaeque alimenta recaepit.
Hic intus mansere diu sine coniugis usu
Blanditiisque thori, donec sua tempora Dauid
Viuendo impleret gelidosque relinqueret artus.
Post haec solicitus, Sebae discordia regni
Ne turbet fines, Amasam uocat et simul illum
Talibus affatur: »Ductor charissime nobis,

Rex Amasam iubet cum Ioabo persequi Sebam

Nonne uides, Amasa, quanto mihi Seba superbus
Extiterit probro? Mea nam consortia liquit
Submouitque tribus. Vereor, ne nostra molestet
Absalone magis bellorum turbine regna.
Quare age, perge, tribum solers tibi collige Iudam.
Tertia punicea quum luce aurora rubere
Coeperit, hic adsint omnes, qui nomine Iudae
Censentur, muniti armis ac tela gerentes.«
Tertia punicea de caelo lampade terras
Aurora in roseis lustrabat lutea bigis,
Quando Iuda cohors Amasa duce uenit ad ipsum
Dauidis limen, Liciis instructa sagittis,
Arcubus Ithireis, fundis Balearibus, hastis
Cuspidis Etholae, gladiis, quos Norica tellus
Quosque Calibs gelida fulgentes mittit ab Arcto.
Hos ita munitos iussit rex agmina Abisae
Iam dudum dimissa sequi cuneosque Ioabi,
Viribus ut iunctis Sebae molimina frangant
Marte magis facili. Portis glomerantur apertis
Armataeque ruunt Amasa moderante phalanges
Lataque festinis permensae passibus arua,

Gabaon

Perueniunt Gabaon, mediis ubi saxea campis
Exurgit moles et sydera uertice pulsat.
Illic occurrens Amasae collega Ioabus
Succinctus gladio »Salue, charissime« dixit

Amasam dolo perimit Ioab

Apposuitque manum mento, quasi grata daturus
Oscula, sed ferro, cui se manus altera iunxit,
Perforat aduersi uentrem. Tunc corpore aperto
Intestina fluunt, trepidat percussus et albo
Ore petit terram perfusaque sanguine membra
Voluit humi et subita depressus morte quieuit.

Inuidia

Proh scelus! Inuidiam quis digne carpserit? Illa
Imbuti insidias, fraudes, incendia, caedes

Nedužnom zasjedu smišlja te prijevaru, palež, ubojstvo.
Joab je, nè mogāv podnijet' da s drûgom jednakim sebi
Dijeli zapovjedništvo, obmanuo, hineći ljubav,
Nedužnog, jadnog Amásu kad nije se bojao toga,
Pa se požurio, eto, pogubit' ga sramotno odveć.
Jednako tako je prije podario Abneru život
Milim ga prevariv riječ'ma, dok neoprezna i njega
Nije bodežom probo. Stog uvijek se bojati valja
Prijevare čovjeka podla kad jednom upoznamo ćud mu
Himbenu: laskajuć' takav podmùklac namješta omču,
Otrov premazuje medom i méku na udicu stavlja,
Ubija poljupce dajuć'. I vidješe njegovo truplo
Nasred puta gdje leži. Jadníku se rugajuć' tome,
Neki bezobraznik reče: »Zamijenide Joaba sada,
Hajde, Amása, i traži za sèbe najviše časti!«
Potom digne mrtvaca i ù strānu njega odvuče
Te ga pokrije plaštem da ljudi zastali ne bi
Kad ga opaze ondje. Jer tuda je imala proći
Vojska iduć' u rāt. I, bez zadržavanja, čete
Prođu na maršu onuda za Joabom, njegovim stijegom,
I za njegovim bratom — po Abišajevu tragu.
Oni što dobiše nalog da Šebu i njegove snage
Joab opsjeda Šebu u Abelu
— Oholo ljudstvo — slijede i gone bez milosti mačem,
Svoje utâbore čete u pokrajini Bet Máki,
Okolo građevina sa tornjima Àbela grada.
Ondje se zatvori Šeba, a oni ga, uprijevši svojski,
Stanu posjedat' i počnu, napòsljetku, zidine gradske
— Visoke, jake — teškim trnòkopima potkapat'
Pokriv se krovom od šiblja i pleterom, vrbovim prućem.
TOP
Nije sprava još bilo od tvrde kovine tada
Koje strahovite pucnje iz trbuha rigaju šupljeg,
Ù kom sumporni oganj mahnita, zatvoren dok je,
I razmahuje plamen. Kad otvor se, začepljen, naglo
Otvori, kugle izlete u gromovnom vihoru tada
Izbačene, i njihov silovito ŏdapēt hitac
Željezna razbija vrata i obara kule, a lađe
Potapa — sili ih nà dno da sjednu morsko i ruši
Oklopne redove bojne. I zaista, okrutan to je
Izum, i trebalo je da njegov izumitelj umre
Od njeg kô surovi nekoć Salmònej što pogibe — kažu —

Immeritos contra meditantur. Quippe Ioabus
Collati socium sibi consortemque nequiuit
Ferre magisterii, miserum nil tale timentem
Innocuumque Amasam ficto decaepit amore
Et nimis indigna properauit perdere morte.
Non alia Abnerum donauerat ante salute,
Blanditiis fallens, donec transuerberet ipsum
⟹ Incautum ferro. Semper metuenda dolosi
Ergo hominis fraus est, fuerit mens perfida cuius
Nota semel: laqueos palpando callidus aptat,
Melle uenena linit, ientacula mittit in hamo,
Oscula dans perimit. Media recubare cadauer
Conspexere uia. Quidam magis ore procaci
Insultans misero »Vade,« inquit »quaere Ioabi
Esse loco et primos, Amasa, tibi poscito honores!«
Indeque sublatos extincti transtulit artus
Veste tegens, ne plebs gressum compesceret ipso
Illic conspecto, qua transitus esset eunti
Ad bellum turmae. Submotaque agmina mora
Hac iter inceptum peragunt post signa Ioabi
Postque sui pariter uestigia fratris Abisae.
Qui Sebam Sebaeque manum gentemque superbam
Marte sequi iussi infestoque inquirere bello,
Bethmaca regione suas posuere cohortes,
Ioabus obsidet Sebam in Abella
Turritas circum structuras urbis Abellae.
Illic inclusum toto conamine Sebam
Oppugnant. Duris tandem coepere dolabris
Subruere urbanae sublimia moenia molis,
Vimineis tecti pluteis et crate saligna.
BOMBARDA
Nondum terribiles duro formata metallo
Aedebant sclopos uentris tormenta cauati,
In quo sulphureus conclusus dum furit ignis
Dumque agitat flammas, ora obturata repente
Laxat et emissas iaculatus turbine pilas
Fulmineo, quarum ui multa concitus ictus
Ferratos frangit postes, procumbere turres
Cogit et aequoreo naues subsidere fundo,
Concidere armatas acies. Crudele profecto
Inuentum dignumque suus quo concidat autor,
Vt quondam cecidisse ferum Salmonea dicunt,

Kad je nebeski oganj i grom oponašao — luđak!
Manje je nanio štete Salmònej: krvaviji taj je,
Sličan izumu svom, i stog ga je trebalo kaznit'
Tako da ili težu il' istu kaznu pretŕpī.
Dok su pak ovi Abel razarali zapevši živo,
Neka se ugledna žena — muškarcima prvima ravna,
Neustrašiva srca, a ùz tō u pogibli mudra,
Pope na zidine gradske, jer to je zahtijevala tada
Rodnog joj grada opasnost, i vojvodi Joabu otle
Viknu nek priđe, a onda sa najviših kula mu ovo
Žena iz Abela Joabu
Prozbori: »Joabe vrli, glasoviti junače, čuj me!
Što si navalio grad nam razorit' do temelja — kralju
Vjerni? Tä trebalo je nagodit' se pòkušat' mirno
Prije no započneš rat, jer tako nalaže zakon.
To još pokušô nisi, pa zašto nas uništit' želiš?
Oružjem ovim što tražiš? Zar svi sagriješismo, svi baš
Te si odlučio nas u surovom zatrti ratu?
Kad smo ìjednōm riječju il' činom uvrijedili tebe
Ili pak kralja, kada, te smatraš da nevolje ove
Joab odgovara
Grijeh zaslužuje naš?« A Joab odgovori nà tō:
»Ničija nije me, ženo, primorala, nikoga òd vās,
Krivnja da ratujem s vama ovako i zidine vaše
Da raskopavam sada. Da nije pobjegô amo
Šeba, Bikrijev sin, što svojim nevjernim srcem
Teško uvrijedi kralja, tad Abel nikako ne bi
Vidio Joaba — znaj! — da na zide mu s vojskom juriša.
Tražim da date mi Šebu. Pa ako ga predate meni,
Ove će čete daleko od ognjišta vaših otići.«
Pošto je primila žena od Joaba odgovor takav,
Reče mu radosna lica: Tä nè sūmnjāj, Joabe! Evo,
Dobit ćeš Šebinu glavu!« I potom vrati se natrag.
Zatim prozbori puku i pametan dade mu savjet.
Umorstvo Šebe
Ljudi opkole smjesta, na njezin poticaj, Šebu
Oružjem, ubiju njega i lešini glavu odsijeku.
Odrubljenu mu glavu sa bedema bace u tabor
Joabov te mu reknu: »Vojskòvođo veliki, uzmi
Što si tražio s pravom! Nek tako pogine, tako,
Svatko i takvom smrću za zločine plati tko bude
Davidu htio pakòstit'.« I Joab ugleda tada
Šebinu krvavu glavu — bez ostalih dijelova tijela.

Dum caeli tonitrus demens imitatur et ignem
Aetherium. Minus ille nocens, magis iste cruentus,
Inuento similis, meruit sic plectier ergo,
Vt seu maiorem seu poenam ferret eandem.
Sed dum non segni studio laceratur Abella,
Principibus matrona uiris aequanda, feroci
Nixa animo dubiisque simul bene prouida rebus,
Inscendit muros, patriae poscente periclo,
Et clamore ducem propius uocat inde Ioabum.
Mox ita de summis affatur turribus illum:
Mulier Abellana ad Ioabum
»O praestans multa uirtutis laude Ioabe,
Cur fidam regi subuertere funditus urbem
Aggrederis? Tentanda, prius quam bella moueres,
Conditio tibi pacis erat, sic lege iubente.
Cur nondum experta pergis nos perdere pace?
Quid petis his armis? Nunquid peccauimus omnes,
Omnes ut duro statuas delere duello?
Quando seu dicto seu facto laesimus ullo
Vel te uel regem, mala talia culpa mereri
Nostra ut credatur?« Respondit ad ista Ioabus:
Ioabus respondet
»Nullius uestrum, mulier, me crimen adegit,
Vt uobis haec bella feram uel moenia uexem
Vestra modo. Si non istam fugisset in urbem
Seba satus Bochro, cuius mens perfida regem
Offendit grauiter, nequaquam milite muros
Oppugnare suos uidisset Abella Ioabum.
Sebam posco mihi; quem si conceditis unum,
Haec procul a laribus discedent agmina uestris.«
Foemina responsum iocundo tale Ioabi
Excipiens uultu »Sebae caput ecce, Ioabe,
Ne dubita, dabitur« dixit retroque reuersa,
Consuluit populo uerbis sapientibus ipsi.
Seba occiditur
Illius monitis commoti, protinus armis
Circumstant perimuntque uirum truncantque cadauer
Abscissumque caput de muro in castra Ioabi
Proiiciunt et »Tolle,« aiunt »quod iure petisti,
Magne uirum ductor! Sic sic, quicumque molesti
Dauidi fuerint, pereant et crimina tali
Caede luant.« Vidit Sebae tunc ora Ioabus
Sanguine foeda suo reliquisque carentia membris.

Držim, i ovo se zbilo po Gròmōvnīkovu sudu:
Da u jednome grobu ne leži, već sahranjen ù dvā,
Onaj zbog čije se bune usudio kralja napustit' —
Pobožnog dio puka i pristat' uz oholog roba.
Kad je već postigô ono što željaše, radosno Joab
Dade zatrubit' u trubu i pospješi povratak vojske.
Tada na zapovijed skupe prtljagu i stjegove skinu,
Okrenu teretna kola, a pleter i opkope sruše:
Prekinu opsadu grada i korak okrenu natrag:
Udalje se odánde. I, pjevajuć' pobjednu pjesmu,
Napokon uđu u Salem, gdje kličući pozdrave kralja.
Po završetku toga, a tako teškoga rata,
Zapovjedništvo dobi nad vojskom čitavom Joab.

Benaja

Samo Jòjadin sin, Benája, vatreni ratnik,
Bijaše zapovjednikom Kelétā i pèletskih četa.

Adoram

Àdoramu je pak zadatak povjeren bio
— Tako predaja veli — da skuplja, da ubire danak.

Jošafat

Jõšafat, sin Ahilúdov, zabilježit' imaše što se
Tijekom godine zbude. A najviši bio je pisar

Siba
Sadok
Ebjatar
Ira

Jedan po imenu Siba. Za bogoslužje se Sadok
Brinuo s Ebjatarom, no prvi je po dostojanstvu
Svećenik bio Ira, Jaíranin, kako ga zvahu.
Ti su, i drugi, tada — nehìmbeni ljudi i vjerni —

David provjeren u sreći i nesreći

Ùpravljali valjáno kormánima kraljevstva veljeg
Zajedno s Davidom svojim, kog ù zlu su znali i dobru.
Kako nije jedamput doživio dobre i loše
Obrate nestalne sreće, podnositi hrabro je znao
Udarce crne oluje, a kad ga je služila sreća,
Nikada oholo nije koračao digavši čelo.
Šeba je bio već svladan kad jedan događaj tužan
Pomuti njihovu sreću: nebesa uskratiše kiše,

Glad

Zemlja nè dade ploda. I blijeda lica im poče
Strašna izjedati glad. I prođe godina jedna,
Al' je za ovom druga uslijedila nalik na prvu.
Dođe još lošija treća i gora od predašnjih ljeta.
Silne tužnjave puka navedoše Davida stoga
Pobožnim molitvama da moli odgovor s neba,
Neizmjernoga boga da pita zašto im hranu
Uskrati, zašto je već tri godine neplodna zemlja,
Nada pak ljudi i trud im uzáludan tòliko puta.

Hoc quoque iudicio factum reor esse Tonantis,
Diuiso ut iaceat tumulatus corpore, cuius
Seditione pium plebis pars altera regem
Deserere ausa fuit seruoque fauere superbo.
Iamque sui compos uoti laetusque Ioabus
Dat signum clangore tubae properatque recessum.
Impedimenta legunt iussi, uexilla reuellunt,
Conuertunt currus, fustes uallosque refigunt,
Obsidione leuant urbem retroque uolutis
Passibus abscedunt. Tandem peana canendo
Ingressi Solymas, regem clamore salutant.
Praefectura datur totius militiai
Post confecta quidem iam talia bella Ioabo.
Ast ipsis tantum Celetheis et Pheletheis

Banaias

Banaias praefectus erat, non tardus ed arma,
Ioiada genitore satus. Sed cura tributi

Aduranus

Fertur Adurano commissa fuisse legendi.

Iosaphat

Natus Ahiudo Iosaphatus gesta notare
Annua iussus erat. Scribarum maximus unus

Siba Sadoch

Nomine Siba fuit. Curabant sacra Sadochus

Abiathar

Atque Abiatharus, sed primus honore sacerdos

Hiram

Hiramus fuerat, qui dicitur Iraithes.
Hi tunc atque alii magni moderamina regni
Rite gubernebant, homines sine fraude fideles,

Dauid in utraque fortuna probatus

Cum Dauide suo, fortuna utraque probato.
Instabilis quoniam diuersa uolumina sortis
Non semel expertus, tulit atri turbinis ictus
Forti animo, et laetis rerum successibus usus,
Elata nunquam processit fronte superbus.
Perdomito Seba tristis felicia fata
Expulit euentus. Pluuias dare denegat aether,
Terra satas fruges. Pallentes carpere uultus

Fames

Coepit dira fames. Reuoluto cardine caeli
Vnus et uni alter similis successerat annus.
Tertia deterior peiorque prioribus aestas
Venit, et ingentes plebis Dauida querelae
Induxere piis oracula poscere uotis
Immensumque rogare deum, quae causa negati
Victus, cur steriles tota trieteride glebae,
Irrita spes hominum toties cassique labores.

Tada tek siđe s nebesa i stiže do najnižeg dola
Bog Davidu — Glas, i kaza mu bog: »Od nevolje želiš li ove
Oslobòditi plodne ravnice kraljevstva svoga,
Šaulov zločin ljut spram Gibèōnācā osveti:
Njima je Jošua nekoć obèćao život poštedjet'
Te im se zakleo nà to, a Šaul ih pobi.« I stoga
Kralj Gibeónce pozva i reče: »Na moju su glavu
Zločini Šaulovi pali! Jer kako ih kaznio nisam,
Evo, trpimo glad i ljeta ne donose ploda.
On je okrutan bio spram vâs: zatražite sada
Kaznu za cio mu rod i dom krvòžēdnī njegov,
Kad je već kralj bogóvā zastálno odlučio da se
Krvlju Šaulova roda opere Šaulov zločin.
Samo mi, molim vas, vî poštedite mog Meribála,
Koga Jonatan rodi, što vjeran mi prijatelj bješe.«
Gibeonci kralju — Oni pak — pamteći dobro što nekoć pretrpjeli bjehu,
One strahote, umorstva kad Šaul je bjesnio nà njīh —
Rekoše tada: »O kralju, kog ljudi štuju i koji
Drag je svemògūćem bogu, — poštèno i pravo je tražit',
Smatramo, smrtnu kaznu za onog tko ubije drugog.
Stoga ćeš moći nâs zadovoljit' za naše gubitke
Ako nam sedam ljudi od roda Šaulova predaš.
Mi ćemo objesit' njih na glatke, tesane križe,
Pa će domalo potom i božjega nestati gnjeva.«
Čim je spoznao David da oni govore tako
Jer ih potiče bog, odgovori kako je voljan
Dati im sve što traže, pa naredi da mu dovedu
Sedmorica od Šaulova roda — predani Gibeoncima na pogubljenje — Sina Šaula dva što njemu ih rodila bješe
Žena preblaga Rispa. I pêt im prida sinóvā
Koje je Šaulova kći porodila — mati Merába,
Adrijelova žena, a koje Merábina sestra
Hranila bješe, kod sèbe držéći ih — lijepa Mikála.
Nà smrt osuđenu sedmoricu smjesta odvède
Onaj puk u Gibèōn: na najvišem vrhu planine
Objese njih i puste ptičurinama i zvijerju.
Bilo je to u vrijeme kad vlati dozrela žita
Treba srpom već žeti, kad žito, koje je zrelo,
Gubi zelenu boju, a klasje se žuti i svija.
Žena Šaulova Rispa — Onamo dođe Rispa što onu dvojicu rodi:
Ljubav je njena dovúkla. Nad takvim udesom svojih

Tunc demum uox lapsa polo peruenit ad imum
Deus ad Dauidem — Vsque solum, dicente deo: »Si libera tali
Peste tui cupias foecunda noualia regni,
In Gabaonitas scelus acre ulciscere Saulis.
Quam uitam seruare illis iuratus Iesus
Pollicitus fuerat, Saul abstulit.« Ergo uocatis
Rex Gabaonitis: »Ceciderunt crimina Saulis
In caput ecce meum! Quia non punita reliqui,
Esuriem patimur, uacuos et frugibus annos.
In uos ille fuit crudelis: poscite poenas
Aduersus genus omne suum stirpemque cruentam,
Quandoquidem diuum sedet haec sententia regi,
Vt Saulis facinus purgetur caede suorum.
Oro, meo tantum uos parcite Miphiboseto,
Quem genuit Ionathas, mihi fidus semper amicus.«
Gabaonitae ad regem — Tunc illi memores, quae quondam funera passi,
Quas hominum clades, contra ipsos Saule furente,
»Rex uenerande uiris, rex« aiunt »omnipotenti
Chare deo, nobis aequum iustumque uidetur
Pro morte illata poenas exposcere mortis.
Ergo satis poteris nostrae fecisse ruinae,
Saulini generis si nobis corpora septem
Caesseris. Illa quidem crucibus suspensa dolatis
Quum fuerint, saeuire dei mox desinet ira.«
Hos ubi cognouit Dauid sic esse locutos
Numinis instinctu, se dixit cuncta daturum,
Quae peterent, iussitque duos de Saule creatos,
Septem de Saulis genere dati Gabaonitis ad necem — Quos illi genuit coniux mitissima Respha,
Adduci coram. Quibus addit corpora quinque
Natorum, peperit Saulis quos nata Merobe,
Hadrihelis coniux, et quos germana Merobes
Nutrierat tuleratque sibi formosa Michola.
Hos septem morti addictos ductosque repente
Ad Gabaon gens illa tulit montisque supremo
Vertice suspensos auibus liquere ferisque.
Tempus erat, quo iam maturae germina messis
Falce secanda solent uiridem mutare colorem
Tostaque curuatis tandem flauescere aristis.
Respha Saulis uxor — Affuit hic genitrix natorum Respha duorum.
Traxerat hanc pietas. Haec talia fata suorum

Tugujuć', žalosne — jao! — iz očiju suze je lila
Gledajuć' sinove svoje gdje vise i unuke svoje.
Dane i noći je ona, u pratnji služavki svojih,
Nesretnica provèla pod njihovim križem stražareć'
Da ih gavrani ne bi ujedali, kljucali kljunom
Te ih trgali mrtve. Dok nije vidjela da im
Skidaju već tjelesa i odnose, nikad se nije,
Žalosna, odande makla nit' mogaše prestat' tugovat'.
Podnoseć' vjetar i kišu, na ponjavi ležaše samo
Prostoj, od jeftine pređe, po oštrom je kamenju prostrijev —
Ona koja je prije u kraljevskom živjela dvoru
I na mekanom perju u postelji spavala zlatnoj.
Tako se mijenja sudbina! Jer ona što nekoć je ù svōm
Mužu uživala — kralju, pod vedrim — žalosna! — nebom
Besane noći sada na prašnoj provodi zemlji.
Srce pobožnog kralja uzbudiše Rispina djela
Kad su, kroz ulice gradske i trgove glasi o tŏme
Lijećući, napokon stigli do njegovih pozornih uši.
David se sažali stoga na njezinu gorku sudbinu:
Naredi izvjesnim ljud'ma da pođu u Jábeš, što leži
U gilèādskom kraju, te izda im nalog da uzmu
Jonatanove kosti i njegova oca, što ondje
Bijahu sahranjene za njîh na nedòličnu mjestu.
Njih u gori Gilbòi filìstējska usmrti vojska,
Ù grād ih prenije Bèt Šān i nasred ih objesi trga;
Jabeš ih pak ukráde, odnèse i položi ù grob.
Izvadiv ove iz zemlje, a one skinuv sa križa,
Ljudi što posla ih kralj na znana ih odniješe mjesta
Benjaminova puka, gdje leže u grobnici kosti
Kiša, Šaulova oca: kraj njegove rake ih stave
Ù grob, iskazav im čast da leže u rodnome kraju.
Tako naredi kralj, u svemu pobožan ì blāg.
Takva pak sveta djela ublažiše višnjega boga:
Zemlja urodi plodom obilnije negoli prije:
Žito koje su svezli ambáre prostrane probi;
Preko kaca se vino od teškog prelijevalo grožđa.
Uslišane su bile seljakove želje, jer kiša
Poče iz oblaka padat' i obilnom vodom s nebesa
Kvasiti danima zemlju, redovito, usjeve njine.
Nestade prijašnjeg straha od glâdi: iz puna im roga

Tristibus heu lachrymis oculos perfusa dolebat
Pendentes spectans natos spectansque nepotes.
Ancillis comitata suis noctesque diesque
Perstitit infelix pendentum sub cruce custos,
Ne forte exanimes rostris mordacibus artus
Dilanient corui. Donec deposta referri
Corpora uidisset, nunquam discessit ab illo
Moesta loco potuitue suos finire dolores.
Substrato recubans de uili stamine panno
Aspera saxa super, uentos tolerabat et imbres,
Aedibus usa prius regalibus usaque supra
Molles aurati plumas requiescere lecti.
Sic mutat fortuna uices: quae rege marito
Gaudebat quondam, nunc caelo tristis aperto
Exigit insomnes in terrae puluere noctes.
Resphae gesta pii turbarunt uiscera regis,
Quum fora peruolitans atque urbis compita rumor
Illius patulas tandem uenisset ad aures.
Tam miseranda igitur commotus sorte, Iabinam,
Quae regione sita est Gallada, pergere certos
Iussit et his mandat, non digno condita quondam
Illic ossa loco Ionathae Ionathaeque parentis
Vt tollant. Etenim Gelboo monte peremptos
Turma Palestinae Bethsanam transtulit urbem
Suspenditque foro medio, furtimque Iabitae
Sublatos tulerant secum tumuloque locarant.
Hos terra euulsos, illos de stipite raptos
Regia missa manus portauit Beniaminae
Ad loca nota tribus, ubi Cisi tecta recumbunt
Ossa patris, posuitque suis propiore sepulchro
Marmoribus, patriae careant ne sedis honore,
Sic mandante pio mitique per omnia rege.
Talibus aetherio placato numine sacris
Terra suas fruges fudit magis ubere laeto
Lataque collectae ruperunt horrea messes
Vndantesque lacus grauidis dedit uua racemis.
Agricolae uotis descendens nubibus imber
Respondere quidem coepit certisque diebus
Irrorare satas caelesti flumine terras.
Nullus, ut ante, famis mansit pauor: omnia pleno

Skorašnje obilje dade svakòvrsnu hranu za život.
Kako li zapovijed vrijedi izvršiti božju i djelom
Utješit', bogu milim, jadnika te pomoći njemu!
Potom se spremiše opet filìstējske čete da vode
Surov s Judejcima rat. I sîn se Jišajev tada
David se bori sa Filistejcima
Odvaži poći u bôj: uz silnu opasnost po život
Uđe u strašnu bitku. Kad dođe do borbe izblíza,
Udari na nj Išibènob sa svojim strahovitim kopljem;
Bio je gìgantskog roda — grdosija, nakazno velik.
Željezo njegova koplja dvajst ì pēt je težilo âsā;
Jednako težak je mač o bedro prìpasô sebi.
David bi nadvladan bio da nije u odsudnom času
Abišaj ù pomoć došô: jer ovaj smrtònosnu ranu
Išibènobu zada, i tako Davida spasi
Iz opasnosti smrtne i gorkoj ga ote sudbini.
Pošto su Davida spasli i svladali svoje dušmáne,
Vojska se zakle da neće dopustiti Davidu više
S njome da ide u rât te u smrtnu dođe opasnost,
Da izràēlskog puka ne propadne slava sa smrću
Njegovom, pogine l' on. I malo vremena prođe
Ponovno bitka
Kadli se ponovno vojske na gopskom sukobiše polju:
S jedne stajahu strane filìstējski puci, a s druge
Izraelova vojska. I Sipkaj, Hušanin rodom,
Udari Sipaja mačem, a čim ga filìstējskog puka
Odred vidje gdje pada, iznèbuha ôkrēnu leđa
Te se dade u bìjeg. Jer veliki Sipaj također
Bijaše, kako se priča, gojénac gigantskog roda.
Ponovno Židovi pobjeđuju
Ì trećī put Judejci na onom pobijedìše mjestu:
Na sve se strane boj uz silnu jurnjavu bìo,
Ali opet dušmáni okrenuše pleći u strahu
Vidjevši da je od mača Elhànanova (a ovom
Otac bijaše Jàīr, glasovit u bètlēmskom kraju)
Pao Golijat jaki, a bio je snažan veòma
I neòbično hrabar. No nije to Golijat onaj
— Gotovo ravan mu bješe! —, kog obori David iz praćke
Četvrta pobjeda
Dok je pastir još bio. Do četvrte pobjede dođe
Nad dušmánima tima u ratu kad Gaćanin neki
Pogibe. Uzrastom taj je golemiji bio od sviju:
Stravične imaše ruke i noge, jer svaka mu ruka
Pružaše pō šēst pìrstī, a isto ih imaše tol'ko

Pabula uitai tribuit noua copia cornu.
Tantum iussa dei prodest implere piisque
Officiis miseros solari opibusque iuuare.
Inde Palestinae rursum fera bella cateruae
Iudeis inferre parant. Se credere pugnae
Dauid pugnat cum Palestinis
Iesseides ausus, magno discrimine uitae
Horrendum certamen init. Dum praelia miscet,
Illum terribili petit hasta Iesbidenobus,
Stirpe Gygantea monstroso corpore uastus.
Hastae eius ferrum centum grauitate quadrantes
Aequabat pariterque grauem succinxerat ensem.
Victus erat Dauid, si non in tempore Abisas
Subsidium ferret, qui uulnere Iesbidenobum
Lethali feriens ipsum Dauida periclo
Eripuit fatoque citus subtraxit acerbo.
Iesseida saluo uictoque exercitus hoste
Se non passuros iurant, ut prodeat ultra
Ad bellum Dauid subeatue pericula secum,
Israhelitanae pereat ne gloria gentis
Ipso uno amisso. Reuoluto tempore paruo
Iterum pugna
Ecce iterum Gobio concurrunt agmina campo.
Inde Palestinae gentes, hinc turba cohortis
Israhelitanae. Zaphum ferit ense Sabochus,
Vsathia regione satus, uiditque cadentem
Ipsa Palestinae gentis manus atque repente
Fugit uersa retro. Nam Zaphus magnus et ipse
Esse Gyganteae ferebatur stirpis alumnus.
Rursum Iudei superant
Tertia palma loco Iudeis contigit illo:
Hinc illinc magno surgebant praelia motu,
Hostes terga tamen rursum uertere pauentes,
Quum conspexissent fortem cecidisse Goliam
Ense Deodati, Bethlemis clarus in oris
Quem genuit Salthus praestantem robore multo
Corporis atque animi. Non est hic ille Golias,
Sed par ferme illi, quem Dauid uerbere fundae
Quarta uictoria
Prostrauit pastor. Quarti uictoria belli
Hostibus ex istis Getheo morte perempto
Constitit. Ante alios statura ingentior illi,
Terribiles artus et brachia singula senos
Tendebant digitos, eadem quoque summa supremis

I na nogama on. A inače, tjelesno bješe
Posve nalik na kolos — na golemi kip iz starine.
Ovoga Šimejev sin, najznaniji, Jonatan čili
(Davidu stričević bješe), iz napeta pogodi luka
Te mu željezo prodre kroz rebra dubòko u ošit.
Tada pak divljak taj, ispuštajuć' uzdahe bolne,
Goleme ruke i noge iskretati stade, no bol ga
Svladala, pa se sruši i, padnuvši, ispusti dušu.

In pedibus fuerat reliquique simillima forma
Corporis erecto priscorum more colosso.
Hunc alacer Ionathas, Sameae notissima proles
Dauidisque nepos, contento perculit arcu,
Et penetrans costas intra praecordia ferrum
Delituit. Tunc ille ferox immania torquens
Membra dedit tristes gemitus uictusque dolore
Corruit et uitam lapsus dispersit in auras.

SADRŽAJ

Knjiga o Kraljevima II, gl. XXII. Riješivši se svih neprijatelja, David je pjevao hvalospjeve Gospodu i zahvaljivao mu za dobročinstva. XXIII. Pred samu smrt pjevaše psalme, u kojima je prorekao otajstva Kristova. Sastavio je listu najvećih junaka u Izraelu. XXIV. Joab na zapovijed broji po svim plemenima ljude sposobne za rat. David priznaje da je time počinio grijeh. Od triju zala, između kojih mu je bilo ponuđeno da bira, kao kaznu za grijeh odabire kugu. Vidje anđela kako ubija. Podiže žrtvenik na Arauninu gumnu. Prinese žrtve paljenice, i bolest prestade. Knjiga o Kraljevima III, gl. I. David je pod starost bio zimogrožljiv. Šunemka Abišaga spavaše s njime da bi ga ugrijala. No on je ne oskvrnu.

KNJIGA XIII

Mir

Poslije ratova — mir: strahote i žalosne zgode
Dođoše k svome svršetku, i oblaci tmurni pred jasnim
Svjetlom već su uzmàkli. U kraljevstvo ne dira nitko
Nit' uznemiruje puk i nè mučī kraljevo srce.
Tada obuze slast veselja Davida, ì ōn
Podiže dušu svoju, oslòbođenu od briga,
K zvijezdama, uze liru, u zvonke udari žice,
Poče hvalospjev bogu kazivati pobožno pojuć'
Te iz prsiju svetih progovori slijedeće riječi:

David pjeva hvalospjeve bogu

»Bože, koji si snaga i slava nebeskog carstva
I bez početka početak te visost vječna, bez kraja!
Tebi, predobri oče, zahvaljujem radosno sada,
Koji si mene već davno počastio davši mi žezlo
Te me branio uvijek u nevolji. Ti si mi bio,
Kad su mi mnogi zamke namještali, štit, a također
Pomoć na vojnama svim i junáštvo u borbama mojim.
Ti si mi nada u oprost i milost kad povrijedim zakon,
Ti si za uvredu tešku pomirljivo meni božanstvo.
Ti si mi svjetlo u tmini, a lijek i počinak mirni
U tegobama mojim. I nagrade meni si dao
Veće od zasluga mojih, a grijehe moje si manjom
Nego zaslužih kaznom kažnjavati htio u svojoj
Blagosti. Nikad me nije napustila samilost tvoja.
Stoga se, molim te, sada na moju sažali starost!

ARGVMENTVM

Regum lib. II, cap. XXII. Dauid ab omnibus inimicis liber cecinit laudes Domino et pro beneficiis gratias egit. XXIII. Iam morti proximus psalmos cantauit, in quibus mysteria Christi praedixit. Contexit cathalogum robustissimorum in Israel. XXIIII. Ioab iussus numerat uiros bello idoneos per omnes tribus. Dauid hac in re se peccasse fatetur. In poenam peccati proposita trium malorum optione eligit pestilentiam. Vidit angelum percutientem. Statuit altare in area Areunae. Obtulit holocausta, et cessauit morbus. Regum lib. III, cap. I. Dauid senex refrixit. Abisac Sunamitis dormiebat cum illo, ut ipsum calefaceret. Ipse nero inuiolatam religuit.

Lib. XIII

Pax

Iam post bella quies, iam saeua et tristia finem
Accepere suum, iam nubila tetra serenae
Caesserunt luci. Nihil est, quod regna lacessat,
Quod populum turbet, quod regis corda fatiget.
Exin laetitiae tactus dulcedine Dauid
Sustulit exutam curis ad sydera mentem
Arreptaque lyra cordas pulsare canoras
Diuinasque referre pio modulamine laudes
Coepit et has sacro depromere pectore uoces:

Dauid deo laudes concinit

»O deus, aetherii uirtus et gloria regni,
Principium sine principio, sine fine perennis
Maiestas! Tibi laetus ago, pater optime, grates,
Qui me iampridem sceptri dignatus honore,
Casibus aduersis defenderis et mihi contra
Multorum insidias fueris tutamen et idem
Omnibus in bellis fauor, in certamine uirtus.
Tu mihi spes ueniae, tu legis gratia laesae
Offensaeque grauis mihi tu placabile numen,
Tu lux in tenebris, nostrorum cura laborum
Et tranquilla quies. Meritis maiora dedisti
Praemia tu nostris nobis, tu crimina poena
Expurgare pius uoluisti nostra minore
Quam qua dignus eram. Tua me miseratio nunquam
Deseruit. Nunc, oro, meae miserere senectae!

Bože, vječni mi mir uživati daj i podijeli
Duši mojoj spokojstvo te daj da darove primim,
Dugo očèkivane, spasénja. Kad započnu teći
Boljega vijeka vremena — a tô si obèćao nama —,
Tada Davida svog sa pukom i narodom vjernim
U nebesa prenesi, u kule vječnoga svjetla,
Da bih, kad bude mi dano da tebe gledam u lice,
S tobom mogao sretno neprèstano dovijeka živjet'
I, u anđèoskom zboru uživajuć' radosti nove,
Da bih beskrajno blažen u nebeskom živio domu.«
Dok je pjevao ò tom i ò drugom jošte, božanski
Duh uniđe u njèga: nek otkrije — naredi njemu —
Što će se jednom zbit' i otájstva nebeskog dara.
Nato zapjeva on još slađe, raznježujuć' uzduh:
Proriče pun duha svetoga
»Evo, glavom mi bog ispunjava«, prozbori, »grudi
Te mi pokreće usta za nove riječi i daje
Nebesku pjesmu. Tä, silni gospodar i stvoritelj svijeta
Sjajniji je od sunca kad jutrom se nä nebu vedrom
Rađa i zrake svoje po zemlji prosipat' počne
Širom te mrkle sjene raspršuje s cijeloga svijeta.
Plodniji jeste od zemlje što grude vlažne od kiše
Rastvara obilno dajuć' svakòvrsne plodove tada,
Hranjive, ljudima smrtnim i slasna, ukusna teka.
Nije Davidov dom tolìko vrijedio da si
Spreman ga, tvorče svijeta, pretpòstavit' svima te da ga
Hoćeš potvrditi još za majku vječnoga spasa.
Kliči, Judino pleme, već sada! Jer Djevice blage
Krist
Porod pripada tebi. Veseli se, Jišajev rode!
Naime, one što umru u grijehu tvoj će potómak
Vratit' u život i svijet će posrnuli pridići opet!
Plačite čija je vjera popustila, zašla sa puta
Slaba i čije se srce u božju nè uzdā rìječ,
Jer ćete poginut' svi daleko od očinskog doma
Otrgnuti kô trnje što oštrim se reže kosírom,
Pa kad podmetneš oganj, u praskavu plamenu gori;
Nastaje pepeo nečist od njèga što nà sve ga strane
Mora raznijet' odjednom kovìtlac bjesòmučna vihra.«
Tako reče, pa videć' da nama zaista treba
Jakosti, hrabra duha, da zamamna naslada svojim
Mamcima ne svlada nâs i ne nagna da prezremo jednom

Perpetua da pace fruar sedesque quietas
Huic animae concede, deus, da, dona salutis
Expectata diu capiam. Quum tempora saecli
Incipient melius promisso currere fato,
Tunc Dauida tuum cum gente et plebe fideli
Transfer ad aetherias aeterni luminis arces,
Vt iam, quando tuos dabitur mihi cernere uultus,
Tecum perpetuo uiuam feliciter aeuo
Angelicosque inter cuneos noua gaudia carpens
Sedibus in superis maneam sine fine beatus.«
His aliisque modis dum cantat, spiritus illum
Diuinus penetrans uenturi pandere iussit
Temporis euentum donique arcana superni.
Inde magis dulci permulcens aera cantu
Prophetat spiritu sancto plenus
»Ecce deus praesens« inquit »mea pectora replet,
Eloquio mouet ora nouo cantusque ministrat
Aetherios. Magnus mundi dominator et autor
Lucidior Sole est, quum caelo mane sereno
Oritur et radios per terram spargere late
Incipiens toto caecas fugat orbe tenebras.
Fertilior terra est, pluuio quae rore madentes
Explicuit glebas, fructus mortalibus almos
Suppeditans uarii generis gratique saporis.
Non Dauidis erat tanti domus, omnibus unam
Vt praeferre pares, o rerum conditor, illam
Aeternaeque uelis matrem firmare salutis.
Exulta iam, Iuda tribus, tibi virginis almae
Christus
Debetur partus! Gaude, lesseia radix,
Germen quippe tuum peccati morte peremptos
Restituet uitae, lapsum simul eriget orbem!
Flete, quibus male firma fides errore labascit,
Quorum diuino mens est incredula uerbo!
Auulsi patria de sede peribitis omnes
Spinarum in morem, quae falce secantur acuta
Suppositoque igni flamma crepitante cremantur
Et cinis immundus fiunt, immane furentis
Huc illuc subito spargendus turbine uenti.«
Haec ait. Inde uidens opus altae robore mentis
Esse quidem nobis, nequando blanda uoluptas
Illecebris adoperta suis nos temnere cogens

Životne kreposti put, da stramputicom nas vodeć',
Gnjetuć' nas ne odvuče pod vlâst neznabòžačkē smrti
Te nas neoprezne u tužni ne pošalje Tartar —
Proslavljenih u ratu junaka sastavi listu
Da bismo — kako su tî, iz petnih zapevši žila,
Stisnuvši dušmanina i svladav ga, nagradu stekli,
Slavu — tako i mî sa đavlom se boriti mogli,
Protiv njegovih borbi i prijevara štiteći srce
Kacigom svete vjere što nikad se razbiti neće,
A i oklopom nade i ljubavi dovijeka vrele.
David uvršćujuć' amo i djela svojih junaka,
Sjeti se njih u pjesmi i svetim ustima kaza:
Lista hrabrih »Pjevajmo znämenite s junáštva u ratu junake,
Čije je vodstvo napóse do pobjede dovelo puka
Hebrejskog i do sjaja velèljepna željene slave:
David Mene izvoljela bješe milòsrdnost previšnjeg kralja
Stavit' na prvo mjesto med trojicom prvih junaka.
Meni je tjelesnu snagu i duševnu podao onaj,
Onoga to je dar, nek onome pripada uvijek
Slava moja i hvala kog djelo je milosti svìjet.
Ja sam uz njegovu pomoć u izravnoj svladao borbi
Osam stotina ljudi u jednom jedinom srazu.
Ižbaal Hakmonov sin Ižbàal zavređuje da se na drügom
Spomene mjestu zbog slave jer pobijedi dušmanski odred
Ôd trī stotine ljudi: u prvom ih naletu razbi.
El(e)azar Zà njīm Elazar slijedi, što rod mu je bio po krvi,
Jednako slavan kô ì ōn. Jer sin je veljem Aháb u,
Stricu Ižbálovu, bio: med guste srnu dušmáne;
Sijekuć' ih lijevo, desno, obarô je svakoga mačem
Tko mu je bio na putu dok nije se, poklav ih mnogo,
Napokon vratio trudan kô pobjednik donijev spasenje
Pobijeđenu već puku. Jer oni što strava ih prije
Nagnala leđa okrenut' okrenuše se i s rulje
Pobite skinuše plijen bez opasnosti sad i s veseljem.
Šama Zà njīm neka je slava Harárcu, Aginu sinu
Šami: zato što taj, kad njegovi bježahu druzi,
Bijesno zaletjev se grunu u tabor filistējskog puka
Neustrašiva srca, pa srušivši nasip, dušmáne
Natjera, divljajuć' mačem, da smjesta napuste polje,
Nà kom su sitne se leće zelenjeli usjevi rodni,

Vitalis uirtutis iter perque inuia ductos
Calcata ratione trahat sub iura prophanae
Mortis et incautos ad tristia Tartara mittat,
Contexit seriem clarorum Marte uirorum,
Vt uelut hi magnis connixi uiribus hostem
Corporis oppressum superantes, praemia laudis
Indepti fuerint, sic nos certamina contra
Demonis atque dolos pugnemus, corda tegendo
Et fidei nunquam difracta casside sanctae
Et thorace spei semperque calentis amori.
Huc Dauid referens heroum facta suorum
Commemorat cantu sacroque ita digerit ore:
Cathalogus fortium »Insignes uirtute uiros cantemus et armis,
Quorum praecipue ductu uictoria gentis
Constitit Hebreae et palmae decora alta cupitae.
Dauid Me primum uoluit summi clementia regis
In numero residere trium uirtute priorum.
Corporis et mentis uires mihi praestitit ille,
Illius hoc donum est, illi sit gloria laudis
Ista meae semper, cuius sunt omnia munus.
Eius ope adiuti pugnantum corpora contra
Octingenta uirum congressu uicimus uno.
Iesbanus Iesbanus laudis dignus mercede secundae,
Ahamo genitore satus uictorque phalangis
Ter centum primo fusorum Marte uirorum.
Eleazar Hunc Eleazarus sequitur, qui sanguine iunctus
Illi et laude fuit. Nam magno natus Ahabo,
Iesbani patruo, confertos irruit hostes
Hos illos feriens, sternebat corpora ferro
Obuia quaeque uirum, donec tot caedibus actis
Lassatus rediit uictor peperitque salutem
Iam uictae plebi, quosque ante coegerat horror
Vertere terga fuga, redierunt atque peremptae
Exuuias turmae tuti laetique tulere.
Semmas Post illum Semmas Ararites, filius Aggae,
Laudetur, quoniam sociis fugientibus ille
Castra Palestinae nisuque animoque feroci
Irrumpens gentis, uallos deiecit et hostem
Compulit ense furens decaedere protinus aruo,
In quo tunc paruae lentis sata laeta uirebant,

Preokrenuvši sam u pobjedu poraz već svojih.
Ta su se trojica sama odvažila djelo izvršit'
Ò kom će pričat' se uvijek: Kad navrh Àdulam stijene
Sjeđah sa svojom pratnjom, u obližnjoj tad se dolìni
Utvrđen nalazio filistējskog naroda tabor.
Žeđ me počela mučit', pa rekoh: »Tko će mi donijet'
Čašu slađane vode iz bètlehemskoga zdenca?«
Dušman je presjekô put, i nikamo nije se moglo.
No ta odvažna trojka svjetlucavim šiljcima mača
Prokrči sebi put kroz dušmanske redove bojne
Te mi donije vode za piće iz izvora onog
Što ga spomenuh, i pruži. No počeh sebe prekarat'
Što dopustih da pođu u òtvorenu pogíbelj
Tako vrli junaci, pa rekoh: »Tà, zar ćemo piti
Krvavu vodu tû — donesènu po cijenu života?«
Stoga ne htjedoh piti, već čašu pruženu izlih
Ù čāst kralju bogóvā. I žeđ me već mučila manje:
Radostan ù srcu bjeh zbog junáštva ovih junaka
Kojima slava neće potamnjeti zaista nikad.
Ì drugih sjećam se još o kojima pjevati valja,
Ratnika hrabrih, no slavom od ove su trojice manji.
Joab
Sarvijin sin takóđer, vojskòvođa vojske nam — Joab
Bijaše snažan ratnik: jer on se pŏčēsto znao
Vraćat' u ovaj grad u veselju, pobijediv dušmáne.
Ali jer drugove svoje na prijevaru, podmuklo ubi,
Gnusnim, nepòštenim činom ljepotu pokvari slave.
Abišaj
Brat mu se Abišaj stoga od njèga smatrati treba
Većim, koj' jednoć koplje zavitlavši mišicom snažnom
Razbi dušmanski klin i trista obori ljudi.
Benaja
Ti si pak, Jòjadin sine, Benája, vatreno momče,
Ti si Moapca dva, u kojih bijaše snaga
Najžešća, kadar bio u smionoj svladati borbi.
Kaže se da si se ti sa strašnim borio lavom,
Skočivši ù jamu, sam, u koju je slučajno ì ōn
Pao, a izišô ìz njē kô pobjednik ubivši zvijer.
Kakve li tjelesne snage i ravne prehrabrom srcu!
Ti si čovjeka nekog izàtoga stasa visoka,
Rodom s obala Nila, čvornòvitim hrastovim kolcem
Napô i izbivši mač mu što držaše tad ga u ruci
Ranio njime te život i oružje uzeo njemu.

Iamque suos uictos hic solus uincere fecit.
Soli tres isti facinus memorabile semper
Aedere sunt ausi: Quum uertice rupis Odolae
Ipse cohorsque simul sederemus, ualle propinqua
Castra Palestinae gentis firmata manebant.
Me uexare sitis coepit, 'Quis deferet' inquam
'Bethlemo e puteo dulcis mihi pocula lymphae?'
Clauserat hostis iter, nusquam uia tuta patebat.
Audax ergo trium manus haec mucrone corusco
Dispescens medias acies transiuit et undam
Attulit ex illo, quo dixi, fonte bibendam
Porrexitque mihi. Memet reprendere coepi,
Quod tam praestantes in aperta pericula passus
Ire uiros fuerim. 'Nunquid potabimus' inquam
'Sanguineum laticem, uitae discrimine partum?'
Abstinui potu delataque pocula libo
Caelicolum regi. Coepit minus esse molesta
Ipsa sitis, gaudente animo uirtute uirorum,
Quorum nulla quidem reticebunt saecula laudem.
Praeterea reliqui fortes certamine belli
Cantandi occurrunt, tribus his sed laude minores:
Ioab
Saruiades nostri dux agminis ipse Ioabus
Bellator robustus erat, qui saepius istam
Hostibus euictis gaudens remeauit ad urbem.
Sed quia fraude suos astuque peremit amicos,
Corrupit laudis uitii foetore decorem.
Abisas
Illo igitur maior censendus frater Abisas,
Qui quondam forti uibrans hastile lacerto
Hostilem fudit cuneum strauitque trecentos.
Banaias
Et tu Ioiadae, Banaias, uiuida proles,
Tu Moabitarum geminos, acerrima quorum
Vis erat, audaci potuisti uincere pugna.
Tu cum terribili solus certasse leone
In foueam saliens, in quam delapsus et ille
Forte fuit, uictorque fera rediisse perempta
Diceris. O uires animis praestantibus aequas!
Tu post haec hominem procero corpore, Nili
Ad ripas genitum, nodosae robore clauae
Aggressus, gladio, quem tunc sua dextra gerebat,
Extorto feriens, uitam illi atque arma tulisti.

Ostala tridesetorica

Ostaje, poslije ovih, spomenuti jošte imena
Tridesetorice ljudi u kojih bijaše uvijek
Desnica spremna za rät: brat i drūg Joabov to je
Asahel, zatim velji Elhànan, što onome bješe
Bliski rođak po krvi te slavna imena Šama,
Koji iz Hàroda bje. Pribrojimo Hèliku njima,
Rodom Haróđanina, iz Pèleta Hèlesa opet,
Iru slavna podrijetla, što bješe iz grâda Tekòē
Te Anatoćanina, po nadimku, Abijezéra,
Zà tima Mèbunaja, junaka slavna iz Huše,
Skupa s ovim Salmóna, iz kraja ahoškog rodom.
Neka se pridruže njima također Netófljanin Mahraj,
Itaj, Ribajev sin, kog valja smatrati ravnim
Heledu, njegovu bratu, te Bènaja iz Pirātóna —
Velik bijaše junak, iàko tjelesno malen.
Ovima valja pribrojit' i Hìdaja s gâškog brzàca,
Iz Haàrabē pak Abibàala, iz Bahuríma
Azmavéta, Eljàhbu iz Sàalbōna te samog
Šamu iz Hàrara rodom; iz Àrara još Ahijáma
Te Elifèleta s njim, potómka junačkog oca
Ahazbaja; za njima Gilónca, Elìjama ljutog,
Hesraja jednako tako, gojénca Karmel-planine,
Páraja iz Arába, Jigèala, kog si na rädost
Rodiše granice Sobe, te Banija, rodom iz grada
Gada i Sèleka jošte, težaka iz amonskog kraja,
Nahraja — oružje taj je za Joabom nosio vođom.
Tu je i Ira i Gareb, iz Jàtira oba, te onaj
Moje kog oči treba da plaču — Urija Hetit.«

Govoreć' David kralj o junačkim djelima slavnih
Ljudi, a manje slavnih nabrajajuć' samo imena,
Jaki u vjeri Objavi tada da onih što zastave Kristove slijede
Dvije vojske postòje. Jer prvi su, boreć' se jačim
Oružjem, kadri pobijedit' lukávstva podmuklog đavla
Savršeni Kao i strasti zle što životu ih podmeće ljudskom
Zamamno sladostrašće. Iz ljubavi spram siromáštva
Svaku za bògatstvom žudnju i brigu napuštaju ovi
Te se druženja klone sa suprotnim spolom zbog svoga
Zavjeta čista života, pa stoga preziru ì brak.
Žudnju za časti zemaljskom nadvladaše oni u sèbi
Te je nogama gaze jer vole predati vrat svoj

Reliqui XXX

Restant praeterea post hos memoranda uirorum
Nomina ter denum, quorum promptissima bello
Semper dextra fuit: frater sociusque Ioabi
Asahel atque illi cognato iure propinquus
Eleanan magnus, magnus quoque nomine Semma,
Finibus ex Araris. Quibus annumeremus Elicham,
Arodia de gente satum, de Phaltibus Ellen,
Hiramum Thecuae clarum natalibus urbis
Atque Abiezerum cognominis Anathotitem.
Isatheum post hos notum uirtute Mobonam,
Ahoia Salmona simul regione creatum,
Quos quoque Machareus comitetur Nethophatites
Et cum fratre suo pariter censendus Elepho
Ribaides Ithais cumque illo Pharatonites
Banais ingenti uirtute et corpore paruo.
Heldaus a torrente Gaa, simul Arbachites
Albiadon dictus, Beronites Asamonetus,
Heliab Albonius cumque his referendus et ipse
Orodius Semmas. Chaias simul Arothites
Et simul Elipheleth, proles generosa parentis
Asbai. Post hos Gelonites acer Helias,
Essatus pariter, Carmeli montis alumnus,
Farrais Arbites, Igais, confinia Sobae
Quo genito gaudent, et Gadda natus in urbe
Bonnius et Selech, cultor regionis Amonae,
Naraisque, ducem gestans post arma Ioabum,
Hiras et Gareb, terrae Chiatritidis ambo,
Aetheusque meis lachrymis deflendus Vrias.«

Talia commemorans clarorum gesta uirorum
Clarorumque minus rex Dauid nomina tantum
Fortes in fide Enumerans, signat Christi uexilla sequentum
Esse duas acies. Primi mage fortibus armis
Pugnantes superant uafri Cacodemonis artes
Perfecti Affectusque malos, quos uitae blanda uoluptas
Suggerit humanae. Nam paupertatis amore
Omne facultatum studium curamque relinquunt,
Corporis et casti uoto consortia uitant
Diuersi sexus, ipsa et connubia temnunt.
Victa cupido illis terreni languet honoris
Sub pedibusque iacet, sancti quia subdere malunt

Jarmu svetoga ropstva no držati žezlo u ruci,
Nego u isti čas gospodovati čitavim svijetom.
Zar ti se dakle ne čini da već su pobijedili svìjet
Kad su pobijedili strasti, pod jaram kojih i kralji
Obično dođu, kad slavlje nad neprijateljima slave
Penjuć' se radosno nè kô Cezar na Kàpitol nekoć
Kolima — Kàpitol može starina uništit' duga
Ili ga dušmanski bijes razorit' il' proždrijeti plamen —
Nego stubama prave vrline u nèbesko carstvo
Blaženih, kojemu neće nijèdna — ne boj se! — sila
Naudit' nit' će se ikad završit', već puno će dobra
Uvijek biti, a zlu nepodložno svakom posvèma.
Sigurne nagrade ondje za život sveto proveden
Čekaju, koje nam jamči zastálno višnji gospodar:
One nadmašuju sve što jezik može izrèći;
Ne može ljudski um ljepotu pojmiti takvu.
Onamo vjernici svi u gomili stižu, no ista
Plaća nije za svè. Jer kao što zvijezde na nèbu
Različnim blistaju sjajem, baš tako i pravedne duše
Ne čeka nagrada ista. Jer veću zaslužuju oni
Koje svladavanje žudnje za rȁzuzdānim životom
Preporučuje bolje. No ima i blaženih mnogo,
Manje savršeni
Ima sretnika mnoštvo o čijim se djelima šuti,
Ali ne držim da stoga van nebeskog ostaju dvora,
Već da zaslužuju dare za točno pridržavan zakon:
Naime, dok poštuju prava i vezu čestita braka
I dok zdušno se brinu da djecu odgoje svoju
Kako nas uči bog te dok se njihove grijehe
Ne ustručavaju kaznit', dok bijednike tješe i dok se
Trude silama svim da svetu zapovijed božju
Vrše i zakonu k tome prilagode vladanje svoje,
Pa dok nikog ne mrze i, napokon, misle da grijeh je
Uvredu htjeti uzvratit', a grijesima služit' ne žele,
Nego za kreposti žude — iàko ne dosežu onaj
Savršena života vrhunac što ravan je nebu.
Ali ničiji značaj — kad riječ je o čovjeku — smatram
Ne može savršen biti tolìko da ne bi ga kadšto
Poredba
Mrlja uprljala grijeha. I čisto se oružje sjaji,
Ali se dodirom prlja, kô jedra snježano bijela
Parom, prašinom il' dimom. No kada se očisti, opet

Seruitii sua colla iugo quam sceptra tenere
Terrarumque simul toti dominarier orbi.
Nonne igitur mundum tibi iam uicisse uidentur,
Quando cupidinibus, quarum quoque sub iuga reges
Ire solent, uictis ducunt ex hoste triumphos
Ascenduntque hilares non ad Capitolia curru
Caesareo, quae longa potest uastare uetustas,
Erruere hostilis furor et consummere flamma,
Sed gradibus uerae uirtutis ad alta beatum
Regna, quibus uis nulla quidem nocitura timetur,
Nec finem positura dies, quae plena bonorum
Semper erunt penitusque malis obnoxia nullis?
Illis sancte actae perstant rata praemia uitae,
Caelestis domini nutu firmata perenni,
Quae superant linguae fatus quorumque decorem
Vis nulla humanae potis est comprendere mentis.
Illuc fida cohors omnis compellitur. At non
Est eadem cunctis merces. Vt lumina caeli
Diuerso fulgore nitent, sic praemia iustos
Non aequata manent, quoniam maiora merentur
Quos mage commendat uitae superata cupido
Mollius utendae. Tamen est et turba beatum
Minus perfecti
Et felix uulgus, quorum quia gesta tacentur,
Non ideo exclusos caelesti credimus aula,
Sed legis plene seruatae dona mereri,
Coniugii dum iura colunt foedusque pudici,
Dum formare suos diuino dogmate natos
Soliciti curant, dum castigare suorum
Nil errata timent, miseros solantur et idem
Sancta dei toto dum iussa facessere nisu
Contendunt et lege suos componere mores,
Nulli odium serunt, offensas denique censent
Velle referre nefas, uitiis seruire recusant
Virtutique student, quanuis non illa capessant
Exequata polo perfectae culmina uitae.
⟹ Sed, puto, nulli hominum mortali in corpore mores
Esse adeo exacti possunt, quin labe notentur
Comparatio
Interdum culpae. Leuato lucida ferro
Arma squalent tactu, candentia uela uapore
Pulueris aut fumi, rursum polita priorem

Prijašnji dobije izgled. A tako i pravedan čovjek,
Posrne l', ime ne gubi ni zasluge što ih je stekô
Dobrim djelima prije. Jer on se uspravlja odmah,
Ustaje s tla i tijelo iz pràšinē podiže svoje
Te oprezniji biva kad jednom upòzna opasnost.

David

Tako bi isto i David, ma kàko je krepostan bio
Silno i pobožan ùz tō, sagriješio katkada, kažu,
Ali bi zato se uvijek za svoju pokajô krivnju,
Lijući suze pred bogom, i grijeh bi umanjio tugom.
Tako i sada, zaveden nabréklošću naduta srca

Nalaže brojiti narod

I častòhlepnošću — za slavom isprazno težeć',
Joabu naloži on da kroz krajeve kraljevstva prođe
Sve i pobroji narod čak tamo od izvorā Dana
Pa do međa Bēr-Šébē te obađe gradove širom,
Koji su naseljeni, a tako isto i sela —
Zato da bi se znalo kolìkim zapovijeda jedan
Tisućama i kol'ki izvršuju naloge njemu.
Ali obrativši pažnju na ove njegove riječi
Te razabrav da one iz ohola dolaze srca,
Mudro i razumno njemu odgovori Joab ovako:

Joab Davidu

»Bezbrojnim narodima uvèćao kraljevstvo tvoje,
Najbolji vlädāru, bog i dao ti sretniji vìjek
Nego što želiš i moliš! Pa ipak, čemu ti želja
Ta se u srce uvúkla? Tà, zašto je potrebno brojit'
Tolike skupine ljudi kad ratovi miruju svagdje?
Neće li biti tô zadobivanje isprazne slave
Vrijedno božjega gnjeva?« No zalud se trudio Joab
Da nepromišljen nalog osujeti svojega kralja;
Posluša naredbu tu, i na čelu povorke duge
Prijeđe preko Jordána i preko gadske doline,
Koja se nēdaleko od grada Aròera stere,
Zađe u jazerska polja i obađe gradove potom
U gilèādskom gorju. Produživši korake dalje,
Mjestima pròlāzāše nadòmak Sidóna i Tira;
Stiže u hetitska polja i kànānska kraljevstva jošte,
A i u krajeve južne te òbāđe međe Bēr-Šébē.
Dok je u plemenu svakom, obilazeć' mjesto po mjesto,
Prebrojavao ljude, već devet puta je mjesec
Krug zaokružio svoj i zemlju je srebrnom luči
Devet osvijetlio puta, i dvadeset dana još prođe.

Accipiunt uultum, sic iusti uita cadendo
Non perimit iusti nomen meritumue bonorum
Ante peractorum. Nam protinus ille relicta
Surgit humo tollitque suum de puluere corpus
Efficiturque magis post nota pericula cautus.

Dauid

Hinc etiam Dauid, quanuis uirtutibus ingens
Et pietate foret, peccasse aliquando refertur,
Sed semper fecisse satis pro crimine fusis
Ante deum lachrymis culpamque leuasse dolore.
Nunc quoque subuersus tumidae tentigine mentis

Numerare iubet populum

Atque supercilio laudis per uana cupitae,
Partes regni omnes iussit peragrare Ioabum,
Vt numeret populos a Dani fontibus usque
Bersabae fines, perlustrans omnia late
Oppida cum uicis hominum non indiga cultu,
Scilicet ut pateat, quam multis milibus unus
Imperet et quanti pariter sua iussa facessant.
Ast animum dictis aduertens ipse Ioabus
Deque animi fastu noscens ea uerba uenire,
Hoc salubre et prudens responsum reddidit illi:

Ioabus ad Dauidem

»Augeat innumeris tua gentibus, optime princeps,
Regna deus tribuatque tibi felicius aeuum
Quam tua uota petunt! Quorsum tamen ista cupido
Irrepsit menti? Quid enim numerare necesse est
Tot coetus hominum sedatis undique bellis?
Nonne istud fiet captatio laudis inanis,
Ira digna dei?« Frustra decreta Ioabus
Inconsulta sui nisus dissoluere regis,
Mandatis paret comitatusque agmine magno
Transit Iordanem, transit uallem quoque Gaddam,
Vrbis Aroerae non longe a sede iacentem,
Pazerosque adiit campos montisque Galadi
Oppida lustrauit. Protentis passibus ultra
Per loca Sydoniis Tyriisque propinqua uagatus,
Venit ad Aetheos campos Chananeaque regna
Australemque plagam et Bersabae circuit oras.
Donec cunctarum tribuum loca singula lustrat
Enumeratque uiros, nouies repleuerat orbem
Luna suum, nouies argentea lampade terras
Lustrarat, bis dena dies processerat ultra.

Tada se vratiše tek u Jerùzalem svršivši posô.
Kralju, Jišaja sinu, vojskòvoda pòdastrē Joab
Ispisana imena na pāpirusima mnogim
Koja je valjalo zbrojit': Izràēlācā se našlo
Ù njima, mladeži zrele za rät i muževa snažnih
Ukupno nā brōj milìjūn i stotinu tisuća ljudi,
Dok ih je pola mil'júna iz plemena Judina bilo.
Bènjaminovo mnoštvo u gomilu ovu ne úđe,
Kao ni Levijev puk — za službu određen božju.
Kažu da Joab tada ne spomenu njihova broja
Jer mu se Davidov nalog bogòhūlnī zgadio bio,
Pa je stavio manje no što bi pokazao potpun
Popis i kol'ko bi tada cjelòkupan dao mu iznos.
Kad je otvorio knjige i čitao popis imena
— Bješe ih golem broj —, tad osjeti David da drsko
Bješe naredio to, pa stoga, svjestan krivice,
Odmah ove izrèče, u sr̃cu žalostan, riječi:

David svjestan grijeha moli oprost

»Najveći vlàdāru svijeta, sagriješih ti — priznajem sada —
Ovim činom. No žalim što zgriješih, i zato te molim,
Ludosti mojoj oprosti, daj oprost onom tko plače
Grijeh svoj, udostoj se onom, tko priznaje, zločin otpustit'.«
Tako je molio on spram zvijezda pružajuć' ruke,
Suzama kvaseći lice kad napokon dođe mu prorok

Prorok Gad

Gâd i okrutne noseć' od bögа naloge reče:
»Kralju, milost ti nudi božanska da izabèrēš
Jedno od ovoga tróga, da tako krivicu opereš
Svoju i naroda svog: il' kletu glad će ti poslat'
— Sedam će godina trajat' — il' tri ćeš mjeseca morat'
Trpjeti da te u stopu dušmáni nemilo gone
Dugačkim kopljima svojim il' kužna će bolest na tvoje
Kraljevstvo sada navalit' i tri će zaredom dana
Smrt bjesòmučna šibat' smrtníke krvavim bičem.
Ded izaberi što voliš il' što ti manje se čini
Zlo, no previšnji kralj je odlučio tako zastálno.
Biraj, nemoj odgađat' da odgovor odmah odnesem
Onom što k tebi me posla.« Oborivši glavu i plačuć',

David

David će: »Ne znam, Gâde, na koju bih stranu il' što bih
Radije ödabrô sada: tä, sve je žalosno tako!
Da se pak nevjerni puci ubijanju naroda vjernog
Ne bi veseliti mogli nit' Egipat mogao hvalit',

Tum demum Solymas rebus rediere peractis.
Nomina per multas porrexit scripta papyros
Iesseidae regi ductor numeranda Ioabus.
Israhelitarum bello matura iuuentus
Robustique uiri, numerus quorum inde repertus
Millia mille fuit cum centum milibus una
Et quingenta, tribus post illos milia Iudae.
Beniamina cohors turbae subducitur isti
Gensque Leuitarum sacris arisque dicata.
Pertransisse quidem numerum tunc fertur eorum
Improba pertesus Dauidis iussa Ioabus
Et posuisse minus quam quod numeratio plena
Sufficeret plenusque daret tunc calculus illi.
Nomina quum legeret reuolutis scripta libellis
Tam grandis numeri, sensit se mente proterua
Iussisse hoc Dauid. Delicti conscius ergo
Protinus has moesto profudit pectore uoces:

Dauid peccati conscius poscit ueniam

»Peccaui, fateor, tibi, mundi maxime rector,
Praesenti hoc facto. Doleo peccasse rogoque,
Stulticiis ignosce meis errataque flenti
Da ueniam, dignare scelus dimittere fasso.«
Talibus orabat tendens ad sydera palmas,
Ora lauans lachrymis, quum tandem uenit ad illum

Gad propheta

Gaddus, iussa dei portans crudelia, uates:
»Ecce trium tibi, rex, diuino numine rerum
Optio proposita est, crimen populique tuumque
Vt purgetur,« ait »siue annos improba septem
Duratura fames dabitur, seu durius hostes
Vrgentes tua terga suis patiere sarissis
Mensibus ipse tribus, seu morbus pestifer isti
Incumbet regno et ternis mors saeua diebus
Sanguineo caedet mortalia membra flagello.
Ellige quod mauis uel quod minus esse uidetur
Acre malum, summi sic stat sententia regis.
Ellige, ne differ, qui me tibi misit, ut illi
Iam responsa feram.« Demisso flebilis ore

Dauid

Dauid ait: »Quo me nunc uertam, nescio, uel quid
Optem, Gadde, prius, tam sunt heu tristia cuncta!
Ne tamen infidae gentes gaudere fidelis
Caede queant populi, ne sese Aegyptia tellus

Bude li poslao išta od plodina ovamo nama,
Njemu da život svoj zahvaljujemo posvèma, —
Sebe i svoje sve položiti volim u rûke
Nebeskog gospodara, u koga je samilost silna,
Koji se raznježi lako i gnjev mu se ublaži brzo:
Neka nas udari on! Taj isti će nas i izliječit'!«
Kuga Tek što izrèče to kad strahovita bolest žestoko
Stade spopadat' narod, a gradove, vode i polja
Praznit' odnoseć' iz njih građánstvo, mornare, seljake.
Poredba Padahu jadni po zemlji kô lisnata šuma što pada
Kad je sjekira siječe da plamenu gorivo dade
Ili brodove moru il' budućim kućama grede.
Crna bolèština nije baš nikoga štedjela, već je
Nà svaki uzrast i spol bez razlike srljala bijesno:
Svagdje odzvanja jauk i tužno narícanje svagdje.
Nijedna kuća ne òsta bez pogreba: lišena svoga
Oca jecaju djeca, a otac ostav bez djece,
Proklinje sùdbinu božju što nije kô stariji umro
Prije od svojih sinóvā. Bez djece ostavši, mati
Čupa kose i grebe do krvi noktima lice,
Bije se šakom u grudi i, kao poludjela da je,
Više iz svega glasa zazivajuć' tu poimèncē
Svakoga mrtvog svog i nijemoj zboreći djeci
Milim riječima zalud — u mrtvima tražeći život.
Nesretna jauče sestra za bratom, u suzama svoju
Brat sahranjuje sestru, a koji nošahu ù grob
Tijela, domalo bjehu od bolesti umrli iste
Te su po putima mrtvi i bolesni ležali širom.
Već je ponestalo ruku da mogu leševe tol'ke
Vratiti zemlji i unijet' u ìskopāne ih jame.
Uzduž i pòprijeko se po kraljevstvu proširi svemu
Taj strahoviti pomor, po kućama oholog puka,
Pa od izlaska sunca dok nije sakrilo lice,
Nadolje s kolima svojim pod pùčinu morsku bježéći,
Pomrije — priča se — tad sedamdeset tisuća ljudi.
Tolike ljudske gubitke za tako kratko je vrijeme
Zadala strašna bolest i bog zbog uvrede gnjevan.
Kralj i starješine s njim obúkli cìlīcīj bjehu,
Bacili se na tlô te, moleć' se, plakahu gorko,
Kadno podiže David od tuge otèščale oči,

Iactare, huc fruges nobis si miserit ullas,
Nos totum debere simul, quod uiuimus, illi,
Meque meosque omnes malo submittere dextrae
Caelestis domini, cuius miseratio multa
Et facilis pietas et iam placabilis ira.
Hic nos percutiat, nobis medeatur hic idem!«
Pestilentia Vix ea finierat, quum uis teterrima morbi
Grassari in populos uacuareque ciuibus urbes,
Stagna suis nautis coepit camposque colonis.
Comparatio Sternuntur miseri, ueluti succisa securi
Frondea silua cadit, flammis fomenta datura,
Siue rates pelago, domibus seu tigna futuris.
Atra lues nulli prorsus parcebat, in omnem
Aetatem sexumque simul furibunda ruebat.
Planctus ubique sonat tristisque ululatus ubique.
Funere nulla suo caruit domus. Orba parentem
Turba gemit, genitor priuatus prole reclamat
Contra fata dei, quod non decessit alumnos
Grandior ante suos. Natis orbata capillos
Dilacerat mater, secat unguibus ora cruentis,
Verberat et pugnis pectus similisque furenti
Intento clamore tonat, dum nomine quenque
Inuocat extinctum, dum pignora muta loquellis
Affatur uanis uitamque in morte requirit.
Ingemit infelix fratrem soror, ille sororem
Effert cum lachrymis. Tumulo qui condere portant
Corpora, mox eodem fracti langore peribant
Perque uias passim aegri defunctique iacebant.
Defecere manus, tam multa cadauera terrae
Reddere quae possent scrobibusque inferre cauatis.
Hoc tanto exitio longe lateque uagato
Per regni fines, per gentis tecta superbae,
Millia dena hominum septem consumpta feruntur
A Sole exorto, donec sua conderet ora
Deuexo fugiens supter maris aequora curru.
Atque haec tanta fuit tam paruo tempore clades
Facta uirum casu morbi et numinis ira.
Rexque patresque simul cilicino tegmine operti
Deiectique solo lachrymis precibusque uacabant,
Quando leuans oculos Dauid moerore grauatos

Davidu se javio anđeo

Ali ga prestraši prizor strahovit: jer sišao bješe
Ognjeni anđeo s neba i golim vitlaše mačem
Lebdeći ondje nad zemljom, a viši od dva'est lakátā,
Prijeteći pruživši ruku na Salem za udarac strašan.
Stoga ledeni srsi kroz sr̃ce Davidu prođu
Te on drščućih usta izgovori slijedeće riječi:

Davidove molitve

»Molim nek prestane gnjev! Suspregni, veliki kralju,
Protiv naroda svog ljutinu strašnu i reci
Oštar nek anđelov mač od čelika udari bijesno
Ná me i moju kuću. Kad sâm te, bože, uvrijedih,
Sam nek nevolje ove pretŕpīm. A ove za koje
Smatra se da su kô nijemo bezazleni stado nek pusti,
Neka ih pusti mač!« I ne rèkāvši više ni riječi,
Baci se licem na zẽmlju i poče drhtat' od straha:

Poredba

Upravo kao i onaj što, snažnim olujama tjeran,
Napušta kormilo brodsko i ostaje potom bez riječi
Usred šumova strašnih što najgorim, smrću mu prijete,
Čekajuć' kada će lađu nabujali talas poklopit'
Te je potopit', a s njom će i on u valima nestat'.
Već je izgubio nadu da tòlike prestat će muke
Prije roka, a boga salijetati molitvam' svojim
Mrsko mu bje dok ne kucne čas što određen bješe.
Ali svemògūćī bog se na pomor izràēlskog puka
Sažali tada, pa svome mačònoši naredi, što je
Spreman ubijati bio dok tri se ne navrše dana,
Neka ne ide dalje od Salema. Tòliko vrijeme
Bijaše određeno za kaznu da nije se ona
Imala naknadit' boli već negdje prvoga dana,
Jer se kajao krivac za grìjeh. A trodnevne muke
Oni zavrijediše grijesi. No svaku ublažuje kaznu
Iskrena ljuta bol za ono što učiniš loše.
Ali postòji li išta što nije zavrijediti mogla
Tolika njegova ljubav? Tà, David je želio narod
Smrću svojom i svojih otkupit' od propasti strašne.
K Davidu onoga dana u hitnji pristupi prorok

Gad kralju

Gad i reče: »Žrtvènīk sagradi i bogu posveti!
Stranca Aràunē pak, Jebuséjca, gumno malèno
Određeno je već za mjesto tom žrtveníku.«
David se radosno diže jer trebaše boga ublažit';

Arauna

Pođe na znana mu mjesta. Aràuna videći tada

Dauidi apparuit angelus

Territus horrendo uisu est: demissus ab alto
Angelus eductum uibrabat flammeus ensem,
A terra pendens bis denis altior ulnis
In Solymasque minax saeuos protenderat ictus.
Tunc igitur Dauid gelido perculsa pauore
Corda gerens, tales trepido dabat ore loquellas:

Dauidis preces

»Desinat ira, precor! Saeuum compesce furorem
In populum, rex magne, tuum. Dic, cuspis acuta
Angelicusque calibs aduersus meque meamque
Saeuiat usque domum. Tua solus numina laesi,
Solus perpetiar mala talia. Cesset ab istis,
Quorum simplicitas muti gregis instar habetur,
Cesset ab his gladius, cesset !« Nec plura locutus
Ore petit terram prono pauidusque tremiscit,

Comparatio

Non secus ac ualidis qui tempestatibus actus
Dimittit regimen puppis tacitusque moratur
Horrisonos inter fremitus extrema minantes,
Expectans, donec tumido ratis obruta fluctu
Subsidat penitus, pereat simul ipse sub undis.
Iam desperabat tantos finire labores
Ante diem Dauid precibusque instare pigebat,
Propositi nisi quum uenisset temporis hora.
Sed deus omnipotens miseratus funera plebis
Israhelitanae, Solymas ne caederet ultra,
Ensifero iubet ipse suo, saeuire parato,
Donec terna dies transiret. Nanque statutum
Vindictae sic tempus erat, nisi mulcta dolore
Compensanda foret sub lucis tempore primae
Delictum lugente reo. Peccata merebant
Supplicium tridui, sed poenam temperat omnem
Pro male commissis dolor acer sponte receptus.
Praeterea pietas Dauidis tanta mereri
Quid iam non potuit, populum qui morte suorum
Atque sua cupiit dira de labe redemptum?
Ad Dauida die properans accessit in illo

Gad ad regem

Fatidicus Gaddus dixitque: »Altare dicandum
Pone deo. Locus altari decernitur isti
Hospitis Arreunae breuis area Iebusei.«
Exurgit Dauid placando numine laetus

Arreuna

Et loca nota petit. Cernens Arreuna uenire

Kako mu dolazi David, u sèbi se začudi silno
Te mu pođe u súsret. Približiv se, smjerno se njemu
Pokloni: »Dobro nam došô, o kralju preslavni«, reče.
»Kakav te navodi slučaj da kuću svojega sluge
Pohodiš? Jesam li ja ovakve dostojan časti?
Čime zaslužih da tebe, vladara tòliko slavna,
Primim u skromni dom? Bez miga previšnjeg boga
Nije me — vjerovat' valja — ovakva dopala milost.«
David Arauni
David će njemu: »Tä nisu učinile velikim mene
Moje vrline, već silna dobrostivost vječnoga kralja.
Da bih sagradio njemu žrtvènīk od mramora bijelog,
Valja mi sada gumno na tvojem otkupiti polju,
Pa sam, Aràuno, glavom i došao tvojemu domu
Sada zbog töga u želji da ovaj mu izvršim zavjet,
Da bih ublažio boga i kužna prestala bolest.«
Odgovara ⟨Arauna⟩
Ovaj će nà tō ovako: »O kralju, besplatno posve
Uzmi polje što tražiš za gradnju svetih oltara;
Kada ih sagradiš, žrtvu prinesi da izmoliš oprost.
Evo, besplatno tebi i volove dajem iz jarma,
Dajem ti ručku, oblúčac i gredelj: opremu uzmi
Mojega pluga da imaš i žrtvu i drva za oganj,
Pa se posluži, kralju, imetkom svojega sluge.«
David
Nato će ponovno David: »Badàvā nipošto neću
Primiti to! Jer treba da svojim vlastitim darom
Ublažim boga, a nè dobròvoljnim poklonom čijim.«
Reče, i naredi da mu pedeset šèkelā plate
Kovanog novca za vole, no više za jutro poljànē.
Kada je podignut bio od kockasta mramora oltar,
Žrtve započe bogu prinosit' i moliti oprost,
Svirat' na žicama lire i skladne pjevati pjesme.
Ublaženo božanstvo odvrativši oblak strahota,
Već je dobrostivim okom na hebrejske gledalo zemlje.
Kad je od starosti već otèšćao, kad se od starih
Godina pogurio, poštapô se laganim štapom
Drščući od hladnoće. Pa kako se nikako nije
Mogao ùgrijati, odrediše liječnici ovo:
Treba potražiti mladu, u cvijetu mladosti djevu
Koja će spavati s kraljem. A oni kojima bješe
Abišaga
Dano to u zadatak, dovedoše tad Abišágu
Kralju: ona je bila u cvijetu mladosti prve;

Tunc Dauida, nimis secum miratur et illi
Pergit in aduersum. Propior iam factus adorat
Submittitque caput »Salue, clarissime regum!
Quis te casus« ait »compellit uisere serui
Tecta tui? Tali quis me dignatur honore,
Vt merear paruo tam magni nominis archon
Excipere hospitio? Non hoc sine numine summi
Euenisse dei mihi donum credere par est.«
Dauid ad Arreunam
Respondit Dauid: »Virtus me non mea magnum,
Sed multa aeterni fecit clementia regis.
Cui certe ut statuam candentis marmoris aram,
Est mercanda tui modo nobis area campi.
Atque ideo nunc ipse tuos, Arreuna, penates
Accessi cupiens haec illi reddere uota,
Pestifer ut cesset placato numine morbus.«
Respondet
Ille sub hoc: »O rex, nulla mercede petitum
Accipe ponendis sacris altaribus agrum
Et positis offer poscentia munera pacem.
Ecce boues etiam gratis tibi soluo iugales,
Do stiuam, burim, temonem; suscipe aratri
Instrumenta mei, ne desit uictima neue
Ligna focis, rebusque tui, rex, utere serui!«
Dauid
Rursum rex inquit: »Nequaquam talia gratis
Accipiam! Proprio placandum munere numen,
Et non sponte dato restat mihi.« Dixit et illi
Quinquaginta dari signata numismata siclos
Pro mercede boum, sed plus pro iugere campi
Iussit et extructa quadrati marmoris ara
Sacra offerre deo coepit ueniamque precari,
Fila mouere lyrae et modulatos dicere cantus.
Placatum numen depulsa nube malorum
Iam claro Hebreas spectabat lumine terras.
Ille aetate grauis fractusque senilibus annis
Sustentata leui gestabat membra bacillo,
Frigidus atque tremens. Nulla ratione calere
Quum posset, medicis placuit debere requiri
Florentem tenera uiridique aetate puellam,
Quae cum rege cubet. Quibus addita cura negoci
Huius erat, primae gaudentem flore iuuentae
Abisac
Vultusque ante alias Abisacam orisque decore

Bješe izvànredno lijepe vanjštine i lica, a rodom
Ìz stārog Šùnema grada. I hladne je njegove kosti
Grijala njena toplina jer s njime je spavala skupa.
Ali iàko ga ona u čvrstome svom zagrljáju
Držaše cijelu noć, on ipak se ljubavnih čina
Klonio, kao i strasti nedopuštenih: tolìko
Bijaše čvrst u staròsti. I tako još dugo poživje
Te je, živeći tako, doživio dùboku starost.

Praestantem ueterisque satam intra moenia Sunae
Adducunt regi. Frigentia membra tepebant
Fomento tali lecto recubantis in uno.
Et licet illius strictis amplexibus usus
Tota nocte foret, Veneris tamen acta refugit
Illicitosque animi motus; constantia tanta
Iam senioris erat. Sic multum protulit aeui,
Sic usque extremos uiuendo uenit ad annos.

SADRŽAJ

Knjiga o Kraljevima III, gl. I. Sin Davidov od Hagite — Adonija poželje kraljevstvo. Bat-Šeba se žali pred kraljem što Adonija kraljuje iako se sam zakleo da će poslije njega Salamon biti kralj. Stoga na Davidovu zapovijed Salamon bude pomazan za kralja i posaden na prijestolje. Oni koji bijahu uz Adoniju prestrašiše se i pobjegoše. Adonija pobježe u (sveti) šator i izmoli oprost; izišavši iz šatora, pokloni se Salamonu. II. David na samrti daje uputstva Salamonu: da štuje boga, da kazni Joaba, koji je u miru ubio dva prvaka: Abnera i Amasu, da klevetnika i pobunjenika Šimeja obuzda strahom od kazne, a da ga kazni bude li zgriješio, da ljubi sinove Barzilajeve, koji su ga veoma mnogo zadužili. Umrije i bi sahranjen u tvrđavi Sionu. Kraljevao je četrdeset godina: u Hebronu sedam, u Jeruzalemu trideset i tri.

KNJIGA XIV

Adonija teži za kraljevskom časti

Kad Adonija vidje — kog žena Hàgita rodi
Davidu — da mu je oca istrošila duboka starost
I da kola je svoga života doveo k cilju,
Uzohòlivši se i žudeć' za kraljevskom časti,
Dade si napravit' kola te uzevši odred pješaka,
Konjikā, naredi njima da odmah ga proglase kraljem.
Uza nj pristali bjehu i najodličniji ljudi:
Joab što napusti kralja, a bio je prvi u vojsci,
I svećènik Ebjàtār u čistoj odjeći svojoj.
Ali se našlo i onih što svetu držahu rìječ,
Ljudi što, čestita srca, pri odluci ostaše čvrstoj
Svoga da neće kralja napustiti — Davida — nikad:

Benaja, Sadok, Natan, Keleti, Peleti

Jòjadin sin Benája i vrhovni svećenik Sadok,
Zatim, zajedno s ovim, i prorok Natan te oni
Što ih imenom zovu Keléti, a s njima Peléti,
Muževni ratnici znani i mladi, no iskusni borci —
Bjehu na kraljevoj strani. Kraj izvora Rògela blizu
Stajaše oštar kamen, a ime mu bješe Zohèled.
Prinijevši žrtvu kraj njega Adonija, po običáju,
Sinove Davidove pozove onamo — braću,
Dio plemena Jude i drugove s kojima htjede
Drsko počiniti djelo, što odmah pobudi jasnu
Sumnju. Jer bješe mu mrsko da one za koje je znao

ARGVMENTVM

Regum lib. III, cap. I. Adonias, Dauidis filius ex Agita, appetiit regnum. Bersabe coram rege queritur, quod Adonias regnet, quum ipse iurauerit Salomonem post se regnaturum. Salomon igitur iussu Dauidis ungitur in regem et in solio collocatur. Qui cum Adonia erant, territi fugerunt. Adonias ad tabernaculum confugiens impetrat ueniam, egressus Salomonem adorat. II. Dauid moriens dat praecepta Salomoni: ut deum colat, ut in Ioabum animaduertat, qui in pace duos principes: Abnerum et Amasam interemerat, ut Semeum, maledicum et seditiosum hominem, metu poenae compescat, peccantem puniat, ut Berzelai filios charos habeat, optime de se meritos. Obiit et sepultus est in arce Syon. Regnauit annos XL: in Hebron VII, Hierosolymis XXXIII.

Lib. XIIII

Adonias appetit regnum

Vidit Adonias, Agita de coniuge natus
Dauidi, multa confectum aetate parentem
Ad metam duxisse suae curricula uitae,
Et mente elatus regnique cupidine captus
Aedificat currus, equitum peditumque cateruam
Comparat et iussit, se iam pro rege salutent.
Praecipui fuerant illius signa secuti
Militiae princeps dimisso rege Ioabus
Atque Abiatharus pura cum ueste sacerdos.
At uero fidei sanctae mentisque probatae
Inuenti, firmata quibus sententia mansit,
Ab Dauide suo nunquam discedere rege:

Banaias, Sadoch Nathanus Celethi, Phelethi

Ioiada natus Banaias atque Sadochus
Flamen cumque illo uates Nathanus et ipsi,
Nomine Celethos quos dicunt atque Phelethos,
Noti Marte uiri belloque experta iuuentus
Partis regis erant. Fonti uicina Rogello
Stabat acuta silex: Zeletham nomine dicunt.
Hanc prope Adonias sacris de more litatis
Conuenire iubet Dauidis germina fratres
Atque tribus Iudae partem sociosque patrandi
Audacis facti, cuius manifesta cucurrit
Suspicio. Quoniam, quos nouerat esse fideles

Da su Davidu vjerni na žrtvu poziva tada:
Riječ je o Nàtanu bila, o Sàdoku i o Benáji
Te Salamónu samom, Bat-Šébinu sinu, kog žezlo
Čekaše što mu ga otac obèća, i ostalim vjernim
Vojničkim srcima svim. Salamónovu majku pozove
Prorok Natan i reče nad zlodjelom zgroziv se time
Natan Bat-Sebi — I nečuvenim činom: »Zar treba, Bat-Šéba, da tebi
Ostane nepoznato što sada Adonija sprema?
Eno, kraljuje već, a kralj o tome i ne zna.
Sad ću ti savjete dati, pa poði kralju i reci:
'Dugo živio, kralju! Zar mrzi te da si se nekoć
Zakleo sluškinji svojoj da odmah po tvojoj će smrti
Biti Salàmōn kralj, što ja ga tebi porodih?
Ali Adonija vlada.' Dok budeš govorila s kraljem,
Ja ću onamo doći i tvoje potkrijepiti riječi.«
David bijaše star i nemoćan, pa mu u krevet
Što mu trebaše göd Abišága nošaše spretna.
Uto dođe Bat-Šéba i stupi u ložnicu kralju
Te mu se pokloni smjerno. A kralj kad suprugu vidje,
Sam je upita prvi što želi. I ona mu odmah
Bat-Šeba kralju — Poče zborit' ovako: »Zdrav bio, presveti kralju!
Samo istina čista sa tvojih usana teče
Istinskih, nikakva laž ne izlazi nikada iz njīh.
Ti si se zakleo meni — a ja to imam na umu,
Pamtim — nèbeskim bogom, kad htjedne sudbina da odeš
Ti sa zemlje, Salàmōn da uzde će kraljevstva držat'
Te će poslije tebe na visokom prijestolju sjedjet'.
Tvoje se obećanje i ugovor drznuo pošten
Omest' Adonija sada, jer kraljuje. Ti pak ni ne znaš
Što se događa, eto, za tvoga života. Jer tovne
Volove zakla i stado ovaca, pa braću si pozva.
Zapovjedniku pak vojske zapòvjedī Joabu sada
I Ebjatáru da dođu. A tvoga i mog Salamóna
Oholo prezre on i stoga mimòiđe njega.
Zar će se poslije tebe domòći tvojega žezla
Te nas daleko odbacit' i iz tvōg doma izàgnat'?«
Natan — Nije još prestala zborit' Bat-Šéba, još bješe u riječi
Kadli se prorok Natan, uvrebavši pravi trenutak,
Nađe pred kraljevim pragom i vratima njegove sobe.
Javiše kralju to, pa prorok, pozvan da uđe,

Dauidi, piguit tunc illos uelle uocare,
Hoc est Nathanum Sadochumque et Banaiam
Atque ipsum, promissa patris quem sceptra manebant,
Bersaba genitum Salomonem, et caetera fidae
Pectora militiae. Salomonis matre uocata
Nathanus uates scelus hoc et facta nefanda
Nathan ad Bersabam — Detestatus ait: »Num te, Bersaba, latere
Debet, Adonias quid iam molitur? En ipse
Regnat, et est facti talis mens inscia regis.
Consiliis nunc usa meis i, dicito regi:
'O rex, uiue diu! Num te iurasse pigebit
Ancillae quandoque tuae Salomona futurum,
Quem tibi progenui, tua iam post funera regem?
Regnat Adonias.' Te sic cum rege loquentem
Aduenientis sermone meo uerbisque iuuabo.«
Aeger erat senio Dauid lectoque iacenti,
Quicquid opus fuerat, solers Abisaca ferebat.
Venit Bersabe regisque ingressa cubile,
Inclinat submissa caput. Rex coniuge uisa,
Quid uellet, rogat ipse prior. Cui protinus illa
Bersabe ad regem — Sic est orsa loqui: »Regum sanctissime, salue,
Cuius ueridico rerum certissima quaeque
Ore fluunt falsique nihil depromitur unquam.
Per caeleste mihi iurasti numen, et istud
Mente gero memori, quum te decaedere terris
Fata uolent, regni quod sit recturus habenas
Et solio Salomon post te sessurus in alto.
Promissum turbare tuum pactumque fidele
Ausus, Adonias regnat. Tu nescius horum,
Quae nunc te uiuo fiunt. Mactauit opimos
Ecce boues ouiumque gregem fratresque uocauit
Militiaeque ducem praecepit adesse Ioabum
Atque Abiatharum. Spreuit Salomona superbus
Ille tuum pariterque meum spretumque reliquit.
Ergo tuo post te sceptro potietur et idem
Nos tua proiectos longe de sede repellet?«
Nondum cessarant Bersabes uerba loquentis,
Nathan — Quando Nathanus captato tempore uates
Affuit ad limen ueniens portamque cubilis.
Hoc referunt regi iussusque intrare propheta

Dođe i Davìdu se do zemlje poklonivši reče:
»Vječno živio, kralju! Tä tebi je najviša dana
Milošću velikog boga, i potvrđena zastálno,
Vlast nad izràēlskim pukom. No zar je po naredbi tvojoj
Postô Adonija kralj? I zar si dobròvoljno njemu
Zaista predao žezlo i prijestolje svoje? Jer sad je
Naklao teladi tovne i dvozubih čitavo stado
Ovnova i ovaca, pa stolove prostro i, spremiv
Jela, pozvao braću da dođu na bogatu gozbu,
Zatim i Ebjatára, za žrtve koji se ima
Brinut', te Joaba s njim vojskòvođu — odlične ljude.
Ovaj se čuo poklik na gozbi: Nek upravlja svima
Jedan — Adonija kralj! A one za koje je znao
Da su ti vjerni na žrtvu iz opreza ne htjede zvati:
Sina Jòjadina Benáju te mene i tvoga
Sadoka, koji se brine za žrtve na žrtveníku,
Tàkōđer sina tvog Salamóna. A možebit' s tvojim
On je učinio to dopuštenjem, no nije te bilo
Briga da kažeš nam, kralju, po smrti tko li će tvojoj
Držati kraljevsko žezlo i sjedjet' na prijestolju sjajnom.«
Pošto je Natan tê izgovorio riječi, on smjesta
Naredi da mu pozovu Bat-Šébu, jer ona se bila
Òd njīh udaljila tada da Natan može sa kraljem
Slobodno razgovarat' o čemu hoće. I prēdā nj
Pozvana, pristupi k njemu, a David joj ovo obèća:
Kralj Bat-Šebi »Nemoj sumnjati ništa, Bat-Šéba! Jer kunem se tebi
Svetom milošću boga što mene je najposlije uvijek
Spasio òd svakog zla i svome se smilovô sluzi,
Dok bi dušmánima grad razvalio: kako obećah
Da će Salàmōn biti, kad umrem, kralj i gospodar
Te ti desnicu stisnuh kad zakleh se, tako će danas,
Vidjet ćeš, to se dogodit'.« Bat-Šéba se pokloni nato
Te se zahvali njemu i Davidu jošte poželje
Mnoge vijeke života. A kralj izàtoga smjesta
Natana pozva, Benáju i Sàdoka, svoje glavare:
David »Idite«, reče im on, »i moje uzmite ljude
Sä sobōm, zatim na mazgu posadite mog Salamóna
(Mazgu pokrijte sjajnim pokrovcem) te ga s veseljem
Dajte do Gihōnskih vrela odvedite! Ti ćeš ga ondje,
Sadoče svećeniče, i ti što znadeš budućnost,

Venit et ad terram Dauidem pronus adorat:
»Aeternum, rex, uiue,« inquit »cui summa potestas
Israhelitani populi data munere magni
Et firmata dei est. Nunquid tua iussa secutus
Regnat Adonias? Nunquid concesseris illi
Sceptra uolens soliumque tuum? Nam tempore in isto
Mactauit pingues uitulos ouiumque bidentum
Veruecumque gregem, mensis epulisque paratis
Iussit adesse suos lauta ad conuiuia fratres
Egregiosque uiros, curandis Abiatharum
Addictum sacris bellatoremque Ioabum.
Vescentum uox illa fuit: Rex omnibus unus
Praesit Adonias! Quos fidos esse sciebat
Ipse tibi, cauit tales ad sacra uocare:
Ioiada genitum Banaiam meque tuumque
Sadochum, cui sunt adolenda altaria curae,
Atque abs te genitum Salomonem. Talia forsan
Permissu sunt acta tuo, nec dicere nobis,
Rex, tibi cura fuit, quem post te sceptra tenere
Decernas regni solioque sedere superbo.«
Haec ubi dicta dedit Nathanus, protinus ille
Imperat acciri Bersaben. Caesserat ipsa
Hinc etenim, fieret quo libera copia fandi
Nathano, quicquid uellet. Coramque uocata
Astitit atque ipsi respondit talia Dauid:
Rex ad Bersaben »Nil dubites, Bersaba, modo! Tibi numina testor
Sancta dei, qui me tandem seruauit ab omni
Sorte mali seruumque suum miseratus et urbem
Erruit aduersis, sicut Salomona futurum
Post mea fata tibi regem dominumque spopondi
Astrinxique fidem iurans, sic fiet in ista
Te spectante die.« Submisso uertice grates
Egit Bersabe et Dauidi saecula multa
Optauit uitae. Rex inde repente uocatis
Principibus Nathano et Sadocho et Banaia
Dauid »Ite,« inquit »nostram uobis adiungite gentem
Et super instratam phalerato tegmine mulam
Ponentes Salomona meum, deducite laeti
Ad Gyonis fontes, et tu, Sadoche sacerdos,
Tu, Nathane, simul, uenturi conscie fati,

Natane, pomazat' onda božanskim uljem za kralja.
Veselo potom u trube zatrubite! »Živio!«, kaž'te,
»Živio kralj Salàmōn!« I opet ga vratite amo
Ù grād, pa recite njemu nek sjedne na prijestolje moje
Mjesto mene da vlada i narod izràēlski vodi,
Upiruć' se o žezlo bjelòkosno, jedan da svima
Naredbe daje, a svi da izvršuju naloge jednog.«
Oni će čuvši to: »O kralju, ōd srca rado
Mi ćemo poslušat' tebe. Nek tvoje potvrdi riječi
Migom s nebesa bog! Nek onaj koji te znao
Čuvat' u pogiblima i koji ti jake dušmáne
Podvrže, pomaže tvom Salamónu i uzvisi njega
Više negoli tebe kog slavi, o kojemu zbori
Cio svìjet i koga vrline dižu nad zvijezde.«
Nè časēći, ta troj'ca vojnike skupe i pođu;
Posade tad Salamóna na leđa visoke mazge
Te je nadvisio sve u gužvi velikog mnoštva.
Preko šumovitih prijeđu ravnica u brzome trku
I do Gihónovih voda, što teku polaganim tijekom,
Dođu. Salàmōn uzdom živinčetu ustavi konjskom
Korak i sjaše s mazge, a čete stanu okò njeg.
SALAMON — KRALJ
Svetu pak svećenik Sadok iznèse pomast, i onda
Pomaza on Salamóna kog rodi mati Bat-Šeba.
Ljepšim je mirisom on mirìsao pošto je bio
Sveto pomazanje
Pomazan negoli smole što Àrabija ih daje
Ili Bäbilōn sjajni il' sama asirska zemlja.
Balzam ne miriše tako ni nard ni mìra ni tamjan
Skupljan po humcima Sabe. Jer miomirisi sveti
Svaku pogansku pomast nadmašuju ljupkošću svojom!
Pošto je posvećen bio Salàmōn, zagrmješe šuplje
Trube oreć' se glasno, leviti pjevahu psalme
Dok su vojnici svi uzvikivali, radosni, složno
Da im se poklik čuo do zvijezda: »Živio sretno
Dovijeka kralj Salàmōn i bog blagoslovio njega!«
Odatle iđaše on u Salem u pratnji glavara;
Cio pak okupljen narod za njime pjevaše svete
Pjesme iz svega glasa i udaraše u zìle.
Naduvši obraze, jedni u svirale duhahu dvojne,
Drugi pak, žice lire potežući trzaljkom oštrom,
Zvuke raznòvrsne bjehu izvodili, dok je bez stanke,

Vngite uos illum diuino chrismate regem,
Increpitate tubis hilares et dicite: 'Viuat,
Viuat rex Salomon!' Quem rursum moenibus istis
Reddite et in solio nostro residere iubete,
Vt pro me regnet sceptroque innixus eburno
Israhelitanam gentem regat, imperet unus
Omnibus, unius simul omnes iussa facessant.«
His illi auditis, »Animo« dixere »libenti
Paremus tibi, rex. Firmet tua dicta supernum
Numen et ipse deus, qui te seruare periclis
Consuerat fortesque tibi qui subdidit hostes,
Ipse tuum Salomona iuuet, sublimius illum
Euehat euexit quam te, quem fama per orbem
Concelebrat uirtusque super quem sydera tollit.«
Nec mora, tres isti collecto milite pergunt,
In medio Salomon dorso supereminet alto
Compositus mulae, magna glomerante caterua.
Aequora permensi celeri siluestria cursu,
Ad Gyonis leni labentes agmine lymphas
Perueniunt. Salomon pecoris frenauit equini
Gressum desiliens circumque stetere manipli,
Sanctaque Sadochus sumens unguenta sacerdos,
SALOMON REX
Bersaba genitrice satum Salomona perunxit.
Ille magis gratum spirauit inunctus odorem
Sacra unctio
Quam succi, quos iactat Arabs Babylonque superba
Assyriumque solum. Non sic opobalsama fragrant,
Non nardus, non myrrha simul, non thura Sabeis
Lecta iugis. Etenim superant diapasmata sacra
Vnguenti genus omne suo dulcore prophani.
Sacrato Salomone cauae clangore canoro
Intonuere tubae, psalmos cecinere Leuitae
Belligerique uiri laetas ad sydera uoces
Iactarunt pariter: »Salomon regnator in omnes
Aspirante deo uiuat feliciter annos!«
Ille hinc principibus Solymas comitatus abibat,
Omnis post illum populi pia cantica coetus
Vocibus elatis aedunt et cymbala pulsant.
Pars bifores calamos buccis spirantibus inflant
Et pars fila lyrae plectro radente cientes
In uarios rumpunt sonitus, uulgaria turba

Živo običan puk u berèkintske bubnjiće tukô.
Òd tog se orile šume, od vike odzvanjali humci,
A od nastale jeke zazvučaše pećine šuplje.
Eto, u takvom slavlju pod krovove stigoše gradske.
Buku začuje tu Adonija, začuju ì svi
Gosti. Stolovi već i počivaljke maknuti bjehu.
Tada progovori Joab: »Tä čemu sada u gradu
Oni povici ljudski i trubljenje truba? I što li
Znači takvo veselje?« Još nije prestao zborit'
Prevrćući u sebi, nagađajuć' ovo, sad ono,
Kadli svetoga sin Ebjatára pristupi k njima —
Jonatan dolazeći iz Salema tamo, a njemu
Adonija
Reče Adonija ovo: »Dođ' amo, lèvīte sveti,
Javi nam dobru vijest i znàmenjem sretne sudbine
Obraduj prijatelje, jer sreća je željama mojim
Sklona i vodi ih k dobru svršetku.« No ovaj će nato:
Jonatan
»Vara te, predobri moj Adonija, vara te nada:
Nije ti sklona sudbina. Jer David na prijestolje svoje
Posadi sad Salamóna. A svećenik Sadok i s njime
Zajedno prorok Natan odvedoše njega na Gìhōn
Te ga pomašću svetom posvetiše, nazvaše kraljem,
Uđoše potom u grâd i na očev ga sjedoše prijesto.
Narodom je veselje zavladalo. Vjerujem da su
Zvuci i jeka truba te ljudska vika i vāma
Došli do úši. I skup se prvaka poklonio njemu
Koji se upro o žezlo. A David se kralju bogóvā
Toplo zahvalio nato, za veliku držeći milost
Što je doživio danas i vidio da je Salàmōn
Sio na njegov prijesto i uzeo kraljevsku krunu,
Da je zaslužio pljesak od strane naklona puka.«
Dok mu je ò tom javno govorio, svi se u duši
Prestrašiše i strah im ledènī pritisnu grudi:
Okrenu se bez riječi, i nà sve se strane razbježe,
Gdje je već mislio tko da siguran naći će zaklon.
Poredba
Upravo tako se raspe, kad bježi razbijen u boju,
Pö polju bojni red: odbacivši oružje brže,
Bezglavo trče vojnici, i jedni nagnu u brda,
Drugi u skrovišta šumska, a treći se dohvatit' žele
Znana im prijekoga puta, kud kraći u tvrđavu bit će
Trk il' sigurnija staza. To isto svima se tima

Verbere multiplici Berecinthia tympana tundunt.
Hinc reboant siluae, colles clamore resultant
Et rupes egressa cauas simul assonat eccho.
Vrbana intrarunt cum tali tecta triumpho.
Sensit Adonias, cuncti sensere tumultum
Conuiuae. Fuerant lecti mensaeque remotae.
Inde Ioabus ait: »Quorsum nunc clamor in urbe
Ille uirum clangorque tubae? Quidnam ista requirit
Laetitiae species?« Nec adhuc cessauerat ipse
Velle loqui, nunc hoc, nunc illud mente uolutans,
Ecce Ionathanus, sacri puer Abiathari,
A Solymis ueniens illuc accessit, et ipsi
Adonias
Dixit Adonias: »Huc adsis, sancte Leuita,
Nuncius esto boni, felicis et omine sortis
Consolare tuos, quando fortuna secundo
Successu mea uota fouet.« Respondit at ille:
Ionathan
»Fallit, Adonia, tua te spes, optime, fallit,
Aduersa est fortuna tibi. Salomona locauit
In solio Dauid. Sadochus quippe sacerdos
Et Nathanus eum uates ad Gyona ductum
Vnguine sacrarunt sancto regemque uocarunt
Ingressique urbem solio statuere paterno.
Laetitia incessit populos. Peruenit ad aures,
Credo, etiam uestras sonitus clangorque tubarum
Atque hominum clamor. Primatum coetus adorat
Innixum sceptro. Gaudens post talia grates
Dauid agit superum regi, pro munere magno
Accipiens, hodie quod uiuens uiderit illum
In sedem sedisse suam regisque tulisse
Insigne et populi plausum meruisse fauentis.«
Haec illo dicente palam conterrita mens est
Cunctorum gelidusque pauor praecordia pressit.
Auertunt sese taciti diuersa petentes
Effugia, ut tutum iam tum sibi quisque putabat.
Comparatio
Non secus atque acies, quum bello fracta refugit,
Spargit se campo: proiectis ocius armis
Praecipites currunt, illi montana capessunt,
Hi latebras siluae, compendia nota uiarum
Arripiunt alii, breuior qua cursus ad arcem,
Tutior aut callis pateat. Sic omnibus istis

Desilo. Onoga pak kog učiniše maločas kraljem
Složno na veseloj gozbi — napustiše (srce im ŏd strâ
Tuklo) zaboravivši i riječ i obvezu svetu.
Adonija — Onaj, ostavši sam, već svaku izgubivši nadu,
K tome i prevariv se u njihovoj zadanoj riječi,
Ne znaše kamo da krene. Napòsljetku jurnu u sveti
Šator i primi se zâ rōg oltara što stajaše ondje.
Tu, van pogibli već, u utočištu onakvu
Izmoli oprost zá se. Pa ako je očito kriva
Čovjeka štitio oltar životinjskom poškropljen krvlju,
Koliko veću nam treba da pruži zaštitu sada
Utočište u crkvi — Svetom Kristovom krvlju već posvećen hram? Ne zbog tŏga
Što bi ikakvu sklonost iskazati trebalo krivcu,
Nego što sveta mjesta veòma poštòvati valja,
Što upotrijebiti silu u svetom ne smiješ hramu
Da bi oprao zločin i sâm ga kaznio smrću.
Kralju je pak Salamónu ovako govorio glasnik:
Adonija moli oprost — »K šatoru kovčega svetog Adonija pobježe sada:
Držeći se za oltar, on moli oprost i život;
Moli da izvoliš njemu oprostiti grijeh što poželje
Kraljevstvo — ako je želja za kraljevstvom ikad i tèbe
Samoga ŏbuzēla dok nisi još držao žezlo.«
Nato reče Salàmōn: »Ubùdūće ne bude l' više
Griješio, ne bude l' himben u duši, obećajem njemu
Zaista svaku sigurnost: nek živi tada bez strâha,
Siguran òd svakog zla. No ako još učini išta
Što zavređuje smrt, tad bit će tako i kažnjen.«
Ŭ ta se pak obećanja Adonija pŏuzda tada:
Ostavi žŕtvenīk, dođe i svôm se pokloni bratu.
Zahvali njemu za milost i reče da spreman je služit'
Onom kom sudba je dala da sjedne na kraljevski prijesto
I da pravicu kroji u narodu koji ga hoće.
Ali mu reče Salàmōn: »I činima treba dokazat'
Ono što riječima sada obećavaš, želiš li biti
Nagrađen prema djelu i dolične postići časti.«
Večer — Nato Hàgitin sin — jer sunce već zalazit' poče
Mjesto sjenovitoj noći prepuštajuć' po običáju —
Pozdravi njega kô kralja i svojoj vrati se kući.
Davidova proročanstva o Kristu — David, približivši se svršetku svome i smrti,
Prost i slobodan već od zemaljskoga uskoro kala,

Contigit, et quem laeta modo ad conuiuia regem
Vnanimes fecere sibi, pulsante relinquunt
Corda metu, obliti fidei iurisque sacrati.
Adonias — Solus Adonias, quo se conuertat, ab omni
Iam spe depositus, nescit pactoque suorum
Deceptus pariter. Tandem tentoria sacra
Irruit et cornu stantis complectitur arae.
Illic ille quidem iam tali tutus asyllo
Exposcit ueniam. Quanto nunc tutius esse
Confugium debent nobis iam sanguine Christi
Templa sacrata pio, pecudum si sparsa cruore
Confugium ad ecclesiam — Tutata est hominem manifesti criminis ara?
Non quod praestari debet fauor ullus iniquis,
Sed quod multa locis danda est reuerentia sacris,
Nec uiolenta manus templis adhibenda dicatis,
Sponte repurgando sceleri, non caede luendo.
Nuncius ad regem sic est Salomona locutus:
Adonias poscit ueniam — »Fugit Adonias arcae ad tentoria sacrae
Atque altare tenens ueniam uitamque precatur
Et rogat, ut regni crimen dignere cupiti
Condonare sibi, si te simul ulla cupido
Regnandi tenuit, quum nondum sceptra teneres.«
Respondit Salomon: »Si post haec nulla dolosae
Crimina molitur mentis, promittimus illi
Omnia tuta quidem; uiuat formidinis expers
Securusque mali. Sin quicquam fecerit ultra
Supplicio dignum, referet pro crimine poenam.«
Promissis istis fidens arasque relinquens,
Venit Adonias et fratrem frater adorat.
Pro uenia grates egit, seruire paratum
Sese illi dixit, cui fata sedere dedissent
Regali in solio et populo dare iura uolenti.
Ast illi Salomon »Rebus praestare necesse est,
Quod spondes uerbis,« inquit »si praemia ferre
Pro meritis cupias dignosque acquirere honores.«
Vesper — His dictis Agita natus, iam sole cadente
Consuetasque uices fuscis caedente tenebris,
Rege salutato sua se sub tecta recaepit.
Dauidis de Christo uaticinia — Dauid uicinus fini mortique propinquus,
Terrenae fecis iam expers liberque futurus,

Bješe sve više i više obasjavan milošću neba.
Stoga prionu nà tō da sastavi pjesmu božansku,
Pjesmu za glasove svete, te pjevaše psalme i himne.
K tome predviđajući da Novi zakon će doći,
Prōreče što će se sve na svijetu dogoditi Kristu:
Kristova otajstva
Kako će Djevica njega, na nèbu koji je rođen,
Roditi ovdje na zemlji i kako će on čovječanstvu
Biti otac spasénja. Med Židovima će živjet',
Al' će im nepoznat ostat', a puk će ga prazne što štuje
Kipove lažnih bogova upoznat'. Odbaciv ih sami
Sve, nagrnut će svi na krštenje svojega Krista —
Čisto, pa će ga nazvat' gospodinom svojim i bogom.
Njemu će ùbogōme, u staji rođenom, golom
Tamjan, mìru i zlato vladari istočni donijet'
Te će se njemu poklonit' i one mu darove predat'.
Njegovim dolaskom će staròdrēvni zakon i obred
Biti zaboravljeni, i mrak će ustupit' pred svjetlom.
Gluhima dati će sluh, a hromi će hodati moći;
On će slijepima vid, a nijemima govor podarit',
Jednom jedinom riječju odagnat će bolest i gubu.
Što će pak biti čudo još veće, on će i mrtve
Vratit' u život, i opet oživjeli moći će ustat':
To će božansku moć posvjedòčiti čovjeka toga.
Ali bezbožan puk ni takvim čudesima neće
Vjerovat': dić' će se na nj podboden badljima jala,
Te će nevina njega osuditi, lanac mu stavit'
Oko svetoga vrata i psovkama njega obasut',
Iščuškat' i popljùvat', a obnaženo mu tijelo
Išibat' pa mu glavu izbòsti oštrìljastim trnjem,
Zatim ga pribiti nà krīž i objesit'; čašu će žuči
Ustima njegovim žednim primaknuti, kopljem mu grudi
Probost' i Gospoda blagog strahovito mučena ubit',
Pa ga u uzan grob položit' i ondje zakopat'.
Ali taj što će doći da umre takovom smrću
Radi spasenja mnogih, kad pokaže ljudima tima
Da je pravi čovjek, pokazat će potom također
Da je i pravi bog: jer iz zatvorena će groba
Živ izáći van i živ se trećega dana
Bližnjima svojim pokazat'. Pa kada ih utješi, poć' će,
Praćen anđèoskim zborom — i zvijezde će radosne biti —

Caelesti magis atque magis fulgere fauore
Coepit diuinumque piis componere carmen
Vocibus aggressus, psalmos cantauit et hymnos.
Et uentura nouae prospectans tempora legis,
Omnia de Christo praedixit in orbe futura:
Christi mysteria
Vt caelo genitus, terra generandus in ista
Virgineo partu, genitor foret ipse salutis
Humanae, Hebreos inter uicturus, at ipsis
Ignotus, plebi noscendus uana colenti
Falsorum simulachra deum, quibus omnibus ultro
Abiectis, ad pura sui baptismata Christi
Concurrent pariter dominumque deumque uocabunt,
Quem stabulo genitum nudumque et rebus egenum
Eoi proceres thus, myrrham aurumque ferentes
Ore colent prono delataque munera tradent.
Cuius in aduentu leges ritusque uetusti
Obliterari habeant, luci caedentibus umbris
Expediet surdis aures, uestigia claudis,
Donabit caecis uisum mutisque loquellam
Et solo lepram uerbo morbosque repellet.
Quodque magis mirum fiet, iam morte solutis
Restituet uitam rursumque animata resurgent
Corpora, diuinas hominis testantia uires.
At neque tam miris gens impia credula gestis,
Inuidiae stimulis agitata, insurget in illum.
Criminis insontem damnabit, uincula collo
Iniiciet sacro, conuitia congeret illi
Et sputa et colaphos nudataque membra flagellis
Pertundet spinisque caput compunget acutis
Affixumque cruci suspendet, pocula felis
Faucibus apponet sitientis, cuspide pectus
Transadiget dominumque pium per saeua peremptum
Supplicia angusto condent claudentque sepulchro.
Sed pro multorum qui talem ferre salute
Adueniet mortem, postquam monstrabit in istis
Esse hominem uerum sese, testabitur inde
Esse deum uerum: clauso qui nempe sepulchro
Exibit uiuus, uiuum lux tertia cernet
Ostendetque suis. Ipsos solatus abibit,
Angelico comitante choro, laetantibus astris,

Gore u nebesko carstvo što puno je svakoga dobra
I u zvjezdani dom, u krajeve vječnoga svjetla.
Odande opet će doći, no sada okružen silnom
Povorkom duša i skûpom otaca i proroka božjih.
A u povorci svetih zaslužiše oni da budu
Što ih za učenike sam Učitelj izabra sebi,
Nadalje oni što trpeć' stradavanja postaše vrijedni
Nebeskog carstva te oni što slušahu njegove riječi.
Svi će stajat' okò njeg te ispod njega i iznad,
Zdesna i slijeva njemu, a silna svjetlost će biti.
On će sjedjet' visoko na snježno bijelu obláku
— Veličanstven i moćan, zbog snage očeve strašan,
Vidljiv u svome božanstvu — da sudi cijelome svijetu.
A kad dovrši sud, put zvijezda će pravedne povest',
Nepravedne će pak i grešne poslat' pod Tartar.
Ò tom pjevaše David u pjesmi božanskoj i ù tim
Psalmima ostavi svojim o čemu nam pjevati valja.
Ondje čitamo sve što znamo da se je zbilo,
A i što vjerujemo da bit će u posljednjem času;
Tako je sigurno to da ì ōn zaslužuje da se
Broji med proroke svete, jer triju je dostojan časti:
Nepobjedivi ratnik i najbolji kralj, a također
Vjerodostojni prorok.
Kad osjeti da mu je zadnji
Konačno došao dan i da smrt mu pritište tijelo
Starošću istrošeno, pozove tad Salamóna
Te ga stade ovako opominjat' sveto i putit':
»Predragi Sälamōne, od sviju mi draži sinóvā!
Evo, vrijeme je moga života istèklo, i ovo
Posljednji teče mi dan, pa nije pravo da umrem
À da ti ne dadnem prije — jer nà mōm mjestu već sjediš —
Savjete kojih se treba da držiš. Ded poslušaj stoga
Moja upútstva sad i dobro ih imaj na umu!
Htio bih, kao prvo, da vodiš brigu o svakoj
Naredbi božjoj te pazi da poštuješ zakon božanski!
Gledaj se svjetovat' s njim kad ili prinosio budeš
Žrtvu ugodnu bogu il' presudom svojom smirivô
Svađu u dvojbenoj raspri. I nemoj činiti ništa
Što se ne može činit' po právu ni zakonu prävu!
U obećanja se božja pouzdavaj, drži da ništa

David — ratnik, kralj i prorok

Daje uputstva Salamonu

Ad cunctis repleta bonis caelestia regna
Sydereamque domum, lucis loca clara perennis.
Inde iterum ueniet, circumdatus agmine multo
Spirituum coetuque patrum uatumque piorum.
Quos quoque discipulos sibi legerat ipse magister
Et quos poenarum fecit patientia regno
Aetherio dignos et qui, sua iussa secuti,
Inter sanctorum meruerunt agmina poni.
Omnes circa illum stabunt infraque supraque,
In dextrum leuumque latus cum lumine multo.
Ille super niuea sublimis nube sedebit,
Maiestate potens, patria uirtute uerendus,
Numine conspicuus, terrarum ut iudicet orbem.
Completo arbitrio iustos ad sydera ducet,
Iniustum prauumque genus sub Tartara mittet.
Talia diuino cantauit carmine Dauid
Inque suis psalmis nobis cantanda reliquit.
Illic perlegitur quicquid uenisse fatemur,
Quicquid uenturum postremo creditur aeuo,
Tam certo euentu, sanctis ut et ipse prophetis
Asscribi mereat, trino iam dignus honore:
Belliger inuictus, regum rex optimus, idem
Veridicus uates.
Postquam sentire supremum
Coepit adesse diem membrisque incumbere mortem
Affectis senio, Salomoni sancta uocato
Sic orsus mandata dabat uerbisque docebat:
»Natorum Salomon charissime nate meorum!
Vltimus ecce meae consumpto tempore uitae
Iste dies agitur neque me decedere fas est,
Si non ante tibi iam nostra in sede locato
Expediam monitus, quos serues. Accipe tandem
Quae nunc praecipio et memori tibi mente teneto!
Iussa dei primum tibi cuncta capessere curae
Sit uolo, diuinae legi parere memento.
Consulere hanc studeas, fuerint seu sacra ferenda
Grata deo, fuerint dubiae seu iurgia litis
Arbitrio tollenda tuo. Committere noli,
Committi quod iure nequit nec legibus aequis.
Promissis confide dei, nil uerius unquam

Dauid bellator, rex, propheta

Dat praecepta Salomoni

Nikad istinskije nije od onog što znaš da iz svetih
Božjih usta izáđe. Pa ako si urediš tako
Život i ako se tome podesiti vladanje svoje
Potrudiš, bog će naredit' da ima se ono izvršit'
Što je obèćao veleć': 'Po ravnoj stazi života
Bude li, Davide, tvojim sinòvima godilo ići,
K tome i istinu gajit' svom snagom duše i srca,
Dobit će očevo žezlo, a tvoj će rod i potómstvo
Tvojih imat' mogućnost da radosni budu zbog trona
Vječno.' Potrudi se stoga, moj Sälamōne, da moji
Unuci ne bi se jednom potužili da im je s tobom
Nestalo sreće te — u slučáju da prekršiš savez
S bogom i svetu mu volju — u vlasti poroka — prezreš.
Stoga misli na zakon i gledaj da zlikovce kazniš,
Vjerne pak ljude da čuvaš. I nastoj pravedno uvijek
Joab Svaku ispitati stvar. A surov je Joabov zločin,
Vjerujem, dobro ti poznat. Tä kako je podmukô bio
Prema izràēlskim onim vojskòvođama objèma:
Milo zboreći njima i hineći izrazom lica
Dobronamjernost svoju, oboj'cu ih prevari — ubi
Udarcem bodeža tvrda što tad ga pod odjećom krio.
Stoga, kô što se nije u tihom žacao miru
Proliti vojvodsku krv, nek tako vlastitom krvlju
Plati zà tō i siđe do najdonjih sjena u Ereb.
Šimej Tu je i Šimej još, Benjamínovac oholi onaj,
Koji me ustima svojim povrijedio poganim — drznik,
Pogrde bljujući, vičuć' i proklinjuć', sipajuć' psovke,
Kad sam se žurio ono u pravcu Tabora grada.
Ali mu to otpusti jer meni na rijeci Jordánu
Ponizno dötrčô bješe u súsret, i jâ mu na molbe
Onaj oprostih grijeh. No, pitam te, vrijedi li štogod
Čovjeku takvom oprostit'? Obuzdaj uzdama straha
Njegovo buntovno srce što otpadništvu je vično.
Ako tvojoj se pak pokoravati prestane vlasti,
Ubit' ga daj da jedan po zlù ne zarazi mnoge.
Ali koji su mene zadužili čime, poštèno
Valja se tima odužit'. Jer kad se upisuje ù grijeh
Svakom tko uslugu tuđu zaboravi pošto je primi,
Tada je ružnije to i sramotnije još za glavara.
Jer tko mogućiji jest, taj treba uzvratit' još mnogo

Esse putes illo, quod sancti numinis ore
Noueris emissum. Si sic moderabere uitae
Ipse tuae sicque ipse tuos componere mores
Contendes, promissa deus rata stare iubebit,
Quae tribuit dicens: 'Si recto tramite uitae
Ire tuos natos uerumque fouere iuuabit
Tota animi et mentis uirtute, paterna dabuntur
Sceptra illis generique tuo prolique tuorum
Perpetuo gaudere throno concessa potestas,
Dauid, erit.' Conare igitur, nequando querantur,
Mi Salomon, nostri de conditione nepotes
In te finita, si talia foedera franges
Et pia scita dei uitio dominante repelles.
Ergo memor legis cura punire nocentes
Et seruare pios. Causas examine iusto
Ioab Perpendas semper. Facinus crudele Ioabi
Nosti, credo, satis, fuerit quam perfidus ille
Israhelitanae geminis ductoribus alae:
Alloquio miti et uultu simulante fidelem
Ambobus nutum decaeptos perdidit ictu
Mucronis duri, qui tunc sub ueste latebat.
Hinc uelut ille ducum tranquilla in pace cruorem
Fundere non timuit, sic idem sanguine poenas
Fac luat atque imas Herebi descendat ad umbras.
Semeus Est etiam Semeus, Geminina stirpe superbus,
Qui me sacrilego laesit temerarius ore,
Probra uomens, maledicta tonans, conuitia fundens,
Quando iter arripui Castrorum moenia uersus.
Talia dimittas, quoniam Iordanis ad amnem
Occurrit supplex nobis ueniamque precanti
Ignoui crimen. Sed quid, rogo, moribus istis
Ignouisse iuuat? Freno compesce pauoris
Dissidiis assuetum animum turbasque cientem.
Imperio parere tuo si desinet, illum
Dede neci, multos male ne contaminet unus.
At bene de nobis meritis est gratia multa
⟹ Persoluenda fide. Quum sit culpabile cunctis
Accepti ex aliis memorem non esse fauoris,
Tum dominis id turpe magis foedumque putatur.
Nam qui plura queunt, debent quoque plura referre

Barzilaj

Više negoli primi. Barzìlaja sinove tebi
Sad, Gileađanina, povjeravam. Neka na tvojem
Dvoru uvijek žive, učini, i neka za tvojim
Stolom ùvijek sjede. Jer oni su druzi mi bili,
Pratili mene kad bježah pred oružjem tvojega brata,
Bijesnoga Apšaloma. Usudiše se izložit'
Pogìbli silnoj i, vjerni neprékidno, ostaše sà mnōm.
Osim toga, gospodar i zemlje i visokog neba

Da sagradi hram

Tebe je ìzabrao za onoga tko će mu sazdat'
Širokih temelja hram. A takvom obdaruje čašću
Tebe jer voliš mir, nè mene jer, ratove vodeć',
Ljudskom krvlju omastih, okaljah desnicu svoju.
To izvànredno djelo i dostojno silnoga boga
Ti izvedi na njivi Aràuninoj (gdje malen
Stoji oltar) što svojim poòdāvno kupih je novcem.
Ja sam svakòvrsnu građu sa samih vŕhā planina,
Evo, skupio već: i drvo što strunuti neće,
Dö neba visoki cedar i debla èbana crnog
Svježa te jasena grede, gromáde mramora k tome,
Kamenja mnogo hrpa i talente zlata i srebra,
Mnogo kûpova gvožđa i mnogo kupova mjedi,
Tàkōđer vrlo mnogo od razne kovine suđa.
To ćeš posvetiti bogu, a hram kad dovršen bude,
K tome i svetišta hrama, unútra odmah ćeš dati
Unijeti kovčeg božji, i narod će okolo pljeskat'
A pomoćnici u trube, u ruhu platnenom, duhat'.
Kovčeg će smjeti samo leviti nositi sveti:
Svetinju drugima grijeh je dotàći. Nek podijele oni
Dužnosti sve među sèbe: nek jedni tumače svete
Dogme u zakonima, a drugi nek pjevajuć' slave
Boga; ovi nek vrata nadgledaju, onima nek se
Povjeri čuvanje blaga i posuđa. Neka se tako
Znalački upravlja svime za vladanja tvog da u hramu
Uopće nije mogúće pogriješiti niti u gradu.
Sretan bio i bog uzvisio kraljevstvo tvoje!
Branio te od ràta, a mir ti dao te vijek
Dug i svjetlo ti uma božanskog poslao s neba,
Čistu vjeru te čvrstu i stalnu nadu u dobra
Koja je öbećao, i ljubav spram njèga što uvijek
Vrije pobožnošću svom — da zakon i propise čuvaš,

Berzelaus

Multo quam accipiunt. Natos tibi Berzelai
Nunc Galladitis commendo. Semper in aula
Fac illos habitare tua mensamque sedere
Ante tuam semper. Socii comitesque fuere
Hi mihi, quum fugerem Absalonis tela furentis,
Fratris tela tui. Magno se offerre periclo
Sunt ausi mecumque fide mansere perenni.
Praeterea terrae dominator et aetheris alti

Vt templum condat

Te sibi condendi lato fundamine templi
Deligit autorem. Tali te donat honore,
Quum sis pacis amans, non me, quia bella gerendo
Foedaui humano pollutam sanguine dextram.
Fac opus eximium, tanto fac numine dignum,
Hic ubi parua sedet moles altaris in aruo
Arreunae, dudum quod nostro est aere paratum.
Ecce ego materiam summis de montibus omnis
Collegi generis, cariem spernentia ligna:
Aerias cedros, hebeni noua robora fusci
Fraxineasque trabes, ingentia marmora, multas
Saxorum moles, auri argentique talenta
Et ferri multos et multos aeris aceruos
Fusaque de uario quam plurima uasa metallo.
Illa sacrare deo facies temploque peracto
Atque adytis templi diuinam protinus arcam
Induces, populi circumplaudente corona
Et caua linigeris inflantibus aera ministris.
Ipsam conueniet sanctis portare Leuitis,
Sacra nefas aliis contingere. Diuidat ordo
Officia in cunctos: alii pia dogmata legum
Expediant, alii diuinas carmine laudes
Cantent, hi foribus praesint, custodia gazae
Vasorumque illis detur. Solertia tali
Cuncta gubernentur te praeside, nullus in aede
Vt locus errori reliquus sit, nullus in urbe.
Sis felix, tua regna deus sublimet, ab armis
Defendat, det pace frui, tibi proroget aeuum,
Mittat et ex alto diuinae lumina mentis
Sinceramque fidem, firmam stabilemque bonorum
Spem promissorum, feruentem semper amorem
Religione sui, ut legem praeceptaque serues,

Dane ocima našim i Mojsiju: bogato bit će
Nagrađen tko ih se drži, a tko ih prekrši — kažnjen.«
Tad se preporuči bogu, a potom, nàuznāk ležeć',
David umrije
Uprijevši pogled u nèbo, na odru u odaji svojoj
Ispruži klonulo tijelo i blagom umrije smrću.
Svečano obavljen bje veličanstven mu sprovod uz tešku
Žalost cijeloga puka i tugu njegovih bližnjih.
Tvrđava Sion, gdje je sahranjen David
Stajaše visoka kula na kosi brda Sióna,
Tvrđava Salema grada, što on ju je sebi u slavu
Svojom utvrdio rukom. I onamo preniješe tada
Hladne njegove kosti i tijelo, osjetila svojih
Lišeno, pòmazāno mirišljivim mastima žitkim,
Pa ga u növ položiše grob i sahraniše ondje.
Kraljevao je četrdeset godina
Krälјevao je on četrdeset godina punih:
Sedam godina bje u Hebrónu nosio žezlo,
Trideset ì trī pak u svetom stolujuć' gradu,
Koji je izvrstan glas i u dàlekom svijetu uživô,
Ali se pročuo više po imenu Davida kralja.
Konac djela
Ovdje je djelu kraj, ispredènu od dugačkih niti,
Ovdje nek obješena pod kùpolom zamukne lira!
Kazasmo, eto, sve što u ratu ili u miru
Učini Jišajev sin: i kako je hrabro strahote
Trpio, kako je blag u sudbi povoljnijoj bio;
Kako se kajao brzo za grijehe, a podnijevši teške
Kletve, kako je često na molbe oprostio lako
Svakome sve te s kolìkom pobožnošću štovaše boga.
Nikakav, ničiji jal tim djelima naudit' neće
Nit' će ih godine duge u zaborav baciti moći:
Živjet će ona dok sunca i dana bijeloga bude,
Dòk budē mati zemlja donosila plodove, zelen,
Dòk budū zrakom ptice, a morima kružile ribe.
On blagoslòven sada zbog djêlā i svojih vrlina
Mjesto u kraljevstvu krhkom u dvoru stalnome vlada,
Viđen i družeći se sa svojim — nad eterom — Kristom.
Nije učeni meni Apòlōn pomagô u pjesmi
Niti Helìkōn ni skup od devet slavnih sestara,
Nego je sveti duh što s nèbeskih siđe visina
Moj rasvijetlio um božanskim svjetlom i dao
Meni da opjevam — nè izmišljòtine pjesničke čudne
Niti ù što se sve preobrazuju ljudi i bozi,

Quae patribus Mosyque dedit; seruantibus ampla
Accedet merces, transgressis poena parata est.«
Inde deo sese commendans atque supino
Dauid obiit
Spectans ore polum, laguentia membra tetendit
Per thalami stratum tacitaque in morte quieuit.
Regia magnifico celebrarunt funera luxu,
Cum moerore graui plebis luctuque suorum.
Arx Syon ubi sepultus Dauid
Arx erat alta iugo montis fabricata Syonis
Illius munita manu laudique dicata,
Vrbis praesidium Solymae: tunc cassa calore
Ossa suo et propriis exutos sensibus artus
Traiiciunt illo, liquidis et odoribus unctos
Depositosque nouo tandem texere sepulchro.
Regnauit annos XL
Lustra decem lustris regnans minus ille duobus,
Hebronae septem sceptrum gestauerat annos,
Tres et triginta sanctam translatus in urbem,
Vrbem praecipuae longinqua per oppida famae,
Sed mage Dauidis celebratam nomine regis.
Conclusio operis
Hic operis longo deducti syrmate finis,
Hic suspensa tholo sileat lyra. Diximus ecce
Quicquid bella gerens et quicquid pace quiescens
Egit Iesseides, quam fortis saeua ferendo
Extitit et mitis fato meliore fruendo,
Quam cito commissum doluit scelus, impia passus
Iurgia quam facilis dimittere tota roganti
Saepe fuit quantaque deum pietate colebat.
Talia facta uiri nullus decerpere liuor
Nullaque saeclorum poterit delere uetustas.
Stabunt, Sole dies donec ueniente nitebit,
Donec terra parens cum frugibus efferet herbas,
Aera dum uolucres percurrent, aequora pisces.
Virtutum meritis nunc felix ille suarum,
Pro fragili regno stabili dominatur in aula
Conspicuus consorsque sui super aethera Christi.
Haec mihi cantanti non doctus fauit Apollo,
Non Helicon, non turba nouem celebrata sororum,
Sed sacer aetheria delapsus spiritus arce
Impleuit nostram diuino lumine mentem
Et uersu memorare dedit non ficta poetum
Prodigia aut uarias hominum diuumque figuras,

Nego što sam kô vjernik, u stare se uzdajuć' knjige,
Crpao iz njih i kušô maštovito iznijet' u spjevu.
Tome ću duhu ja za milost tòliku uvijek
Zahvalan biti, a brod ću, kad sveti me donio lahor
K željenoj obali, nà krāj izvúći i sad se odmorit'.

KRAJ

Sed quae nostra fides scriptis testata uetustis
Hausit et arguto conata est promere cantu.
Illi ego Spiritui pro tali munere grates
Semper agam sanctaque simul delatus ab aura
Littus ad optatum subducta puppe quiescam.

FINIS

ALEGORIJSKO TUMAČENJE DAVIDIJADE

TROPOLOGICA DAVIDIADIS EXPOSITIO

Da se pod poviješću Staroga zavjeta kriju otajstva Novoga, svjedoči nam apostol govoreći: »Sve se to njima događalo da bude za primjer.« Stoga ću pokušati, uz pomoć duha svetoga, da u nekoliko riječi pokažem na što se odnose — kako se meni čini — ili kakve slike novoga vremena sadržavaju u sebi djela Davidova što sam ih, prema svojim mogućnostima, obuhvatio u svome spjevu.

Smatram da David gotovo u svemu predstavlja lik Kristov, a da Šaul označuje Židove koji su progonili Krista; nadalje, da se u riječima i djelima prorokā ogleda vjerodostojnost jednoga i drugog Zakona.

I. Dakle, prorok Samuel prekorava Šaula zbog neposlušnosti prema bogu, i David ga nasljeđuje na prijestolju. Naime, kako Židovi ne vjeruju u evanđelje — a njih pobija vjerodostojnost jednoga i drugog pisma — Krist počinje kraljevati u Judinu plemenu, tj. među tima koji ga priznaju za sina božjega te gospodara i spasitelja svijeta. Samuel pak, čije se ime tumači kao »onaj koji čuje boga«, sasijeca na komade amalečkoga kralja Agaga. Slušajući Krista, apostoli se bore protiv poganskih žrtava i razdiru kult kipova mačem istine. Smiješna se naime svetkovina kaže Agag, a Amalek se tumači kao »glupo i slaboumno pleme«. David označuje čovjeka snažne ruke i poželjna izgleda. To je Krist, koji je sputao jakoga jer je sam još jači, a njega za kim žude sva plemena prihvaća pravovjerni narod te kraljevska vlast prelazi od Židova k drugima. Jer kako veli prorok: »Kad dođe sveti nad svetima, prestat će vaše pomazanje.« Kraljevska je vlast bila prenesena s Benjaminova plemena na pleme Judino, tj. sa sinova gorčine na sinove koji priznaju Krista kralja i koji ga slave. Jer jedno i drugo znači Juda.

Šaula progoni nečisti duh, a David ga ozdravljuje udarajući u kitaru. To će reći da Židovi, koji su ogrezli u nečistoći svoje nevjere, nisu pri zdravoj pameti, no poneki se ipak, slušajući Krista, obraćaju. David najprije postaje Šaulov štitonoša. Krist je naime prvo poučavao Židove i među njima, kako svjedoči Ivan, nosio križ, što je njegovo oružje. — Pogubio je najjačega među idolopoklonicima Filistejcima — Golijata. Krist je objavljenjem evanđelja satro đavla koji je vladao narodima. Filistejci bježe pred Davidom da bi se ponovno protiv njega oružali. Ne hoteći primiti Krista, pogani spremaju progon crkve kršćanske. Filistejci se tumače kao »smetenost«. A ima li što smetenije od zablude pogana koji štuju nebrojene kipove? Tumače se i kao »lica onih kojih udaraju maljem«, jer su pošli udarati maljevima progona Kristove mučenike.

II. David sklapa prijateljstvo sa Šaulovim sinom Jonatanom, čija ga otkrića spasavaju od Šaulove zavisti. Jonatan se tumači kao »dar golubice«, a to je dar duha svetoga. Darom pak duha svetoga dan je Zakon Židovima. Zbog toga je Jonatan sin Šaulov. Otkrivenjem toga Zakona postala su shvatljiva otajstva Kristova, koja su u njemu sadržana pod velom slika. Zato se mi,

Sub Veteris instrumenti historiis Noui latere mysteria apostolus testatur dicens: *Omnia illis contingebant in figuram.* Ostendere igitur aggrediar, spiritu sancto adiuuante, breui uerborum compendio Dauidis res gestae, quas, ut potuimus, nostra poesi complexi sumus, quo spectent quosue typos in se habere mihi uideantur nouitatis.

In omnibus fere Dauidem puto personam gerere Christi. Saulem autem Iudeos, qui Christum persequebantur, significare. Tum sub prophetarum dictis factisque contineri utriusque Legis autoritatem.

I. Igitur per Samuelem prophetam arguitur Saul inobedientiae in deum, et Dauid succedit in regno. Quia Iudeis, Euangelio non credentibus, quos utriusque Scripturae redarguit autoritas, Christus incipit regnare cum tribu *Iuda*, i. e. cum his, qui ipsum confitentur dei filium mundique dominum ac saluatorem. *Samuel* autem, qui interpretatur audiens deum, in frusta concidit Agag, regem Amalechitarum. Apostoli, Christo audientes, impugnant gentilium sacrificia simulachrorumque cultum gladio lacerant ueritatis. *Agag* enim festiua solemnitas dicitur, *Amalech* gens bruta ac fatua interpretatur. *Dauid* uirum manu fortem sonat et uultu desiderabilem. Hic est Christus, qui ligauit fortem ipse fortior, et idem desyderatus cunctis gentibus a populo fideli suscipitur atque a Iudeis regnum transfertur. Dicente propheta: *Quum uenerit sanctus sanctorum, cessabit unctio uestra.* Translatum est regnum de tribu Beniamin ad tribum Iuda, i. e. de filiis amaritudinis ad filios confitentes Christum regem et glorificantes. Vtrumque enim significat *Iuda*.

Saul agitatur spiritu immundo et Dauide cytharam pulsante refocillatur. Hoc est Iudei in immunditia infidelitatis uersantes desipiunt, quidam tamen Christum audiendo conuertuntur. Iam primum Dauid fit armiger Saulis. Quia Christus primum docuit Iudeos et crucem, quae eius arma sunt, inter illos portauit, ut Ioannes testatur. Goliam, inter idolatras Palestinos fortissimum, interemit. Christus diabolum, qui gentibus dominabatur, Euangelii uulgatione contriuit. Palestini Dauidem fugiunt, ut in illum rursum armentur. Gentiles ecclesiae christianae persecutionem parant nolentes recipere Christum. *Palestini* quippe oris confusiones interpretantur. Quid autem gentilium errore confusius deos innumeros colentium? Interpretantur etiam ora maleatorum, quia martyres Christi persecutionum maleis tundere aggressi sunt.

II. Dauid cum Ionatha, Saulis filio, init amiciciam et eius reuelationibus a Saulis inuidia saluatur. *Ionathas* columbae donum interpretatur, quod spiritus sancti donum est. Spiritus autem sancti dono Iudeis Lex data est. Ideo Ionathas Saulis est filius. Cuius Legis reuelatione patuerunt mysteria Christi, quae in illa continentur sub uelamine figurarum. Hinc nos ipsorum Iudeorum, propriae Scripturae non credentium, manifestam

videći očitu ludost tih Židova koji vlastitom Pismu ne vjeruju, klonimo opasnosti pogubnoga slova i držimo se duha koji daje život. Zbog toga Jonatan, tj. dar duha svetoga, našoj vjeri ide na ruku, a njihovo nevjerstvo ne odobrava. Šaul ipak postavlja Davida na čelo vojske. I Židovi u početku dopuštaju da Krist poučava puk i da im bude učitelj. Kad je pak Šaul vidio da Davida slave kao većega junaka od njega, zamrzi ga i poče mu raditi o glavi. Tako i židovski poglavari, videći da narod slijedi Krista i na sva usta govori o njegovim čudesima, htjedoše ga iz zavisti ubiti.

Šaul se često pretvara da se pomirio s Davidom, a i Židovi, kušajući Krista, umiljato ga pitaju, ali ne da bi učili, već da bi ga optužili. U zamjenu za filistejske obreske Šaul zaruči za Davida kćer Mikalu. Mikala se tumači kao »voda od svih, među svima poželjnija«, a to je voda krštenja koja nas oslobađa od prokletstva prvih roditelja. Ta je voda Kristova zaručnica. Jer ako punom vjerom ne prigrlimo Krista, krštenje nam neće ništa koristiti. A ona se naziva Šaulovom kćerju jer je nastala kod Židova, budući da ih je krstio Ivan, a kasnije Kristovi učenici, koji i sami bijahu Židovi. David za zaručnicu Mikalu izbroji filistejske obreske: jer Krist obraćene neobrezanike očišćuje krštenjem. Bježi pred Šaulom: Krist bježi od židovskoga proganjanja dok ne dođe čas njegova vladanja na križu. One što su tražili Davida izigra Mikala, pa se neobavljena posla vraćaju k Šaulu. Protiv Kristovih učenika, koji propovijedaju milost krštenja, bjesne Židovi u svojoj ludosti. Ali te koji se radovahu što su bili bičevani za Krista nije moguće prisiliti da ga zaniječu, i oni se, prevareni u svojoj nadi, vraćaju svome nevjerstvu.

III. David na bijegu dolazi k Samuelu: kloneći se pogubnoga slova, Krist otkriva duhovno značenje proroka koji bijahu prorekli njegov dolazak. Oni koji su bili poslani da uhvate Davida padoše u proročki zanos. I sluge židovske, koji su bili poslani da uhvate Krista, zadivljeni njegovim riječima vraćaju se i govore: »Nikada jedan čovjek nije tako govorio.« David na bijegu prima od svećenika Ahimeleka svete hljebove i mač Golijata iz Gata. Bježeći od nevjere Židova, Krist odalečuje od njihova svećeništva milost kruha posvećena u njegovu tijelu i pruža je svojim učenicima. Prima mač od kojega je Golijat poginuo, da njime pobijedi i narode koji su odani idolima i da nevjernim Židovima ne koristi ništa moć oduzeta đavlu.

Bježeći ka gatskome kralju Akišu, David hini ludilo. Kad su ih Židovi odbili, i Kristovi učenici odlaze k poganima i, dok se za njih misli da su ludi, vele: »Mi smo ludi poradi Krista«. No biti lud poradi boga pametno je za ljude. Akiš se tumači kao »moj brat«. I Gospodin veli: »Tko bude vršio volju oca mojega koji je na nebesima, taj je moj brat, sestra i mati moja.« Gaćani — to će reći »tjeskovi«. Jer obraćeni pogani proliše poput tjeskova mošt svoje krvi za priznanje imena kršćanskoga.

David dolazi u spilju Adulam. Ondje njegovi dolaze k njemu. Zatim, upozoren od proroka Gada, dolazi u zemlju Judinu. Adulam se tumači kao »priznanje svjedočanstva«. Krist se počeo pokazivati kod spilje, tj. u tajnovitosti pisma proroka koji su svjedočili o njemu. Zatim dolazi u zemlju Judinu, tj. k narodu koji ga priznaje i koji se drži Novoga zakona. Onamo dolaze njegovi. Njegovi su naime oni koji vjeruju u njega.

cernentes insaniam, pericula occidentis litterae uitamus et spiritui qui uiuificat adhaeremus. Ob hoc Ionathas, i. e. spiritus sancti donum, nostrae fidei fauet et eorum reprobat perfidiam. Saul tamen Dauidem praeficit militibus. Et Iudei initio patiuntur, ut plebem doceat Christus et magister eorum sit. Quum autem Saul uidisset praeferri sibi Dauidem laude uirtutis, odio eum habuit et uitae illius insidiari coepit. Sic Iudeorum principes, quum cernerent plebem abire post Christum et miracula eius praedicare, inuidentes quaesierunt eum interficere.

Saepenumero cum Dauide in gratiam se redire simulat Saul, et Iudei Christum tentantes blandius interrogant, non ut discant, sed ut accusent. Saul despondit Dauidi filiam Michol pro praepuciis Palestinorum. *Michol* interpretatur aqua ex omnibus, quae est aqua baptismi, inter omnes optabilior, qua a maledicto primorum parentum liberamur. Haec aqua sponsa est Christi. Quia, nisi Christo plena fide adhaeserimus, baptisma nihil nobis proderit. Saulis autem filia dicitur, quia a Iudeis coepit, baptizante eos Ioanne et postea discipulis Christi, qui et ipsi Iudei erant. Dauid pro sponsa Michol numerat Palestinorum praepucia. Quia Christus incircumcisos conuersos baptismo purificat. Saulem fugit: fugit Christus Iudeorum persecutionem, donec ueniat hora eius regnandi in cruce. Qui quaerebant Dauidem, a Michola delusi re infecta reuertuntur ad Saulem. In discipulos Christi, baptismi gratiam praedicantes, Iudeorum furit dementia. Sed qui in flagellis pro Christo susceptis gaudebant, cogi nequeunt, ut ipsum negent, et illi spe sua decepti ad infidelitatem suam redeunt.

III. Dauid fugiens uenit ad Samuelem. Christus litteram occidentem uitans aperit spiritalem sensum prophetarum, qui aduentum suum praedixerant. Missi Dauidem comprehendere coeperunt prophetare. Et satellites Iudeorum missi, ut Christum capiant, uerbis eius stupefacti redeunt et aiunt: *Nunquam homo sic locutus est.* Dauid fugiens ab Achimelech sacerdote accipit panes sanctos et gladium Goliae Gethei. Christus fugiens Iudeorum perfidiam a sacerdotio eorum amouet gratiam panis in corpore suo sanctificati porrigitque discipulis. Accipit gladium, quo Golias periit, ut in eo uincat etiam nationes idolis deditas, et Iudeis incredulis nihil prosit ablata diabolo potestas.

Dauid fugiens ad Achim, Getheorum regem, insaniam simulat. Et discipuli Christi, a Iudeis repudiati, transeunt ad gentes et, dum insanire putantur, aiunt: *Nos stulti propter Christum,* sed stultum dei sapientius est hominibus. *Achis* interpretatur frater meus. Et dominus ait: *Qui fecerit uoluntatem patris mei, qui in caelis est, hic frater meus et soror et mater mea est. Gethei* dicuntur torcularia. Quia gentiles conuersi fuderunt sanguinis sui mustum pro confessione nominis christiani instar torculorum.

Venit Dauid ad speluncam Odollam. Illic sui ad ipsum conueniunt. Deinde, a Gad propheta monitus, uenit in terram Iuda. *Odolla* interpretatur testimonii approbatio. Ostendere se coepit Christus ad speluncam, i. e. obscuritatem scripturae prophetarum de se testantium. Deinde uenit in terram Iuda, i. e. ad populum confitentem se et Nouae legi adhaerentem. Ad quam sui conueniunt. Sui enim sunt qui in ipsum credunt.

Šaul dade poubijati svećenike u Nobu: jer je po utjelovljenju Kristovu moralo propasti židovsko svećeništvo. Sin Ahimelekov Ebjatar bježi k Davidu, a ovaj ga ljubazno primi: jer Krist, koji je svećenik dovijeka, ni Židove ne odbija koji dolaze k njemu — ne zatvarajući nikome vrata spasa.

IV. Filistejci opsjedaju Keilu, a David je oslobađa. Keila se tumači kao »ona koja se sama uzdiže«. Vjernike koji su trpjeli proganjanje od strane idolopoklonikā oslobađa Krist i uzdiže ih na nebo obdarivši ih krunom mučeništva. David dolazi u Zif. Zif — to će reći »onaj koji cvijećem cvate«: jer kome dolazi Krist taj cvjeta pobožnim čuvstvima i klija djelima kreposti. Ali kako mnogi i s vrha savršenstva znaju pasti, Zifejci izdaju Davida i Šaul ga opkoljava. Ali kad Šaul ču da su mu neprijatelji provalili u kraljevstvo, odstupi od Davida. Krist je bio došao k Židovima, od kojih Juda bijaše Zifejac dok je cvao dostojanstvom svoga apostolstva. Ali padnuvši u grijeh, prodade Krista Židovima. Kad su se pak ti spremali da ga uhvate, pobojaše se puka i odstupiše.

David dolazi u Engadi, koji se tumači kao »oko kušnje«. I gospodin Krist bio je odveden u pustinju da bi ga đavao iskušavao: tada ga je đavao iskušavao okom kušnje kad mu je pokazivao kraljevstva svijeta. David se skriva u spilji, otkida Šaulu rub plašta, i Šaul ga prestaje progoniti. Krist se krio u tajanstvenosti Staroga pisma u kojemu Židovi bijahu slijepi. Ali je onima koje je obratio pokazao otrgnuti rub plašta, tj. duhovni smisao Pisma, i oni počeše spoznavati Spasitelja. Samuel umire i David dolazi u Paran. Proročanstva se o Kristu obistinjuju, i evanđelje se širi među najdivljijim plemenima. Paran se naime tumači kao »divljaštvo«.

Davida koji je ljutit na Nabala umiruje žena Nabalova Abigajila. Nabal znači »lud i slabouman čovjek«, a Abigajila »otac moj koji uzvisuje«. Krist je mrzio slaboumnost onih koji štuju kipove: bili bi zaslužili da propadnu da nije bog uzvisio službenicu svoju — bezgrešnu Djevicu postavljajući je za majku sina svoga, da bi njezina dobročinstva ublažila Krista i svijet se obratio, pa da bi se slaboumnost pretvorila u mudrost.

V. Po smrti Nabalovoj David se oženi Abigajilom. Iskorijenivši ludost idolā, Krist učini crkvu svojom zaručnicom, i ona koja je služila zlodusima postade, putem vjere, žena Kristova. David se oženi jošte i Ahinoamom. Ta se tumači kao »dika bratova«. Braća Kristova bijahu Židovi: između njih izabra on apostole koji su, propovijedajući o njemu i uzvisujući njega, postali dika njegova. Ljutit na Davida, Šaul predade njegovu ženu Mikalu Paltiju. Rekosmo da Mikala znači »krštenje«. Palti se pak tumači kao »onaj koji je oslobođen«. Stoga, iako su se Židovi, ogorčeni na Krista, trudili da od njega odvrate zaručnicu njegovu — crkvu krštenjem posvećenu, ipak je nisu mogli predati drugome osim onome koji je krštenjem oslobođen. Jer crkva se Kristova sastoji od skupa vjernika.

Šaul na izdaju Zifejaca opsjede Davida na brežuljku Hakili. Hakila se tumači kao »prihvaćanje njega«. Stoga Zifejci, tj. oni koji cvjetaju, ali ne krepošću, nego pakošću, optužuju Krista pred starješinama židovskim te

Sacerdotes Nobae a Saule caeduntur. Quia Christo in carne ueniente perire debebat Iudeorum sacerdotium. Abiathar, Achimeleci filius, fugit ad Dauidem et ab eo benigne est susceptus. Quia Christus, sacerdos in aeternum, ne Iudeos quidem ad se uenientes repudiat, nemini claudens ianuam salutis.

IIII. Ceila a Palestinis obsidetur, a Dauide liberatur. *Ceila* interpretatur sustollens se ipsam. Fideles, persecutionem passi ab idolatris, a Christo liberantur et ad caelum tolluntur, donati corona martyrii. Dauid uenit in Ziph. *Ziph* dicitur flores germinans. Quia ad quem uenit Christus, hic affectibus floret piis et germinat operibus uirtutum. Sed quoniam multi etiam a perfectionis culmine corruunt, Dauid a Zipheis proditur et a Saule circumdatur. Sed Saul, quum audisset hostes in regnum irruisse, a Dauide recessit. Christus ad Iudeos uenerat, ex quibus Iudas Zipheus erat, dum apostolatus dignitate floreret, sed uitio subuersus uendidit Christum Iudeis. Qui quum ipsum comprehendere parati essent, timuerunt plebem et recesserunt.

Dauid uenit in *Engadi*, quod interpretatur oculus tentationis. Et Christus dominus ductus est in desertum, ut tentaretur a diabolo, tunc diabolus tentauit illum per oculum tentationis, quum ostenderet ei regna mundi. Dauid latet in spelunca, Sauli oram clamidis abscindit, et Saul desinit eum persequi. Christus latebat in obscuritate Veteris scripturae, in qua Iudei caecutiebant. Sed illis, quos conuertit, ostendit oram clamidis abscissam, i. e. sensum Scripturae spiritalem, et agnoscere coeperunt saluatorem. Samuel moritur et Dauid uenit in Pharam. Vaticinia de Christo finem accipiunt, et Euangelium inter ferocissimas gentes uulgatur. *Phara* enim ferocitas interpretatur.

Dauid, in Nabalem iratus, per Abigailem, eius coniugem, placatur. *Nabal* stultum sonat et fatuum, *Abigail* pater meus exaltans. Christus oderat idola colentium fatuitatem. Perire merebantur, nisi deus exaltasset ancillam suam Virginem immaculatam, ipsam filii sui constituens matrem, ut ipsius meritis placaretur Christus, et conuerteretur mundus, et fatuitas in sapientiam mutaretur.

V. Mortuo Nabale Dauid Abigailem sibi coniunxit. Extirpata idolorum stultitia Christus ecclesiam sibi sponsam fecit, et quae demoniis seruiebat, facta est uxor Christi per fidem. Dauid superinduxit *Achinoen*. Haec interpretatur fratris decus. Fratres Christi Iudei erant: ex his elegit apostolos, qui ipsum praedicando et exaltando facti sunt eius decus. Saul, iratus Dauidi, Micholam, eius sponsam, tradidit Phalto. Diximus per Michol baptismum significari. *Phalti* autem interpretatur liberatus. Iudei ergo, quanuis Christo infensi auertere ab illo niterentur sponsam eius ecclesiam baptismo consecratam, tradere tamen illam non poterant, nisi per baptismum liberato. Fidelium enim coetu constat Christi ecclesia.

Saul Zipheis prodentibus Dauidem obsedit in colle Achillae. *Achilla* interpretatur susceptio eius. *Ziphei* ergo, i. e. florentes, non uirtute sed malicia, accusant Christum coram principibus Iudeorum, et illi uitae eius insidiantur et eiusdem susceptores perse-

postavljaju zamke njegovu životu i progone one koji su ga prihvatili. David ulazi noću u šator Šaulov, odnosi mu čašu i koplje, no njega ne dade ubiti: zbog toga se Šaul umiri i ode. Isus ulazi u šator Šaulov — otkrivajući Židovima ono što je skriveno u Pismima i noć njihovih značenja rasvjetljujući svojim tumačenjem. Šaula koji spava ne dopušta ubiti: nevjerne Židove ne kažnjava odmah, već im u međuvremenu, dok se ne obrate, odnosi čašu i koplje: jer ne mogu piti čašu krvi Gospodnje ni kopljem obrane štititi istinu oni koji još ne vjeruju. Vidjevši to, Šaul umiren ode. Židovi, dakako, koji spavaju ne mogu biti umireni: umiruju se oni koji vide. Jer da ne vjeruju, ne bi vidjeli: nevjerni su slijepi.

David odlazi ka Akišu u Filisteju i boravi u Siklagu te potajno pljačka Filistejce. Propovijed Kristova prelazi k poganima, i Krist boravi u Siklagu, koji se tumači kao »očišćenje dignuta glasa«, tj. boravi u onima koji glas svoj snizuju priznavanjem jednoga boga, glas koji su bili otegli štovanjem vrlo mnogo bogova, pa čisteći nečist svojih zabluda, primaju čistoću istine. A tada David potajno pljačka Filistejce kad Krist najdubljim nadahnućima privlači k sebi grešnike ili nevjerne pogane.

Filistejci se oružaju protiv Šaula, a Rimljani protiv Judeje. Šaul pogibe sa sinovima. Nevjerni Židovi, ne prihvaćajući Krista, padoše u vječnu propast. Krist je plakao predviđajući njihovo uništenje kao i David pogibiju Šaulovu i poraz izraelski. Filistejci se uspinju na Jizreel, tj. pogani pristupiše k onima koji vide boga. Tako se naime tumači Jizreel. A oni koji vide boga zovu se proroci. Nadalje, drukčije ne bi bili mogli pobijediti zabludu Židova da ih nisu pobili vjerodostojnošću starih Pisama: njihovim ih oružjem probodoše.

VI. Vraćajući se u Siklag, David dozna da su ga opustošili Amalečani te da su mu žene zarobljene i odande odvedene. Trči za neprijateljima i zadobiva plijen natrag. Siklag protumačismo da znači »obraćeni pogani«. Vraćajući se k njima, Krist ih nađe oborene pod nasrtajima krivovjerjā, a svoje žene, tj. crkve, vidje da su otišle jedne za Arijem, druge za Fotinom ili Manesom i ostalim čudovištima krivovjerstva. Ali dižući se s propovjednicima istine, podjarmi zablude i zadobi natrag plijen, pa crkve, za koje se već govorilo da su Arijeve, postadoše kršćanske. I vratio se u Siklag, tj. k obraćenicima svojim da ih učvrsti u vjeri.

Izraelci nastradaše na Gilboi i Šaul sa sinovima pogibe, a gradove im osvojiše Filistejci. I Jabešani sahraniše Šaula sa sinovima. Gilboa znači »velika količina kiša«. U obilnoj kiši milosti božje narodi koji se obratiše Kristu pobijediše, a Židovi u tvrdokornosti svoga nevjerstva poginuše sa sinovima svojim, tj. sa svim sljedbenicima svoje zablude. Osvojeni su gradovi crkve što su ih kršćani sagradili. Ali Jabešani, tj. »oni koji razumiju« — razumijevanje se naime kaže Jaba — sahraniše Šaula i njegove sinove: jer Zakon i proroci sve do Ivana govore o poganima — ako se dobro razumije smisao Pisma.

David tuguje zbog pogibije Šaulove, Jonatanove i naroda izraelskoga: jer Krist je plakao što pogibaju oni zbog kojih bijaše sam došao da umre. Krivca za njihovu smrt — đavla zapovijeda ubiti — obuzdavajući njegovu vlast svojim mučeništvom.

quuntur. Dauid noctu ingressus tentorium Saulis, tulit cyphum et hastam, ipsum uero interimi prohibuit: ob hoc Saul placatus abiit. Ingreditur Iesus Saulis tentorium, dum aperit Iudeis abdita Scripturarum et sensuum noctem sua expositione facit lucescere. Saulem dormientem non permittit interimi, Iudeos incredulos non statim punit, sed interim, donec conuertantur, aufert ab eis cyphum et hastam. Quia nec calicem sanguinis domini bibere, nec hasta defensionis ueritatem tueri possunt qui adhuc non credunt. Saul hoc uidens placatus abiit. Iudei quippe, qui dormiunt, placari nequeunt: qui uident, illi placantur. Non enim uiderent, nisi crederent: increduli caeci sunt.

Dauid proficiscitur ad Achim in Palestinam et habitat in Sicelech et ipsos Palestinos occulte praedatur. Transit Christi praedicatio ad gentiles et Christus habitat in *Sicelech*, quod interpretatur defecatio uocis adductae, hoc est habitat in illis, qui uocem extenuant in consensione unius dei, quam dilatauerant in plurimorum deorum cultu, et errorum suorum fecem expurgantes, ueritatis puritatem admittunt. Tum autem Dauid occulte praedatur Palestinos, quum Christus intimis inspirationibus ad se trahit peccatores, siue incredulos gentiles.

Palestini armantur in Saulem, Romani in Iudeam. Periit Saul cum filiis. Infideles Iudei, non recipientes Christum, lapsi sunt in interitum sempiternum. Fleuit Christus praeuidens eorum euersionem, sicut Dauid Saulis necem et Israhelitarum cladem. Palestini ascendunt in *Iezrahel*, i. e. gentiles accesserunt ad uidentes deum. Sic enim interpretatur Iezrahel. Videntes autem deum dicuntur prophetae. Porro uincere aliter Iudeorum errorem non potuissent, nisi Scripturarum veterum autoritate eos refellissent. Suo illos telo confoderunt.

VI. Dauid rediens in Sicelech comperit eam ab Amalechitis uastatam et uxores suas inde captiuas abductas. Currit post inimicos et recuperat praedam. *Sicelech* interpretauimus esse gentiles conuersos. Ad quos Christus rediens inuenit heresum incursionibus subuersos et uxores suas, i. e. ecclesias, alias abisse post Arrium, alias post Photinum aut Manicheum et caetera perfidiae monstra. Sed cum ueritatis praedicatoribus consurgens, subiugauit errores et recuperauit praedam, et ecclesiae, quae iam dicebantur Arrianae, factae sunt christianae. Et reuersus est in *Sicelech*, i. e. ad conuersos suos in fide solidandos.

Israhelitae in Gelboe prostrati ceciderunt et Saul cum filiis periit et ciuitates a Palestinis occupatae sunt. Et Iabitae sepelierunt Saulem cum filiis. *Gelboe* sonat aceruum pluuiarum. In aceruo pluuiarum gratiae diuinae gentes ad Christum conuersae uictoria potitae sunt, et Iudei in suae incredulitatis obstinatione perierunt cum filiis, i. e. cum omnibus erroris sui sectatoribus. Ciuitates occupatae, i. e. ecclesiae a christianis aedificatae. Sed *Iabitae*, i. e. intelligentes, *Iaba* enim intelligentia dicitur, Saulem et filios eius sepelierunt: quia gentiles Scripturae sensum bene intelligendo dixerunt Lex et prophetae usque ad Ioannem.

Dauid dolore afficitur ob interitum Saulis et Ionathae et populi Israel. Quia Christus flebat eos perire, pro quibus ipse mortem passurus aduenerat. Mortis eorum autorem diabolum interimi iubet, dum eius potestatem sua passione compescit.

VII. David uzlazi na Hebron, bude pomazan za kralja, blagoslivlja Jabešane koji su sahranili Šaula. Hebron — to će reći »vječno viđenje«. U tom viđenju Krist kraljuje. Blagoslivlja naučavatelje evanđelja, koji su učinili kraj Zakonu što je nagovještavao njegov dolazak, a koji se morao završiti njegovim dolaskom.

U međuvremenu Šaulov sin Ižbaal kraljuje — po Abnerovoj zamisli — dvije godine u Jeruzalemu: jer su Židovi kraljevali poslije mučeništva Kristova dok ih nisu uništili Rimljani. I to zahvaljujući Abneru, tj. đavlu koji ih je, dok kraljevahu, zaslijepljivao da ne vjeruju Kristu. Abner se naime tumači kao »blistavi kamen«. Dakako, blistav bijaše prije grijeha, a kasnije je zbog tvrdokornosti otvrdnuo kao kamen. Ižbaal se pak tumači kao »ravan meni«: jer Židovi se nisu htjeli podložiti Kristu kao, tobože, njemu jednaki.

David kraljuje u Hebronu sedam godina. Tim brojem označuje se ukupan njihov zbroj. Oduvijek naime Krist kraljuje u vječnom viđenju, tj. u Hebronu. K tome i šest mjeseci, možda zato što nam se u tom vremenu javio uzevši lik čovječji. Ižbaalov vojvoda Abner i Davidov vojvoda Joab bore se međusobno. Ipak izađe kao pobjednik Joab: jer je evanđelje jače od Zakona. Ne treba naime uvijek ni Joaba shvatiti u zlom smislu. Ipak, Joabova brata Asahela ubija Abner. Asahel znači onoga »koji vidi boga«. Mnogi naime očima vjere vide boga, no svladani požudama ne drže se onoga što vjera propisuje. Te vuče Abner, tj. đavao, u vječnu propast ako se na vrijeme ne poprave. Bude sahranjen u Betlehemu, tj. u crkvi kao vjernik: jer o skrovitim stvarima crkva ne sudi premda je onaj božjim sudom osuđen. Joab se vraća u Hebron, tj. vjernik se nakon bitke s tijelom ili đavlom vraća kao pobjednik k razmišljanju o nebeskim stvarima.

Davidu se u Hebronu rađaju sinovi. Oni naime koji priznaju božansku i ljudsku prirodu Kristovu zvat će se sinovi božji, koji nisu rođeni iz krvi, nego od boga. Posvadivši se s Abnerom, Ižbaal vraća Davidu Mikalu, a na Abnerov nagovor Izrael, tj. sva ostala plemena, priznaše Davida za kralja. Ižbaal — to će reći »meni jednak«, označuje Židova koji je prije bio ohol; kasnije se naljutio na Zakon koji nije bio razumio, pa trči na krštenje, a to znači »vratiti Davidu Mikalu«. I Abner — koji na ovome mjestu označuje Zakon, jer je i on sam blistavi kamen, pisan božjim prstom na kamenim pločama — svima savjetuje, svojim duhovnim značenjem, da se podlože Kristu kralju ako žele biti spaseni.

Sinovi Rimonovi pogube Ižbaala na spavanju, glavu njegovu donesu Davidu u Hebron, no i sami budu pogubljeni na Davidovu zapovijed. A glava Ižbaalova bude sahranjena u Hebronu. Ižbaalom nazvasmo Židova koji se obratio Kristu, ali se većina obraćenih zaplela kasnije u zablude krivovjerstva. Rimon se naime tumači kao »crkva« ili »udruženje«. A o njoj se kaže u psalmu: »Zamrzih crkvu zlih, i s bezbošcima neću sjedjeti«. A oni tada donose glavu ubijenoga Davidu kad se hvale rasprostranjenošću svoje sljedbe. Ali zbog toga budu još s većim pravom sami sudom Kristovim osuđeni. A tada se i glava ubijenoga sahranjuje kad se njihova zabluda dokrajčuje. A to se događa u Hebronu da bi odande gdje se bog vidi đavao pobjegao.

David dođe u Jeruzalem, istjera Jebusejce, utvrdi kulu Sion, i ona se prozva »grad Davidov«. Jeruzalem se tumači kao »mirotvoran« ili »viđenje

VII. Dauid ascendit in Hebron, ungitur in regem, benedicit Iabitis, qui sepelierunt Saulem. *Hebron* dicitur uisio sempiterna. In hac uisione Christus regnat. Benedicit Euangelii doctoribus, qui finem statuerunt Legi, quae ipsum venturum significabat quaeque finiri debuit, quum ipse uenisset.

Filius interim Saulis Isboseth biennium regnat in Ierusalem Abnero autore. Quia Iudei post Christi passionem regnarunt, donec a Romanis deleti sunt. Et hoc Abnero autore, i. e. diabolo, qui regnantes obcaecabat, ne Christo crederent. *Abner* enim interpretatur lapis lucidus. Lucidus quippe erat ante peccatum, postea obstinatione induruit ut lapis. *Iesboseth* autem interpretatur coaequatus mihi. Quia Iudei submittere se Christo noluerunt, quasi pares illi.

Dauid regnat in Hebron annos septem. Per septenarium uniuersorum summa denotatur. Semper enim Christus in uisione regnat aeterna, quod est in *Hebron*. Adduntur menses sex, fortasse quia in sexta aetate apparuit nobis in homine assumpto. Abner, Isbosethi dux, et Ioabus, dux Dauidis, inter se pugnant. Superior tamen euadit Ioabus, quia Legi praeualet Euangelium. Neque enim Ioab semper in malam partem est accipiendus. Asahel tamen, frater Ioabi, ab Abnero interficitur. *Asahel* uidens deum designat. Multi enim fidei oculis uident deum, sed uoluptatibus superati praecepta fidei non sequuntur. Hos *Abner*, i. e. diabolus, in aeternum trahit interitum, si in tempore non se correxerint. Sepelitur in Bethlem, i. e. in ecclesia tanquam fidelis. Quia de occultis ecclesia non iudicat, licet ille dei iudicio damnetur. Ioab reuertitur in Hebron, i. e. fidelis post carnis uel diaboli pugnam uictor ad caelestium contemplationem redit.

In Hebron Dauidi nascuntur filii. Qui enim Christi diuinitatem humanitatemque recipiunt, filii dei uocabuntur, non ex sanguinibus, sed ex deo nati. Isboseth cum Abnero rixatus restituit Dauidi Micholam et Abnero autore Israel, i. e. omnes reliquae tribus, receperunt Dauidem regem. *Isbosethus*, qui coaequatus dicitur, Iudeum designat prius superbum, qui deinde contra Legem, quam non intellexerat, indignatus, currit ad baptismum, quod est Dauidi restituere Micholam. Et *Abner*, qui hoc loco Legem significat, quum et ipsa sit lapis lucidus, in tabulis lapideis digito dei descripta, omnibus per spiritalem sui sensum suadet, ut se Christo regi submittant, si salui esse cupiunt.

Isbosethum filii Renon dormientem interimunt, caput afferunt Dauidi in Hebron et ipsi Dauidis iussu interficiuntur. Et caput Isbosethi in Hebron sepelitur. Isbosethum Iudeum ad Christum conuersum diximus, sed plerique conuersi erroribus postea ab hereticis implicati sunt. *Renon* enim ecclesia uel congregatio interpretatur. De qua in psalmo dicitur: *Odiui ecclesiam malignantium et cum impiis non sedebo*. Qui tunc caput interempti ad Dauidem deferunt, quum se de sectae suae multiplicatione iactant. Sed ob hoc iustius ipsi Christi iudicio damnantur. Tunc autem et caput interempti sepelitur, quum error illorum finem accipit. Et id quidem in Hebron, ut ubi deus uidetur, inde fugiat diabolus.

Dauid uenit in Hierusalem, expulit Iebuseos, arcem Syon muniuit, et appellata est Dauidis ciuitas. *Hierosolyma* interpretatur pacifica uel uisio pacis. Quia Christus uenit in

mira«: jer Krist je došao u miru, i bog je postao čovjek. Istjerao je Jebusejce, koji se tumače kao »gaženje mene«: jer ne mogu stanovati s Kristom oni koji preziru božje zapovijedi i gaze ih nogama svoje nadutosti. Utvrdio je Sion, tj. crkvu je učvrstio naučavanjem istine, i ona se poče zvati crkvom Kristovom.

VIII. Tirski kralj Hiram šalje Davidu građu za gradnju dvora. Hiram znači »onaj koji bdije«, a Tir »hrabrost«. Onaj tko bdije za Krista kralj je Tira jer je jak u iskušenjima. Šalje Kristu građu — dobra djela za gradnju vječnoga doma na nebesima. David se ženi i s drugim ženama: jer Krist je vezao mnoge narode uza se zajednicom jedne vjere. Filistejce pobjeđuje u Refajimu. Kad se ponovno na nj dižu, porazuje ih na istome mjestu. Filistejci označuju pogane idolopoklonike. Refajim se tumači kao »kušnja« ili »raširene ruke«. Pogani se borahu s Kristom kad proganjahu kršćane. Ali dok su kušali zatrti ime Kristovo i širili ruke da bi uništili mučenike, bili su pobijeđeni: jer vidjevši čudesa, obratiše se. I Krist ih ponovno posiječe — kad nisu oklijevali da umru za Krista. I tako oni koji su bili mnoge pobili boreći se protiv Krista, već se ni sami nisu ustručavali da umru za Krista.

David donije natrag kovčeg što su ga Filistejci vratili: jer Krist nam je vratio milost koju smo izgubili zbog grijeha praroditelja. A tada Filistejci vraćaju kovčeg Davidu kad se obraćeni pogani počinju pokoravati Kristu. Uza dotače kovčeg, i umrije: jer svetinje dirati rukama smiju svećenici, a drugi ne smiju. Tko nije posvećen, a dira svetu hostiju, izlaže se smrti duše, kao što Uza smrti tijela. Kovčeg se prvo nosi u kuću Obed-Edomovu, i njemu sve sretno polazi za rukom. Kad se otajstvo Kristovo polaže u kuću srca Obed-Edomova, tj. onoga koji služi crvenokosomu — tako se naime tumači Obed-Edom — u kuću duše koja služi Kristu crvenokosomu, za koga se kaže: »Zašto je crvena odjeća tvoja?« — tada dušu tu usrećuje djelovanje onoga otajstva: jer ona se od prethodnih grijeha čisti, od sadašnjih usteže, od budućih čuva, i postaje kreposnija.

Konačno kovčeg je bio dopremljen u Jeruzalem i poslije, pod miroljubivim Salamonom, smješten u hram: jer je o svetotajstvu Kristovu rečeno: »U miru je nađeno mjesto njegovo« i: »Blago mirotvorcima jer će se zvati sinovi božji«. Kralju se koji je plesao pred kovčegom Gospodnjim naruga njegova žena, i bude kažnjena neplodnošću. Kristu se narugaše Židovi, no prezrevši izvor svakoga dobra, nisu mogli donijeti ploda kreposti. Davidu nije dopušteno da sagradi hram božji, nego njegovu sinu Salamonu: jer David je bio ratnik, a Salamon mirotvorac. Mirotvorci su dakle hram božji. Jedan i drugi predstavljaju lik Kristov. Ali je u Davidu onaj Krist koji se prepire sa Židovima i bori s poganima; u Salamonu je pak onaj koji umire na križu da bi nas žrtvom svoga tijela izmirio s bogom i u tri dana podigao hram što su ga Židovi svojim nevjerstvom razrušili. I lijepo to zaista navješćuje Natan, čije se riječi ondje navode. Natan se naime tumači kao »onaj koji dar daruje« ili »onaj koji je dar milosti«. Jer nije se to dogodilo zbog naših dobrih djela, nego milošću duha svetoga i darom božje darežljivosti.

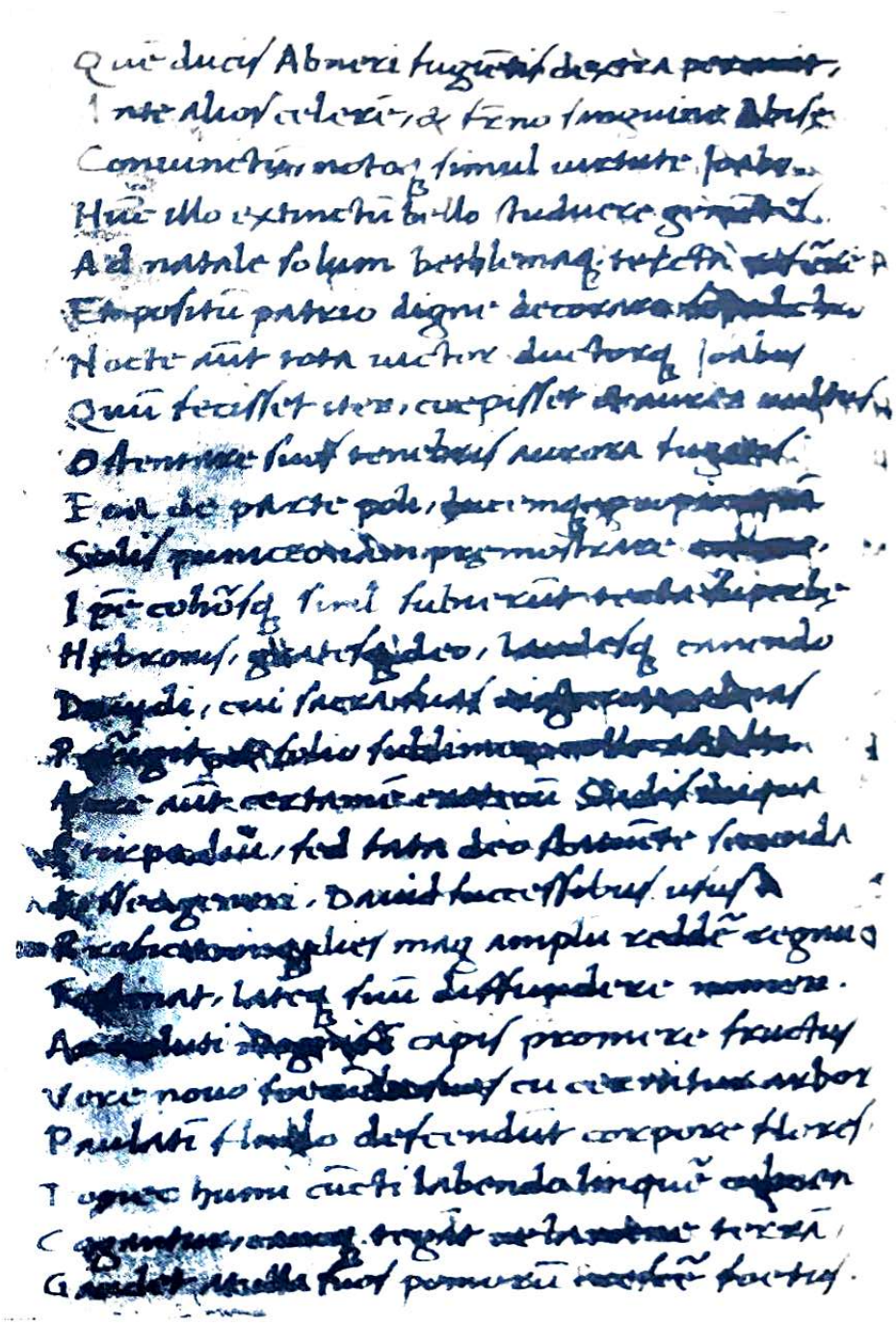

.LIB. VIII.

Rex fuit Hiramus Tyriae memorabilis aulae
Diuitijs armisque potens, uirtuteque decorusque
Huic notum Dauidis erat, talemque fideli
Conciliare sibi properabat foedere amicum.
Atque illi Solymis iam regia tecta parantis
Condere, structuras nulla iri incomoda cedros
Eternasque trabes, pretiosaque marmora misit
Nauibus impletis, et adulta dolandaque ligna
Atque trahenda uiros. pro magno munere Dauid
Haec capiens pacto magis est gauisus amico.
Laetus agit grates, et mutua dona remittit.
Interea struitur domus ipse augusta regi.
Fundamenta locat, patet ingens ambitus longo
Complexu, tum saxa trahunt communia alta
Miscentur, surgit propero molimine murus.
Tigna ligant, grauibus fulcitur lignea tectis.
Imbricibus positis regularis panditur ordo.
Proxima implenturi caelestis flumina lymphae
Vt possent puteos bibendo implere capaces.
Atria marmorea circumdant latera lapides,
Quas super iniecti praestrauerant fornicis arcus.
Stat testudinea subter laqueata porticus umbra.
Hic abscondita nitet uarijs distincta figuris.
Picturasque suas praestat cultibus ophites
Et phrygio et parij mostrat candore lapilli.

Dauidias, VIII 1—25

Primus honos habitus, uelut succedere regno
Quos decerat patrio, famosque tenere regendi.

Argumentum.

Reg. II. cap. IX. Dauid Ionathae filio Miphi-
boseth agros omnes concessit, et ipsum mensae
suae participem fecit. Sibam seruum cum filijs
terram illius colere iussit. X. Anon Ammonita-
rum rex male accepit legatos Dauidis. Ioab
fudit Ammonitas et conductitios Syros. Dauid quoque
Syros Adarezeris fregit. Sobach militiae prin-
cipem interfecit. XI. Ioab uastat fines Ammo-
nitarum. obsidet Rabbam. Dauid Bersaba ui-
ri coniugem abduxit. Vria interempto, Bersa-
bam uiduam accepit, et ex ea suscepit filium. XII.
Nathan arguit Dauidem de peccato. Ille poe-
nitet, et Deus ignoscit. Dauid puero egrotante
dolet, mortuo consolatur. Post quem Bersabe
genuit ei Salomonem. Ioab expugnaturus
Rabbam uocauit Dauidem. et ille ueniens capit
Rabbam, regis Diadema tollit, populum tor-
ciat, et ad Solymam redit.

LIB. VIIII.

Nobilis erat seruus tunc illi nomine Siba.
Huic accersito rex perscrutatus an ullus
Esset adhuc de stirpe Saulis de gente superstes,
Cui conferre aliquid posset suo munere ipse

Dauidias, VIII 494—495
VIIII Argumentum, 1—4

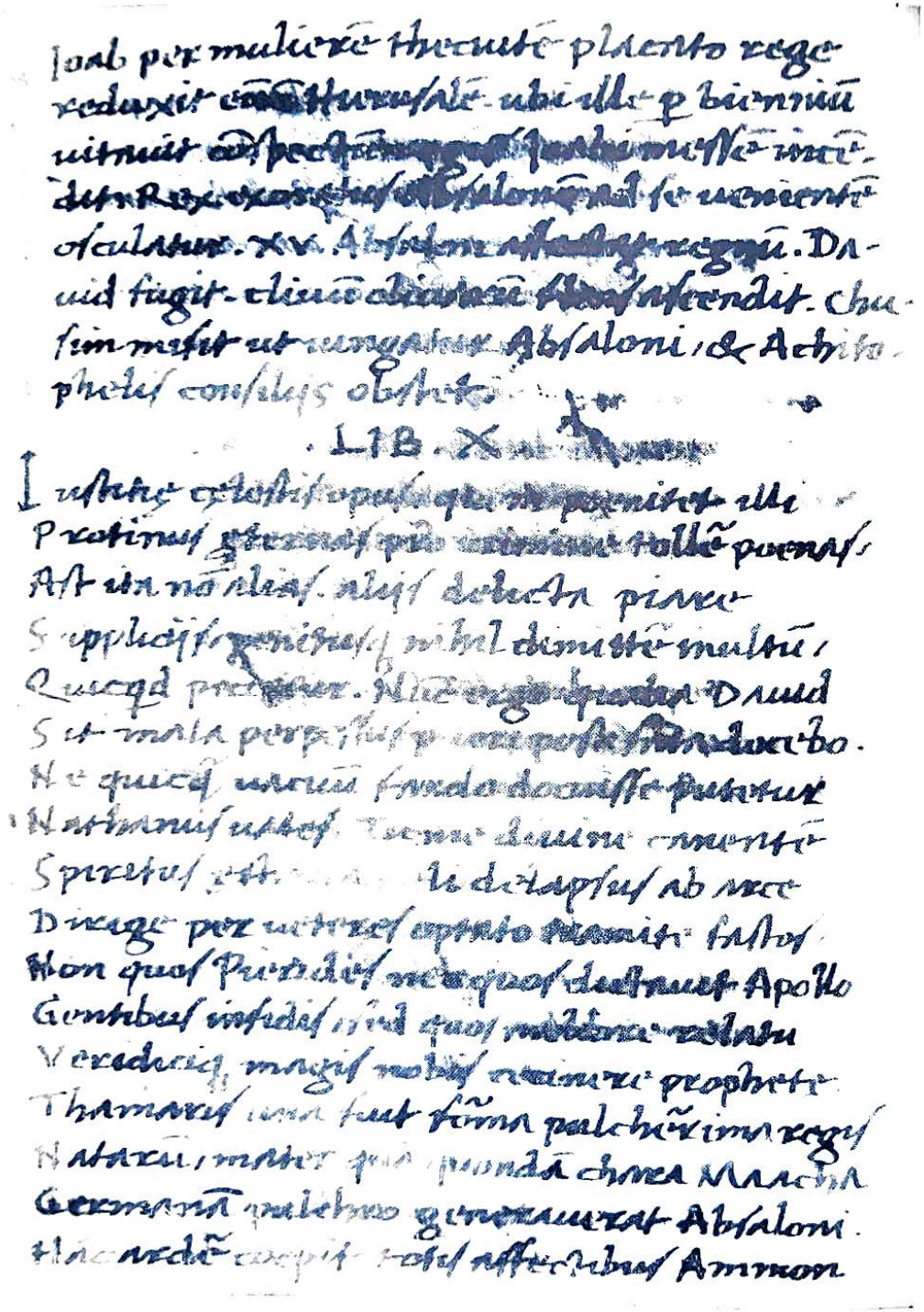

Dauidias, X Argumentum, 1–17

pace, et deus homo factus est. Expulit *Iebuseos*, qui interpretantur conculcatio mea. Quia non possunt habitare cum Christo qui dei mandata contemnunt et arrogantiae suae pedibus conculcant. Syon muniuit, i. e. ecclesiam ueritatis doctrina firmauit, et uocari coepit ecclesia Christi.

VIII. Hyram, rex Tyri, mittit Dauidi materiam ad domum aedificandam. *Hyram* vigilantem significat, *Tyrus* fortitudinem. Qui Christo uigilat, rex Tyri est, quia in tentationibus fortis est. Praemittit Christo materiam bonorum operum ad construendam aeternam domum in caelis. Dauid accipit adhuc alias uxores. Quia Christus multas nationes fidei unius consortio sibi copulauit. Palestinos vicit in Raphidim. Iterum eos in se insurgentes eodem loco concidit. *Palestini* designant gentiles idolatras. *Raphidim* interpretatur tentatio uel laxae manus. Gentiles cum Christo pugnabant, quum christianos persequerentur. Sed dum tentant Christi nomen delere et ad martyres perdendos laxant manus, uicti sunt. Quia uisis miraculis conuersi sunt. Et rursum a Christo caesi sunt, quum pro Christo mori non dubitarent. Et qui multos contra Christum occiderant, iam et ipsi pro Christo mortem subire non detrectabant.

Dauid reduxit arcam a Palestinis redditam. Quia Christus reparauit gratiam, primorum parentum culpa amissam. Tunc autem arca a Palestinis Dauidi redditur, quum gentiles conuersi Christo obedire incipiunt. Oza arcam tetigit et mortuus est. Quia sacra manibus contrectare sacerdotibus licet, aliis non licet. Qui non consecratus hostiam sanctam palpat, animae mortem incurrit, sicut Oza corporis. Arca primum ducitur in domum Obededon, et ei prospere caedunt omnia. Quando Christi sacramentum reponitur in domo cordis *Obededon*, i. e. seruientis ruffo, id enim Obededon interpretatur, in domo animae seruientis Christo ruffo, cui dicitur: *Quare rubrum est indumentum tuum?* — tunc anima illa uirtute sacramenti illius prosperatur. Nam a peccatis praeteritis purgatur, a praesentibus abstinet, a futuris cauet et uirtutibus proficit.

Demum arca ducta est in Hierusalem et postea sub Salomone pacifico in templo collocata. Quia de Christi sacramento est dictum: *In pace inuentus est locus eius*, et: *Beati pacifici, quoniam filii dei uocabuntur*. Regem ante arcam domini ludentem derisit uxor et sterilitate damnatur. Christum irriserunt Iudei, et bonorum fonte contempto uirtutis fructum proferre nequiuerunt. Templum dei aedificare non Dauidi permittitur, sed eius filio Salomoni. Quia ille bellator fuit, hic pacificus. Pacifici ergo dei templum sunt. Vterque prae se fert personam Christi. Sed in Dauide Christus est disputans cum Iudeis et contendens cum gentibus: in Salomone in cruce moriens, ut corporis sui sacrificio nos deo reconciliet et in triduo excitet templum, Iudeorum perfidia destructum. Et pulchre hoc quidem Nathan nunciare inducitur. *Nathan* enim interpretatur donans donum uel donatus gratiae. Non enim nostris meritis hoc factum est, sed per gratiam spiritus sancti diuinaeque largitatis donum.

Ali vratimo se sada k Davidu od koga smo se udaljili! David potuče Filistejce, a od Moabaca i Sirijaca utjera danak; porazi sopskoga kralja Hadadezera, presiječe petne žile njegovim konjima i s plijenom se vrati pobjednički u Jeruzalem. Filistejci se tumače kao »oni što udaraju ustima«. Te David posiječe jer Krist osuđuje klevetnike. Moapci znače »od oca rođeni«. Sirija se preobrazuje u »uznositost«. Svi smo rodeni od boga oca: jer on je tvorac svega. A Sirijci smo kad nas uznosi oholost. Krist od svih utjeruje danak poslušnosti i poniznosti da bismo, priznajući boga oca, svjedočili da nas je on stvorio i da bismo, pokoravajući se Kristu, hvalu uzvratili Spasitelju. Hadadezer se tumači kao »istaknuti raskolnik«, a Soba kao »pila koja reže«. Razdvajači naši bili su glave krivovjerstva koji su zapeli da pilom zablude odrežu ono što se po vjeri čvrsto držalo crkve katoličke. Ali kako Krist pobjeđuje, oni propadoše. Krist je naime njihove konje, tj. dokaze u koje su se pouzdavali, posjekao mačem istine i učinio tako da propadnu pokazujući da u njih nema nikakve snage o koju bi se mogli uprijeti i stajati. I s plijenom se, tj. s obraćenima koji se prije bijahu odvratili, vratio u kuću mira uništivši zabludu koja se borila protiv istine. Tada oni koji su se obratili zahvaljuju bogu. Stoga se kaže da je hamatski kralj Tou poslao svoje ljude k Davidu da mu čestitaju zbog pobjede nad Hadadezerom. Tou — to će reći »onaj koji nije svjestan« ili »onaj koji je u zabludi«, a Hamat »onaj koji ih se boji«. Prije naime bijahu sinovi straha i zablude, a pošto se opametiše, više ne bijahu Tou ni Hamat, već prijatelji istine u vjerovanju i nebojše u priznavanju Krista.

David porazi Edomce. Edomci se tumače kao »riđokosi«, »crveni«, »zemaljski«, »krvavi«: riđokosi označuju srdite, crveni zavišću raspaljene, zemaljski one koji su zaokupljeni brigama za zemaljske stvari, pa o nebeskima uopće ne razmišljaju, krvavi okrutne koje ne dira nikakva ljubav prema bližnjima. Takve Edomce koji ustraju u zlu pravedni sudac osuđuje.

IX. David daruje Jonatanovu sinu Meribaalu njegova očinska dobra, prima ga za svoj stol i nalaže njegovom sluzi Sibi da sa svojim sinovima obrađuje njegovu zemlju. Meribaal se tumači kao »zbunjenost«, »čednost«. Onaj tko se zbog zla crveni ne pada lako u grijehe. A budući da takvo crvenilo dolazi od dara duha svetoga, zbog toga je Meribaal sin Jonatana, koji se tumači kao »dar golubice«. Sibi bude naređeno da sa sinovima obrađuje njegova polja. Siba se tumači kao »obraćenje«. Sinovi obraćenja osjećaji su naši. Kad se obraćamo k bogu, stidimo se zbog grijeha, osjećaje odvraćamo od ružnih želja te ih navodimo na obrađivanje polja naše duše, i gdje je prije bilo grijeha u izobilju, sada ima još više milosti. I tako postajemo dionici stola Kristova — primajući tijelo i krv njegovu.

Kralj Amonaca Hanun loše prima Davidove izaslanike. Joab koji je bio poslan protiv njega porazi njegove najamnike Sirijce. David također porazi Sirijce, koje je poslao Hadadezer, i ubi njihova vojvodu Šobaka. Krist — naš David — posla poslanike svoje — apostole k poganima da ih obrate. Ali Hanun, koji se tumači kao »onaj koji mrmlja protiv ljubaznosti«, a koji vlada Amoncima — ti se tumače kao »oni koji me pritištu« — počeše, nevjernici, mrmljati i njih progoniti te ih svojim vojnicima hvatati. Ali Joab, koji se

Sed nunc ad Dauidem, unde discesserat, redeat oratio. Dauid cecidit Palestinos, a Moabitis exegit tributum et a Syris. Fregit Adadezerum, regem Sobae, equos eius subneruauit et cum spoliis uictor Hierosolymam rediit. *Palestini* ore contundentes interpretantur. Hos Dauid caedit, quia Christus maledicos damnat. *Moabitae* de patre genitos sonant. *Syria* in sublimitatem transfunditur. De deo patre omnes geniti sumus, quia ipse creator omnium. Syri autem sumus, quum superbia efferimur. Ab omnibus Christus obedientiae tributum exigit et humilitatis, ut deum patrem confitendo ab illo nos creatos esse testemur et Christo obediendo gratiam referamus Saluatori. *Adadezer* praecipuus separator interpretatur, *Soba* serra secans. Separatores nostri heresiarchae fuerunt, serra erroris desecare nitentes quod catholicae ecclesiae adhaerebat per fidem. Sed Christo uincente illi perierunt. Christus enim equos eorum, i. e. argumenta, quibus confidebant, ueritatis gladio subneruauit eaque concidere fecit, ostendens nullam esse in eis uim, qua nixa stare possent. Et cum spoliis, i. e. cum conuersis, qui prius auersi erant, rediit in domum pacis, destructo errore, qui ueritati repugnabat. Tunc conuersi deo gratias agunt. Ideo Thou, rex Emath, gratulatum misisse Dauidi dicitur de uictoria aduersus Adadezer. *Thou* amens uel errans dicitur, *Emath* formidans eos. Ante enim filii formidinis et erroris erant, postquam resipuerunt, iam non erant Thou neque Emath, sed ueraces in credendo et audaces in Christum confitendo.

Dauid percussit Idumeos. *Idumei* interpretantur ruffi, rubei, terreni, sanguinei: ruffi iracundos significant, rubei inuidia inflamatos, terreni eos, qui terrenarum rerum curis implicati, nihil de caelestibus cogitant, sanguinei crudeles, quos nulla mouet erga proximos pietas. Tales Idumeos iustus iudex in malo perseuerantes damnat.

VIIII. Dauid Miphibosetum, Ionathae filium, bonis paternis donat et mensae suae participem facit et Sibam seruum cum filiis terram eius colere iubet. *Miphiboseth* os confusum, os uerecundum interpretatur. Qui de malo erubescit, haud facile ad peccata prolabitur. Et quoniam talis erubescentia de dono spiritus sancti uenit, ideo Miphiboseth est filius *Ionathae*, qui columbae donum interpretatur. Siba agros eius cum filiis colere iubetur. *Siba* interpretatur conuersio. Conuersionis filii sunt sensus nostri. Quum ad deum conuertimur, de peccato uerecundamur et sensus a turpi uoluptate auersos ad excolendum animae agrum compellimus, et ubi abundabat peccatum, superabundat gratia. Atque ita mensae Christi efficimur participes, corpori et sanguini eius communicantes.

Annon, Ammonitarum rex, male accipit Dauidis legatos. Ioab, aduersus eum missus, percussit Syros, eius conductitios. Dauid quoque percussit Syros, ab Adadezero missos, et Sobabum principem militiae interemit. Christus, Dauid noster, misit legatos suos apostolos ad gentiles conuertendos. Sed *Annon*, qui interpretatur gratificationi murmurans, *Ammonitis* autem imperans, qui interpretantur comprimentes me, murmurare infideles coeperunt et eos persequi et per milites suos comprimere. Sed *Ioab*, qui interpretatur

tumači kao »neprijatelj«, to jest đavao, potuče Sirijce, tj. ohole. Sirija se naime okreće u »oholost«: jer progonitelji kršćana bijahu predani u vlast đavlu. Te i naš David osuđuje: stoga se i kaže da je sam sjekao Sirijce koje bijaše poslao Hadadezer, tj. raskolnik, onaj koji rastavlja od Krista. To su ili krivovjerci ili zlodusi ili progonitelji idolopoklonici. Ubija vojvodu Hadadezerova Šobaka. Krist naime osuđuje na vječnu smrt one koji pogubljuju kršćane, ako se i sami ne obrate. Jer Soba se tumači kao »pila koja reže«.

Joab pustoši zemlju amonsku i opsjeda Rabu: jer neprijatelj roda ljudskoga — đavao vlada nevjerničkim plemenom i taj isti opsjeda Rabu. Raba se tumači kao »sud«. Jer đavao napastuje i one koji sude razlučujući dobro od zla, nastojeći da izopači njihov razum. David počinja preljub sa ženom Urijinom Bat-Šebom i učini da Urija bude ubijen. Pokaja se, i bog mu kaznu vječne smrti zamijeni za kaznu u obliku neposrednih nedaća. Udovicu Bat-Šebu David uze za ženu. Daleko od toga da bih rekao da David kad griješi predstavlja lik Krista, koji nije činio grijeha i u ustima njegovim nije se našla varka. Možda bismo ipak mogli, a da ne zgriješimo, Bat-Šebu sasvim dobro razumjeti kao Sveto pismo. Bat-Šeba se naime tumačila kao »sedmi izvor«, »izvor zakletve«, »zdenac koji gasi žeđ«, »zdenac gasnosti«. U njemu je sedmi izvor, tj. izvor smirenja i izvor zakletve, tj. ugovor spasa vječnoga za one koji paze na njegova ćudoredna učenja: zdenac koji gasi žeđ i zdenac gasnosti, na kojem gase žeđ oni koji mu pristupaju u punoj vjeri. Jer koje drugo pismo može to učiniti, da gasi žeđ, doli to u kojem se nalazi obećanje vječnoga blaženstva? To pismo bijaše žena Urijina. Urija se tumači kao »svjetlost moja božja« ili »svjetlo moje Gospodnje« ili »Gospod — oganj moj« ili »Gospod — požar moj«. Jer samo ono rasvjetljuje dušu vjernika, samo mu je ono zapaljuje ognjem milosrđa. Bat-Šeba je dakle žena onih koji su rasvjetljeni i koji plamte žarom milosrđa. Tu je zavolio Krist govoreći: »Istražujete Pisma, a upravo ona daju svjedočanstvo o meni«. Njezin je sin prvorođeni umro, a drugi je vladao kao kralj. Prvi su Židovi propali zbog nevjerstva, a drugi pogani vladaju u vjeri Kristovoj. Ona je izgubila prvoga muža — Židove, a potom se združila s Kristom. A on nije došao da ukine Zakon, već da ga nadopuni. Uklonimo međutim krivnju za preljub i ubojstvo čovjeka od našega Davida, i spoznat ćemo: da je Bat-Šeba bila preljubnica pod Židovima koji se je nisu pravo pridržavali, a poslije, kad je Urija bio mrtav, tj. kad se svjetlo božje ugasilo među Židovima, združila se s Gospodinom Kristom i po njemu rodila sinove koji su u njoj proročenoga Krista primili vjerom svojom. David trpi nevolje: i Krist je od svoje mladosti trpio teškoće. Ona je rodila mirotvorca Salamona jer je sama prorekla da će se roditi spasitelj. Hoteći osvojiti Rabu, Joab zove Davida prepuštajući njemu slavu pobjede. Đavao, naravno, može kušati one koji su se obratili — a ti se zovu Raba — ali ih ne može pobijediti ako sami ne pristanu da budu pobijeđeni. Krist pak tada nadvladava one koji su se obratili kad oni ne dopuštaju da ih đavao nadvlada.

David odatle odnese krunu kraljevu, narod mu prereza pilom i kolima satre. Razumije se, u kojima je prije obraćenja kraljevao đavao, poslije obraćenja kraljuje Krist. A te tada reže pila i kola ih satiru kad smrću mučeničkom postižu slavu mučeništva. I tada se David vraća u Jeruzalem kad Krist mučenicima svojim podjeljuje krunu vječnoga mira.

inimicus, hoc est diabolus, percussit Syros, i. e. superbos. *Syria* enim in superbiam uertitur. Quia persecutores aduersum christianos potestati diaboli traditi erant. Hos et Dauid noster damnat: ideo et ipse caecidisse Syros refertur, qui ab Adadezero missi erant, i. e. a separatore, qui a Christo separat. Hi sunt uel heretici, uel demones, uel idolatrae persecutores. Sobabum, Adadezeri ducem, interimit. Damnat enim Christus morte aeterna eos, qui suppliciis afficiunt Christianos, nisi et ipsi conuertantur. *Soba* enim serra secans interpretatur.

Ioab uastat fines Ammonitarum et obsidet Rabbam. Quia diabolus, humani generis inimicus, genti infideli dominatur et idem obsidet Rabbam. *Rabba* interpretatur iudicium. Nam et illos diabolus infestat, qui iudicio in bonis malisque discernendis utuntur, dum nititur mentem eorum peruertere. Dauid cum Bersaba Vriae adulterium committit et ipsum Vriam occidi facit. Penituit illum, et deus mortis aeternae poenam in poenam praesentium aduersitatum commutauit. Viduam Bersaben Dauid duxit uxorem. Absit, ut Dauidem peccantem Christi personam gessisse dicamus, qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. Citra peccatum tamen fortasse non inepte intelligere possumus Bersaben Sanctam scripturam esse. *Bersabe* enim interpretata est fons septimus, fons iuramenti, puteus satians, puteus saturitatis. In ea est fons septimus, i. e. fons quietis et fons iuramenti, i. e. pactum aeternae salutis praecepta eius moralia seruantibus; puteus satians et puteus saturitatis, de quo satiantur qui fide plena ad eum accedunt. Quae enim alia scriptura id efficere potest, ut satiet, nisi ista, in qua est aeternae beatitatis promissio? Scriptura ista Vriae erat uxor. *Vrias* interpretatur lux mea dei, siue lumen meum domini, uel dominus ignis meus, aut dominus incendium meum. Sola est enim quae mentem credentis illuminat, sola quae ipsam charitatis igne accendit. Illuminatorum igitur et charitate ardentium uxor est Bersabe. Hanc adamauit Christus dicens: *Scrutamini Scripturas, ipsae enim sunt quae testimonium perhibent de me.* Huius primogenitus filius mortuus est, secundus regnauit. Primi Iudei incredulitate perierunt, secundi gentiles in fide Christi dominantur. Amisit ipsa primum uirum Iudeos, et secundo iuncta est Christo, qui non uenit soluere Legem, sed adimplere. Seponamus interim crimen adulterii et homicidii a Dauide nostro, et inueniemus: quia Bersabe adultera erat sub Iudeis, ipsam non recte obseruantibus, postea, *Vria* mortuo, i. e. dei luce in Iudeis extincta, iuncta est Christo domino, et per eum genuit filios, qui in illa Christum prophetatum fide receperunt. Aduersa patitur Dauid: et Christus a iuuentute sua in laboribus fuit. Ex hac genitus est Salomon pacificus, quia ipsa nasciturum praedixit saluatorem. Ioab expugnaturus Rabbam uocat Dauidem, illi caedens uictoriae gloriam. Diabolus quippe tentare potest conuersos, qui dicuntur *Rabba*, uincere non potest, nisi ipsi consenserint, ut uincantur. Christus autem tunc conuersos superat, quum ipsi non sinunt superari se a diabolo.

Hinc Dauid tulit regis diadema, populum serra disecuit et carpentis contriuit. In quibus uidelicet ante conuersionem regnabat diabolus, post conuersionem regnat Christus. Qui tunc serra secantur et carpentis conteruntur, quum per supplicia ad martyrii gloriam perueniunt. Et tunc Dauid reuertitur Hierosolymam, quum Christus martyribus suis largitur pacis aeternae coronam.

X. Davidov sin Amnon obeščašćuje sestru Apšalomovu Tamaru, i kralj se zbog toga rastuži. Amnon se tumači kao »sin naroda moga«. Čini mi se da taj predstavlja apostole, koji bijahu sinovi hebrejski. Ti prije bjehu zavoljeli sestru Apšalomovu Tamaru, tj. židovsku bogomolju. Naime, gorka se kaže Tamara, što pristaje onoj koja je bila još pod prokletstvom. A pošto su je apostoli upoznali i pobili slijedeći Krista, Židovi ih počeše progoniti. Smatram da ulogu tih Židova valja pripisati Apšalomu jer se on tumači kao »žalost očeva«. A na njih se otac žali preko proroka govoreći: »Othranih i podigoh sinove, a oni me prezreše«. Kristu se ne svidje pobuna koju digoše protiv apostola te reče: »Ako mene tražite, pustite ove da odu«. Apšalom, tj. farizeji bježe u Gešur, što se tumači kao »onaj koji prinosi svjetlo«. To je Zakon, koji onima koji ga pravo razumiju prinosi svjetlo istine, a onima koji ga ne razumiju — mrak zablude. Stoga su tada Židovi bježali u Gešur kad ništa duhovno ne razumijevajući vikahu: »Imamo zakon, i po našem zakonu on mora umrijeti.« Joab, što će reći »neprijatelj«, laska Apšalomu, tj. Židove laskanjem zavarava i trudi se da ih preko žene Tekoaćanke izmiri s Kristom: sanjama strašeći ženu Pilatovu tako da ona savjetuje mužu da pusti Krista. Tekoa se tumači kao »truba«. Žena je Pilatova stoga truba u koju je duhao neprijatelj Joab da bi spriječio mučeništvo Kristovo koje će svijetu donijeti spas. Apšalom pak pali ljetinu Joabovu kad se Židovi ne složiše s time da Krist bude pušten, već da bude pribijen na križ.

Apšalom se zatim trudi da ocu svome Davidu oduzme kraljevstvo: jer Židovi rekoše o Kristu: »Nećemo da taj nama vlada« i: »Tko se izdaje za kralja, proturječi caru.« Apšalom obeščašćuje očeve priležnice, tj. Židovi iskrivljuju smisao Staroga pisma držeći se slova njegova, koje je pogubno, a ne duha koji daje život. David bježi pred Apšalomom: i Krist se, bježeći pred Židovima, kretao među njima jer još nije bio došao njegov čas. Joab bude poslan s vojskom protiv Apšaloma. Uvijek se Joab šalje protiv bezbožnika: jer bezbožnici su uvijek pod vlasti đavla. Apšaloma ostavi snaga, i kad mu se kosa zaplela, Joab ga probada. Zapleteni u zablude, Židovi padaju u vlast đavla. David tuguje zbog Apšaloma: Krist oplakuje Židove i za njih zabrinut moli oca da im oprosti. I budući da su otajstva Kristova posljedica odluke božje, stoga se kaže da je Apšalom slijedio savjet Hušaja, koji se tumači kao »tajna« ili »dubina«. Odluke su naime božje silno nedokučive. Ahitofel je pak sebi konopcem oduzeo život jer je vidio da je savjetu Hušajevu dana prednost pred njegovim. To je Juda koji se, izdajući pravednu krv, a videći da je pogriješio i znajući da njegove drugove apostole cijene više nego njega, gubeći nadu u oprost objesio i zahroptao među njima. Nadalje, Ahitofel je ne samo činom nego i svojim imenom predstavljao Judu. Tumači se naime kao »brat moj koji se ruši«: jer onaj koji je bio apostol Kristov postade izdajica Kristov te se srušio u pakao. Uostalom, kad je bježao pred Apšalomom, David se — kako se priča — popeo na Maslinsku goru: i Krist je plakao nad Jeruzalemom predviđajući njegovu propast.

XI. K Davidu dođe Siba s darovima i optuži gospodara svoga Meribaala za otpadništvo. Zbog toga mu David dodijeli dobra njegova gospodara. Za Sibu rekosmo da se tumači kao »onaj koji se obratio«. Onaj koji se obratio

X. Ammon, Dauidis filius, uitiat Thamaram, Absalonis sororem, et rex ex eo tristatur. *Ammon* interpretatur filius populi mei. Hic mihi uidetur personam habere apostolorum, qui filii erant Hebreorum. Hi prius adamauerant Thamaram, Absalonis sororem, i. e. synagogam Iudeorum. Thamar enim dicitur amara, quod illi conuenit, quae adhuc sub maledicto erat. Quam postquam apostoli cognitam refutarunt sequentes Christum, Iudei eos persequi coeperunt. Horum Iudeorum personam *Absaloni* tribuendam censeo, quum patris luctus interpretetur. De quibus pater per prophetam queritur dicens: *Filios enutriui et exaltaui, et ipsi spreuerunt me.* Displicuit Christo suscitata seditio aduersus apostolos, et ait: *Si me quaeritis, sinite hos abire.* Absalon, i. e. pharisei fugiunt in *Gessur*, quae interpretatur applicans lumen. Haec est Lex, quae rite intelligentibus applicat lumen ueritatis, non intelligentibus tenebras erroris. Tunc ergo Iudei fugerunt in Gessur, quum nihil spiritaliter intelligentes clamabant: *Legem habemus, et secundum legem nostram debet mori. Ioab*, qui dicitur inimicus, blanditur Absaloni, i. e. Iudeos per blandimenta decipit et eos per mulierem Thecuitem cum Christo reconciliare nititur: per somnia terrens uxorem Pilati, ita ut illa suaderet marito dimittere Christum. *Thecua* tuba interpretatur. Pilati itaque coniux tuba erat, quam inflabat Ioab inimicus, ut passionem Christi, orbi salutiferam futuram, impediret. Absalon autem incendit Ioabi messem, quando Iudei non consenserunt dimitti Christum, sed crucifigi.

Absalon deinde regnum auferre nititur Dauidi patri. Quia Iudei de Christo dixerunt: *Nolumus hunc regnare super nos*, et: *Qui se regem facit, contradicit Caesari.* Absalon abutitur concubinis patris, h. e. Iudei peruertunt sensum Veteris scripturae, litteram quae occidit sequentes, non spiritum qui uiuificat. Fugit Dauid Absalonem: Et Christus Iudeos fugiens per medium illorum ibat, quia nondum uenerat hora eius. Mittitur Ioab cum exercitu contra Absalonem. Semper Ioab contra impios mittitur: quia impii semper sub potestate diaboli sunt. Defecit Absalonis uirtus, et per capillos implicatus a Ioabo transfigitur. Iudei erroribus implicati diabolo subduntur. Dauid luget Absalonem: Christus deflet Iudeos et pro illis solicitus orat patrem, ut ignoscat eis. Et quoniam Christi mysteria diuino succedebant consilio, ideo Absalon secutus dicitur consilium *Chusi*, qui interpretatur arcanum siue profunditas. Iudicia enim dei abyssus multa. Achitophel uero, quia Chusi consilium suo praelatum uidit, suspendio sibi uitam eripuit. Hic est Iudas, qui tradens sanguinem iustum, quum se peccasse animaduerteret et coapostolos suos sibi praeponendos sciret, de uenia desperans, suspendit se et crepuit medius. Porro *Achitophel* non solum facto Iudam figurabat, sed etiam nomine. Interpretatur enim frater meus ruens. Nam qui apostolus Christi erat, proditor factus est Christi et corruit in infernum. Caeterum, quum fugeret Absalonem, Dauid cliuum oliuarum flens ascendisse dicitur: et Christus fleuit super Hierusalem, uidens futurum eius excidium.

XI. Venit ad Dauidem Siba cum muneribus et dominum suum Miphibosetum accusauit defectionis. Quamobrem Dauid asscripsit ei bona domini sui. *Sibam* diximus interpretationem conuersi habere. Conuersus ad Christum sortitur domini sui bona. Sic gen-

Kristu dobiva dobra svoga gospodara. Tako su pogani koji su se obratili dobili vječna dobra koja su prije bila obećana Židovima. A te Židove predstavlja ovdje Meribaal. On se naime tumači kao »smetenost«. A postoji i smetenost do smrti, kako kaže Pismo. David dolazi u Bahurim i trpi Šimejeva huljenja. Bahurim se tumači kao »oni koji su izabrani«. Krist dolazi među izabrane učenike svoje i Židovi ga hule. A te stoga označuje Šimej jer se tumači kao »slušaj mene«. To pristaje onima koji se povode za svojom, a ne božjom voljom. Pobijedivši Apšaloma, David se vraća u Jeruzalem. Krist se vraća ocu svome uzlazeći na nebo pošto je uskrsnuće njegove smelo Židove.

XII. Davidu koji se kao pobjednik vraća iz boja prvo hrli u susret pleme Judino. I Kristu su pogani, obraćeni propovijedanjem apostola, prvi pohrlili u susret, ne koracima, nego ispovijedanjem vjere, koja se kaže »Juda«. Pohrli mu u susret i Siba sa sinovima, koji se i sam (kako je rečeno) tumači kao »onaj koji se obratio«. Pohrli mu u susret i Meribaal, ali tužan, i potuži se na slugu Sibu koji mu je na prijevaru preoteo njegova dobra. Za Meribaala smo rekli da označuje Židove. A budući da se za nj kaže da je pohrlio u susret Kristu (?), to treba da tako shvatimo u vezi s onima koji su se obratili, inače ne bi bili mogli pohrliti u susret Kristu. Ti su se Židovi žalostili što je njihova baština prenesena na pogane. Krist pak, koji nije primao osobe, nego njihova dobra djela, nalaže da se baština ondje dijeli gdje vidi da joj je vjera ravna.

Gileađanina Barzilaja pozva David da s njime stanuje, no on se ispriča i ostavi mu sina Kimhama, koga David, zahvalivši mu se, primi. Barzilaj — to će reći »jakost moja«, a Kimham se tumači kao »vjernik« ili »vjernost naroda«. Naravno, sin je jakosti onaj koji zdušno vjeruje. Jer to je — vjera naša, kako veli apostol, ono što pobjeđuje svijet. A takvoga zaista Krist grli kao što David Kimhama. Plemena se Izraelova prepiru s plemenom Judinim. I danas se još nevjernici Židovi prepiru s kršćanima. Juda je svaki onaj koji priznaje Krista. Šeba diže bunu protiv Davida. Šeba se tumači kao »rječitost«. Šeba su dakle vođe krivovjerstva koji, uzdajući se u snagu svoje rječitosti, lajahu protiv vjere evanđelja.

Ušavši u Jeruzalem, kralj odalečuje od sebe priležnice koje je okaljao Apšalom. Priležnice Davidove rekosmo da znače Stari zavjet. A budući da je taj većina Židova loše razumjela, kaže se da ga je Apšalom okaljao, a Krist ga je, kad je uslijedilo evanđenje, ukinuo. David nalaže vojvodama da gone Šebu, začetnika pobune. I Krist je dao naučavatelje svoje crkve koji su dokazima istine progonili zablude krivovjeraca. Joab ubi Amasu hineći prijateljstvo i s bratom Abišajem opsjede Šebu u gradu Abelu. Amasa se, kako je gore rečeno, tumači kao »onaj koji se na nj srdi«. I u poslovicama se kaže: »Budalu ubija srdžba«. Srditima se ulaguje đavao da traže osvetu, pa da ih tako prevarene odvuče u vječnu propast. Šeba bude opsjednut u gradu Abelu, koji se tumači kao »povjeravanje njega«. Tada se krivovjerac opsjeda u Abelu kad ga napadaju ti kojima je to migom božjim povjereno. Na nagovor mudre žene bude ubijen — kad bude pobijen dokazima Svetoga pisma. I tada Joab odustaje od njegova progona kad već vidi da je onaj osuđen zbog svoje tvrdokornosti.

tiles conuersi sortiti sunt bona aeterna, Iudeis ante promissa. Quos Iudeos *Miphiboseth* hoc loco figurauit. Os enim confusum interpretatur. Est autem confusio etiam ad mortem, ut ait Scriptura. Dauid uenit in Baurim et patitur maledicta Semei. *Baurim* interpretatur electi. Venit Christus inter electos suos discipulos et maledicitur ei a Iudeis. Quos ideo designat *Semeus*, quia interpretatur: audi mihi. Hoc illis congruit, qui suam, non dei uoluntatem sequuntur. Victo Absalone Dauid reuertitur in Hierusalem. Christus confusis Iudeis per resurrectionem suam redit ad patrem, ascendens in caelum.

XII. Dauidi a praelio uictori reuertenti prima occurrit tribus Iuda. Et Christo gentiles, per praedicationem apostolorum conuersi, primi occurrerunt non passibus, sed fidei confessione, quae dicitur Iuda. Occurrit et *Siba* cum filiis, qui et ipse (ut dictum est) interpretatur conuersus. Occurrit et Miphiboseth, sed habitu tristis, et expostulauit in Sibam seruum, qui per dolum sua praeripuerat. Miphiboseth Iudeos significare diximus. Qui quoniam occurrisse Christo dicitur, de his, qui conuersi fuerant, intelligere debemus, alioquin Christo occurrere non potuissent. Iudei isti dolebant haereditatem suam translatam esse ad gentiles. Christus uero, qui non erat acceptor personarum, sed meritorum, ibi diuidi iubet haereditatem, ubi aequalem uidet fidem.

Berzelaum Galaditem, ut secum habitaret, inuitauit Dauid, sed ille excusauit se et reliquit ei Chamaam filium, quem Dauid gratanter accepit. *Berzelai* dicitur fortitudo mea, *Chamaan* fidelis uel fidelitas populi interpretatur. Fortitudinis quippe filius est qui fideliter credit. Haec est enim uictoria (ut apostolus ait), quae uincit mundum, fides nostra. Et talem quidem Christus amplexatur, ut Dauid Chamaam. Altercantur tribus Israel cum tribu Iuda. Hodie quoque infideles Iudei cum christianis contendunt. *Iuda* est quicunque confitetur Christum. Seba seditionem mouit contra Dauidem. *Seba* interpretatur eloquentia. Seba igitur heresiarchae sunt, qui eloquentiae suae uiribus freti aduersus Euangelii fidem latrabant.

Rex ingressus Hierosolymam concubinas ab Absalone pollutas a se separat. *Concubinas* Dauidis Vetus testamentum diximus significare. Quod quia a plerisque Iudeorum male intellectum erat, ab Absalone pollutum dicitur, quod Christus Euangelio succedente exclusit. Dauid ducibus praecipit, ut persequantur Sebam, seditionis autorem. Et Christus ecclesiae suae doctores dedit, qui ueritatis argumentis persecuti sunt hereticorum errorem. Ioab Amasam per amiciciae simulationem peremit et cum Abisa fratre Sebam obsedit in oppido Abela. *Amasa* (ut supra est dictum) interpretatur indignans ei. Et in prouerbiis dicitur: *Stultum interimit iracundia*. Blanditur iracundis diabolus, ut uindictam appetant, et sic deceptos in aeternum trahat interitum. Seba obsidetur in oppido Abela, quae interpretatur commissio eius. Tunc hereticus in Abela obsidetur, quum ab his, quibus diuino nutu commissum est, impugnatur. Mulieris prudentis suasu occiditur, quum Diuinae scripturae conuincitur testimoniis. Et tunc ab eius persecutione Ioab recedit, quum iam illum sua obstinatione damnatum uidet.

Narod trpi glad tri godine zbog Šaulove krivice, koji je protiv Jošuine zakletve pobio Gibeonce. Na Davidovu zapovijed Gibeoncima je dana zadovoljština: bude im predano sedam ljudi od roda Šaulova, među kojima bijahu i dva sina Šaulova od žene Rispe. Ove oni ubiše na taj način da ih objesiše; Rispa se od njih nije udaljila dok god nisu bili sahranjeni. Gibeon se tumači kao »dolina tuge«, Šaul kao »onaj koji čini nasilje«, a Rispa kao »ona koja brzo trči«. Šaul koji čini nasilje jest lihvar. Šaulovi ukućani nasljednici su lihvarevi, koji su i sinovi Rispe, tj. lakomosti. A za nju se zato kaže da brzo trči jer brzo obogaćuje one koji se ne ustežu od lihve. Ali kako ono što je stečeno lihvom treba vratiti onima kojima je oduzeto — a ti se nazivaju Gibeonci, to jest dolina tuge, jer su ražalošćeni plaćajući pretjerane kamate, — to naš David — Krist predaje njima nasljednike lihvara koji nisu marili za to da nepošteno stečeno porazdijele. I kaže se da ih oni sami vješaju — jer su ti zbog njih osuđeni. Majka Rispa, tj. lakomost, prati ih sve do vješala. Pošto su bili osuđeni, prestaje glad u narodu, jer kad se ukinu kamate i kaznom zakona zaustave nedopušteni nameti, prestaje prokleta glad za zlatom, odakle se obično rađa svako zlo.

U boju koji se zametnuo s Filistejcima Filistejac Išibenob htjede udariti Davida, ali ga kopljem dočeka Abišaj te ga ubije. Išibenob se tumači kao »onaj koji se proizvoljno sa mnom izjednačuje«. Abišaj — to će reći »otac spasa«. Filistejci se dakle, tj. pogani idolopoklonici, borahu protiv vjere Kristove i neki njihov vojvoda — Išibenob, sijekući kršćane, smatraše da je ravan bogu. No udaren kopljem Abišaja, koji je otac spasa, pogibe osuđen na pakao zbog zablude svoje i okrutnosti. Davidu ne dopustiše da ubuduće ide u boj, tj. progon kršćana od strane idolopoklonika bio je za neko vrijeme prekinut. U drugome ratu Sipkaj ubija Sipaja. Sipkaj se tumači kao »nestalno obraćenje«, a Sipaj kao »rasvjetljenje«. Čini mi se da taj Sipkaj označuje onoga obraćenika koji ili još dvoumi o vjeri ili se ne usteže od grijeha. Stoga se takvo obraćenje naziva nestalnim, pa svjetlo vjere — a to je Sipaj — gasi u sebi: jer vjera je bez djela mrtva, a onaj koji dvoumi o vjeri — nevjernik je. U trećem ratu Adeodat ubija Golijata. Mislim da je Adeodat latinsko, a ne židovsko ime i da znači one za koje se kaže da su po vjeri sinovi božji. Ti ubijaju Golijata — svladavši iskušenja đavolja i živeći za boga. U četvrtom ratu Šimejin sin Jonatan ubija čovjeka koji je imao dvadeset i četiri prsta. Kako je rečeno, Jonatan znači »dar duha svetoga«. I budući da je šesti prst na rukama i nogama suvišnost prirode, stoga takva čovjeka svladava Jonatan. Onaj naime koji posjeduje milosti duha svetoga, odbacuje ono što je suvišno i, zadovoljan samo onim što je nužno, služi bogu.

XIII. Oslobodivši se svih neprijatelja, David zahvaljuje Gospodu: pred samu smrt pjeva psalme i proriče buduće događaje u vezi s Kristom. I Krist u evanđelju veli: »Zahvaljujem tebi, oče, koji si to sakrio od mudraca na zemlji, a otkrio malenima«. Završivši svečanu pjesmu, uspinje se na Maslinsku goru i nagoviješta učenicima svojim mučeništvo svoje i buduće uskrsnuće te svoj drugi dolazak radi suda.

Brojeći narode, David griješi, i kuga hara po kraljevstvu: kajući se i moleći, ublaži gnjev božji. Krist preuze grijehe roda ljudskoga, podnosi mu-

Famem triennem sustinet populus pro Saulis crimine, qui contra Iosuae iusiurandum occidit Gabaonitas. Dauidis iussu satisfactum est Gabaonitis, septem hominibus traditis de genere Saulis, in quibus duo filii erant Saulis ex Respha coniuge. Hos illi suspendio necauerunt. Respha ab eis non recessit, donec sepelirentur. *Gabaon* interpretatur uallis moestitiae, *Saul* abutens, *Respha* currens uelox. Saul abutens foenerator est. Domestici Saulis foeneratoris haeredes sunt, qui et Resphae filii sunt, i. e. auaritiae. Quae ideo uelociter currens dicitur, quia cito eos ditat, qui foenore non abstinent. Sed quoniam foenore parta restitui debent spoliatis, qui Gabaonitae, hoc est uallis moestitiae, appellantur, quia supra sortem usuram soluendo tristantur, noster ergo Dauid Christus tradit illis foeneratoris heredes, qui male partam hereditatem dispensare neglexerunt. Et ipsi eos suspendere dicuntur, quia ipsorum causa damnantur. Respha, i. e. auaritia, mater usque ad suspendium eos comitatur. Quibus damnatis fames cessat in populo, quia sublata usura et illicitis contractibus legis poena repressis, cessat auri sacra fames, ex qua omne malum oriri solet.

In praelio cum Palestinis commisso Iesbenodob Palestinus percussurus Dauidem exceptus est telo Abisai et interemptus. *Iesbenodob* interpretatur coaequatus mihi spontanee. *Abisa* dicitur pater salutis. Palestini igitur, i. e. gentiles idolatrae, impugnabant religionem Christi, et Iesbenodob, aliquis eorum imperator, christianos caedendo putabat se aequalem esse deo. Abisai autem telo, qui est pater salutis, percussus periit, ob errorem et saeuitiam ad inferos damnatus. Dauid ultra non est permissus ire in praelium, i. e. christianorum persecutio ab idolatris fuit aliquantisper intermissa. Secundo bello Sabochus interemit Zaphum. *Saboch* interpretatur irretinens conuersio, *Zaph* illuminatio. Mihi uidetur Saboch iste eum designare conuersum, qui uel adhuc de religione dubitat uel a peccatis non abstinet: ideo irretinens conuersio dicitur, et fidei lumen, quod est Zaph, in se interimit. Quia fides sine operibus mortua est, et de fide dubitans infidelis est. Tertio bello Adeodatus interimit Goliam. *Adeodatus* Latinum nomen esse, non Hebreum puto, et eos significare, qui per fidem ex deo nati dicuntur. Hi Goliam interimunt, dum superatis diaboli tentationibus deo uiuunt. Quarto bello Ionathas, Samae filius, hominem XXIIII digitos habentem interficit. *Ionathas* (ut dictum est) spiritus sancti donum significat. Et quoniam sextus digitus in manibus et pedibus naturae superfluitas est, ideo talem hominem superat Ionathas. Qui enim spiritus sancti charismata possidet, superflua abiicit et, tantum necessariis contentus, deo seruit.

XIII. Dauid ab omnibus inimicis liber gratias agit domino: morti proximus psalmos decantat, futura de Christo praedicit. Et Christus in Euangelio *Gratias tibi* inquit *ago, pater, qui abscondisti haec a sapientibus terrae et reuelasti ea paruulis.* Idem hymno dicto ascendit in montem oliuarum et de sua passione et resurrectione futura discipulos praemonet et de secundo suo ad iudicium aduentu.

Dauid numerando populos peccat, et pestilentia uastat regnum: penitendo et orando sedauit dei indignationem. Christus humani generis peccata assumpsit, supplicia patitur,

čeničku smrt, moli oca za narod, i svjetlost vjere odgoni kugu nevjere. David podiže žrtvenik Gospodinu na Arauninu gumnu, koje je kupio. Prinese žrtve paljenice, i bog se smilova zemlji. Krist je prinio paljenicu tijela svoga na žrtveniku križa. Taj je žrtvenik bio podignut na Arauninu gumnu. Arauna se tumači kao »kovčeg« ili »polaganje«: jer otajstvo križa bijaše od početka položeno u kovčegu odluke božje; ili u kovčegu ili na gumnu, tj. na ovome svijetu što ga je Krist, otuđena od boga, otkupio krvlju svojom i na njemu sagradio crkvu svoju.

Davida koji od starosti zebe grije zagrljajima svojim Šunemka djevojka Abišaga. Abišaga se tumači kao »kâd oca moga« ili »paljenica oca moga«. Smatram da je ta Abišaga Marija, Djevica i Majka, koja svojim molitvama ublažuje Gospodina Krista, koji je srdit na nas te on još većma plamti ljubavlju spram roda ljudskoga. Ona je kâd očev, dok moli, prema onoj: »Moja je molitva kao kâd pred licem tvojim.« Ona je očeva paljenica kad usplamtjevši ljubavlju svojom prema grešnicima ublažuje njima i boga oca da im odloži kaznu i da očekuje pokajanje grešnikā. Kaže se da je David nije upoznao jer je djevicom rodila i po porodu djevicom ostala.

XIV. Na koncu Adonija, sin Davidov od Hagite, teži za kraljevskom vlasti, no njegove se želje izjalove jer na prijestolje stupa Salamon. Adonija se tumači kao »darovanje Gospodnje«, Hagita kao »radosna« ili »svečana«, a Salamon kao »mirotvorac« ili »nagrađivač«. Adonija je predstavljao Židove, koji bijahu darovanje Gospodnje jer su se zvali narod božji. Ti bijahu sinovi Hagite, tj. svetkovina i svečanosti, dok je Stari zakon bio na snazi. Ali budući da se nisu htjeli ostaviti starih uredaba i obreda kad je uslijedio Novi zakon, stoga se kaže da su težili za kraljevstvom. A kad je stupio na prijestolje mirotvorac Salamon, tj. zakon evanđeoski, koji je prokletstvo okrenuo u blagoslov, rasulo se kraljevstvo staroga Adonije, i novi je Salamon počeo vladati u srcima vjernoga naroda. A to opet uz staranje Bat-Šebe, tj. Pisama koja su proricala budućnost i uz pomoć Natana, tj. dara božjega. Stoga je Salamon, tj. zakon evanđeoski, sjeo na prijestolje Davidovo i počeo kraljevati među vjernicima, po Davidovoj naredbi, tj. snagom Krista koji nam je to novo doba donio. Pobježe dakle Adonija, prestade staro i Salamon sjede na prijestolje: sve postade novo.

David na samrti daje uputstva Salamonu: da štuje boga, da kazni Joaba, da Šimeja obuzda, a sinove Barzilajeve voli. Umrije i bude sahranjen na Sionu. Kraljevao je četrdeset godina. Tako je i Krist pred samu svoju muku dao uputstva apostolima da se ljube međusobno i dao im je moć protiv zloduhā, što znači »kazniti Joaba«. Zapovjedi im da propovijedaju evanđelje poganima, što znači »obuzdati Šimeja« koji huli Davida. Voljeti sinove Barzilajeve znači ljubiti one koji su ustrajni u vjeri. Barzilaj se naime, kako rekosmo, tumači kao »jakost«. David bude sahranjen u tvrđavi Sionu, koja se tumači kao »razmišljanje«. U onima naime Krist boravi koji razmišljaju o božanstvu njegovu i koji se u čovjeku klanjaju bogu. David je kraljevao četrdeset godina. Međutim, Krist je na zemlji boravio trideset i tri godine: jer su vremena Staroga zakona duža nego Novoga, koji je dan na kraju vjekova.

orat pro populo patrem, et perfidiae pestilentia fidei illustratione fugatur. Dauid statuit altare domino in area Areunae, quam emit. Obtulit holocausta, et deus propiciatus est terrae. Christus obtulit corporis sui holocaustum in ara crucis. Ara ista posita fuit in area Areunae. *Areuna* interpretatur arca uel repositio, quia crucis mysterium in arca consilii diuini repositum erat ab initio. Vel in arca aut area, i. e. in hoc mundo, quem a deo alienatum Christus suo sanguine redemit et ecclesiam suam in eo aedificauit.

Dauidem senectute frigentem Abisach, Sunamitis puella, suis amplexibus calefacit. *Abisach* interpretatur patris mei incensum uel patris mei holocaustum. Abisacham hanc Mariam uirginem matrem esse existimo, cuius precibus Christus dominus, nobis iratus, placatur et amore erga genus humanum magis incalescit. Ipsa patris incensum est, dum orat, iuxta illud: *Oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.* Ipsa patris est holocaustum, dum sua erga peccatores pietate accensa, deum etiam patrem illis placat, ut uindictam differat et penitentiam expectet peccatorum. Dauid non cognouisse eam dicitur, quia uirgo peperit et uirgo post partum permansit.

XIIII. Postremo Adonias, Dauidis filius ex Agita, appetit regnum, sed uota eius frustrantur, Salomone in regnum succedente. *Adonias* domini donatio interpretatur, *Agith* festiua uel solemnis, Salomon pacificus uel retributor. Adonias Iudeos figurabat, qui erant domini donatio, quia dicti sunt populus dei. Hi Agith, i. e. festorum et solemnitatum, filii erant, dum Lex vetus uigeret. Sed quoniam Noua quoque lege succedente a ueteribus institutis et cerimoniis desistere nolebant, ideo regnum expetisse dicuntur. Succedente autem Salomone pacifico, i. e. lege euangelica, quae maledictum uertit in benedictionem, dissipatum est Adoniae ueteris regnum, et nouus Salomon dominari coepit in cordibus populi fidelis. Et id quidem Bersabe procurante, hoc est Scripturis futurum praedicentibus, et *Nathano*, i. e. dono dei, adiuuante. Ergo Salomon, i. e. lex euangelica, in solio sedit Dauidis et inter credentes regnare coepit, Dauide iubente, i. e. Christi uirtute, qui talem nouitatem dedit nobis. Fugit igitur Adonias, cessarunt uetera, et Salomon sedit in solio, noua facta sunt omnia.

Dauid moriens dat praecepta Salomoni, ut deum colat, ut Ioabum puniat, ut Semeum coerceat, ut Berzelai filios charos habeat. Obiit et sepultus est in Syon. Regnauit annos XL. Sic Christus, passioni proximus, dedit praecepta apostolis, ut diligantur inuicem, et potestatem dedit eis contra demonia, quod est Ioabum punire. Iussit eos Euangelium praedicare gentibus, quod est Semeum coercere, Dauidi maledicentem. Berzelai filios charos habere est in fide constantes diligere. *Berzelai* enim (ut diximus) interpretatur fortitudo. Dauid sepelitur in arce *Syon*, quae interpretatur speculatio. In illis enim habitat Christus, qui diuinitatem eius contemplantur et in homine deum adorant. Dauid regnauit annos XL. Sed Christus in terra uersatus est annis XXXIII, quia longiora sunt Legis veteris tempora quam nouae, quae data est in fine saeculorum.

Tako se, eto, meni htjelo protumačiti povijest Davidovu koju sam obuhvatio u svojoj pjesmi. Ako pak tko pokaže nešto što bolje odgovara našemu Pismu, neće mi biti mrsko da pristanem uz njegovo mišljenje. Dotle ću i sa svojim biti zadovoljan, samo neka nigdje ne zastranjuje od vjerodostojnosti naše vjere. A ovo molim svoje čitaoce: da mi oproste na nezgrapnosti mojih riječi i da se umom svojim uzdignu više u razmišljanju o božanskim stvarima nego što sam ih ja ovdje uspio protumačiti. Jer time biti zaokupljen znači živjeti u bogu. A njemu dika i slava dovijeka. Amen.

Sic mihi Dauidis historiam, quam carmine complexus sum, exponere libuit. Siquis huic scripturae magis congrua monstrauerit, eius sententiae adhaerere non me pigebit. Interim et mea contentus ero, dummodo a religionis nostrae fide nusquam aberret. Hoc autem a lectoribus nostris postulo, ut inconcinitati uerborum meorum parcant et ad diuina altius quam a me explanata sunt contemplanda suopte ingenio insurgant. Talibus enim occupari, in deo uiuere est. Cui laus et gloria semper. Amen.

Consuluitque deum, nunquid succurrere Cellis
Auxilioque iuuare pius se uellet: amicos
Perterrit responsa dei. tamen arma inuictus
Sat fore si Saulis possint uitare tremebant:
Nedum bello alias pugnaque lacessere gentes
Ut satis esse queant. Sed contra talia Dauid
Quid timidi mussatis ait? uictoria nobis
Promissis firmata dei est, cui terra polusque
Obsequium praestant. diuisis aequoris undis
Qui siccum monstrauit iter, populumque fidelem
Inter terribiles adaperto tramite fluctus
Eduxit, tutaque potens regione locauit.
Hostiles aut currus aciemque secutam
Obruit effusis laxati gurgitis undis.
Contulit haec nostris patribus deus ipse salutem,
Non uis ulla uirum, non multae copia gentis.
Et dubitatis adhuc illius fidem uerbis?
Qui nunquam fallit, cuius ualet omnia uirtus.
En iterum responsa petam, quo certius istud
Non mente incepti quod diximus accipiatis.
Induere sacrati niueum uelaminis ephot
Ut rursum consulta petas, rursusque precis
Abiathar deum, quo nostrae mentesque fidelesque
Confirmata magis iam gentis castra prophanae
Inuasisse uelit, cupiantque trudere Cellam
Obsidione graui, et tanto soluere periclo.

Dauidias, IIII 7—32

Dans delatoru uerbis mendacibus aurem
Persequeris: ceteros tuu tu credulus hoste:
Proptereaq mee laqueos intendere uite
Heu nunq cessas. & aperto querere bello.
Me miserum ut primas. cui dudu certa potestas
Te data perdendi fuerat. sed sanguine dextra
Hanc scelerare tuo & tantu comittē crimen
Nec uolo nec uolui, satis ē potuisse uideri.
Aspice sit ne tue decisa hec fimbria uestis
Qua mea nunc elata manus t mostrat & offert:
Ac perpende simul, siquid molitur iniquu
Siquid agit prauu tuus hic post talia seruus:
Que tu q iustis disperdere niteris armis.
Is qui cuncta uidet supu rex ipse uidebit,
Ipse bone mētis tutor, uindexq maligne.
Obstupuit mutilata uides sua tegmina limbo
Cisides, animuq piu miratur in illo,
Insidiatori potuit qui parcere uite
Ipse sue, iusta tanto quu posset ab hoste
Expetiisse nece, seq excussesse periclo.
Hinc uictus pietate uiri certatis honestis
Contra arma officiis, postremo nullius unq
Offensę memoris, sed & indulgē parati
Illis omne bonu, p quos no digna recepit,
Hec uersa dabat. Fateor mitissime Dauid
Immerito tibi me comotu. tutu honoris

Dauidias, IIII 241—266

Cisides tuus atq meus iam cognitus hostis.
Annuit oranti rex illi, nec sceleratum
Extremis paruam concessit finibus urbe.
Transtulit ergo illo rex Dauid seq suosq
Hinc Syrie uicos gethsureu & gentis gerzea
Fecunda multo, & terrete pones Amalechu
Predari solitus gentis loca nota prophane
Auertens armenta bou, pecudumq rudentu,
Lanigerasq greges, & raptos terga camellos.
Exuuiasq uiru. sed nequis nuncius ista
Deferre ad rege posset laseq onerare querelis
Aures illius posset, trucidare colonos
Moris erat. superesse puer inuenisue senexue
Vel in matre nouis, ut adhuc intacta puella
Permissi haud fuerat. ętas, conditio, sexus
Exitiq exprimere poterat tunc reddere nulla.
Et quu res raptas gethea ferret ad urbe
Iesseides, coram iactabat talia sese
Israhelitaru genti sublata referre.
Id simulare leuis fuit error, nec tu illis
Deseuire minas aduersus corpora getis
Infide mādante deo disperdere cunctos.
Quoru iudeę promissa nouabia plebi
Essent atq omnis possessio debita terre.
Inde Machides Dauide dicere semper
Vera ratus. pptoq putas abducē predas

Dauidias, V 274—299

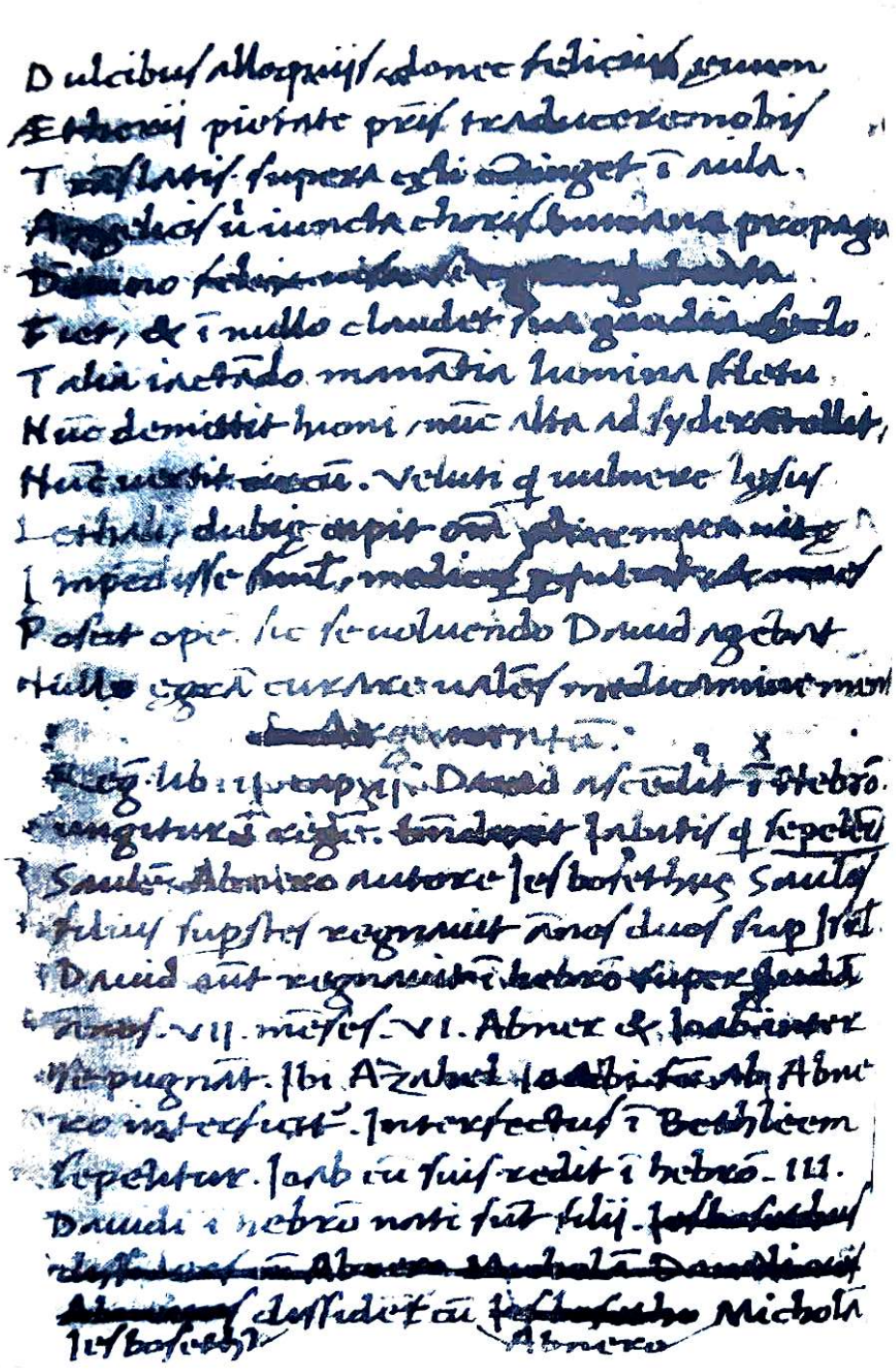

Dauidias, VI 469—481
VII Argumentum

KOMENTAR*

*) Za tumačenje biblijskih realija služila su mi slijedeća djela:

E. Kalt, *Biblisches Reallexicon*, Paderborn — Wien — Zürich 1938²;

Index biblicus doctrinalis u *Biblia sacra iuxta Vulgatam Clementinam*, Matriti 1959³;

Sveto pismo Staroga i Novoga zavjeta, preveo i bilješke priredio I. E. Šarić, sv. I—III, Sarajevo 1941;

O. Mandić, *Leksikon judaizma i kršćanstva*, Zagreb 1969.

Za utvrđivanje biblijskih citata služio sam se konkordancijama: *Concordantiarum SS. scripturae manuale* auctoribus pp. De Raze, De Lachaud et Flandrin, Barcinone 1958.

Za etimologije hebrejskih imena zahvaljujem našim bibličarima dru Jerku Fućaku i dru Adalbertu Rebiću.

POSVETA

Presveti: uobičajen naziv toga visokog crkvenog dostojanstvenika — kardinala. — *Biskup Porta:* riječ je o jednom lokalitetu u Rimu gdje je Grimani, kao kardinal, bio biskup. — *Patrijarh:* počasni naslov nekih nadbiskupa. — *Tebe:* takvo oslovljavanje nije rezultat njihova prisna odnosa — jer se Marulić i Grimani, kako znamo, osobno nisu ni poznavali — već je u latinskom uobičajeno govoriti nekome »ti« i u takvoj prilici gdje je u nas obavezno kazati »vi«. Tako se i sam Marulić u posveti hrvatske *Judite* obraća svome kumu don Dujmu Balistriliću sa »vi«. — *Plemenite nauke:* to su u stvari tzv. *artes liberales*, tj. razne vještine, uglavnom umjetnosti, kojima su se mogli baviti slobodni ljudi u robovlasničkom Rimu; u srednjem su se vijeku tim imenom nazivale zajedno: gramatika, retorika, dijalektika, aritmetika, geometrija, muzika i astronomija. — *Moje snage nisu dorasle:* uvjeravanje pisca da je nedorastao predmetu kojega se prihvatio predstavlja tzv. opće mjesto koje nam je poznato od antičkih vremena, a cilj mu je da učini slušaoce, ili onoga kome djelo posvećuje, sebi naklonim. Riječ je o afektiranoj skromnosti, za koju u ovoj posveti ima i drugih primjera: Marulić svoje rajzrelije i najveće pjesničko djelo naziva: darak, djelce, nešto neznatno, a sebe malim, poniznim Grimanijevim štićenikom.* — *Opjevao sam:* u značenju: pretočio sam u stihove; kao što za *Juditu* veli da je »u versih ... složena«. — *Povijest kralja Davida:* ispravno tako veli pjesnik, jer je građu za svoj ep uzimao iz knjiga koje pripadaju među one koje se skupnim imenom i zovu Povijesne knjige Staroga zavjeta. — *Ne sumnjam da je istinita:* kao dobar vjernik, Marulić ne propušta priliku da ovdje — kao uostalom i u drugim djelima, pa i u samoj *Davidijadi* — izrazi svoju čvrstu vjeru u Sveto pismo. — *Ukrasiti pjesničkim ritmom i milinom Muza:* to će reći, pretočiti u stihove i ukrasiti raznim pjesničkim figurama; ili, kako sam pjesnik veli u posveti *Judite:* »... historiju tuj svedoh u versih ... usilovah se rečenu historiju tako napraviti, kako bude nikimi izvanjskimi urehami i uglajen'jem i ulizan'jem i razlicih masti čirsan'jem obnajena ...«. Dok se ne napiše studija o stilu Marulićeve *Davidijade*, dobar uvid u prestilizaciju njezina narativnoga biblijskog predloška pružit će izvrsna studija Petra Skoka, »O stilu Marulićeve *Judite*«, *Zbornik Marka Marulića*, JAZU 1950, str. 167. i d. Oba naime ta djela, kako je već dosad utvrđeno, pokazuju velike sličnosti u stilu i kompoziciji. — *Već sam se davno prestao baviti pisanjem pjesama:* iako nije precizan (jer pjesnik izrijekom ne kaže na koje to pjesme misli), ovaj je podatak važan bar za relativno datiranje *Davidijade*, pogotovu ako uzmemo na um da su već početna istraživanja *Davidijade* utvrdila da gotovo identična pjesnička tehnika pokazuje u njoj viši stupanj razvitka nego u *Juditi* (isp. J. Badalić, *Marulićeva Davidijada*, Predgovor prvoga izdanja, JAZU, *Stari pisci hrvatski*, knj. 31, Zagreb 1954, str. 5. i d., napose 12). — *Odgonetnuti položaj mjestâ:* mnoga pitanja biblijske geografije nisu bila riješena u Marulićevo vrijeme; u rješavanju tih pitanja, pjesnik se prepustio mašti, i tu je učinio više promašaja. — *Pokazao sam da je sadržaj Staroga zavjeta slika Novoga:* riječ je o

* (isp. o tome E. R. Curtius, *Evropska književnost i latinsko srednjovjekovlje* (prijevod s njemačkog S. Markuš), Zagreb 1971, str. 89. i 419).

pjesnikovu podužem proznom pogovoru kojega naslov u prijevodu glasi: *Alegorijsko tumačenje Davidijade. — Zanovijetanja kritičara i podrugivanja zavidnika:* ne govori li to već pjesnik na temelju kakvih neugodnosti koje je imao tražeći izdavača za svoje djelo? Isp. Badalić, *o. c.*, str. 9. — *Sove u Atenu:* starogrčka poslovica kojom se, kao i onom drugom, označuje kakav nepotreban i suvišan posao. Atena je naime bila poznata po mnoštvu sova. — *Onome koji ima u izobilju najboljih djela:* jer su Grimaniju i mnogi drugi posvećivali svoje književne radove. — *Na svakom području slave proslavljenom:* pretjeravanje koje je razumljivo kad je riječ o tako moćnom zaštitniku i meceni kakav je bio kardinal Grimani. — *Miriše mirisom ...:* ovakve su metafore karakteristične za kršćanske pisce, pa ni u Marulića nisu rijetke, osobito u pogovoru. — *Svinja Minervu:* isto što i učiti učenijega od sebe. — *Siba:* isp. XI, 6. i d.

KNJIGA I

Knjiga o Kraljevima I, gl. 13, 15—17 = 1 *Sam.* 13, 15—17 (Biblijski tekst i kratice donosim prema izdanju: *Biblija, Stari i Novi zavjet*, (Stvarnost), Zagreb 1968). — U tekstu ostavljam termin »knjiga« i iz toga razloga što je bliži Marulićevu terminu »libro« u *Juditi* od danas običnijega »pjevanja«. — *Stih* 1: Mnogobrojne niti vežu Marulićevu *Davidijadu* s poezijom njegova uzora — Vergilija. U pojedinosti ovdje, naravno, nije moguće zalaziti (to bi trebalo da bude predmet jedne posebne studije), ali ću povremeno ukazivati na ono što smatram da je najinteresantnije i za razumijevanje tih veza najpotrebnije prosječnom čitaocu: i Marulićev i Vergilijev glavni junak — David i Eneja — nose isti epitet — pobožni! — 1/2: *slavna/djela:* jedna od važnih, a lako uočljivih karakteristika antičkoga pjesničkog stvaralaštva jest široka upotreba tzv. zakoračenja *(enjambement)*, kod čega pjesnici vrlo često i ne idu za nekim određenim stilističkim efektom kakav smo od takva stihovnog postupka navikli tražiti u modernih pjesnika. To isto vrijedi i za humanista Marulića. Ja sam nastojao da tu karakterističnu crtu njegova i antičkoga heksametra sačuvam i u svom prijevodu, ali sam je ublažio, gdje je to bilo moguće, vodeći računa o našem današnjem ukusu: stoga sam izbjegavao da dijelim stihom dvije riječi koje gramatički najuže pripadaju zajedno, osim u onim slučajevima, naravno, gdje sam smatrao da to ima izvjesno stilističko opravdanje. — 4: *Kirska hrid:* riječ je o Delfijskom proročištu, kojemu je grad Kira bila luka. — *Lovorika čelo mu kiti:* Apolon zamišljen tako kao bog pjesništva; lovor mu je i inače bio posvećen. — 5: *mahniti:* jer njegov dar uzrokuje zanos, a ako se ljuti, mahnitost; *furiata mente* u stvari je latinski prijevod njegova grčkog epiteta *mainómenos*. — 7: propast Troje opisuje Vergilije u II pjevanju svoje *Eneide*. Mitološki ep rimskoga pjesnika Stacija (živio od oko 45. naše ere — 96) *Tebaida* opisuje legendarni rat sedmorice junaka protiv grada Tebe (srednja Grčka). — 8: Građanski rat između Cezara i Pompeja opjevao je pjesnik Lukan (39—65. n. e.) u epu *Farsalija*. U Marulića na ovome mjestu stoji plural, pa bi se u prvi čas moglo pomisliti da pjesnik ima pred očima i onaj drugi građanski rat, između Oktavijana i Cezarovih ubojica. Međutim, neće biti tako jer se navode *tesalska* polja, a upravo na njima došlo je do odlučne bitke između Cezara i Pompeja. Naprotiv, onaj drugi rat dokrajčen je sjevernije, u Ma-

kedoniji. Smatram da je ovdje plural upotrijebljen iz toga razloga što pjesnik ne želi da bude precizan poput historičara, pa namjerno ne spominje *jedan* određeni rat, nego radije govori o *periodu* rimskih građanskih ratova, unutar kojega zbio se i ovaj. — *Nebu blisko i tajnim otajstvima posvećeno djelo:* ova će rečenica biti jasnija kad se pročita pjesnikovo Alegorijsko tumačenje *Davidijade*. — 10—11: Marulić koji je u svojim proznim djelima izraziti i angažirani kršćanski pisac propovjednik — i u *Davidijadi* na brojnim mjestima ističe svoj odrješit kršćanski stav. To se možda najbolje ogleda već u koncepciji tzv. proemija, tj. uvoda u ep, i u drugim još invokacijama duž epa. Iako je on naime usvojio taj obrazac po uzoru na antičke pjesnike i nije ga mogao naći nigdje u Bibliji, bitno mu mijenja sadržaj i duh, jer u *Davijadi*, kao ni u *Juditi*, ne moli on za nadahnuće antičkoga Apolona ni boginje Muze, već kršćanskoga boga i duha svetoga. Treba ipak naglasiti da ovako koncipirani proemij nije Marulićev pronalazak: već se najstariji kršćanski epičar — Hispanac Juvenk (oko god. 330), koji je prenio Evanđelja u latinske heksametre, obraća u uvodu svoga djela za pomoć duhu svetome (isp. Curtius, *o. c.*, str. 156, 242, 464 i d.). Juvenk je bio jedan od srednjovjekovnih školskih autora, a njegovo je djelo Maruliću bilo dobro poznato: imao ga je dapače u vlastitoj biblioteci. No za bolje razumijevanje Marulića kao čovjeka i pisca mislim da nije naodmet navesti slijedeću Curtiusovu misao: »Što su kršćanski pjesnici otklanjali Muze od početka je zapravo samo znak prepoznavanja korektnoga crkvenog mišljenja. Sa koliko se više patetike iznosi, toliko je manje uvjerljivo. Samo malokad ono znači nešto više od obaveznoga toposa« (*o. c.*, str. 247). Stoga se pitamo je li naš Marulić zaista toliki izuzetak od Curtiusova pravila. Jer on izriče jednako oštre riječi protiv antičke mitologije (isp. I, 240 i d.) koje nalazimo u nekih najžešćih starokršćanskih pisaca, tisuću i više godina prije njega! — 12: *junacima bogat:* ovdje pjesnik, vjerojatno, u prvom redu misli na impozantnu listu Davidovih boraca i velikih junaka o kojima govori u XIII pjevanju, st. 77. i d. — 18—19: ove nas pjesnikove riječi mnogo podsjećaju na riječi apostola Pavla u *Dj* 17, 24—25. — 24: nakon obavezne invokacije i kraćega općeg uvoda Marulić kao dobar učenik najboljih antičkih pjesnika uvodi nas odmah *in medias res*, i započinje s prikazom vladavine prvoga židovskog kralja Šaula. — 25: u čemu se očitovala loša Šaulova vladavina, teško je zaključiti iz oskudnih biblijskih podataka (1 *Sam* 13, 7—15), ali se posve vjerojatnim čini mišljenje da je do rascjepa između Samuela i Šaula došlo u stvari zbog toga što je Šaul pokušao da se osamostali u odnosu na teokratske težnje svećenstva i da ustanovi svjetovnu vladavinu u kojoj posljednja riječ pripada vladaru, a ne velikom svećeniku kao do tada u Izraelu (isp. O. Mandić, *Leksikon judaizma i kršćanstva*, Zagreb 1969, s. v. Samuel i Saul). — 35—36: *tama podrijetla — svjetlost pohvalnih djela:* Marulić je neiscrpan u ovakvim, kršćanskim metaforama. — 40: bog je odredio da Šaul izvrši tzv. »herem« nad Amalečanima, tj. da pobije bez milosti sve njih i svu njihovu stoku, a to stoga što se taj narod, prije nekoliko stotina godina, suprotstavio Židovima prilikom njihova izlaska iz Egipta (1 *Sam* 15, 1—3)! — 41—54: Šaulov se dakle neposluh sastojao ovaj put u tome što iz nekih razloga — koji se u Bibliji ne spominju, a Marulić veli iz samilosti — nije ubio i zarobljenoga amalečkoga kralja i što je dio stoke želio sačuvati, vjerojatno, za se (Šarić). — 56: Šaul je iz Benjaminova, a David iz Judina plemena. — 66: *kralj bogova:* iako kao kršćanski pjesnik odbacuje u cijelosti antičku mitologiju, koja je nespojiva s njegovim vjerskim nazorima, Marulić ipak po inerciji humanističkoga pjesnika primjenjuje neke epitete na kršćanskoga boga koji inače pripadaju vrhovnom poganskom antičkom bogu Jupiteru (npr. kralj bogova, vladar zvjezdanog Olimpa, gromovnik i dr.). No riječ je samo o prostoj upotrebi ustaljenoga pjesničkog rekvizita, što isto vrijedi i za druge elemente antičke mitologije u *Davidijadi* (isp. o tome pobliže V. Gortan, »Antička mitologija u Marulićevoj *Davidijadi*«, *Zbornik radova* Filoz. fak. Zagreb, III/1955, str. 113. i d.). — 74: Za ovakvu okrutnost Samuel je imao opravdanje prema Bibliji: »Nijedno ljudsko biće koje bude ‚heremom' — prokletstvom — udareno, ne smije se otkupljivati: mora se smaknuti.« (*Lev* 27, 29). — 78: *s velikim ljudstvom:* tj. s vojskom od dvije stotine tisuća ljudi koje je poveo protiv Amalečana (1 *Sam* 15, 4). — 80: Ebal je bio gora prokletstva, a Gerizim gora blagoslova, tj. plodna (*Pnz* 11, 29); zato je pjesnik zove »šumovit i zelen«. — 83: *žaleći Šaulov udes:* jer ga je bog odbacio i kraljevstvo odlučio predati drugome. — 90: *pobožni narod:* isto što i pravovjerni, tj. onaj koji vjeruje u Jahvu. — 94—95: jedna od figura kojom su se antički pjesnici, a napose Marulićev uzor — Vergilije, rado služili jest perifraza, tj. dekorativni opis osobito dijelova dana (osvit, jutro, podne, večer, noć) i strana svijeta; tom se figurom, koja se, kako s pravom napominje Kvintilijan (Curtius, *o. c.*, str. 281), lako može izroditi u manu, vrlo vješto služi Marulić, koji, zahvaljujući svom slikarskom talentu, često u njoj nadmašuje i samoga Vergilija. — 98: *slavno žezlo:* u stvari »žezlo koje onoga koji ga nosi čini poznatim, slavnim«. — 106—107: time treba Samuel da pred kraljem opravda svoj odlazak u Betlehem. — *oholog:* Šaul je ohol jer nije poslušao božju zapovijed. — 111: u stvari, kako proizlazi iz 1 *Sam* 16, 10, Samuel je Jišaju rekao samo da je bog izabrao jednoga od njegovih sinova za nešto više, ali mu nije kazao da ga je izabrao za kralja nad Izraelom. — 118: *glavaru i bogu bogova:* isp. I, 66. — 126: *zvjezdanog Olimpa kralj:* isp. I, 66. — 143: rumenkasto lice bilo je na Istoku osobita ljepota (Šarić). — 150: *sudbina:* u Marulića često isto što i volja božja. — 155: *pozdravi kralja:* pregnantno, pozdravi ga *kao* kralja. — 161—162: *zloduh*, drugdje nečisti duh, trebalo bi da bude znak nemilosti božje, da ga je napustio duh sveti, a to se očitovalo u njegovu bjesnilu, u silnom jalu i okrutnosti prema Davidu i njegovim pristalicama (Šarić). — 163. i d.: tzv. razvijene poredbe, kakva je i ova, također su jedan od stalnih rekvizita antičkoga epa, od Homerovih vremena, pa ih i Marulić unosi u svoj spjev. Slično crta Marulić duševno stanje gnjevna čovjeka, tj. uspoređujući ga s pokretima bijesna psa, i u *Juditi* (isp. I, 93. i d.). — 166: *moloski* pas označuje velikog ovčarskog psa, a također proždrljiva i krvoločna psa uopće. Po uzoru na antičke pjesnike Marulić nerado upotrebljava same opće imenice, nego ih, da bi mu slika bila jasnija i življa, pobliže određuje kakvim karakterističnim atributom. Isp. dalje, u istoj knjizi, *ebalijski* plašt (269), *iturejski* luk (304), *balearska* praćka (453). — 172: *gromovnog boga*: isp. I, 66. — 168—175: pjesnik ne propušta ni jednu priliku da opravda kaznu božju. — 176. i d.: ovdje je Marulić dosta skratio tekst Biblije: naime smatralo se da će David, koji je već bio poznat kao pjevač svetih pjesama, pjevajući takve pjesme uz pratnju harfe olakšati Šaulove boli. — 179: *u Jeruzalem:* u stvari Jeruzalem postaje židovska prijestolnica tek u Davidovo vrijeme, koji ga je posve preoteo prastanovnicima — Jebusejcima, dok Šaul stoluje u Gibei, sjevernije od Jeruzalema (isp. npr. 1 *Sam* 15, 34). — 183: *kad gledaš ih:* u latinskom jeziku posve je obično ovakvo direktno obraćanje čitaocu. — 187—188: Marulić je i u crtanju kakva, na izgled neznatna, detalja majstor orisa. — 217: *pocrvenje:* ovakva zbunjenost i rumenilo Maruliću je znak čestitosti i

dar je duha svetoga (isp. pogovor IX, početak). — 224: *harfa — kitara — lira:* po uzoru na antičke pjesnike Marulić hotimice kadšto upotrebljava, ne mareći za preciznost, a varijacije radi, koji drugi, sličan naziv za isti predmet. Tako ovdje žičano glazbalo kojim David ozdravljuje Šaula naziva čas harfa, čas kitara, čas lira. — 233—234: *žice — strune:* isp. prethodnu bilješku. — 240—251: Marulić često, ne birajući riječi (kao ovdje: laži, pogansko smeće) — zauzima, u svojoj vjerskoj gorljivosti, nepomirljiv i militantan stav prema antičkoj mitologiji i poganima uopće. Slično se o antičkoj mitologiji, koju su obilno unosili u svoja djela grčki i rimski pjesnici, izražava i Marulićev miljenik, sv. Jeronim (*mendaciis ficta miracula;* citiram prema Curtiusu, o. c., str. 243, bilj. 16). Inače, prvu klicu toposa »kontrastiranje poganskoga i kršćanskog pjesništva« nalazi Curtius (*ib.*, str. 242) u starokršćanskoga pjesnika Sedulija (oko god. 450), koji je također Maruliću bio dobro poznat. — 241—242: riječ je o glasovitim mitskim sviračima, u prvom slučaju o Amfionu, u drugom o Orfeju. — 250: *Muza:* iako se u proemiju odrješito odrekao pomoći antičkih božanstava, ne može Marulić da u ovakvoj prilici bar ne spomene Muzu. Kršćanstvo, očito, nikada nije našlo dobru i trajnu zamjenu za te antičke božice umijeća i pjesničkoga nadahnuća (isp. Curtius, o. c., str. 248). Isp. i bilješku uz VII, 6. — 251: *sveta rijeka* = kršćanska antonomazija za Jordan, koji se naziva svetim zato što se u njemu Krist krstio. Mjesto raznih vrela posvećenih Muzama u antici kršćanski pjesnici, počevši od Juvenka, spominju vodu rijeke Jordana (isp. Curtius, o. c., str. 242 i 465). — *Dirkini zidi:* da ne bi rekao obično: zidine Tebe. — 255: *sretnije začet:* jer ga je čekala kruna. — 260—261: *kunina* koža, *tisovo* drvo, isp. I, 166. — 269: *ebalijski,* isp. I, 166. — 274. i d.: scene iz svakodnevnoga života Marulić rado donosi, radi što veće zornosti, a po uzoru na mnoge antičke pjesnike, u suvremenom ruhu, pa tako često zapada u hotimičan anakronizam; tako se, na primjer, ovdje Davidova braća — priprosti seoski momci — vladaju pred kraljem kao kakvi srednjovjekovni vitezovi. — 289: Marulić se najčešće i u *Davidijadi,* kao i u *Juditi,* striktno pridržava redoslijeda događaja koji nalazimo u Bibliji, ali ipak povremeno odstupa od svoga predloška, što čini iz umjetničkih razloga (na primjer, da bi pojačao dramatičnost radnje); tako se i ovdje scena s Davidovom braćom odigrava u miru i na kraljevskom dvoru, dok iz Biblije (1 *Sam* 17, 1 i d.) znamo da se Šaul već nalazi na bojnom polju pred bitku s Filistejcima. — 301: *iz grada:* ne kaže se iz kojega, a u Bibliji grad se i ne spominje. — 302. i d.: suh i kratak biblijski podatak o tome kako Šaul odlazi u rat s Filistejcima (1 *Sam* 17, 2: »A Šaul i Izraelci skupiše se i utaboriše u Terebintskoj dolini, i svrstaše se za boj protiv Filistejaca«) Marulić je, kao dobar učenik najboljih antičkih pjesnika, maštovito i umjetnički uspjelo preradio prestiliziravši ga u vrlo impresivnu sliku vojske u pokretu. — 304: *iturejski luk:* isp. I, 166. — 307: velik utjecaj Vergilijev — koji je, uostalom, razumljiv kod svakoga humanističkog pjesnika — iskusniji će čitalac moći zapaziti na svakom koraku; kadšto su i cijeli stihovi, posebno njihovi karakteristični počeci ili završeci uzeti iz Vergilija, doslovno ili samo neznatno izmijenjeni. Tako je i ovaj očito građen prema *En.* VIII, 596, odn. XI, 875. — 313: *žvače ko divlji pjenave uzde:* isp. *En.* IV, 135. — 314: *pelski* = makedonski = Aleksandar Veliki. — 317: *ako je istinit glas:* ovakvim i sličnim riječima Marulić, kao dobar vjernik, izriče svoju sumnju u antičku mitologiju i predaju; tako, na primjer, govoreći o Juditinoj ljepoti, uspoređuje ovu sa mitskom Dafnom koja je bila najljepša u cijeloj Tesaliji — »ako ni laž i hin, kupeći ča skladam od poetskih tašćin« (*Jud.* IV, 138—9). — 320:

med visokim gorjem: pjesnik pretjeruje; riječ je u stvari o Šefeli, brežuljkastom kraju (300—400 m nadmorske visine) između Judejskog gorja i Sredozemnog mora. — 325: *gigantskog roda* = divovskog stasa. — *Kopile nečiste krvi:* opet Marulić ne bira riječi kad govori o poganima! U Bibliji, međutim, samo na jednome mjestu u cijeloj sceni s Golijatom nalazimo izraz koji se može shvatiti kao pogrda: kad David pita: »Tko je taj *neobrezani* Filistejac...?« (1 *Sam* 17, 26). — 330: rat je dakle imao biti odlučen dvobojem između Golijata i jednoga Izraelca, a ne borbom između jedne i druge vojske. — 337: *šest lakata i pedalj:* otprilike tri metra! — 339. i d.: karikiranje negativnih junaka uveo je u evropsku književnost već Homer (Tersit!); u Bibliji se, međutim, donosi samo već navedeni podatak o Golijatovoj visini. — 354: *trepetljiv odsjaj oružja:* tu su sliku preuzeli pjesnici još od Homera. — 367: *Gaćanin:* Golijat je bio rodom iz filistejskoga grada Gata. — 375—376: ovo navođenje Getulca svakako je rezultat Marulićeve lektire rimskih pjesnika. — 379—380: moralnodidaktički ekskursi i sentencije poput ovih česte su u Marulića i u *Davidijadi.* — 410: *golobrad* (= *ante pilos*), doslovno »prije dlaka (na bradi)«. Interesantno je napomenuti da isti izraz i na *istome* mjestu u heksametru nalazimo već u jednoga srednjovjekovnog pjesnika (isp. Curtius, o. c., str. 473). Čini se stoga da je utjecaj srednjovjekovnoga pjesništva i srednjovjekovnoga latiniteta u *Davidijadi* znatno veći nego se to do sada nagađalo. Ovo je pitanje vrijedno posebne studije. Isp. i bilj. uz st. IV, 286. — 434: *žućkasti lav:* vrlo čest epitet u rimskih pjesnika. — 451: u Bibliji se kazuje razlog zašto David nije uzeo to oružje: nije mogao hodati u njemu jer nije bio na to navikao. — 461: *riknu ko bik...*: vrlo sličnu poredbu nalazimo već u Homera, *Il.* XX, 403. i d. — 467: *oružje na njem zazveči:* česta formula u Homera, isp. npr. *Il.* IV, 504. — 476—7: *do Ekrona i Gata,* tj. na sjever i jug od mjesta poraza. — 479—482: tradicionalna perifraza za suton, koju je Marulić uspješno osvježio s posljednja dva stiha. — 485: zašto ovdje i Biblija spominje Jeruzalem, koji je još u vlasti Jebusejaca, nije poznato. — 488: *sveti šator:* u Bibliji stoji samo »u svoj šator« (1 *Sam* 17, 54). Sveti šator prenio je David tek kasnije u Jeruzalem, u svoju tvrđavu na Sionu. — 491. i d.: jedna od prvih kršćanskih vrlina jest poniznost; upravo stoga Marulić to žešće žigoše svačiju oholost.

KNJIGA II

Knjiga o Kraljevima I, gl. 18—19 = 1 *Sam* 18—19, 17. — St. 4: *ljubazan:* ne samo riječju nego i djelom; zato se u st. 6. govori o »dobročinstvu«. — 8: *plodna:* jer je rodila blizance. — 11—24: u znak osobita prijateljstva Jonatan poklanja Davidu svoju odoru, pojas i oružje. — 12: *tirski,* isp. I, 166. Nadalje, epitet *tirski* po smislu bolje bi se vezao uz *grimiz* nego uz *kotao* — česta figura u antičkih pjesnika, tzv. hipalaga. — 13: *asirskom iglom:* zapravo Semiramidinom, što mi nije stalo u stih; drugim riječima, bogato izvezeno, jer su istočnjački vezovi i u starini bili na glasu. Za upotrebu pridjeva i figuru hipalagu (asirska igla, u stvari vez) isp. prethodnu bilješku. — 16: *sukno na pruge:* u opisivanju odjeće, izrade oružja i načina stanovanja pjesnik često zapada u hotimičan anakronizam; isp. i I, 274. — 17: *mrki ogrtač, smeđa kapuljača:* tako zamišlja pjesnik odjeću Davida kao priprosta pastira. —

18—19: Marulić ne želi reći da odijelo čini čovjeka, već da odjeća treba da bude odraz njegova društvenog položaja. Stoga, kad se u grimiz obuče nevjerni sluga Siba (XII, 43. i d,), on to, naravno, osuđuje. — 24: *knoske strelice:* za upotrebu atributa isp. I, 166. — 40—41: *napeti bubnjići, bučne čegrtaljke:* to su ukrasni pridjevi tih narodnih glazbala. — 48—49: opet jedna poredba iz lovačkoga života. — 54: *novcem:* anakronizam, jer su se u Davidovo vrijeme kovine još samo mjerile. — 65—67: perifraza za »sutradan«; isp. i I, 94. — 66: *penjalo se sredinom neba:* u stvari, doslovno: »nad najviši se dizalo eter«. — 69—74: ovakvim riječima Marulić osuđuje srdžbu jer ima pred očima kršćansku vrlinu smirenost. — 75: *zvonka kitara:* taj ukrasni pridjev za žičano glazbalo nalazimo već u Homera. — 77: tj. smatrao je da ga je ponovno spopala stara bolest. — 90. i d.: Šaul je već prije obećao Davidu svoju kćer za pobjedu nad Golijatom, ali to obećanje nije izvršio. I sada on ne misli ozbiljno, već ga samo želi na taj način izložiti smrtnoj pogibelji i riješiti se svoga takmaca. — 103. i d.: sličnu poredbu nalazimo i u *Juditi* kad se ta junakinja nakitila da bi zavela Holoferna (V, 65. i d.). — 105—107: *riba — ugor:* ovakvo naknadno preciziranje opće imenice Marulić je također naučio od antičkih pjesnika. — 127: *najbogatiji plemić:* Maruliću je, naravno, nedovoljno poetičan podatak koji donosi Biblija (»Adrijel iz Mehole«), pa stoga Merabina muža radije zamišlja kao ugledna čovjeka svoga vremena. — 128: zapaliti svadbene zublje znači u antičkih pjesnika isto što i proslaviti pir. — 130—136: Duboko zaokupljen religioznom i moralnodidaktičkom problematikom, Marulić je svakako pisac koji malo pažnje poklanja svemu što nema duhovni karakter, a pogotovu ljudskim strastima i ljubavi. Upravo zbog toga ovakva su malobrojna mjesta za nas od osobite važnosti jer nam svojom lako prepoznatljivom frazeologijom (uzdišuć', čeznuo, lik ljubljenog bića) svjedoče o nesumnjivom utjecaju suvremene svjetovne lirike na našega pjesnika i o njegovu kakvu-takvu interesu za nju. — 159: drugim riječima, okrutni Šaul traži za svoju kćer od Davida da ubije stotinu Filistejaca, koji su kao pogani neobrezani. — 172. i d.: o ovom pohodu na Filistejce nalazi se u Bibliji samo jedna rečenica: »David se spremi i krenu sa svojim ljudima te ubi Filistejcima dvije stotine ljudi; i donese njihove obreske i predade ih kralju na broj, da bi postao njegov zet« (1 *Sam* 18, 27). Marulić je međutim taj oskudni biblijski podatak maštovito iskoristio da na način antičkih pjesnika prikaže i samu bitku i Davida kao vojskovođu (on prije boja govori vojsci, prvi zameće bitku, ovjenčan lovor-vijencem vozi se u dvopregu). Marulić i inače u *Davidijadi* pokrete židovske vojske Davidova vremena najčešće prikazuje kao da je riječ o rimskoj vojsci. — 181: *kralj bogova:* isp. I, 66. — 190: *oružje svjetluca:* i ta je slika poznata već od Homera. — 195: bogu podzemlja i mrtvih svakako pristaje epitet »crni«. — 199: *novac,* isp. II, 54. — 201: *Gromovniku:* isp. I, 66. — 203. i d.: i grubi realizam naučio je Marulić od rimskih pjesnika. — 220—279: i o ženidbi Davidovoj sa Šaulovom kćeri Mikalom u Bibliji nalazimo samo slijedeću rečenicu: »Tada mu Šaul dade svoju kćer Mikalu za ženu« (1 *Sam* 18, 27 — kraj). No Maruliću je i taj oskudni podatak dovoljan da dade vrlo uspjeli oris toga događaja te Davidovu ženidbu prikazuje kao svečani kršćanski obred koji obavlja biskup. — 226: *trijem,* tj. najsjajniji dio dvora. — 249—250: isti događaj spominje pjesnik i u *Juditi* (I, 227. i d.). Isp. i *Jš,* gl. 6. — 254: *šuplje cimbale:* ukrasni pridjev koji vrlo dobro pristaje cimbalima jer su oni *par définition* šuplje glazbalo od mjedi. — 256: *frigijski napjev,* tj. vatren i strastven, kakva je u starini bila glazba u čast frigijske boginje Kibele; za upotrebu epiteta isp. I, 166. — 265: *kaljuža naša:* naziv za zemlju koji je, kao i »dolina suza«, vrlo

čest u kršćanskih pisaca i jeziku crkve uopće. — 270—279: mnogi srednjovjekovni religiozni pisci osuđuju svaku svjetovnu pjesmu i narodno kolo držeći ga za ostatak poganskih običaja. — 280—289: slijedi kršćanska molitva koja slabo pristaje poligamnom Davidu, koji je uz to poznat iz same Biblije kao bezobziran preljubnik. No pjesnik, naravno, želi Davida svagdje prikazati u što boljem svjetlu da bi ga mogao dovesti u što tješnju vezu s Kristom. — 287: opet jedna tipično kršćanska metafora. — 312: *upravljač Olimpa veljeg:* isp. I, 66. — 314. i d.: slijedi ponešto neobična personifikacija — Pomazanje —, ali je shvatljiva u Marulića kao religioznog pisca. — 322: iz metričkih razloga ime se grada Jeruzalema javlja u Marulića samo izuzetno u svom punom obliku dok inače dolazi skraćeno: u hrvatskom obliku kao »Salem« (isp. npr. *Jud.* IV, uz st. 9). — 330—331: perifraza, isp. I, 94. — 360: mi bismo pak rekli: jedna duša u dva tijela. — 363—364: tj. bio je radosniji što je vidio da ima tako dobra prijatelja nego što je sebi spasio život. — 371—373: jedna od slikarski najuspjelijih Marulićevih perifraza. — 407: *do etera:* tj. do neba; jedna od vrlo čestih hiperbola u pjesništvu uopće. — 411: i pojedinci sklapaju savez: David s Jonatanom, a sada i Šaul s Davidom. — 415—416: ovakva usporedba nestalna čovjeka s olujnim vjetrom posve je razumljiva u Marulića koji dobro poznaje more, pa mu se takve slike same od sebe nameću. 423: *Marsove bitke:* vrlo uobičajen epitet u rimskih pjesnika. — 425—428: isp. *Post* 14, 14—16. — 429—431: isp. *Jš* 6, 1—20. — 432—435: isp. *Jš* 10, 10—15. — 436: isp. *Jš* 11—12. — 437—438: isp. *Jš* 13—21. — 439—441: isp. *Jš* 13, 14. — 442: isp. *Suci* 1, 1—20. — 443: *Otnijel,* isp. *Suci* 3, 7—11. — *Ehud:* isp. *Suci* 3, 12—30. — *Jaela* i *Debora:* isp. *Suci* 4—5. — 444: *Gideon,* isp. *Suci* 6—8. — 445: *Samson,* isp. *Suci* 13—16. — 447: isp. 1 *Sam* 11, 1—11. — 469—70: na ovom se mjestu spominje u Bibliji »terafim«, koji je bio kućni idol (neka vrsta rimskih poganskih penata) kojima su se klanjali neznabošci. Čini se dakle da se ni u Davidovoj kući, kao ni u nekih drugih drevnih Židova (isp. *Post* 31, 19), nije štovao isključivo Jahve, njihov jedini pravi bog. Taj nezgodan podatak za inače pravovjernoga Davida naš pjesnik, razumljivo, prešućuje. — 473: Marulić okreće dobro poznatu latinsku uzrečicu (*Si parva licet componere magnis*) jer Mikalin čin smatra značajnijim od navedena poganskog uzora. — 484—523: Maruliću osobito dobro polaze za rukom dijalozi; tu je on pokazao, čini se, najveću svoju umješnost i nezavisnost od biblijskoga predloška, jer često smjelo odstupa od njegova teksta prekrajajući ga sadržajno znatno, sa svrhom da bi pojačao dramatičnost određenoga trenutka ili bolje psihološki ocrtao pojedine likove. Evo biblijskoga predloška koji je našem pjesniku poslužio kao građa za jedan od najuspjelijih njegovih dijaloga u *Davidijadi:* »Tada Šaul reče Mikali: ‚Zašto si me tako prevarila i pustila moga neprijatelja da pobjegne i da se spasi?' A Mikala odgovori Šaulu: ‚On mi je rekao: Pusti me da odem, ili ću te ubiti!'« (1 *Sam* 19, 17) — 512. i d.: Kći je bila posve podvrgnuta vlasti svoga oca, i tek se udajom toga oslobađala (*Post* 29, 31 i d., *Br* 30, 4 i d.); zato pjesnik veli: oslobođenici (518).

KNJIGA III

Knjiga o Kraljevima I, 19—22 = 1 *Sam* 19, 18—22. — Stih 2: *u polje ramsko:* u značenju »pred grad Ramu«. — *Ući pod krov* = ući u kuću, vrlo česta sinegdoha u rimskih pjesnika, a i u jeziku Biblije. — 3: Samuel se nalazi ovdje, u svom rodnom kraju, otkako se bio razišao sa Šaulom (I, 82). — *Vjernome:* u tekstu je u stvari hipalaga, jer Marulić veže taj atribut uz *krov*, a ne uz Samuela. Ta je figura česta u rimskih pjesnika. — 4: *po običaju*, tj. kakav je već u ono doba bio običaj. — 11—12: odakle Maruliću ovaj geografski podatak? O tome nema riječi u Bibliji. Nije li to samo njegovo domišljanje u rješavanju položaja nekih biblijskih mjesta, koji u njegovo vrijeme nije bio dovoljno poznat, — o čemu govori, kao o jednoj od većih smetnji, u posveti svoga djela? Uostalom, kako naglašavaju komentatori (Šarić), *najot* u hebrejskom znači »stanovi«, pa na ovome mjestu to ni ne bi bilo neko selo, već škola proročkih učenika u samoj Rami, a ta se nalazi prilično daleko od Jordana. — 21: *proroke svete:* to su proročki učenici što su upravo u zanosu pjevali svete pjesme, koje su dirnule Šaulove poslanike (Šarić). — 24: k *zvijezdama* = = prema nebu; tako se i antički pjesnici izražavaju, i to bez obzira je li dan ili noć. — 28—35: Marulićeve su razvijene poredbe najvećim dijelom — što se tiče njihova sadržaja — izvorne, a samo su rijetke, kao ova, rezultat lektire antičkih pjesnika (Hor. *Carm*, III, 1; 25—32). Istu poredbu nalazimo i u *Juditi*, II, 37. i d. — 41: *prorokâ:* isp. st. 21. — 48: u stvari, Šaul je, kako smo malo prije čuli, samo zapovjedio da mu dovedu Davida. — 53: Marulić veli »duh sveti«, kako bi se reklo u Novom zavjetu, dok Stari zavjet navodi na tom mjestu »duh božji«. — 63: *aminejsko grožđe:* za upotrebu atributa isp. I, 166. — 64: *Ajot: licentia poetica* mjesto Najot (isp. o tome V. Gortan, »Iz Marulićeve *Davidijade*«, *Živa antika* VI/1956, sv. 2, str. 244). — *Sveti:* taj atribut daje pjesnik Ajotu zato što se u njemu nalazi Samuel sa svojim učenicima. — 70: *odbacivši plašt:* to je učinio zato da bi se lakše kretao (Šarić). — 71: *osta nag:* ne misli se reći »gol«, nego »bez plašta«, koji kralj na javnom mjestu nije skidao. — *kô mahnit:* nije prijekorno, nego pjesnik hoće reći da je i Šaul pao u silan zanos slušajući svete pjesme. — 72—73: već jednom prije pao je Šaul u isti zanos u prisustvu proroka i već tada je nastala ta uzrečica (1 *Sam* 10, 9—12). — *med svete ljude* = med proroke. — 76: *odande ode:* u stvari, kako slijedi iz daljnjega teksta, David je iskoristio priliku i umakao dok je Šaul bio u vjerskom zanosu. — 86—87: običnije reklo bi se: »razumijem te«, »suosjećam s tobom« i sl. — 106: *Prvi:* to je svečanost u povodu mladoga mjeseca koju su Židovi veoma svečano svetkovali žrtvama i žrtvenim gozbama, pa bi se Davidova odsutnost odmah uočila (Šarić). — 108: na to David, po pjesnikovu shvaćanju, ima pravo kao prvi Šaulov vojskovođa. — 111: razlog je Davidov valjan jer je kod takvih obiteljskih svečanosti trebalo da svaki član bude prisutan (Šarić). — *utješit' svoje:* konvencionalni kršćanski izraz, dobro poznat iz Novoga zavjeta (isp. npr. *Dj* 16, 40). — 113: *odgovor*, tj. što će Šaul reći kad čuje da je David odsutan. — 114: *pun prenutačna gnjeva:* tj. plane li Šaul kad čuje Davidov izgovor. — 122: *kralj bogova:* isp. I, 66. — 128: *svemogući:* i to je u stvari epitet Jupitrov koji ognjenom strijelom baca grešnike u podzemlje. — 130—134: drugim riječima, ja sam ti vjeran prijatelj, a svoga oca tako dobro poznam da ću mu po licu znati što snuje. — 135—137: i u Bibliji Jonatan sluti da bi David mogao biti budući vladar (1 *Sam* 20, 15—16). — 142. i d.: za prijateljstvo između Jonatana i Davida imao je pjesnik dovoljno podataka u samoj Bibliji, ali nije isključeno da je — opisujući u svakoj prilici osjećajno njihov odnos — imao pred očima pored antičkih uzora koje kasnije izrijekom spominje (Orest — Pilad, Kastor — Poluks) i pobratimstvo naših junaka iz narodne pjesme. — 146: *volak:* vrsta školjke. — 147: ime toga kamena navodi samo Vulgata. Ezel u hebrejskom znači »rastava«, a tako se taj greben nazvao, vjerojatno, tek kasnije, jer su se kod njega rastali David i Jonatan (Šarić). — 150—153: perifraza za »jutro«, isp. I, 94. — 155: Bakhovi dari = vino. — 162: *dugo i uporno:* jer je David, kako smo čuli, bio obvezan da bude prisutan. — 185: *Apšalom*, isp. X, 389. i d. — 186: *Šeba*, isp. XII, 160. i d. — 198: Kako smo već vidjeli (I, 240), Marulić zauzima prilično grub stav prema antičkoj mitologiji, koju odbacuje, ismijava i smatra pukom izmišljotinom. No ovdje je, čini se, u pravu. Zaista, u antici nije moguće naći primjera da bi se netko borio više za drugoga nego za se kad je u pitanju kraljevstvo. — 218: *tetiva zabruji:* to je Homerov izraz, koji još daje usporedbu: »kao kad lasta zapjeva« (*Od.* XXI, 411). — 226: u stvari, Jonatan se s Davidom ovako dogovorio: »Ako doviknem momku: ‚Pazi, strijela je ovamo bliže od tebe, donesi je!' — ti onda dođi, jer je za tebe dobro i nema nikakve opasnosti, tako mi Jahve živoga! Ako li doviknem momku: ‚Pazi, strijela je onamo dalje od tebe!' — ti onda otiđi, jer te Jahve šalje odavde.« (1 *Sam* 20, 21—22). — 229: po istočnjačkom običaju David se ovako klanja prijatelju Jonatanu, jer je ovaj kraljev sin. — 241: tko da se ne sjeti onoga Vergilijeva stiha s početka *Eneide* (I, 12): *Urbs antiqua fuit* ... (isp. bilj. I, 307). — 247. i d.: David ne govori istinu jer se nalazi u životnoj opasnosti. — 254: posvećeni je kruh onaj koji se preko tjedna stavljao na oltar u znak zahvale bogu za svu darovanu hranu. Taj se kruh mogao jesti samo u stanju zakonske čistoće, i to samo svećenici. Samo izuzetna nužda oslobađala bi od ovoga posljednjeg uvjeta (Šarić). — 264—276: ovakvi religiozni te etički ili pak didaktički ekskursi, koji su relativno česti u *Davidijadi* (takva je mjesta popisao M. Marcovich, M. Maruli Davidias libri XIV, Mérida, Venezuela, 1957, str. 241—243), predstavljaju Marulićevu znatnu novinu i u odnosu na Bibliju i u odnosu na antičku epiku, gdje je njihova upotreba potpuno nepoznata. — 272. i d.: isp. *Iv* 1. — 281: *Jupitrov flamin:* ovdje, naravno, znači »vrhovni svećenik«. — 287: *još i sad je vlažan od krvi:* to je, naravno, hiperbola, ali u pjesničkom jeziku posve dopuštena, i već čuvena. — 293—294: David to u Bibliji, naravno, nije rekao. Takve su usporedbe rezultat Marulićeva čitanja klasika. — 298: u Bibliji se Doeg posebno ne opisuje; za ocrnjivanje i karikiranje negativnih junaka isp. I, 339. — 300: *zelenu šibu:* riječ je, naravno, o ukrasnom pridjevu, jer antički pjesnik, a po njemu ni humanistički, neće upotrijebiti samu opću imenicu, već se smatra obveznim da je na taj način ukrasi. — 301: »grmjeti« u značenju »jako vikati« metafora je koja je dobro poznata već od antičkih vremena. — 303—304: *žezlo — žezlo:* i ovakvu figuru ponavljanja (anadiplozu) naučio je naš pjesnik od antičkih pjesnika. — 311: *lakonski* = spartanski, kao i već prije spomenuti moloski pas, označuje oštra lovačkog psa uopće; isp. I, 166. — 319. i d.: David je htio ostati nepoznat, a Filistejci znaju i za pobjednu pjesmu o njemu. Stoga se učinio ludim, a luđaka se i danas još ne smije dirati na Istoku; oni su nepovredivi (Šarić). — 332: *čistilom:* kao lijek od ludila upotrebljavala se u starini biljka kukurijek. — 372. i d.: tako pjesnik govori na temelju kratkoga biblijskog podatka: »Kad je Šaul učvrstio svoju kraljevsku vlast nad Izraelom, okrenu ratovati protiv svih svojih neprijatelja unaokolo: protiv Moaba, protiv Amonaca, protiv Edoma, protiv Bet Rehoba, protiv kralja Sobe i protiv Filistejaca.« (1 *Sam* 14, 47). —

383: o ovom Davidovu proroku bit će još spomena kasnije (XIII, 288). — 390: *ramsko polje:* u Bibliji se na ovome mjestu spominje Gibea, gdje i inače Šaul stoluje; oba se pak ta mjesta — Rama i Gibea — nalaze na teritoriju Benjaminova plemena, jedno nedaleko od drugoga. — 391. i d.: u Bibliji se spominje samo da je Šaul sjedio pod tamariskom na uzvišici (1 *Sam* 22, 6); Marulić se time ne zadovoljava, već koristi priliku za opis tzv. mjesta uživanja (*locus amoenus*), što predstavlja jedno od dobro poznatih općih mjesta u antičkoj književnosti (isp. Curtius, str. 203. i d.). — *Živahan gaj:* latinski epitet *argutus* treba ovdje da označi cvrkut ptica. — 400: *zlatnici:* anakronizam, isp. II, 54. — 412: *lijevati ulje na vatru:* u latinskom »vatru vatri dodavati«. — 439—476: Ahimelekov odgovor Šaulu i Šaulov njemu Marulić je temeljito preradio u odnosu na biblijski tekst (1 *Sam* 22, 12—16) sa svrhom da bi pojačao dramatski trenutak prije negoli će Šaul dati okrutno smaknuti vrhovnoga svećenika i cio svećenički zbor, koje je optužio za veleizdaju. Rekao bih da je sam pjesnik bio zadovoljan svojom retoričkom obradom odgovarajućega biblijskog predloška kad u st. 467—8 izjavljuje na Šaulova usta: »Ne koristi ti što svoju nevjeru zamataš u odveć kićene riječi!«. Isp. i bilj. uz II, 484. — 482—483: po kršćanskom vjerovanju Doeg je samim tim što je bio poganin osuđen na pakao. — 491. i d.: prauzor za razvijenu poredbu ovakva sadržaja svakako predstavlja ono mjesto u *Ilijadi* gdje Diomed izvršava pokolj noću u neprijateljskom taboru (X, 485. i d.). — 520. i d.: ovdje je također očit utjecaj čitanja klasika; slično se naime izražava Horacije u *Carm.* III, 30, 1—5. — 530: ipak, pod kraj Davidova života Ebjatar je sudjelovao u Adonijinoj zavjeri protiv zakonita Davidova nasljednika — Salamona (isp. XIV, 9).

KNJIGA IV

Knjiga o Kraljevima I, 23—25 = 1 *Sam* 23—25, 35. — Stih 6: *glasovit grad:* o značenju Keile nema u Bibliji na tome mjestu nikakva spomena; bit će da pjesnik tako veli samo zato da bi istakao važnost Davidova pothvata o kojem će odmah biti govora. — 7: prije tako važnog pothvata treba zatražiti dopuštenje od Jahve, a ne postupiti samovoljno kao nekoć Šaul, kojega je bog zbog toga odbacio. — 15—20: riječ je o izlasku Židova iz Egipta i njihovu prijelazu preko Crvenoga mora (isp. *Izl* 14, 14, 15—31). — 36: *sudba* = božja volja, isp. i I, 73, 150 i *passim.* — 38: *neizmjerni:* takav epitet bio bi nemoguć za bilo kojeg antičkog boga. — 51: *gatski mač,* tj. mač Filistejca Golijata iz grada Gata. — 59: *prazni:* to je u rimskih pjesnika uobičajen ukrasni pridjev za uzduh, kojim se želi naglasiti da uzduh nije naseljen kao zemlja ili more. — 61—62: *kavez — vepar:* ovu uspjelu metaforu stvara pjesnik na temelju slijedećega biblijskog teksta: »Bog ga je predao u moje ruke, jer se sam uhvatio u zamku kad je ušao u grad s vratima i prijevornicama.« (1 *Sam* 23, 7). — 91: *šeststo:* broj nezadovoljnika koji prate Davida raste; u početku bilo ih je četiri stotine (isp. 1 *Sam* 22, 2 i 23, 13). — 95: *golemu:* u stvari, kako ćemo kasnije vidjeti, Šaul goni Davida s odredom od tri tisuće ljudi; isp. st. 201. — 96: *guštara Zifa:* David se dakle povlači dalje na jug Judeje. — 100: iz ovih riječi proizlazi da je Jonatan znao da je David pomazan za kralja. — 114: *plačući:* u herojsko doba plač junakov nije neobičan; i Homerov Ahilej plače! — 123: *tabor:*

tj. Davida i njegove ljude koji u nas taboruju. — 126—127: *zahvalnost, zahvaljujem, zahvalan:* ovako kićen govor rezultat je utjecaja retorike na pjesništvo. — 130: *zastalno:* jer David iz opreza često mijenja mjesta. — 134: *stigijski dvori* = = podzemlje. — 139—140: u Bibliji se govori samo o pustinji (1 *Sam* 23, 24), a iz pjesnikove dopune (st. 140) pomislilo bi se da je riječ tek o nenaseljenu kraju. Kao da Marulić ne može sebi pravo predočiti pustinju! Ili je pak svjesno ovoliko iskitio taj pojam kojim se u Bibliji, bez potanje razlike, može označavati i prava, pješčana pustinja i nenaseljen stepski kraj. — 150: ovdje kao da su spojene dvije formule, jedna za kršćanskoga boga (»najveći vladaru zemlje«) i jedna za antičkoga Jupitera (»najveći kralju neba«). — 168. i d.: u Bibliji stoji na tom mjestu samo: »Filistejci provališe u zemlju.« (1 *Sam* 23, 27). Nije li Marulić u orisu toga kratkoga biblijskog podatka imao pred očima provale Turaka u naše krajeve i u splitsko već zaleđe u njegovo vrijeme? Uzima se naime da je i *Davidijadu* pisao s istom svrhom kao i *Juditu* — da bi narodu dao snage u teškoj borbi s Turcima (isp. Badalić, *o. c.*, str. 39). — 176: *zavjete:* što ga je bog spasio od Šaula. — 180: bratoubilački rat smatra dakle pjesnik za smrtni grijeh! — 186. i d.: ne samo u proznom pogovoru nego, povremeno, i u samom tekstu *Davidijade* Marulić dovodi u tijesnu vezu Stari zavjet s Novim: tako i ovdje Stijena koja razdvaja jest Krist koji će na sudnjem danu odvojiti pravednike (blage janjce) od nepravednika (napasnih jaraca). — 195: *gdje miriše balzam:* toga nema u Bibliji. Marulić se, vjerojatno, ne znajući gdje se nalazi Engadi, domišlja da bi mogao biti negdje u Arabiji. — 205—206: kako nam je poznato iz *Judite* (pijanka Asiraca, V, 173. i d.), Marulić, ne vrijeđajući ukus svoga vremena, ne zazire od grubljih opisa, pa i spominjanja fizioloških potreba. — 210: *pozorne uši:* ovako radije prevodim omiljeni atribut *patulae* u rimskih pjesnika (u stvari »široke«). — 220: pomazanik Jahvin — kralj sveta je osoba. — 241: *dobrohotno:* epitet koji pristaje kralju, odnosno trebalo bi da je kralj takav. — 254: *kralj bogova:* isp. I, 66. — 261. i d.: ovakvim riječima ističe pjesnik kršćansku vrlinu praštanja i potcrtava paralelu između Krista i Davida. — 284: *u Salem:* u Bibliji (1 *Sam* 24, 23) stoji samo: kući. Pjesnik zaboravlja da je Jeruzalem još u vlasti Jebusejaca. — 286: *krhki plašt* = čovječje tijelo: dobro poznata kršćanska metafora. Interesantno je napomenuti da isti izraz (*carnis — amictus*) i na istom mjestu u heksametru nalazimo već na Vekeneginu nadgrobnom natpisu (Zadar, god. 1111). — 294: *žara,* a u 287 *raka:* namjerna nepreciznost, isp. I, 224: u stvari, Rimljani su spaljivali mrtvace i pepeo im stavljali u žaru, dok su ih Židovi pokapali. — 300: *Karmele:* figura apostrofa. — Tu je Marulić, očito, zamijenio dva Karmela: jedan je naime Karmel gora na južnoj strani ravnice Jizreela, a drugi je Karmel grad južno od Hebrona. Riječ je ovdje o ovom drugom. — 302: *palmonosni vrh:* kad je riječ o palmama, onda je to zaista prava hiperbola, jer palma ne uspijeva na velikim visinama. — 306: da bi prikazao Nabala što bogatijim, Marulić spominje i njegove kobile, no vjerojatno griješi. Do konja naime drevni Židovi nisu mnogo držali, a znamo da i sam njihov kralj ne jaše konja, nego mazgu (1 *Kr* 1, 33). Što je pak Šaul u I, 310 prikazan na konju, nema oslonca u Bibliji, nego je isključivo pjesnikov oris. — 307: *siromašan umom:* Nabal naime znači luđak (Šarić). — 308—309: za Nabala se u Bibliji (25, 3) kaže da je bio surov i opak, kao i svaki Kalebovac. Ostale negativne crte dodaje mu pjesnik izvlačeći ih iz njegova ponašanja prema Davidu. — 313: *vuk Marsov:* ukrasni pridjev jer je vuk bio posvećen bogu rata Marsu. — 322. i d.: striženje ovaca obavljalo se svečano i slavilo svečanom gozbom; isp. i X, 163. — 341: ovo se, dakako, ne izriče kao sumnja, već kao opo-

mena Nabalu. — 348—349: takav je, hoće reći Nabal, i David koji bježi od Šaula. Međutim, ironična formulacija ne nalazi se u Bibliji; ona je Marulićeva. Ironiju je također naš pjesnik naučio od antičkih epičara. — 366—377: umjesto ovoga Davidova govora Biblija donosi samo kratku zapovijed: »Pripašite svaki svoj mač!« (1 *Sam* 25, 13). — 402: *od jarčije kože:* takve su se naime u antičko doba računale za najkvalitetnije. — 403: *hrastovi ražnjevi:* ukrasni pridjev. — 408: *arkadska kljusad* = magarci. — 410: *spušta se:* naime njima u susret. — 417: *namjerno:* zato da bi izazvala njegovu samilost. — 418: *kralj bogova:* isp. I, 66. — 435—436: drugim riječima: ono što posjedujemo ne bismo imali da nam ti to nisi sačuvao. — 437—438: prema onoj: *Factum fieri infectum non potest.* — 453—454: Marulić ne propušta ni jednu priliku da naglasi jednu od osnovnih kršćanskih vrlina: opraštanje grijeha svojim bližnjima. — 418—460: Abigajilin govor jedan je od najuspjelijih Marulićevih govora u *Davidijadi* uopće. — 463: *kićenost:* to je ono na što se najviše pazilo u antičkoj retorici, a tako će ostati sve do 18. vijeka (Curtius, *o. c.*, str. 76). — 495: *Karmel:* isp. gore st. 300.

KNJIGA V

Knjiga o Kraljevima I, 25—28 = 1 *Sam* 25, 36 — 28. — Stih 1—4: perifraza za »podne«; sva četiri imena sunčevih konja označuju svjetlost ili vatru. — 6: riječ je o gozbi koju Nabal priređuje u povodu striženja ovaca. — 13: *pregraci stropni:* ovdje pjesnik ima pred očima rimsku bogatašku kuću u kojoj je strop imao pregratke koji su bili urešeni zlatom i bjelokošću; i tu je dakle riječ o hotimičnom anakronizmu. — 18: *ležaljke:* kao da je riječ o Rimljanima jer su oni ležeći jeli. — 20—37: kako nam je poznato iz *Judite* (V pjevanje), pjesnik (renesansni) voli opisivati gozbu i pijanstvo, a ovo nije jedini primjer u *Davidijadi* (isp. X, 172. i d.). — 28: *krivnja do jezika:* tj. nije imao prirodnu manu. — 29: tako se u antici shvaćalo pijanstvo. — 49—53: Biblija bez ikakva komentara izvještava kratko: »A desetak dana poslije toga Jahve udari Nabala, te umrije« (1 *Sam* 25, 38). — 62. i d.: *osvetu meni prepustite:* isp. *Rim* 12, 19 i *Pnz* 32, 43. Marulić preobrazuje Davidovu molitvu, u kojoj je akcenat na starozavjetnom načelu pravedne odmazde (isp. Šarić u vezi sa 1 *Sam* 25, 39), u kršćansku molitvu zahvalnicu. — 71: to što je oblaka nestalo i nebo postalo vedro znak je — veli pjesnik — da je bog uslišao Davidove molbe. — 96—97: tradicionalna perifraza za »suton«. — 99: brza ponovna udaja udovice nije ni danas rijetkost na Istoku (Šarić). — 100—101: ovo je u stvari Marulićev komentar kratkoga biblijskog navoda: »I Ahinoamom iz Jizreela bijaše se oženio David« (1 *Sam* 25, 43). — 106: *Paltiju nekom:* u Bibliji stoji potpunije: »Paltiju, sinu Lajiša iz Galima« (1 *Sam* 25, 44). Marulić u pravilu veoma proširuje svoj biblijski predložak dekorativnim opisima i široko razvijenim dijalozima (od pedesetak dvostupačnih stranica Biblije načinio je velik ep od gotovo sedam tisuća stihova), ali ga povremeno i krati ispuštajući brojne geografske, kronološke, a najčešće upravo genealoške podatke koje, vjerojatno, kao nedovoljno poetične smatra nepotrebnima u svojem izlaganju. — 109—110: da je ta veza bila nezakonita, vidi se i po tome što je David, postavši kralj, zatražio da mu se vrati Mikala (2 *Sam* 3, 14). — 111: *Erinija opake zlobe:* isto što i bijesna opaka zloba, samo u personifikaciji. — 114: *Gibeon:* Marulić

ne razlikuje Gibeon od Šaulove prijestolnice Gibee, koja se nalazi nešto južnije. — 118: za dulji boravak rimska je vojska gradila jače utvrđen stajaći tabor. — 119—120: opis noći i prvoga sna u Marulića je rezultat lektire klasika: isp. npr. Verg. *En.* II, 253 i 268. i d. — 121. i d.: odlazak u neprijateljski tabor noću navodi se, doduše, u Bibliji, ali je Marulić taj događaj u mnogim pojedinostima dramatizirao, očito pod utjecajem lektire Homera (*Ilijada*, X: Odisej i Diomed u trojanskom taboru). — 128: *nasip:* u Bibliji se nasip ne spominje; i tu dakle Marulić crta židovsku vojsku kao da je riječ o rimskoj, koja obavezno gradi tabor na kraju puta. — 136: *jednim udarcem:* jer u Bibliji Abišaj još veli: »Drugoga mi neće trebati« (1 *Sam* 26, 8). — 136—139: opet jedna tipično Marulićeva refleksija. — 198: *odjeća koju ti skratih:* o tom je bilo govora u IV, 225. i d. — 218: po uzoru na antičke pjesnike Marulić veli »sudba«, dok u Bibliji stoji, naravno, Jahve (1 *Sam* 26, 24). — 221: *gibeonska dobra:* isp. bilj. 114. — 223: *u znane krajeve:* u Bibliji jednostavnije: »svojim putem« (1 *Sam* 26, 25). — 227. i d.: usporedba prevrtljiva i ćudljiva čovjeka s morem posve je razumljiva za marinista Marulića, ali takve primjere nalazimo već u antičkih pjesnika; isp. npr. Horacije, *Carm.* III, 9, 23: *iracundior Hadria.* — 244—246: opet jedna uspjelo osvježena tradicionalna perifraza jutra. — 247—250: zašto David bježi upravo onamo odakle je već jednom jedva izvukao živu glavu (III, 302. i d.), o tome se ništa pobliže ne govori ni u Bibliji. No u svakom slučaju, prebjegavši k najljućim neprijateljima i stavivši se u njihovu službu, on je počinio tešku izdaju i prema svome kralju i prema svome narodu (isp. Mandić, *s. v. Saul*). — 248: *kraljevstva Filisteje:* upotreba plurala ima ovdje svoje opravdanje, jer Akiš nije bio kralj cijele Filisteje, nego samo jednoga od njezinih pet najvećih gradova — Gata. — 251—259: ovo je, dakako, dodatak moralizatora Marulića. — 277: *David kralj:* ovaj je naslov svakako preuranjen. David će to postati tek poslije Šaulove smrti. — 278: *sirijska mjestanca:* od ona tri problema pred kojima se našao pišući *Davidijadu*, što ih spominje u svojoj posveti kardinalu Grimaniju (1. što se već davno prestao baviti pisanjem pjesama; 2. prenošenje hebrejskih imena u latinski jezik, i 3. položaj biblijskih mjesta, nedovoljno poznat u njegovo vrijeme), Marulić je, očito, najmanje uspjeha imao u rješavanju ovoga posljednjeg. Nemajući pravoga oslonca u Bibliji ni u stručnoj literaturi, prepuštao se mašti i stoga bi obično pogriješio. Tako i ovdje: ta se naime mjesta ne nalaze u Siriji, nego južno od Judeje. — 279: *nerodan:* ovakav atribut svakako pristaje plemenu koje živi u pustinjskom dijelu Sinajskoga poluotoka. — 281: *blago što reve* = magarci. — 286. i d.: pjesnik upisuje Davidu u grijeh laž (293), ali ga za mnogo teži grijeh — masakr neprijateljskoga stanovništva rješava krivnje tumačeći to božjom voljom. Za tzv. herem nad Amalečanima isp. I, 40. — 303—356: Marulić koji je najbolji bataljist naše stare književnosti (Badalić, *o. c.*, str. 30) ne propušta priliku da bogato oriše raspoloženje obiju vojski prije bitke na Gilboi. — 331: ovako veli samo pjesnik da bi istakao Davidovu važnost, a slično postupa i na drugim nekim mjestima odstupajući i na taj način od teksta Biblije. — 338: *Sebasta:* taj se grad ne spominje na ovome mjestu u Bibliji. Sebasta je naime novo ime grada Samarije koje je dobio tek u vrijeme Heroda Velikoga, i to u čast rimskoga cara Augusta. I to je dakle anakronizam. — 339: *stalni tabor,* isp. bilj. uz stih 118. — 345: *prazan zrak:* isp. IV, 59. — 351—356: gore — oklopi mjedni, dolje — željezo: i to možemo uzeti kao namjernu nepreciznost kojoj je svrha variranje izraza; isp. i bilj. uz I, 224. — 362: *bezbožnik:* zato što o takvom čovjeku izrijekom stoji u Bibliji: »Ako se tko obrati na zazivače duhova i vračare... ja ću se (tj. Jahve) okrenuti protiv njega i odstranit ću ga iz njegova naroda« (*Lev* 20,

6). — 365. i d.: Marulić vračaru crta u stvari kao vještici! — 372: *da ne računaš:* isp. I, 183. — 377—379: za noć i san isp. bilj. uz st. 119. — 380: *tesalske vračke:* Tesalija se u antici smatrala sijelom čarobije; za upotrebu atributa isp. I, 166. — 384: *što će se zbiti:* u stvari ishod borbe s Filistejcima. — 387: zazivanje duhova Stari je zavjet izričito zabranjivao pod prijetnjom smrtne kazne: »Čovjek ili žena koji među vama postanu zazivači duhova ili vračari neka se kazne smrću; neka se kamenuju, i neka njihova krv padne na njih« (*Lev* 20, 27). Taj zakon naziva pjesnik svetijim od svih: u stvari bilo je više različitih propisa koji su zajedno činili u Starom zavjetu tzv. zakon svetosti (isp. *Lev* 17. i d.). — 402: *junačina:* po uzoru na antičke epske pjesnike, i Marulić kadšto upotrebljava stalne epitete ili apozicije za osobe kojima oni u svakoj prilici i ne odgovaraju, kao ovdje Šaulu »junačina«. — 405. i d.: pojava Samuelova duha na zaziv vračare predstavlja tumačima Biblije, čini se, veliku teškoću. Osuđujući zazivanje duhova kao demonski čin, kažu jedni da se Samuel javio ne na poziv vračare, nego po volji božjoj da Šaula upozori na njegov kraj (tako i Šarić). Ovo napominjem samo iz toga razloga da bih ukazao na to kako se Marulić u sastavljanju *Davidijade* nije služio isključivo tekstom Biblije, nego povremeno i komentarom. Ovdje to najbolje potvrđuje sadržaj stihova 404 i 421—423. — 427: *svu Filisteju:* pjesnik pretjeruje, jer čuli smo da je Akiš kralj samo jednoga dijela Filisteje. — 428: *gromovni bog:* isp. I, 66. — 437: *glupane:* Samuel govori u Bibliji pristojnije sa svojim kraljem. — 452—453: *stigijske sjene — Pluton:* te riječi stavlja Samuelu u usta, naravno, klasički obrazovan pjesnik. — 455: istu tu perifrazu nalazimo u Vergilija (*En.* I, 374). — 472: u Bibliji kazuje se to ovako: »I ponestade mu snage, jer nije ništa jeo cijeli dan i cijelu noć« (1 *Sam* 28, 20). — 481: *oni,* tj. ona dva pratioca s kojima je došao. — 483. i d.: ovakvim dekorativnim opisima Marulić posvećuje veliku pažnju, pa nastoji da tradicionalne slike antičkih pjesnika svagdje, pa tako i ovdje (kukurijekanje pijetlova), osvježi kakvim detaljem.

KNJIGA VI

Knjiga o Kraljevima I, 29 — II, 1 = 1 *Sam* 29 — 2 *Sam* 1. — Stih 1. i d.: Počinje vrlo impresivan oris najuzbudljivijeg, centralnog događaja u *Davidijadi* — židovskog poraza na Gilboi. Dinamične slike borbe i stravični prizori poraza, vrlo plastično dani, redaju se jedan za drugim; zornost je maksimalno postignuta brižljivim crtanjem i najsitnijih detalja, a napetost radnje pojačavaju dramatični dijalozi. Religiozne i etičke refleksije te sentence, iako zapremaju znatan broj stihova, djeluju prirodno, pa čak i efektno (riječ je o epskoj vrsti poezije!). U ovoj knjizi osobito dolazi do izražaja pjesnikovo slobodno prekrajanje i ranžiranje biblijskoga predloška... Čini se, ukratko, da je Marulić ovdje na vrhuncu svoga pjesničkog umijeća uopće. — 2: *sruši opkope:* to je u stvari bio običaj rimske vojske kod odlaska. — 9: *četvorougli red:* takav je bio marševski poredak rimske vojske u blizini neprijatelja, s prtljagom u sredini. Razumljivo je stoga što oba ta podatka, karakteristična za rimsku vojsku, ne nalazimo u Bibliji. I tu je dakle riječ o hotimičnom anakronizmu. — 10—13: da bi što više istakao Davida, pjesnik mu daje zadatak koji je vojnički neizvodljiv. U Bibliji stoji samo: »A David i njegovi ljudi išli su sasvim na kraju s Akišem« (1 *Sam* 29, 2). — 23: *odavno:* u Bibliji: »godinu-dvije« (1 *Sam* 29,

3). — 25: kad je već jednom dao Šaulu epitet »oholi«, a vidjeli smo zašto (isp. bilj. uz I, 106), onda ga tako naziva i Filistejac Akiš, što nema pravoga razloga. — 27: *obilno:* pjesnik pretjeruje, jer Akiš je Davidu dao samo Siklag (V, 275). — 64—67: i ovo je obrazloženje pjesnik unio ne iz teksta, nego iz nekoga komentara Biblije; isp. i V, 405. — 76. i d.: iz umjetničkih razloga — da bi pojačao dramatičnost radnje — Marulić ovdje odstupa, kao i inače povremeno u Davidijadi, od redoslijeda izlaganja događaja kakav nalazimo u Bibliji, pa stoga najprije daje u cijelosti opis bitke na Gilboi, a onda tek uzbudljivu epizodu Davidova okršaja s Amalečanima. — 89—90: *Davida/Davida:* »ureha« anadiploza. — 94: *u mrak odlete* = u Ork sjenoviti sađe (107). — 95: u Bibliji stoji preciznije: »Iznenadiše ga strijelci s lukovima« (1 *Sam* 31, 3). Za Šaulove sinove Biblija ne daje posebno nikakve podatke: sve je to Marulićev oris. — 106: neka su koplja imala šiljak na oba kraja. — 108—109: i drugdje sličnim riječima izriče pjesnik svoju sumnju u antičku povijest, pogotovu u mitologiju; isp. i I, 317. — 111: nakon poraza kod Filipa 42. prije n. e. — 116—127: priznajući veličinu antičkih i biblijskih primjera, Marulić kao pravi kršćanin osuđuje samoubojstvo. — 145. i d.: *locus amoenus,* isp. III, 391. — 147: *atalski,* tj. bogato izvezeni; za upotrebu atributa isp. I, 166. — 153—155: Marulić je neiscrpan u osvježivanju tradicionalnih perifraza. Kao uzor (ali samo za prvi stih) poslužio mu je njegov učitelj Vergilije, *En.* IV, 6. — 179: *migom:* kao antički Zeus koji na taj način izriče u Homera svoju volju. — 179: *nadaleko kralj: lata regna tenens;* već Homer veli *eyrykreíōn.* — 180—182: želja za vlašću i pohlepa za novcem česta su meta moralizatora Marulića. — 185: *pod srednjim svodom:* kao da pjesnik ima pred očima trobrodnu kršćansku baziliku. — 190. i d.: Jabešani su se time htjeli odužiti Šaulu što ih je oslobodio od Amonaca (1 *Sam* 11, 1—11). — 193: spalili su ih po svoj prilici zato što zbog trulosti njihova tijela drugi pogrebni obredi nisu mogli doći u obzir (Šarić). — 205: *u siklaško polje:* tj. pred Siklag. — 207—209: u stvari Amalečani vraćaju Davidu milo za drago jer ih je on, kao filistejski vazal, prvi počeo pljačkati i ubijati, samo što Amalečani ne ubijaju! — 213. i d.: i na drugim mjestima u *Davidijati* Marulić poklanja izuzetnu pažnju opisu tuge i očaja. — 231: *usud:* u Bibliji, naravno, Jahve (1 *Sam* 30, 6). — 232: ovdje je Marulića zaveo pogrešan prijevod *Vulgate:* »Applica ad me ephod« (= donesi *mi* oplećak). Jer je veliki svećenik Ebjatar, a ne David imao obući oplećak da se savjetuje s bogom (Šarić). — 240—259: dramatična scena s Egipćaninom podsjetila je, vjerojatno, Marulića na sličnu scenu sa Sinonom u Vergilija (*En.* II, 57. i d.), pa ju je i slično intonirao — da bi Egipćanin, kao i Sinon, svojim izlaganjem pobudio samilost u neprijatelja. — 285. i d.: David ponovno prikazan kao rimski imperator! — 300: ljubav spram novca: Ovidije (*Met.* I, 131) veli: *amor sceleratus habendi.* — 317—318: tako se postupalo u pojedinim slučajevima već od Mojsijevih vremena (*Br* 31, 27), ali je tu odredbu David učinio sada zakonom (Šarić). — 337. i d.: gradovi koji se dalje nabrajaju nalaze se svi u južnoj Judeji. Međutim, Marulićevi epiteti za njih ne osnivaju se na historijskim razlozima, već na etimologiji, pravoj ili ne (Fućak): *božanska kuća* Betul: Beth-el = = domus Dei; *visoki* Ramot: *ram* = visok, *ramot* = mjesto na uzvisini; *čvrstih zidina* Jatir: *jether* = neosvojen, nerazoren dio; jak, otporan; **Sifmot što prezire smrt:** epitet nejasan, srodan (ili samo po zvuku sličan) glagol znači: plesti, stričí; *dionik teške žalosti* Eštemoa: epitet također nejasan; *bogobojazni* Jerahmeel: *jará* = bojati se, *el* = bog; *novčani* Keni: možda dovedeno u vezu sa *kaná* = kupovati, steći, posjedovati; *vječni trgovac* Rakal: korijen znači trgovca koji *obilazi* mjestima (stoga sam *improba* preveo »vječni«, imajući pred očima i dobro poznati primjer iz klasika

improba cornix: luda vrana — jer *neprestano* viče za kišom); Horma *na vrhu planine:* Horma u *Vulgati* = Rama, dakle isto što i Ramot; Atak *tužan što zgriješi:* sličan korijen znači: neobuzdan govor, (grijeh ?); *prijestolni* Hebron, *s gatanja na zlu glasu:* epitet *iugalis* (= jarmu navikao) prevodim kao *prijestolni* jer je David u njemu duže vrijeme stolovao; *s gatanja na zlu glasu:* to je bio veći grad, pa je u njemu vjerojatno bilo i gatanja... možda je inače koji događaj u Bibliji, neko gatanje ili slično, pjesnik doveo u vezu s Hebronom (Fućak). — 346: *gostinske veze:* to je u stvari institucija antičkoga društva. U Bibliji (1 *Sam* 30, 31) stoji samo: »i svim onim mjestima u koja je dolazio David sa svojim ljudima.« — 347: pjesnik opet zaboravlja da Jeruzalem nije još židovska prijestolnica jer ga još drže Jebusejci. — 351: nove epizode započinju se u antičkoj epici u pravilu na početku stiha, iako već u Homera ima nešto odstupanja od toga pravila, kakav je i ovaj primjer. — 383: *po običaju svog naroda:* Marulićev komentar. — 395: *bijah pod zastavom vašom:* i to je pjesnikov komentar. U Bibliji (2 *Sam* 1, 13) stoji samo: »Ja sam sin jednoga došljaka, Amalečanina.« — 416. i d.: ovi stihovi predstavljaju Marulićevu preradu glasovite Davidove tužaljke nad Šaulom i Jonatanom, pri čemu je najveći dio stihova (otprilike polovicu) posvetio Jonatanu. — 461: *razglobiti zglobove:* ovakav izraz za smrt datira od Homera. — 462: *krajevi donji:* tako, naravno, po antičkom vjerovanju jer se zamišljalo da se u podzemlju nalaze duše svih mrtvih, i dobrih i zlih. — 465: Odisej je, na primjer, u podzemlju želio zagrliti majku, ali mu se ona izmakla iz ruku nalik na sjenu. To isto događa se i Eneji kad želi zagrliti oca Anhisa. — 469. i d.: nakon antičkih reminiscencija pjesnik završava svoju viziju zagrobnoga života na katolički način: poslije izvjesnog boravka u Čistilištu, on i Jonatan, vjeruje, bit će preneseni u raj. — 477: *kružiti pogledom:* znak očaja i bespomoćnosti, kako se dalje objašnjava uspjelom razvijenom poredbom.

KNJIGA VII

Knjiga o Kraljevima II, 2—5 = 2 *Sam* 2—5, 10. — Stih 1: *kao vođa,* tj. kao Šaulov vojvoda ili kao vođa nezadovoljnika. — 3—8: druga invokacija; antički poduži ep mogao je imati više invokacija. Sadržajno, Marulićeva se osobitost sastoji u tome što u svakoj od njih uporno odbacuje antičku mitologiju. — 3: *boginje:* kako odmah veli, to nisu Muze, nego Harite (= Gracije), antičke božice dražesti, koje je pjesnik pretvorio u kršćanska božanstva. — 5: *božanstva Parnas-planine:* to je u prvom redu sam Apolon. — *Sestre helikonske* = Muze. — 6: Hesiod (*Teog.* 5. i d.) pjeva da se Muze kupaju u Permesu ili Hipokreni na Helikonu. *Božanske Harite:* izvještačena i neuspjela zamjena za Muze, jer su i Harite antička božanstva uza sve to što je pjesnik te Venerine pratilje nasilno nastanio na Jordanu. — 8: za početak novoga odlomka u sredini stiha isp. VI, 351. — 9: *odgovor:* David je naime upitao boga za savjet treba li da pođe u koji Judin grad, a on mu je odgovorio neka pođe, i to u Hebron (2 *Sam* 2, 1). Ovdje, u srcu svoga vlastitog plemena, nije imao David očekivati nikakav otpor protiv traženja svojih prava na prijestolje (Šarić). — 13: *četiriju otaca:* to su Adam, Abraham, Izak i Jakov, čija imena pjesnik navodi *in margine.* — 14: David je tada imao dvije žene: Nabalovu udovicu Abigajilu i Ahinoamu iz Jizreela. — 15: onih šest stotina ljudi iz svoje pratnje David je sada

raspustio i razaslao u manja mjesta u okolici Hebrona. — 16: *podložna Hebronu:* interesantno je navesti da se po jednom tumačenju (Noth, *Das Buch Josua,* Tübingen 1953[2]) Hebron shvaća kao »savez«, tj. savezni grad (Fućak). — 18: *po običaju:* tj. uz onakvu ceremoniju koja je u takvoj prilici uobičajena. — 20: time David ne postaje još kralj cijeloga Izraela, nego samo južnoga dijela — Judeje. — 21—25: perifraza »kad je već postao kralj«. — 23: *obli:* epitet rimskih pjesnika za vrat. — 28: *Bet-Šane:* »ureha« apostrofa. — 29: pjesnik »zaboravlja« da je malo prije (VI, 193. i d.) rekao da su ih spalili, a u stvari — kao i antički pjesnici — svjesno to čini jer ne želi da isti navod ponovi istim riječima; isp. i I, 224. — 30: *u rodnome kraju:* tj. sahranili su ih u svom gradu. Tek kasnije će David dati prenijeti njihove kosti u njihov rodni kraj, u zemlju Benjaminova plemena (XII, 405. i d.). — 33: *znakove mira:* to je bilo potrebno učiniti jer se Jabeš ne nalazi na teritoriju Judina plemena, koje je dotada jedino priznalo Davida za kralja. Davidu je pak pri stupanju na vlast bilo stalo da pridobije za se grad koji je bio osobito sklon Šaulu (isp. VI, 190). — 44: *dužnu hvalu:* na to se David smatrao obvezanim kao Šaulov nasljednik. — 49—50: *udes — bog:* svagdje se drugdje spominje ili jedno ili drugo, tj. ili po antičkom uzusu sudbina ili po Svetom pismu bog. — *Koji ste Judina roda:* Judino se pleme na ovome mjestu ne spominje u Bibliji. Pozivanje na nj nema ovdje pravoga smisla jer se Jabeš nalazi daleko na sjeveru, preko Jordana. — 53: Spasitelj se, naravno, ne spominje na ovome mjestu u Bibliji; to je tzv. *vaticinium ex eventu* (= proricanje nečega što se već dogodilo), što je također naš pjesnik preuzeo od svojih antičkih uzora. — 55—67: o nekom oduševljenju Jabešana i njihovu povoljnom odgovoru Davidu nema ni spomena u Bibliji. To je i razumljivo kad pjesnik sam malo dalje (85—86) kaže da je uz Davida pristalo samo Judino pleme, a sva su ostala izabrala za kralja Šaulova sina Ižbaala. — 64: *sveta kraljeva glava:* kralj je Jahvin pomazanik. — 69. i d.: ovo dijeljenje darova izmislio je pjesnik, vjerojatno prema onome koje se spominje u VI, 337. i d., a sa svrhom da bi istakao još jednu Davidovu vrlinu koju ovdje izrijekom spominje *in margine.* — 73: David dakle traži za se »samo« vlast. — 74: *Haribda* = lakomost — »ureha« antonomazija. — 74—76: imajući, vjerojatno, pred očima suvremenu stvarnost, pjesnik koristi priliku za jednu, njemu svojstvenu napomenu. — 77: *preslavni:* pjesnička hiperbola, jer Ižbaal se ničim osobito nije proslavio. Dapače nam se, po Bibliji, pokazuje kao slab i neodlučan vladar, zavisan u najvažnijim pitanjima od svoga vojvode Abnera, koji ga je i doveo na vlast (2 *Sam* 2, 8—4). — 83: *Vulgata* donosi Gešur, a hebrejski tekst Ašer, što je prihvatljivije. Ašer je naime jedno od sjevernih izraelskih plemena, a Gešur aramejsko kraljevstvo istočno od Jordana. — 86: *Judina kuća* = Judino pleme. — *Veliki dvor hebronski:* taj će se tek graditi, isp. knj. VIII. — 88: *uz povoljan dašak sudbine* = sretno, izraz uzet iz rimskih pjesnika. — 89. i d.: ovo je u stvari početak rata između sjevera i juga, između Izraela i Jude. — 91: *Joab:* ovdje se prvi put spominje taj slavni i vrlo uspješni Davidov vojskovođa. David sam, kao kralj, ne odlazi više u rat, osim u izuzetnim slučajevima. — 96—97: možda je njihova borba imala odlučiti o ishodu cijele bitke, kao dvoboj između Golijata i Davida. — 110: *poljana snažnih junaka:* tako *Vulgata;* hebrejski tekst »Polje bokova« (2 *Sam* 2, 16). — 123: *oplijeniti,* tj. ubiti i skinuti oružje s njega; izraz potječe iz antičkih pjesnika. — 128: neka su koplja imala šiljak na oba kraja. — 129: ovakvu pogibiju junaka spominje već Homer. — 133—135: i u Bibliji se veli za Asahela: »Bijaše brz u trku kao gazela u polju« (2 *Sam* 2, 18). — 162: *nadutim obrazima:* ovakva je slika bila draga rimskim pjesnicima. — 163: *moapske ravni:* kao krajnji

cilj Abnerova puta Biblija navodi Mahanajim, a taj se nalazi u Gileadskom gorju, dok je Moab područje istočno od Mrtvoga mora. — 167: *Ižbaale:* opet jedna apostrofa. — 171: hoće se naime reći da je palo devetnaest običnih boraca i brat vojskovođe Joaba. — 179—182: opet jedan dekorativni opis svanuća. — 192: *megarska polja:* za upotrebu atributa isp. I, 166. — 201: *sve su mu služile zvijezde:* isto što i »nebo mu je bilo sklono«. — 210: *olimpski kralj:* isp. I, 66. — 212—214: u Bibliji stoji i ovo: »Abner je malo-pomalo prisvajao svu vlast u Šaulovoj kući« (2 *Sam* 3, 6). A da se zaista osilio, dokaz je upravo taj njegov postupak. — 217: *dobročinstva:* u prvom redu to što ga je učinio svojim vojskovođom. — 218: ovaj stih, naravno, prepoznajemo kao dodatak moralizatora Marulića. — 226—227: ironiju je naš pjesnik također naučio od svojih antičkih uzora. — 233: već za Šaula Židovi su vodili dugotrajne ratove s okolnim narodima (1 *Sam* 14, 47—48). — 249: David je vrlo volio svoju prvu ženu — Šaulovu kćer Mikalu, jer mu je bila odana i spasila ga kad je Šaul poslao ljude da ga ubiju (III, 463. i d.). — 256: Benjaminovo pleme, razumije se, još se više trsio da privuče jer su iz njega bili Šaul i Ižbaal. — 271: u stvari, Mikalu je vratio Davidu sam Ižbaal (isp. 2 *Sam* 3, 15). Marulić svjesno pripisuje taj čin Abneru da bi ga prikazao što odanijim Davidu. — 272—275: o tome nema riječi u Bibliji. Marulić to napominje iz razloga da bi kao kršćanski pisac na tom mjestu upozorio na božju zapovijed »Ne poželi žene bližnjega svoga.«. — 277: *priljubljujući usta o usta:* ovdje je Marulić u stvari »realniji«: »utiskujući (svoja) usta(šca) u (njezina) usta«! — 279: *trijem:* najsjajniji dio dvora, određen za prijeme i svečanosti. — 291: drugim riječima, priznajem te za kralja. — 292: *pravovjerničkа,* tj. ostala židovska plemena. — 303: *pobiv hajduke:* u Bibliji stoji upravo suprotno: »I gle, Davidovi se ljudi s Joabom upravo vraćali sa četovanja, noseći bogat plijen« (2 *Sam* 3, 22). — 311: ova Joabova primjedba nije bez osnove: Sjever i Jug su još u ratu. — 324. i d.: *zločin:* Joab nije imao pravo na krvnu osvetu jer je Asahel pao u boju (Šarić). Tako isto taj čin komentira i pjesnik (360—364). David je pak bio obavezan da osveti svoga gosta, ali kako se bojao Joaba, zadovoljava se samo time da ga proklinje (Šarić); tek na samrti stavlja u zadatak svome nasljedniku Salamonu da ga ubije (1 *Kr* 2, 5—6). — 326—334: proklinjanja su i u Bibliji strašna; pjesnik tu nimalo ne pretjeruje. — *otac bogova i ljudi:* isp. I, 66. — 336: *vreće:* u *Juditi* »vrićišća« (II, uz st. 138). — 351—352: opet jedna efektna etička poenta. — 356—357: perifraza »prije zalaska sunca«. — 365: *Ižbaale:* apostrofa. — 368: *knjige starodavne:* u Bibliji (2 *Sam* 4, 1) stoji samo: »Klonuše mu ruke.« Ižbaal je u stvari morao biti zaprepašten jer ga je izdao očev i njegov vojskovođa, koji je sada i poginuo. U borbi s Davidom ostao je on tako bez svoga najjačeg oslonca, koji ga je svojevremeno doveo na prijestolje. — 375: *utekoše u Gitajim:* nisu to pobjegli oni, već prema Bibliji stvari stoje ovako: njihov otac Rimon bio je rodom iz Beerota (sjeverno od Jeruzalema); to mjesto pripada Benjaminovu plemenu. Prije dolaska Židova u Obećanu zemlju u Beerotu su stanovali Kanaanci koje je po osvojenju zemlje osvajač Jošua poštedio. Kasnije je Šaul prekršio Jošuinu zakletvu i poklao te Gibeonce, a oni koji su umakli krvoproliću sklonili su se u Gitajim; isp. *Jš* 9, 16—18 i 2 *Sam* 4, 2—3. Kako vidimo, Marulić je ovdje vrlo slobodno preradio navode Biblije. — 383: *krvavim rukama . . . :* ovakav grubi realizam naučio je naš pjesnik od svojih rimskih uzora. — 391: *cijelo kraljevstvo:* dakle, pored južnoga — Jude i sjeverno — Izrael. — 393—396: za ekskurse ovakva sadržaja isp. III, 264. — 397: *ozlovolji:* to više što ga je Ižbaal (prema Bibliji) zadužio time što mu je vratio ženu Mikalu. — 411: *svetu glavu:* kao kralj sjevernih izraelskih plemena Ižbaal je također Jahvin pomazanik. — 420—421: jedna od značajki Marulićeve umjetnosti jest i to da se često predaje dekorativnom opisu prirode i ondje gdje to ne bismo očekivali: pri spominjanju ovakvih jezivih događaja. — 423: zaista je David bio plemenit prema Ižbaalu, a ovim mu je činom iskazao najveću moguću počast. — 425: *prvake:* tj. plemenske starješine da ga izaberu za kralja cijeloga Izraela. Bio je još, doduše, živ Jonatanov sin Meribaal (IX pjevanje, početak), ali taj nije mogao pretendirati na prijestolje jer je bio bogalj i nesposoban za vladanje. — 429: David je iz Judina plemena, a Juda je bio sin patrijarha Jakova; ostala se židovska plemena također zovu po Jakovljevim sinovima. — 434: *kralj bogova:* isp. I, 66. — 444: *cimbale* i dr.: tako narod i na drugim mjestima u *Davidijadi* pokazuje svoju radost i oduševljenje. — 447—448: iako Marulić nije prijatelj narodnoga kola, ipak ne može a da ga u takvoj prilici ne spomene. — 450—452: *zvijezde se smiješiše, pučina morska, zemlja:* ovakve slike, koje za današnji naš ukus i ne djeluju estetski osobito uspjelo, u antičkih pjesnika nisu bile rijetke te su postale formulom da bi se izrazila naklonost bogova u povodu kakva važnog događaja. Vjerojatno zbog toga dolazi ovdje do višekratnog ponavljanja glagola »smiješiti se«. — 454—460: ovdje Marulićeve riječi umnogome podsjećaju na izvještaj našega narodnog pripovjedača. — 464: Jebusejci, stanovništvo predizraelskoga doba, održali su se u gornjem dijelu Jeruzalema, koji su veoma utvrdili i smatrali ga neosvojivim. Stoga su iz obijesti skupili odasvud ljude slijepe i hrome govoreći da su i oni dovoljni za obranu njihova grada. Poslovica koja se navodi u st. 475 nije danas dovoljno razumljiva; možda se odnosi na same Jebusejce (Šarić). — 477. i d.: etimologiziranje bilo je omiljeno u antičkih epika još od Homerovih vremena. Za Jebus = Jeruzalem isp. *Jš* 18, 28 i *Suci* 19, 10. — Jeruzalem u stvari znači »grad (boga) Šalima« (Šarić). — 487—488: *bog/bog:* anadiploza.

KNJIGA VIII

Knjiga o Kraljevima II, 5—8 = 2 *Sam* 5, 11—8. — Stih 1: *Hiram:* riječ je o onome istom kralju koji se spominje i za Salamona (1 *Kr* 5, 15). — 10: Marulić ispravno komentira taj događaj: Davidu koji je bio okružen neprijateljskim plemenima i te kako je dobro došlo, pogotovu u prvo vrijeme njegove vladavine, prijateljstvo s tako moćnim susjednim kraljevstvom. — 12. i d.: slijedi poduži dekorativni opis Davidova kraljevskog dvora, koji je prikazan kao suvremena velikaška palača s nekim primjesama rimske bogataške kuće. U Bibliji nema nikakva opisa, već samo kratak izvještaj: »Tirski kralj Hiram posla k Davidu izaslanstvo i cedrova drveta, tesara i zidara, koji sagradiše dvor Davidu« (2 *Sam* 5, 11). — 15: *žbuka:* u Davidovo doba, naravno, anakronizam. — 16: *strop:* sa pregracima (*lacunar*), isp. V, 13. — 16—17: *krov, crepovi, žljebnjaci:* iz toga se vidi da krov palače nije zamišljen kao ravan, kakav je onaj u istočnjačkih kuća koji je služio i kao terasa (IX, 184). — 19: *bunari:* riječ je, očito, o cisternama. — 21: *lukovi svodni:* ni tehnika lukova nije bila poznata u Davidovo doba. — 22: *sjenast* je svod jer na njemu nije bilo prozora, pa je bio mračan. — 25: *frigijski ofit* u starini se smatrao najkvalitetnijim; za upotrebu atributa isp. I, 166. — 26—27: *mogao si se diviti:* isp. I, 183. — 27: *učeni umjetnik:* taj će naziv dobiti pjesnici i umjetnici tek u helenističko doba. — 30: ovakva posizanja u daleku budućnost pjesnik je također naučio od svoga učitelja Vergilija: Eneja u

podzemlju (*En* VI) ne susreće samo bivše junake i svoje poginule rođake nego vidi i daleke potomke. — 32: *meko:* to je bio tek Praksitelov pronalazak kojega pjesnik izrijekom spominje u st. 52. — 34: *držao bi:* isp. I, 183. — 43: *slike:* poznato je da je Marulić bio i vrstan slikar (njegov biograf, Franjo Božićević-Natalis veli za njega: *pingebat ut Apelles*), ali nam se nijedna njegova slika nije sačuvala. Stoga nam je to dragocjeniji slijedeći opis slika u Davidovoj palači, u kojima pjesnik pokazuje onu istu sklonost k realističkom pejzažu koju smo mogli zapaziti i u njegovim razvijenim poredbama. Ali kao kršćanski pisac Marulić ne zaboravlja spomenuti ni likove svetaca. — 76—77: ova četvorica bili su sinovi Bat-Šebini (1 *Ljet* 3, 5—8). — Samo Salamonov epitet ima historijsko opravdanje i etimološki je točan (*Salamon* = čovjek mira), dok epiteti ostalih Davidovih sinova nemaju osnove u Bibliji niti im je etimologija točna: *Jafija* = neka ga Jahve rasvijetli, *Elišua* = bog je slušao, *Eljada* = moj bog spoznaje, *Elifelet* = moj bog je spasenje (Rebić). — 84—86: ispravan Marulićev komentar slijedećega biblijskog navoda: »Kad su Filistejci čuli da su Davida pomazali za kralja nad Izraelom, izidoše svi da se dočepaju Davida« (2 *Sam* 5, 17). — 87—88: hrabrost kojoj nedostaje uma ne bi Platon označio kao hrabrost! No humanizam mnogo bolje poznaje antičku poeziju nego filozofiju, od koje — kao ideološki opasne — kršćanski pisci osobito zaziru. — 95: Filistejci su dakle prodrli do pred Jeruzalem. — 96: *vojsku i čete:* u antičkom se heksametru — prema Homerovu uzoru — drugim polustihom često nadopunjuje, precizira ili na malo drugačiji način kazuje ono što je rečeno prvim polustihom; tako i ovdje. — 113: *razdvojeni dušmani*: u stvari »Gospod prodora« (Šarić). — 123—124: toga se principa David uvijek striktno pridržavao ne želeći nikad poduzimati ništa dok ne dobije Jahvin pristanak za akciju. — 127: mjesto krušika, što ima Marulić prema *Vulgati,* izvorni tekst spominje lokalitet Bekajim. — 128: *svoje:* tj. vojnike, ljude. Ovakvu istu upotrebu zamjenice »svoj« poznaje dobro, na primjer, već Cezar. — 143: *dar:* Jahvin dar Izraelu. — 144: *Gibeon:* na ovome mjestu to je u stvari Kirjat Jearim, nešto istočnije od Gibeona. — 145: *šator:* to je *sveti šator,* isp. o njemu *Izl* 26. — 146: izrada *kovčega zavjetnog* opisana je u *Izl* 37, 1—9. — *Učeni Besalel*: isp. bilj. uz stih 27. — 147—148: *umijećem Atene ně:* opet jedna pjesnikova primjedba na račun antičke mitologije. — 157: *procvjetali štap Aronov:* isp. *Br* 17, 16—23. — 164. i d.: neprilike Filistejaca s kovčegom spominju se u 1 *Sam* 5. — I ovdje dakle Marulić odstupa od redoslijeda izlaganja događaja po Bibliji; ovaj put čini to zato da bi čitaoca upoznao s interesantnom prethistorijom događaja o kojem je ovdje riječ. — 172. uvidom u latinski tekst lako je zapaziti da je Marulić, u duhu svoga vremena, ovdje mnogo drastičniji. — 181: Bet Šemeš je u Judeji, dakle, dok kovčeg nisu vratili Židovima. — *Gibeon* je i ovdje Kirjat Jearim. — 186: kovčeg saveza Jahvino je prebivalište. — 189: *bikovi,* u st. 201 volovi; tako, vjerojatno, varijacije radi, jer pjesnik ne vodi, očito, računa o tome da su bikovi nepodesni za vuču. — 193: *gospodar bogova i ljudi:* isp. I, 66. — 194: na ovom se mjestu spominju u Bibliji citre i harfe; barbit je grčko glazbalo. — 195: *napete:* ovaj epitet ne odgovara cimbalama, nego bubnjevima. — *Nadutih obraza:* isp. VII, 162. — 209: *Jupitrov flamin:* ovdje isto što i vrhovni svećenik. — 221: *gore u dvore:* na Sionu. — 223: *unutar ograda svojih:* isto što i na svoj posjed. — 225. i d.: da ne bude nezgode kao prošli put sa Uzom, kad su kovčeg vozili svjetovnjaci na kolima, sada će to učiniti sami leviti (Šarić). — 233—234: *grad Davidov* = Sionska tvrđava (2 *Sam* 5, 7). — 234—235: *sa visokih gledajuć' kula:* reklo bi se da Marulić ovim detaljem slika Mikalu kao srednjovjekovnu gospu. No i taj izraz nalazimo u Vergilija, koji u jednoj prilici sličnim riječima govori o kartaškoj kraljici Didoni (isp. *Eneida,* IV, 410); u Bibliji stoji samo: »... Šaulova je kći Mikala gledala kroz prozor« (2 *Sam* 6, 16). — 243: *otac bogova i ljudi:* isp. I, 66. — 244: *sveto mjesto:* sveti je šator u stvari bio podijeljen na dva dijela: prednji — na svetinju, i na stražnji — na svetinju nad svetinjama; u tom se dijelu nalazio kovčeg zavjetni (*Izl* 26, 33—34). — 248: za žrtve paljenice u Židova isp. *Lev* 1. — 262: *lakrdijaš:* Marulić ovdje uzima primjer iz svog vremena; Biblija nema takvu usporedbu. — 263: *u službinskom ruhu:* Mikala pretjeruje; David je naime, kako smo čuli, skinuo sa sebe kraljevski plašt da bi mogao lakše plesati pred kovčegom zavjetnim. — 279: *vladar što obrće zvijezde:* i to je u stvari antički Jupiter, isp. I, 66. — 303—306: opet jedna perifraza za »večer«. — 310: *pusti:* iz sužanjstva, isp. *Izl* 11. — 313: *znaci puta:* isp. *Izl* 13, 21—22. — 315—316: *kožni šator:* »Zatim naprave pokrov za Šator od učinjenih ovnujskih koža, a povrh njega drugi, od finih koža« (*Izl.* 36, 19). — 339: *sudba:* u Bibliji, naravno, Jahve. — 340: na ovome mjestu ne spominje se u Bibliji Judino pleme, već samo Davidova kuća (2 *Sam* 7, 16). Stoga mi se čini da pjesnik ovdje ima pred očima prije ovaj citat: »Od Jude žezlo se kraljevsko, ni palica vladalačka od nogu njegovih udaljiti neće dok ne dođe onaj kome pripada — kome će se narodi pokoriti« (*Post* 49, 10). — 342—344: perifraza za »jutro«. — 361: o tome događaju isp. *Izl.* 14, 15—31. — 366: *medeni dažd:* isp. *Izl* 16. — 367: *voda iz mramora:* isp. *Izl* 17. — 385. i d.: ovaj detalj s Kerubinima ne spominje se na ovome mjestu u Bibliji; bit će da ga je pjesnik, u svojoj vjerskoj gorljivosti, prenio odrugud. — 393—395: mjesto danka navodi Biblija važniji podatak: jaki Gat pada u židovske ruke (2 *Sam* 8, 1). — 396—399: po Bibliji Moapci su mnogo lošije prošli: »Porazi i Moapce i izmjeri ih uzicom: dvije uzice odmjeri onih koje treba pogubiti, a jednu punu uzicu onih koje treba ostaviti na životu« (2 *Sam* 8, 2). — 400: dakle, s istoka pošao je na sjever, gdje je Eufrat (u Bibliji samo »Rijeka«) predstavljao krajnju granicu Obećane zemlje. — 401—405: lijep i geografski točan opis Eufratova tijeka. — 414: *nikakva druga žalost:* kao prije spomenute Moapce. — 415: *četveroprezi* = bojna kola u Bibliji (2 *Sam* 8, 4). — 419: *Jošua:* isp. o tome *Jš* 11, 6—7. — 420: *da ne smatraš:* isp. I, 183. — 422—442: ne znajući zašto je to David učinio, Marulić daje neke religiozne i moralizatorske, zakučaste i slabo razumljive napomene, kojima nastoji objasniti duhovno značenje toga Davidova postupka. Međutim, moderni komentatori smatraju da je David dao osakatiti neprijateljske konje zato što konji tada još nisu služili za jahanje, nego za vuču bojnih kola, a ta Židovi nisu upotrebljavali. Stoga su konji Davidu bili nepotrebni (Šarić). — 424: *presijeca:* pregnantno, mjesto: »kažemo da presijeca«; tako se pjesnik često izražava u svom alegorijskom pogovoru. — 443: *pobjedni znaci:* takav pobjedni stup zabadala je u stvari grčka vojska na bojištu odmah poslije pobjede. — 451: *sudbina:* u Bibliji Jahve. — 462: *kotlići:* reminiscencija, vjerojatno, iz Homera; riječ je u stvari o mjedenom sudu za pranje ruku i nogu. U Bibliji se na tom mjestu ništa određeno ne spominje: »Hadoram donese srebrnih, zlatnih i tučanih predmeta« (2 *Sam* 8, 10). — 465: *onaj skup promatrača:* tj. svi oni koji su se u toj prilici našli na okupu i to promatrali. — 476: *budući hram:* koji će Jahvi sagraditi Salamon. — 472: *kraljevu* = Davidovu. — 480: *Sarvijin sin:* Joab se nikada ne zove po ocu, kako je inače običaj, nego uvijek po majci; to zato što njegov otac možda nije bio Izraelac ili se, spominjući majku, koja je bila sestra Davidova, htjelo ukazati na njegovo časno podrijetlo (Šarić). — 489: za Seraju kaže se u Bibliji da je bio državni pisar, a za Benaju (490) da je zapovijedao Kerećanima i Pelećanima, tj. bio je zapovjednik Davidove tjelesne straže (2 *Sam* 8, 17—18).

KNJIGA IX

Knjiga o Kraljevima II, 9—12 = 2 *Sam* 9—12. — Stih 1: *ondje:* u Bibliji jasnije: »A bijaše u Šaulovoj kući sluga po imenu Siba« (2 *Sam* 9, 2). — 3: David naime pita za direktne potomke Šaulove jer onih drugih bilo je svakako više, a neki se od njih spominju u XII, 364. i d. — 9—11: o tome je bilo riječi nešto ranije u Bibliji (2 *Sam* 4, 4), ali tada pjesnik taj podatak nije naveo. Za takva odstupanja od biblijskoga predloška isp. VI, 76. — 12: *slavnog Makira*: ovaj epitet nema stvarnih, ni historijskih ni etimoloških osnova (*makir* hebrejski znači *kupljen* — Rebić); dodatak je to dakle samoga pjesnika. — 14: *prag* u značenju *kuća* vrlo je česta sinegdoha u Bibliji. — 25-27: David mu dakle vraća obiteljski posjed i obećava mu doživotno uzdržavanje na kraljevskom dvoru. — 42: i perifraze za brojeve česte su u antičkih pjesnika. — 46: *Cererin dar* = žito. — 51—54: o Sibi isp. XI, 6. i d. — 57—59: o Nahaševoj usluzi Davidu u Bibliji se ne kaže ništa određeno: »Želio bih iskazati ljubav Nahaševu sinu Hanunu, kao što je njegov otac iskazao meni« (2 *Sam* 10, 2). — 62—63: drugim riječima, da mu izraze sućut. — 65: *dokazi ljubavi:* vjerojatno su to vrijedni darovi, kakve je, na primjer, hamatski kralj Tou poslao Davidu (VIII, 456. i d.). — 78—80: obrijati bradu i skratiti kome haljine bila je najveća moguća uvreda, a u ovom slučaju isto što i izazov na rat (Šarić). — 81—84: nakon izvjesnog broja stihova čitalac se navikne na ovakve Marulićeve refleksije, pa ih u određenim prilikama upravo očekuje. — 105—106: u Bibliji situacija je jasnije dana: »Amonci izidoše i svrstaše se u bojni red pred gradskim vratima, dok su Aramejci... stajali zasebno na polju« (2 *Sam* 10, 8). — 109—111: Joab je dakle izabrao taktiku koju su u takvoj prilici osobito vješto Rimljani primjenjivali. — 112: *za zidine svetoga grada* = Jeruzalem. — 118: *klin:* to je u stvari vrsta rimskoga zatvorenoga bojnog reda. — 122: *u obližnje zide:* bili su svrstani pred gradskim vratima (isp. bilj. uz st. 105). — 123: *pobjedni stup:* o tome, naravno, nema riječi u Bibliji; pjesnik i ovdje zamišlja židovsku vojsku kao da je riječ o rimskoj. — 133: *na plićacima:* u Bibliji se to posebno ne spominje jer židovska vojska za drugačiji prijelaz preko rijeke nije ni znala; međutim, Cezar to ne bi propustio da spomene jer je rimska vojska u njegovo vrijeme posve svladala tehniku brze izgradnje mosta. — 135: *vladareve* = = Davidove. — 145—148: ovu lijepu poredbu s hrastom i junakom znamo već iz Homera. — 160—162: tako Marulić, vjerojatno, rezonira jer je ovdje riječ o poganima, pa njihovu borbu protiv pravovjernika Davida smatra uzaludnom. — 163—167: vrlo lijepa perifraza ljeta, koju je pjesnik inventivno osvježio vrlo živim, a nama bliskim, detaljima. — *Kleonski* = nemejski; za upotrebu atributa isp. I, 166. — *Lav* = zviježđe lava. — 168: *u rat:* to je nastavak rata s Amoncima koji je (st. 123) zbog zime bio prekinut (Šarić). — 178: Marulić nikako ne podnosi nerad. U svojoj pjesmi *In somnum diurnum* (Protiv dnevnoga sna), upućenoj Franji Martinčiću, izrijekom veli: *Otia detestor* (st. 13) — Mrzim nerad... — 181—182: opet jedna perifraza za »podne«, tradicionalno koncipirana. — 184: *terasa:* krov je na istoku obično ravan i veoma zgodan za počinak noću jer je tu i ljeti hladno i zračno (Šarić); isp. i 1 *Sam* 9, 25—26: »... prostriješe Šaulu na krovu. I on leže na počinak«. — 187: *snježno bijela put:* antički pojam ljepote, posve usvojen od humanističkih pjesnika. — 188: *ako je... vjerovati:* isp. I, 317. — 196: *Bat-Šeba:* u Marulića isto se naziva Urijina žena Bat-Šeba i grad na krajnjem jugu Judeje Beer Šeba (razlika je samo

u tome što prvo ime deklinira dijelom po grčkoj deklinaciji: Bersabe, Bersabes, Bersaben). Odatle je razumljivo što u pogovoru (IX) etimološki povezuje jedno ime s drugim. — 203: Marulić je ovdje nešto realniji, grublji (*commixto semine!*). — 209: nikakvi se saveznici ne spominju u Bibliji. Marulić i ovdje, vjerojatno, zamišlja židovsku vojsku kao rimsku, u kojoj su se nalazile i čete saveznika. — 213: po antičkom vjerovanju noć se spušta s planine Olimpa. — 236: *dok možeš*, tj. dok si na odsustvu. — 239: *kožnata pokrivala:* isp. VIII, 315. — 240: dakle, i kovčeg zavjetni bio je tada ponesen u rat. — 263: niži ne smije otići kad ga je volja, već biva otpušten i sa gozbe! — 268—269: dekorativan opis jutra u tradicionalnom stilu. — 280: *klinasti bojni red:* isp. st. 118. — 282: Urija dakle nije bio običan Davidov vojnik, već, iako nije bio Izraelac, oficir. — 283: *život mu, oružje uze:* i taj je izraz uzet iz klasika: u Homera je običaj da se ubijenom neprijatelju odmah skida oružje. U Bibliji naprotiv Filistejci to čine poraženim Židovima tek sutradan (1 *Sam* 31, 8—9). — 286: *k sjenama tužnim:* antički čovjek ne govori o rajskoj sreći, već o tužnom životu poslije smrti (tako, na primjer, Ahilej u Homera, *Od.* XI, 488. i d.). — 294: *dvojbeni rat:* epitet antičkih pjesnika, koji rat tako nazivaju stoga što pobjeda u njemu pripada sad jednima, sad drugima (isp. st. 307—308). — 321: vrijeme žalovanja trajalo bi obično sedam dana (Šarić). — 323: *javno:* jer mu je postala žena. — 333: *bez ijedne pare u škrinji:* pjesnikova dopuna, anakronizam; isp. II, 54. — 330—340: ova lijepa parabola još je ganutljivija u Bibliji (isp. 2 *Sam* 12, 3: »A siromah nemaše ništa osim jedne jedine ovčice koju bijaše kupio. Hranio ju je, i ona je rasla kraj njega i s njegovom djecom; jela je od njegova zalogaja, pila iz njegove čaše; spavala je na njegovu krilu: bila mu je kao kći.«). — 350: *migom:* kao antički Zeus. — 361: na ovome mjestu ne spominje se rat s dušmanima u Bibliji, već se kaže da se nikada više neće okrenuti mač od Davidova doma (2 *Sam* 12, 10). Taj dakle navod pjesnik ili nije dobro shvatio ili ga je namjerno preinačio. Moderni naime komentatori ukazuju na to da su trojica Davidovih sinova umrla nasilnom smrću: Amnom, Apšalom i Adonija (Šarić). — 363: to će učiniti njegov vlastiti sin Apšalom. — 368: *učite:* interesantno je spomenuti da se Marulić u ekskursima ovakva, religioznog sadržaja obraća *čitaocima*, a drugdje — po uzoru na antičke pisce — *čitaocu:* stoga u jednoj prilici upotrebljava plural, u drugoj singular. — 370: *propast vječite smrti* = pakao. Tako Marulić u kršćanskom duhu mijenja starozavjetne riječi: »Jahve ti oprašta tvoj grijeh: nećeš umrijeti« (2 *Sam* 12, 13). — 374: zbog preljuba i umorstva David je zaslužio smrtnu kaznu (*Lev* 20, 10: »Čovjek koji počini preljub sa ženom svoga susjeda, neka se kazni smrću«; *Lev* 24, 17: »Ako čovjek zada smrtan udarac drugome, mora se smaknuti.«), ali kako se pokajao, kazna mu je djelomično oproštena: mjesto da sam umre, umrijet će dijete rođeno iz njegove grešne veze s Bat-Šebom (Šarić). — 410: pjesnik ponovno ističe kršćansku vrlinu poniznost, koja se na ovome mjestu u Bibliji ne spominje. — 418: *vladar olimpskih vrha:* isp. I, 66. — 427. i d.: imajući pred očima obrazovane renesansne vladare svoga vremena, pjesnik je na svoju ruku učinio proroka Natana Salamonovim pedagogom, o čemu, naravno, u Bibliji nema ni spomena. — 430—434: sličnu misao izriče pjesnik i u *Evangelistariju*, gdje kaže da je bolje odabrati *probitatem sine doctrina quam sine probitate doctrinam* (citiram prema Kombolu, *Pov. hrv. knjiž.*, Zagreb 1961², str. 84). — 441: *sprave ih tuku:* opet jedan anakronizam; tako naime osvaja neprijateljski grad rimska vojska. — 443—445: iz Biblije se može zaključiti da je Joab osvojio donji dio grada (»uz vodu« — 2 *Sam* 12, 27), a tvrđavu

ima osvojiti David, da njemu, kao kralju, a ne Joabu pripadne slava osvojitelja. — 454: *neznabožački vladari:* to su ovdje amonski kraljevi. — 458—460: ovakav tekst donosi *Vulgata*. Međutim hebrejski tekst navodi da je David stavio narod da radi kod pila i da ga je upotrijebio za rad u ciglanama (2 *Sam* 12, 31). — 461—462: ovi stihovi predstavljaju pjesnikov komentar *Vulgatinih* navoda.

KNJIGA X

Knjiga o Kraljevima II, 13—15 = 2 *Sam* 13—15. — Stih 1. i d.: ekskursima ovakva sadržaja Marulić obično zaključuje opis kakva važnog događaja; ovdje je međutim takva refleksija izuzetno upotrijebljena kao uvod u nov odlomak. — 8—13: treća invokacija! — 14: *Maaka:* David se njome oženio za svoga stolovanja u Hebronu (VII, 203). — 15: *ponajljepša:* pjesnik započinje priču kao naš narodni pripovjedač želeći da odmah posebno istakne osobu o kojoj će biti govora. Biblija je i ovdje mnogo suzdržanija: »Davidov sin Apšalom imao je lijepu sestru po imenu Tamaru« (13, 1). — 17—18: Amnona je Davidu rodila Ahinoama, pa mu je prema tome Tamara bila polusestra. — 21. *ružna ljubav:* svako općenje i svaku ženidbu sa sestrama, pa i polusestrama zakon je zabranjivao (*Lev* 18, 9, 11; 20, 17; *Pnz* 27, 22 — Šarić). — 22—23: neudane djevojke bile su odsječene od svakog općenja, pa je bilo gotovo isključeno da im se tko približi od muških (Šarić). — 26—29: pri živom opisu Marulić i drugdje vrlo rado upotrebljava prezent; isp. i Badalić, *o. c.*, str. 25. — 29—30: *amantes, amentes!* — 41—42: u Bibliji Amnon samo veli: »Zaljubljen sam u Tamaru, sestru svoga brata Apšaloma« (2 *Sam* 13, 4). U opisu Amnonovih ljubavnih muka (isp. i st. 2—29) pjesnik je mogao imati pred očima već gotove izraze u rimskih pjesnika, posebno elegičara, ali smatram da nije isključen ni izvjestan utjecaj suvremene svjetovne lirike na nj; isp. i II, 130. — 60: *Jonadabe:* apostrofa. — 62: *pamet gleda na konac: Quidquid agis, prudenter agas et respice finem!* — 67: korisno je dakle ono što je pravo i što je slobodno činiti. Ovdje je pjesnik mogao imati pred očima sadržaj Ciceronova filozofskog djela *De officiis*, i to njegovu treću knjigu u kojoj se posebno govori o sukobu ćudorednosti *(honestas)* i koristi *(utilitas)*. — 83: *pravo čestita braka:* spominjanje braka na ovome mjestu jasnije je u Bibliji; naime, da bi se obranila od Amnona, Tamara mu konačno veli i ovo: »... govori s kraljem: on me neće tebi uskratiti!« (2 *Sam* 13, 13). — 91—92: ovo je pjesnikov komentar prethodnih stihova. — 104—125: ovdje je Marulić vrlo lijepo razradio (etičkim napomenama) kratak Apšalomov odgovor sestri Tamari (2 *Sam* 13, 20), a njegovo je raspoloženje vrlo dobro ocrtao jednom od najefektnijih razvijenih poredaba u *Davidijadi*. — 130—157: slijedi duga moralna pouka pjesnikova koji ovaj težak grijeh Amnonov nije mogao ostaviti bez komentara. Do pravilnoga i strogog odgoja djece Maruliću je osobito stalo (isp. i IX, 430—437, XIII, 211—213). — 148. i d.: o svećeniku Eliju i njegovim sinovima isp. 1 *Sam* 2, 12—4, 18. — 157: tako je loš primjer Amnonu bio sam njegov otac David, koji je učinio preljub s Urijinom ženom Bat-Šebom. — 158—161: perifraza »poslije dvije godine«, sastavljena u duhu antičkih pjesnika: sunce je dvaput obašlo zemlju (antički pjesnik reći će radije: Olimp), a to se vidi po tome što je već drugi put stiglo do istoga zviježđa (ovdje su to ebalska braća = Kastor i Poluks = Blizanci). — 164: *strići ovce:* isp. IV,

322. — 165—167: *locus amoenus:* isp. III, 391. — 168: *državne brige:* u Bibliji David odgovara mnogo skromnije: »Ne, sine, nećemo doći svi, da ti ne budemo na teret« (2 *Sam* 13, 25). — 174: *posjedaše:* imajući pred očima kako su se Rimljani gostili, Marulić u stvari veli »polegoše«. — 175—179: ponovno jedna pjesnikova uspjela slika pijana čovjeka. — 221: Talmaj je bio Apšalomov djed po majci. — 226: *žena iz Tekoe:* inače nepoznata. — 237: *pade*, tj. mrtav. — 242: zakon (*Br* 35, 19; *Pnz* 19, 12—13) u ovom slučaju dopušta rođacima krvnu osvetu (Šarić). — 230—250: ovako vješto sastavljene priče (kakva je bila i ona u IX, 330. i d.) karakteristične su upravo za Bibliju; Marulić je i jednu i drugu u cijelosti preuzeo, ali ih je retorički znatno dotjerao. — 276: *narod je svjedok:* pjesnik želi reći da je narod bio prisutan kod izricanja ove Davidove presude; Biblija taj detalj ne spominje. — 281—282: *Bileam:* o događajima koji se u vezi s tim gatarom ovdje spominju isp. *Br* 22. — 283—287: o tome događaju u Kani Galilejskoj isp. *Iv* 2, 1—11. — 285: *po božjem nalogu* = = Kristovom. — 294: *Apšaloma:* u antičkom je heksametru pretposljednja stopa u pravilu trosložna (daktil), a u izuzetnim slučajevima može biti i dvosložna (spondej). Smatram da je tu crtu antičkoga stiha moguće sačuvati u našem prijevodnom heksametru, pogotovu u primjerima kakav je naš, naime kad kraj stiha zaprema četverosložna riječ s akcentom na prvom slogu. Jer tada se ona u nas ritmički normalno dijeli na dva troheja: *Apša — loma*. Za takvo pak dijeljenje četverosložnih riječi unutar stiha, ispred središnje cezure, ima mnoštvo primjera već u Maretićevim prijevodima klasika. — 321: *blagosloveni:* takav epitet daje pjesnik Jeruzalemu, vjerojatno, zbog Kristova dolaska u nj. — 325—326: Apšalom ne smije ostaviti svoga stana; kralj ga udari stalnim kućnim zatvorom (Šarić). — 331, 387: *snježno bijela* put i *bijeli* vrat dobro su poznati epiteti u antici, a humanistički ih pjesnik rado usvaja. — 329—332: u Bibliji se, doduše, veli da u svemu Izraelu nije bilo čovjeka tako lijepa kakav je bio Apšalom (2 *Sam* 14, 25), ali se njegova ljepota potanje ne opisuje. — 333—334: *Partenopej, Nirej:* oba su junaka bila pojam muške ljepote u antici. — 369: *osmjehne:* za upotrebu toga glagola isp. VII, 450. — 389—390: drugim riječima, prevelik je Apšalom bio grešnik a da mu je očev blagoslov mogao koristiti. — 397: *kola:* i to je već bio znak oholosti i njegovih pretenzija jer je to bio običaj drugih istočnih naroda. — 398: *oružje za rat:* ne spominje se u Bibliji. — *Konjicu:* na ovom mjestu spominje je *Vulgata*, dok hebrejski tekst navodi kola i *konje*, i pedeset ljudi koji su trčali pred njim (2 *Sam* 15, 1). — 399: *podatna srca puka:* tako o narodu govore antički pisci. — 405: *puk i narod:* tako se u stvari izražavaju rimski pisci koji dobro razlikuju niže društvene slojeve (*plebs*) od cjelokupnoga punopravnog naroda (*populus*). — 409—410: Ovaj je podatak uzeo pjesnik iz *Post* 49, 29—31 i 50, no Adamovo je ime dodao proizvoljno. Da je ovdje zaista riječ o Hebronu, vidi se iz *Post* 23, 19. — 411—413: ovi stihovi predstavljaju u stvari pjesnikov komentar Davidova kratkog odgovora Apšalomu: »Idi u miru!« (2 *Sam* 15, 9). — 414: *dvjesta vojnika:* u Bibliji se, naprotiv, veli da su to bili Apšalomovi uzvanici, koji su iz Jeruzalema bezazleno pošli, ne znajući što se sprema (2 *Sam* 15, 11). — 422: u Bibliji je Ahitofel Davidov savjetnik (2 *Sam*, 15, 12). — 438—440: pjesnik zaboravlja da je Natanove riječi na drugom mjestu (IX, 361. i d.) drugačije objasnio! — 454: Gat se već nalazi u židovskim rukama; isp. VIII, 393 (bilj.). — 455: *vraćahu se:* ne kući u Gat, već su odlazili iz Jeruzalema u koji su svojevremeno bili došli. — 484: *na rijeci Kidronu:* tako pjesnik, a u stvari Kidron je potok. — 506: *sveto pismo:* ovdje, naravno, nije riječ o cijelom, Levijevu,

plemenu, već o svećenicima koji su se birali iz njega — o levitima. — 508: *bos i pješice:* u znak žalosti i pokore; inače židovski kralj jaše na mazgi (isp. 1 *Kr* 1, 33). — 515—516: kako je Ahitofel dobro poznavao prilike, David se bojao savjeta što bi ga taj mogao dati Apšalomu (Šarić). — 517—518: o Hušajevu odnosu prema Davidu ne kazuje se u Bibliji ništa potanje, već samo da mu je bio prijatelj (2 *Sam* 15, 37).

KNJIGA XI

Knjiga o Kraljevima II, 16—19 = 2 *Sam* 16—19, 15. — Stih 6—7: *Siba/Siba:* opet jedna anadiploza. — 11: *kinifsko stado* = koze; za upotrebu atributa isp. I, 166. — 12: *rumen hljeb:* taj epitet nalazimo već u rimskih pjesnika. — 14: *sita:* vrsta biljke koja se upotrebljava za rečenu svrhu. — 36—44: etički ekskurs kojemu je osnova antička deviza: *Audiatur et altera pars!* — 48: Šimej se baca kamenjem na Davida da se tako, po običaju na Istoku, naruga kralju koji bježi (Šarić). — 50: *vladaru okrutna srca:* u Bibliji »krvniče« (2 *Sam* 16, 7), što neki tumače da ga Šimej optužuje za ubojstvo Šaulova sina Ižbaala (Šarić). — 60: pas je jedna od najprezrenijih životinja na Istoku (Šarić). — 89—90: ovim se riječima Hušaj tobože stavlja u službu Apšalomovu. — 91—94: opet jedna efektna razvijena poredba! — 106: *dodirom:* Marulić je i ovdje grublji, realniji: »pritiskom«! — 109: *Ahitofele:* »ureha« apostrofa. — 110. i d.: etički ekskurs poznata sadržaja: ljudi su se oduvijek tako tješili. — 115: *otvoren krov:* isp. IX, 184. — 125: *dvadeset:* vjerojatno *metri causa* — u Bibliji stoji: dvanaest. — 151—152: *od Dana do... Beer Šebe:* drugim riječima, od krajnjeg sjevera do krajnjeg juga Izraela. — 158: *legije:* kad je riječ o židovskim vojnim jedinicama i formacijama, pjesnik upotrebljava svagdje samo nazive koje nalazimo za rimsku vojsku u antičkih pisaca. — 168—172: Ahitofelov savjet bio je bolji: trebalo je raditi brzo dok se David ne pribere. Naprotiv, Hušaj je svojim savjetom išao za tim da se dobije na vremenu i da David uspije skupiti vojsku. Apšalom se ipak odlučio za Hušajev prijedlog, koji mu je, očito, više laskao iako je bio pun pretjerivanja (odvući užetom grad u rijeku! — Šarić). — 182: *jedva izbrojiva ljudstva:* ovaj epitet odgovarao bi snagama koje je po Hušajevu prijedlogu Apšalom trebalo tek da skupi. Ovako je to hiperbola, koja je u pjesničkom jeziku, naravno, dopuštena. — 184—185: sluškinja je onamo išla tobože po vodu (Šarić). — *Daleko od grada:* ne odgovara stvarnosti jer se taj izvor nalazio na jugoistočnom kraju Jeruzalema. — 187—188: bili su dakle otkriveni: u Bibliji (2 *Sam* 17, 18) jasnije: »Opazi ih neki momak te javi Apšalomu.« — 190: *neka žena:* žena nekoga čovjeka u čije su dvorište u Bahurimu ušli. — 203: *Tabor — Castra: interpretatio Latina* hebrejskoga Mahanajim (= tabor božji), isp. *Post* 32, 3. — 211—212: tako komentira Ahitofelovu smrt Marulić. No vjerojatnije je da se Ahitofel ubio jer je uvidio da je stvar Apšalomova osuđena na propast, a tada će njega, ako Davidu padne u ruke, stići smrtna kazna za izdajstvo (Šarić). — 218: *Jizreel:* tako Marulić prema *Vulgati;* hebrejski tekst ima »Jišmaelovac«. — *Sina Nahe:* ovdje je pjesnik pogriješio; mati Amasina bila je Davidova sestra Abigajila (2 *Sam* 17, 25). — 220—222: riječ je o stanovništvu istočno od rijeke Jordana, među kojima se spominju i pokoreni Amonci iz Rabe, a ti su Davidu bili obvezni plaćati

danak, pa i pomagati ga u takvoj situaciji. — 227: *saguntska glina:* za upotrebu atributa isp. I, 166. — 228: *mjerov:* pjesnik ne navodi hebrejsku, nego rimsku mjeru za zapreminu — *modij* (8,75 l). — 255: *prijesto:* tako pjesnik, no nije vjerojatno da bi David u onoj hitnji imao vremena da sa sobom ponese i prijesto. — 274—280: poredbu vojske s rojem pčela (nešto drugačijega sadržaja) nalazimo već u Homeru (*Il.* II, 87. i d.). — 301: *Marsove bitke:* isp. II, 423. — 310. i d.: i ovakav grubi realizam naučio je naš pjesnik od svojih antičkih uzora. — 316: *ne želeći tamaniti:* Joab naime smatra da je pogibijom Apšalomovom pobuna okončana. — 319—320: *vratiti zemlji:* uobičajeni crkveni izraz za »pokopati«. — 321: *bez mramorna groba:* koji bi mu inače, kao kraljevu sinu — pjesnik smatra — pripadao. — 323: *oholi stvore:* apostrofa. — 323—324: *idi... pribavljaj... pakosti:* sarkazam. — 326: *kraj zidina gradskih:* u Bibliji određeno: »u Kraljevoj dolini« (2 *Sam* 18, 18), koja se nalazila u neposrednoj blizini Jeruzalema. — 335. i d.: Joab je zabrinut za život glasnika, koji je morao javiti ne samo radosnu vijest o pobjedi nego i žalosnu o smrti Apšalomovoj (Šarić). Stoga ne želi sina svećenika Sadoka izložiti takvoj opasnosti. — 338: *Arčanin Hušaj:* ovdje pjesnik nije dobro shvatio tekst Biblije: nije naime riječ o Davidovu prijatelju i savjetniku Hušaju, nego o Kušitu, tj. jednom robu Etiopljaninu (hebr. Kuš = Etiopija). — 359: *drugu sreću:* tj. pobjedu nad neprijateljima. — 394: *sjede:* tj. na spomenuti prijesto (st. 255). — 402: *izraelski puk:* pod tim se razumijevaju ona plemena koja su se borila na Apšalomovoj strani (Šarić). — 421—422: ovdje je pjesnik namjerno znatno odstupio od teksta Biblije: David je naime, da bi kaznio Joaba za Apšalomovo umorstvo, cijelo zapovjedništvo nad vojskom predao protivničkom vojvodi Amasi, i tako se pokazao vrlo nezahvalnim prema čovjeku koji mu je spasio prijestolje (Šarić). Ovakvu pak njegovu blagost prema Amasi možemo objasniti time što mu je Amasa bio nećak, sin njegove sestre Abigajile. — 402—435: da bi prikazao Davida što moćnijim, a s time u vezi istakao još jednu njegovu, i kršćansku, vrlinu — milosrđe, pjesnik je znatno preradio svoj biblijski predložak: David naime ni nakon pobjede nad Apšalomom nije u tako sjajnoj situaciji da dijeli pomilovanja, jer je velik dio izraelskih plemena pomazao prethodno Apšaloma za kralja, pa se sada koleba bili Davida primili natrag ili ne (2 *Sam* 19, 9—11).

KNJIGA XII

Knjiga o Kraljevima II, 19—21 = 2 *Sam* 19, 16—21. — St. 1—4: u dekorativnom opisu jutra u *Juditi* I, 105. i d. spominje se također rosa, ali je taj detalj pjesnik ovdje posebno razradio. — 5: *cijelo mnoštvo:* tj. svi oni koji su zajedno s njime bježali pred Apšalomom. — 7—8: *svete/struje:* možda zbog toga ih pjesnik tako zove što je Krist bio kršten na Jordanu (*Mt* 3, 13). — 8: *na drugu stranu:* na desnu, zapadnu obalu rijeke. — 14—28: Šimejin govor u Bibliji pjesnik je posebno iskoristio da bi ponovno istakao Davidove vrline: milosrdnost, blagost i praštanje. — 18: *Davide;* ovako se — zovući ga po imenu — ne može podanik u Bibliji obraćati svome kralju. — 36—38: još jasnije govori u Bibliji o tome ovaj Davidov dodatak: »Sada znam da sam danas opet kralj nad Izraelom« (2 *Sam* 19, 23). — 43. i d.: ovakav pompozni nastup Sibe Biblija ne spominje; pjesnik ga je takvim prikazao,

vjerojatno, zbog toga da bi što jači bio kontrast prema njegovu gospodaru — poniznom i vjernom Meribaalu. — 56—58: time je Meribaal htio pokazati svoju iskrenu žalost zbog toga što nije mogao pratiti Davida na bijegu. — 71: *za izmišljen zločin:* za izdajstvo kralja. — 90: *izvor života* ili *životni:* ukrasni pridjev u rimskih pjesnika za uzduh. — 91—95: u Bibliji Davidov odgovor Meribaalu glasi podosta drugačije: »Čemu da još duljiš svoj govor? Određujem: ti i Siba podijelite njive!« (*Sam* 19, 30), iz čega se vidi — veli Šarić — da Meribaal nije bio posve prav u Davidovim očima. Marulić, naprotiv, okreće sve na onu: »Carska se ne poriče!«. — 103—105: u Bibliji David Barzilaju govori sasvim jasno ovako: »Podi sa mnom, ja ću te u tvojim starim danima uzdržavati kod sebe u Jeruzalemu« (2 *Sam* 19-34). — 107. i d.: opis je nemoćne starosti Maruliću, čini se, drag; isp. i V, 408. i d. i XIII, 417. i d. Isp. i njegovu poslanicu Franji Martinčiću, koja je u stvari tužaljka na nevolje što ih sa sobom donosi starost: st. 5. i d.:

Accipe sed quare longevae tempora vitae
Despiciam: vitii est plena senecta sui.
Curvatur dorsum, titubat pes, membra tremiscunt,
Caligant oculi, dens cadit, ora rigent.
Laxa cutis fluitat, calvum caput ictibus urgent
Crabro, vespa, culex, musca, tabanus, apis
Et languent visus nec quicquam dulce palato est.
Inque cava assiduus tintinat aure sonus,
Crebrescunt morbi, quatit artus tussis anhelos,
Consumit tabes et mala multa premunt.
Inde etiam mentem solet infestare phrenesis
Et fit delirus qui catus ante fuit...

— 127—128: drugim riječima, David očekuje da će mu Kimham jednako vjerno služiti kao i njegov otac. — 131: *tače se očiju* = zakle se očinjim vidom. — 138: *polja galilejska:* ovdje je pjesnik, čini se, ponovno pogriješio: u Bibliji se naime spominje na tom mjestu Gilgal, koji leži normalno na Davidovu putu iz Mahanajima u Jeruzalem, dok su galilejska polja daleko na sjeveru. — 140: *Izraelov narod:* tj. sjeverna izraelska plemena. — 146—148: Judejci žele reći da to nisu učinili iz sebičnosti i da nemaju kojekakvih koristi od kralja, kao što su ih možda imali Benjaminovci od Šaula (1 *Sam* 22, 7 — Šarić). — 152: *za deset koraka:* tako Izraelci kažu zato što je njih deset plemena, od ukupno dvanaest, izuzevši Levija i Judu. — *Naše pleme:* u stvari — plemena. — 160: *prilično poznat:* drugim riječima, *čovjek uglednog roda.* — Neka imena u *Vulgati* Marulićeva vremena glase nešto drugačije nego u današnjoj (tzv. *Vulgata Clementina*), pa su neka od njih u prvi mah slabije prepoznatljiva; tako i ovdje *Iemineus* (= Benjaminov), a u Marulića Gemineus. — 161: *poznatiji još...:* to je pjesnikov dodatak; otprije o njemu nije nam poznato ništa iz Biblije. Pjesnik to tako veli imajući pred očima njegovu pobunu protiv Davida, o kojoj će odmah biti govora. — 181: za sadržaj drugoga polustiha isp. VIII, 96. — 184: *najdraži:* tako veli pjesnik znajući da je David zamrzio Joaba zbog podmukloga ubojstva Abnera i umorstva Apšaloma. — 187: *kraljevstva:* anakronizam; poslije pogibije Ižbaalove Sjever i Jug nisu više dva zasebna izraelska kraljevstva, nego jedno, a do ponovnog raspada doći će tek poslije Salamonove smrti. No plural

je ovdje — kao, uostalom, i na drugim nekim mjestima — mogao Marulić upotrijebiti mjesto singulara po uzoru na Vergilija, u kojega nalazimo *Priami... regna* (*En.* II, 22) = kraljevstvo P. — 193—194: perifraza i personifikacija zore u tradicionalnom duhu: ukrasni pridjev »ružićni« u vezi sa zorom nalazimo već u Homera. — 195: *stigoše:* u stvari, Amasa je zakasnio i zadržao se preko roka koji mu je kralj odredio (2 *Sam* 20, 5). Stoga, dok on ne stigne, šalje David protiv Šebe Abišaja, kojemu se na svoju ruku pridružio Joab (20, 6—7). — 196—197: *likijski, iturejski, balearski:* za upotrebu atributa isp. I, 166. — 198: *etolski:* dok su Likijci, Iturejci i Balearci bili poznati u antici kao narodi koji su vješto rukovali oružjem koje se u prethodnim stihovima spominje, Etoljani nisu bili poznati kao vrsni kopljanici niti je Etolija bila poznata po kovanju kopljanih šiljaka. Stoga je taj epitet pjesnik krivo upotrijebio; objašnjenje vidi u V. Gortan, »Iz Marulićeve Davidijade«, *Živa Antika* VI/1956, sv. 2, str. 247. — 207: *vrhom tuče u zvijezde:* hiperbola, dobro poznata iz rimskih pjesnika. — 208: *suzapovjednik:* isp. XI, 421. — 210: *stavi mu ruku na bradu:* u znak pozdrava. — 216. i d.: slijedi očekivani pjesnikov etički ekskurs na temu o ljudskoj zlobi, koju — kao i himbenost i podlost — moralizator Marulić u raznim prilikama oštro osuđuje. — 231—232: *zamijeni Joaba...:* sarkazam, upotrijebljen po uzoru na antičke epike; u Bibliji stoji samo: »Kome je mio Joab i tko je za Davida, neka slijedi Joaba!« (2 *Sam* 20, 11). — 246: *krov od šiblja, pleter:* tako, u stvari, rimska vojska opsjeda neprijateljski grad. — 247. i d.: slijedi jedan od najuspjelijih pjesnikovih opisa u *Davidijadi* — opis topa. — 268—277: Marulić je veoma preradio govor te žene u Bibliji (2 *Sam* 20, 17—19) stavivši akcenat na vjernost njezina grada Davidu, dok se u Bibliji veli da je to jedan od matičnih gradova u Izraelu i Jahvina baština. — 298: *Gromovnik:* isp. I, 66. — 299: biti sahranjen u dva groba (tj. glava na jednom mjestu, a truplo na drugom) shvaća ovdje pjesnik kao kaznu božju. No tako nije prokomentirao identičan Ižbaalov slučaj (VII, 423). — 310: Joab je dakle ipak postigao ono za čim je težio! Valjda se David napokon uvjerio da to Joab, uza svu svoju okrutnost, zaslužuje kad mu je i nakon poniženja koje mu je priredio u vezi s Amasom (oduzevši mu zapovjedništvo) ovaj ostao toliko vjeran da je i nepozvan ugušio opasnu Šebinu pobunu. — 313: *Adoram* je u Bibliji nadglednik radova (20, 24). — 315: *Jošafat* se spominje kao pečatnik (20, 24). — 323—326: opet pohvala Davidovoj poniznosti. — 335: *neizmjerni bog:* za epitet isp. IV, 38. — 342: *Jošua:* o tome događaju isp. Jš 9, 15. — 348: *dom krvoždni Šaulov:* pjesnik svjesno pretjeruje; za navedeni zločin i sve ostale koji se navode u *Davidijadi* kriv je bio jedino Šaul. — 349: *kralj bogova:* isp. I, 66. — 357: *smrtnu kaznu:* Gibeonci na to imaju pravo po zakonu o krvnoj osveti (*Br* 35, 33: »Za zemlju na kojoj je krv prolivena pomirenje se ne može pribaviti osim krvlju onoga koji ju je prolio.«). — 360: *tesani križevi:* ni u ovoj prilici pjesnik ne može bez ukrasnog pridjeva. — 366: *preblaga Rispa:* Rispa hebrejski znači »užaren ugljen«, »žeravica« (Rebić). Marulićev epitet »preblaga« vjerojatno je rezultat njezina djela milosrđa o kojem se malo dalje govori. — 368—369: da je Merabine sinove držala kod sebe njezina sestra Mikala, o tome nema u Bibliji ni spomena. Odakle pjesniku taj podatak? Možda je to zaključio odatle što se na tom mjestu spominje u *Vulgati* kao njihova mati — pogrešno — Mikala, a ne Meraba. — 373—375: Maruliću je toliko stalo do dekorativnog opisa — perifraze da tu antičku figuru povremeno nalazimo i ondje gdje ju ne bismo očekivali: pri spominjanju kakva žalosna događaja, kakav je i ovaj; isp. i VII, 420. — 376. i d.: slijedi najžalosnija scena u cijeloj *Davidijadi*, rađena na temu *Stabat mater.* — 384: *skidanje s križa:*

razlog vidi u st. 404. i d. — 388—392: Rispinu žalosnu sudbinu pjesnik popraćuje uobičajenom za njega refleksijom. — 392: *provodi:* za upotrebu prezenta isp. X, 26. — 400: Jabešani su sahranili Šaula i njegove sinove najbolje kako su znali i mogli, a David im je, kako smo već čuli, izrazio za to zahvalnost. No oni ipak leže — veli pjesnik — na nedoličnu mjestu, naprosto zato što nisu sahranjeni u svom rodnom kraju, u obiteljskoj grobnici, kako veli Biblija (2 *Sam* 21, 14). — 402: *nasred trga:* međutim, ranije smo čuli da su ih objesili na zid (VI, 183). Navikli na ovakve varijacije, u prvi bismo čas pomislili da je izraz promijenio sam pjesnik. Ali, interesantno je napomenuti, takvu promjenu ima ovdje, izuzetno, već sam biblijski tekst (isp. 1 *Sam* 31, 10: 2 *Sam* 21, 12). — 417—418: tako se — s rogom obilja u ruci — prikazuje rimska božica Fortuna. — 419—420: ovakav sretan preokret događaja pjesnik ponovno iskorištava za jednu, tipično kršćansku pouku. — 426: *gigantskog roda* = divovskog stasa. — 427: *dvadeset i pet asa:* u Bibliji tri stotine mjedenih šekela (2 *Sam* 21, 16). — 451—453: pjesnikov komentar: Davidov je Golijat, naravno, morao biti još jači!

KNJIGA XIII

Knjiga o Kraljevima II, 22 — knj. o Kr. III, 1 = 2 *Sam* 22 — knj. o *Kr* I, 1, 4. — Stih 3: *kraljevstva:* isp. XII, 187. — 7: *zvonke žice:* isp. II, 75. — *K zvijezdama:* isp. III, 24. — 9: *sveta prsa:* kralj je Jahvin pomazanik! — 10. i d.: slijedi znatna, no umjetnički uspjela prerada Davidove pjesme zahvalnice (2 *Sam* 22 = *Ps* 18/17), koju je pjesnik kršćanski obojio. Ovdje ukazujem samo na izrazito kršćansku metaforiku: štit (15), svjetlo u tmini (19), majka vječnoga spasa (50). — 17: *zakon:* naravno, božji. — 27. i d.: isp. i VI, 470. — 37: *otajstva nebeskog dara:* tj. rođenje Kristovo (st. 51. i d.). — 38: *raznježujuć' uzduh:* tj. pjevao je tako divno da se i sam uzduh raznježio, kao da ga je gladio — izraz uzet iz rimskih pjesnika. — 51—52: Za Kristovo podrijetlo od Jude i Davida isp. *Mt* 1, 1—17. — 53—54: *one što umru u grijehu . . .:* uzeto iz *Rim,* gl. 6. — 58: poredbu s trnjem uzeo je pjesnik iz 2 *Sam* 23, 6—7. — 62. i d.: pjesnik daje duhovni smisao listi Davidovih junaka, o kojima pjeva od st. 77. dalje. — 63. i d.: *zamamna naslada . . .:* slijedi tipično kršćanska personifikacija naslade. — Naslada je ovdje isto što i đavao. — 66: *pod vlast neznabožačke smrti:* tj. da ne umremo kao neznabošci, koji su osuđeni na pakao. — 67: *tužni Tartar:* jer se u njemu nalaze grešnici koji su osuđeni na vječne muke. — 73—74: *kaciga vjere, oklop nade:* dobro poznate kršćanske metafore i dalje se nižu. — 77. i d.: slijedi poduža lista Davidovih junaka koju pjesnik u cijelosti (2 *Sam* 23, 8—39) unosi u svoj ep, to radije što su nabrajanja mitoloških ili povijesnih osoba, tzv. katalozi, bila uobičajena u njegovih uzora, antičkih pjesnika epičara. — 80: David se na tom mjestu u Bibliji ne spominje; to je pjesnikov dodatak, koji je želio da na taj način istakne Davida kao najvećega izraelskog junaka. Inače, spominjanje vlastitih vrlina, kao što to u Marulića čini David, nije bilo zazorno u antici: i Homerov Ahilej govori sam za se da je velik junak. — 86: *osam stotina:* ovolik se broj poraženih neprijatelja pripisuje u Bibliji Iždbaalu, za koga se veli da je bio prvi među trojicom najvećih junaka (23, 8). — 90: *Elazar:* o tome junaku navodi se u Bibliji jedan podatak koji bismo rado, zbog njegove impresivnosti,

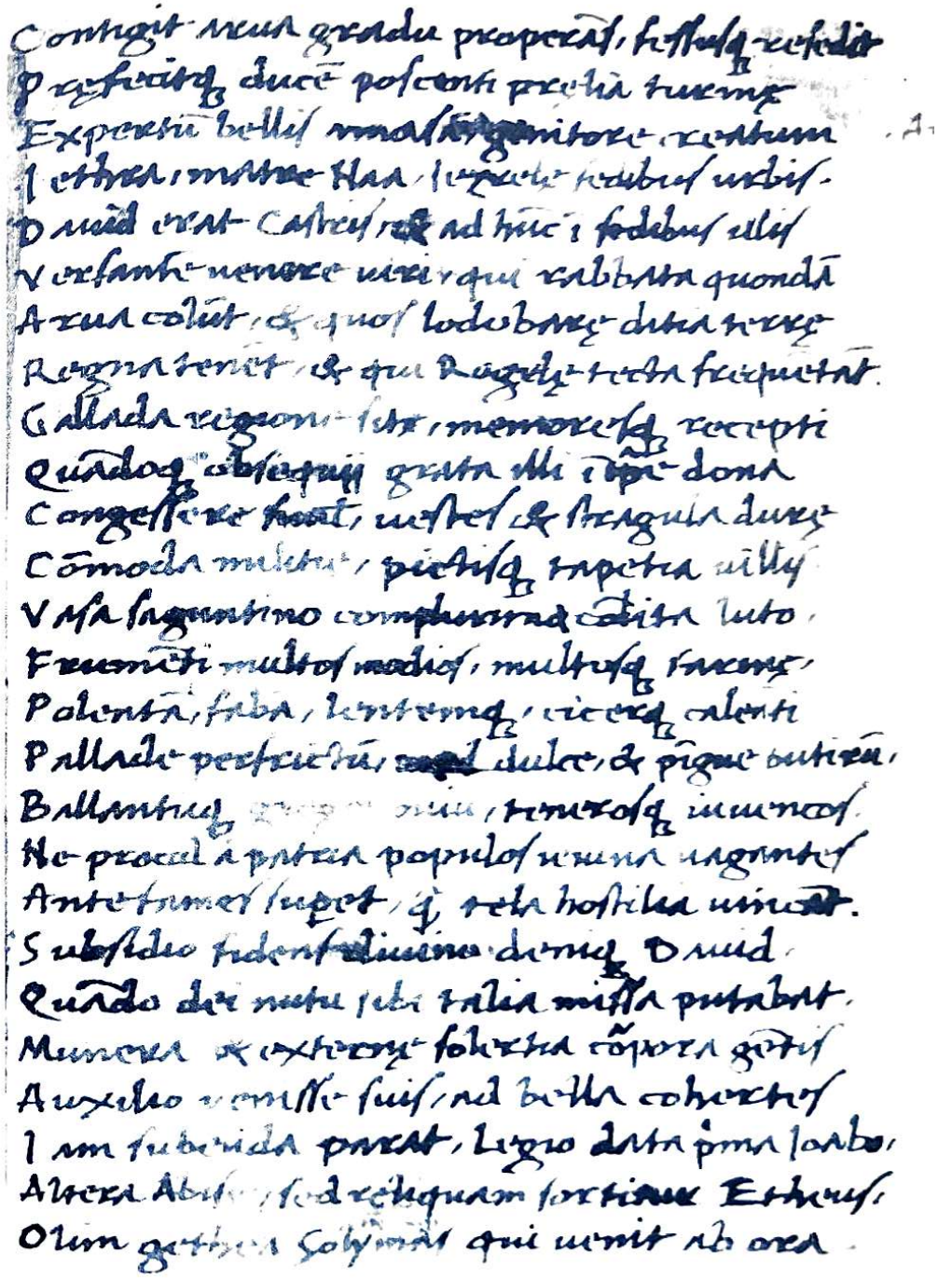

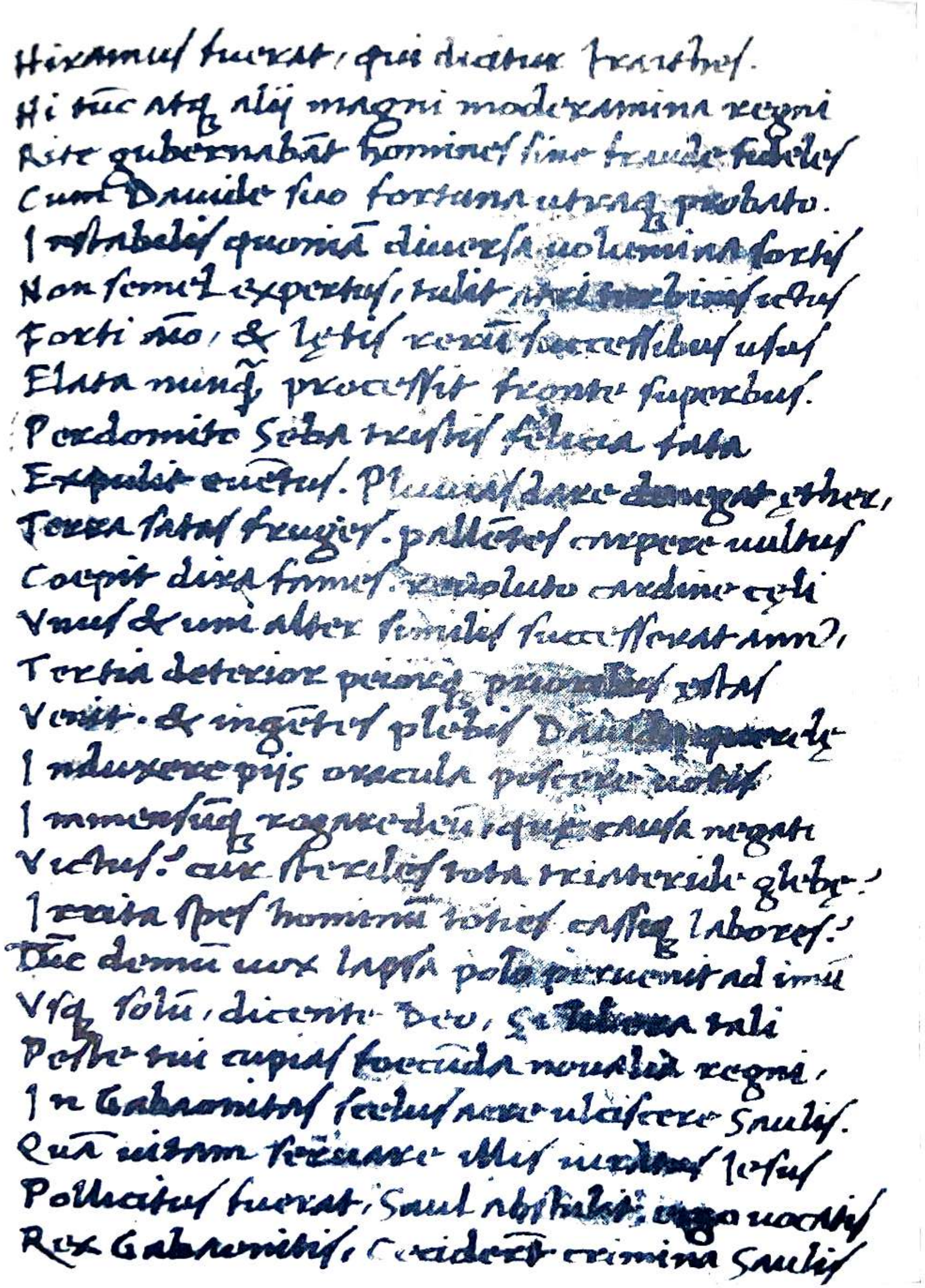

Hiramus fuerat, qui dicitur Tyrius.
Hi tunc atque alii magni moderamina regni
Rite gubernabant homines sine fraude fideles,
Cum Davide suo fortuna utraque probato.
Israhelis quoniam diversa volumina sortis
Non semel expertus, talis [illegible]
Forti animo, et laetis rerum successibus usus
Elata numquam processit fronte superbus.
Perdomito Seba rursus felicia fata
Expulit eventus. Pluvias dare denegat aether,
Terra satas fruges. pallentes corpore multos
Coepit dira fames. evoluto cardine caeli
Unus et huic alter similis successerat annus,
Tertia deterior peiorque [illegible] vitas
Venit. et ingentes plebis David [illegible]
Induxere piis oracula poscere votis
Immensumque [illegible] negata
Victus? [illegible] tota [illegible] glebae?
Irrita spes hominum totos cassique labores?
Haec demum vox lapsa polo pervenit ad imum
Usque solum, dicente deo, [illegible] tali
Poste tui cupias foecunda novalia regni,
In Gabaonitas scelus [illegible] ulciscere Saulis.
Quam vitam servare illis [illegible] Iesus
Pollicitus fuerat, Saul abstulit; ergo [illegible]
Rex Gabaonitis, [illegible] crimina Saulis

Dauidias, XII 319—344

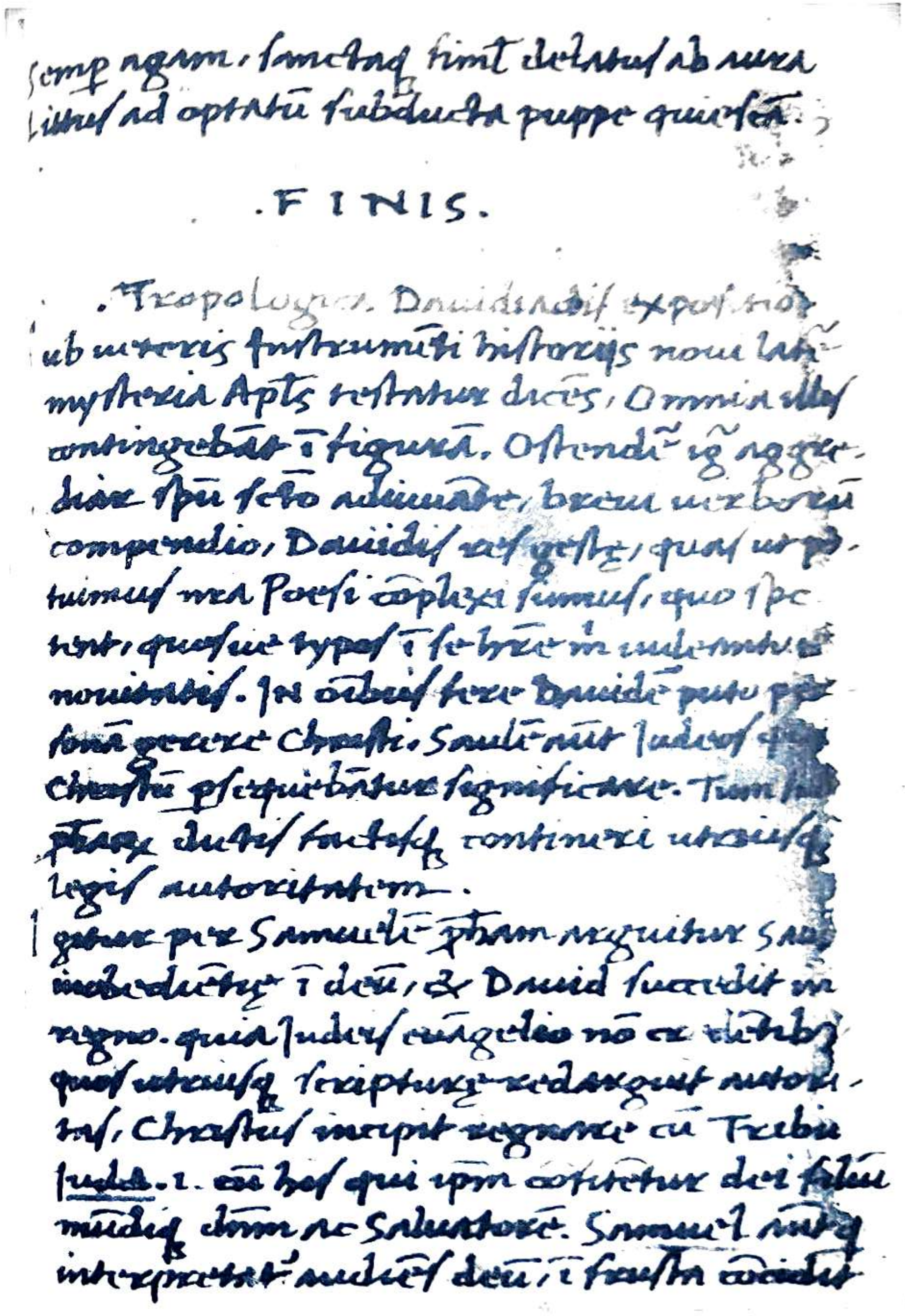

semper agam, sanctaque sint delatus ab unda
Littus ad optatum subducta puppe quiescam.

.FINIS.

.Tropologica Davidiadis expositio.
Sub veteris instrumenti historiis novae legis
mysteria Apostolus testatur dicens, Omnia illis
contingebant in figura. Ostendimus igitur aggre-
diar spiritu sancto adiuvante, brevi verborum
compendio, Davidis res gestas, quas ut po-
tuimus mea Poesi complexi sumus, quo spec-
tent, quosque typos in se habeant in [illegible]
novissimis. Is omnibus fere Davidem per-
sonam gerere Christi, Saulem autem Iudaeos qui
Christum persequebantur significare. Tum [illegible]
[illegible] dictis factisque continere utriusque
legis autoritatem.
Igitur per Samuelem prophetam [illegible] Saul
inobedientis in deum, et David succedit in
regno. quia Iudaeis evangelio non credentibus
quos utriusque scripturae redarguit autori-
tas, Christus incipit regnare cum Tribu
Iuda. i. cum his qui ipsum confitentur dei filium
mundique dominum ac Salvatorem. Samuel autem
interpretatur audiens deum, i. [illegible]

Dauidias, XIIII 426—427
Tropologica Dauidiadis expositio, initium

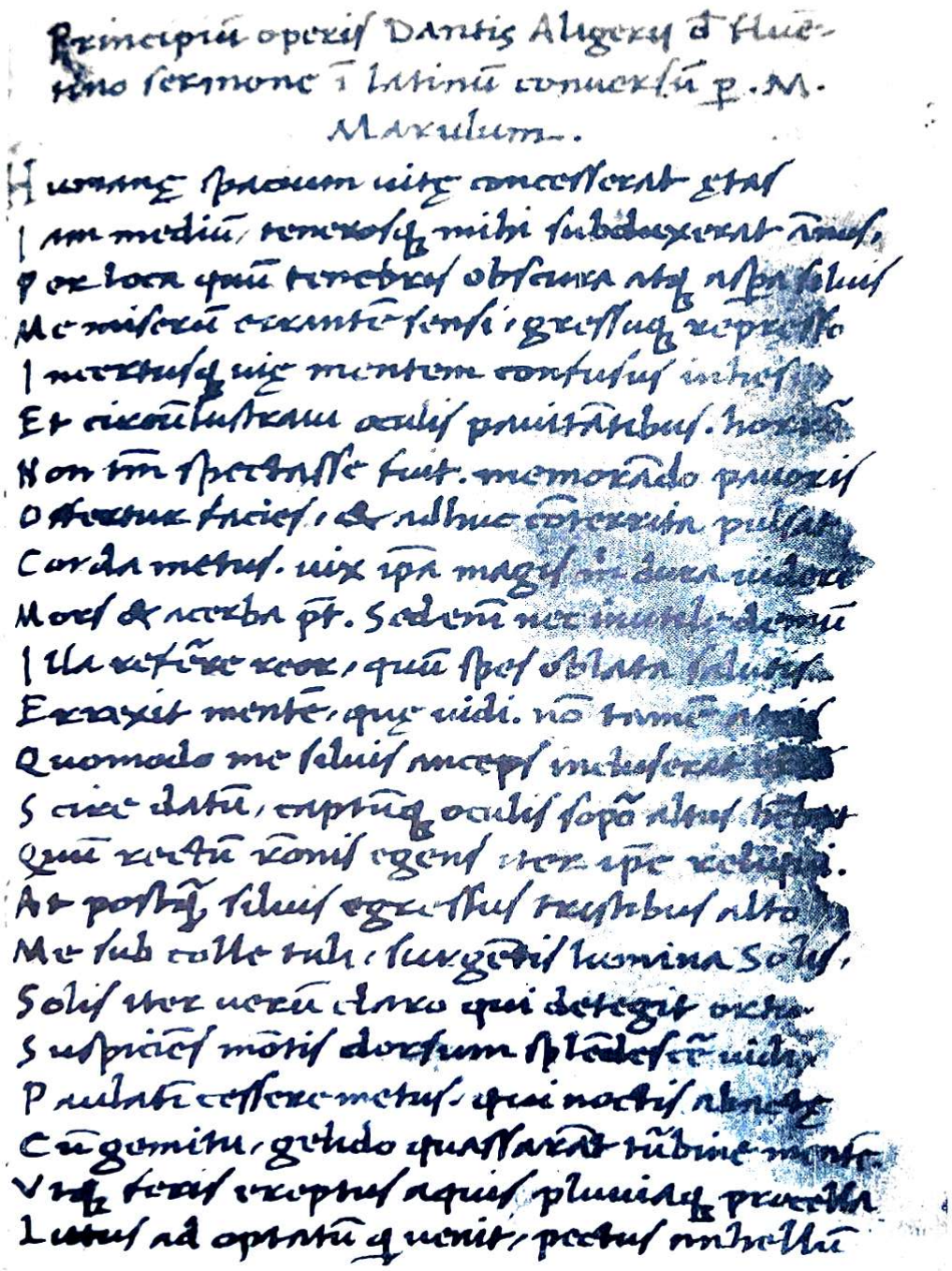

Principium operis Dantis Aligerii conuersum per M. Marulum

pročitali i u *Davidijadi*, ali ga pjesnik, na žalost, nije unio: »... udarao je Filistejce dok mu se ruka nije ukočila i ostala kao prirasla uz mač« (23, 10). — 99: *Agin sin:* hebrejski tekst donosi: Elin. — 100. i d.: Šamin podvig drugačije je opisan u Bibliji: stao je usred polja i obranio ga od Filistejaca (23, 12). Međutim, pjesnik radije prikazuje Šamu kako juriša na neprijateljski bedem, ruši ga i prodire u njihov tabor! — 107—123: slijedi opis junačkog djela prve trojice junaka koje je i u Bibliji gotovo jednako dramatski prikazano (23, 13—17). — 113: *svjetlucavim šiljcima maća:* i ovaj epitet nalazimo već u rimskih pjesnika. — 121: *kralju bogova:* isp. I, 66. — 126: *Joab:* interesantno je napomenuti da se taj vrsni Davidov vojskovođa ne nalazi na listi njegovih junaka u Bibliji. — 133: *klin:* isp. IX, 118. — 134: *Jojadin sine:* apostrofa. — 134—135: *ti/ti:* anadiploza. — 142: *čvornovitim hrastovim kolcem:* ukrasni pridjev. — 159: ovo je pjesnikov dodatak; opisujući toga Davidova junaka, Marulić kao da ima pred očima Homerova Ajanta manjeg. — 166: *Karmel-planina:* u Bibliji stoji samo Karmel; mislim da je ovdje prije riječ o gradiću južno od Hebrona, jednom od onih mjesta po kojima je David, stigavši u Hebron, naselio svoje vjerne borce. Isp. i IV, 300. — 170: Nahraj se u Bibliji izrijekom spominje kao Joabov štitonoša (23, 37). — 173—223: slijedi jedan od najdužih kontinuiranih pjesnikovih dodataka tekstu Biblije: Davidovim junacima na bojnom polju stavljaju se uz bok junaci Kristove vojske. Pjesnik naime u ovom dugom ekskursu veliča kršćanske vrline i krepostan način života uopće. — 176—177: *jačim oružjem:* iz daljnjeg teksta vidi se da je riječ o svojevoljnom siromaštvu i neženstvu; pjesnik, dakako, ima pred očima katoličko svećenstvo. — 183—184: *žudnju ... nogama gaze:* opet jedna tipično kršćanska personifikacija. — 193: *stube prave vrline:* kršćanska metafora. — Tako je i *jaram svetoga ropstva* (185) i *jaram strasti* (188). — 204—206: drugim riječima, što svetiji život na zemlji, to veća nagrada na nebu poslije smrti. — 210. i d.: riječ je o svjetovnim ljudima koji su dobri vjernici, a žive čestitim i kreposnim životom, no takvi su već — kako veli pjesnik u naslovu sa strane — manje savršeni. — 226: *ime ne gubi:* tj. i dalje se naziva pravednikom. — 234: *nabreklost naduta srca:* malo neobičan konkretan izraz mjesto običnijega apstraktnog »oholost«. No latinski jezik voli ovakav, konkretan način izražavanja. — 237: *od izvorâ Dana:* u stvari, od Jordanskih izvora, koji se nalaze na teritoriju najsjevernijega izraelskog plemena Dana. — 238: *do međa Beer Šebe:* tj. do granica zemlje koja pripada tom gradu koji se nalazi na krajnjem jugu Judeje. — 242—244: pjesnik nastoji da bude pravedan prema Joabu: njegovu okrutnost i podlost nemilice žigoše, ali razumne njegove postupke ne propušta da pohvali. Dapače, u pogovoru (VII) izrijekom veli da ga ne treba uvijek shvatiti u lošem smislu. — 248—249: kao vojnik, Joab bi taj kraljev zahtjev razumio samo u slučaju ratnih potreba. — 250—251: *isprazna slava ... božji gnjev:* ovo je u stvari pjesnikov komentar jer je popis stanovništva shvaćen u Bibliji kao Davidova oholost i stoga ocijenjen kao grijeh prema Jahvi. — 253: *na čelu duge povorke:* dakle, svi oni koji su imali obaviti popis stanovništva. — 255: *Aroer:* riječ je o gradu istočno od Mrtvoga mora. — 259: *hetitska polja, kanaanska kraljevstva:* o narodima koji su se održali među Izraelcima poslije njihova dolaska u Obećanu zemlju isp. *Suci* 3, 1—6. — 260: Joab je dakle obišao zemlju u smjeru suprotnom kretanju kazaljke na satu. — 262—264: perifraza: prošlo je devet mjeseci i dvadeset dana; tako navodi i Biblija (24, 8). — 268: *Izraelci:* pod tim se imenom razumijevaju sva židovska plemena, osim Levijeva i Judina (deset od ukupno dvanaest). — 270—271: prvi broj navodi pjesnik prema 1 *Ljet* 21, 5, a drugi prema 2 *Sam* 24, 9. — 272—277: tako

komentira taj Joabov čin i Biblija (1 *Ljet* 21, 6). — 286: *spram zvijezda:* isp. III, 24. — 290—291: *krivicu svoju i svoga naroda:* dakle, i narod je kriv, jednako kao i kralj koji je zgriješio! To se u Bibliji izrijekom ne veli. No nije li se pjesnik, formulirajući upravo tako svoju misao, sjetio one glasovite Horacijeve izreke: *Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi* (*Ep.* I, 2, 14)? — 292: *sedam godina:* tako stoji u *Vulgati*, u hebrejskom tekstu: *tri* gladne godine (24, 13). — 294: *dugačkim kopljima:* ukrasni pridjev; pjesnik naime ne pomišlja na neke određene neprijatelje koji bi bili tako naoružani. — 296: *smrt... šibat':* još jedna personifikacija. — 297: *izaberi što voliš:* ovo zvuči kao sarkazam, iako Gad to ne misli tako. — 303: *vjerni narod:* u značenju »pravovjerni«. — 311—339: suh biblijski podatak: »Jahve pusti kugu na Izraela od jutra pa do određenoga vremena; i pomor udari na narod, i pomrije sedamdeset tisuća ljudi od Dana do Beer Šebe« (24, 15) — pjesnik je preradio u jedan od najuspjelijih i najimpresivnijih orisa u *Davidijadi*. — 313: *mornare:* u Izraelu Davidova vremena? Bit će da je to namjerni lapsus marinista Marulića. Kao graditelj brodova spominje se u Bibliji tek Davidov sin Salamon (1 *Kr* 9, 26—28). — 334: za sadržaj drugoga polustiha u odnosu na prvi isp. VIII, 96. — 336: *oholog puka:* u stvari, samo se David pokazao ohol; isp. i st. 290. — 337—338: sličnu perifrazu za suton nalazimo u *Juditi* III, 85—86: Jur sunce ničeće nagnul' biše kola, / Svitli obraz hteće zamaknuti dola. — 342: *cilicij:* evo kako sam pjesnik tumači tu riječ: »Cilici hrvacki se zove vrićišće« (*Jud.* II, *ad* 138). — 346: *ognjeni anđeo:* pjesnikov ukrasni pridjev. — 356: *nijemo stado:* i u Bibliji narod se naziva »ovce« (24, 17). — 359—363: za bespomoćnost i rezignaciju pjesnik — čovjek s mora — nije mogao naći bolju usporedbu i sliku. — 373—374: *trodnevne muke...:* u svojoj vjerskoj gorljivosti pjesnik ne želi podići svoj glas ni protiv ovakve božje okrutnosti. — 374—375: pjesnik ponovno ukazuje na vrijednost pokajanja; isp. i IX, 374. — 380: *žrtvenik sagradi...:* ove prorokove riječi Davidu su znak da mu je bog voljan oprostiti kaznu. — 381—382: zašto je upravo na posjedu Arauninu trebalo da David podigne žrtvenik, može se zaključiti iz Biblije, gdje stoji da se anđeo nalazio upravo kod njegova gumna kad je David zavapio Jahvi za milost (24, 16—17). — 395 *(žrtvenik) od bijeloga mramora:* pjesnikov dodatak ukrasa radi. — 401: *oltari:* u 380 — oltar; vjerojatno je i ovdje riječ o pjesnikovoj hotimičnoj nepreciznosti (varijacije radi), kao i u mnogim drugim slučajevima od kojih smo neke posebno istakli; isp. I, 224. — 404: ovi dijelovi pluga ne navode se u Bibliji; pjesnik ih je našao u Vergilija, *Georg.* I, 170 i d. — 411: u Bibliji se na tom mjestu ne spominje novac, već samo pedeset srebrnih šekela; kovine su se u Davidovo vrijeme još mjerile. — 412: *(oltar) od kockasta mramora:* isp. st. 395. — 420—422: ovaj liječnički savjet Davidu nije bio sablažnjiv u staro doba (Šarić). — 430—431: Davidovu staračku nemoć pjesnik naivno tumači njegovom moralnom čvrstinom!

KNJIGA XIV

Knjiga o Kraljevima III, gl. 1—2 = 1 *Kr* 1, 5 — 2, 11. — **Stih 1. i d.: Adonija** je bio četvrti sin Davidov. Kako su starija dvojica — Amnon i Apšalom — poginuli, a ni Kileab, vjerojatno, nije bio više živ (spominje se samo u rodoslovlju 2 *Sam* 3, 3), to se Adonija nadao da pored prava na baštinu (*Pnz* 21, 15—17) ima također

pravo da naslijedi Davida na prijestolju (Šarić). Stoga se počeo vladati kao nekoć Apšalom, tj. nabavio si kola i držao uza se odred vojnika. — 6: *da ga proglase kraljem:* to Adonija još nije zatražio; tu su vijest proširili Natan i Bat-Šeba da bi Adoniju omrazili pred kraljem, a Salamonu osigurali prijestolje još za Davidova života (1 *Kr* 1, 11 i d.). — 19: *po običaju:* tj. onako kako se žrtva već prinosi. — 21: *dio plemena Jude:* u Bibliji jasnije: »i sve Judejce u kraljevoj službi« (1 *Kr* 1, 9). — 22: *drsko djelo:* na toj gozbi namjeravao se Adonija dati proglasiti kraljem. — 59: Bat Šeba se s pravom boji da bi se to njoj i Salamonu, kao pretendentu na prijestolje, moglo dogoditi (Šarić). U Bibliji, dapače, stoji još određenije: Natan veli Bat-Šebi da će je savjetovati »kako bi mogla spasiti život svoj i svoga sina Salamona« (1 *Kr* 1, 12). — 70: *dvozubih ovaca:* epitet rimskih pjesnika. — 100: na kraljevoj mazgi nije smio jahati nitko do kralja samoga i njegova nasljednika. Ta je dakle Davidova zapovijed bila jasan dokaz da je kralj odredio Salamona za svoga nasljednika (Šarić). — 101: *mazgu pokrijte...:* to je pjesnikov dodatak ukrasa radi. 102: *Gihonska vrela:* u Marulića stoji plural, no riječ je u stvari o jednom vrelu toga imena; ta *licentia poetica* ovdje je to uočljivija što je Gihon — kako napominju komentatori — jedino vrelo u samom Jeruzalemu, unutar staroga Davidova grada i kraljeve tvrđave, koje uvijek teče (Šarić). — 109: *upirući se o žezlo:* pjesnikov dodatak; Marulić voli ovako prikazati kralja (isp. i st. 169). — 118: *vojnike:* u stvari, Davidovu tjelesnu stražu; u Bibliji stoji poimence »Kerećani i Pelećani« (1 *Kr* 1, 38). — 125: *pomast iznese:* u Bibliji se kaže i odakle: iz Šatora, tj. svetoga, koji se nalazio u tvrđavi na Sionu. — 131—132: *miomirisi sveti...:* i ovakvo nadmetanje treba razumjeti kad je riječ o tako gorljivom vjerniku kao što je Marulić. — 133: *posvećen:* kao Jahvin pomazanik, kralj je sveta osoba; to pjesnik u *Davidijadi* svagdje ističe. — *Šuplje trube:* epitet rimskih pjesnika za (duhačko) metalno glazbalo. — 138: *u Salem:* ovo ne daje pravi smisao, a i ne stoji tako u Bibliji; Davidov naime nalog glasi ovako: neka odvedu Salamona *dolje* na izvor i, pošto ga pomažu za kralja, neka se *uspnu* s njime u dvor (1 *Kr* 1, 35, 38). — 140: *u zile* = cimbale. — 141: *naduvši obraze:* isp. VII, 162. — 144: *berekintski:* isto što i frigijski, isp. II, 256; za upotrebu atributa v. I, 166. — 148: na izvoru Rogelu mogla se čuti vika naroda u gradu koji je udaljen samo nekih 600—800 m (Šarić). — 149: *stolovi i počivaljke:* biblijski navod: »Baš su bili pri kraju gozbe« (1, 41) pjesnik i ovdje prerađuje kao da je riječ o rimskoj gozbi. — 169: *kralju bogova:* isp. I, 66. — 190: *rog oltara:* riječ je o žrtveniku za žrtve paljenice, za gradnju kojega Jahve daje Mojsiju slijedeće upute: »Načini žrtvenik... Na njegova četiri ugla načini *rogove*. Neka mu rogovi budu u jednom komadu s njim...« (*Izl* 27, 1—2). Takav žrtvenik, koji se nalazio pred svetim šatorom, bio je u izvjesnim slučajevima mjesto utočišta. — 191: *van pogibli:* to je pjesnikov komentar, ali netočan: naime, zakon nije davao pravo utočišta onome tko hotimice ide ubiti drugoga (»Tko hotimično navali na svoga bližnjega te ga podmuklo ubije, odvuci ga i s moga žrtvenika da se pogubi« — *Izl* 21, 14). A Adonija je, očito, imao namjeru da nasilno ukloni Salamona (Šarić). — 192—199: za kršćanskoga pisca, kakav je Marulić, ovakva je digresija sasvim razumljiva. — 210: poslije Davidove smrti Adonija je poželio Abišagu za ženu. Kako je time, po istočnjačkom shvaćanju, pokazao da teži za kraljevstvom (isp. 2 *Sam* 16, 21 i d.), Salamon ga dade smaknuti (1 *Kr* 2, 13—25). — 221: *vrati se svojoj kući:* Adonija je dobio pomilovanje, ali mora napustiti dvor i ne smije se ubuduće pojavljivati u javnosti (Šarić). — 227—228: *vaticinium ex eventu* — Kristov boravak na zemlji. — *Novi zakon* = Novi zavjet. — 232 *nepoznat:* tj. neće ga upoznati kao

boga. — 298: *gledaj ga pitati za savjet:* naime, zakon božji. — 311—312: drugim riječima, uvijek će jedan od njih sjedjeti na izraelskom prijestolju. — 326: taj će očev nalog Salamon to radije izvršiti jer je Joab, kako smo vidjeli, pristao uz Adoniju (1 Kr 2, 28—34). — 327: *Benjaminovac:* za oblik toga imena u Marulića isp. XII, 160. No valja napomenuti da se oba Marulićeva pridjeva — *Gemineus* i *Gemininus* — odnose samo na drugi dio toga složenog imena (Benjamin = Ben Jamin, u *Vulgati filius* (= ben) *Iemini*). — 330: *žurio se:* naime, bježeći pred Apšalomom; upravo tako, ne ustručavajući se, veli David za sebe u Bibliji (2, 8). — 334: *obuzdaj uzdama straha:* kršćanska metafora. — 344—346: drugim riječima, učini ih dvoranima. — 349: u stvari, do sada smo čuli samo za jednoga Barzilajeva sina — Kimhama, ali se i u Bibliji na ovome mjestu govori o više njih (2, 7). — 350—384: ova uputstva za gradnju hrama i završne riječi Davidove Salamonu predstavljaju pjesnikov dodatak. — 353: *jer voliš mir:* to Salamon još nije imao prilike pokazati. Riječ je u stvari o etimologiji njegova imena koje znači »čovjek mira« (Šarić). — 366: *svetišta hrama:* ta čine tzv. Svetište i Svetinja nad svetinjama (1 *Kr* 6, 15—22). — 368: *pomoćnici* = = svećenici. — 379—382: *svjetlo uma božanskog, ljubav što vrije pobožnošću:* kršćanske metafore. — 399—400: isp. sličnu pjesnikovu misao u VIII, 61. i d. — 401—427: ovakav završetak u obliku rezimea nije bio uobičajen u antičkom epu; to je Marulićeva novina. — 402: *pod kupolom:* tj. hrama; u znak zahvale za uspješno obavljen posao pjesnik će svoju liru objesiti u hramu i pomoliti se bogu. — 411—413: perifraza za »vječno«. — 415: *krhko kraljevstvo* = zemaljsko, *stalno* = nebesko — poznat kršćanski izraz. — 417—424: i četvrti put — na samom kraju epa — nalazimo isti ton i sadržaj kao i u uvodnoj invokaciji. — 422: *u što se preobrazuju:* aluzija na Ovidijeve *Metamorfoze*. — 426—427: *brod izvući na kraj i odmoriti se:* ovakav završetak predstavlja u stvari spoj nešto izmijenjena antičkoga završnog toposa »brod izvući na kraj« (rimski bi naime pjesnici rekli »spustiti jedra«) i srednjovjekovnoga »odmoriti se« nakon naporna posla (isp. Curtius, o. c., str. 96. i 136. i d.). Takav isti završetak nalazimo i u *Juditi* (VI, 439—440): *Trudna* toga plova ovdi *jidra kala*/ Plavca moja nova.

ALEGORIJSKO TUMAČENJE DAVIDIJADE

Apostol = apostol Pavao. Citat je uzet iz prve Pavlove poslanice Korinćanima (10, 11). Međutim, što se tiče citata, kojih je u ovom pogovoru priličan broj, vrijedno je napomenuti da Marulić, slijedeći navike svoga vremena, s našega današnjeg stajališta ne citira dovoljno akribično, jer citate navodi, očito, po sjećanju, a ne uvidom u dotičan tekst. Stoga na mnogim mjestima dolazi do većih ili manjih, svjesnih ili nesvjesnih, odstupanja u odnosu na izvorni tekst. Tako i ovdje: biblijsko *in figura* (= u prilici) promijenio je u *in figuram* (= da bude za priliku, primjer). — *Zakon* = Zavjet.

I

Pismo = Sveto pismo. — *»Onaj koji čuje boga«:* ovakvo tumačenje imena »Samuel« donosi pjesnik prema sadržaju 1 *Sam* 3. i d. — *Kako veli prorok: »Kad dođe sveti...«:* te se riječi ne nalaze tako doslovno ni kod jednoga proroka, ali im je najbliži tekst *Dn* 9, 24 i *Iz* 66, 1 (Rebić). Meni se pak čini da su ovom pjesnikovu »citatu« najbliže riječi patrijarha Jakova iz *Post* 49, 10 (isp. VIII, 340). — *Benjaminovo pleme = sinovi gorčine:* Benjamin se naime najprije zvao Ben Oni, tj. »sin moje boli, gorčine«; tako ga je nazvala mati Rahela kad je umirala u porođajnim bolovima (*Post* 35, 16—18). — *Judino pleme = sinovi koji priznaju Krista...:* ovakvo tumačenje donosi pjesnik prema riječima Lee, Jakovljeve žene, kad je ponovno začela i rodila sina: »Ovaj put hvalit ću Jahvu.« Stoga sinu nadjenu ime Juda (*Post* 29, 35). Juda inače znači »hvala«, »slava« (Šarić). — *Ivan:* evanđelist. — *Pogubio je:* naime, David. Za svaki pojedini navod iz Staroga zavjeta pjesnik obično odmah donosi primjer iz Novoga, pa u pogovoru često dolazi — od rečenice do rečenice — do nagle promjene subjekata (kao ovdje: David — Krist). — *Kršćanske metafore:* mač istine, nečistoća nevjere, maljevi progona.

II

Zakon: zakon božji, dan Mojsiju. — *Slovo — duh:* tj. Židovi su se držali slova Staroga zavjeta, ne razumijevajući njegov smisao. Tako veli apostol Pavao u drugoj poslanici Korinćanima (3, 6). — *Prokletstvo prvih roditelja* = istočni grijeh. — *Ivan:* Krstitelj. — *Oni:* tj. Židovi.

III

»Nikada čovjek...«: isp. *Iv* 7, 46. — *Prima mač:* subjekt David; *da njime pobijedi:* subjekt Krist. — »Mi smo ludi poradi Krista«: 1 *Kor* 4, 10. — *»Tko bude vršio volju...«: Mt* 12, 50. — *Kršćanske metafore:* mošt krvi, vrata spasa.

IV

Đavao... kraljevstva svijeta: isp. *Mt* 4, 1—11. — *Nabal = lud i slabouman čovjek:* za tu etimologiju isp. 1 *Sam* 25, 25. — *Kršćanske metafore:* kruna mučeništva, cvjetati pobožnim čuvstvima, klijati djelima kreposti, cvasti dostojanstvom apostolstva.

V

Kršćanske metafore: cvjetati krepošću, pakošću, noć značenjâ, koplje obrane, čistiti nečist zabluda, čistoća istine. — *Njihovim ih oružjem probodoše:* Židovi su se naime u svemu pozivali na Stari zavjet.

VI

Zakon = Sveto pismo. — *Ivan:* apostol. — *Kršćanska metafora:* kiša milosti božje.

VII

K tome i šest mjeseci, možda zato . . .: isp. *Lk* 1, 26 (navještenje Isusova rođenja). — *Bude sahranjen:* subjekt Asahel. — *Abner:* pjesnik ga u ovom istom paragrafu tumači jednom kao sotonu, a drugi put kao Stari zavjet! — *»Zamrzih crkvu zlih . . .«: Ps* 26 (25), 5. — *Kršćanske metafore:* oči vjere, gaziti nogama svoje nadutosti.

VIII

»Zašto je crvena . . .«: isp. *Iz* 63, 2 i *Iv* 19, 2. — *»U miru je nađeno . . .«: Ps* 76 (75), 3: *u miru* = u Jeruzalemu, isp. VII, 479. — *»Blago mirotvorcima . . .«: Mt* 5, 9. — *Moapci* = *»od oca rođeni«:* za etimologiju isp. *Post* 19, 37. — *Pravedni sudac:* Krist. — *Kršćanske metafore:* kuća srca, plod kreposti, danak poslušnosti i poniznosti, pila zablude, mač istine, sinovi straha i zablude.

IX

Bat-Šeba: jedno je Bat-Šeba, a drugo Beer Šeba, što Marulić ne razlikuje; isp. IX 196. Za etimologiju grada Beer Šebe isp. *Post* 21, 29—31: »sedmerostudenac« ili »studenac zakletve« (Šarić). — *U njemu* = u Svetom pismu. — *Ono* = Sveto pismo. — »Istražujete Pisma . . .«: da nam nije poznat izvor, ovaj Marulićev citat ne bi bio dovoljno razumljiv jer je nezgodno skraćen; potpun naime glasi ovako: »Vi istražujete Pisma u kojima mislite da ima život vječni. I upravo ona svjedoče za me« (*Iv* 5, 39). — *Ona* = Bat-Šeba. — *Sama* = Sveto pismo. — *Zakon* = Stari zavjet. — *Odatle:* iz Rabe. — *Kršćanske metafore:* obrađivati polje duše, oganj milosrđa, plamtjeti žarom milosrđa, kruna vječnoga mira.

X

»Othranih i podigoh sinove . . .«: Iz 1, 2. — *»Ako mene tražite . . .«: Iv* 18, 8. — *»Imamo zakon, i po našem zakonu . . .«: Iv* 19, 7. — *»Nećemo da taj nama vlada«: Lk* 19, 14. — *»Tko se izdaje za kralja . . .«: Iv* 19, 12. — *Kršćanske metafore:* svjetlo istine, mrak zablude, pravedna krv = Krist.

XII

U susret Kristu: budući da je riječ o Meribaalu (što pokazuje glagol u singularu *dicitur*), razumljivije bi bilo da stoji »u susret Davidu«. — *Vođe krivovjerstva lajahu protiv evanđelja:* Marulić ne bira izraze kad je riječ o krivovjercima; isp. i I 240. — *»Vjera naša pobjeđuje svijet«:* tako veli u svojoj prvoj poslanici apostol Ivan (1 *Iv* 5, 4). — *Amasa se, kako je gore rečeno . . .:* tu se pjesnik prevario jer u vezi s Amasom do sada nije još dao nikakvo tumačenje. — *»Budalu ubija srdžba«: Job* 5, 2. — *Rispa:* za etimologiju toga imena isp. XII, 366. — *Prokleta glad za zlatom:* uzeto iz Vergilija, *En.* III, 57. — *Adeodat* = »od boga dan«. — *Kršćanska metafora:* pohrliti u susret ispovijedanjem vjere.

XIII

»Zahvaljujem tebi, oče, . . .«: Mt 11, 25 (*Vulgata* ima *Confiteor*, koje Marulić mijenja u *Gratias ago*). — *Brojeći narode* = vršeći popis stanovništva. — *»Moja je molitva kao kâd . . .«: Ps* 141 (140), 2. — *Kršćanske metafore:* svjetlost vjere, kuga nevjere, paljenica tijela Kristova, žrtvenik križa, kovčeg odluke božje.

XIV

Pisma koja su proricala budućnost = Stari zavjet u kojem su bila sakrivena otajstva Novoga. — *Prestade staro — sve postade novo:* uzeto iz druge Pavlove poslanice Korinćanima (2 *Kor* 5, 17). — *Našemu pismu* = Novom zavjetu. — *Molim čitaoce da mi oproste na nezgrapnosti . . .:* i ovdje je, naravno, riječ o formuli, o afektiranoj skromnosti (isp. u *Posveti* bilj. uz »moje snage nisu dorasle«), ali koja nije daleko od istine; ne uzimajući uopće u obzir sadržaj, koji je za današnjega čitaoca skolastički i odveć krut, stil ovoga Marulićeva pogovora zaista nije briljantan: ima mnogo ponavljanja, razvlačenja i kojekakvih drugih propusta, od kojih sam one najkrupnije izrijekom spomenuo.

KAZALO IMENA I POJMOVA*

* Natuknice obilježene slovom *a* odnose se na antička, a slovom *b* na biblijska imena i pojmove. Natuknice su obrađene prema citiranom rječniku Edmunda Kalta i *Biblijskom leksikonu* (prijevod s njemačkoga, Zagreb, »Kršćanska sadašnjost«, 1972).

Abel (b) — grad na sjeveru Izraela, u blizini Jordanskih izvora.
Abibaal iz *Haarabe* (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
Abigajila (b) — žena bogatoga i škrtoga Nabala.
Abijezer iz *Anatota* — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
1. *Abinadab* (b) — ime jednoga Davidova brata.
2. *Abinadab* (b) — jedan od Šaulovih sinova.
3. *Abinadab* (b) — svećenik, otac Uze i Ahja.
Abišaga (b) — lijepa mlada Šunemka, Davidova njegovateljica.
Abišaj (b) — brat Davidova vojvode Joaba.
Abitala (b) — žena Davidova s kojom je imao sina Šefatju.
Abner (b) — Šaulov vojskovođa, zatim Ižbaalov (1), kasnije prešao k Davidu.
Abraham (b) — praotac židovskoga naroda.
Adam (b) — prvi čovjek.
Adeodat (b) — v. Elhanan 2.
Adonija (b) — sin Davida i žene Hagite koji je za očeva života htio da bude priznat za kralja mjesto mlađega Salamona.
Adoram (b) — jedan visoki službenik Davidov.
Adrast (a) — jedan od sedmorice legendarnih junaka pod Tebom.
Adrijel (b) — muž Šaulove kćeri Merabe.
Adulam (b) — pećina u blizini Betlehema.
Aga (b) — otac jednoga od tridesetorice Davidovih junaka.
Agag (b) — amalečki kralj koga je zarobio Šaul.
Agatarh (a) — glasoviti starogrčki slikar s otoka Sama.
Ahab, mj. *Dodon* (b) — otac jednoga od najvećih Davidovih junaka — Eleazara.
Ahazbaj (b) — otac Davidova junaka Elifeleta.
Ahijam iz *Arara* (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
Ahilud (b) — otac Davidova visokog službenika Jošafata.
Ahimaas (b) — sin svećenika Sadoka.
1. *Ahimelek* (b) — vrhovni svećenik koga je dao pogubiti Šaul jer je pristao uz Davida.
2. *Ahimelek* (b) — svećenik, sin Ebjatarov (2).
Ahinoama (b) — jedna od Davidovih žena, mati njegova sina Amnona.
Ahitofel (b) — Apšalomov savjetnik.
Ahitub (b) — otac svećenika Sadoka.
Ahjo (b) — sin svećenika Abinadaba (3).
Ahoh (b) — ne zna se je li ime plemena ili mjesta (Wadi el-choch).
Ajot (b) — isto što i Najot.
Akiš (b) — filistejski kralj koji je porazio židovsku vojsku pod Šaulom.
Akteon (a) — sin Aristejev koga su njegovi psi rastrgali jer je gledao Dijanu kad se kupala.
Amalečani (b) — nomadsko semitsko pleme na Sinajskom poluotoku, ljuti neprijatelji Židova.
Amalek (b) — grad u istoimenom plemenu.
Amasa (b) — Apšalomov vojskovođa.
Amihud (b) — otac gešurskoga kralja Talmaja.

Amineja (a) — pokrajina u srednjoj Italiji, gdje je rodilo vino što se dalo dugo čuvati.
Amnon (b) — Davidov prvorođenac.
Amonci (b) — semitski narod istočno od Jordana i Mrtvoga mora, neprijatelji Židova.
Anatot (b) — mjesto sjeveroistočno od Jeruzalema.
Antikira (a) — grad u srednjoj Grčkoj u okolici kojega rasla je u obilju biljka koja se upotrebljavala za lijek od mahnitosti.
Apel/es/ (a) — jedan od najslavnijih starogrčkih slikara.
Apolon (a) — bog sunca, pjesništva i glazbe.
Apšalom (b) — Davidov sin koji je zaratio na oca da mu preotme prijestolje.
Arab (b) — mjesto u Judeji, jugozapadno od Hebrona.
Arak (b) — mjesto sjeverno od Jeruzalema.
Aramejci (b) — u Starom zavjetu tim se imenom označuje semitsko stanovništvo između Sirije i Eufrata.
Arapi (b) — žitelji arapske pustinje.
Arar (b) — isto što i *Harar*.
Arauna (b) — vlasnik zemljišta na kojem je David podigao zavjetni žrtvenik.
Argivci (a) — stanovnici grada Arga na Peloponezu.
Arije (b) — začetnik naučavanja da Krist nije iste prirode s bogom ocem, nego mu je samo sličan.
Arion (a) — ime Adrastova konja koji ga je spasio pod Tebom.
Arkadija (a) — pokrajina na srednjem Peloponezu.
Armenci (a) — stanovnici brdovite pokrajine u unutrašnjoj Maloj Aziji.
Arnon (b) — rijeka koja s istoka utječe u Mrtvo more.
1. *Aroer* (b) — grad u južnoj Judeji.
2. *Aroer* (b) — grad na rijeci Arnonu, istočno od Mrtvoga mora.
Aron (b) — Mojsijev brat, prvi židovski veliki svećenik.
As (a) — starorimski sitan novac i jedinica mjere za težinu (327 g).
Asahel (b) — Joabov brat koga je ubio Abner.
Asirci (b) — narod u Mezopotamiji, u Starom zavjetu često znači isto što i Sirijci.
Ašan (b) — grad u južnoj Judeji.
Aškelon (b) — filistejski grad na obali Sredozemnoga mora.
Aštarot (b) — feničko-sirska i filistejska boginja.
Atak (b) — grad u južnoj Judeji.
Atal (a) — ime poslovično bogatoga maloazijskoga kralja.
1. *Atena* (a) — starogrčka boginja mudrosti (u Rimljana Minerva).
2. *Atena* (a) — glavni grad u Atici, najvažnije kulturno središte antike.
August (a) — počasno ime prvoga rimskog cara Oktavijana.
Azeka (b) — grad u Terebintskoj dolini.
Azmavet iz *Bahurima* (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
Aždod (b) — jedan od pet glavnih filistejskih gradova, otprilike u sredini između Gaze i Jafe, nedaleko od obale Sredozemnoga mora.

Baal Hasor (b) — mjesto nešto sjevernije od Jeruzalema.
Baal Perasim (b) — mjesto blizu Jeruzalema.
Baana (b) — sin Rimonov, jedan od ubojica Šaulova sina Ižbaala.

Babilon (a) — glasovit stari grad u Mezopotamiji.
Bahurim (b) — mjesto na cesti od Jeruzalema u Jerihon.
Bakho (a) — starogrčki bog vina i pjesme.
Balearci (a) — stanovnici jedne skupine otoka u zapadnom Sredozemlju, u rimsko doba na glasu kao praćari.
Bani (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
Barbarin (a) — u Marulića isto što i poganin.
Barbit (a) — starogrčko glazbalo s mnogo žica, nalik na liru.
Barzilaj (b) — jedan Davidov vjerni pristaša rodom iz Gileada.
Bat-Šeba (b) — žena Hetita Urije u koju se David zaljubio i s kojom se poslije Urijine pogibije oženio; mati Davidova nasljednika Salamona.
Beer Šeba (b) — grad na krajnjem jugu Judeje.
Bènaja iz Pireatona (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
Benája (b) — Davidov zapovjednik nad Kerećanima i Pelećanima, zapovjednik njegove tjelesne straže.
Benjamin (b) — najmlađi sin patrijarha Jakova; po njemu se nazvalo jedno od dvanaest židovskih plemena.
Berekinti (a) — narod u Frigiji.
Berotaj (b) — grad u ravnici Celesirije između Libanona i Antilibanona.
Besalel (b) — umjetnik koji je izradio kovčeg božji.
Besor (b) — rijeka koja utječe kod Aškelona u Sredozemno more.
Betah (b) — grad blizu Berotaja u Celesiriji.
Betlehem (b) — grad Benjaminova plemena, južno od Jeruzalema.
Bet Maaka (b) — predio na krajnjem sjeveru Izraela s gradom Abelom.
Bet Šan (b) — mjesto sjeverno od planine Gilboe.
Bet Šemeš (b) — mjesto zapadno od Jeruzalema.
Betul (b) — mjesto u južnoj Judeji.
Bikri (b) — otac odmetnika Šebe.
Bileam (b) — mezopotamski vrač koji blagoslivlja Izraelce.
Bitron (b) — predio istočno od Jordana ispred grada Mahanajima (= Tabor).
Bukefal (a) — ime najmilijega konja Aleksandra Velikoga.

Cerera (a) — starorimska boginja poljodjelstva i žitarica.
Cezar (a) — glasoviti rimski vojskovođa, državnik i diktator.
Cilicij (b) — od ciličke kostrijeti načinjeno pokorničko odijelo.
Cipar (a) — otok u istočnom dijelu Sredozemnog mora, posvećen Afroditi, a u antičko doba poznat po talionicama metala.

Dagon (b) — glavno filistejsko božanstvo.
Damask (b) — veliki trgovački grad u Siriji.
Dan (b) — grad na krajnjem sjeveru Izraela, blizu izvora Jordana.
David (b) — drugi židovski kralj i najveći židovski junak: pobjeđuje Filistejce, Moapce, kralja od Sobe, Aramejce iz Damaska, Amonce, Amalečane i Edomce.
Debora (b) — židovska sudilja i proročica koja je digla ustanak protiv vladavine Kanaanaca.
Deodat (b) — isto što i Adeodat.

Dijana (a) — starorimska boginja lova.
Dirka (a) — nimfa po kojoj je prozvan izvor u blizini Tebe.
Dit (a) — starorimski bog podzemlja (u Grka Pluton).
Djevica Marija (b) — mati Kristova.
Dodon (b) — v. Ahab.
Doeg (b) — nadglednik Šaulovih pastira, Edomac.

1. *Ebal* (a) — legendarni spartanski kralj, djed Kastora i Poluksa.
2. *Ebal* (b) — planina u Izraelu južno od Gilboe, zapadno od Jordana.
1. *Ebjatar* (b) — sin svećenika Ahimeleka (1), veliki svećenik u doba Davida i Salamona.
2. *Ebjatar* (b) — otac svećenika Ahimeleka (2).
Edomci (b) — semitski nomadski narod u pustinjskom kraju južno od Mrtvoga mora.
1. *Efrajim* (b) — sjeverno izraelsko pleme, zapadno od Jordana.
2. *Efrajim* (b) — mjesto sjeverno od Jeruzalema.
Efrajimova šuma (b) — položaj te šume nije poznat.
Egipat (b).
Egla (b) — jedna od Davidovih žena, mati njegova sina Jitreama.
Ehud (b) — sudac u Izraelu, oslobodio narod od moapskog jarma.
Ekron (b) — jedan od glavnih filistejskih gradova, sjeverno od Ašdoda.
Ele/a/zar (b) — jedan od trojice najvećih Davidovih junaka.
1. *Elhanan* (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
2. *Elhanan* (b) — isto što i Adeodat, odn. Deodat u Marulića, židovski junak koji je ubio Filistejca Golijata (2).
Eli (b) — veliki svećenik u Šilu, Samuelov učitelj.
1. *Elifelet* (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
2. *Elifelet* (b) — najmlađi Davidov sin.
Elijab (b) — Davidov najstariji brat.
Elijam Gilonac (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
Elika iz Haroda (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
Elišama (b) — jedan od Davidovih sinova.
Elišua (b) — jedan od Davidovih sinova.
Eljada (b) — ime jednoga od Davidovih sinova.
Eljahba iz Šaalbona (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
En-Dor (b) — mjesto sjeverno od Šunema.
Engadi (b) — grad otprilike u sredini zapadne obale Mrtvoga mora, nasuprot ušću Arnona.
Eoj (a) — ime jednoga od četiri konja boga sunca.
Ereb (a) — u starih Grka podzemni svijet.
Erinija (a) — isto što i Furija, tj. boginja osvete; u prenesenom značenju »bijes«.
Eštemoa (b) — grad u južnoj Judeji.
Eter (a) — čist gornji uzduh, vedre nebeske visine.
Etna (a) — vulkansko brdo na Siciliji.
Etolija (a) — pokrajina u zapadnoj Grčkoj.
Etont (a) — ime jednoga od četiri konja boga sunca.

Eufrat (b) — jedna od najvećih rijeka u Aziji, u Starom zavjetu spominje se kao krajnja granica Obećane zemlje.
Ezav (b) — stariji od blizanaca koji su se rodili Izaku i Rebeki.
Ezel (b) — neka pećina kod koje su se rastali David i Jonatan.

Faraon (b) — naslov egipatskih kraljeva.
Farizeji (b) — pripadnici religiozno-političke sekte u staroj Judeji.
Feb (a) — nadimak Apolona kao boga svjetla.
Filistejci (b) — narod nesigurna podrijetla, susjedi i krvni neprijatelji Židova.
Filokrat (a) — rob pučkoga tribuna Gaja Grakha, kojega je na njegovu molbu ubio.
Flamin (a) — svećenik višega reda u starom Rimu; osobito je bio poštovan Jupiterov flamin.
Flegont (a) — ime jednoga od četiri konja boga sunca.
Fokida (a) — pokrajina u Grčkoj s delfskim proročištem.
Fotin (b) — biskup iz Sirmiuma (Srijemske Mitrovice), koji je u 4. vijeku učio da je Krist samo čovjek posvećen duhom svetim.
Frigija (a) — najzapadnija pokrajina unutrašnje Male Azije.

Gaas (b) — dio Efrajimskoga pobrđa.
1. *Gad* (b) — prorok u Davidovo doba.
2. *Gad* (b) — mjesto u plemenu Gad, istočno od rijeke Jordana.
Gareb iz *Jatira* (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
Gargafija (a) — izvor u Beotiji (srednja Grčka), posvećen Dijani.
Gat (b) — jedan od pet glavnih gradova u Filisteji.
Gebel (b) — možda je to Sela, odn. Jokteel koji se spominje u 2 *Kr*, 14, 7.
Gera (b) — otac Benjaminovca Šimeja.
Gerizim (b) — planina u Izraelu zapadno od rijeke Jordana.
1. *Gešur* (b) — aramejsko kraljevstvo sjeveroistočno od Genezaretskog jezera.
2. *Gešur* (b) — neki kraj južno od Judeje naseljen stanovništvom koje je bilo neprijateljski raspoloženo prema Židovima.
Getulci (a) — stanovnici zemlje u sjeverozapadnoj Africi (u današnjem Maroku) koji su u rimsko doba bili poznati kao vrsni lovci i hrabri ratnici.
Gezer (b) — grad sjeverozapadno od Jeruzalema koji Izraelci u prvo vrijeme nisu osvojili, blizu granice prema Filisteji.
1. *Gibeon* (b) — mjesto sjeverozapadno od Jeruzalema; stanovnici pripadaju ostacima Kanaanaca koji su se održali među Židovima.
2. *Gibeon* (b) — u Marulića mjesto *Kirjat Jearim*, koji je također ležao zapadno od Jeruzalema.
3. *Gibeon* (b) — u Marulića jednom mjesto *Gibea:* Šaulova prijestolnica, sjeverno od Jeruzalema.
Gideon (b) — jedan od židovskih sudaca iz XI vijeka prije n. e. koji je udario temelje židovske državnosti.
Giganti (a) — u grčkoj mitologiji tako se zovu divovi koji su ratovali s olimpskim bogovima, ali su ih ovi svladali.
Gihon (b) — vrelo u dolini između Jeruzalema i Maslinske Gore.

Gilboa (b) — planina zapadno od rijeke Jordana; zatvara južni dio jizreelske ravnice.
Gilead (b) — brdovit kraj u Izraelu istočno od rijeke Jordana.
1. *Gilgal* (b) — mjesto sjeverno od Mrtvoga mora, istočno od Jerihona.
2. *Gilgal* (b) — mjesto u gorju Efrajim.
Gilon (b) — mjesto u Judejskom gorju.
Girza (b) — kraj s neprijateljskim stanovništvom Judeji na jugu.
Gitajim (b) — položaj Gitajima nije poznat.
Gob (b) — nepoznato mjesto u Filisteji.
1. *Golijat* (b) — filistejski div koga je ubio David.
2. *Golijat* (b) — filistejski div koga je ubio Elhanan.
Grakho (a) — riječ je o Gaju Semproniju Grakhu, glasovitom borcu za socijalne reforme u starom Rimu.

Haaraba (b) — mjesto u Judejskoj pustinji blizu Jerihona.
Hadadezer (b) — kralj Sobe koga je David porazio.
Hadoram (b) — sin hamatskoga kralja Toua.
Hagita (b) — žena Davidova i mati njegova sina Adonije.
Hakila (b) — brdo u zifskom kraju.
Hakmon (b) — otac jednoga od najvećih Davidovih junaka Ižbaala (2).
Halibljani (a) — narod na južnoj obali Crnoga mora, na glasu kao kovači.
Hamat (b) — aramejsko kraljevstvo sjeverno od Izraela, na rijeci Orontu.
Hanun (b) — sin Nahašev, kralj Amonaca.
Harar (b) — mjesto vjerojatno južno od Hebrona.
Haret (b) — mjesto u Judeji.
Haribda (a) — pogibeljan vir u Sicilskom tjesnacu; preneseno znači »lakomost«.
Harite (a) — isto što i Gracije: tri sestre, boginje milosti i dražesti.
Harod (b) — mjesto sjeveroistočno od Jeruzalema.
Hebreji (b) — zajedničko ime za Judejce i Izraelce.
Hebron (b) — grad južno od Jeruzalema, prva Davidova prijestolnica.
Helam (b) — mjesto sjeveroistočno od Jordanskih izvora.
Heled (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
Heles (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
Helikon (a) — gora u Beotiji (srednja Grčka), posvećena Apolonu i Muzama.
Heretska šuma (b) — šumski kraj u Judeji.
Hesraj (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
Hetiti (b) — jedan od naroda koji su se održali među Židovima poslije njihova dolaska u Obećanu zemlju. Njihovo je veliko kraljevstvo u Maloj Aziji propalo krajem drugoga tisućljeća prije naše ere pod najezdom nekog naroda s mora.
Hidaj (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
Hiram (b) — kralj Tira koji je bio u prijateljskim vezama s Davidom i s njegovim sinom Salamonom.
Horma (b) — mjesto u južnoj Judeji.

Huša (b) — možda Husan, malo zapadnije od Betlehema.
1. *Hušaj* (b) — Davidov prijatelj i savjetnik.
2. *Hušaj* (b) — u XI, 339, 340 i 352 riječ je o nekom drugom koji se u Bibliji (2 *Sam*, 18, 21) navodi samo kao »Etiopljanin«.

Iberci (a) — stanovnici Iberskoga poluotoka.
Impluvij (a) — nenatkrito mjesto u starorimskim kućama gdje se skupljala kišnica.
Indijci (a).
1. *Ira* (b) Jairanin — vjerojatno Davidov dvorski kapelan (Šarić).
2. *Ira* iz Jatira (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
3. *Ira* iz Tekoe (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
Isus (b) — Krist.
Išibenob (b) — filistejski junak koji zamalo nije ubio Davida.
1. *Itaj* (b) — Filistejac iz Gata, Davidov vjeran saveznik.
2. *Itaj* (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
Iturejci (a) — stanovnici pokrajine u Palestini, vrsni strijelci, Nežidovi.
Ivan Krstitelj (b) — Isusov preteča.
Izak (b) — sin Abrahama i Sare, otac Ezava i Jakova, drugi židovski patrijarh.
1. *Izrael* (b) — skupno ime za sjeverna židovska plemena.
2. *Izrael* (b) — cijela Obećana zemlja.
1. *Ižbaal* (b) — Šaulov sin i nasljednik, vladar nad sjevernim židovskim plemenima, Davidov suparnik ubijen od izdajica.
2. *Ižbaal* (b) — najveći Davidov junak.

Jabeš (b) — grad u gileadskom kraju, istočno od rijeke Jordana.
Jaela (b) — legendarna židovska junakinja.
Jafija (b) — jedan od mlađih Davidovih sinova.
Jair (b) — v. Salt.
Jakov (b) — sin Izakov i unuk Abrahamov, židovski patrijarh.
1. *Jatir* (b) — grad na jugu Judeje, jugozapadno od Hebrona.
2. *Jatir* (b) — rodni kraj Davidova junaka Ire (2).
Jazer (b) — mjesto južno od Gileadskoga gorja, istočno od rijeke Jordana.
Jebusejci (b) — jedan od naroda koji su se održali među Židovima poslije njihova dolaska u Obećanu zemlju, prastanovnici Jeruzalema.
Jerahmeel (b) — jedan od praotaca plemena Jude, čiji su potomci zauzeli prostrano područje na jugu Judeje.
Jerihon (b) — prastari grad u dolini rijeke Jordana kod njegova utoka u Mrtvo more.
Jeruzalem (b) — najznačajniji grad u Izraelu i religiozno svetište svih Židova.
Ješimon (b) — kraj nasuprot brdu Hakili.
Jibhar (b) — jedan od Davidovih sinova.
Jigeal (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
Jišaj (b) — Davidov otac.
Jitra (b) — otac vojskovođe Amase.
Jitream (b) — sin Davida i Egle.
Jizreel (b) — ravnica u Izraelu sjeverno od planine Gilboe.

Joab (b) — najbolji Davidov vojskovođa.
Jojada (b) — otac Davidova dostojanstvenika Benaje.
Jonadab (b) — sin Davidova brata Šimeja.
1. *Jonatan* (b) — sin Šaulov i pobratim Davidov.
2. *Jonatan* (b) — sin svećenika Ebjatara (1).
3. *Jonatan* (b) — sin Davidova brata Šimeja.
Jordan (b) — najveća rijeka u Izraelu, sa sjevera utječe u Mrtvo more.
Jošafat (b) — visoki službenik Davidov, pečatnik i ljetopisac.
Jošua (b) — Mojsijev pomoćnik, poslije njegove smrti vođa Židova i osvajač Obećane zemlje.
1. *Juda* (b) — sin patrijarha Jakova, praotac najuglednijega židovskog plemena.
2. *Juda* (b) — apostol koji je izdao Krista.
1. *Judejci* (b) — stanovnici Judeje, južnoga dijela Izraela.
2. *Judejci* (b) — Židovi uopće.
Jupiter (a) — vrhovni bog u Rimljana.

Kaleb (b) — ime izvidnika iz Judina plemena koga je Mojsije poslao u Obećanu zemlju; od njega potječu Kalebovci koji su se naselili na Sinajskom poluotoku, a bili su na zlu glasu sa svoje surovosti.
Kanaan (b) — ime Palestine prije doseljenja Židova.
Kana Galilejska (b) — grad zapadno od Genezaretskoga jezera.
Kanop (a) — grad u donjem Egiptu, na glasu zbog raskoši.
Kapadočani (a) — stanovnici zemlje u unutrašnjoj Maloj Aziji.
Kapitol (a) — tvrđava u starom Rimu na istoimenom brežuljku.
1. *Karmel* (b) — brdovit kraj na sjeveru Izraela prema Fenikiji, između Galileje i Samarije.
2. *Karmel* (b) — mjesto južno od Hebrona.
Kasije (a) — punim imenom Gaj Kasije Longin, jedan od ubojica diktatora Cezara.
Kastor (a) — jedan od polubogova blizanaca u grčkoj mitologiji (drugi je Poluks); po smrti shvaćeni kao zvijezde (»Blizanci«).
Keila (b) — jedan od znatnijih gradova plemena Jude, južno od Jeruzalema.
Keni (b) — nomadski narod nesigurna podrijetla na Sinajskom poluotoku, pripada prastanovništvu Kanaana.
Kerećani (b) — zajedno s Pelećanima najbolji Davidovi borci, njegova tjelesna straža.
Kerubini (b) — u židovskoj mitologiji anđeli koji čuvaju stvari posvećene božanstvu (npr. kovčeg zavjetni), anđeli višega reda.
Kidron (b) — potok koji teče između Jeruzalema i Maslinske gore.
Kiklopi (a) — u grčkoj mitologiji jednooki strašni divovi kovači na Siciliji.
Kil(e)ab (b) — sin Davida i Abigajile.
Kimham (b) — sin Davidova prijatelja Barzilaja.
Kinif (a) — rijeka u sjevernoj Africi (u današnjoj Libiji); njezina je okolica bila poznata po uzgoju koza duge i fine dlake.
Kira (a) — luka delfskoga proročišta.
Kiš (b) — otac prvoga židovskog kralja Šaula.

Kiterka (a) — nadimak boginje Afrodite koji je dobila po otoku Kiteri (kod južnog rta Peloponeza) gdje je bila osobito štovana.
Kleona (a) — grad na Peloponezu blizu kojega je Heraklo ubio nemejskog lava.
Knos (a) — drevni grad na Kreti čiji su stanovnici bili poznati u starini kao vrsni strijelci, pa su služili kao najamnici u rimskoj vojsci.
Kovčeg saveza (ili *zavjetni*) (b) — kovčeg u kojem su se čuvale dvije kamene ploče na kojima je Jahve ispisao uvjete saveza sa svojim izabranim narodom.
Krist (b).

Lakonija (a) — pokrajina u južnom Peloponezu u kojoj leži Sparta.
Legija (a) — najveća borbena jedinica rimske vojske (do 6.000 ljudi).
Leviti (b) — pripadnici Levijeva plemena iz kojega su se u Židova uzimali svećenici.
Lijej (a) — jedan od brojnih nadimaka boga Bakha (»Razbibriga«).
Likija (a) — pokrajina u Maloj Aziji čiji su stanovnici u starini bili poznati kao dobri borci i strijelci.
Lisija (a) — starogrčki kipar s otoka Hija.
Lo-Debar (b) — grad istočno od rijeke Jordana.
Lot (b) — sinovac Abrahamov, spašen u Sodomi.

1. *Maaka* (b) — kći gešurskoga kralja Talmaja, žena Davidova, mati njegova sina Apšaloma.
2. *Maaka* (b) — kraj na sjeveru Palestine u blizini izvorâ Jordana.
Mahraj Netofljanin (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
Makir (b) — čovjek u čijoj je kući živio sin Davidova pobratima Jonatana Meribaal dok ga David nije učinio svojim dvoraninom.
Malki-Šua (b) — jedan od Šaulovih sinova koji je poginuo zajedno s njim u borbi protiv Filistejaca.
Mana (b) — »nebeska hrana« kojom su se, prema Bibliji, hranili Židovi za vrijeme njihova lutanja po pustinji.
Manihej, obično *Manes* (b) — osnivač pogansko-kršćanske sekte u 3. vijeku.
Maok (b) — otac filistejskoga kralja Akiša.
Maon (b) — grad na gorskom bilu južno od Hebrona i pustinjski predio istočno od njega.
Mars (a) — starorimski bog rata.
Maslinska gora (b) — brdo sjeverno od Jeruzalema.
Mebunaj (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
Megara (a) — grad između Korinta i Atene u istoimenoj plodnoj pokrajini.
Melampod (a) — drevni grčki prorok i liječnik.
Memfis (b) — grad u Donjem Egiptu, prijestolnica staroga carstva egipatskog.
Meraba (b) — kći Šaulova udata za Adrijela.
Meribaal (b) — sin Davidova pobratima Jonatana.
Mika (b) — sin Meribaalov.
Mikala (b) — kći Šaulova udata za Davida.
Minerva (a) — v. *Atena* (1).

Mira (a) — mirisna smola nekih tropskih stabala.
1. *Mispa* (b) — mjesto u moapskom kraju, istočno od Mrtvoga mora.
2. *Mispa* (b) — mjesto sjeverno od Jeruzalema.
Mitra (b) — biskupska kapa kod katoličkog bogoslužja.
Moapci (b) — narod istočno od Mrtvoga mora.
Mojsije (b) — prorok koji je izveo Židove iz egipatskog ropstva i dao im zakone.
Molosi (a) — stočarsko pleme u drevnom Epiru.
Muze (a) — starogrčke boginje pjesništva i umjetnosti.

Nabal (b) — muž Abigajilin.
Naha (b) — tako u Marulića mjesto *Abigajila* (to nije žena Nabalova, već sestra Davidova), mati vojskovođe Amase.
Nahaš (b) — amonski kralj, otac Hanunov.
Nahraj (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka, Joabov štitonoša.
Najot (b) — po nekima, to je neko selo u koje se sklonio David sa Samuelom bježeći pred Šaulom; po drugima znači »proročka kuća«, dakle Samuelova kuća u Rami.
Nakonovo gumno (b) — mjesto gdje je poginuo Uza kad se dotakao kovčega božjeg.
Nard (a) — mirišljiva biljka od koje su u starom vijeku spremali pomast.
1. *Natan* (b) — prorok u vrijeme kralja Davida i njegov savjetnik.
2. *Natan* (b) — jedan od Davidovih sinova.
Nefeg (b) — jedan od Davidovih sinova.
Neptun (a) — starorimski bog mora.
Netofa (b) — mjesto blizu Betlehema u Judeji.
Nil (a) — rijeka u Egiptu.
Nirej (a) — uz Ahileja najljepši grčki junak pod Trojom.
Nisa (a) — neka sveta šumovita planina u kojoj su nimfe othranile Bakha.
Nob (b) — grad levitâ, sjeverno od Jeruzalema, u neposrednoj blizini grada.
Norik (a) — rimska pokrajina među Dunavom i Alpama, poznata u starom vijeku po izradi oružja od čvrsta željeza.

Obed-Edom (b) — čovjek iz Gata koji je primio u kuću kovčeg božji.
Ocean (a) — u starini označuje more koje svu zemlju okružuje.
Ofit (a) — vrsta finoga kamena koji se u antici upotrebljavao za oblaganje zidova.
Olimp (a) — visoka planina u sjevernoj Grčkoj, zamišljena kao sijelo bogova.
Oplećak (b) — »efod«, dio odjeće židovskoga velikog svećenika.
Orest (a) — legendarni sin mikenskoga kralja Agamemnona, pobratim Piladov.
Ork (a) — podzemlje i bog podzemlja u antici.
Otnijel (b) — jedan od sudaca u drevnom Izraelu.

Paaraj iz *Araba* (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
Palti (b) — čovjek kojemu je Šaul predao svoju kćer Mikalu, udatu za Davida.
Pandar (a) — rob Gaja Kasija Longina kojega je na njegovu zapovijed ubio.

Papirus (a) — tropska biljka od koje se u starini izrađivao papir za pisanje.
Par (a) — otok u Egejskom moru, na glasu po bijelom mramoru.
Paran (b) — pustinjski kraj u sjevernom dijelu Sinajskog poluotoka.
Paris (a) — sin trojanskoga kralja Prijama.
Parnas (a) — visoka planina u srednjoj Grčkoj, sjedište Apolona i Muza.
Partenopej (a) — jedan od sedmorice junaka u legendarnom ratu protiv Tebe.
Pean (a) — pjesma u slavu Apolonovu, a zatim svaka zanosna pjesma zahvalnica te radosna i pobjednička pjesma uopće.
Pela (a) — grad u Makedoniji, prijestolnica Filipa, oca Aleksandra Velikoga.
Pelećani (b) — v. *Kerećani*.
Perzijanci (a).
Pijeride (a) — Muze, nazvane tako po svom zavičaju, pokrajini Pijeriji (sjeverno od planine Olimpa).
Pilad (a) — pobratim Orestov, simbol vjernoga prijateljstva.
Pilat (b) — Poncije Pilat, rimski namjesnik koji je osudio Krista na smrt.
Pireaton (b) — mjesto sjeverozapadno od Jeruzalema.
Piroj (a) — ime jednoga od četiri konja boga sunca.
Pluton (a) — v. *Dit*.
Podalirij (a) — sin starogrčkoga boga liječništva Asklepija, i sam na glasu kao liječnik.
Poluks (a) — v. *Kastor*.
Praksitel (a) — jedan od najslavnijih starogrčkih kipara.
Psalam (b) — zanosna pobožna pjesma u starih Židova.

Raba (b) — glavni grad Amonaca, današnji Aman u Jordanu.
Rakal (b) — grad u južnoj Judeji.
Rama (b) — rodno mjesto proroka Samuela, nešto sjevernije od Jeruzalema.
Ramot (b) — grad u južnoj Judeji.
Refajim (b) — ravnica u blizini Jeruzalema.
Rehob (b) — aramejski kraj sjeverno od Palestine.
Rekab (b) — sin Rimonov, zajedno s bratom Baanom ubio Šaulova nasljednika Ižbaala.
Ribaj (b) — otac Davidova junaka Itaja.
Rimljani (b).
Rimon (b) — otac Baane i Rekaba, ubojicâ Ižbaalovih.
Rispa (b) — žena Šaulova.
Rodopa (a) — planina u Trakiji.
Rogelim (b) — položaj mjesta Rogelima nije poznat.
Rogelski izvor (b) — vrelo na jugoistočnom kraju Jeruzalema.

Saba (a) — pokrajina u srednjoj Arabiji, u starom vijeku na glasu po tamjanu.
Sadok (b) — sin Ahitubov, veliki svećenik u vrijeme Davida.
Sagunt (a) — grad na Iberskom poluotoku, poznat iz rata s Hanibalom, u starini na glasu s proizvodnje finoga glinenog posuđa.
Salamon (b) — sin Davida i Bat-Šebe, Davidov nasljednik na prijestolju.
Salem (b) — Jeruzalem, *metri causa*.
Salmon iz *Ahoha* (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.

Salmonej (a) — brat Sizifov i sin boga vjetrova Eola; po priči htio je oponašati grom, pa ga je Jupiter ubio munjom.
Salt (b) — u Marulića mjesto *Jair*, otac junaka Elhanana (2).
Samson (b) — sudac u drevnom Izraelu čija je snaga, po biblijskoj priči, bila u kosi.
Samuel (b) — sudac u Izraelu i prorok u vrijeme kralja Šaula.
Sarvija (b) — mati vojskovođe Joaba i Abišaja, sestra Davidova.
Savez božji (b) — pogodba što ju je prema židovskom vjerovanju sklopio Jahve sa Židovima preko Mojsija, ispisana božjim prstom na dvjema kamenim pločama.
Sebasta (b) — grad Samarija, nazvan tako po Herodu Velikom u slavu cara Augusta.
Selek (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
Semiramida (a) — žena asirskoga kralja Nina.
Seraja (b) — jedan od najviših Davidovih dostojanstvenika.
Setim (b) — vrsta drveta od kojega je bio izrađen kovčeg zavjetni, vjerojatno bagrem.
1. *Siba* (b) — nevjerni sluga Meribaalov.
2. *Siba* (b) — mjesto *Seraja*, najugledniji Davidov pisar.
Sidonjani (b) — stanovnici grada Sidona u Fenikiji.
Sifmot (b) — grad u južnoj Judeji.
Siklag (b) — filistejski grad, vjerojatno na putu od Hebrona prema Gazi.
Sintopol (b) — u Marulića mjesto Skitopol (Scythopolis), ime grada Bet Šana u helenističko doba (isp. 2 *Mak* 12, 29).
Sion (b) — brdo kraj Jeruzalema s tvrđavom i Davidovim dvorom.
Sipaj (b) — Filistejac koga je ubio Davidov borac Sipkaj.
Sipkaj iz *Huše* (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
Sirija (b) — zemlja sjeverno od Izraela, između Eufrata i Sredozemnoga mora.
Slana dolina (b) — jugozapadno od Mrtvoga mora.
Soba (b) — aramejsko kraljevstvo neprijateljsko Izraelu.
Sodoma (b) — drevni grad na južnoj obali Mrtvoga mora.
Soko (b) — mjesto u Terebintskoj dolini.
Srda (a) — isto što i *Erinija*.
Stiks (a) — u grčkoj mitologiji jedna od rijeka u podzemlju.
Sveti šator (b) — prema Starom zavjetu boravište Jahveovo nakon saveza sklopljenog između njega i Židova na Sinaju.

Šaalbon (b) — mjesto u blizini Emausa, kraj Jeruzalema.
1. *Šama* (b) — jedan Davidov brat.
2. *Šama* iz *Harara* (b) — jedan od tri najveća Davidova junaka.
3. *Šama* iz *Haroda* (b) — jedan od tridesetorice Davidovih junaka.
Šamua (b) — jedan od Davidovih sinova.
Šaul (b) — prvi židovski kralj.
Šeba (b) — Benjaminovac, začetnik pobune protiv kralja Davida.
Šefatja (b) — sin Davida i Abitale.
Šekel (b) — stara židovska mjera za težinu (11,4 g), a kasnije srebrni novac (5,6 g).

1. *Šimej* (b) — Davidov neprijatelj, Benjaminovac iz Bahurima.
2. *Šimej* (b) — jedan Davidov brat.
Šobab (b) — jedan od Davidovih sinova.
Šobak (b) — vojskovođa sopskoga kralja Hadadezera.
Šunem (b) — grad i kraj sjeverno od Gilboe.

Tabor (b) — isto što i *Mahanajim*, grad istočno od rijeke Jordana, podno Gileadskoga gorja.
Talenat (b) — starogrčka jedinica za mjerenje težine (34,272 kg), u Židova isto što i kikkar.
Talmaj (b) — gešurski kralj, otac Davidove žene Maake.
Tamara (b) — kći Davida i njegove žene Maake.
Tartar (a) — u grčkoj mitologiji podzemni mračni svijet u kojem trpe muke veliki grešnici.
Taur (a) — gorje u Maloj Aziji.
Teba (a) — grad u Beotiji (srednja Grčka).
Tekoa (b) — mjesto u Judejskom gorju, južno od Betlehema.
Tempsa ili *Temesa* (a) — rudama bogato mjesto na otoku Cipru ili, po drugima, u donjoj Italiji.
Terebintska dolina (b) — uzana dolina u Judeji blizu granice prema Filisteji.
Tesalija (a) — zemlja u sjevernoj Grčkoj.
Tir (a i b) — glasovit stari grad u Fenikiji.
Titanka (a) — u grčkoj mitologiji ženski potomak jednoga Titana. Titanka što je Marulić spominje jest Dijana koja je po majci titanskoga podrijetla.
Tob (b) — kraj u sjevernom dijelu istočne Jordanije.
Toga (a) — široka i do nogu duga haljina u Rimljana.
Tou (b) — hamatski kralj, Davidov simpatizer.
Troja (a) — prastari grad u sjeverozapadnoj Maloj Aziji.

Urija (b) — Hetit podrijetlom, muž Bat-Šebin, jedan od Davidovih oficira kojega je David, da bi se domogao njegove žene, dao izložiti neprijateljima da ga ubiju.
Uza (b) — sin svećenika Abinadaba (3).

Venera (a) — starorimska boginja ljubavi (u Grka Afrodita).

Zeuksid (a) — glasoviti starogrčki slikar.
Zif (b) — grad u Judeji, južno od Hebrona.
Zoheled (b) — ime žrtvenoga kamena blizu Rogelskoga izvora.

USPOREDAN POPIS BIBLIJSKIH IMENA*

* Ovaj je popis bilo nužno donijeti iz toga razloga što se starozavjetna biblijska vlastita imena u latinskoj *Vulgati* često veoma razlikuju od onih u našem najnovijem prijevodu *Biblije* (Zagreb 1968), gdje su transkribirana izravno iz hebrejskog izvornika. Dapače, u odnosu na Marulićev tekst, te su razlike katkad još i veće, jer se Marulić služio pretklementinskom *Vulgatom*. — Imena u zagradi javljaju se isključivo u proznim dijelovima *Davidijade* (kratkim sadržajima, naslovima sa strane ili u pogovoru).

Abel	— Abella, (Abela)
Abibaal iz *Haarabe*	— Albiadon Arbachites
Abinadab	— Aminadabus, Amminadab, (Aminadab)
Abišaga	— Abisaca, (Abisac), (Abisach)
Abišaj	— Abisas
Abitala	— Abitha
Adoram	— Aduranus
Adrijel	— Hadrihel, Hadriel
Adulam	— Odola, (Odolla)
Ahazbaj	— Asbaus
Ahijam iz *Arara*	— Chaias Arothites
Ahimaas	— Achimas
Ahinoama	— Achinoe
Ahitub	— Achitobus
Ahjo	— Haio
Akiš	— Achis
Amihud	— Amivirus
Amnon	— Ammon
Apšalom	— Absalon
Arauna	— Arreuna, (Areuna)
Ašan	— Asa
Aškelon	— Ascalon
Azeka	— Azetha
Azmavet iz *Bahurima*	— Asamonetus Beronites
Aždod	— Azothus
Baal Hasor	— Balasoris ager
Baal Perasim	— Baalpharasim
Baana	— Bannaas, (Banaas)
Bahurim	— Bauris
Bani	— Bonnius
Barzilaj	— Berzelaus, (Berzelai)
Bat-Šeba	— Bersabe
Beer Šeba	— Bersaba urbs
Benaja iz *Pireatona*	— Banais Pharatonites
Benaja	— Banaias
Berotaj	— Beroth
Besalel	— Beseleel
Betah	— Bethe
Bet-Maaka	— Bethmaca regio
Bet Šan	— Bethsana
Bet Šemeš	— Bethsama
Betul	— Bethel
Bikri	— Bochrus

Bileam	— Balamus, (Balam)
Bitron	— Bethoron
Dan	— Danis
Debora	— Delbora
Doeg	— Doech, (Dohech)
Ebal	— Gebalus
Ebjatar	— Abiatharus, (Abiathar)
Edom	— Idume
Ehud	— Aioth
Ekron	— Acharon
Elhanan (1)	— Eleanan
Elhanan (2)	— Deodatus, (Adeodatus)
Eli	— Helius
Elifelet	— Elipheleth, Heliphelech
Elijab	— Heliab, Heliabus
Elijam Gilonac	— Helias Gelonites
Elika iz *Haroda*	— Elichas Arodius
Elišama	— Helisamas
Elišua	— Helisua
Eljada	— Heldas
Eljahba iz *Šaalbona*	— Heliab Albonius
En-dor	— Endora urbs
Eštemoa	— Esthama
Filistejci	— Palestini
Gad (prorok)	— Gaddus, Gadus, Gad
Gad (grad)	— Gadda urbs
Gareb iz *Jatira*	— Gareb Chiatritidis terrae
Gat	— Getha
Gerizim	— Garizim
Gešur	— Gethsurus, (Gessur)
Gezer	— Gazarea regio
Gibeon	— Gabaon
Gideon	— Gedeon
Gihon	— Gion, Gyon
Gilboa	— Gelboa, (Gelboe)
Gilead	— Galaadae orae, Galada ora, Gallada regio
Gilgal	— Galgala
Gilon	— Gelon, Gilon
Girza	— Gezra
Gitajim	— Gethaim
Golijat	— Golias

Hadadezer	— Adadeserus, (Adadezer)
Hadoram	— Ioramus
Hagita	— Agita, (Agith)
Hakila	— Achila, (Acilla)
Hakmon	— Ahamus
Hamat	— Emathus, (Emath)
Hanun	— Hannon, (Anon), (Annon)
Hebron	— Hebron, Chebrona urbs
Helam	— Helemi campi
Heled	— Elephus
Heles iz *Peleta*	— Ellen de Phaltibus
Heretska šuma	— saltus Areth
Hesraj	— Essatus
Hetiti	— Aethei
Hidaj	— Heldaus
Hiram	— Hiramus, (Hyram)
Horma	— Rama
Huša	— Usathia regio
Hušaj	— Chusus
Ira Jairanin	— Hiramus Iraithes, (Hiram)
Ira iz *Jatira*	— Hiras Chiatritidis terrae
Ira iz *Tekoe*	— Hiramus Thecuae urbis
Išibenob	— Iesbidenobus, (Iesbenodob)
Itaj (iz Gata)	— Etheus
Itaj, Ribajev sin	— Ithais Ribaides
Izak	— Isachus (Isaac)
Izrael	— Israhel
Ižbaal (Šaulov sin)	— Isbosethus, (Iesbosethus), (Iesboseth)
Ižbaal (Davidov junak)	— Iesbanus
Jabeš	— Iabis, Iabina
Jaela	— Iahel
Jafija	— Iophias
Jair	— Salthus
Jakov	— Iacobus, (Iacob)
Jatir (grad)	— Gether
Jatir (kraj)	— Chiatritis terra
Jazer	— Pazeri campi
Jerahmel	— Hierameli
Jerihon	— Hiericuntis (gen.)
Jeruzalem	— Hierusalem, (Hierosolyma), (Hierosolima)
Ješimon	— Iesimuthei fines
Jibhar	— Iabir
Jigeal	— Igais
Jišaj	— Iesseus

Jitra	— Iethra
Jitream	— Hietramus
Jizreel	— Iezrahelitana terra, (Iezrahel)
Joab	— Ioabus, (Ioab)
Jonatan	— Ionathas
Jošafat	— Iosaphatus, (Iosaphat)
Jošua	— Iesus (!), (Iosuus)
Kaleb	— Calephus
Kanaan	— Chananea regna
Keila	— Ceilla, (Ceila)
Kerećani	— Celethei, Celethi
Kerubin	— Cherubin, Cherub
Kidron	— Cedron
Kil(e)ab	— Chelebus
Kimham	— Chamaas
Kiš	— Cisus
Krist	— Christus
Lo-Debar	— Lodobarus
Maaka (kći Talmajeva)	— Macha, Maacha
Maaka (kraj na sjeveru Palestine)	— Maachum solum
Mahraj Netofljanin	— Machareus Nethophatites
Makir	— Machirus
Malki-Šua	— Melchis
Maok	— Maochus
Maslinska gora	— Mons oliveti, (Clivus olivarum)
Mebunaj iz *Huše*	— Mobonas Isatheus
Meraba	— Merobe
Meribaal	— Miphibosetus, (Miphiboseth), (Miphiboset)
Mika	— Michas
Mikala	— Michol
Mispa	— Masphata
Mojsije	— Moses
Naha	— Naa
Nahaš	— Naas
Nahraj	— Narais
Nakonovo gumno	— Area Nachor
Natan (sin Davidov)	— Nathan
Natan (prorok)	— Nathanus, (Nathan)
Nob	— Noba

Obed-Edom	— Obededon
Otnijel	— Othoniel
Paaraj iz *Araba*	— Farrais Arbites
Palti	— Phaltus
Paran	— Pharanum castrum, (Pharan), (Pharam)
Pelećani	— Phelethi, Phelethei, (Pheleti)
Rakal	— Rachal
Rama	— Ramata
Refajim	— Raphaimus campus, Raphaima vallis, (Raphidin), (Raphidim)
Rehob	— Roobum solum
Rekab	— Rechabus, (Rechab)
Rimon	— Rhemmon, (Renon)
Rispa	— Respha
Rogelim	— Rogela
Rogelski izvor	— Rogelis fluenta, Rogellus fons
Saba	— Sabea iuga
Sadok	— Sadochus, (Sadoch)
Salamon	— Salomon
Salem (= Jeruzalem)	— Solyma, Solymae, (Solimae)
Salmon iz *Ahoha*	— Salmon Ahoia regione
Samson	— Sanson
Seraja	— Saraias
Sifmot	— Sephamot
Siklag	— Sicelechus, (Sicelech)
Sipaj	— Zaphus
Sipkaj	— Sabochus, (Saboch)
Slana dolina	— Vallis Salinarum
Sok	— Socoth
Šama (Davidov brat)	— Sammas
Šama iz *Arara*	— Semmas Ararites
Šama iz *Haroda*	— Semmas Orodius
Šamua	— Samua
Šaul	— Saul
Šeba	— Seba
Šefatja	— Saphacias
Šekel	— Siclus
Šimej (brat Davidov)	— Samea
Šimej (Benjaminovac)	— Semeus
Šobab	— Sobab
Šobak	— Sobachus
Šunem	— Suna

Talmaj	— Tholomaus
Tamara	— Thamaris, (Thamar)
Tekoa	— Thecua urbs
Tob	— Bistobi (gen.)
Tou	— Thous, (Thou)
Uza	— Oza
Zoheled	— Zeletha

INDEX NOMINUM

A

Abella — XII 242, 262, 283
1. Abiatharus, Achimeleci filius — III 508, 517, 526; IIII 29, 34, 77; X 490, 528; XI 176, 415; XII 318; XIIII 9, 56, 73, 154
2. Abiatharus, Achimeleci pater — VIII 486
Abiezerus — XIII 153
Abigail — IIII 225, 391, 414, 470, 495; V 41, 73; VII 203
Abisaca — XIII 424; XIIII 40
Abisas — V 121, 122, 133, 140; VII 138, 173; VIIII 110, 121; XI 58, 239; XII 30, 200, 238, 429; XIII 131
Abitha — VII 206
Abnerus — V 131, 159, 162; VII 78, 79, 89, 95, 119, 138, 141, 154, 160, 163, 172, 212, 217, 220, 245, 252, 267, 268, 279, 289, 305, 309, 315, 335, 337, 346, 359; XII 223; Abnerinus — VII 423
Abraham — X 409; Abram — II 426
Absalon — III 185; VII 204; X 16, 45, 97, 101, 114, 162, 180, 200, 219, 277, 291, 294, 311, 317, 320, 325, 356, 361, 363, 383, 392, 418, 422, 434, 443, 447, 467, 513, 523, 527; XI 2, 30, 81, 85, 95, 101, 102, 115, 123, 132, 134, 169, 187, 213, 262, 272, 278, 286, 302, 319, 325, 338, 347, 358, 361, 405; XII 173, 188, 404; XIIII 347
Acharon — I 476; II 177
Achila — IIII 120; V 114, 117
Achiludus — VIII 482
Achimas — X 530; XI 184, 332, 335, 341, 348, 351
1. Achimelecus, filius Abiathari — VIII 485
2. Achimelecus, filius Achitobi — III 242, 277, 415, 426
Achinoe — V 103; VI 226; VII 202; X 49
Achis — III 302, 328; V 250, 266, 267, 328; VI 7, 23, 74, 189, 426
Achitobus — VIII 485
Achitophel — X 421, 512, 515, 525; XI 4, 97, 110, 121, 135, 137, 146, 172, 173, 205
Adadeserus — VIII 407, 446, 453, 456; VIIII 128, 156
Adam — X 409
Adonias — VII 205; XIIII 1, 19, 31, 37, 52, 68, 76, 148, 156, 160, 187, 201, 212
Adrastus — I 317
Aduranus — XII 314
Aegyptus — VI 247; Aegyptius — XIII 304
Aetheus — VIIII 281, 295; XIII 172, 259
Aethneus — III 294
Aethon — V 4
Agagus — I 42, 72; II 449
Agatharchus — VIII 53
Agga — XIII 99
Agita — VII 205; XIIII 1, 219
Ahabus — XIII 91
Ahamus — XIII 88
Ahiudus — XII 315
Ahoius — XIII 155
Aioth (pro: Naioth) — II 443
Albiadon — XIII 161
Albonius — XIII 162
Amalechitae — I 41; II 449; V 448; VI 208, 248, 353, 390
Amalechus — V 279
Amasas — XI 217, 420; XII 183, 185, 195, 204, 208, 221, 232
1. Aminadabus, Saulis filius — VI 93, 165
2. Aminadabus, sacerdos — VIII 182, 191
Amiuirus — X 222
Amminadab — I 258
Ammon — VII 202; X 17, 33, 39, 69, 128, 131, 145, 171, 175, 185, 199
Amonitae — II 448; VIIII 57, 96, 171, 457
Amonus — XIII 169
Amyneus — III 63
Anathotites — XIII 153
Anticyra — III 332
Apollo — I 4; X 11; XIIII 417
Appelles — VIII 54
Arabes — VIII 405; XIIII 128
Arachites — XI 339
Arari fines — XIII 150
Ararites — XIII 99
Arbachites — XIII 160
Arbites — XIII 167
Archadicus — IIII 408
Area Nachor — VIII 200
Areth — III 386
Argiui — I 317

Argolicus — III 196
Arion — I 316
Aristeides (= Actaeon) — VIIII 190
Armenii — VIII 401
Arnon — VI 339
Arodius — XIII 151
Aroer — VI 339; Aroera urbs — XIII 255
Aron — VIII 157
Arothites — XIII 163
Arreuna — XIII 382, 384, 397; XIIII 357
Asa — VI 343
Asahel — VII 120, 122, 126, 130, 171; XIII 148
Asamonetus — XIII 161
Asbaus — XIII 165
Ascalon — VI 451
Assyrii — VIII 444, VIIII 127; Assyrius — XIIII 129
Astharot — VI 186
Athac — VI 344
Azetha — I 318
Azothus — VIII 166

B

Baalpharasim — VIII 112
Babylon — XIIII 128
Bacchus — I 185; III 154; VII 281; VIIII 45; X 287; Baccheus — IV 402; XI 10
Balamus — X 279
Balasoris ager — X 164
Balearis — I 453; XII 197
Banaias — VIII 490; XII 312; XIII 134; XIIII 13, 25, 78, 98
Banais — XIII 159
Bannaas — VII 375
Bauris — XI 46, 188; Baurinus — XI 45; XII 11
Beniaminus — I 56; VII 84, 256; XII 12, 405; XIII 272
Berecinthius — XIIII 144
Beronites — XIII 161
Beroth — VIII 455
Bersaba urbs — XI 152; XIII 238, 260
Bersaba, Bersabe mulier — VIIII 196, 200, 317, 425; XIIII 27, 30, 41, 60, 85, 89, 96, 126
Berzelaus — XII 97, 100, 106, 132; XIIII 343
Beseleel — VIII 147
Besora fluenta — VI 238, 296
Bethe — VIII 455
Bethel — VI 337
Bethlemus — I 114; III 161; Bethlemus (adi.) — I 93; II 111; III 109, 353; VII 176, 435; VIII 83; XII 449; XIII 111; Bethlemita — I 279
Bethmacus — XII 241
Bethoron ager — VII 167
Bethsama — VIII 181
Bethsana — VI 183; VII 28; XII 401
Bistobus — VIIII 100
Bochrus — XII 281
Bonnius — XIII 169
Bucephalas — I 315

C

Calephus — IIII 355
Calibes — III 293; XII 199
Campus robustorum — VII 110
Canopus — VI 148
Capadoces — VIII 402
Capitolium — XIII 190
Caribdis — VII 74
Carmelus — IIII 300, 495; XIII 166
Cassius — VI 110
Castor — III 197
Castra — XI 203, 219, 246; XII 4, 98; XIIII 330
Cedron — X 484
Ceilla — IIII 1, 6, 31, 41, 55, 69, 81, 87
Celethi — X 453; XII 311; XIIII 115
Ceni — VI 342
Ceres — I 185; IIII 401; VII 282; VIIII 46, 165
Chaias — XIII 163
Chamaas — XII 118, 125, 128
Chananeus — XIII 259
Channa Galilea — X 283
Charites — VII 6
Chebrona — IIII 301; v. Hebron
Chelebus — VII 203
Cherub — VIII 212; Cherubim — VIII 385; Cherubin — VIII 161
Chiatritis terra — XIII 171
Chusus — X 517; XI 1, 82, 84, 85, 87, 95, 137, 168, 173, 206, 339, 340, 352

Cisides — I 177; II 137, 149, 227, 318, 332; III 56, 72, 295, 515; IIII 88, 166, 257, 284; V 144, 191, 219, 234, 273, 274, 374, 382, 389, 402, 419; VI 134, 161, 389; v. Saul
Cisius — V 402
Cisus — I 25; XII 406
Cithereius — X 351
Cleoneus — VIIII 163
Cyclopes — III 294
Cyniphius — XI 11
Cypros — X 351
Cyrrheus — I 3

D

Dagon — VIII 166
Damascus — VIII 444, 449
Danis — XI 151; Danus — XIII 237
Dauid — I 153, 158, 180, 194, 231, 255, 280, 291, 390, 426, 468, 488; II 1, 5, 37, 53, 75, 80, 86, 89, 108, 110, 118, 122, 130, 152, 153, 209, 215, 235, 280, 312, 319, 336, 343, 346, 384, 399, 404, 405, 418, 451, 459, 478, 495, 520; III 1, 14, 17, 26, 68, 75, 86, 98, 123, 130, 148, 171, 189, 215, 226, 228, 231, 237, 243, 247, 253, 258, 263, 277, 290, 302, 305, 306, 309, 317, 327, 344, 351, 359, 389, 416, 428, 439, 470, 530; IIII 3, 12, 40, 44, 50, 60, 62, 70, 75, 87, 98, 103, 105, 114, 118, 119, 123, 138, 146, 175, 200, 207, 210, 213, 231, 232, 265, 281, 297, 310, 320, 354, 360, 385, 398, 413, 418, 462, 466, 492; V 48, 53, 72, 82, 83, 98, 108, 112, 121, 123, 155, 162, 171, 175, 176, 206, 215, 222, 233, 247, 261, 263, 277, 298, 305, 313, 327, 329, 444; VI 22, 44, 47, 52, 64, 72, 85, 89, 90, 204, 231, 239, 246, 260, 269, 280, 285, 298, 321, 322, 346, 352, 377, 382, 391, 396, 405, 480; VII 1, 31, 38, 57, 86, 90, 185, 189, 208, 211, 241, 246, 247, 253, 259, 260, 266, 268, 276, 288, 299, 353, 371, 376, 382, 397, 425, 426, 436, 455, 461, 468, 472, 488; VIII 3, 9, 73, 83, 91, 114, 123, 139, 185, 210, 251, 267, 274, 290, 298, 308, 319, 344, 378, 379, 390, 406, 443, 459, 465, 473; VIIII 7, 13, 50, 56, 62, 79, 97, 102, 132, 143, 155, 158, 168, 177, 180, 184, 232, 238, 290, 322, 341, 360, 366, 378, 387, 408, 428, 458; X 5, 32, 168, 224, 261, 278, 293, 313, 334, 452, 455, 458, 470, 479, 483, 493, 507, 512, 522; XI 5, 8, 48, 83, 101, 108, 119, 139, 149, 157, 199, 219, 234, 250, 259, 334, 337, 341, 355, 358, 375, 377, 387, 394, 417, 433; XII 4, 18, 36, 44, 54, 58, 91, 123, 144, 163, 172, 180, 196, 295, 322, 333, 362, 429, 431, 435, 452, 461; XIII 5, 29, 48, 75, 174, 230, 275, 280, 301, 344, 349, 365, 376, 379, 383, 385, 393; XIIII 2, 12, 20, 24, 39, 64, 88, 96, 162, 170, 222, 279, 312, 400
Dauidias (adi.) — VI 204
Dauidicus — II 46; III 510; VI 10; VII 114, 198; XI 270
Delbora — II 443
Deodatus — XII 449
Dirceus — I 240
Dis — II 195
Doech — III 295, 411, 414, 482, 484, 513

E

Egla — VII 207
Eleanan — XIII 149
Eleazarus — XIII 90
Elephus — XIII 157
Elichas — XIII 150
Elipheleth — XIII 164
Ellen — XIII 151
Emathus — VIII 456
Endora — V 363, 376
Engadi — IIII 195, 202, 282
Eous — I 13, 95; II 371; V 3, 244, 489; VII 181; VIII 343; VIIII 269; XIIII 237
Ephraima — XI 266
Essatus — XIII 166
Esthama — VI 341
Etheus — X 456, 458, 469, 476, 482; XI 239
Etholus — XII 198
Euphrates — VIII 400; VIIII 129
Ezel — III 146

F

Farrais — XIII 167

G

Gaa — XIII 160
Gabaon — V 113; VII 90, 91; VIII 134, 144, 181; XII 206, 371; Gabaonius — V 221
Gabaonitae — XII 341, 343
Gadda — XIII 168, 254
Gaddus — III 383; XIII 288, 302, 380
Galaadae — VII 83
Galaadus — VII 34; Galadus — VI 191; XIII 256; Galladus — XI 214, 223; XII 397
Galadites — XII 96; Galladites — XIIII 344
Galgala — I 78
Galileus — XII 138
Gareb — XIII 171
Gargaphius — VIIII 189
Garizis — I 80
Gazareus — VIII 135
Gebalus — I 79
Gebella — VIII 469
Gedeon — II 444
Gelboa — V 348; VI 3, 77, 419, 428; VII 401; Gelbous — VI 152, 158, 355; XII 400
Gelonites — XIII 165
Gemininus — XII 160; XIIII 327
Geriades — XI 47
Gerras — XII 40
Gessurus — X 221, 319, 339, 371, 406; Gethsurus — V 278; Gessurii — VII 83
Getha — V 249, 260; VI 62; X 454, 464; Getheus — I 367, 401, 477; III 303, 328; IIII 50; V 290, 426; VI 449; VIII 213; XI 240; XII 454; Getheius — III 305
Gethaim — VII 375
Gether — VI 338
Gethulus — I 376
Gezra — V 278
Gilon — X 421; XI 171, 208
Gnosius — II 23
Gobius — XII 438
1. Golias, Getheus — I 326, 332, 360, 401, 426, 443, 456, 486; II 37, 97, 387; III 282, 419; VII 60
2. Golias — XII 448, 451
Gracchus — VI 108
Gygas — I 392; III 285; Gyganteus — I 325; XII 426
Gyon — XIIII 102, 122, 163

H

Hadrihel — II 127; XII 368
Haio — VIII 190
Hannon — VIIII 60, 66, 85, 95, 106, 118
Hebrei — III 147; VIII 118, 164; VIIII 141; XIIII 231; Hebreus — IV 340; VI 21; VII 13; VIII 143; XII 38; XIII 79, 416
Hebron — VI 344; VII 11, 86, 184, 208, 269, 382, 419, 425, 463; Hebrona — VIII 75; X 408, 413, 419, 434; XIII 397; v. Chebrona
Helcanius — IIII 285
Heldas — VIII 79
Heldaus — XIII 160
Helemi campi — VIIII 133
Heliab — I 121; Heliabus — I 256
Heliab Albonius — XIII 162
Helias — XIII 165
Helicon — VII 5; XIIII 418
Heliphelech — VIII 80
Helisamas — VIII 79
Helisua — VIII 78
Helius — X 149, 154
Herebus (= Erebus) — VIIII 286; XIIII 326
Herinis (= Erinnys) — I 230; V 111
Hesperius — V 97
Hierameli — VI 342
Hiericus — II 250; VIIII 89; Hiercunteus — II 429
Hierusalem — VII 478; v. Solyma, Solymae
Hietramus — VII 207
1. Hiramus, Tyri rex — VIII 1
2. Hiramus, sacerdos — XII 319
3. Hiramus, Thecuites — XIII 152
Hiras — XIII 171

I

Iabina — XII 396
Iabir — VIII 78
Iabis — II 447; VI 191, 192, 200; VII 28, 31, 35
Iabitae — VI 190; VII 27, 39, 55; XII 402
Iacobus — VII 429; X 409
Iahel — II 443
Iberus — VIIII 269

Idume — III 296, 497; VIII 468; Idumeus — III 412
Iebus — VII 476
Iebusei — VII 464, 473; XIII 382
Iesbanus — XIII 87, 92
Iesbidenobus — XII 425, 430
Iesimuthei fines — IV 139
Iesseides — I 180; II 201, 418; III 136, 291, 398; IIII 173, 193, 219, 316; V 115, 261, 291; VI 307, 408; VII 18, 211, 376, 482; VIII 222, 234; VIIII 88, 184, 195, 261; X 483; XI 345; XII 165, 423, 433; XIII 267; XIIII 404; v. Dauid
Iesseius — I 451; II 317; III 511; IIII 90; V 139, 174; VI 224; VII 9, 189; VIII 72; XIII 52
Iesseus — I 92, 108, 117, 182, 279, 284; III 169, 355; IIII 346; V 84
Iesus — II 432, 442; VIII 419; XII 342
Iethra — XI 218
Iezrahelitae — VII 84; Iezrahelitanus — V 102; VI 4, 75
Iezrela — XI 218
Igais — XIII 167
Indi — I 315
Ioabus — VII 90, 119, 125, 138, 143, 144, 153, 174, 178, 303, 313, 319, 329, 359, 363; VIII 479; VIIII 103, 116, 168, 176, 197, 206, 208, 241, 272, 289, 299, 305, 306, 316, 438; X 227, 290, 293, 303, 308, 309, 311, 341, 353, 356, 364, 379; XI 238, 291, 292, 297, 304, 307, 312, 315, 335, 366, 374, 422; XII 201, 208, 218, 231, 237, 266, 268, 277, 283, 286, 287, 292, 296, 302, 310; XIII 126, 147, 170, 236, 242, 251, 267, 275; XIIII 8, 55, 74, 150, 318; Ioabinus — VII 317
Ioiadas — VIII 491; XII 313; XIII 134; XIIII 13, 78
Ionadabus — X 31, 40, 46, 60, 197, 208
1. Ionathas, Saulis filius — II 2, 11, 332, 341, 361, 366, 374, 398, 403, 408; III 77, 86, 121, 160, 166, 189, 222, 231, 237; IIII 97, 101, 114; VI 85, 161, 358, 388, 436, 437, 463; VIIII 6, 9, 21; XI 23; XII 352, 399
2. Ionathas, Abiathari filius — X 530; XI 184; Ionathanus — XIIII 154
3. Ionathas, Sameae filius — XII 460
Iophias — VIII 78
Ioramus — VIII 458
Iordanis — III 11; VI 137, 193; VII 7, 165; VIIII 133; XI 201, 214; XII 7, 102; XIII 254; XIIII 331
Iosaphatus — VIII 482; XII 315
Iraithes — XII 319
Isachus — X 409
Isatheus — XIII 154
Isbosethus — VII 77, 168, 215, 224, 243, 366, 378, 384, 422; Isbosethanus — VII 374
Israhel — VII 85; VIIII 351; Israhelitus — XII 151
Israhelitae — I 151, 357, 473; II 39, 438; IIII 101, 201; V 292, 341; VI 129, 390; VII 261, 372, 434; VIII 63, 419; X 465; XII 35, 140; XIII 286; Israhelitanus — V 401; VII 258; VIII 82, 279, 310, 322, 458; VIIII 241, 348; X 280, 416; XI 87, 402; XII 164, 440; XIII 368; XIIII 66, 109, 320
Ithais — XIII 158
Ithyreus — I 304; XII 197
Iuda — I 56, 57; III 384; IIII 5; VII 10, 17, 49, 50, 85, 257, 427; VIII 29, 340; VIIII 351; XI 424; XII 6, 141, 144, 168, 189, 191, 195; XIII 51, 271; XIIII 21; Iudaicus — I 24; VIII 113
Iudas — I 92; II 442; VIII 29
Iudea — I 331; VI 417; VIII 394; Iudeus — I 12, 300, 322, 365, 475; II 432, 437; V 241, 296, 301; VI 2, 142, 159; VIII 90, 221, 326, 394; VIIII 102, 123, 131; XI 131
Iudei — VI 30; XII 422

L

Lacenus — III 311
Latinus — VI 108
Licius — XII 196
Lodobarus — VIIII 11; XI 221
Lothus — II 428
Lyaeus — I 5; V 481
Lysias — VIII 52

M

Maacha — X 15; XI 175; Macha — VII 204; Maachus — VIIII 99
Machareus — XIII 156
Machirus — VIIII 12
Maochides — V 298

Maochus — V 267
Maon — IIII 139, 144, 193, 303
Mars — I 203; II 99, 139, 191, 194, 305, 388; III 50; IIII 2, 45, 160; V 195, 427; VII 147; VIII 120, 393, 447; VIIII 279, 294, 361, 438; XI 270, 301, 370; XII 203, 240; XIII 68, 89; XIIII 16; Martius — I 310; II 422; IIII 312
Masphata sedes — III 370
Megarus — VII 192
Melampus — III 333
Melchis — VI 94, 168
Memphis — VIII 309
Merobe — II 90, 119; XII 367, 368
Michas — VIIII 47
Michola — II 131, 154, 221, 229, 235, 482, 484, 528; V 104; VII 248, 271; VIII 234, 258, 284; XII 369
Miphibosetus — VIIII 9, 19, 36, 47, 53; XI 7, 23, 35; XII 55, 58, 88, 351
Moabitae — III 371; VIII 396; XIII 135; Moabiticus — VII 163
Mobonas — XIII 154
Molossus — I 166, 421
Mons oliueti — X 507
Moses — XIIII 383
Musa — I 249; VIII 198

N

Naa — XI 218
Naas — VIIII 57
Nabal — IIII 298, 303, 317, 319, 342, 354, 367, 374, 383, 423, 479; V 5, 20, 52
Naioth — III 10, 51; Aioth pro: Naioth — III 64
Narais — XIII 170
Nathan, Dauidis filius — VIII 77
Nathanus, vates — VIII 293, 307, 342; VIIII 327, 344, 370, 428; X 8, 438; XIIII 14, 19, 25, 61, 84, 87, 98, 102, 163
Nepheg — VIII 78
Neptunus — I 316; VII 451
Nethophatites — XIII 156
Nilus — XI 155; XIII 141; Niliacus — VI 148
Nireus — X 334
Noba — III 241, 414, 425, 502, 513
Noricus — XII 198
Nysa — I 5

O

Obededon — VIII 213, 225
Odola — III 350, 358, 382; XIII 107
Oebalius — I 269; X 159
Olympus — I 125; II 312; V 455; VII 210; VIIII 213, 418; X 158
Orcus — VI 107
Orestes — III 196
Orodius — XIII 163
Othoniel — II 443
Oza — VIII 190, 204

P

Palestina — II 176; IIII 2; V 249, 427; VI 73, 265; XII 401; Palestinus — I 299, 321, 333, 486; II 96, 160; IIII 45, 168; V 185, 268, 331, 350, 449; VI 17, 73, 141, 156, 251, 451; VII 262; VIII 81, 165; XII 421, 442; XIII 101, 109
Pallas — VIII 147; XI 230
Pandarus — VI 110
Parius — VIII 25
Parnasus — VII 5
Parthenopeus — X 333
Pazeri campi — XIII 256
Peleus (Pellaeus = Alexander Magnus) — I 314
Persae — I 314
Petra disiungens — IIII 177
Phaltes — XIII 151
Phaltus — V 105; VII 271, 272
Pharanum castrum — IIII 297
Pharatonites — XIII 158
Philethi — X 453; XII 311; XIIII 15
Philocrates — VI 108
Phlegon — V 3
Phocis — III 332
Phoebus — V 489; VIII 303; XII 1; Phoebeius — V 9; VIIII 182
Phosphorus — V 244
Phrygius — II 256; VIII 25
Pierides — I 6; X 11
Pluto — V 453
Podalirius — III 333
Pollux — III 197
Praxiteles — VIII 52
Pylades — III 196
Pyrous — V 3

R

Rabba — VIII 173, 211, 250, 273, 280, 293, 301, 313, 439, 443, 446; Rabbata arua — XI 220
Rachal — VI 341
Rama — VI 343
Ramata — I 82, 156; Ramatheus — III 2, 390; IIII 288
Ramoth — VI 338
Raphaimus — VIII 95, 122
Rechabus — VII 375
Respha — VII 213; XII 365, 376, 393
Rhemmon — VII 374
Rhodopeius — I 242
Ribaides — XIII 158
Rogela — XI 222; XII 96; Rogelis fluenta — XI 185; Rogellus fons — XIIII 17
Romanus — I 8
Roobum solum — VIIII 99

S

Sabeus — XIIII 130
Sabochus — XII 440
Sadochides — XI 333
Sadochus — VIII 484; X 490, 528; XI 176, 415; XII 317; XIIII 13, 25, 79, 98, 102, 125, 162
Saguntinus — XI 227
Salem — VII 477
Salinarum uallis — VIII 469
Salmon — XIII 155
Salmoneus — XII 257
Salomon — VIII 77; VIIII 426; XIIII 27, 28, 35, 50, 56, 80, 92, 101, 106, 115, 119, 123, 126, 133, 136, 161, 200, 206, 216, 288, 290, 313
Salthus — XII 450
Samea — XII 460
Sammas — I 259
Samua — VIII 76
Samuel — I 27, 50, 73, 85, 99, 112, 125, 138, 155; III 3, 13, 22, 42; IIII 285, 295; V 382, 392, 407, 417
Sanson — II 445
Saphacias — VII 206
Saraias — VIII 489
Saruiades — VIII 480; XIII 126; v. Ioabus
Saul — I 25, 38, 60, 78, 83, 86, 104, 161, 189, 227, 252, 263, 301, 332, 348; II 1, 34, 47, 50, 67, 107, 290, 445, 451, 481, 483, 526; III 1, 15, 36, 47, 64, 129, 131, 212, 248, 308, 356, 364, 373, 388, 390, 465, 501; IIII 10, 59, 84, 95, 118, 125, 153, 199, 228; V 105, 111, 123, 136, 154, 157, 206, 304, 340, 348, 394, 418, 444, 458; VI 23, 25, 43, 76, 83, 95, 131, 135, 161, 173, 182, 188, 375, 378, 414, 432; VII 8, 26, 48, 77, 187, 198, 214, 252, 391; VIII 388; VIIII 1, 3, 6, 36, 56, 349; XI 51; XII 78, 81, 341, 343, 344, 350, 354, 364, 367; Saulicus — I 333; IIII 161; V 128, 300; VII 399; Saulinus — XI 46, XII 359; v. Cisides
Seba — III 186; XII 160, 167, 182, 185, 202, 239, 243, 281, 284, 287, 296, 327
Sebasta — V 338
Selech — XIII 169
Semeus — XI 47, 63, 75; XII 10, 32, 39; XIIII 327
1. Semmas Ararites — XIII 96
2. Semmas Orodius — XIII 163
Semyramius — II 13
Sephamot — VI 340
1. Siba, Miphiboseti seruus — IX 1, 35, 38, 43, 52; XI 6, 7, 16, 21, 44; XII 43, 61, 68, 73, 92
2. Siba, Dauidis scriba — XII 317
Sicelechus — V 275; VI 61, 205, 250, 376; Sicelechus (adi.) — VI 319
Sintopolis — VI 183
Soba — XIII 167
Sobab — VIII 76
Sobachus — VIIII 130, 143
Sobae — VIII 408; XIII 167; Sobum solum — VIIII 99
Socoth — I 318
Solyma — I 485; II 419; XI 427; XII 170; XIIII 392; Solymae — II 215, 321; III 304; IIII 284; VI 347; VII 464; VIII 5, 74, 482; VIIII 14, 49, 93, 177, 440; X 460, 520; XI 1, 240; XII 5, 62, 102, 138; XIII 265, 348, 368; XIIII 138, 155, 392
Stygius — IIII 134; V 452
Suna — V 338; VI 8; XIII 425
Sydonii — XIII 258

Syon — VII 471; VIII 144; XIIII 390
Syri — VIII 405; VIIII 98, 105, 109, 115, 135, 139; X 463
Syria — V 278; VIIII 155; X 220; Syrius — X 220

T

Tartara — II 501; III 128; IIII 191; V 51, 399; XIII 67; XIIII 278
Taurus — VIII 404
Terebinteus — I 319; III 284
Thamaris — X 14, 41, 55, 68
Thebae — I 7; X 333
Thecua — XIII 152; Thecuites — X 226, 307
Thessalus — I 8; V 381
Tholomaus — VII 203; X 220, 320
Thous — VIII 456
Titanis (= Diana) — VIIII 189
Troia — I 6; X 334; Troius — VIIII 190
Tyrius — II 12; VIII 1; XII 44; XIII 258

V

Venus — II 125, 474; III 257; VII 212; VIII 424; VIIII 199; XIII 429
Vrias — VIIII 196 205, 207, 214, 238, 254, 261, 271, 275, 281, 285, 295, 304; XIII 172
Vsatia regio — XII 441

Z

Zaphus — XII 440, 443
Zeletha — XIIII 18
Zeuzis (= Zeuxis) — VIII 53
Ziphei — IIII 117, 126, 142; V 113; Zipheus — IIII 96; Zipheius — V 113

GRAFIKA NA OVITKU:

EGBERT VAN PANDEREN (Haarlem? oko 1580—1620. Amsterdam)

David svira harfu, bakrorez

Valvasorova zbirka Nadbiskupije zagrebačke na čuvanju u Kabinetu grafike Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti

SADRŽAJ

Predgovor (*V. Gortan*) V

Davidijada 2

Dauidias 3

Alegorijsko tumačenje Davidijade 372

Tropologica Dauidiadis expositio 373

Komentar (*B. Glavičić*) 401

Kazalo imena i pojmova (*B. Glavičić*) 441

Usporedan popis biblijskih imena (*B. Glavičić*) 455

Index nominum (*V. Gortan*) 463

Štamparski zavod »OGNJEN PRICA«, Zagreb
Tiskanje dovršeno u prosincu 1974.